PRÆLECTIONES

JURIS CANONICI

PRÆLECTIONES
JURIS CANONICI

AUCTORE

M. BARGILLIAT

EDITIO XXXIV

Ad Canones novi Codicis redacta

« Nulli sacerdotum liceat canones ignorare. »

(Can. 4, dist. 38.)

TOMUS SECUNDUS

PARISIIS

APUD BASTON, BERCHE ET PAGIS

(olim BERCHE ET TRALIN)

Via dicta de Rennes, 69

1921

NIHIL OBSTAT.

Corisopiti, die 14 martii, 1920

Y. LE ROY,
censor. lib.

IMPRIMATUR.

Corisopiti, die 15 martii, 1920

† ADOLPHUS,
Ep. Corisopiten. et Leonen.

INDEX

HUJUS VOLUMINIS

TRACTATUS V

DE EPISCOPORUM CONSILIARIIS ET MINISTRIS

TRACTATUS VI

DE EPISCOPALI SEDE IMPEDITA AUT VACANTE

TRACTATUS VII

DE PAROCHO ET VICARIIS PARŒCIALIBUS

TRACTATUS VIII
DE RELIGIOSIS

TRACTATUS IX
DE LAICIS

TRACTATUS X

DE REBUS ECCLESIASTICIS

TRACTATUS XI

DE JUDICIIS

TRACTATUS V

DE EPISCOPORUM CONSILIARIIS ET MINISTRIS



Scilicet : de Capitulis canonicorum et de Consultoribus diœcesanis ; — de Curia episcopali ; — et de Vicariis foraneis.

CAPUT I

DE CAPITULIS CANONICORUM

Nempe : de origine et natura Capitulorum ; — de creatione Capitulorum cathedralium, et canonicatuum collatione ; — de statutis capitularibus ; — de dignitatibus et officiis Capituli ; — de juribus et obligationibus Canonicorum ; — de ipsorum prærogativis quoad præcedentiam et insignia.

ARTICULUS I

DE ORIGINE ET NATURA CAPITULORUM

799. **I. Canonicorum nomen :**

a) Fuit omnibus *olim* clericis *commune*, quia scilicet per sacram Ordinationem adscripti erant *canoni*, seu *matriculæ* ecclesiæ, cujus sumptu alebantur. — *Cf. conc. Nicæn., can. 16 ; — et conc. Antioch., c. 2.* — Ex his nonnulli *consilium* Episcopi efformabant.

b) *Mediis autem sæculis*, Canonici dicti sunt clerici qui *communem quodammodo vitam* sub certa *regula* traducebant. — Hoc sensu *Chrodegangus*, Metensis Episcopus, octavo sæculo, primus, ut videtur, Canonicos instituit, clericos videlicet quos, nullis emissis votis, in unam societatem coegit, quibusque regulam dedit ab Institutis monasticis ferme depromptam.

Hæc regula in plerisque cathedralibus ecclesiis, quin etiam in multis parochialibus, recepta est. Et *Canonici cathedrales* dicti sunt qui in ecclesiis cathedralibus, et *Canonici collegiales* qui in parochialibus et minoribus ecclesiis eam regulam tenebant.

c) Verum, *a sæculo decimo*, illud communis vitæ institutum nutare cœpit, et sensim corruit.

Non omnes tamen clerici ab ea vivendi forma recesserunt ; nam aliqui clericalem statum cum vita monastica conjunxerunt, et propterea Canonici *regulares* appellati sunt.

Alii autem clerici qui, abjecta vita communi, suis in domibus singularem vitam agebant, Canonici *sæculares* dicti fuerunt. — *Devoti, Institut. can., lib. 1, tit. 3, sect. 7 ; — Soglia, Instit. jur. priv., lib. 1, § 19.*

d) Capitula ecclesiarum cathedralium, inde a *sæculo duodecimo*, factæ sunt corporationes ecclesiasticæ dignitate et juribus *præstantes*. Ad ipsas enim delatum est jus exclusivum eligendi Episcopum, administrandi diœcesim, sede vacante, et exigendi, sede plena, ut in non paucis casibus Episcopus petat prævium consensum, vel saltem consilium canonicorum. — *Wernz, Jus decret., tom. 2, n. 767.*

Porro, Canonici ecclesiæ cathedralis multa ex juribus antea comparatis retinuerunt, ita ut *antiquum Presbyterium* et *senatum Episcopi* constituant, eorumque consilio ecclesiastica negotia, saltem graviora, tractentur. — Siquidem :

800. **II.** « **Capitulum canonicorum, sive cathedrale sive collegiale, seu collegiatum,** est clericorum collegium ideo institutum ut *sollemniorem cultum* Deo in ecclesia exhibeat, et, si agatur de Capitulo *cathedrali*, ut Episcopum, ad normam sacrorum canonum, tanquam ejusdem *senatus* et *consilium*, adjuvet, ac, sede vacante, *suppleat* in diœcesis regimine. » — *Cod., c. 391, § 1.*

a) « Capitulum collegiale appellatur *insigne* aut *perinsigne*, si hoc titulo ex apostolico privilegio vel ab immemorabili gaudeat. » — *Ibid., § 2.*

b) « Capitulum cathedrale *præcedit* collegiali, etiam insigni, in ipsa quoque collegiali ecclesia ; Capitulum insigne præcedit non insigni ;

c) » In eodem Capitulo, salvis peculiaribus statutis, vel legitimis consuetudinibus, *dignitates*, servato inter se

præcedentiæ ordine, præcedunt canonicis ; canonici *antiquiores,* qui nempe prius possessionem ceperunt, posterioribus ; canonici *titulares,* honorariis ; *honorarii,* beneficiariis ; dignitates vero aut capitulares *charactere episcopali* ornati, omnibus dignitatibus ac canonicis in presbyterali tantum ordine constitutis præcedunt.

d) » In Capitulis in quibus habentur distinctæ præbendæ presbyterales, diaconales, subdiaconales, servetur præcedentia *Ordinis ;* et, in eodem ordine, præcedentia receptionis in ordinem, non autem in Capitulum. » — *Cod., can. 408.*

801. **III. Insignibus suo Capitulo attributis** utendi jus habent Canonici.

Plerumque conceduntur rochetum, mozetta, almutium, quandoque etiam crux pectoralis et cappa magna.

Insignia *concedenda sunt ab Apostolica Sede ;* nec Episcopus, absque speciali indulto, quidquam de his statuere potest. Quod sæpe declaravit S. C. Rituum.

In ipsa Capitulorum erectione, solet Summus Pontifex habitum et aliqua insignia Canonicorum determinare.

Pro Capitulis hodiernis *Galliæ,* Pius VII, in bulla Concordati, potestatem suam cardinali *Caprara,* ad effectum hujusmodi insignia concedendi, expresse delegavit ; is vero illam subdelegavit Episcopis primo futuris. — *Cf. num. 166.*

a) In unaquaque ecclesia tum cathedrali tum collegiali, « qui in dignitate *episcopali* sunt constituti, deferant in choro vestem episcopalem ;

» Ceteri omnes, dignitates canonici et beneficiarii, *vestem* sibi in bulla erectionis assignatam vel apostolico indulto concessam ; secus censeantur tanquam absentes ». — *Cod., c. 409.*

b) Vestem choralem aut specialia insignia capitularia « adhibere possunt in *tota diœcesi* in qua est Capitulum, sed, reprobata contraria consuetudine, non *extra diœcesim,* nisi vel Episcopum comitentur vel Episcopum aut Capitulum repræsentent in Conciliis aliisve sollemnitatibus ». — *Ibid., § 2.*

802. **IV. Præbenda** est jus percipiendi proventus bonorum temporalium quæ titulo canonicatus sunt adnexa.

a) Equidem præbenda non est de *substantia* canonicatus, ut docent omnes canonistæ ; et ideo Canonici, sine *stipendio* a Gubernio civili soluto, et sine *præbenda* quacumque nominati in Gallia, tamen ut *veri Canonici* habendi sunt, et *juribus* omnibus et *privilegiis* ad canonicatum pertinentibus, sede episcopali tum plena tum vacante, fruuntur. — *S. C. C., 29 mart. 1890.*

b) Attamen jure communi præbenda *connecti debet* canonicatui, unaque cum illo conferri. « Non est congruum, ait Alexander III, ut præbenda careat qui in Canonicum noscitur esse receptus. » — *Cap. 9, De præbendis.*

Igitur « canonicatus absque adnexis emolumentis ne instituantur sine speciali Apostolicæ Sedis concessione ». — *Cod., c. 393, § 3.*

803. **V. Distributiones quotidianæ** sunt fructus beneficii qui Canonicis tribuuntur ratione singularum partium officii divini quibus præsentes fuere realiter, aut præsentes fuisse reputantur ex fictione juris.

Distributiones hujusmodi *primus excogitavit Ivo Carnotensis Episcopus*, qui « cum in quampluribus Canonicorum Carnotensium desuevisset disciplinæ regularis observantia, ut de negligentibus faceret diligentes, de tardis assiduos ad frequentandas horas canonicas, deliberavit apud se ut daret eis dimidiam præposituram, ut inde fieret quotidianus panis quem acciperent assidui, amitterent tardi ; ut, quos panis interni dulcedo non movebat, panis corporis efectio provocaret ». — *Epist. 19, apud Ben. XIV, Inst. 107.*

Idem postea a *jure canonico* sancitum est. — *Cf. ex. gr., cap. Licet, 32, De præbendis et dignitatibus ; cap. unic., De clericis non residentibus, in 6° ; etc.*

Hanc disciplinam *confirmavit synodus Tridentina*, quæ, ad fovendam diligentiam Canonicorum, jussit, in Ecclesiis tam cathedralibus quam collegiatis, in quibus nullæ sunt distributiones quotidianæ, vel ita tenues ut verisimiliter negligantur : tertiam partem fructuum præbendarum separari debere, et *in distributiones quotidianas converti*, quæ inter Dignitates obtinentes et cæteros divinis interessentes, proportionaliter, juxta divisionem ab Episcopo, etiam tanquam Sedis Apostolicæ delegato, in ipsa prima fructuum deductione faciendam, dividantur. — *Trid., sess. XXI, cap. 3 ; sess. XXII, cap. 3 ; sess. XXIV, cap. 12, De ref.*

a) In novo Codice eadem regula servata est. Imo, « si distributiones quavis de causa introduci nequeant, Episcopus in dignitates, canonicos ac beneficiarios negligentes *pecuniarias* constituat *mulctas*, quæ distributionibus respondeant, earumque locum teneant ». — *Cod., c. 395, § 1 et 2.*

b) « Distributiones cedunt *diligentibus*, quavis collusione aut remissione exclusa. » — *Cod., c. 395, § 3.*

Ideo consuetudo non sustinetur qua punctaturæ, quolibet anno exeunte, *inter omnes dividantur* pro rata servitii choralis ; nam, hoc modo, Canonicus qui solvere debet punctaturas, facta divisione, fruitur, licet in modica quantitate, fallentiis propriis, quod est contra jus Tridentinum. — *S. C. C., 23 jan. 1901.*

Neque sustinetur *immemorialis praxis* certis diebus abessendi a choro et quotidianas distributiones lucrandi. — *Cf. S. C. C., in Giennen., 18 mart. 1905.*

c) « Si vero *dignitates* habeant proventus a massa seu bonis canonicorum *diversos* et separatos, distributiones ab eis amissæ cedunt aliis dignitatibus præsentibus, si adsint, secus fabricæ ecclesiæ, quatenus indigeat, aut alii pio loco, Episcopi arbitrio. » — *Cod., c. 395, § 3.*

d) « Ab unoquoque Capitulo, secundum sua cujusque statuta, unus vel plures censores seu *punctatores* nominentur, qui absentes a divinis officiis quotidie notent, præstito prius coram Capitulo vel ejus præside jurejurando de suo munere fideliter obeundo ; quibus Episcopus alium addere potest punctatorem ;

» Quod si *abfuerint* punctatores, senior e canonicis qui adsunt illorum vices suppleat. » — *Cod., c. 395, § 4.* — *Cf. Ben. XIV, de syn., lib. 4, cap. 4.*

804. **VI. Canonici ad honorem** dicuntur qui nec præbendam habent nec vocem in Capitulo, sed tantum *insignia* et privilegia seu *jura honorifica*, et scamnum in choro. — *Cod., c. 407, § 2.*

a) « *Episcopo*, non autem Vicario generali nec Vicario Capitulari, jus est canonicos ad honorem nominandi, sive diœcesanos sive extra-diœcesanos, cum *consilio Capituli*

cui canonicus est adscribendus. Sed Episcopus raro et caute hoc jure utatur. » — *Cod., c. 406, § 1.*

b) « Sacerdotem *alienæ diœcesis* canonicum ad honorem nominaturus, Episcopus, præter *Capituli sui* consilium, *Ordinarii cui subjectus est nominandus* assensum impetret, sub pœna nominationis irritæ, eumdemque Ordinarium insignia edoceat ac privilegia quorum usum nominandus exinde habiturus sit. » — *Cod., c. 406, § 2. — Leonis XIII litt. Illud est proprium, 29 jan. 1894.*

« Canonici ad honorem, *extra diœcesim* in qua nominati sunt degentes, numero sint tertia parte minores canonicis titularibus. » — *Cod., c. 406, § 3.*

c) Canonici ad honorem « privilegiis et insignibus utantur *in diœcesi tantum* ubi nominati sunt » ; non autem extra diœcesim « nisi vel Episcopum comitentur, vel Episcopum aut Capitulum repræsentent in Conciliis aliisve sollemnitatibus ». — *Cod., c. 407, § 1; et 409, § 2.*

Et « canonici ad honorem alicujus basilicæ vel ecclesiæ collegialis almæ *Urbis*, privilegiis et insignibus uti possunt tantum intra ejusdem basilicæ vel collegiatæ ecclesiæ ejusque filialium ambitum. » — *Ibid.*

ARTICULUS II

DE ERECTIONE CAPITULORUM CATHEDRALIUM

805. **I. Sedi Apostolicæ reservatur** « Capitulorum tum cathedralium tum collegialium *institutio*, seu *erectio, innovatio* ac *suppressio* ». — *Cod., c. 392.*

Ideo, regulariter, dum sedem episcopalem designat, *eadem bulla* Capitulum cathedrale in ipsa erigit.

Sed, licet ecclesiam cathedralem institueret sine Capitulo, non ideo ad Episcopum postea pertineret Capitulum propria auctoritate constituere.

806. **II. In Gallia, post Concordatum an.** 1801, cardinalis Caprara, vi potestatis sibi commissæ a Pio VII, Archiepiscopis et Episcopis Galliarum *primo futuris* concessit ut, posteaquam canonice instituti, ecclesiarum suarum

regimen actu consecuti essent, Capitulum in metropolitanis et cathedralibus respective ecclesiis suis *erigere possent,* juxta formam a *sacris canonibus* conciliisque præscriptam et ab Ecclesia hucusque servatam, cum eo Dignitatum et Canonicorum numero quem, ad earumdem metropolitanarum et cathedralium ecclesiarum utilitatem et honorem, attentis rerum circumstantiis, expedire judicarent. — *Decret. diei 9 apr. 1802.*

807. **III. In cathedralibus ecclesiis, tot numero Canonici debent esse,** quot pro servitio ecclesiæ satisfacere possint. — *Barbosa, De Canonicis, cap. 3, n. 1.*

a) Requiritur ut sint saltem *tres* ut habeatur collegium, nam « *persona moralis collegialis* constitui non potest nisi ex tribus saltem personis physicis ». — *Cod., c. 100, § 2.*

b) Nihilominus si, Capitulo semel constituto, pleraque membra deficiant, ita ut *unus solummodo supersit,* Capitulum adhuc subsistit, suumque titulum canonicum suaque jura conservat ; nam « quod dictum est tres saltem requiri ad capitulum, ait Fagnanus, verum est *ab initio,* sed postea jus collegii etiam in uno retinetur ». — *Fagnan., in cap. Nullus, De elect., n. 30.*

Consonat regula generalis : « Si vel unum ex personæ moralis collegialis membris supersit, jus omnium in illud recidit ». — *Cod., c. 102, § 2.*

808. **IV. Capitulum est numeratum seu clausum, vel non numeratum,** prout Capitulum, qualescumque sint reditus, ad certum determinatumque numerum canonicorum est *adstrictum,* vel admittit majorem vel minorem numerum canonicorum, pro majori vel minori quantitate redituum.

a) In Capitulis *numeratis* « tot sint præbendati quot præbendæ ; in *non numeratis,* quot ex proventibus decenter sustentari posse, Episcopus, audito Capitulo, judicaverit ». — *Cod., c. 394, § 1.*

b) Potest Episcopus, consentiente Capitulo, tum « præbendis in Capitulo jam exstantibus *alias* sive *cano-*

nicales sive *beneficiales* addere », tum « exstinctas forte dignitates *restituere* », licet erectio dignitatum Sedi Apostolicæ reservetur. — *Cod., c. 394, § 2.*

c) « In ecclesiis cathedralibus et collegialibus insignibus ubi *adeo tenues* præbendæ sunt cum distributionibus quotidianis, ut sustinendo canonicorum decori *plane sint impares*, Episcopi, audito Capitulo, et impetrata Sanctæ Sedis licentia :

1° » Vel beneficia aliquot simplicia præbendis *uniant ;*

2° » Vel, si hac ratione provideri non possit, aliquibus præbendis *suppressis* cum patronorum consensu si de jure patronatus laicorum sint, quarum fructus et proventus reliquarum præbendarum distributionibus quotidianis applicentur, eas ad *minorem numerum* reducant, ita tamen ut tot supersint quot divino cultui celebrando ac dignitati ecclesiæ commode respondeant. » — *Cod., can. 394, § 3.* — *Cf. Trid.*, XXIV, *15, de ref.*

ARTICULUS III

DE CANONICATUUM COLLATIONE

809. **I. Ad Episcopum pertinet, audito Capitulo,** conferre, *exceptis dignitatibus,* « omnia et singula beneficia, ac canonicatus in ecclesiis tum cathedralibus tum collegialibus, reprobata quavis contraria *consuetudine*, et revocato quolibet *privilegio*, sed firma contraria fundationis lege ». — *Cod., c. 403.* — *Cf. n. 814.*

Item firmum sit præscriptum can. 1435 de beneficiis accidentaliter Romano Pontifici reservatis. — *Cf. n. 1528, a.*

810. **II. Quod attinet ad dotes promovendorum :**

a) « Canonicatus Episcopus conferat *presbyteris* doctrina vitæque integritate præstantibus. » — *Cod., c. 404, § 1.*

b) « In canonicatuum collatione, ceteris paribus, ratio habeatur illorum qui *doctores* in sacra theologia vel jure canonico renuntiati fuerint in aliquo athenæo, vel laudabi-

liter ministerium ecclesiasticum aut magisterium exercuerint. » — *Cod., c. 404,* § *2.* — *Trid.,* XXV, *12, de ref.*

Canonici enim ecclesiæ cathedralis Episcopo a consiliis sunt in regimine animarum, qua in re quantum necesse sit res fidei et morum et ecclesiasticas leges callere, nemo est qui non apprime agnoscat. — *Soglia, Inst. jur. priv.,* § *20.*

c) Non desunt Capitula in quibus, *ex speciali lege,* aut fundatione Capituli, aut recepta consuetudine, generis nobilitas, jus civitatis, aut aliæ qualitates requiruntur.

811. **III. Missio in possessionem,** seu institutio corporalis, fit secundum modum legitima consuetudine receptum. — *Cod., c. 1444.*

a) Ante captam possessionem, obligatione emittendi *professionem fidei,* secundum formulam a Sede Apostolica probatam, « coram loci Ordinario ejusve delegato, et coram Capitulo », tenentur omnes qui ad dignitatem vel canonicatum promoti sunt. — *Cod., c. 405,* § *2; et 1406,* § *1, n. 5.*

Sufficit autem unica fidei professio si Episcopus in Capitulo præsens adsit, vel ejus Vicarius. — *S. C. C., 25 jan. 1726.*

b) Capta legitime beneficii sui possessione, dignitates, canonici et beneficiarii « statim *pro gradu suo* acquirunt, præter insignia ac privilegia propria, scamnum in choro, jus percipiendi fructus ac distributiones, ac vocem in Capitulo ». — *Cod., c. 405,* § *1.*

ARTICULUS IV

DE STATUTIS CAPITULARIBUS

812. **I.** « **Sua cuique Capitulo statuta ne desint,** ab omnibus dignitatibus, canonicis, beneficiariis, religiose servanda. » — *Cod., c. 410,* § *1.*

a) Omne enim *collegium,* seu corpus sociale legitime constitutum, eo ipso *de jure communi* potestatem habet aliqua sibi condendi statuta, quorum ope, et seipsum apte ordinet, et finem sibi proprium efficaciter attingat.

Igitur, omnia quæ sunt *regiminis interni*, quæ ad ordinationem chori, quæ ad obventionum quotidianarum distributionem, quæ ad cœtus capitularis convocationem modumque deliberandi, quæ ad suæ mensæ bonorum administrationem pertinent, Capitulum ordinare valet.

b) In Gallia, post concordatum anni 1801, Legatus *cardinalis Caprara*, in suo decreto « *Cum sanctissimus* », diei 9 apr. 1802, *Archiepiscopis et Episcopis primo futuris* potestatem concessit, pro ipsorum arbitrio et prudentia, *definiendi et constituendi* quæ pertinebant « ad Capitulorum erigendorum prosperum et felicem statum, regimen, directionem, divinorum officiorum celebrationem, cæremonias ac ritus in iisdem ecclesiis earumque choro servandos, ac alia quælibet per eorumdem Capitulorum Dignitates et Canonicos obeunda munia ; *relicta tamen eorum successoribus* statutorum illorum respectivorum immutandorum facultate, requisito prius Capitulorum consilio, si attentis circumstantiis id utile et opportunum judicaverint ».

Mandavit autem idem Cardinalis Legatus « ut, in ipsis statutis vel condendis vel immutandis, religiosa *sacrorum canonum* observantia retineatur ; usuumque ac *consuetudinum* laudabilium antea vigentium, *præsentibusque circumstantiis* accommodatarum, ratio habeatur ».

Eadem potestas commissa est Episcopis per bullam « *Paternæ caritatis* », 6 oct. 1822, pro *novarum sedium episcopalium* constitutione ac Capitulorum erectione.

c) In statutis post Concordatum confectis non omnia *juri communi* consonabant.

Equidem, mutatis circumstantiis, in pluribus diœcesibus, perspecta opportunitate, statuta Capitulorum ad meliorem normam redacta sunt. Sed iterum hodie ad trutinam revocanda sunt, n[e] discrepent a disciplina per *novum Codicem* firmata.

813. **II.** « **Statuta capitularia, per legitimum actum capitularem condita, approbanda subjiciantur Episcopo** sine cujus auctoritate postea nec abrogari possunt nec mutari. » — *Cod., c. 410*, § *2*.

a) « Si, Episcopo edicente ut statuta conficiantur Capitulum *id præstare neglexerit*, exacto sexto ab intimatione mense, Episcopus eadem conficiat imponatque Capitulo. » — *Ibid.*, § *3*.

b) Statutorum capitularium per Romanum Pontificem *appro-io* nunquam fuit præscripta. Imo, de facto dari non solet ; et, si casu extraordinario id fiat, ad summum in *forma communi* da-, non in forma specifica. — *Wernz, loc. cit., n. 790.* — *Cf., ex. gr., uta Capituli Corisopitensis.*

ARTICULUS V

DE DIGNITATIBUS ET OFFICIIS CAPITULI

In qualibet ecclesia capitulari sint *dignitates* et *cano-i*, inter quos varia officia distribuantur ; possunt esse am alia *minora beneficia* in uno vel pluribus gradibus. » *Cod., c. 393, § 1.*

Capitulum *constat* dignitatibus et canonicis, nisi, ad di-tates quod attinet, aliud ex *capitularibus constitutioni-s* eruatur ; non autem inferioribus beneficiariis seu man-nariis qui canonicis auxilium præstant. » — *Ibid., § 2.*

814. **I. Dignitas,** sensu proprio, est titulus beneficialis nexam habens præcedentiam cum aliqua jurisdictione *i externi.* Talis erat olim *Archidiaconatus.* — *Cf Trid., s. 24, cap. 12, De ref.*

Porro, jam pridem Dignitates in Capitulis propriam ju-lictionem in foro externo non habent ; et remanet sola erogativa *honoris* in *præcedentia* quoad reliquos Capitu-es. — *Cf. Barbosam, De canonicis et dignit., cap. 4.*

a) Collatio dignitatum, « tum in Capitulis cathedrali-, tum in collegialibus, *Sedi Apostolicæ* reservatur ». — *l., c. 396, 1.*

Prohibetur *optio*, reprobata contraria consuetudine, salva fundationis lege. » — *Ibid., § 2.*

b) « Prima saltem dignitas in Capitulo cathedrali, ntum fieri potest et ceteris paribus, laurea *doctorali* in ra theologia vel jure canonico polleat. » — *Ibid., § 3.*

c) « Nisi aliud in statutis capitularibus caveatur, *nitatibus* et canonicis secundum ordinem *præcedentiæ* et officium est ;

» 1° Episcopi vicem supplere in peragendis functionibus sacris in *sollemnioribus* anni festivitatibus ;

» 2° Episcopo celebranti in pontificalibus, aspersorium in ingressu ecclesiæ porrigere, et *presbyteri assistentis* fungi officio ;

» 3° Eidem *decumbenti* ministrare Sacramenta ; *defuncto* justa funebria persolvere ;

» 4° *Convocare* Capitulum eique *præesse*, ac præscribere et ordinare quæ ad chori directionem referantur, dummodo dignitas sit de gremio Capituli. » — *Cod., c. 397.*

815. **II. Officium** habere dicuntur quibus competit specialis quædam administratio vel functio ecclesiastica, absque ulla jurisdictione aut præcedentia.

a) « In nulla ecclesia *cathedrali* desit officium canonici *Theologi* et, ubi id fieri poterit, canonici *Pœnitentiarii.*

b) » Etiam *in Collegialibus*, præsertim insignibus, officium canonici Theologi et Pœnitentiarii constitui potest. » — *Cod., c. 398.* — *Cf. Trid.*, v, *1* ; xxiv, *8, de ref.*

816. **III.** « **Canonicus theologus et Pœnitentiarius eligantur** qui *aptiores*, pro loci qualitate, ad propria munera adimplenda reperiantur.

a) » Sed, ceteris paribus, præferantur *doctores* in sacra theologia, si agatur de canonico theologo ; in sacra theologia vel jure canonico, si de Pœnitentiario.

b) » Expedit præterea ut canonicus pœnitentiarius *ætatis* annum tricesimum expleverit. » — *Cod., c. 399, § 1*
— *Trid., loc. cit.*

c) « Præbenda theologalis et pœnitentiaria ne conferantur nisi de *vita, moribus, doctrina* candidatorum plane constiterit, salva lege concursus ubi sit constituta. » — *Cod., c. 399, § 2.* — *Cf. Bened. XIII const. Pastoralis officii, 19 maii 1725.*

d) « Canonicus pœnitentiarius prohibetur *aliud simile officium* in diœcesi suscipere aut exercere cui adnexa sit jurisdictio in foro externo. » — *Cod., c. 399, § 3.*

817. **IV.** « **Canonici theologi est,** diebus et horis ab
piscopo cum Capituli consilio designatis, *publice in
cclesia* explanare *sacram Scripturam ;*

» Sed Episcopus, si id utilius judicet, potest eidem *alia
octrinæ catholicæ argumenta* in ecclesia explicanda com-
ittere. » — *Cod., c. 400, § 1.*

a) « Canonicus theologus munus expleat suum ipse
er se ; vel, si ultra sex menses fuerit impeditus, propriis
xpensis per alium sacerdotem ab Episcopo deputan-
um. » — *Cod., c. 400, § 2.*

b) « Episcopus gravi de causa potest canonico theo-
ogo committere ut, loco lectionum in ecclesia, sacras dis-
iplinas in *Seminario* doceat. » — *Ibid., § 3.*

818. **V.** « **Pœnitentiarius canonicus,** tum ecclesiæ
athedralis tum ecclesiæ collegialis,

a) » Obtinet a jure potestatem *ordinariam,* quam
amen aliis delegare non potest, absolvendi etiam a pec-
atis et a censuris Episcopo reservatis, in diœcesi extra-
eos quoque, et diœcesanos extra territorium quoque diœ-
esis. » — *Cod., c. 401, § 1.*

b) « Debet in sede *excipiendis confessionibus* sibi in
apitulari ecclesia destinata residere tempore ad fidelium
ommoditatem, judicio Episcopi, opportuniore, et præsto
sse iis qui ad confitenda sua peccata accedunt ipso
uoque divinorum officiorum tempore. » — *Ibid., § 2.*

819. **VI.** « **Canonicum theologum et pœnitentiarium
n suis muneribus obeundis negligentes,** Episcopus gra-
atim *compellat* monitionibus, comminatione pœnarum,
ubtractione portionis fructuum, iis assignandæ qui illo-
um vices suppleant ;

» Et, perdurante *per integrum annum* negligentia post
onitionem, suspensione a beneficio plectat ; negligentia
ero producta per *aliud semestre,* ipso beneficio privet. »
— *Cod., c. 2384.*

ARTICULUS VI

DE CŒTU CAPITULARI

Capitula habent rationem societatis ; unde, eorum actio explicatur socialiter, seu, ut dici solet, *capitulariter*.

820. **I.** « **Stato tempore ac loco,** conveniat canonicorum cœtus, de suæ ecclesiæ et Capituli negotiis acturus.

a) » *Alii* præterea *conventus* haberi poterunt quoties id aut Episcopo aut Capituli præsidi aut majori canonicorum parti expedire videatur. » — *Cod., c. 411,* § *1.*

b) « Ad habendum cœtum *ordinarium,* non est necessaria *specialis* convocatio ; quæ tamen ad *extraordinarium* requiritur, et facienda est secundum statuta capitularia. » — *Cod., c. 411,* § *2.*

821. **II.** « **In Capitulis vocem habent** canonici, exclusis honorariis, et dignitates si cum canonicis Capitulum constituant. » — *Cod., c. 411,* § *3.*

a) Convocatis canonicis, si aliqui non accesserunt, *præsentes* constituunt Capitulum, et gesta ab his valent perinde ac si acta fuissent ab omnibus.

b) Imo, *unus,* aliis vocatis et non venientibus, actum capitularem explere potest, non quia unus sit Capitulum, sed quia jura et privilegia Capituli *devolutive* in illo uno resident.

c) Et, redacto Capitulo ad *unum* tantum membrum, iste Canonicus, *sede vacante,* posset per se solum eligere *Vicarium Capitularem,* dummodo non eligat seipsum. — *S. C. Conc., 12 mart. 1862.* — *Cf. n. 807, b.*

822. **III. Circa actus personarum moralium collegialium :**

a) « Nisi aliud expresse jure communi aut particulari statutum fuerit, id vim juris habet quod, demptis suffragiis nullis, placuerit parti *absolute majori* eorum qui

uffragium ferunt, aut, post duo inefficacia scrutinia, arti *relative majori* in tertio scrutinio ;

b) » Quod si suffragia *æqualia* fuerint, post tertium crutinium præses suo voto paritatem dirimat, aut, si gatur de electionibus et præses suo voto paritatem dirinere nolit, electus habeatur senior ordine vel prima proessione vel ætate ;

c) » Quod autem omnes, *uti singulos*, tangit, ab omniius probari debet. » — *Cod., c. 101,* § *1.* — *Cf. Reg. 29 juis in 6°.*

ARTICULUS VII

DE OBLIGATIONIBUS ET JURIBUS CANONICORUM

823. **I. Lege residentiæ** obligantur canonici et benefiiarii quotidiano choro adstricti ; et, « reprobata contraria onsuetudine », possunt singuli « abesse *tres* tantum *nenses* in anno, sive *continuos* sive *intermissos*, dumnodo propriæ ecclesiæ statuta aut legitima consuetudo ervitium diuturnius non requirant ». — *Cod., c. 418,* § *1.*

a) « Sine causa legitima, et speciali Episcopi licentia, ec feriari licet *Quadragesimæ* et *Adventus* tempore, aut n præcipuis anni *sollemnitatibus* de quibus in can. 338, 3 (nempe diebus Nativitatis, Resurrectionis Domini, Penecostes et Corporis Christi) ; nec permittitur uno eodemue tempore capitulares *ultra tertiam partem* abesse. » — *bid.,* § *2.*

b) « Tempore vacationum, omne genus *distributiones* mittuntur, non obstante remissione ab aliis capitulariius facta ; sed percipiuntur *præbendæ* proventus, aut uæ tertiæ distributionum partes si omnes præbendæ proentus in distributionibus consistant. » — *Ibid.,* § *3.*

c) Qui officium, beneficium, dignitatem obtinet cum nere *residentiæ,* si illegitime absit :

« 1° Eo ipso privatur omnibus *fructibus* sui beneficii el officii pro rata illegitimæ absentiæ, eosque tradere

debet Ordinario, qui ecclesiæ vel alicui pio loco vel pauperibus distribuat ;

» 2° Officio, beneficio, dignitate *privetur*, ad normam can. 2168-2175. » — *Cod., c. 2381.* — *Cf. n. 1089, sq.*

824. **II. Divina officia** *in choro* rite persolvendi obligatione tenetur quodlibet Capitulum, « salvis fundationis legibus ». — *Cod., c. 413, § 1.* — *Trid., XXIV, 2, de ref.*

a) Divinum officium *comprehendit :* « psalmodiam horarum canonicarum et celebrationem cum cantu Missæ conventualis, præter alias Missas, vel secundum rubricas Missalis, vel ex piis fundationibus celebrandas ». — *Cod., can. 413, § 2.*

« Missam conventualem *sine cantu* celebrare licet hebdomadario cum in ecclesia, pontificali ritu, Episcopus vel alius loco Episcopi celebrat. » — *Ibid., § 3.*

b) Omnes et singuli qui chorale beneficium obtinent, « tenentur in ipso choro divina officia persolvere *singulis diebus*, nisi servitium per *turnum* a Sede Apostolica aut fundationis legibus fuerit indultum ». — *Cod., can. 414.* — *Trid., loc. cit.*

c) « In *statutis capitularibus* justa designetur norma, ad quam canonici et beneficiarii in servitio altaris fungantur *per turnum*, tum officio celebrantis, tum etiam ministerio diaconi ac subdiaconi, exclusis tamen ab hoc ministerio dignitatibus, canonico theologo, pœnitentiario, et, si præbendæ distinctæ habeantur, canonicis ordinis presbyteralis. » — *Cod., c. 416.*

d) « Missa conventualis *applicanda* est pro benefactoribus *in genere.* » — *Cod., c. 417, § 1.* — *Bened. XIV const. Cum semper, 19 aug. 1744.*

Si quis eodem die urgeatur onere utriusque Missæ et *pro populo* et *conventuali*, « hanc ipse celebret applicetque per se, illam per alium vel per se die sequenti ». — *Cod., c. 419, § 2.*

Capitularis *infirmitate* detentus « non tenetur eleemosynam præbere sacerdoti capitulari qui ipsius vicem supplet in Missæ conventualis celebratione et applicatione, nisi statuta capitularia vel particularis consuetudo aliud ferant ». — *Cod., c. 417, § 2.*

« Servari potest consuetudo præbendi *stipem* celebranti, vel ex umulo distributionum, vel ex reditibus omnium præbendarum per ontributum. » — *Ibid.*, § *3*.

c) In ecclesiis in quibus *non omnes* simul choro interunt, « qui ad eum *adstringuntur* nequeunt *per alium* uic obligationi satisfacere nisi in casibus particularibus, usta ac rationabili de causa, et modo substitutus eodem empore servitio chori non sit adstrictus, et sit in eadem cclesia canonicus, si agatur de supplenda vice canonici, eneficiarius, si de beneficiarii ;

» Qui vero ad chorum *non adstringuntur*, obligatione esidendi in loco beneficii non tenentur per dies quibus a horo absunt ». — *Cod., c. 419*, § *1*.

825. **III.** « **Excusantur a choro ita ut percipiant fructus præbendæ ac distributiones quotidianas :**

» 1° Capitulares *jubilati* ad normam canonis 422, § 2 *cf. num. 827)* ;

» 2° Canonicus *theologus* singulis diebus quibus suo nunere fungitur ;

» 3° Canonicus *pœnitentiarius* dum tempore chori acat confessionibus audiendis ;

» 4° Vicarius *parœcialis* aliusve e Capitulo, sive parohus sive coadjutor, ab Episcopo deputatus, dum parœialibus vacat officiis ;

» 5° Qui *infirmitate* aliove physico impedimento choro rohibentur assistere ;

» 6° Qui *pontificia legatione* alibi funguntur, aut peronæ Romani Pontificis actu inserviunt ;

» 7° Qui *piis exercitiis* vacant ad normam can. 126 *(cf. um. 414, b)* ; quo tamen indulto semel tantum in anno hori servitio liberantur ;

» 8° Accedentes una cum Episcopo aut ejusdem vice d *visitanda Limina Apostolorum* ;

» 9° Qui ab Episcopo vel Capitulo mittuntur ad *Concilium* Œcumenicum, plenarium, provinciale, aut ad *Synoum* diœcesanam ;

» 10° Qui *de Capituli consensu*, non contradicente Epis-

copo, absunt a choro ob Capituli seu propriæ ecclesiæ utilitatem ;

» 11° Qui Episcopo sacra peragenti assistunt ad normam can. 412 *(cf. n. 828)* ;

» 12° Qui Episcopumcomitantur in *visitatione diœcesis*, vel visitationem ipsam ejus nomine et mandato peragunt;

» 13° Qui operam navant conficiendis processibus in causis *beatificationis* Servorum Dei et *canonizationis* Beatorum, vel uti *testes* in his causis vocati sunt, pro diebus et horis quibus hoc officium præstant ;

» 14° Parochi consultores, examinatores et judices synodales, dum *proprio munere* funguntur. » — *Can. 420*, § *1*

« Distributiones vero quæ *inter præsentes* dicuntur, ii tantum percipiunt qui in § 1, nn. 1, 7, 11, 13, enumerantur, nisi obstet fundatorum expressa voluntas. » — *Ibid.*, § *2.*

826. **IV.** « **Excusantur a choro, sed percipiunt præbendæ fructus dumtaxat, non autem distributiones :**

» 1° Qui de licentia Ordinarii loci publice *docent*, in scholis ab Ecclesia recognitis, sacram theologiam aut jus canonicum ;

» 2° Dantes operam *studio* sacræ theologiæ aut juris canonici in publicis scholis ab Ecclesia probatis, de Ordinarii licentia ;

» 3° Vicarius Capitularis, Vicarius Generalis, Officialis ac cancellarius, si de gremio sint, dum *suis muneribus* vacant ;

» 4° Canonici qui Episcopo inserviunt ad normam can. 412, § 2. » — *Cod., c. 421*, § *1.* — *Cf. n. 829.*

Quod si *omnes* præbendæ fructus consistant in *distributionibus*, vel adeo sint tenues ut tertiam distributionum partem non attingant, tunc memorati omnes duas tantum tertias partes distributionum lucrantur, cumulatas ex fructibus præbendæ ac distributionibus. » — *Cod., c. 421*, § *2.*

827. **V. Indultum jubilationis** ab Apostolica tantum Sede impetrare possunt præbenda fruentes « post continuum et laudabile *quadraginta annorum* in eadem vel distinctis ecclesiis ejusdem civitatis, vel saltem diœcesis, chori servitium ». — *Cod., 422*, § *1.*

a) « Jubilatus, etiamsi in loco beneficii non resideat, rcipit tum fructus *præbendæ*, tum *distributiones* etiam ;er præsentes, nisi obstent expressa fundatorum vel latorum voluntas, ecclesiæ statuta aut consuetudo. » — *d., c. 422, § 2.*

Et exemptus est a servitio altaris pro sua vice præstando, non tante contraria consuetudine. — *Comm. Pontif., 16 oct. 1919*

b) « Jus *optandi*, si ex lege fundationis competat, n est capitulari jubilato. » — *Ibid., § 3.*

828. **VI. Episcopo Missam sollemniter celebranti, t alia pontificalia exercenti, assistere et inservire debent** nonici ecclesiæ sive cathedralis sive collegialis. — *d., c. 412, § 1.* — *Cf. Trid.*, XXIV, *12, de ref.*

a) « Etiam in *aliis ecclesiis* civitatis aut suburbii » bent « ab eodem invitati » assistere, dummodo, judicio iscopi, sufficiens canonicorum et ministrorum in eccle- numerus maneat ;

b) Et Episcopum « accedentem ad ecclesiam cathe- alem et redeuntem *comitari* ad normam Cæremonialis iscoporum ». — *Cod., ibid.*

829. **VII. Ut sibi in ecclesiastico ministerio ac diœ- is servitio assistant,** Episcopus potest « *duos* e Capi- o sive cathedrali sive collegiali assumere ac retinere ». *Cod., c. 412, § 2.*

Potest autem Episcopus sibi eligere *duos quoslibet* ex Dignitati- et Canonicis, exceptis iis qui curam animarum gerunt, uti de- m esse a S. Cong. Concilii testatur *Benedictus XIV, Institut. es. 107, § 9.*

830. **VIII. Consensum, aut saltem consilium sui Ca- uli, in rebus gravioris momenti,** requirere debet Epis- ius, prout in decursu harum Prælectionum notatum ; quandoquidem Canonici Ecclesiæ cathedralis sunt nsiliarii nati Episcoporum.

Cum jus statuit Superiorem ad agendum indigere *con- su* vel *consilio* aliquarum personarum ;

a) « Si *consensus* exigatur, Superior contra earundem votum *invalide* agit ;

» Si *consilium* tantum, per verba, ex. gr. : *de consilio consultorum*, vel *audito Capitulo, parocho*, etc., satis est ad *valide* agendum ut Superior illas personas *audiat ;*

» Quamvis autem nulla obligatione teneatur ad eorum votum, etsi concors, accedendi, multum tamen, si plures audiendæ sint personæ, concordibus earundem suffragiis *deferat*, nec ab eisdem, sine prævalenti ratione, suo judicio æstimanda, discedat ;

b) » Si requiratur consensus vel consilium, non unius tantum vel alterius personæ, sed *plurium simul*, eæ personæ legitime *convocentur*, et mentem suam manifestent ;

» Superior autem, pro sua prudentia ac negotiorum gravitate, potest eas adigere ad *jusjurandum* de secreto servando præstandum ;

c) » Omnes de consensu vel consilio requisiti debent, ea qua par est reverentia, fide ac *sinceritate*, sententiam suam aperire. » — *Cod., c. 105.*

831. **IX. Si ecclesia cathedralis aut collegialis simul sit parœcialis,** « relationes juridicæ inter *Capitulum* et *parochum* reguntur normis quæ sequuntur, nisi aliud ferat aut Sedis Apostolicæ indultum aut particularis conventio in erectione parœciæ inita, et a loci Ordinario legitime probata.

a) » *Ad parochum* spectat :

» 1° Applicare *Missam pro populo* et, debito tempore, *prædicare* ac christianam doctrinam fideles edocere ;

» 2° Custodire *libros parœciales* et ex iis attestationes extrahere ;

» 3° *Functiones parœciales* peragere de quibus in can. 462 *(cf. n. 883)* ;

» *Justa funebria*, in ecclesia ad normam juris peragenda, non exclusa Missa exsequiali, persolvere ad Capitulum pertinet tantum in casu quo de funere agatur alicujus dignitatis, vel canonici, etiam honorarii tantum, vel beneficiarii

» 4° Alias functiones *non stricte parœciales* peragere

æ in parœciis fieri solent, modo non impediatur chorale
vitium, nec Capitulum easdem functiones peragat ;
» 5° *Eleemosynas* in bonum parœcianorum colligere,
sdem directe vel indirecte oblatas recipere, adminis-
are, et secundum offerentium voluntatem distribuere. »
Cod., c. 415, § 1 et 2.

b) « *Ad Capitulum* spectat :
» 1° Custodire sanctissimum *Eucharistiæ* Sacramentum,
l altera sacri ciborii clavis apud parochum servari debet ;
» 2° Invigilare ut in functionibus a parocho in capitu-
i ecclesia peragendis *leges liturgicæ* observentur ;
» 3° Ecclesiæ curam habere ejusque *bona* administrare
m piis legatis. » — *Ibid., § 3.*

c) « Nec parochus capitulares, nec Capitulum parœ-
les functiones et munera impediat ; *exorto* autem *con-
tu,* quæstionem dirimat loci Ordinarius, qui in primis cu-
re debet ut catechetica instructio et Evangelii explicatio
ra fidelibus commodiore semper habeatur. » — *Ibid., § 4.*

d) « Non solum Capitulum impedire nequit parochum
exercenda parœciali cura, sed insuper sciant capitulares
ex caritate teneri, maxime si designati coadjutores de-
t, eidem *adjutricem operam* navare, secundum modum
Ordinario loci determinandum. » — *Ibid., § 5.*

832. **X. Si Capitulo adnexa sit cura animarum,** hæc
erceatur a *Vicario parœciali* ad normam can. 471. —
d., c. 402. — Cf. n. 1179.

ARTICULUS VIII

DE CONSULTORIBUS DIŒCESANIS

833. **I.** « **In quibus diœcesibus nondum constitui po-
t restituive cathedrale canonicorum Capitulum,** insti-
ntur ab Episcopo, salvis peculiaribus Apostolicæ Sedis
escriptis, *Consultores diœcesani,* hoc est sacerdotes pie-
e, moribus, doctrina ac prudentia commendati. » —
d., c. 423.

Cœtus consultorum diœcesanorum « vices Capituli cathedralis, qua Episcopi senatus, supplet ;

» Quare quæ canones ad gubernationem diœcesis, sive ea impedita aut vacante, Capitulo cathedrali tribuunt, ea de cœtu quoque consultorum diœcesanorum intelligenda sunt ». — *Cod., c. 427.*

834. **II. Consultores nominantur ab Episcopo.** — *Cod., can. 424.*

a) « Numero sint saltem *sex ;* in diœcesibus ubi pauciores sint sacerdotes, saltem *quatuor ;* iidemque omnes in civitate episcopali vel in locis vicinioribus commorentur. — *Cod., c. 425, § 1.*

b) « Antequam munus hujusmodi suscipiant, *jusjurandum* interponant de officio fideliter exsequendo absque ulla acceptione personarum. » — *Ibid., § 2.*

c) « Durante munere, Consultores ne *removeantur* nisi ob justam causam, ac de consilio ceterorum Consultorum. » — *Cod., c. 428.*

835. **III. « Officium consultorum est ad triennium.**

a) » Exacto triennio, Episcopus, vel alios in eorum locum *substituat,* vel eosdem ad aliud triennium *confirmet,* quod idem servetur singulis trienniis.

b) » Deficiente, quavis de causa, aliquo consultore *intra triennium,* Episcopus alium de consilio ceterorum substituat, isque in officio maneat usque ad expletum idem triennium.

c) » Cum vero *triennium* excidisse contigerit *vacante sede episcopali,* consultores in officio maneant usque ad accessum novi Episcopi, qui, intra sex menses ab initam possessione, providere debet ad normam hujus canonis.

d) » Si, sede vacante, *aliquis consultor* moriatur vel renuntiet, Vicarius Capitularis, de consensu aliorum consultorum, alium nominet, qui tamen, ut munere, sede plena, fungatur, indiget novi Episcopi confirmatione. » — *Cod., c. 426.*

CAPUT II

DE CURIA DIŒCESANA

ia diœcesana « constat illis personis quæ Episcopo aliive qui, ›co Episcopi, diœcesim regit, *opem præstant* in regimine totius iœcesis ». — *Cod.*, *c. 363*, *§ 1.*

uare *ad eam pertinent :* Vicarius generalis, Officialis, Cancelırius, Promotor justitiæ, Defensor vinculi, Synodales judices et xaminores, Parochi consultores, Auditores, notarii, cursores et pparitores. » — *Ibid.*, *§ 2.*

orum nominatio scriptis consignetur, ad normam can. 159. — 'ominati vero debent : 1° in manibus Episcopi *jusjurandum* ræstare de munere fideliter exercendo, quavis personarum cceptione posthabita ; 2° negotia ad se spectantia sub auctoriıte Episcopi tractare *ad normam juris ;* 3° *secretum* servare intra nes et secundum modum a jure vel ab Episcopo determinaım. » — *Cod.*, *c. 364.*

officiis quæ magis ad jurisdictionem *contentiosam* accedunt, ., ubi de potestate Episcopi judiciaria, *n. 668*, *sq.*, et Tract. de *udiciis*, *n. 1559*, *sq.*

ARTICULUS I

DE VICARIO GENERALI

836. **I.** « **Quoties rectum diœcesis regimen id exigat,** stituendus est ab Episcopo Vicarius Generalis, qui ım *potestate ordinaria* in toto territorio adjuvet. » — ., *366*, § *1.*

›uod spectat ad jurisdictionem *contentiosam*, hæc *Offii* relinquenda est, « nisi parvitas diœcesis aut pauci- negotiorum » suadeat munus Officialis ipsi Vicario erali committi. — *Cod.*, *c. 1573*, § *1.*

rchidiaconis successerunt Vicarii generales. Quæ disciplinæ imıtio, paulatim cœpta, et tandem *sæculo decimo tertio* fere ubicompleta, in bonum Ecclesiæ cessit, ob exitiales abusus ad quos orum Archidiaconorum, officii sui perpetuitate fretorum, elatio piscopos atque acerbitas devenerant. — *Cf. cap. 15*, *De offic. ord. ;* — *et Wernz*, *op. cit.*, *t. 2*, *n. 800.*

837. **II.** « **Vicarius Generalis libere ab Episcopo designatur,** qui eum potest *ad nutum* removere. » — *Cod., can. 366, § 1.*

a) « *Unus* tantum constituatur, nisi vel rituum diversitas vel amplitudo diœcesis aliud exigat ;

» Sed, Vicario Generali *absente* vel *impedito*, Episcopus alium constituere potest qui ejus vices suppleat. » — *Ibid.*, § 2

b) Vicarius Generalis « sit sacerdos *e clero sæculari* annos natus non minus triginta, in theologia et jure canonico doctor aut licentiatus, vel saltem earum disciplinarum vere peritus, sana doctrina, probitate, prudentia ac rerum gerendarum experientia commendatus.

» Si diœcesis alicui *religioni* commissa fuerit, Vicarius Generalis potest esse ejusdem religionis alumnus. » — *Cod., can. 367, § 1 et 2.*

c) Vicarii Generalis munus « ne committatur canonico *pœnitentiario*, aut Episcopi *consanguineis* præsertim in primo gradu vel in secundo mixto cum primo, aut, exclusa necessitate, *parocho* ceterisque curam animarum habentibus ; sed non prohibetur Episcopus Vicarium ex ipsa diœcesi assumere ». — *Ibid.*, § *3.*

838. **III. Non ad ea quæ sunt Ordinis episcopalis,** sed ad exercitium tantummodo *jurisdictionis* ponitur.

Proinde, etiamsi sit episcopali charactere ornatus, ex generali commissione, videlicet *sine speciali mandato*, nequit, ex. gr., consecrare ecclesias et altaria, chrisma et oleum sanctum conficere, sacramenta Confirmationis et Ordinis conferre, calices consecrare, et alia hujusmodi exercere

839. **IV. Vicario Generali, vi officii,** « ea competit in *universa diœcesi* jurisdictio, in spiritualibus ac temporalibus, quæ ad Episcopum jure ordinario pertinet, exceptis iis quæ Episcopus sibi reservaverit, vel quæ ex jure requirant speciale Episcopi mandatum ». — *Cod., c. 368, § 1*

a) Sed, cum sub auctoritate ac nutu Episcopi hanc potestatem exerceat, Vicarius generalis « præcipua acta Curiæ *ad Episcopum referat*, ipsumque certiorem faciat d

quæ gesta aut gerenda sint ad tuendam in clero et pulo disciplinam ». — *Cod., c. 369, § 1.*

b) Et « caveat ne suis potestatibus utatur *contra men-* ı et voluntatem sui Episcopi ». — *Ibid., § 2.*

Imo, « gratia ab Episcopo *denegata* nequit valide, etiam ta denegationis mentione, a Vicario generali, non con- ıtiente Episcopo, impetrari ». — *Cod., c. 44, § 2.*

840. **V. Nequit sine mandato speciali :**

a) *Pœnas* infligere ; nec *officiis* ecclesiasticis provi- re ; nec beneficia conferre, aut nominare et instituere *rochos ;* nec *Vicarios parœciales* constituere aut amo- re ; nec permittere *permutationem* beneficiorum ;

b) Nec *beneficia* erigere aut unire ; nec institutionem nonicam concedere præsentatis a patrono ; nec fidelium *sociationibus* erigendis aut aggregandis consensum præ- re ; nec Canonicos ad honorem nominare ;

c) Nec peccata *reservare ;* nec in foro externo hæreti- s aut schismaticos *absolvere* ab excommunicatione ; nec ricorum *excardinationem* aut *incardinationem* conce- re ; nec litteras *dimissorias* dare ad recipiendos Ordi- s ; nec *Congregationes* religiosas condere ; nec *Synodum* œcesanam convocare ;

d) Nec loca *consecrare* aut consensum præstare pro *lesiis* ædificandis ; nec *indulgentias* concedere ; nec *reli- ias* authenticas edicere ; nec *stipem* definire quæ a cerdotibus propter utensilia, ceteraque ad Missæ cele- ationem necessaria, exigatur ; nec permittere ut *matri- nium conscientiæ* ineatur. — *Quæ suo loco in decursu rum Prælectionum notata sunt.*

841. **VI. Facultates habituales quæ Ordinario loci a ncta Sede conceduntur,** vel in perpetuum, vel ad præ- itum tempus, aut certum numerum casuum, ad Vica- m generalem pertinent, nisi in earum concessione electa rit *industria personæ,* aut aliud expresse cautum sit. — *d., c. 368, § 2 ; et can. 66.*

Item « exsequi potest *rescripta Apostolica* quæ Episcopo vel præcedenti rectori diœcesis remissa sint ». — *Ibid*

842. **VII. Vicarius Generalis, præsente etiam Episcopo, « publice privatimque præcedentiæ jus habet** super omnibus diœcesis clericis, non exclusis dignitatibus et canonicis ecclesiæ cathedralis, etiam in choro et actibus capitularibus, nisi clericus charactere episcopali præfulgeat, et Vicarius Generalis eodem careat ». — *Cod., can. 370, § 1.*

a) Licet Vicarius generalis exerceat jurisdictionem episcopalem ipsi non congruit *Prælati* nomen, quia hanc non habet propriam seu nativam, sed titulo tantum *vicariali.*

b) Attamen, ex constit. « *Inter multiplices* » Pii X, « qui Vicarii generalis, aut etiam Capitularis munere fungitur, hoc munere dumtaxat perdurante, erit *Protonotarius titularis* », ideoque *lato sensu* Prælatus. — *Cf. n. 798, d.*

Habet nempe « *privilegia* et *insignia* Protonotarii Apostolici titularis ». Et, « si Vicarius generalis sit Episcopus, privilegia *Episcoporum titularium* obtinet ». — *Cod., c. 370, § 2.*

843. **VIII. Exspirat Vicarii generalis jurisdictio :**

a) « Per ipsius *renuntiationem* ad normam can. 183-191 *(cf. n. 317, sq.)* ; aut *revocationem* ei ab Episcopo intimatam ; aut sedis episcopalis *vacationem* ». — *Cod., can. 371.*

b) « *Suspenditur* vero, suspensa episcopali jurisdictione. » — *Cod., ibid.*

Non tamen amittitur sede tantum impedita. — *Cf. num. 859, sq.*

ARTICULUS II

DE CANCELLARIO ALIISQUE NOTARIIS ET ARCHIVO EPISCOPALI

844. **I.** « **In qualibet Curia constituatur ab Episcopo Cancellarius** qui sit sacerdos, cujus præcipuum munus sit acta Curiæ in archivo custodire, ordine chronologico disponere, et de eisdem indicis tabulam conficere.

» Poscente necessitate, *adjutor* ei dari potest, cui nomen Vice-cancellarii seu Vice-tabularii.

» Cancellarius est eo ipso notarius. » — *Cod., c. 372.*

845. **II. Alios quoque notarios,** præter cancellarium, nstituere potest Episcopus, « quorum scriptura aut bscriptio *publicam fidem* faciat ». — *Cod., c. 373, § 1.*

a) « Iidem constitui possunt aut ad *quælibet* acta, aut acta *judicialia* dumtaxat, aut ad acta tantummodo *tæ causæ* vel negotii conficienda. » — *Ibid., § 2.*

b) « Si clerici desint, possunt e *laicis* assumi ; sed norius in *criminalibus* clericorum causis debet esse sacers. » — *Ibid., § 3.*

c) « Cancellarius aliique notarii debent esse integræ mæ et omni suspicione majores. » — *Ibid., § 4.*

d) « Omnes possunt *removeri* aut suspendi ab eo qui os constituit, aut ab ejus successore aut Superiore, non tem a Vicario Capitulari, nisi de consensu Capituli. » — *id., § 5.*

846. **III. Officium notariorum est :**

« 1° Conscribere acta seu *instrumenta* circa dispositios, obligationes, citationes et intimationes judiciales, deta, sententias aliave circa quæ eorum opera requiritur ;

» 2° In scriptis fideliter *redigere* quæ geruntur, eaque n significatione loci, diei, mensis et anni subsignare ;

» 3° Acta vel intrumenta legitime petenti ex regesto, vatis servandis, *exhibere ;* et eorum exemplaria cum tographo conformia declarare ». — *Cod., c. 374, § 1.*

Conscribere acta nequit notarius « nisi in *territorio* illius Episi a quo est electus, aut pro negotio ad quod est legitime constius ». — *Ibid., § 2.*

847. **IV. Archivum seu tabularium diœcesanum** Episi in loco tuto ac commodo erigant, « in quo instrunta et scripturæ, quæ negotia diœcesana tum *spiritua*-tum *temporalia* spectant, apte dispositæ et diligenter usæ custodiantur ». — *Cod., c. 375, § 1.*

a) « Omni diligentia ac sollicitudine conficiatur *inventarium* seu catalogus documentorum quæ in archivo continentur, cum brevi singularum scripturarum synopsi. » — *Ibid.*, § *2.*

b) « Quotannis, primo bimestri, inventario seu catalogo illæ scripturæ *adjungantur* quæ anno præcedenti confectæ vel alias neglectæ fuerunt. » — *Cod.*, *c. 376*, § *1.*

« Ordinarii sedulo inquirant chartas et scripturas forte alic *distractas* atque *dispersas ;* et quælibet necessaria remedia adhi beant ut eædem scripturæ archivo restituantur. » — *Ibid.*, § *2.*

c) « Archivum *clausum* sit oportet, et nemini illud ingred liceat sine Episcopi aut Vicarii Generalis et cancellarii licentia.

» Unus cancellarius illius *clavem* habeat. » — *Cod.*, *c. 377.*

d) « Ex archivo non licet *efferre scripturas* sine Episcopi ve Vicarii Generalis consensu, eædemque *post triduum* in suum locur referantur. Ordinario autem reservatur facultas prorogandi ho tempus, quæ tamen prorogatio nonnisi moderate concedatur.

» Qui aliquam scripturam ex archivo effert, syngrapham su manu *signatam*, hoc ipsum significantem, cancellario relinquat. — *Cod.*, *c. 378.*

e) « Curent Episcopi ut archivorum quoque ecclesiarum cath dralium, collegiatarum, parœcialium, necnon confraternitatum piorum locorum inventaria seu catalogi, conficiantur *duobus exen plaribus*, quorum alterum in proprio archivo, alterum in archi episcopali servetur. » — *Cod.*, *c. 383*, § *1.*

« Documenta originalia ex prædictis archivis ne efferantur, ni ad normam can. 378. » — *Ibid.*, § *2.*

848. **V.** « **Habeant præterea Episcopi aliud archivu secretum,** vel saltem in communi archivo armarium s scrinium omnino clausum et *obseratum*, quod de lo amoveri nequeat.

a) » In eo scripturæ secreto servandæ cautissime custodiant sed singulis annis quamprimum *comburantur* documenta cau rum criminalium in materia morum, quarum rei *vita cesserint* quæ a *decennio* sententia condemnatoria absolutæ sunt, reter facti brevi summario cum textu sententiæ definitivæ. » — *Cc can. 379*, § *1.*

« Etiam hujus secreti archivi vel armarii *inventarium* seu ca logus conficiatur ad normam can. 375, § 2 » *(cf. n. 847)*. — *Ibid.*,

b) « Hoc archivum vel armarium *duabus clavibus* inter se versis aperiatur, quarum altera apud Episcopum vel Administra

n Apostolicum, altera apud Vicarium Generalem vel, eo deficiente, Curiæ cancellarium asservetur. » — *Ibid.*, § *3*.

c) « Episcopus vel Administrator Apostolicus, repetita altera ve, *ipse solus*, nemine adstante, archivum vel armarium secren, ubi opus fuerit, aperire et inspicere potest, quod deinde utrae clavi iterum claudatur. » — *Ibid.*, § *4*.

d) « Statim a capta possessione, Episcopus *sacerdotem designet* i, sede vacante aut impedita, clavem secreti tabularii seu armarii æ apud Episcopum erat, assumat. » — *Cod.*, *c. 380*.

e) « Nisi Administrator Apostolicus diœcesi datus fuerit :

1° » Sede *impedita* ad normam can. 429, § 1 *(cf. n. 859)*, sacerdos Episcopo designatus, si quidem regimen diœcesis sit penes vin ecclesiasticum ab Episcopo delegatum, clavem eidem *remittat ;* penes Vicarium Generalem, eam ipse *retineat ;*

2° » Sede vero *vacante* aut impedita ad normam cit. can. 429, § 3, m sacerdos clavem remittat *Vicario Capitulari* statim post s designationem ; Vicarius vero Generalis vel cancellarius aliam vem a se retentam remittere eodem tempore debet *primæ Capii dignitati*, vel consultori diœcesano munere antiquiori. » — *d.*, *c. 381*, § *1*.

3° « Antequam claves iis quibus tradi debent remissæ fuerint, carius Generalis vel cancellarius et sacerdos, ut supra, ab Episo designatus, tabularium vel armarium *sigillis Curiæ* obsient. » — *Ibid.*, § *2*.

4° « Tabularium vel armarium nunquam *aperiatur*, nec sigilla eo removeantur, nisi *urgente necessitate*, et ab ipso Vicario Caulari coram duobus canonicis vel diœcesanis consultoribus, qui gilent ne qua scriptura e tabulario auferatur ;

Solus autem Vicarius Capitularis documenta in tabulario assera potest, iisdem canonicis vel consultoribus adstantibus, *inspi*, nunquam tamen auferre. Archivum autem, post inspectionem, um sigillis obsignetur. » — *Cod.*, *c. 382*, § *1*.

° « Advenienti *novo Episcopo*, si sigilla remota fuerint et tabuum aut armarium apertum, Vicarius Capitularis rationem red- urgentis necessitatis qua ad hoc motus fuerit. » — *Ibid.*, § *2*.

849. **VI. Documenta inspiciendi** quæ in *parœciarum Curiarum* archivis sub secreto servanda non sunt, potas fit cuilibet cujus intersit ; « itemque postulandi ut, impensa, sibi legitimum eorum *exemplar* exscribatur radatur ». — *Cod.*, *c. 384*, § *1*.

Cancellarii autem Curiarum, parochi, aliique archivorum custodes, « in communicandis documentis et eorum exemplaribus describendis tradendisque, *regulas* servent a legitima auctoritate ecclesiastica datas, et in casibus dubiis loci Ordinarium consulant ». — *Ibid.*, § *2.*

850. **VII. « Incurrunt ipso facto in excommunicationem Sedi Apostolicæ simpliciter reservatam,** et ab Ordinario etiam *privatione* officii, beneficii, plecti poterunt : Vicarius Capitularis aliive omnes, tam de Capitulo quam extranei, qui documentum quodlibet ad Curiam Episcopalem pertinens, sive *per se* sive *per alium*, subtraxerint vel destruxerint, vel celaverint, vel substantialiter immutaverint. » — *Cod., c. 2405.*

a) « Quicumque officio tenetur acta vel documenta seu libro Curiarum ecclesiasticarum vel libros parœciales conficiendi, conscribendi aut conservandi, si ea *falsare*, *adulterare*, *destruere* ve *occultare* præsumpserit, suo officio privetur, aliisve gravibus pœni ab Ordinario pro modo culpæ puniatur. » — *Cod., c. 2406*, § *1.*

b) « Qui vero acta, documenta vel libros hos legitime petent exscribere, transmittere seu exhibere dolose detrectaverit, aliov quovis modo *officium suum prodiderit*, privatione officii vel suspensione ab eodem et mulcta ad arbitrium Ordinarii, pro gravitat casus, puniri potest. » — *Ibid.*, § *2.*

c) « Qui Curiæ officiales seu administros quosvis ecclesiasticos judices, advocatos vel procuratores, donis aut pollicitationibus a *actionem* vel *omissionem* officio suo contrariam inducere tentaverit, congrua pœna plectatur, et ad reparanda damna, si qua illat sint, compellatur. » — *Cod., c. 2407.*

ARTICULUS III

DE EXAMINATORIBUS SYNODALIBUS ET PAROCHIS CONSULTORIBUS

851. **I. « In quavis diœcesi habeantur Examinatore synodales et parochi Consultores, qui omnes in Synod constituantur,** propositi ab Episcopo, a Synodo approbati. » — *Cod., c. 385.*

a) « *Tot eligantur* quot Episcopus prudenti suo jud

io necessarios judicaverit, non tamen infra quatuor, nec ltra duodecim. » — *Ibid.*, § 2.

b) « Idem potest esse *examinator* et *parochus consultor*, non autem in eadem causa. » — *Cod., c. 390.*

c) Non expedit ut Ordinarius inter Examinatores 'icarium suum generalem accenseat. — *S. C. Consist.*, *oct. 1910, ad 6 (Acta, II, 854).*

In diœcesibus *Statuum fœderatorum* Americæ septentrionalis, uia « Consultores diœcesani eorumque collegium stant loco canoicorum et Capituli cathedralis », et « in in jure non obstat quominus 'icarius generalis inter cathedralis ecclesiæ canonicos accenseaır », ideo non prohibetur, « generatim saltem loquendo, quoinus *Vicarii generales* istarum diœcesum sint de numero Consulorum.

» Est tamen casus in quo neque æquum neque opportunum est ut obtineat, quoties scilicet Consultores, juxta usum vel alia de ausa, *paucissimi* sint : eo enim in casu alius sacerdos, non de greio Consultorum, est assumendus in Vicarium, vel numerus Conltorum congrue augendus. » — *S. C. Consist.*, *27 febr. 1914 Acta, VI, 111).*

852. **II. Extra Synodum aliquando deputari posnt.** — Siquidem :

a) « Examinatoribus et parochis Consultoribus medio mpore inter unam et aliam Synodum *demortuis*, vel alia tione a munere *cessantibus*, alios *pro-synodales* Episcos substituat, de consilio Capituli cathedralis. » — *Cod.*, *n. 386*, § *1.*

b) « Quæ regula servetur quoque in examinatoribus parochis consultoribus constituendis quoties *Synodus* n habeatur. » — *Ibid.*, § *2.*

« Qui loco examinatorum ac parochorum consultorum ficientium constituantur, in officio persistunt *dumtat* quousque perstitissent ii quibus substituti fuerunt. » *Cod., c. 387*, § *2.*

853. **III. Post decennium ab incepto munere,** vel m prius, adveniente nova synodo, « Examinatores et ochi consultores officio cadunt ». — *Cod., c. 387*, § *1.*

a) « Possunt tamen negotium jam *cœptum* ad exitum perducere, et, servatis de jure servandis, denuo constitui. » — *Ibid.*

b) « *Removeri* ab Episcopo nequeunt nisi ex gravi causa, et de consilio Capituli cathedralis. » — *Cod., c. 388.*

854. **IV.** « **Examinatores synodales operam suam diligenter navent :**

a) » Præsertim experimentis habendis ad provisionem parœciarum, nec non processibus de quibus in can. 2147 sq. » (ubi de remotione parochorum). — *Cod., c. 389, § 1.* — *Cf. num. 1158, sq.*

b) « Pro experimentis vero habendis ad clericorum *ordinationem* et approbationem sacerdotum qui petunt facultatem excipiendi sacramentales *confessiones* aut sacras *conciones* habendi, et pro *examinibus* de quibus in can. 130 *(cf. n. 416)*, integrum est Episcopo vel examinatorum synodalium vel *aliorum* opera uti. » — *Ibid.*, § 2.

Parochi autem *consultores* partem non habent nisi in revisione decreti amotionis a parœcia, et in coacta translatione parochorum.

CAPUT III

DE VICARIIS FORANEIS

855. **I. Vicarius foraneus est ille** qui permanenter ab iscopo, in certa diœcesis parte, aut ad certos actus utatur ; et dicitur *foraneus*, quia extra fores seu civiəm in qua Episcopus residet constituitur.

əd multum *differt* Vicarius foraneus a *Vicario generali :*

' Vicarius foraneus *delegatam* jurisdictionem habet, Vicarius generalis *ordinariam ;* et a sententia prioris *appellatur* ad scopum, non vero a sententia posterioris.

' *Universalis* est, moraliter saltem loquendo, Vicarii generalis stas quoad causas et loca ; foranei vero *particularis* et restricta, a scilicet quantam Episcopus demandaverit.

' Vicario generali competit, *ex lege ipsa* et vi officii sui, certa dam et determinata jurisdictio, ipsa nempe ordinaria jurisdictio scopi, exceptis iis quæ jus excepta voluit vel Episcopus sibi exse reservavit. — Vicarius autem foraneus nihil exsequi valet l *expresse ipsi non commiserit Episcopus.*

a) « Episcopus territorium suum in regiones seu distus, pluribus parœciis constantes, distribuat, qui iunt nomine *vicariatus foranei, decanatus, archipresratus,* etc. » — *Cod., c. 217,* § *1.*

Si hæc distributio, ratione circumstantiarum, videatur ossibilis aut *inopportuna,* Episcopus consulat Sanctam em, nisi ab eadem jam fuerit provisum. » — *Ibid.,* § *2.*

b) Ad munus vicarii foranei « Episcopus eligat sacerəm quem dignum judicaverit, præsertim inter *rectores* esiarum parœcialium ». — *Cod., c. 446,* § *1.*

c) « Vicarius foraneus *ad nutum* Episcopi amoveri əst. » — *Ibid.,* § *2.*

856. **II. Vicarii foranei jura et officia.**

a) « Vicario foraneo, præter facultates quas ei tribuit odus provincialis vel diœcesana, et secundum normas

in eadem Synodo legitime statutas vel ab Episcopo st
tuendas, jus et officium est *invigilandi* potissimum :

» 1° Num ecclesiastici viri sui ambitus seu district
vitam ducant *ad normam sacrorum canonum*, suisq
officiis diligenter satisfaciant, præsertim circa resident
legem, divini verbi prædicationem, impertiendam pue
atque adultis catechesim, et obligationem infirmis ass
tendi ;

» 2° Num *decreta* lata ab Episcopo in sacra visitatio
exsecutioni mandentur ;

» 3° Num debitæ cautelæ circa *materiam* Sacrifi
Eucharistici adhibeantur ;

» 4° Num decor et nitor *ecclesiarum* et *sacræ supell
tilis*, maxime in custodia sanctissimi Sacramenti et
Missæ celebratione, accurate servetur ;

» An *sacræ functiones* secundum sacræ liturgiæ pra
cripta celebrentur ; *bona ecclesiastica* diligenter admin
trentur, adnexaque illis onera, in primis Missarum, r
impleantur ; rectene conscribantur et asserventur li
parœciales. » — *Cod., can. 447*, § *1*.

b) « De iis omnibus ut reddatur certior, vicar
foraneus debet, statutis ab Episcopo temporibus,
districtus parœcias *visitare*. » — *Ibid.*, § *2*.

c) « Pertinet etiam ad vicarium foraneum, stat
atque audierit aliquem sui districtus parochum *grav
ægrotare*, operam dare ne spiritualibus ac materialib
auxiliis honestoque funere, cum decesserit, careat ;
curare ne, eo ægrotante vel decedente, libri, documen
sacra supellex, aliaque quæ ad ecclesiam pertinent, de
reant aut asportentur. » — *Ibid.*, § *3*.

d) Vicarius foraneus debet, « diebus ab Episco
designatis, convocare presbyteros proprii districtus
conventus seu *collationes* de quibus in can. 131 *(cf. n. 4*
eisdemque præesse.

» Ubi vero *plures* habeantur hujusmodi cœtus in va
districtus locis, invigilare ut rite celebrentur ». — *C
can. 448*, § *1*.

e) Si non sit parochus, « debet *residere* in territorio ıriatus vel alio in loco non valde distanti, secundum mas ab Episcopo definiendas ». — *Ibid.*, § *2.*

f) Vicarius foraneus « *sigillum* habeat vicariatus proım ». — *Cod.*, *c. 450*, § *1.*

857. **III.** « **Saltem semel in anno vicarius foraneus ɔrii vicariatus rationem reddere debet Ordinario loci,** onens non solum quæ intra annum bene gesta sint, etiam quæ mala obrepserint, quæ scandala exorta , quæ remedia ad ea reparanda adhibita, et quidquid ndum existimet ad ea radicitus exstirpanda. » — *Cod.*, *449.*

858. **IV. In signum delegatæ potestatis,** nonnullis in cesibus, conceduntur Decanis *rochetum* et *mozetta* ; non en per hæc insignia Canonicis honorariis æquiparantur. t, ratione sui officii, Vicarius foraneus « *præcedit* omniparochis aliisque sacerdotibus sui districtus ». — *Cod.*, *450*, § *2.*



TRACTATUS VI

DE EPISCOPALI SEDE IMPEDITA AUT VACANTE

Videlicet : de administratione diœcesis quando Episcopus neq
ipse suum officium exercere ; — et de officio Capituli et Vic
Capitularis, sede vacante.

CAPUT I

DE SEDE IMPEDITA

859. **I.** « **Sede per Episcopi captivitatem, relegationem, e lium, aut inhabilitatem,** ita impedita ut ne *per litteras* quidem c diœcesanis communicare ipse possit :

a) » Diœcesis regimen, nisi Sancta Sedes aliter providerit, nes Episcopi *Vicarium generalem*, vel alium virum ecclesiasti ab Episcopo *delegatum* esto. » — *Cod., c. 429, § 1.*

b) « Potest in casu Episcopus, gravi de causa, *plures dele* qui sibi invicem in munere succedant. » — *Ibid., § 2.*

c) « His deficientibus, vel, uti supra dictum est, impeditis, *pitulum* ecclesiæ cathedralis suum Vicarium constituat, qui men assumat cum potestate *Vicarii Capitularis.* » — *Ibid.,*

d) « Qui diœcesim regendam, ut supra, suscepit, quampri *Sanctam Sedem moneat* de sede impedita ac de assumpto mune — *Ibid., § 4.*

860. **II.** « **Si Episcopus in excommunicationem, interdi vel suspensionem inciderit,** *Metropolita*, eoque deficiente, vel, eodem agatur, *antiquior* inter suffraganeos, ad Sedem Apostol illico recurrat ut ipsa provideat. » — *Cod., c. 429, § 5.*

Quod si de diœcesi agatur vel prælatura quæ nulli Metrop subjiciatur, vicinio Metropolita qui fuit legitime electus « ol tione recurrendi tenetur ». — *Ibid.,* — *Cf. n. 775, b.*

CAPUT II

DE ADMINISTRATIONE DIŒCESIS SEDE VACANTE

elicet : de officio Capituli, sede vacante ; — de Vicarii deputaone ; — de auctoritate Capituli et Vicarii Capitularis, sede vaante ; — et de cessatione potestatis Vicarii Capitularis.

ARTICULUS I

DE OFFICIO CAPITULI, SEDE EPISCOPALI VACANTE

861. **I. Sedes episcopalis vacat** « Episcopi *morte*, *untiatione* a Romano Pontifice acceptata, *translatione* *privatione* Episcopo intimata ». — *Cod., c. 430,* § *1.*

a) « Nihilominus, excepta collatione beneficiorum aut ciorum ecclesiasticorum, omnia *vim habent* quæ gesta t a Vicario Generali usque dum hic *certam* de obitu scopi *notitiam* acceperit, vel ab Episcopo aut Vicario ierali usque dum certa de memoratis actibus pontificiis itia ad eosdem pervenerit. » — *Ibid.,* § *2.*

b) « A certa *translationis* notitia, Episcopus, intra tuor menses, debet diœcesim *ad quam* petere, ejusdem canonicam possessionem assumere ; et, a die captæ sessionis, diœcesis *a qua* plene vacat ;

Interim vero in eadem Episcopus : 1° *Vicarii Capitularis* estatem obtinet eisdemque obligationibus tenetur, ceste qualibet Vicarii Generalis potestate ; 2° honorifica scoporum *residentialium* privilegia conservat ; 3° intes percipit *fructus* mensæ episcopalis. » — *Ibid.,* § *3.*

862. **II. Ad Capitulum ecclesiæ cathedralis,** regimen ecesis, sede vacante, *devolvitur,* « nisi adfuerit Administor apostolicus, vel aliter a Sancta Sede provisum rit ». — *Cod., c. 431,* § *1.*

Sicubi, ex speciali Sanctæ Sedis dispositione, Archie-

piscopus aliusve Episcopus *Administratorem diœces* *vacantis* designet, hic omnes et solas facultates habet qu Vicario Capitulari competunt, eisdem obligationibus pœnis obnoxius. » — *Ibid.*, § *2.*

863. **III. Vicarium Capitularem « intra octo dies accepta notitia vacationis** » constituere debet Capitulu ecclesiæ cathedralis ut « loco sui diœcesim regat » ;

Et, si fructuum percipiendorum ei munus incumb *Œconomum* « unum vel plures, fideles ac diligentes item constituere. — *Cod., c. 432,* § *1.*

« Œconomus rerum ecclesiasticarum et proventuu curam et administrationem gerat, *sub auctoritate* tam Vicarii Capitularis. » — *Cod., c. 442.*

a) « Si Capitulum intra præscriptum tempus Vi rium aut œconomum, quavis de causa, nullum depu verit, deputatio ad *Metropolitam* devolvitur ;

» Si autem ecclesia ipsa metropolitana fuerit vaca vel metropolitana simul et suffraganea, ad *antiquior* ex Episcopis suffraganeis. » — *Cod., c. 432,* § *2.*

b) « Etiam vacante diœcesi aut abbatia vel præ tura de quibus in can. 285 *(cf. n. 775, b)*, si Capitul intra octiduum Vicarium vel œconomum non nomina rit, hunc Metropolita qui fuit legitime *electus* ad norm citati canonis, constituat, nisi in abbatia vel prælat *nullius* religiosa aliter ad normam constitutionum pro deatur. » — *Ibid.*, § *3.*

c) « Capitulum quantocius de morte Episcopi, deinde electus in Vicarium Capitularem de sua electi *Sedem Apostolicam* certiorem faciant. » — *Ibid.*, § *4.*

864. **IV. In locis Missionum,** deficiente Vicario Præfecto, *Pro-Vicarius* aut Pro-præfectus, « totum de regimen *assumere*, et in hoc munere *permanere* done Sancta Sede aliter fuerit provisum ». — *Cod., c. 309,* — *Cf. num. 569.*

ARTICULUS II

DE VICARII CAPITULARIS DEPUTATIONE

865. **I. Per actum Capitularem,** ad normam can. 160-2 *(cf. num. 283, sq.)*, fieri debet Vicarii Capitularis et onomi constitutio. — *Cod., c. 433, § 2.*

Ad validitatem « requiritur numerus suffragiorum *abso-e major*, demptis suffragiis nullis ». — *Ibid.*

866. **II. Universam jurisdictionem transferre debet** pitulum in Vicarium Capitularem, ita ut Vicarius Capiaris jurisdictionem episcopalem *exclusive*, non vero *nulative* cum Capitulo exerceat.

a) Neque fieri potest delegatio ad *certum tempus*, aut ervato jure *remotionis* ; sed, semel constitutus Vicarius pitularis, non potest removeri, nisi ex causa per Sedem ostolicam agnoscenda et probanda. — *Cod., c. 437.*

b) « Quamobrem, *pro nullis habendæ sunt limitatio-*, seu quoad jurisdictionem, seu quoad tempus, adjectæ Capitulo electioni Vicarii Capitularis ; qui idcirco, iis n obstantibus, officium semel sibi rite collatum, *toto pore* quo sedes episcopalis vacua fuerit, totamque inariam jurisdictionem episcopalem libere et valide rcere perget, donec novus Episcopus Apostolicas canoæ suæ institutionis litteras exhibeat. » — *Pii IX constit. manus Pontifex, 28 aug. 1873.*

c) Igitur Vicarius Capitularis, sede vacante, stricto su non est Vicarius Capituli ; sed *Ordinarius* est ens jurisdictionem *in ipsum Capitulum*, cujus speciali ndato minime indiget, cui non tenetur rationem suæ ninistrationis reddere, a quo puniri non potest, nec igari ut determinatos Officiales assumat, determinato do diœcesim regat, etc.

867. **III. « Unus deputetur Vicarius Capitularis,** repro-a contraria consuetudine ; secus electio irrita est. » — *., c. 433, § 1. — Cf. Trid.,* XXIV, *16, de ref.*

a) Idque « ne pluribus commissa negotia *segnius* et *difficilius* expediantur ». — *Pii IX epist. ad Capit. Cenomanen., 22 mart. 1862.*

Revera, « ut unus in unaquaque diœcesi est Episcopus, ita etiam omnino congruit ut unicus debeat esse Vicarius ; hac enim tantum ratione servari potest *unitas regiminis* et actuum uniformitas, quæ ad omnem confusionem præcavendam, necessariæ sunt ». — *S. C. C. ad Canonicos diœc. Ruthen, 4 sept. 1871.*

b) « Quod si *diœcesis latitudo*, ac *negotiorum multiplicitas*, plurium hominum operam exigat, nihil impedit quominus idem Vicarius unum vel plures tanquam *Pro-Vicarios* sibi adsciscat, qui, sua sub potestate ac nutu, negotia ministerii pastoralis expediant. » — *S. C. C., ibid.*

Nequit tamen his *Pro-Vicariis* concedere *ordinariam* jurisdictionem in diœcesim ; quia nemo potest, absque Principis consensu, alicui ordinariam potestatem tribuere.

c) « Idem potest in Vicarium Capitularem et œconomum deputari. » — *Cod., c. 433, § 3.*

868. **IV. Ad Vicarii Capitularis munus :**

a) Deputari valide nequit, « clericus qui ad sacrum *presbyteratus* ordinem nondum fuerit promotus, aut *tricesimum* ætatis suæ annum non expleverit, aut ad eamdem vacantem sedem fuerit electus, nominatus vel præsentatus ». — *Cod., c. 434, § 1.*

b) Si prædictæ conditiones posthabitæ fuerint, « *Metropolita*, aut, si ecclesia metropolitana vacans fuerit, vel de ipso Capitulo metropolitano agatur, *antiquior* provinciæ Episcopus, agnita rei veritate, Vicarium pro ea vice deputet ;

» Actus autem illius qui a Capitulo electus fuerat ipso jure sunt nulli ». — *Cod., c. 434, § 3.*

c) Vicarius Capitularis « sit præterea in theologia et jure canonico *doctor*, vel *licentiatus*, aut saltem earumdem disciplinarum vere peritus, in eoque morum integritas, pietas, sana doctrina, cum *prudentiæ* laude conspirent ». — *Cod., c. 434, § 2.*

l) Vicarii Capitularis electio nullius confirmatione et. Ideo Vicarius, edita *fidei professione* « coram ulo catédrali », *statim* jurisdictionem obtinet. — *Cod., 438. — Cf. n. 50.*

ARTICULUS III

POTESTATE CAPITULI ET VICARII CAPITULARIS SEDE VACANTE

369. **I. Ordinaria Episcopi jurisdictio in spiritualibus mporalibus,** sicut ad Capitulum infra octo dies a vacatione, ita deinde ad Vicarium Capitularem tran- exceptis iis quæ in jure expresse sunt eidem prohi- ». — *Cod., c. 435, § 1. — Pii IX constit. Romanus fex, 28 aug. 1873.*

370. **II. Facultates omnes a Sancta Sede locorum ariis concessæ,** non suspenduntur vel desinunt ob n mortem vel a munere cessationem ; sed *ad succes- transeunt,* etiamsi ad certum tempus, vel pro certo ro casuum concessæ sint. — *Cod., can. 435, § 2; . Cong., S. Offic., 24 nov. 1897 ; 22 jun. 1898 et rt. 1899. — Cf. n. 109.*

, nisi electa fuerit *industria personæ,* seu nisi aliud *sse* cautum fuerit, Vicarius Capitularis « exsequi t *rescripta Apostolica* quæ Episcopo vel præcedenti ri diœcesis remissa sint, etiamsi ipse eas exsequi rit ». — *Cod., ibid.; et can. 66.*

371. **III.** « **Sede vacante nihil innovetur.** » — *Cod., 436. — Cf. tit. 9, lib. III Decretalium.*

m « personæ morales *minoribus* æquiparantur ». — *c. 100, § 3.* — Cum vero iniquum censeatur pupillum inorem præjudicium tolerare ob tutoris vel curatoris ientiam, hinc, *sede vacante,* interdicitur innovatio ex sequi possit præjudicium ecclesiæ, aut jura ejusdem ntur. — *Santi, in tit. Ne sede vacante, n. 4.*

a) Hinc « Vicario Capitulari et Capitulo non agere quidpiam quod, vel *diœcesi*, vel *episcopa* *juribus*, præjudicium aliquod afferre possit.

» Nominatim vero, Vicarius Capitularis aliique, siv Capitulo, sive extranei clerici aut laici, per se vel a prohibentur Curiæ episcopalis *documenta quælibet* *trahere* vel destruere, vel celare, vel immutare. » — (*can. 435, § 3. — Cf. n. 850.*

b) Vicarius Capitularis beneficia perpetua con nequit; nec *parœcias* liberæ collationis, nisi sedes ab saltem vacaverit. — *Cod., c. 455, § 2, n. 3. — Cf. n. 90*

Potest tamen *Vicarios* parœciales constituere ad mam can. 472-476. — *Cf. n. 1173, sq.*

c) Nec *litteras dimissorias* dare potest Vic Capitularis nisi « de Capituli consensu, post *annum* a vacante ; *intra annum* vero, solis arctatis ratione b ficii recepti vel recipiendi, aut ratione certi alic officii cui propter necessitatem diœcesis sine dilation providendum ». — *Cod., c. 958, § 1, n. 3. — Cf. n. 37*

Vicarius Capitularis, quoties dimissoriales litteras concedere v potest et ab *interstitiis* dispensare. — *S. C. Conc., 26 apr.* *apud Lucidi, De visit., cap. 2, n. 71.*

d) Itemque excardinationem et incardinatio clericorum concedere nequit Vicarius Capitularis « *post annum* a vacatione sedis episcopalis, et cum conse Capituli ». — *Cod., c. 113. — Cf. n. 675.*

e) Tandem, licet suo loco jam notata, juvat hi memoriam revocare cetera quæ ab ipso jure in potes Vicarii Capitularis excipiuntur.

Nequit enim : *Synodum* convocare ; *beneficia* uni consensum præstare in beneficiorum *permutatione* ; a lutionem quorumdam *peccatorum* sibi reservare ; parœ amovibiles *inamovibiles* declarare ; *Congregationes* giosas condere ; pias fidelium *associationes* erigere ; *c* *nicos* ad honorem nominare ; promotorem justitiæ vinculi defensorem removere.

872. **IV. Potestas Ordinis,** ut patet, *non transit* ad itulum.

a) Sed quia, ut notat *glossa in cap. Dilectus, De officio cis ordinarii,* collatio Ordinum et sacramentorum est *ege jurisdictionis,* ideo Capitulum et Vicarius Capitu-s « facultate pollent *exercitium pontificalium* in diœ-cuilibet Episcopo permittendi ; imo, si Vicarius Capi-ris sit Episcopus, potest ipse eadem exercere, excluso en usu throni cum baldachino ». — *Cod., c. 435, § 2.*

b) Attamen, infra annum a die vacationis, non posset *conferendos Ordines* deputare, absque speciali indulto. *Cf. n. 373, b.*

873. **V. Missam pro populo** applicare debet Vicarius itularis « omnibus dominicis aliisque festis diebus de cepto, etiam suppressis », ad normam can. 338-339. — ., *c. 440. — Cf. n. 732, sq.*

em « obligatione tenetur *residendi* in diœcesi ». — *Ibid.*

874. **VI. Vicarius Capitularis et œconomus « jus ha- ad congruam retributionem,** in Concilio provinciali gnatam, vel recepta consuetudine concedi solitam, mendam ex reditibus mensæ episcopalis aut ex aliis lumentis, nisi aliter fuerit legitime provisum ». — *Cod. 441, n. 1.*

Cetera emolumenta, quo tempore sedes episcopalis va-rit, *futuro Episcopo* pro diœcesis necessitatibus reser-ur, si ad Episcopum, ecclesia non vacante, pertinuis- . » — *Ibid., n. 2.*

875. **VII. Vicarius Capitularis « publice privatimque cedentiæ jus habet** super *omnibus* diœcesis clericis, exclusis dignitatibus et canonicis ecclesiæ cathedralis n in choro et actibus capitularibus, nisi clericus cha-ere episcopali præfulgeat et Vicarius Capitularis m careat ». — *Cod., c. 439 et 370.*

ARTICULUS IV

DE CESSATIONE POTESTATIS VICARII CAPITULARIS

876. **I. Exspirant jurisdictio Vicarii Capitularis Œconomi munus :**

a) Per initam a novo Episcopo *possessionem* ad r mam can. 334, § 3. — *Cod., c. 443, § 2. — Cf. n. 601.*

b) Per *renuntiationem.* — « Renuntiatio authen forma est exhibenda Capitulo, a quo tamen accep necesse non est ut valeat. » — *Cod., ibid., § 1.*

c) Per *remotionem* quæ « Sanctæ Sedi reservatur » *Ibidem.*

« Novi autem Vicarii vel Œconomi *constitutio,* p prioris renuntiationem, obitum vel remotionem, *ipsum Capitulum* pertinet, facienda ad normam can. 43 — *Ibid. — Cf. n. 863.*

877. **II. Novus Episcopus rationem exigere d** officiorum, jurisdictionis, administrationis munerisve *Capitulo,* a *Vicario Capitulari,* ab *Œconomo* et ab *officialibus* qui, sede vacante, fuerunt constituti, et in animadvertere qui in suo officio seu administratione querint, etiamsi, redditis rationibus, a Capitulo ve Capituli deputatis absolutionem aut liberationem in traverint ». — *Cod., c. 444, § 1. — Trid.,* XXIV, *16, de*

« Iidem rationem reddant novo Episcopo *scriptura* ad Ecclesiam pertinentium, si quæ ad ipsos pervenerin — *Ibid., § 2.*



TRACTATUS VII

DE PAROCHO ET VICARIIS PARŒCIALIBUS



de recta notione parochiatus ; — de parœciarum erectione ; le institutione parochorum ; — de eorum obligationibus et juis ; — de administratione temporali parœciæ ; — de amissione cii parochialis ; — de Vicariis parœcialibus ; — de Rectori- ecclesiarum et Cappellanis.

CAPUT I

DE RECTA NOTIONE PAROCHIATUS

cet : de origine — et indole officii parochorum; — et de iis qui eorum potestati subduntur.

ARTICULUS I

DE ORIGINE OFFICII PAROCHORUM

378. **I. Primis Ecclesiæ sæculis,** nulli exstitere paroui certa et stabili sede *proprium populum ac territo-* haberent ; sed in civitate dumtaxat episcopali *una ecclesia,* ad quam fideles, sive in urbe sive in agris ites, die Dominica conveniebant ; *unusque* erat totius esis *pastor* et Episcopus, qui, in animarum salute proda, ubi opus esset, presbyterorum opera utebatur ; opterea tota diœcesis merito dicebatur *parœcia,* ut at, ex. gr., *can. 14 Apostolorum.*

) Aucto christianorum numero, constitutæ sunt ciæ *primum in vicis et villis,* quarum incolæ, cum ad

civitatem commode ire non possent, eorum gratia ibi co
ditæ sunt ecclesiæ quibus præpositi sunt sacerdotes q
populum illum regerent, muneraque ecclesiastica exer
rent.

b) *In civitatibus, serius* ortæ sunt parœciæ. — N
ubique omnes eodem tempore initium habuerunt ; cu
enim ea res tota *ab Episcoporum arbitrio* penderet,
citius, serius alii parochos in civitate constituerunt,
major minorve numerus christianorum, eorumque utili
atque necessitas postulabat.

c) Parœciæ *rurales* quarto circiter sæculo constitu
sunt. In *civitatibus* autem, duabus dumtaxat Roma
Alexandria exceptis, ante annum Christi millesim
nullæ sunt institutæ parœciæ. — *Devoti Inst. can., lib.*
tit. 3, sect. 10. — *Cf. Thomassin, Anc. et nouv. discipli*

Igitur parochi, qua tales, non sunt ex institutione divina, ut
luerunt *Parochistæ*, qui divinam originem parochis tribuebant t
quam *successoribus 72 discipulorum* quos Christus ipse designav
adeoque, præter S. Pontificem et Episcopos, *tertium* constitueb
in hierarchia juris dictionis gradum. — *Cf. S. Th., 2, 2., qu.*
art. 4, ad 5 ; — *et Wernz, Jus decret., tom. 2, n. 821.*

879. **II. Maxime utilis visa est hæc subdivisio di
cesis in parœcias.**

Ideo *Concilium Tridentinum* jam Episcopis manda
rat ut, ubique constitutis parœciis, « unicuique suum p
petuum peculiaremque parochum assignarent ». — *Tr*
XXIV, 13, de ref. — *Cf. Ben. XV epist. ad episc. Di*
nen., 14 apr. 1917 (Acta, IX, 226). — Porro, ad norm
novi Codicis :

a) « Territorium cujuslibet diœcesis *dividatur* in d
tinctas partes territoriales ; unicuique autem parti *pe*
liaris ecclesia cum populo determinato est assignan
suusque *peculiaris rector*, tanquam proprius ejusd
pastor, est præficiendus pro necessaria animarum cur
— *Cod., c. 216, § 1.*

« Pari modo *vicariatus apostolicus* et *præfectura ap*
tolica, ubi commode fieri possit, dividantur. » — *Ibid.,*

b) « Partes diœcesis sunt *parœciæ ;* partes vicariatus stolici ac præfecturæ apostolicæ, si peculiaris rector em fuerit assignatus, appellantur *quasi-parœciæ.* » — *l., § 3.*

c) « Non possunt, sine speciali apostolico indulto, stitui parœciæ pro diversitate *sermonis* seu *nationis* lium in eadem civitate vel territorio degentium, nec œciæ mere *familiares* aut personales ;

Ad constitutas autem quod attinet, nihil innovan-ı, inconsulta Apostolica Sede. » — *Ibid., § 4.*

ARTICULUS II

DE INDOLE OFFICII PAROCHORUM

880. **I. Parochus est** « sacerdos, vel persona moralis, parœcia collata est *in titulum* cum cura animarum sub inarii loci auctoritate exercenda ». — *Cod., c. 451, § 1.* *Cf. n. 1179, sq.*

eputatur nempe ad ministrandum, ex *obligatione* et *prio nomine,* verbum Dei et sacramenta fidelibus a certos limites commorantibus, qui ab eodem *vicis-* sacra recipere aliquatenus tenentur, debentque ejus estæ sustentationi providere. — *Cf. n. 1478 et 1541.* leo parochus « *ex officio* tenetur curam animarum cere in omnes suos parœcianos qui non sint legitime npti ». — *Cod., c. 464, § 1.*

a) Vox ipsa *parochus* derivatur a voce græca παροικέω ne *incolo*), quia parochus præficitur regimini spirituali arum loci.

ii nomen Parochi derivant a græco παρέχω quod *præbere* ficat, eo quod auctoritate episcopali sit ille præfectus lebi sibi commissæ verbi divini ac sacramentorum ılum præbeat.

rochus dicitur quoque : *plebanus,* a plebe cui adsistit; *r,* ab officio regendi populum sibi commissum ; *cura-*a cura animarum quam exercet.

b) Parochialis cura animarum ad *collegium* etiam potest *habitualiter* pertinere, ita tamen ut *actualis* cura per *Vicarium curatum* tota exerceatur. — *Cf. n. 1179, sq.*

c) « Parochis *æquiparantur*, cum omnibus juribus et obligationibus parœcialibus, et parochorum nomine in jure veniunt : 1° *Quasi-parochi*, qui quasi-parœcias regunt de quibus supra ; 2° *Vicarii parœciales*, si plena potestate parœciali sint prædit. » — *Cod., c. 451, § 2.* — *Cf. n. 1179, sq.*

881. **II. Ordinariam fori interni jurisdictionem** habent Parochi ; et *proprio nomine* populum sibi commissum regunt, non quatenus meri Episcoporum delegati.

Potestas enim parochorum *a jure communi originem habet*, officio cohæret, cum ipso titulo confertur, et omnes functiones huic titulo a jure communi adnexas, independenter a voluntate Episcopi, complectitur.

a) Ideo hæc jurisdictio non potest ab Episcopo, sine legitima causa, aut prorsus auferri, aut adeo imminui ut fere *inanis* remaneat. — *Cf. Bened. XIV, De syn., lib. 5, cap. 4, n. 3 ;* — *et num. 62, c.*

b) Sed jurisdictio qua parochi pastores ordinarii constituuntur, non impedit quominus *Episcopus* sit etiam *pastor ordinarius et immediatus* omnium diœcesanorum, quemadmodum jurisdictio episcopalis in diœcesi non tollit nec minuit jurisdictionem papalem ; nihil enim obstat quominus duæ vel plures jurisdictiones simul consistant in eamdem plebem, modo non sint *independentes*. — *Cf. S. Th., Suppl., q. 8, art. 5, ad 3.*

Unde, Episcopus alteri sacerdoti, etiam *invito parocho*, facultatem baptizandi, aliaque sacramenta ministrandi *delegare* potest. — Attamen, id *raro* et nonnisi *urgenti de causa* faciendum est ; nam hanc facultatem aliis delegando, adimitur parochis jus proprium et ordinarium quoad sacramentorum administrationem. — *Cf. resp. S. C. Conc., in Aturensi, 14 aug. 1863, ad 6.*

c) Parochus, quum jurisdictionem ordinariam habeat, eam *delegare* potest, non solum pro casibus particularibus, sed etiam *ad universitatem negotiorum*, « nisi aliud expresse jure caveatur ». — *Cf. n. 331; et 1042, a.*

882. **III. Nulla jurisdictione in foro externo** potiun-r parochi ; sed habent tantum *œconomicam* quamdam testatem qua subditis suis invigilant. — Igitur,

a) Neque sunt judices fidei, neque potestatem legis-tivam habent, neque possunt censuras ferre, et nulla sis competit potestas dispensandi in votis. — *Cf. bullam uctorem fidei, Pii VI, qua damnata est doctrina syn. Pis-riensis, n. 9, sq.* — *Cf. n. 59.*

b) Nec *dispensare* possunt in lege ecclesiastica, sive ntificia, sive episcopali. — *Cod., c. 83.* — *Cf. n. 110.*

1° Attamen, ex consuetudine jure scripto firmata, rochi, « in casibus *singularibus*, justaque de causa, ssunt *subjectos* sibi fideles singulasve familias, etiam tra territorium, atque in suo territorio etiam *peregrinos*, lege communi de observantia *festorum*, itemque de servantia *abstinentiæ* et *jejunii*, vel etiam utriusque spensare ». — *Cod., c. 1245, § 1.*

Imo, in quibusdam adjunctis, dispensare possunt super nnibus inpedimentis *matrimonii*, sive publicis sive cultis, super quibus Sedes Apostolica dispensare solet. *Cf. n. 1015, c.*

2° Quando parochiani, *per se*, ex *manifesta* causæ gravi-te, ab obligatione legis excusantur, possunt tamen rochi exigere ut licentiam petant, si, ex una parte, de cto *notorio* agatur, et, ex alia, *scandali* aut *nimiæ liber-is* periculum in parœcia secuturum foret, nisi sciretur od parochi licentia prius obtenta fuerit.

c) Nec *Prælatus*, nec, saltem sensu stricto, *Pastor* appel-i potest parochus, quia proprie pastor dicitur ille qui, non ntum officium nutriendi gregem, sed et potestatem habet endi seu gubernandi cum imperio et *jurisdictione externa*.

Verumtamen, usu hodierno invaluit ut parochi *Pastorum* titulo onestentur. — Hac denominatione utitur *concilium Tridentinum*, *s. 25, c. 12, De ref.* ; et *Pontificale Romanum*, referens ultimam cutionem Episcopi ad synodum diœcesanam, hæc habet : « Nos stores vestri sumus ; vos autem Pastores animarum vobis commis-um ». — *Cf. Cod., c. 216, § 1.*

883. **IV. « Functiones parocho reservatæ sunt, nis aliud jure caveatur :**

» 1° *Baptismum* conferre sollemniter ;

» 2° Sanctissimam *Eucharistiam* publice ad infirmo in propria parœcia deferre ;

» 3° Sanctissimam Eucharistiam, publice aut priva tim, tanquam *Viaticum* ad infirmos deferre, atque i periculo mortis constitutos *extrema unctione* roborare ;

» 4° Sacras ordinationes et ineundas nuptias denuntiare *matrimoniis* assistere; nuptialem benedictionem impertiri

» 5° Justa *funebria* persolvere ;

» 6° *Domibus*, ad normam librorum liturgicorum benedicere Sabbato Sancto vel alia die, pro locorum con suetudine ;

» 7° *Fontem baptismalem* in Sabbato Sancto benedicere publicam *processionem* extra ecclesiam ducere, benedictio nes *extra ecclesiam* cum pompa ac sollemnitate impertiri nisi agatur de ecclesia capitulari et Capitulum has func tiones peragat. » — *Cod., c. 462. — De his singillatim su loco.*

ARTICULUS III

DE IIS QUI POTESTATI PAROCHORUM SUBDUNTUR

884. **I. Suum quisque parochum sortitur sive pe domicilium sive per quasi-domicilium.** — *Cod., c. 94.*

a) « Domicilium vel quasi-domicilium in parœcia v quasi-parœcia dicitur *parœciale ;* in diœcesi, vicariatu præfectura, non autem in parœcia vel quasi-parœci *diœcesanum.* » — *Cod., c. 92, § 3.*

b) « Illorum quoque qui non habent nisi *diœcesanu domicilium* vel quasi-domicilium, parochus proprius e parochus loci in quo actu commorantur. » — *Cod., c. 94, §*

885. **II. Domicilium** acquiritur « commoratione i aliqua parœcia aut quasi-parœcia, aut saltem in diœces

icariatu apostolico, præfectura apostolica ; quæ commoatio, vel conjuncta sit cum *animo* ibi perpetuo maendi, si nihil inde avocet, vel sit protracta ad *decennium* ompletum ». — *Cod., c. 92, § 1.*

a) Qui *in duabus parœciis* fere æqualiter degit, ut qui partem nni in urbe, alteram partem ruri moratur, ex juris dispositione *uplex* habet domicilium, ideoque duos proprios parochos ; poterit rgo ad alterutrum recurrere.

b) Habitans *in confinio duarum parœciarum*, fit parochianus lius parœciæ in qua residet porta principalis et aditus magis frequentatus. — *Ita communiter.*

886. **III. Quasi-domicilium** acquiritur « commoratione ti supra, quæ, vel conjuncta sit cum *animo* ibi maneni saltem ad *majorem anni partem*, si nihil inde avocet, el sit *reapse protracta* ad majorem anni partem ». — *Cod., an. 92, § 2.*

Hinc, professores et discipuli, qui in seminario aut collegio, uellæ quæ in monasterio educationis causa degunt, ægrotantes ui valetudinis causa extra proprium domicilium meliorem aerem eritioremque medicum quærunt, famuli mercenarii, etc., *quasiomicilium* habent in loco in quo hic et nunc commorantur, modo *ntentionem* habeant per majorem anni partem ibidem permanendi, el jam per majorem anni partem ibi permanserint.

Domicilium et quasi-domicilium « amittitur *discessione* loco cum *animo* non revertendi, salvo præscripto c. 93 » e necessario domicilio uxoris et minoris. — *Cod., c. 95.*

887. **IV. Vagus** dicitur qui « nullibi domicilium abeat vel quasi-domicilium ». — *Cod., c. 91.*

a) Proprius vagi *parochus* vel *Ordinarius* est « parohus vel Ordinarius loci in quo vagus *actu* commoratur ». — *Cod., c. 94, § 2.*

b) *Milites*, vel *quasi-domicilium* habent in loco ubi ativum præsidium habetur, vel, si copiæ hinc et inde ecurrant, *vagis* assimilantur ; ideoque, seclusa *Capellaorum castrensium* auctoritate qui jurisdictione quasiarochiali fortasse gaudeant, a parocho illius loci dependent ubi præsidii causa commorantur. — *Cf. n. 1192.*

888. **V. Minor** retinet illius domicilium cujus potestat subjicitur ; sed « *infantiam egressus* potest *quasi-domi cilium proprium* obtinere ». — *Cod., c. 93, § 1 et 2.*

a) *Minor* est ille qui *vicesimum primum* ætati annum non explevit. — *Cod., c. 88, § 1.*

« Minor, si *masculus*, censetur *pubes* a decimo quarto si *femina*, a duodecimo anno completo. » — *Ibid., § 2.*

« Impubes, *ante plenum septennium*, dicitur infans se puer vel parvulus, et censetur non sui compos ; explet autem septennio, usum rationis habere præsumitur.

» Infanti *assimilantur* quotquot usu rationis sunt habit destituti. » — *Ibid., § 3.*

b) Persona minor, in *exercitio suorum jurium*, pote tati *parentum* vel *tutorum* obnoxia manet, « iis exceptis i quibus jus minores a patria potestate exemptos habet — *Cod., c. 89.*

c) Item « uxor, a viro legitime non separata, necess rio retinet domicilium viri sui ; *amens*, domicilium cur toris ». — *Cod., c. 93, § 1.*

889. **VI. Religiosi exempti a jurisdictione Episco eodem jure sunt exempti a jure parochiali.** — Ideo :

a) In omni *religione clericali* « jus et officium Superi ribus est, per se vel per alium, ægrotis *professis, noviti* aliisve in religiosa domo diu noctuque *degentibus* cau famulatus aut educationis aut hospitii aut infirmæ va tudinis, Eucharisticum *Viaticum* et *Extremam uncti nem* ministrandi ». — *Cod., c. 514, § 1.*

b) In *monialium* domo « idem jus et officium habet dinarius confessarius, vel qui vices ejus gerit ». — *Ibid.,*

c) In alia religione *laicali* « hoc jus et officium spect ad parochum loci vel ad cappellanum quem Ordinari parocho suffecerit ». — *Ibid., § 3.* — *Cf. n. 890.*

d) In *funeribus* autem serventur præscripta ca num 1221, 1230, § 5. — *Cf. n. 1061, sq.*

890. **VII. Etiam « religiosas familias et pias do quæ in parœciæ territorio sint et a jure non exempt**

test Episcopus, justa et gravi de causa, « a parochi cura ɔducere ». — *Cod., c. 464, § 2.*

a) *Facultates* autem cappellanorum seu rectorum terminantur, tum ex eodem jure communi, tum ex scopali statuto, tum etiam ex probatis consuetudinis. — *Cf. n. 1186, sq.*

b) *In dubio*, pronuntiandum est in favorem juris parochialis. tio est, quia privilegia sunt strictæ interpretationis ; jurisdictio em parochi, utpote *ordinaria*, maxime favorabilis reputatur.

CAPUT II

DE ERECTIONE PARŒCIARUM

Nova parœcia constituitur : vel per *creationem* vel per *divisionem*, vel per *unionem*.

Erigitur nova parœcia per viam *creationis*, quando efformatur ex populo vel territorio nondum ulli parœciæ adscripto, ex. gr., in *diœcesibus noviter erectis. — Cf. n. 1523, sq.*

Hoc quoque modo parœciæ omnes, in Gallia, erectæ sunt *statim post Concordatum anni 1801;* nam Pius VII omnes hujus regionis parœcias suppresserat ut nova fieret earum circumscriptio. — *Cf. Concord. art. 9; et card. Caprara decretum Cum Sanctissimus, 9 apr. 1802.*

Ad *ordinariam* Episcopi potestatem pertinet eam diœcesis suæ partem, quæ *nondum ulli parœciæ adscripta foret*, in parœciam erigere. — *Cf. n. 879.*

De *creatione* proprie dicta nihil aliud, sed aliquid dicendum est de unione, divisione, dismembratione et translatione parœciarum.

ARTICULUS I

DE DIVISIONE ET DISMEMBRATIONE PARŒCIARUM

891. **I. Parœcia per viam divisionis erigitur,** quando ex una vel pluribus parœciis, jam exsistentibus, *aliquæ partes distrahuntur*, ex quibus alia nova efformatur.

Hoc modo *frequenter* in omnibus diœcesibus contingit novas exsurgere parœcias ; atque, in Gallia, post memoratam primam circumscriptionem anni 1801, nonnullæ decursu temporis, per aliarum jam erectarum divisionem constitutæ sunt.

Per *dismembrationem* nova parœcia *non erigitur ;* sed pars territorii ex una detrahitur ut alii beneficio aut ecclesiastico Instituto assignetur. — *Cod., c. 1421.*

892. **II. Possunt Ordinarii,** « ex justa et canonica causa, parœcias quaslibet, *invitis* quoque earum rectoribus, et sine populi consensu, *dividere*, vicariam perpetuam

l novam parœciam erigentes, aut earum territorium membrare ». — *Cod., c. 1427, § 1.*

Divisio aut dismembratio beneficii *religiosi* uni *Sedi Apostolicæ* ervatur. Sed, divisa decreto Apostolico parœcia quæ ad aliquam gionem jure spectat, « vicaria perpetua aut parœcia noviter cta *non est religiosa.*

Pariter, divisa parœcia *juris patronatus*, nova parœcia est eræ collationis. » — *Cod., c. 1427, § 5; et c. 1422.*

893. **III. Causa canonica** ut divisio aut dismembratio rœciæ fieri possit « ea tantum est si, aut magna sit *ficultas accedendi* ad ecclesiam parœcialem, aut nimia *parœcianorum multitudo* quorum bono spirituali subniri nequeat ad normam can. 476, § 1 », nempe per vicas cooperatores. — *Cod., c. 1427, § 2. — Cf. Trid., s. XXI, cap. 4, de ref. ; et cap. Ad audientiam, 3, de lesiis ædificandis.*

Ad determinandum quando adsit magnum incommodum, sive ex tantia, sive ex difficultate accedendi, nulla datur a jure regula, oque *judicis arbitrio* id relinquitur.

Maxime deferendum est hac in re *prudentiæ Episcopi*, cui proto locorum indoles, et sibi commissi gregis necessitas atque utis, magis quam cuilibet alteri, notissimæ merito censentur.

894. **IV. Nonnisi « auditis Capitulo cathedrali, et iis, qui sint, quorum intersit,** præsertim Rectoribus ecclerum », et « per *authenticam scripturam* », locorum Ordirii uniones, translationes, divisiones, dismembratios beneficiorum faciant. — *Cod., c. 1428, § 1.*

Unio, translatio, divisio, dismembratio facta sine onica causa, *irrita* est. » — *Ibid., § 2.*

895. **V. Dos competens** novæ parœciæ adsignanda , pro sacra supellectili et congrua parochi sustentane. — Ideo :

a) Parœciam dividens « Ordinarius debet vicariæ petuæ aut parœciæ noviter erectæ *congruam portionem* gnare, servato præscripto can. 1500 *(cf. n. 1485) ;* e, nisi *aliunde* haberi queat, desumi debet ex reditibus ecclesiam matricem quoquo modo pertinentibus, dum-

modo sufficientes reditus eidem matrici ecclesiæ remaneant ». — *Cod., c. 1427, § 3.* — *Trid., loc. cit.* — *Cf. n. 1525.*

b) Si vicaria perpetua aut nova parœcia dotetur ex reditibus ecclesiæ a qua dividitur, « debet *matrici honorem deferre* modo et finibus ab Ordinario præstituendis ; qui tamen vetatur baptismalem fontem matrici ipsi reservare ». — *Cod., ibid., § 4.* — *Cf. cap. Ad audientiam, 3, de eccles. ædific.*

ARTICULUS II

DE UNIONE ET TRANSLATIONE PARŒCIARUM

896. **I. Unio beneficiorum est :**

a) « *Exstinctiva*, cum, aut ex suppressis duobus vel pluribus beneficiis novum atque *unicum beneficium* efficitur, aut unum vel plura ita alii uniuntur ut esse desinant ». — *Cod., c. 1419, n. 1.*

In unione exstinctiva « beneficio quod emergit aut remanet, *omnia jura* et *onera* exstinctorum competunt ; et, si inter se componi nequeant, meliora ac favorabiliora ». — *Cod., c. 1420, § 1.*

b) « *Æque principalis*, cum unita beneficia remanent prout sunt, neque alterum alteri subjicitur. » — *Cod. can. 1419, n. 2.*

In unione æque principali « quodlibet beneficium conservat suam naturam, jura et onera ; sed, vi peractæ unionis, *uni eidemque clerico* unitorum beneficiorum tituli conferri debent ». — *Cod., c. 1420, § 2.*

c) « *Minus principalis*, seu per *subjectionem* vel *accessionem*, cum beneficia remanent, sed unum aut plura alteri tanquam accessorium principali subjiciuntur. » — *Cod., c. 1419, n. 3.*

In unione minus principali « beneficium accessorium sequitur principale, ita ut clericus qui principale obtinet eo ipso et accessorium *consequatur*, atque *utriusque onera* implere debeat ». — *Cod., c. 1420, § 3.*

897. **II. Sedi Apostolicæ reservantur :** « unio *exstinc-a* beneficiorum ; eorum suppressio, aut dismembratio quæ tractis bonis beneficialibus fiat quin novum erigatur beficium ; unio *æque* aut *minus principalis* beneficii *reli-osi* cum sæculari, et contra ; itemque beneficii religiosi nslatio, divisio et dismembratio ». — *Cod., c. 1422.*

a) Si a Sede Apostolica parœcia domui religiosæ uniatur *ad poralia tantum* quod attinet, « domus religiosa particeps fit ummodo fructuum parœciæ, et Superior religiosus sacerdotem e ro *sæculari* in eadem instituendum, assignata congrua portione, dinario loci præsentare debet ». — *Cod., c. 1425, § 1.*

b) Sin autem *pleno jure*, « parœcia fit *religiosa*, et Superior est sacerdotem e sua religione ad curam animarum exercendam ninare, sed Ordinarii loci est eundem probare et instituere ; sque jurisdictioni, correctioni et visitationi ipse subesse debet in rebus quæ ad *curam animarum* pertinent ». — *Ibid., § 2.*

898. **III. Ob ecclesiæ necessitatem, vel magnam et dentem utilitatem,** « Ordinarii locorum, non autem arius Capitularis, nec Vicarius Generalis sine mandato ciali, possunt æque aut minus principaliter unire slibet *parœciales ecclesias* inter se, aut cum beneficio curato, ita tamen ut, altero in casu, si unio fiat minus ncipalis, beneficium non curatum sit accessorium ». — *l., c. 1423, § 1.*

a) « *Nequeunt* vero parœciam unire cum mensa capiari vel episcopali, cum monasteriis, ecclesiis religioso-, aut alia persona morali, neque cum dignitatibus et eficiis ecclesiæ cathedralis vel collegiatæ ;

Sed *possunt* eam cum ecclesia cathedrali aut collegiali in territorio parœciæ sita sit, ita unire ut reditus paiæ cedant in commodum ipsius ecclesiæ, relicta paro- vel vicario congrua portione. » — *Ibid., § 2.*

b) « Ordinarii nunquam possunt beneficia quævis e, sive curata sive non curata, cum detrimento eorum eadem actu obtinent, *ipsis invitis ;*

Neque beneficium juris patronatus cum beneficio æ collationis sine *patronorum* consensu ;

» Neque beneficia unius diœcesis cum beneficiis *alteriu diœcesis*, etiamsi ambæ diœceses æque principaliter unit ab uno Episcopo regantur ;

» Neque beneficia *exempta*, vel Sedi Apostolicæ reser vata, cum aliis quibuslibet. » — *Cod., c. 1424.*

c) Unio beneficiorum a locorum Ordinariis « fieri no potest nisi in perpetuum ». — *Cod., c. 1423, § 3.*

899. **IV. Beneficii sæcularis parœcialis sedem d alio in alium ejusdem parœciæ locum transferre** possun quoque Ordinarii propter *easdem* canonicas causas. — *Cod., c. 1426.*

Alia autem beneficia « tunc solum cum ecclesia in qu fundata erant collapsa sit et *restaurari nequeat*, possun in matrices vel alias ecclesias locorum eorumdem seu vic norum, erectis, si fieri possit, altaribus vel sacellis su iisdem invocationibus, transferre cum omnibus *emolumen tis* et *oneribus* priori ecclesiæ adjunctis ». — *Ibid.*

900. **V. Adversus decretum Ordinarii** unientis, tran ferentis, dividendis aut dismembrantis beneficia, « dat *in devolutivo* tantum recursus ad Sanctam Sedem ». — *Cod., c. 1428, § 3.* — *Cf. Trid., loc. cit. ;* — *et Leonis XI const. Romanos Pontifices, 8 maii 1881.*

CAPUT III

DE INSTITUTIONE PAROCHORUM

: de jure nominandi et instituendi parochos ; — de requisitis in omovendo ad officium parochiale ; — et de emittenda fidei prossione ante ineundam beneficii possessionem.

ARTICULUS I

DE JURE NOMINANDI ET INSTITUENDI PAROCHOS

901. **I. Post Romanum Pontificem, Episcopus, in vis diœcesi,** *ordinarius collator* est omnium officion et beneficiorum, nisi aliud probetur, cum habeat tentionem in jure fundatam ». — *Cod., c. 1432, § 1.*

a) Etenim jus *nominandi* et *instituendi* parochos mpetit *Ordinario loci*, exceptis parœciis Sanctæ Sedi rvatis, reprobata contraria consuetudine, sed salvo ilegio electionis aut præsentationis, si cui legitime petat ». — *Cod., c. 455, § 1.*

b) Sede vacante aut impedita, « ad *Vicarium Capitum*, aliumve qui diœcesim regat, pertinet :

1° *Vicarios parœciales* constituere ad normam canon 472-476 *(cf. n. 1173, sq.)* ;

2° Confirmare electionem aut acceptare præsentatio- ad parœciam vacantem, et *institutionem* electo aut sentato concedere ;

3° Parœcias liberæ collationis conferre si sedes *ab o* saltem vacaverit ». — *Ibid., § 2.*

c) « Horum nihil *Vicario Generali* competit sine dato speciali, salvo præscripto cit. can. 429, § 1 », pe nisi sedes impedita sit per Episcopi relegationem. *Ibid., § 3.*

d) Vacanti parœciæ curet Ordinarius loci providere a « *sex menses* ab habita notitia vacationis, nisi pecu-

liaria locorum ac personarum adjuncta, prudenti Ordinari judicio, collationem tituli parœcialis differendam sua deant ». — *Cod., c. 458; et c. 155.*

Secus, parœciæ collatio ad *Apostolicam Sedem* devo vitur. — *Cod., c. 1432, § 3.*

902. **II. Ad parœcias vel quasi-parœcias religios concreditas** « Superior, cui ex constitutionibus id com petit, sacerdotem suæ religionis *præsentat* Ordinario loci qui eidem institutionem concedit, servato præscripto ca 459, § 2, » nempe postquam præsentati idoneitatem rit cognoverit. — *Cod., c. 456.*

903. **III. In Vicariatibus et Præfecturis Apostolici** ubi erectæ non sunt diœceses, « *quasi-parochos* e cle sæculari proprius loci Ordinarius nominat, audito Consil de quo in can. 302 ». — *Cod., c. 457.* — *Cf. n. 566, b.*

904. **IV. Præsentatio Rectoris :**

a) Ad Patronum pertinet, quando parœcia constituit sub *jure patronatus.* — Sed licet Episcopis præsentatos Patronis, si idonei non fuerint, repellere. — *Cf. n. 296, s*

b) Et, in parœciis quæ, ex indulto Apostolico, perp tuo *unitæ* reperiuntur cathedralibus, monasteriis, p locis, etc., *Vicarii curati,* non ad *liberam* Ordinarii electi nem, sed ad nominationem illorum *in quorum ecclesi unitis ponuntur,* cum ipsorum Ordinariorum prævio ex mine et approbatione, deputantur, excepto casu « tu legitimi privilegii aut consuetudinis, tum dotationis vic riæ ab Episcopo factæ, reservata sibi libera nominatio Vicarii ». — *Cod., c. 471, § 2.* — *Cf. n. 1179, sq.*

905. **V. Missio in possessionem,** seu institutio cor ralis « ad *loci Ordinarium* spectat, qui ad id alium ecc siasticum virum *delegare* poterit ». — *Cod., c. 1443, §*

a) Missio in beneficii possessionem « fiat secund *modum* jure peculiari præscriptum, vel legitima consue dine receptum, nisi justa ex causa Ordinarius ab eo mo

ritu expresse in scriptis *dispensaverit*, quo in casu hæc
ensatio locum tenet captæ possessionis ». — *Cod., can.*
4, § 1.

b) « Loci Ordinarius præfiniat *tempus* intra quod
sessio beneficii capi debeat ; quo inutiliter præterlapso,
justum obstiterit impedimentum, beneficium *vacare*
aret, ad normam can. 188, n. 2. » — *Ibid., § 2.*

c) Possessio beneficii « etiam per *procuratorem*, spe-
e mandatum habentem, capi potest ». — *Cod., c. 1445.*

d) Curam animarum parochus non obtinet nisi « a
nento captæ possessionis ». — *Cod., c. 461.*

e) De *fructibus* beneficii *vacantis*, et de distributione
tuum inter successorem et antecessorem, ejusve
edes, *cf. n. 1544, sq.*

906. **VI. Parochus** « **unam tantum titulo parœciam**
eat, nisi de parœciis agatur *æque principaliter* unitis ».
Cod., c. 460, § 1. — Cf. n. 304.
t in eadem parœcia « *unus* tantum debet esse *paro-*
s qui actualem animarum curam gerat, reprobata
traria consuetudine, et revocato quolibet contrario
ilegio ». — *Ibid., § 2.*

ARTICULUS II

REQUISITIS IN PROMOVENDO AD OFFICIUM PAROCHIALE

907. **I. Ut quis in parochum valide assumatur,** « debet
in sacro *presbyteratus* ordine constitutus ». — *Cod.,*
453, § 1; et c. 154.
Sit insuper bonis moribus, doctrina, animarum zelo,
dentia, ceterisque virtutibus ac qualitatibus præditus
, ad vacantem parœciam cum laude gubernandam,
tum *communi* tum *particulari*, requiruntur. » — *Cod.,*
453, § 2.

908. **II. Ei** « **quem magis idoneum ad eam regendam**
uerit » debet loci Ordinarius, « graviter onerata ejus

conscientia » vacantem parœciam conferre « sine ulla personarum acceptione ». — *Cod., c. 459, § 1.*

a) In hoc judicio « ratio haberi debet, non solum doctrinæ, sed etiam earum *omnium qualitatum* quæ ad parœciam *vacantem* rite regendam requiruntur ». — *Ibid., § 2.*

b) « Quare loci Ordinarius :

» 1° Ne omittat *documenta,* si qua sint, ex Curiæ tabulario desumere quæ clericum nominandum respiciunt, et *notitias,* secretas quoque, si opportunum judicaverit, prudenter exquirere, etiam ex locis extra diœcesim ;

» 2° Præ oculis habeat præscriptum can. 130, § 2 (scilicet ratio habeatur eorum qui, ceteris paribus, in examinibus singulis annis per integrum *triennium* subeundo magis præstiterint) ;

» 3° Clericum examini super doctrina coram se et *examinatoribus synodalibus* subjiciat ; a quo, de consensu eorundem examinatorum, potest dispensare si agatur de sacerdote doctrinæ theologicæ laude commendato. » — *Ibid., § 3.*

c) « In regionibus in quibus parœciarum provisio fit per *concursum,* sive *specialem* ad normam const. Benedicti XIV *Cum illud,* 14 dec. 1742, sive *generalem,* hæc forma retineatur donec Sedes Apostolica aliud decreverit. » — *Ibid., § 4. — Cf. Cod., Docum. IV.*

909. **III.** « **Ante possessionem, aut in ipso possessionis capiendæ actu** », parochus *fidei professionem* edere debet secundum formulam a Sede Apostolica probatam « coram loci Ordinario ejusve delegato ». — *Cod., c. 461 et 1406, § 1, n. 7. — Cf. Trid., XXIV, 12, de ref.*

Qui in obtinenda aliqua parœcia professionem jam emisit, si alteri præficiatur, *iterum* fidei professionem emittere tenetur. — *Cf. n. 50.*

CAPUT IV

DE JURIBUS ET OFFICIIS PAROCHI QUOAD SACRAMENTA

Ubi de sacramentis in genere ; — et de iisdem in specie.

ARTICULUS I

DE SACRAMENTIS IN GENERE

arochus in suo territorio jus exclusivum habet quoad amentorum administrationem et curam animarum, *lumtaxat exceptis* quæ ex *speciali jure,* ab aliis saotibus, eo irrequisito, fieri possunt. — Sed, vicissim :

910. **I. Debet parochus ex officio « administrare amenta fidelibus quoties legitime petant** ». — *Cod.,* *467,* § *1.*

t « laici *jus habent* recipiendi a clero, ad normam esiasticæ disciplinæ, spiritualia bona, et potissimum menta ad salutem necessaria ». — *Cod., c. 682.*

a) Omnes qui *curam animarum* habent ad id *ex jus-* tenentur ; nam tacito contractu, et ex ipsa sua instione, obligati sunt. — *Cf. S. Lig., lib. 6, n. 58.*

b) Alii curam animarum *non habentes,* non tenentur istrare sacramenta ex justitia ; aliquando tamen teur ex *caritate,* ut ex dicendis patebit.

c) Etiam cum *vitæ periculo* tenentur *pastores* in *gravi* um subditorum necessitate sacramenta ad salutem *ssaria* ministrare, scilicet Baptismum, Pœnitentiam, uando etiam Extremam unctionem. — *Ita omnes.* — *S. Lig., lib. 6, n. 233 et 729, innixus declarat. Greg.* *I, 12 octob. 1576.*

911. **II. In Sacramentis conficiendis, administrandis, uscipiendis,** « accurate serventur ritus et cæremoniæ

quæ in *libris ritualibus* ab Ecclesia probatis præcipi-tur ». — *Cod., c. 733, § 1. Cf. n. 698, b.*

« Unusquisque autem *ritum suum* sequatur, salvo pr-cripto can. 851, § 2, et 866 » ubi de sacra Communione. *Ibid., § 2. — Cf. n. 949.*

a) Cum omnia Sacramenta Novæ Legis, a Chri Domino Nostro instituta, sint præcipua sanctificatio et salutis media, « summa in iis opportune riteque ad nistrandis ac suscipiendis *diligentia* et *reverentia* ad benda est ». — *Cod., c. 731.*

b) « Vetitum est Sacramenta Ecclesiæ ministr *hæreticis* aut *schismaticis*, etiam bona fide erranti eaque petentibus, nisi prius, erroribus rejectis, Eccle reconciliati fuerint. » — *Ibid., § 2.*

912. **III. Iterari nequeunt** « **sacramenta baptis confirmationis et ordinis,** quæ *characterem* imprimun — *Cod., c. 732, § 1.*

« Si vero prudens *dubium* exsistat num revera vel n valide collata fuerint, *sub conditione* iterum conferantu — *Ibid., § 2.*

Ideo *acatholici* ad sinum Ecclesiæ venientes, qui *dubie* bapti reperiantur, baptizandi sunt iterum sub conditione ; et, pera ante vel post alterum baptismum sacramentali et integra confessi peccatorum post primum baptismum commissorum, ab iis sub c ditione, collato altero baptismo, absolvantur. — *S. Offic., 17 1868 ; 20 nov. 1878 ; 24 feb. 1883.*

913. **IV. Sacra olea, quæ quibusdam Sacramen administrandis inserviunt,** « debent esse ab Episc benedicta feria V *in Cœna Domini* proxime superior neque adhibeantur vetera nisi necessitas urgeat ». *Cod., c. 734, § 1.*

a) « Mox *deficienti* oleo benedicto aliud oleum olivis *non benedictum* adjiciatur, etiam iterato, min tamen copia. » — *Ibid., § 2.*

b) « Parochus olea sacra *a suo Ordinario* petere deb

ecclesia, in tuta ac *decenti custodia*, sub clavi dili-
er asservare ;
Nec ea *domi* retineat, nisi propter necessitatem
ive rationabilem causam, accedente Ordinarii licen-
— *Cod., c. 735.*

) Non licet olea ab Episcopo consecrata per publica officia
ia transmittere ; sed, deficientibus clericis, licet ea mittere
iros *laicos*, modo constet de laicorum qui ad id deputantur
ate. — *S. C. S. Off., 1 maii 1901 ; 14 jan. 1903.*

) Modica taxa, stante *legitima consuetudine*, exigi valet pro
orum materia comparanda, remunerandisque ministris eadem
uentibus. — *S. C. C., 20 dec. 1879.*
, simoniaca labes Episcopo non videtur inferenda, si, *occa-
hujus distributionis*, aliquam pecuniæ summam in debita
rtione exigat, modo per hujusmodi taxæ impositionem aliud
itendat nisi *solutionem census cathedratici*, quem jure com-
exigere potest. — *Cf. n. 761.*

)14. **V. « Jus est parocho ad præstationes quas ei
t vel probata consuetudo vel legitima taxatio. »**
d., c. 463, § 1.
et parœciale aliquod officium *ab alio* fuerit exple-
« præstationes tamen *parocho* cedunt, nisi de con-
offerentium voluntate certo constet circa summam
axam excedit ». — *Cod., c. 463, § 3.*

) « Præfinire taxas pro variis actibus jurisdictionis
tariæ, vel pro exsecutione rescriptorum Sedis Apos-
, vel occasione *ministrationis sacramentorum* vel
nentalium, in tota ecclesiastica provincia solvendas,
ncilii provincialis, aut conventus Episcoporum pro-
e.
ed nulla præfinitio ejusmodi pollet, nisi prius a
Apostolica approbata fuerit. » — *Cod., c. 1507, § 1.* —
*C. Concilii decret., 10 jun. 1896 ; et S. C. consist.,
r. 1910.*

) *Recusantes* præstationes legitime debitas ad nor-
horum canonum, « prudenti arbitrio Ordinarii
ntur, donec satisfacerint ». — *Cod., c. 2349.*

c) Sed vicissim parochus « potiores exigens, ad re
tutionem tenetur ». — *Cod., c. 463, § 2.*

Nihil enim præter oblationes legitimis taxis præfini
« quavis de causa vel occasione, sive *directe* sive *in
recte* » exigere debet. — *Cod., c. 736 et 2408.*

d) Et « gratuitum ministerium ne deneget iis
solvendo pares non sunt ». — *Cod., c. 463.*

ARTICULUS II

DE JURIBUS ET OFFICIIS PAROCHI QUOAD BAPTISMU

« Baptismus, Sacramentorum *janua* ac fundamentum, omnibu *re* vel saltem *in voto* necessarius ad salutem, *valide* non co tur nisi per ablutionem aquæ veræ et naturalis, cum præscr verborum forma.

» Cum ministratur servatis omnibus ritibus et cæremoniis qu ritualibus libris præcipiuntur, appellatur *sollemnis;* secus, *sollemnis* seu *privatus.* » — *Cod., c. 737.*

§ I. De ministro baptismi

915. **I.** « **Minister ordinarius baptismi sollemnis sacerdos.** » — *Cod., c. 738, § 1.*

a) « *Extraordinarius* baptismi sollemnis minister *diaconus ;* qui tamen sua potestate ne utatur sine Ordinarii vel parochi licentia, justa de causa conceden quæ, ubi necessitas urgeat, legitime præsumitur. » *Cod., c. 741.*

b) Subsunt *excommunicationi* latæ sententiæ, O nariis reservatæ, et sunt suspecti de hæresi « catholici scienter liberos suos acatholicis ministris baptizan offerre præsumunt ». — *Cod., c. 2319, § 1, n. 3, et § 2.*

916. **II. Parocho, vel alii sacerdoti de ejusdem rochi vel Ordinarii licentia,** « **reservatur baptismi sollen collatio** ».

Hæc licentia « in casu *necessitatis* legitime præsumit — *Cod., c. 738, § 1.*

a) « Etiam *peregrinus* a parocho proprio in sua pa

ıllemniter baptizetur, si id facile et sine mora fieri t ;

ecus peregrinum quilibet parochus in suo territorio t sollemniter baptizare. » — *Ibid.*, § *2.*

) In *alieno territorio* « nemini licet, sine debita licen- aptismum sollemnem conferre, ne sui quidem loci s ». — *Cod.*, *c. 739.*

) Ubi parœciæ aut quasi-parœciæ *nondum sunt cons-* , « statutorum peculiarium et receptarum consuetu- ı ratio habenda est, ut constet cuinam sacerdoti, r Ordinarium, in universo territorio vel in ejus jus insit baptizandi ». — *Cod.*, *c. 740.*

17. **III. Urgente necessitate,** baptismus « *a quovis* t privatim ministrari, servata debita materia, et intentione.

) » Quatenus vero fieri potest, adhibeantur *duo* vel saltem unus, quibus baptismi collatio probari . » — *Cod.*, *c. 742*, § *1.*

) « Si tamen adsit sacerdos, diacono *præferatur*, ıus subdiacono, clericus laico, et vir feminæ, nisi, is gratia, deceat feminam potius quam virum bapti- vel nisi femina noverit melius formam et modum zandi. » — *Ibid.*, § *2.*

) « *Patri* aut *matri* suam prolem baptizare non licet, rquam in mortis periculo, quando alius præsto non ıi baptizet. » — *Ibid.*, § *3.*

) « Curet parochus ut fideles, præsertim obstetrices, i et chirurgi, *rectum baptizandi modum*, pro casu sitatis, probe ediscant. » — *Cod.*, *c. 743.*

18. **IV. Adultorum baptismus,** « ubi commode fieri , ad *loci Ordinarium* deferatur, ut, si voluerit, ab eo o ejus delegato sollemnius conferatur ». — *Cod.*, *744.*

« Tam sacerdotem qui baptizaturus est, quam ipsos os qui sani sint, decet esse *jejunos.* » — *Cod.*, *c. 753*, § *1.*

b) « Nisi graves urgentesque causæ obsint, adul baptizatus statim Missæ sacrificio assistat et *sacram c munionem* percipiat. » — *Ibid.*, § *2.*

§ II. De baptismi subjecto

919. **I. Subjectum capax baptismi** « est omnis et sc homo viator, nondum baptizatus ». — *Cod., c. 745,*

a) Cum agitur de baptismo, « *parvulorum* seu inf tium nomine veniunt qui nondum *rationis usum* ade sunt, eisdemque accensentur amentes ab infantia, in q vis ætate constituti ;

b) » *Adulti* autem censentur qui rationis usu fru tur, idque satis est ut suo quisque animi motu baptism petat, et ad illum admittatur». — *Ibid.*, § *2.* — *Cf. c. 88,*

920. **II.** « **Nemo in utero matris clausus baptize donec probabilis spes sit ut rite editus baptizari possit.** *Cod., c. 746,* § *1.*

« Fetus, in utero baptizatus, post ortum denuo *conditione* baptizari debet. » — *Ibid.*, § *5.*

a) « Si infans *caput* emiserit, et periculum mortis mineat, baptizetur in capite ; nec postea, si vivus evas est iterum sub conditione baptizandus. » — *Ibid.*, § *2.*

b) « Si *aliud membrum* emiserit, in illo, si pericu immineat, baptizetur sub conditione ; at tunc, si natus xerit, est rursus sub conditione baptizandus. » — *Ibid.*,

c) « Si mater prægnans mortua fuerit, fetus ab ii quos spectat extractus, si *certo* vivat, baptizetur absolu si *dubie*, sub conditione. » — *Ibid.*, § *4.*

921. **III. Fetus abortivi,** quovis tempore editi, *certo* vivant, baptizentur absolute ; si *dubie*, sub co tione ». — *Cod., c. 747.*

Monstra et ostenta « *semper baptizentur*, saltem conditione ; in dubio autem unusne an plures sint h nes, unus absolute baptizetur, ceteri sub conditione » *Cod., c. 748.*

22. **IV. Infantes expositi, et inventi,** « nisi, re diligen-
vestigata, de eorum baptismo constet, *sub conditione*
zentur ». — *Cod., c. 749.*

baptizari possunt in Xenodochiis quando adsunt Cappellani ad
putati. — *S. C. C., in Aturensi, 14 aug. 1863.* — *Cf. n. 890.*

23. **V. Infans infidelium,**

) « Etiam *invitis parentibus,* licite baptizatur cum in
rsatur vitæ discrimine, ut prudenter prævideatur
ırus antequam usum rationis attingat ». — *Cod.,*
'50, § 1.

) « *Extra mortis periculum,* dummodo catholicæ ejus
tioni cautum sit, licite baptizatur :
º Si parentes vel tutores, aut saltem unus eorum,
ıtiant ;
º Si parentes, idest pater, mater, avus, avia, vel
es *desint,* aut jus in eum amiserint, vel illud exer-
ıullo pacto queant. » — *Ibid.,* § *2.*

ı baptismum infantium duorum hæreticorum aut schismati-
aut duorum catholicorum qui in apostasiam vel hæresim
ıisma prolapsi sint, « generatim serventur normæ in supe-
anone constitutæ ». — *Cod., c. 751.*

24. **VI. Adultus, « nisi sciens et volens, probeque
ctus, ne baptizetur;** insuper admonendus ut de
is suis doleat ». — *Cod., c. 752,* § *1.*

In *mortis* autem *periculo,* « si nequeat in præci-
dei mysteriis diligentius instrui, satis est, ad baptis-
conferendum, ut aliquo modo ostendat se eisdem
ire, serioque *promittat* se christianæ religionis man-
ervaturum ». — *Ibid.,* § *2.*

« Quod si baptismum ne petere quidem queat, sed,
ıtea vel in præsenti statu, manifestaverit aliquo
bili modo *intentionem* illum suscipiendi, baptizandus
b conditione ;
deinde convaluerit, et *dubium* de valore baptismi
permaneat, sub conditione baptismus rursus con-
r. » — *Ibid.,* § *3.*

925. **VII. Amentes et furiosi** « ne baptizentur
tales a nativitate vel ante adeptum rationis usum
rint ; et tunc baptizandi sunt ut infantes.

a) » Si autem *dilucida* habeant intervalla, dum r
tis compotes sunt baptizentur, si velint.

b) » Baptizentur quoque, imminente *periculo mo*
si, antequam insanirent, suscipiendi baptismi desider
ostenderint. » — *Cod., c. 754, § 1, sq.*

c) Qui *lethargo* aut *phrenesi* laborat, « vigilans
tum et volens baptizetur ; at, si periculum mortis im
deat, servetur præscriptum § 3 », scilicet baptizetur
conditione si antea in eo apparuerit baptismi de
rium. — *Ibid., § 4.*

926. **VIII.** « **Baptismate homo constituitur in E**
sia Christi persona cum omnibus christianorum *ju*
et *officiis*, nisi, ad jura quod attinet, obstet obex eccle
ticæ communionis vinculum impediens, vel lata ab E
sia censura. » — *Cod., c. 87.*

Potest Ecclesia, invitis etiam parentibus, curare ut *bapt*
in fide catholica instituatur, et a quolibet perversionis pe
custodiatur. — *Cf. Trid., sess. 7, De Baptismo, can. 8 et 14.*

§ III. De ritibus et cæremoniis baptismi

927. **I.** « **Baptismus sollemniter conferatur** », s
tis ritibus et cæremoniis quas probati rituales libri p
cribunt ; et, extra mortis periculum, baptismum *p*
tum loci Ordinarius permittere nequit « nisi agatu
hæreticis qui in *adulta* ætate *sub conditione* baptizent
— *Cod., c. 755, § 1; et 759, § 2.*

« Baptismus, de licentia Ordinarii *domi* collatus extra r
periculum et urgentem necessitatem, cum omnibus cærer
Ritualis Romani est administrandus. » — *S. C. Rit., 17 et 2*
1914 (Acta, VI, 32, 76).

a) Specialis ordo habetur in Rituali Romano
baptismo adultorum ; sed « loci Ordinarius potest, gra

onabili de causa, indulgere ut cæremoniæ præscriptæ *baptismo infantium* adhibeantur pro baptismo adulto- ». — *Cod., c. 755, § 2. — Cf. S. Off. ad Archiep. Pari-., 10 maii 1879.*

b) Sacra Cong. Concilii consuetudinem approbavit, in pluribus diœcesibus invaluit, ut *illegitimi infantes* tizentur, adhibitis tantum in loco sacro cæremoniis a iali præscriptis, sed absque populi concursu, et sine ıni ærisque campani sonitu. — *31 jul. 1867.*

928. **II.** « **In baptismo sollemni adhibenda est aqua ıoc benedicta.** » — *Cod., c. 757, § 1.*

a) « Si aqua benedicta in baptisterio adeo sit *immi-ı* ut minus videatur sufficere, alia non benedicta *admis-ur*, etiam iterato, minore tamen copia. » — *Ibid., § 2.*

b) « Si vero corrupta fuerit, aut effluxerit, aut quovis lo *defecerit*, parochus in fontem, bene mundatum ac lum, recentem aquam infundat, ac proprio ritu in suis rgicis libris præscripto benedicat. » — *Ibid., § 3.*

929. **III. Licet baptismus conferri valide possit aut per sionem, aut per immersionem, aut per aspersionem,** mus tamen vel secundus modus, aut mixtus ex utro- qui magis sit in usu, retineatur, secundum probatos rsarum ecclesiarum rituales libros ». — *Cod., c. 758.* roles *ritu* parentum baptizari debet ; et, « si unus tan- sit catholicus, proles hujus ritu baptizanda est ». — *, c .756, § 1 et 3.*

Si alter parentum pertineat ad ritum *latinum*, alter ad *ıtalem*, filii *ritu patris* baptizentur, nisi aliud jure iali cautum sit. » — *Ibid., § 2.*

i, ad preces parentum, contra præscriptum can. 756, a ritus ministro baptizatus est, pertinet, non ad ritum in quo est bapti- , sed ad ritum in quo baptizari debuisset. — *Commiss. Pontif.*, *. 1919 (Acta, XI, 478).*

930. **IV.** « **In mortis periculo** baptismum privatim rre licet. » — *Cod., c. 759, § 1.*

a) « Et, si conferatur a ministro qui nec sacerdos nec diaconus, *ea tantum* ponantur quæ sunt ad bapti *validitatem* necessaria ;

b) » Si a sacerdote vel diacono, serventur quoque tempus adsit, *cæremoniæ* quæ baptismum sequuntur. » *Ibidem.*

c) » Cæremoniæ autem quæ in baptismi collati prætermissæ quavis ratione fuerint, *quamprimum* ecclesia *suppleantur.* » — *Ibid.*, § *3.*

Item, cum baptismus *sub conditione* iteratur, « cære niæ, si quidem in priore baptismo omissæ fuerunt, *pleantur*, salvo præscripto can. 759, § 3 (de hæreticis in adulta ætate sub conditione baptizantur) ; sin au in priore baptismo adhibitæ sunt, *repeti* in altero *omitti* possunt ». — *Cod., c. 760.*

931. **V. Curent parochi ut « ei qui baptizatur cl tianum imponatur nomen ;**

» Quod si id consequi non *poterunt*, nomini a parent imposito *addant* nomen alicujus Sancti, et in libro ba zatorum utrumque nomen perscribant. » — *Cod., c.*

§ IV. De Patrinis

932. **I. Ex vetustissimo Ecclesiæ more,** « n *sollemniter* baptizetur, nisi suum habeat, quatenus possit, patrinum ». — *Cod., c. 762, § 1.*

a) « Etiam in *baptismo privato* patrinus, si f haberi queat, adhibeatur.

» Si non interfuerit, adhibeatur in supplendis bapt cæremoniis ; sed hoc in casu nullam contrahit spiritu cognationem. » — *Cod., c. 762, § 2.*

b) Cum baptismus *iteratur sub conditione*, « idem trinus, quatenus fieri poterit, adhibeatur qui in p baptismo forte adfuit.

» Extra hunc casum, in baptismo conditionato pat *non est necessarius.* » — *Cod., c. 763, § 1.*

c) « Patrinus *unus tantum*, licet diversi sexus a

zando, vel ad summum *unus et una* adhibeantur. » — *od., c. 764.*

d) « In *dubio* utrum quis *valide* vel *licite* admitti possit ecne ad patrini munus, parochus, si tempus suppetat, nsulat Ordinarium. » — *Cod., c. 767.*

933. **II.** « **Ut valide quis sit patrinus, oportet :**

» 1° Sit *baptizatus*, rationis usum assecutus, et *intenonem* habeat id munus gerendi ;

» 2° Ad nullam pertineat *hæreticam* aut *schismaticam* ctam, nec *sententia condemnatoria* vel *declaratoria* sit communicatus, aut infamis *infamia juris*, aut exclusus ab tibus legitimis, nec sit clericus depositus vel degradatus;

» 3° Nec sit *pater*, vel *mater*, vel *conjux* baptizandi ;

» 4° Ab ipso baptizando, *ejusve* parentibus vel tutorius, aut, his deficientibus, a ministro sit *designatus ;*

» 5° Baptizandum in actu baptismi, per se vel per ocuratorem, *physice teneat* aut *tangat*, vel statim *levet* u suscipiat de sacro fonte aut de manibus baptizantis. » - *Cod., c. 765.*

Porro, « qui publicum adulterii delictum commiserint, vel in conbinatu publice vivant, vel, ob alia delicta contra sextum decalogi æceptum, legitime fuerint damnati, *excludantur* ab actibus itimis ecclesiasticis, donec signa veræ resipiscentiæ dederint ». *Cod., c. 2357, § 2.*

934. **III.** « **Ut autem quis licite patrinus admittatur, ortet :**

» 1° *Decimum quartum* suæ ætatis annum attigerit, nisi ud justa de causa ministro videatur ;

» 2° Non sit, propter notorium delictum, excommunicas, vel exclusus ab actibus legitimis, vel infamis infamia ris, *quin tamen sententia intercesserit*, nec sit *interdictus*, t alias *publice criminosus*, vel infamis *infamia facti ;*

» 3° *Fidei rudimenta* noverit ;

» 4° In nulla religione sit *novitius* vel *professus*, nisi cessitas urgeat, et expressa habeatur venia Superioris tem localis ;

» 5° In *sacris ordinibus* non sit constitutus, nisi accedat expressa Ordinarii proprii licentia. » — *Cod., c. 766.*

935. **IV. Patrinorum est, ex suscepto munere,** « spiritualem filium perpetuo *sibi commendatum* habere, atque in iis quæ ad *christianæ vitæ institutionem* spectant, curare diligenter ut ille talem in tota vita se præbeat qualem futurum esse sollemni cæremonia spoponderunt ». — *Cod. can. 769.*

936. **V. Spiritualem cognationem** ex baptismo « contrahunt tantum, cum baptizato, baptizans et patrinus » — *Cod., c. 768.*

Iterato baptismo *sub conditione,* « neque patrinus qui priori baptismo adfuit, neque qui posteriori, cognationem spiritualem contrahit, nisi *idem patrinus* in utroque baptismo adhibitus fuerit ». — *Cod., c. 763, § 2.*

§ V. De tempore et loco baptismi conferendi

937. **I.** « **Infantes quamprimum baptizentur.** Et parochi ac concionatores frequenter fideles de hac gravi eorum obligatione commoneant. » — *Cod., c. 770.* — *Cf. Ben. XIV de syn., lib. 12, cap. 6, n. 7.*

Ne parvulis « sacramentum tantopere necessarium nimium differatur cum periculo salutis » *(Rit. Rom.)*, in non paucis diœcesibus statutum est ut, si pueri ad ecclesiam baptizandi, elapso ex. gr. octiduo, deferantur, consuetæ sollemnitates præter rituales cæremonias nullæ adhibeantur, ex. gr. campanæ non pulsentur.

938. **II.** « **Qualibet die** baptismus, etiam sollemnis administrari potest ;

» Decet tamen *adultorum* baptismum, secundum antiquissimum Ecclesiæ ritum, conferri, si fieri commode queat, in pervigilio Paschatis et Pentecostes, præcipue in metropolitanis aut cathedralibus ecclesiis. » — *Cod., c. 772.*

939. **III. Proprius baptismi sollemnis administrandi locus** est « *baptisterium* in ecclesia vel oratorio publico » — *Cod., c. 773.* — Ideo :

a) « *Quælibet parœcialis ecclesia,* revocato ac reprobat

ovis contrario statuto vel privilegio vel consuetudine, ptismalem habeat fontem, salvo legitimo jure cumulao aliis ecclesiis jam quæsito. » — *Cod., c. 774.*

b) « Loci Ordinarius potest, pro fidelium commodie, permittere vel jubere ut fons baptismalis ponatur am in *alia ecclesia*, vel publico oratorio, intra parœciæ es. » — *Ibid.*, § *2.*

c) « Si ad ecclesiam parœcialem, aut ad aliam quæ e fontis gaudeat, baptizandus, propter locorum distiam aliave adjuncta, sine gravi incommodo aut perio accedere aut *transferri nequeat*, baptismus sollemnis arocho conferri potest et debet in *proxima ecclesia* aut torio publico intra parœciæ fines, licet hæc baptismali te careat. » — *Cod., c. 775.*

d) Baptismus *privatus*, urgente necessitate, « quovis npore et loco administrandus est ». — *Cod., c. 771.*

940. **IV. In domibus autem privatis** « baptismus solnis administrari non debet, nisi hisce in adjunctis :

a) » Si baptizandi sint filii aut nepotes eorum qui *sumum* actu tenent populorum principatum vel jus hat succedendi in thronum, quoties isti id rite poposcerint;

b) » Si loci Ordinarius, pro suo prudenti arbitrio et scientia, justa ac rationabili de causa, in casu aliquo *exordinario* id concedendum censuerit ». — *Cod., c. 776, § 1.*

In memoratis casibus, baptismus conferendus est in *sacello* ius, aut saltem in alio decenti loco, et *aqua baptismali* de more edicta. » — *Ibid.*, § *2.*

§ VI. De collati baptismi adnotatione et probatione

941. **I. In baptismali libro,** « sedulo et sine ulla mora » ochi debent nomina baptizatorum referre, « mentione a de ministro, parentibus ac patrinis, de loco ac die ati baptismi ». — *Cod., c. 777, § 1.* — *Cf. n. 1134, b.*

a) Si non a proprio parocho nec eo præsente baptiss administratus fuerit, « minister de ipso collato quam-

primum proprium ratione domicilii parochum baptiza
certiorem reddat ». — *Cod., c. 778.*

b) Ubi vero de *illegitimis* filiis agatur, « *matris* nome
est inserendum si publice ejus maternitas constet, v
ipsa sponte sua scripto vel coram duobus testibus id peta
» Item nomen *patris*, dummodo ipse sponte sua a par
cho, vel scripto vel coram duobus testibus, id requira
vel ex publico authentico documento sit notus ;
» In ceteris casibus, inscribatur natus tanquam fili
patris *ignoti* vel *ignotorum* parentum ». — *Cod., c. 777, §*

942. **II. Ad collationem baptismi comprobandar**
« si nemini fiat præjudicium, satis est *unus testis* om
exceptione major, vel ipsius baptizati *jusjurandum* si ip
in adulta ætate baptismum receperit ». — *Cod., c. 77*

ARTICULUS III

DE SS. EUCHARISTIÆ SACRAMENTO

Ubi : de hujus sacramenti ministro ; — de subjecto sacræ comm
nionis ; — de custodia et cultu SS. Eucharistiæ.

§ I. De SS. Eucharistiæ ministro

943. **I. Minister ordinarius** sacræ communionis « e
solus sacerdos ». — *Cod., c. 845, § 1.*

Extraordinarius est « diaconus, de Ordinarii loci v
parochi licentia, *gravi de causa* concedenda, quæ in *ca*
necessitatis legitime præsumitur ». — *Ibid., § 2.*

944. **II.** « **Quilibet sacerdos intra Missam,** et, si p
vatim celebrat, etiam proxime *ante* et *post*, sacram co
munionem ministrare potest.
» Etiam *extra Missam* quilibet sacerdos eadem faculta
pollet, ex licentia saltem *præsumpta* Rectoris ecclesiæ,
sit extraneus. » — *Cod., c. 846.*

945. **III. Ad parochum pertinet,** intra suum territ
rium, jus et officium « sacram communionem *publice*

mos, etiam non parœcianos, *extra ecclesiam* defe-li ». — *Cod., c. 848, § 1.*

eteri sacerdotes « id possunt in casu tantum *necessita-* aut de licentia saltem *præsumpta* ejusdem parochi vel inarii ». — *Ibid.*, § *2.*

a) Communionem *privatim* ad infirmos « quilibet sa-os deferre potest, de venia saltem *præsumpta* sacer-s cui custodia sanctissimi Sacramenti commissa est ». *Cod., c. 849.*

b) Sed sacram communionem per modum *Viatici,* publice sive privatim, ad infirmos deferre, « pertinet parochum, ad normam can. 848 », salvo exemptionis ilegio. — *Cod., c. 850.* — *Cf. n. 889, sq.*

946. **IV. Sacra communio** « **distribui potest ubicum- Missam celebrare licet,** etiam in *oratorio privato,* loci Ordinarius, justis de causis, in casibus particula-s id prohibuerit ». — *Cod., c. 869.*

Sacerdoti celebranti non licet Eucharistiam *intra sam* distribuere fidelibus *adeo distantibus* ut ipse re e conspectu amittat. » — *Cod., c. 868.*

947. **V.** « **Omnibus diebus** licet sanctissimam Eucha-am distribuere. » — *Cod., c. 867, § 1.*

a) « Feria tamen VI majoris hebdomadæ, solum licet *um Viaticum* ad infirmos deferre. » — *Ibid.*, § *2.*

b) « In *Sabbato Sancto,* sacra communio nequit fideli-ministrari nisi inter Missarum sollemnia, vel continuo atim ab iis expletis. » — *Ibid.*, § *3.*

948. **VI. Sacra communio** « **iis tantum horis distri-ur** quibus Missæ sacrificium offerri potest, nisi aliud nabilis causa suadeat ». — *Cod., c. 867, § 4.*

Sacrum tamen *Viaticum* quacunque diei aut noctis ministrari potest. » — *Ibid.*, § *5.*

949. **VII.** « **Sacerdos sacram communionem distri- azymo pane vel fermentato, secundum proprium n.** » — *Cod., c. 851, § 1.*

a) « Ubi vero necessitas urgeat, nec sacerdos divers ritus adsit, licet sacerdoti *orientali* qui fermentato utitu ministrare Eucharistiam in azymo, vicissim *latino* au orientali qui utitur azymo, ministrare in fermentato ; a suum quisque ritum ministrandi servare debet. » — *Ibid § 2. — Cf. Pii X constit. Tradita ab antiquis, 18 kal. oc 1912 (Acta, IV, 609).*

b) « Omnibus fidelibus cujusvis ritus datur faculta ut, pietatis causa, sacramentum Eucharisticum *quolib ritu* confectum suscipiant.

» Suadendum tamen ut suo quisque ritu fideles pra cepto *communionis paschalis* satisfaciant. » — *Coo can. 866, § 1 et 2.*

c) « Sanctum Viaticum *moribundis* ritu proprio acc piendum est ; sed, urgente necessitate, fas esto *quolib ritu* illud accipere. » — *Ibid., § 3.*

d) « Sanctissima Eucharistia sub sola specie *pan* præbeatur. » — *Cod., c. 852.*

§ II. De subjecto Sacræ Communionis

950. **I. Saltem semel in anno, paschali tempo** Eucharistiæ sacramentum recipere debet omnis utriusq sexus fidelis, « postquam *ad annos discretionis* id est a usum rationis pervenerit », nisi forte, « de consilio prop sacerdotis, ob aliquam rationabilem causam, *ad temp* ab ejus perceptione duxerit abstinendum ». — *Co can. 859, § 1.*

a) Paschalis communio fiat « a dominica *Palmaru* ad dominicam *in albis* ;

» Sed locorum Ordinariis fas est, si ita personarum locorum adjuncta exigant, hoc tempus etiam pro omnib suis fidelibus *anticipare*, non tamen ante quartam di dominicam Quadragesimæ ; vel prorogare, non tam ultra festum sanctissimæ Trinitatis ». — *Ibid., § 2.*

b) *Olim*, secluso privilegio, fideles *in propria par ciali ecclesia* Communionem paschalem recipere de

nt ; nec alibi præcepto satisfaciebant absque Episcopi t parochi licentia, saltem præsumpta.

Hodie, ad normam novi Codicis, « *suadendum* fidelibus huic præcepto satisfaciant in sua quisque parœcia ; et i in aliena parœcia satisfecerint, curent proprium parouum de adimpleto præcepto *certiorem* facere ». — *Cod., n. 859, § 3.*

c) « Præceptum paschalis communionis *adhuc urget* quis illud præscripto tempore, quavis de causa, non pleverit. » — *Ibid., § 4.*

Et « præcepto communionis recipiendæ non satisfit per *crilegam* communionem ». — *Cod., c. 861.*

d) Obligatio præcepti communionis sumendæ, quæ *puberes* gravat, « in eos quoque ac præcipue recidit qui *sorum curam* habere debent, idest in parentes, tutores, nfessarium, institutores et parochum ». — *Cod., c. 860.*

951. **II.** « **In periculo mortis,** quavis ex causa procedat, eles sacræ communionis recipiendæ *præcepto* tenentur. » *Cod., c. 864, § 1.*

a) « Etiamsi *eadem die* sacra communione fuerint reti, valde tamen suadendum ut, in vitæ discrimen adti, *denuo* communicent. » — *Ibid., § 2.*

b) « Perdurante mortis periculo, sanctum Viaticum, undum prudens confessarii consilium, *pluries*, distis diebus, administrari et *licet* et *decet*. » — *Ibid., § 3.*

c) « Sanctum Viaticum infirmis *ne nimium differatur* ; qui animarum curam gerunt, sedulo advigilent ut eo mi, plene sui compotes, reficiantur. » — *Cod., c. 865.*

d) « Ad infirmos *publice* sacra communio deferatur, justa et rationabilis causa aliud suadeat. » — *Cod., 847.*

e) Quando *privatim* sacra communio infirmis minisur, « reverentiæ ac decentiæ tanto sacramento debitæ lo consulatur, servatis a Sede Apostolica præscriptis nis ». — *Cod., c. 849, § 2.*

952. **III.** « **Excitentur fideles ut frequenter, etiam quotidie, pane Eucharistico reficiantur,** ad normas in decretis Apostolicæ Sedis traditas ; utque Missæ adstantes, non solum spirituali affectu, sed *sacramentali* etiam sanctissimæ Eucharistiæ perceptione, rite dispositi, communicent. » — *Cod., c. 863. — Cf. S. C. C. decret. de quotidiana ss. Eucharistiæ sumptione, 20 dec. 1905, art. 6.*

« Expedit ut, feria V majoris hebdomadæ, omnes clerici, etiam sacerdotes qui ea die a Sacro litando abstinent, sanctissimo Christi Corpore in Missa sollemni seu conventuali reficiantur. » — *Cod., can. 862.*

953. **IV.** « **De sufficienti puerorum dispositione ad primam communionem** judicium esto *sacerdoti a confessionibus,* eorumque *parentibus,* aut iis qui loco parentum sunt » — *Cod., can. 854, § 4. — Cf. Catechism. Rom. ; — Ben. XIV const. Etsi minime ; — et S. C. de Sacramentis decret. Quam singulari, 8 aug. 1910 (Acta, II, 577).*

a) « *Parocho* autem est officium *advigilandi,* etiam per examen, si opportunum prudenter judicaverit, ne pueri ad sacram Synaxim accedant ante adeptum usum rationis, vel sine sufficienti dispositione ; itemque curandi ut, usum rationis assecuti, et sufficienter dispositi, *quamprimum* hoc divino cibo reficiantur. » — *Ibid., § 5.*

b) « *In periculo mortis,* ut sanctissima Eucharistia pueris ministrari possit ac debeat, *satis est* ut sciant Corpus Christi a communi cibo discernere illudque reverenter adorare. » — *Cod., c. 854, § 2.*

c) « *Extra mortis periculum,* plenior cognitio doctrinæ christianæ et *accuratior præparatio* merito exigitur, ea scilicet qua ipsi fidei saltem mysteria necessaria necessitate medii ad salutem, pro suo captu percipiant, et devote, pro suæ ætatis modulo, ad sanctissimam Eucharistiam accedant. » — *Ibid., § 3.*

954. **V.** « **Nemo quem conscientia peccati mortalis gravat,** quantumcumque etiam se contritum existimet, sine præmissa *sacramentali confessione* ad sacram communionem accedat ;

Quod si urgeat *necessitas*, ac copia confessarii illi
t, actum perfectæ contritionis prius eliciat. » — *Cod.*,
856.

-955. **VI.** « **Arcendi sunt ab Eucharistia publice in-**
ni, quales sunt excommunicati, interdicti, manifesto-
infames, nisi de eorum pœnitentia et emendatione
stet, et publico scandalo prius *satisfecerint.*

Occultos vero peccatores, si *occulte petant*, et eos non
ndatos agnoverit, minister repellat ; non autem si
lice petant et sine scandalo ipsos præterire nequeat. »
Cod., c. 855.

ed « quilibet baptizatus qui jure non prohibetur,
itti *potest* et *debet* ad sacram communionem ». — *Cod.*,
853.

956. **VII.** « **Qui a media nocte jejunium naturale non**
averit, nequit ad sanctissimam Eucharistiam admitti,
mortis urgeat periculum, aut *necessitas* impediendi
verentiam in sacramentum. » — *Cod., c. 858, § 1.*

Infirmi tamen qui jam *a mense* decumbunt, sine certa
ut cito convalescant, de prudenti confessarii consilio
tissimam Eucharistiam sumere possunt *semel aut bis*
ebdomada, etsi aliquam medicinam vel aliquid per
um *potus* antea sumpserint. » — *Ibid.*, § 2.

957. **VIII. In excommunicationem latæ sententiæ,**
ialissimo modo Sedi Apostolicæ reservatam, incur-
et suspectus est de hæresi, « qui *species consecratas*
cerit, vel ad malum finem abduxerit aut retinuerit ».
stque « ipso facto *infamis;* et *clericus* præterea est
nendus ». — *Cod., c. 2320.*

I. De custodia et cultu Sanctissimæ Eucharistiæ

958. **I. Custodiri debet** Sanctissima Eucharistia « in
sia cathedrali, in ecclesia principe Abbatiæ vel Præla-
nullius, Vicariatus et Præfecturæ apostolicæ, in qua-
ecclesia *parœciali* vel *quasi-parœciali*, et in ecclesia
xa domui religiosorum exemptorum, sive virorum

sive mulierum », dummodo adsit « qui ejus curam habea et regulariter sacerdos semel saltem in hebdomada Mi sam in sacro loco celebret ». — *Cod., c. 1265, § 1.*

959. **II.** « **Custodiri potest :**

a) » De licentia *Ordinarii loci :* in ecclesia *collegia* et in oratorio principali, sive publico sive semi-public tum *domus piæ* aut religiosæ, tum *collegii* ecclesiasti quod a clericis sæcularibus vel a religiosis regatur. » *Ibid., n. 2.*

b) « Ut in *aliis* ecclesiis seu oratoriis custodiri poss necessarium est *indultum Apostolicum.*

» *Loci Ordinarius* hanc licentiam concedere potest ta tummodo ecclesiæ aut oratorio publico ex justa causa per modum actus. » — *Ibid., § 2.*

c) Nemini autem licet, « sanctissimam Eucharistia *apud se* retinere aut secum in *itinere* deferre ». — *Coc can. 1265, § 3.*

d) Ecclesiæ in quibus sanctissima Eucharistia asse vatur, præsertim parœciales, « quotidie *per aliquot salte horas* fidelibus pateant ». — *Cod., c. 1266.*

e) « Revocato quolibet contrario privilegio, in ip religiosa vel pia domo sanctissima Eucharistia custodi nequit nisi, vel in *ecclesia*, vel in *principali oratorio ;* n apud *moniales* intra chorum vel septa monasterii. » *Cod., c. 1267.*

Sensus hujus canonis hic est : « Si religiosa vel pia domus adnexa habeat *publicam ecclesiam*, eaque utatur ad ordinaria et quotidia pietatis exercitia explenda, SS. Sacramentum in ea tantum asserva potest ; secus in *oratorio principali* ejusdem religiosæ vel piæ dom (sine præjudicio juris ecclesiæ si quod habet) ; in eoque tantu nisi in eodem materiali ædificio sint distinctæ ac separatæ famili ita ut *formaliter* sint distinctæ religiosæ vel piæ domus ». — *Commi Pontif., 2-3 jun. 1918 (Acta, X, 347).*

960. **III. Nonnisi in uno tantum ejusdem ecclesi altari** Sanctissima Eucharistia « continuo seu habitual ter » custodiri potest. — *Cod., c. 1268, § 1.*

a) « Custodiatur in præcellentissimo ac nobilissimo
:lesiæ loco, ac proinde regulariter in *altari majore*, nisi
ud venerationi et cultui tanti sacramenti commodius et
:entius videatur, servato præscripto legum liturgica-
n quod ad ultimos dies hebdomadæ majoris attinet. »
Ibid., § *2.*

b) « Sed, in ecclesiis *cathedralibus*, *collegiatis* aut *con-
ıtualibus*, in quibus ad altare majus chorales functiones
:solvendæ sunt, ne ecclesiasticis officiis impedimentum
eratur, opportunum est ut sanctissima Eucharistia
;ulariter non custodiatur in altari majore, sed *in alio
:ello* seu altari. » — *Ibid.*, § *3.*

c) « Curent ecclesiarum rectores ut altare in quo
ıctissimum Sacramentum asservatur sit *præ omnibus
is ornatum*, ita ut suo ipso apparatu magis moveat
elium pietatem ac devotionem. » — *Ibid.*, § *4.*

961. **IV.** « **Sanctissima Eucharistia servari debet in
ernaculo inamovibili, in media parte altaris posito.** »
Cod., *c. 1269*, § *1.*

a) « Tabernaculum sit affabre exstructum, undequa-
: solide clausum, decenter ornatum ad normam legum
ırgicarum, ab omni alia re *vacuum*, ac tam sedulo
todiatur ut periculum cujusvis sacrilegæ profanationis
eatur. » — *Ibid.*, § *2.*

b) « Gravi aliqua suadente causa, ab Ordinario loci
bata, non est vetitum sanctissimam Eucharistiam
turno tempore *extra altare*, super corporali tamen, in
) tutiore et decenti, asservari, servato præscripto
. 1271 » de requisita lampade. — *Ibid.*, § *3.*

c) « *Clavis tabernaculi*, in quo sanctissimum Sacra-
ıtum asservatur, diligentissime custodiri debet, one-
ı graviter conscientia sacerdotis qui ecclesiæ vel ora-
i curam habet. » — *Ibid.*, § *4.*

962. **V. In pyxide, ex solida decentique materia,**
que munda et suo operculo bene clausa, cooperta albo
) serico, et, quantum res feret, ornato », conserventur

particulæ consecratæ « eo numero qui infirmorum aliorumque fidelium communioni satis esse possit ». — *Cod., can. 1270.*

Hostiæ consecratæ, sive propter fidelium communionem, sive propter expositionem sanctissimi Sacramenti, « et *recentes* sint et *frequenter renoventur*, veteribus rite consumptis, ita ut nullum sit periculum corruptionis, sedulo servatis instructionibus quas Ordinarius loci hac de re dederit ». — *Cod., c. 1272.*

963. **VI. Una saltem lampas diu noctuque continenter luceat** coram tabernaculo in quo sanctissimum Sacramentum asservatur, « nutrienda *oleo olivarum* vel cera apum ;

» Ubi vero oleum olivarum haberi nequeat, Ordinariorum prudentiæ permittitur ut *aliis oleis* commutetur, quantum fieri potest, vegetalibus. » — *Cod., c. 1271.*

Luce electrica uti non licet ad cultum, ideoque nec una cum candelis ex cera super altare positis, sed tantum ad depellendas tenebras, ecclesiasque illuminandas, cauto tamen ne modus speciem præ se ferat theatralem. — *S. C. Rit., 4 jun. 1895 ; 6 mai 1902 ; et 22 nov. 1907. — Cf. S. C. R., 24 jun. 1914 (Acta, VI, 352).*

964. **VII. Expositio Sanctissimi Sacramenti :**

a) *Privata*, seu cum pixide, fieri potest « ex qualibet justa causa, sine Ordinarii licentia », in ecclesiis aut oratoriis quibus datum est asservare sanctissimam Eucharistiam.

b) Expositio vero *publica*, seu cum ostensorio, « die festo Corporis Christi, et intra octavam, fieri potest in omnibus ecclesiis, inter Missarum sollemnia, et ad Vesperas ; aliis vero temporibus, nonnisi ex *justa* et *gravi causa*, præsertim publica, et de Ordinarii loci *licentia*, licet ecclesia ad religionem exemptam pertineat ». — *Cod., c. 1274, § 1.*

c) « Minister *expositionis* et repositionis sanctissimi Sacramenti est sacerdos vel diaconus ;

» Minister vero *benedictionis Eucharisticæ* est solu

os ; nec eam impertire diaconus potest nisi in casu d normam can. 845, § 2, Viaticum ad infirmum rit. » — *Ibid.*, § *2.* — *Cf. n. 943.*

35. **VIII. Supplicatio Quadraginta Horarum :**

« In omnibus ecclesiis parœcialibus, aliisque in sanctissimum Sacramentum habitualiter asservaatutis de consensu Ordinarii loci diebus, majore qua otest sollemnitate *quotannis* habeatur ;

» Et sicubi, ob pecularia rerum adjuncta, nequeat avi incommodo et cum reverentia tanto sacramento fieri, curet loci Ordinarius ut saltem *per aliquot uas horas,* statis diebus, sanctissimum Sacramenollemniore ritu exponatur. » — *Cod., c. 1275.*

36. **IX. Qui in religiosam fidelium institutionem bunt** « nihil omittant ut *pietatem* erga sanctissimam ristiam *in eorum animis excitent,* eosque præsertim tur ut, non modo diebus dominicis et festis de præsed etiam diebus ferialibus intra hebdomadam, frer, quantum fieri potest, Missæ sacrificio assistant tissimum Sacramentum visitent ». — *Cod., c. 1273.*

ARTICULUS IV

DE SACRAMENTO PŒNITENTIÆ

enitentiæ sacramento, per judicialem absolutionem a *legitimo tro* impertitam, *fideli rite disposito* remittuntur peccata baptismum commissa. » — *Cod., c. 870.*

§ I. De ministro sacramenti pœnitentiæ

37. **I. Jurisdictionis potestas** in pœnitentem, sive *ria,* sive *delegata,* requiritur in ministro *sacerdote,* potestatem *Ordinis,* ad *validam* peccatorum absoem. — *Cod., c. 871 et 872.* — *Cf. n. 308.*

« Sacerdos qui *sine necessaria jurisdictione* sacrales confessiones audire præsumpserit, est ipso facto *sus a divinis ;*

b) » Qui vero a *peccatis reservatis* absolvere, i
facto suspensus est ab audiendis confessionibus. » — *C*
can. 2366.

968. **II. Ordinaria jurisdictione** ad confessiones e
piendas : pro *universa Ecclesia*, « præter Romanum P
tificem, potiuntur S. R. E. Cardinales ; pro *suo qui*
territorio, Ordinarius loci et parochus, aliique qui
parochi sunt ». — *Cod., c. 873.*

a) Hac eadem jurisdictione gaudent etiam « can
cus *pœnitentiarius* ecclesiæ quoque collegiatæ, ad norm
can. 401, § 1 *(cf. n. 818)*, et *Superiores religiosi exer*
pro suis subditis, ad normam constitutionum ». — *Ibid.*

b) Hæc jurisdictio *cessat* « amissione officii ; et,
sententiam condemnatoriam vel declaratoriam, exc
municatione, suspensione ab officio, interdicto ».
Ibid., § *3.*

c) Qui *ordinariam* habent absolvendi potesta
« possunt subditos absolvere *ubique* terrarum ». — *C*
can. 881, § *2.*

d) Omnes utriusque cleri sacerdotes, ad audie
confessiones approbati in aliquo loco, sive ordinaria
delegata jurisdictione instructi, « possunt etiam *vago*
peregrinos ex alia diœcesi vel parœcia ad sese accede
itemque catholicos cujusque *ritus orientalis,* valid
licite absolvere ». — *Ibid.*, § *1.*

969. **III. Jurisdictionem delegatam :**

a) « Ad recipiendas confessiones quorumlibet
sæcularium sive *religiosorum,* confert sacerdotibus,
sæcularibus tum religiosis, etiam exemptis, *Ordina*
loci in quo confessiones excipiuntur ;

» Sacerdotes autem *religiosi* eadem ne utantur
licentia saltem præsumpta sui Superioris ». — *C*
can. 874, § *1.*

« Locorum Ordinarii jurisdictionem ad audiendas confess
habitualiter ne concedant religiosis qui a *proprio Superiore*

enιantur ; iis vero qui a proprio Superiore præsentantur, sine causa eam ne denegent, firmo tamen præscripto can. 877 » de io examine. — *Ibid.*, § *2.* — *Cf. n. 970.*

b) In religione *clericali exempta,* ad recipiendas conones professorum, novitiorum, aliorumve in religiosa o diu noctuque degentium, « jurisdictionem delegatam ert quoque *proprius eorundem Superior,* ad normam titutionum ; cui fas est eam concedere etiam sacerous e clero sæculari aut alius religionis ». — *Cod., 875,* § *1.*

c) In religione *laicali exempta,* « Superior proponit essarium, qui tamen jurisdictionem obtinere debet ab nario loci in quo religiosa domus reperitur ». — *Cod., 875,* § *2.*

d) Jurisdictio delegata, aut licentia audiendarum essionum « concedi potest certis quibusdam *circumta* finibus ». — *Cod., c. 878,* § *1.*

Caveant tamen locorum Ordinarii, ac religiosi Supes, ne jurisdictionem aut licentiam *sine rationabili a* nimis coarctent. » — *Ibid.*, § *2.*

e) Ad confessiones *valide* audiendas « opus est jurisone scripto vel verbis *expresse* concessa ». — *Cod., 879,* § *1.*

Pro concessione jurisdictionis *nihil* exigi potest. » — , § *2.*

f) Parochi, Vicarii parochorum, aliive *ad universitatem rum* delegati, non possunt, absque speciali facultate nandato Ordinarii loci, sacerdotibus sive sæcularibus religiosis *delegare* jurisdictionem ad confessiones iendas, nec iisdem jam approbatis jurisdictionem *dere* ultra fines loci vel personarum intra quos ad am can. 878, § 1 fuerit circumscripta. — *Commiss. f., 16 oct. 1919, ad 3 (Acta, XI, 477).*

g) De jurisdictione delegata ad recipiendas confessio*eligiosarum* mulierum, *cf. n. 1324, sq.*

de sacerdotibus *maritimum iter* arripientibus, *cf., e Capellanis navium, n. 1195.*

970. **IV. Nonnisi** « **iis qui idonei per examen rep** **fuerint** » jurisdictionem aut licentiam audiendarum c fessionem ne concedant locorum Ordinarii aut Superio religiosi, « nisi agatur de sacerdote cujus theologic doctrinam aliunde compertam habeant ». — *C can. 877, § 1.*

« Si, post concessam jurisdictionem aut licenti *prudenter dubitent* num probatus a se antea sacer pergat adhuc idoneus esse, eum ad *novum* doctrinæ p culum adigant, etsi agatur de parocho aut canon pœnitentiario. » — *Ibid., § 2.*

971. **V. Cessat jurisdictio delegata** : tum *trans* *tempore* ad quod forte concessa sit, tum *revocat* expresse facta et confessario intimata.

Sed, resoluto jure delegantis, non cessat, nisi aliuc adjectis clausulis appareat. — *Cf. n. 330, sq.*

a) Loci Ordinarius vel Superior religiosus « ju dictionem vel licentiam ad audiendas confessiones *revocent* aut *suspendant* nisi gravem ob causam ». *Cod., c. 880, § 1.*

b) « At, *graves ob causas*, Ordinarius potest et parocho aut pœnitentiario confessarii munus interdic salvo recursu *in devolutivo* ad Sedem Apostolicam. *Ibid., § 2.*

c) « Non tamen licet Episcopo, inconsulta S Apostolica, si de domo formata agatur, *omnibus* alicu religiosæ domus confessariis una simul jurisdictio adimere. » — *Ibid., § 3.*

972. **VI. In periculo mortis** « omnes sacerdotes, l ad confessiones non approbati, valide et licite absolv quoslibet pœnitentes a *quibusvis peccatis* aut *censu* quantumvis reservatis et notoriis, etiamsi præsens sacerdos approbatus, salvo præscripto can. 884, 2252 » *Cod., c. 882. — Cf. n. 976 et 261.*

Milites quicumque in statu bellicæ convocationis, seu, ut a *mobilisationis* constituti, ipso facto *æquiparari possunt* iis qui

in periculo mortis, ita ut a quovis obvio sacerdote possint . — *S. Pœnit., 18 mart. 1912, juxta regulas a probatis aucto-raditas.*

73. **VII.** « **Gravi justitiæ obligatione** » **tenentur hi,** aliique quibus cura animarum *vi muneris* est ıdata, « audiendi, sive *per se*, sive *per alium*, con-ıes fidelium sibi commissorum, quoties ii audiri *abiliter* petant ». — *Cod., c. 892, § 1.*

Jrgente necessitate, omnes confessarii obligatione tur *ex caritate* fidelium confessiones audiendi ; et, *rtis periculo*, omnes sacerdotes. » — *Ibid., § 2.*

74. **VIII. In audiendis confessionibus :**

) « Meminerit sacerdos se *judicis* pariter et *medici* ıam sustinere, ac divinæ *justitiæ* simul et *miseri-e* ministrum a Deo constitutum esse ut honori) et animarum saluti consulat ». — *Cod., c. 888, § 1.*

) « Caveat omnino ne *complicis nomen* inquirat, ne *is* aut *inutilibus quæstionibus*, maxime circa sex-Decalogi præceptum, quemquam detineat, et præ-ı ne juniores de iis quæ ignorant imprudenter inter-. » — *Ibid., § 2.*

) « Pro qualitate et numero peccatorum, et condi-pœnitentis, salutares et *convenientes satisfactiones* ssarius injungat ; quas pœnitens volenti animo exci-atque ipse per se debet implere. » — *Cod., c. 887.*

l) « Si confessarius dubitare nequeat de pœnitentis sitionibus et hic absolutionem petat, absolutio *nec anda* nec *differenda* est. » — *Cod., c. 886.*

) « Etsi *preces*, ab Ecclesia formulæ absolutoriæ *ctæ*, ad ipsam absolutionem obtinendam non sint sariæ, nihilominus, nisi justa de causa, ne omittan-» — *Cod., c. 885.*

975. **IX.** « **Sacramentale sigillum inviolabile est;** e caveat diligenter confessarius ne *verbo* aut *signo*, lio quovis modo et quavis de causa, prodat aliqua-s peccatorem. » — *Cod., c. 889, § 1.*

a) « Confessarium qui sigillum sacramentale *d*
violare præsumpserit, manet excommunicatio *spec*
simo modo Sedi Apostolicæ reservata ;

» Qui vero *indirecte* tantum, obnoxius est pœni
quibus in can. 2368, § 1 » *(cf. n. 980, c)*. — *Cod., c.*
§ 1.

b) Obligatione servandi sacramentale sigillum
nentur quoque *interpres* aliique omnes ad quos n
confessionis *quoquo modo* pervenerit ». — *Cod., c. 889*

Quicunque hoc præscriptum « *temere violaverit,*
reatus gravitate plectatur salutari pœna, quæ potest
etiam excommunicatio ». — *Cod., c. 2369, § 2.*

c) « Omnino prohibitus est confessario usus scie
ex confessione acquisitæ *cum gravamine pœnite*
excluso etiam quovis revelationis periculo. » —
can. 890, § 1.

d) « Tam *Superiores* pro tempore exsistentes, q
confessarii qui postea Superiores fuerint renunt
notitia quam de peccatis in confessione habuerint
exteriorem gubernationem nullo modo uti possunt.
Ibid., § 2.

976. **X.** « **Absolutio complicis in peccato turpi i**
lida est, præterquam in mortis periculo; et, etian
periculo mortis, extra casum necessitatis, est ex p
confessarii *illicita* ad normam constitutionum apos
carum, et nominatim constitutionis Benedicti
Sacramentum Pœnitentiæ, 1 jun. 1741 », scilicet «
ciente tunc quocumque alio sacerdote qui confes
munus obire possit ». — *Cod., c. 884.* — *Cf. Cod.,*
cumentum V.

a) « Absolvens, vel *fingens* absolvere complicen
peccato turpi, incurrit ipso facto in excommunicatio
specialissimo modo Sedi Apostolicæ reservatam ;

» Idque etiam in mortis articulo, si *alius sacerdos,*
non approbatus ad confessiones, sine gravi aliqua ex
tora infamia et scandalo, possit excipere morientis

onem, excepto casu quo moribundus recuset alii iteri. » — *Cod., c. 2367, § 1.*

b) « Eandem excommunicationem non effugit absol- vel fingens absolvere complicem qui peccatum qui- complicitatis, a quo nondum est absolutus, *non tetur,* sed ideo ita se gerit quia ad id a complice essario, sive directe sive indirecte, inductus est. » — ., § *2.*

c) Dicitur « *complicem in peccato turpi* » ; quo nomine t omne peccatum contra castitatem *externum, grave, iutuo* consensu utrinque *manifestato* commissum.

ibio enim ab Episcopo Aurelianensi proposito : « An prohibitio vendi complicem in materia turpi restringi debeat ad tactus, ero comprehendat *omnia peccata* gravia contra castitatem ius commissa, etiam ilia quæ in meris adspectibus consiste-? » S. C. S. Officii, *die 28 maii 1873,* respondit : « compre-i, nedum tactus, verum omnia peccata gravia et exterius com- contra castitatem, etiam illa quæ consistunt in meris *collo-* et *adspectibus* qui *complicitatem* important ».

d) Excusat, in articulo mortis, *gravis exoritura infa- et scandalum ;* ideoque nonnuli arbitrantur non e contra legem sacerdotem qui, *etiam extra mortis culum,* complicem absolveret, si in aliquo casu ejus-i ratio *evidentissime* habeatur. — *Pennachi, Com-., tom. 1, pag. 332 ; — Bucceroni, Comment., n. 37.*

m, licet constitutio Bened. XIV *unicum casum* excipiant ex-e necessitatis in mortis articulo, ex quorumdam tamen sen-a absolvi posset mulier complex si *alium* non habeat *sacerdo-* neque, ob loci circumstantias, ut in locis missionum, spes it quod eum sit unquam habitura. — *Cf. Bucceroni, Comment. nstit. Apostolicæ Sedis, n. 67.*

977. **XI. Sollicitationis crimen illud est** quo confes- « aliquem pœnitentem, quæcumque persona illa sit, n actu sacramentalis confessionis, vel ante, vel imme- post confessionem, vel occasione aut prætextu con- onis, vel etiam, extra occasionem confessionis, in essionali sive in alio loco ad confessiones audiendas

destinato aut electo, cum simulatione audiendi ibid confessionem, ad inhonesta et turpia sollicitare vel pro care, sive verbis, sive signis, sive nutibus, sive tactu, s per scripturam aut tunc aut post legendam, tentaveri aut cum eis illicitos et inhonestos sermones vel tracta temerario ausu habuerint ». — *Ben. XIV constit. Sac mentum Pœnitentiæ, § 1. — Cf. Greg. XV const., 30 a 1622.*

978. **XII.** « **Debet pœnitens sacerdotem, reum licti sollicitationis in confessione, intra mensem denu tiare** loci Ordinario, vel Sacræ Congregationi S. Offic

» Et *confessarius debet*, graviter onerata ejus consci tia, de hoc onere pœnitentem monere. » — *Cod., c. 9*

Attamen *excusatur* a denuntiando, si quis ex denuntiatione timeat, probabiliter et prudenter, *grave periculum* propriæ fa vitæ, bonorum, etc., quia præcepta *humana* non obligant cum *g nocumento*, et quia jus naturale præcavendi hæc damna præv juri positivo Ecclesiæ, quæ non solet obligare cum *tanto inc modo* ad suarum legum observantiam.

Item excusantur *consanguinei* personæ denuntiandæ, quia d num illius censetur damnum *proprium*, et juri naturali repug seipsum prodere et infamare. — *Ita communiter.*

a) Fidelis qui *scienter omiserit* eum, a quo sollicita fuerit, intra mensem denuntiare, « incurrit in *excomm nicationem* latæ sententiæ, nemini reservatam, non abs vendus nisi postquam obligationi satisfecerit, aut satisfacturum serio promiserit ». — *Cod., c. 2368, §*

b) Si quis, per seipsum vel per alios, confessari de sollicitationis crimine apud Superiores *falso denun verit*, « ipso facto incurrit in *excommunicationem* spec modo Sedi Apostolicæ reservatam, a qua nequit ullo casu absolvi nisi falsam denuntiationem formaliter *retr taverit*, et damna, si qua inde secuta sint, pro viril *reparaverit*, imposita insuper gravi ac diuturna pœnit tia ». — *Cod., c. 2363. — Cf. n. 981, b.*

c) « Denuntiationis *onus est personale*, et ab ipsa persona licitata adimplendum.

Verum, si gravissimis difficultatibus *impediatur* quominus
rficere ipsa possit, tunc, vel per se, vel per epistolam, vel per
personam sibi bene visam, suum adeat *Ordinarium*, vel *Sanc-*
edem per S. Pœnitentiariam vel etiam Supremam Inquisitio-
expositis omnibus circumstantiis, et deinde *se gerat juxta*
tionem quam erit acceptura.

Si vero *necessitas urgeat*, se gerat juxta consilia et monita
onfessarii.

Ast, si, nullo impedimento detenta, denuntiationem *omnino*
, in hoc casu aliisque supra memoratis, laudandus est con-
us qui operam suam pœnitenti non denegaverit, et vel Ordi-
i, vel S. Sedem, *pro opportunis providentiis* consuluerit,
sso tamen pœnitentis nomine. » — *Instructio Sancti Officii,*
1867, n. 7.

« Denuntationes *anonymæ* contra sollicitantes ad turpia
i vim habent. Denuntationes enim fieri debent *in judicio,*
coram Episcopo ejusve delegato, cum interventu ecclesias-
ri qui Notarii partes teneat, et cum juramento.

terum, prohibetur ne, in recipiendis denuntiationibus, præter
m et Notarium, virum utrumque ecclesiasticum, speciali et
exarata Episcopi deputatione munitum, *testes intersint.*

vendum quoque ne ex denuntiantibus quæratur utrum nec
icitationi *consenserint ;* et convenientissimum foret ut de
iodi consensu, quantumvis sponte manifestato, *nihil notetur*
ilis. » — *Instr. cit., n. 6.*

on infrequens occurrit casus ut confessarius, aliusve ecclesias-
ir, ab Episcopis deputetur ad denuntiationes recipiendas, in
sollicitationis crimen spectante, *absque interventu Notarii....*
in hunc fere modum haud difficulter denuntiandi munus
etur. » — *Ibid., n. 8.*

« Si in denuntiationibus, quod non raro contingit, *aliæ* indi-
personæ forte pariter sollicitatæ, vel quæ de hoc crimine
nium ferre aliqua ratione possint, hæ quoque omnes et seor-
diciaria forma *examinandæ* sunt ; et, primo per generalia,
per gradus, quoad ita res ferat, ad particularia deveniendo,
gari debent utrum et quomodo revera fuerint ipsæ sollicitatæ,
s personas fuisse sollicitatas viderint vel audierint. » — *Cit.*
20 feb. 1867, n. 9.

« Cum res quæ ad S. Cong. S. Officii deferri solent graves
rumque et in iis versentur quæ nullo modo debeant, nec
ndalo possint ab aliis resciri, opus est ut earum delationes

summa prudentia summaque cautione fiant, ne in manus inci perditorum hominum, ad ea omnia semper perpetranda parat quæ vel in detrimentum animarum vel in religionis sacroru Administrorum obtrectationem verti possint.

» Quam ob rem Beatissimi Patris ea voluntas est ut quotquot in orbe catholico Archiepiscopi et Episcopi, suo quisque jussu Apostolicæ Sedis præcipiant, gravi pœna transgresso constituta, ut nullam prorsus denuntiationem ad præfatum Sa Tribunal per *cursorem publicum* (vulgo *per posta*) ipse clerus m queat aut fideles mitti permittat, sed suo quisque Ordinari sigillum clausum, tradendum curet.

» Episcopi vero, cum litteras acceperint quæ ex exteriori in tione appareant eidem sacro Tribunali destinatæ, eas *non tact includant* involucro (italice *busta*), inscriptasque mittant Car a Secretis Status Sanctitatis Suæ, qui, nulla interposita mor similiter integras, Sancto Officio transmittendas curabit. *Ex Secret. Status, 1 dec. 1918.*

979. **XIII.** « **Accepta denuntiatione,** non illico ceditur, sed a Superiore ecclesiastico inquiri sedulo utrum persona denuntians sit fide digna.

a) » Sollicitationis crimen, ut plurimum, secreto perpet hinc, privilegium est ut, in causis quæ contra hoc crimen inst tur, ad plenam probationem faciendam attestationes etiam *lares* admittantur. At, in memoratis SS. Pontificum const nibus, præscribitur ne cum testibus singularibus procedat præsumptiones, indicia et alia adminicula concurrant.

» Pondus igitur cujusque denuntiationis, qualitates et circu tiæ, serio accurateque perpendæ sunt ; et, antequam contra tiatum procedatur, perspectum exploratumque judici esse quod mulieres vel viri denuntiantes sint boni nominis, ne accusandum, vel inimicitia, vel alio humano affectu adduca — *S. Offic., Instr. 20 feb. 1867, n. 10.*

b) Jam vero, « cum non semper, nec ab omnibus, vel post longum tempus, cum nempe testimoniorum receptio et quandoque impossibilis est », *diligentias circa denu ejusque denuntiantes* peragi perpexerit, S. C. S. Officii, h rem, Instructionem pro Ordinariorum norma edendam ma

« Ordinarius igitur toties quoties aliquam de infando solli nis crimine denuntiationem acceperit, illico ad diligentias p das procedet.

» Ad quem finem, vel *per se*, vel per sacerdotem a se *sp*

m, avdocabit (separatim scilicet, et qua decet circumspec-
uos testes, quantum fieri poterit ex cœtu *ecclesiastico*, utcum-
o omni exceptione majores, qui bene *noverint* tum denun-
tum omnes et singulos denuntiantes, eosque, sub sanctitate
ti de veritate dicenda, et de secreto S. Officii servando,
ter *interrogabit*, testimonium scripto referens, juxta inse-
ı formulam ; utriusque vero testimonii atque una simul
væ denuntiationis authenticum exemplum directe tutaque
. Cong. S. Officii quamprimum transmittet....
d si inveniri nequeant duo tantum testes qui noverint una
enuntiatum et omnes et singulos denuntiantes, *plures*
ebent. Tot nempe hoc in casu testes, ut supra, vocandi erunt
ortebit ut *duplex* quoad denuntiatum et unumquemque
ıntem habeatur *testimonium.* » — Sequitur interrogationis
— *Instr. S. Off., 6 aug. 1897.*

0. **XIV. Inquisitione peracta contra sollicitantes,**
Episcopus, donec *secunda* vel *tertia* denuntiatio
sserit, supersedere judicio quo reus pœnis plectatur.

arii enim ad normam Supremæ Inquisitionis agere possunt,
t consuetudo « ut, post unam alteramve denuntiationem,
ur quod denuntiatus *observetur*, ita videlicet super delato
suspectus habeatur, ut, quum primum per novas denuntia-
s explorata erit, in judicium vocandus sit. Ut plurimum
a *tertia denuntiatione* procedi solet ». — *S. Offic. Instr.*
1867, n. 11.

« Si locorum Ordinarii, in conficiendis *processibus*,
am confecto processu, in proferenda *sententia*
sollicitantes ad turpia in confessione gravioribus
ntur difficultatibus, rem, transmissis actis, deferre
t ad hanc supremam *Congregationem*, quæ *pecu-*
nstructiones, singulis casibus accommodatas, ut
, tradet, ac definitivam sententiam, si expediens
psa proferet. » — *Instr. S. Offic., 20 feb. 1867,*
6.

Secretum omnino servandum est in his causis, sive
ica auctoritate, sive jure proprio Episcoporum
andis ; et, postquam fuerint definitæ, perpetuo
omnino premantur. — *Instr. cit., n. 14.*

mnes *Curiæ administri*, et quicumque alii ad has pertrac-

tandas vel patroni ad defendendas causas assumuntur, *jusju*
dum de secreto servando debent emittere ;

Et ipsi Episcopi aliique locorum Ordinarii ad secretum ser
dum obstringuntur. — *Ibid.*

c) Qui sollicitationis crimen, de quo supra, comm
rit « *suspendatur* a celebratione Missæ et ab audie
sacramentalibus confessionibus, vel etiam, pro de
gravitate, *inhabilis* ad ipsas excipiendas declare
privetur omnibus beneficiis, dignitatibus, voce activ
passiva, et inhabilis ad ea omnia declaretur, et in cas
gravioribus *degradationi* quoque subjiciatur ». — *C*
can. 2368, § 1.

§ II. De reservatione peccatorum

981. **I. Parochi et aliorum confessariorum juris**
tio coarctari potest, a Romano Pontifice et ab Episc
per aliquorum casuum *reservationem.*

a) Qui enim *ordinario jure* possunt audiendi co
siones potestatem concedere, aut ferre censuras, « pos
quoque, excepto Vicario Generali sine mandato spe
nonnullos casus *ad suum avocare judicium,* inferio
absolvendi potestatem limitantes ». — *Cod., c. 893,* §

b) « Inter Superiores *religionis clericalis exem*
unus Superior generalis, et in *monasteriis sui juris* Ab
cum proprio cujusque Consilio, peccata, ut supra, sub
rum reservare possunt, firmo præscripto can. 518, 519
potestate quibusdam confessariis religiosorum conc
absolvendi a peccatis et censuris in religione reservati
Cod., c. 896. — Cf. n. 1321, sq.

982. **II.** « **Unicum peccatum ratione sui reserva**
Sanctæ Sedi est falsa delatio qua sacerdos *inn*
accusatur de crimine sollicitationis apud judices e
siasticos. » — *Cod., c. 894.*

Huic falsæ denuntiationi adnexa est *ipso jure* excom
nicatio, *speciali modo* Sedi Apostolicæ reservata. —
can. 2363. — Cf. n. 978, b.

983. **III. Locorum Ordinarii peccata ne reservent isi vera reservationis necessitas aut utilitas combata fuerit,** re in Synodo diœcesana discussa, vel, a Synodum, auditis Capitulo cathedrali et aliquot ex dentioribus ac probatioribus suæ diœcesis animarum itoribus ». — *Cod., c. 895.*

a) Casus reservandi « sint *pauci* omnino, *tres* scilicet ad summum, *quatuor*, ex gravioribus tantum et atroibus criminibus externis specifice determinatis ; Ipsa vero reservatio ne ultra in vigore *maneat* quam esse sit ad publicum aliquod inolitum vitium exstirdum et collapsam forte christianam disciplinam aurandam. » — *Cod., c. 897.*

b) « Prorsus ab iis peccatis sibi reservandis omnes ineant quæ jam sint *Sedi Apostolicæ* etiam ratione uræ reservata, et regulariter ab iis quoque quibus *ura*, etsi nemini reservata, a jure imposita sit. » — *, c. 898.*

c) Statutis semel reservationibus quas vere necessaaut utiles judicaverint, « curent locorum Ordinarii ut *ubditorum notitiam*, quo meliore eis videatur modo, em deducantur ». — *Cod., c. 899.*

984. **IV. Facultatem a reservatis absolvendi** « cuivis ssim non impertiant ». — *Cod., c. 899*, § *1.*

a) At hujusmodi absolvendi facultas « ipso jure com canonico *pœnitentiario*, et habitualiter impertiatur m *Vicariis foraneis*, addita, præsertim in locis esis a sede episcopali remotioribus, facultate *subdedi* toties quoties confessarios sui districtus, si et do, pro urgentiore aliquo determinato casu, ad eos rant ». — *Ibid.*, § *2.*

b) « Ipso jure, a casibus quos quoquo modo sibi Ordi reservaverint, absolvere possunt : tum *parochi*, e qui parochorum nomine in jure censentur, toto ore ad *præceptum paschale* adimplendum utili ; tum

singuli *missionarii*, quo tempore missiones ad populu
haberi contingat. » — *Ibid.*, § *3*.

985. **V.** « **Quævis reservatio omni vi caret :**

» 1° Cum confessionem peragunt, sive *ægroti* qui do
egredi non valent, sive *sponsi* matrimonii ineundi caus

» 2° Quoties, vel legitimus Superior petitam pro aliq
determinato casu absolvendi facultatem *denegaverit*, v
prudenti confessarii judicio, absolvendi facultas a le
timo Superiore *peti nequeat* sine gravi pœnitentis inco
modo aut sine periculo violationis sigilli sacramental

» 3° Extra *territorium* reservantis, etiamsi dumtaxat
absolutionem obtinendam pœnitens ex eo discesserit. »
*Cod., c. 900. — Cf. S. Offic. Instruct., 13 jul. 1915 (A
VIII, 313)*.

§ III. De subjecto sacramenti Pœnitentiæ

986. **I.** « **Omnis utriusque sexus fidelis, postquam
annos discretionis, idest ad usum rationis, pervene**
tenetur omnia peccata sua saltem semel in anno fidel
confiteri. » — *Cod., c. 906*.

a) « Cuivis fideli integrum est confessario legit
approbato, etiam alius ritus, *cui maluerit*, peccata
confiteri. » — *Cod., c. 905*.

b) « Præcepto confitendi peccata non satisfacit
confessionem facit *sacrilegam*, vel voluntarie nullan
— *Cod., c. 907*.

987. **II. Materia sacramenti Pœnitentiæ :**

a) *Sufficiens*, sed *non necessaria*, sunt « peccata p
baptismum commissa, sive mortalia directe potes
clavium jam remissa, sive venialia ». — *Cod., c.*

b) Qui vero post baptismum *mortalia* perpetr
quæ nondum per claves Ecclesiæ directe remissa s
« debet omnia quorum, post diligentem sui discussion
conscientiam habeat, confiteri, et *circumstantias* in
fessione explicare quæ *speciem peccati* mutent ». — C
can. 901.

Qui aliter confiteri non possunt, non prohibentur, si int, per *interpretem* confiteri, præcavendo abusus et ndala », firmo præscripto de obligatione servandi samentale sigillum. — *Cod., c. 903.* — *Cf. n. 975, b.*

988. **III. Sacramentalis confessionis proprius locus** « ecclesia, vel oratorium publicum aut semi-publin ». — *Cod., c. 908.*

Confessiones autem *virorum* « etiam in ædibus privatis ipere licet ». — *Cod., c. 910,* § *2.*

a) *Feminarum* confessiones « extra sedem confessioem ne audiantur, nisi ex causa infirmitatis aliave veræ essitatis, et adhibitis cautelis quas Ordinarius loci portunas judicaverit ». — *Cod., c. 910,* § 1.

b) *Sedes confessionalis* ad audiendas *mulierum* consiones « semper collocetur in loco patenti et conspicuo, generatim, in ecclesia vel oratorio publico aut semilico mulieribus destinato ». — *Cod., c. 909,* § *1.*

Sedes confessionalis « *crate fixa,* ac tenuiter perfoa, inter pœnitentem et confessarium sit instructa ». — *d.,* § *2.*

ARTICULUS V

DE EXTREMA UNCTIONE

989. **I. Hoc sacramentum valide administrat** « **omnis solus sacerdos** ». — *Cod., c. 938,* § *1.*

Quamvis hoc sacramentum per se non sit de *necessi- medii* ad salutem, nemini tamen licet illud negligere ; omni studio et diligentia *curandum* ut infirmi, dum sui ne compotes sunt, illud recipiant. » — *Cod., c. 944.*

990. **II. Hujus sacramenti minister ordinarius,** uso speciali privilegio, est « parochus loci in quo degit rmus ». — *Cod., c. 938,* § *2.* — *Cf. n. 889, sq.*

a) « In casu autem *necessitatis,* vel de licentia saltem onabiliter *præsumpta* ejusdem parochi vel Ordinarii

loci, alius quilibet sacerdos hoc sacramentum ministrar potest. » — *Ibid.*

b) Minister ordinarius « *ex justitia* tenetur hoc sacramentum, per se ipse vel per alium, administrare ; et, in casu necessitatis, *ex caritate* quilibet sacerdos ». — *Cod. can. 939.*

991. **III. Iis tantum fidelibus Extrema unctio præber potest** « qui, post usum rationis, ob infirmitatem ve senium, in periculo mortis versentur ». — *Cod., can 940,* § *1.*

a) In eadem infirmitate « hoc sacramentum *iterar* non potest nisi infirmus, post susceptam unctionem convaluerit, et in aliud vitæ discrimen inciderit ». — *Ibid.,* § *2.*

b) « Quando *dubitatur* num infirmus usum rationi attigerit, num in periculo mortis reipsa versetur, vel nun mortuus sit, hoc sacramentum ministretur *sub condi tione.* » — *Cod., c. 941.*

992. **IV.** « **Hoc sacramentum non est conferendun illis qui impœnitentes** in manifesto peccato mortali *con tumaciter* perseverant ;

a) » Quod si hoc *dubium* fuerit, conferatur sul conditione. » — *Cod., c. 942.*

b) « Infirmis autem qui, cum suæ mentis compote essent, illud saltem *implicite* petierunt aut *verisimilite* petiissent, etiamsi deinde sensus vel usum rationis ami serint, nihilominus absolute præbeatur. » — *Cod., c. 943*

993. **V. Extremæ unctionis sacramentum conferr debet** « **per sacras unctiones,** adhibito oleo olivarum rit benedicto, et per verba in ritualibus libris ab Ecclesi probatis præscripta ». — *Cod., c. 937.*

a) Oleum olivarum, in sacramento Extremæ unctionis adhibendum, « debet esse ad hoc *benedictum* al Episcopo, vel a presbytero qui facultatem illud benedi cendi a Sede Apostolica obtinuerit ». — *Cod., c. 945.*

)leum infirmorum « parochus loco nitido et decenter .ato, in vase argenteo vel stamneo, *diligenter custodiat,* domi retineat nisi ad normam can. 735 ». — *Cod., can.* . — *Cf. n. 913, b.*

b) Unctiones « *verbis, ordine* et *modo* in libris rituali- præscripto, accurate peragantur ;

In casu autem *necessitatis,* sufficit *unica unctio* in uno su, seu rectius in fronte, cum præscripta forma breri, salva obligatione singulas unctiones supplendi, sante periculo. » — *Cod., c. 947, § 1.*

Forma brevior hæc est : « *Per istam sanctam unctio- n indulgeat tibi Dominus quidquid deliquisti. Amen* ». *S. C. S. Offic., 25 apr. 1906.*

c) « Unctio *renum* semper omittatur ; et unctio *um* ex qualibet rationabili causa omitti potest. » — *l., c. 947, § 2 et 3.*

d) « Extra casum gravis necessitatis, unctiones ipsa istri *manu,* nulloque adhibito instrumento, fiant. » — *l., § 4.*

ARTICULUS VI

DE MATRIMONIO

: de natura et effectibus matrimonii ; — de inquisitione matrinii celebrationi præmittenda ; — de impedimentis in genere ; de impedimentis pro liceitate — aut pro validitate matrinii ; — de consensu matrimoniali ; — de forma celebrationis trimonii ; — de matrimonio conscientiæ ; — de tempore et o celebrationis matrimonii ; — de separatione conjugum ; — de matrimonii convalidatione.

§ I. De natura et effectibus matrimonii

994. **I. Ad sacramenti dignitatem** Christus Dominus it ipsum *contractum* matrimonialem inter baptizatos. *od., c. 1012, § 1.*

uare « inter baptizatos nequit matrimonialis contrac- validus consistere quin sit *eo ipso* sacramentum ». — *., § 2.*

Parochus igitur « ne omittat populum *prudenter eru*-*dire* de matrimonii sacramento ejusque impedimentis
— *Cod., c. 1018.*

a) « Matrimonium *baptizatorum* validum dicitu *ratum* si nondum consummatione completum est ; *ratu*-*et consummatum*, si inter conjuges locum habuerit conj-galis actus, ad quem natura sua ordinatur contractu matrimonialis et quo conjuges fiunt una caro. » — *Cod. can. 1015, § 1.*

« Celebrato matrimonio, si conjuges simul cohabitaverint, *præs*-*mitur* consummatio, donec contrarium probetur. » — *Ibid.*, §

b) « Matrimonium invalidum dicitur *putativum* si bona fide ab una saltem parte celebratum fuerit, don utraque pars de ejusdem nullitate certa evadat. » *Ibid.*, § *4.*

« Matrimonium gaudet favore juris ; quare *in dubio* standum pro valore matrimonii, donec contrarium probetur. » — *Co can. 1014.*

c) « Matrimonium inter *non baptizatos*, valide ce-bratum, dicitur *legitimum.* » — *Cod., c. 1015, § 3.*

995. **II.** « **Matrimonii finis primarius** est procrea atque educatio prolis ; *secundarius*, mutuum adjutoriu et remedium concupiscentiæ. » — *Cod., c. 1013, § 1.*—Ic

a) « Utrique conjugi, ab ipso matrimonii init æquum *jus* et *officium* est quod attinet ad actus propr conjugalis vitæ. » — *Cod., c. 1111.*

b) Parentes « gravissima obligatione tenentur pr *educationem*, tum religiosam et moralem, tum physic et civilem, pro viribus curandi, et etiam temporali eor bono providendi ». — *Cod., c. 1113.* — *Cf. n. 1126.*

c) Ne omittat igitur parochus, secundum divers personarum conditionem, « sponsos docere *sanctita* sacramenti matrimonii, mutuas *conjugum* obligatio et obligationes *parentum* erga prolem ;

» Eosdemque vehementer adhortetur ut, *ante* ma

ii celebrationem, sua peccata diligenter confiteantur, anctissimam Eucharistiam pie recipiant ». — *Cod.*, *1033.* — *Cf. can. 1018.*

996. **III. Baptizatorum matrimonium regitur « jure, solum divino, sed etiam canonico,** salva competen- ivilis potestatis circa mere *civiles* ejusdem matrimonii tus ». — *Cod., c. 1016.*

a) Ex valido matrimonio « enascitur inter conjuges *ulum* natura sua *perpetuum* et *exclusivum* ; Matrimonium præterea christianum conjugibus non entibus obicem *gratiam* confert ». — *Cod., c. 1110.* ssentiales enim matrimonii proprietates « sunt *unitas ndissolubilitas*, quæ, in matrimonio christiano, pecu- m obtinent firmitatem ratione sacramenti ». — , *c. 1013, § 2.*

b) « Nisi jure speciali aliud cautum sit, *uxor*, circa nicos effectus, particeps efficitur status mariti. » — , *c. 1112.*

997. **IV. Secundæ et ulteriores nuptiæ** « validæ et e sunt », licet « casta viduitas honorabilior sit ». — *c. 1142.*

ulier cui semel *benedictio sollemnis* data sit « nequit bsequentibus nuptiis eam *iterum* accipere ». — *Cod.*, *1143.*

998. **V. Matrimonii promissio,** sive unilateralis, sive eralis, seu *sponsalitia*, irrita est pro utroque foro nisi fuerit per *scripturam* subsignatam « a partibus et, parocho aut loci Ordinario, vel a duobus saltem ous ». — *Cod., 1017, § 1.*

a) Si utraque vel alterutra pars scribere nesciat vel eat, « ad validitatem id in ipsa scriptura adnotetur, *us testis* addatur qui, cum parocho aut loci Ordina- el duobus testibus de quibus in § 1, scripturam gnet ». — *Ibid., § 2.*

b) At, ex matrimonii promissione, licet valida sit nec usta causa ab eadem implenda excuset, « non datur

actio ad petendam *matrimonii celebrationem ;* datur tamen ad *reparationem damnorum,* si qua debeatur ». — *Ibid.,* § *3.*

Ideo non amplius admittitur actio de justa causa dissolutionis sponsalium ; actio vero reparationis damnorum *non suspendit* matrimonii celebrationem. — *Commiss. Pontif., 2-3 jun. 191 (Acta, X, 345).*

Actio reparationis damnorum de quo in can. 1017, § 3, est mixti fori. — *Ibid.*

§ II. De inquisitione matrimonii celebrationi præmittenda

Antequam matrimonium celebretur, « constare debet nihil ejus *validæ* ac *licitæ* celebrationi obsistere ». — *Cod., c. 1019,* § *1.*

Hinc præmitti debent : *parochi investigatio* et *publicationes.*

999. **I. Parochi investigatio opportuno antea tempore facienda est;** et « Ordinarii loci est speciales normas pro hujusmodi parochi investigatione dare ». — *Cod. can. 1020,* § *1 et 3.* — Porro :

a) « Nisi baptismus collatus fuerit in ipso suo territorio, parochus exigat *baptismi testimonium* ab utraque parte, vel a parte tantum catholica si agatur de matrimonio contrahendo cum dispensatione ab impedimento disparitatis cultus. » — *Cod., c. 1021,* § *1.*

b) Catholici qui *sacramentum confirmationis* nondum receperunt, « illud, antequam ad matrimonium admittantur, recipiant, si id possint sine gravi incommodo ». — *Ibid.,* § *2.*

c) Parochus « tum *sponsum* tum *sponsam* etiam seorsum et caute *interroget* num aliquo detineantur impedimento, an consensum libere, præsertim mulier, præstent, et an in doctrina christiana sufficienter instructi sint, nisi, ob personarum qualitatem, hæc ultima interrogatio inutilis appareat ». — *Cod., c. 1020,* § *2.*

Si sponsus vel sponsa inveniantur *ignari* doctrinæ christianæ, ochus sponsos ignorantes sedulo edoceat prima saltem doctrinæ istianæ elementa : quod si renuant, non est locus eos respuendi ıatrimonio, ad normam canonis 1066 » *(cf. n. 1020)*. — *Commiss. ıtif., 2-3 jun. 1918 (Acta, X, 345)*.

d) In *periculo mortis*, si « aliæ probationes haberi ıueant, sufficit, nisi contraria adsint indicia, affirmatio ata contrahentium se baptizatos fuisse et nullo detineri pedimento ». — *Cod., c. 1019, § 2.*

1000. **II.** « **Publice a parocho denuntietur inter quos-n matrimonium sit contrahendum.** » — *Cod., c. 1022.* Matrimoniorum publicationes « fieri debent a *parocho prio* ». — *Cod., c. 1023, § 1.*

a) Si pars alio in loco per *sex menses* commorata sit t adeptam pubertatem *(cf. n. 888)*, « parochus rem onat Ordinario, qui, pro sua prudentia, vel publica-ıes inibi faciendas exigat, vel alias probationes seu jecturas super status libertate colligendas præscribat ». *Cod., c. 1023, § 2.*

pars, post adeptam pubertatem, plus quam per sex menses morata fuerit in *longissimis* et *dissitis oris*, a quibus, ut habea-regularis attestatio libertatis status, longius tempus requiritur, tamen *urgeat* matrimonii celebratio, « res prudenti judicio narii remittitur, qui alias probationes, non excluso juramento letorio, præscribere potest, ad normam can. 1023, § 2 ». — *miss. Pontif., 2-3 jun. 1918 (Acta, X, 345)*.

b) Si aliqua sit *suspicio* de contracto impedimento, ırochus etiam pro breviore commoratione consulat inarium, qui matrimonium ne permittat nisi prius icio, ad normam § 2, removeatur ». — *Ibid., § 3.* ublicationes fiant « *tribus* continuis diebus dominicis que festis de præcepto, in ecclesia, inter Missarum mnia, aut inter alia divina officia ad quæ *populus ıens* accedat ». — *Cod., c. 1024.*

1001. **III. Publicationibus substituere potest loci narius,** pro suo territorio, « *publicam*, ad valvas eccle-

siæ parœcialis aliusve ecclesiæ, *affixionem* nominum contrahentium per spatium saltem *octo dierum*, ita tamen ut, hoc spatio, duo dies festi de præcepto comprehendantur ». — *Cod., c. 1025.*

Publicationes, vel affixio ad valvas ecclesiæ, « ne fiant pro matrimoniis quæ contrahuntur cum dispensatione ab impedimento *disparitatis cultus* aut *mixtæ religionis*, nisi loci Ordinarius, pro sua prudentia, remoto scandalo, eas permittere opportunum duxerit, dummodo apostolica dispensatio præcesserit, et mentio omittatur religionis partis non catholicæ ». — *Cod., c. 1026.*

1002. **IV. A publicationibus, etiam in aliena diœcesi faciendis, dispensare potest loci Ordinarius proprius** « pro suo prudenti judicio, ex legitima causa ». — *Cod., can. 1028, § 1.*

Si *plures* sint *Ordinarii proprii*, « ille jus habet dispensandi in cujus diœcesi matrimonium celebratur ;

» Quod si matrimonium extra proprias ineatur diœceses, quilibet Ordinarius proprius dispensare potest ». — *Cod., c. 1028, § 2.*

1003. **V. Omnes fideles tenentur impedimenta, si qua norint, revelare** « parocho aut loci Ordinario, ante matrimonii celebrationem ». — *Cod., c. 1027.*

Si *alius parochus* investigationem aut publicationes peregerit, « de harum exitu statim, per authenticum documentum, *certiorem* reddat parochum qui matrimonio assistere debet ». — *Cod., c. 1029.*

1004. **VI. Peractis investigationibus et publicationibus :**

a) « Parochus matrimonio ne assistat antequam omnia documenta necessaria *receperit*, et, præterea, nisi rationabilis causa aliud postulet, *tres dies* decurrerint ab ultima publicatione ». — *Cod., c. 1030, § 1.*

b) « Si *nullum* detectum fuerit impedimentum, nec dubium nec certum, parochus ad matrimonii celebrationem partes admittat. » — *Cod., c. 1031, § 3.*

c) Verumtamen, « si *intra sex menses* matrimonium ıtractum non fuerit, publicationes *repetantur*, nisi ud loci Ordinario videatur ». — *Cod., c. 1030*, § *2.*

1005. **VII. Detecto impedimento certo** :

a) « Si impedimentum sit *occultum*, parochus publi-ıiones peragat vel absolvat, et rem deferat, reticens no-na, ad loci Ordinarium vel ad Sacram Pœnitentiariam;

b) » Si sit *publicum*, et detegatur *ante inceptas publi-iones*, parochus ulterius ne procedat donec impedimen-n removeatur, etsi dispensationem pro foro conscientiæ ıtum obtentam norit ;

» Si detegatur *post* primam aut secundam publicatio-m, parochus publicationes perficiat, et rem ad Ordina-m deferat. » — *Cod., c. 1031*, § *2.*

1006. **VIII. Exorto dubio de exsistentia alicujus pedimenti** :

a) « Parochus rem *accuratius investiget*, interrogando juramento duos saltem testes fide dignos, dummodo agatur de impedimento ex cujus notitia infamia parti-s oriatur, et, si necesse fuerit, ipsas quoque partes ;

b) » Publicationes peragat vel perficiat, si dubium um sit ante inceptas vel expletas publicationes ;

c) » Matrimonio ne assistat, inconsulto Ordinario, si *bium adhuc superesse* prudenter judicaverit. » — *Cod., . 1031*, § *1.*

d) Et *matrimonio* vagorum parochus, « excepto casu essitatis, nunquam assistat nisi, re ad loci Ordinarium ad sacerdotem ab eo delegatum delata, licentiam istendi obtinuerit ». — *Cod., c. 1032.*

§ III. De impedimentis in genere

1007. **I. Impedimenta duplicis generis sunt,** prout tuuntur per legem *mere prohibentem*, aut cum clausula ım *irritante.*

a) « Impedimentum *impediens* continet gravem pr
hibitionem contrahendi matrimonium; quod tamen irritu
non redditur si, non obstante impedimento, contrahatu
» Impedimentum *dirimens*, et graviter prohibet mat
monium contrahendum, et impedit quominus vali
contrahatur. » — *Cod., c. 1036, § 1 et 2.*

b) « Quanquam impedimentum *ex una tantum pa*
se habet, matrimonium tamen reddit aut illicitum a
invalidum. » — *Ibid., § 3.*

c) « *Publicum* censetur impedimentum quod prob
in foro externo potest ; secus est *occultum.* » — *Co*
can. 1037.

d) « Impedimenta alia sunt *gradus minoris*, a
majoris.
» Impedimenta *gradus minoris* sunt : 1° Consang
nitas in tertio gradu lineæ collateralis ; 2° Affinitas
secundo gradu lineæ collateralis ; 3° Publica honest
in secundo gradu ; 4° Cognatio spiritualis ; 5° Crim
ex adulterio cum promissione vel attentatione mat
monii etiam per civilem tantum actum.
» Impedimenta *majoris gradus* alia sunt omnia. » -
Cod., can. 1042.

1008. II. « **Supremæ tantum auctoritatis eccl**
siasticæ est authentice declarare quandonam *jus di*
num matrimonium impediat vel dirimat. » — *Co*
can. 1038, § 1.
« Eidem supremæ auctoritati privative jus est *al*
impedimenta matrimonium impedientia, vel dirime
tia, pro baptizatis constituendi, per modum legis si
universalis sive particularis. » — *Ibid., § 2.*

a) Ideo, « præter Romanum Pontificem, nen
potest impedimenta juris ecclesiastici, sive impedient
sive dirimentia, *abrogare*, aut illis *derogare ;* item n
in eisdem *dispensare*, nisi jure communi vel speci
indulto a Sede Apostolica hæc potestas concessa fu
rit ». — *Cod., c. 1040.*

b) Et « *consuetudo* novum impedimentum inducens t impedimentis exsistentibus *contraria*, reprobatur ». *Cod., c. 1041.*

c) Ad normam can. 10 *(cf. n. 68, b, 2°)*, vis novi Codicis non est roactiva in his quæ modificantur circa impedimenta tam mere impe- ntia quam dirimentia matrimonium ; ideoque, si quæ matrimo- nia nulla fuerint ex capite impedimentorum a novo Codice abroga- um, non fiunt matrimonia illa valida ipsa promulgatione novi dicis, sed, etiam post dictam promulgationem, indigent dispen- ione, sanatione, etc. — *Commiss. Pontif., 2-3 jun. 1918 (Acta,* x, *6).*

Ob eamdem rationem, *cognatio spiritualis* ante diem Pentecostes ni 1918 contracta ultra terminos a novo Codice definitos in 1. 768, a præfata die non cessat quoad omnes effectus, sed tan- m desinit esse *impedimentum* ad matrimonium. — *Ibid.*

1009. **III.** « **Ordinarii locorum** omnibus in suo ter- orio actu commorantibus, et suis subditis etiam extra es sui territorii, *vetare* possunt matrimonia *in casu culiari,* sed ad tempus tantum, justa de causa, eaque rdurante. » — *Cod., c. 1039,* § *1.*

« Vetito clausulam *irritantem* una Sedes Apostolica dere potest. » — *Ibid.,* § *2.*

1010. **IV. Dispensationes conceduntur :**

a) Pro *foro externo,* tam pauperibus quam divitibus, Sacra Congregatione de disciplina sacramentorum, olumi jure Cong. S. Officii quoad impedimenta dis- ritatis cultus et mixtæ religionis.

b) Pro *foro interno,* dispensationes elargitur Sacra enitentiaria. — *Cf. n. 544.*

Porro, si oratores *duplici impedimento* detineantur ne matrimo- m contrahant, altero *publico, occulto* altero quod absque peri- o infamiæ non possit manifestari, praxis inducta est ut prius postulent dispensationem *in publico* impedimento a competenti ngregatione, nihil dicentes in instantia de occulto impedimento ; nde, pro *occulto* recurrant ad *S. Pœnitentiariam,* reticitis nomi- us, notantes in instantia et aliud impedimentum publicum sse a quo dispensatio obtenta fuit. — *Gasparri, De matrimonio, n. 327.*

1011. **V. Si quis a sancta Sede speciales dispe sandi facultates obtinuerit :**

a) « In matrimoniis, sive contractis sive contr hendis, qui gaudet *indulto generali* dispensandi sup *certo* quodam impedimento, potest, nisi in ipso indul aliud expresse præscribatur, super eo dispensare etiam idem impedimentum *multiplex* sit. » — *Cod., c. 1049,* §

b) « Qui habet indultum generale dispensandi sup pluribus *diversæ speciei* impedimentis, sive dirimentib sive impedientibus, potest dispensare super iisde impedimentis, etiam publicis, in *uno eodemque ca* occurrentibus. » — *Ibid.,* § *2.*

c) « Si quando cum impedimento seu impediment publicis, super quibus ex indulto dispensare quis potes *concurrat* aliud impedimentum super quo dispensare *n queat,* pro omnibus Sedes Apostolica adiri debet ;

» Si tamen impedimentum seu impedimenta, super qu bus dispensare potest, comperiantur post impetratam Sancta Sede dispensationem, suis facultatibus uti pot rit. » — *Cod., c. 1050.*

d) « Si petitio dispensationis *ad Sanctam Sede missa sit,* Ordinarii locorum suis facultatibus, si qu habeant, ne utantur nisi ad normam can 204, § 2 nempe nisi ex gravi urgentique causa, et hoc in casu st tim Apostolicam Sedem de re moneant. — *Cod., c. 104*

e) Qui ex potestate a Sede Apostolica *delegata* dispe sationem concedunt « in eadem expressam pontificii i dulti *mentionem* faciant ». — *Cod., c. 1057.* — *Cf. n. 33*

f) Dispensationes a quibusvis impedimentis matrimonium si dirimentibus sive impedientibus, quæ *regibus ac regiæ stirpis pri cipibus* erunt concedendæ, Sedi Apostolico speciali modo *reserva* sunt, « ita ut ab hujus potestatis usu excludantur Ordinarii omn et alii quilibet in quavis dignitate constituti » ; eademque potest « in facultatibus cuilibet et quavis forma concessis », nullaten est comprehensa. — *S. C. de sacram., 7 mart. 1910 (Acta, II, 14*

1012. **VI. Dispensationes super impedimentis co cessæ, sequentes effectus secumferunt :**

a) « Per dispensationem super impedimento diri-
nte concessam, sive ex potestate ordinaria, sive ex
estate delegata per *indultum generale,* non vero per
riptum in casibus particularibus, conceditur quoque
pso *legitimatio prolis,* si qua ex iis cum quibus dispen-
ur jam *nata* vel *concepta* fuerit, excepta tamen adulte-
a et sacrilega. » — *Cod., c. 1051. Cf. n. 385, a.*

b) « Dispensatio ab impedimento *consanguinitatis*
affinitatis, concessa in aliquo impedimenti gradu,
et, licet in petitione vel in concessione *error circa*
dum irrepserit, dummodo gradus revera exsistens
inferior, aut licet *reticitum* fuerit aliud impedimentum
sdem speciei in æquali vel inferiore gradu. » — *Cod.,*
. 1052.

c) « Data a Sancta Sede dispensatio super matrimo-
rato et *non consummato,* vel facta permissio transitus
alias nuptias ob præsumptam conjugis mortem,
umfert semper dispensationem ab impedimento pro-
iente ex adulterio cum promissione vel attentatione
trimonii, si qua opus sit, minime vero dispensationem
impedimento de quo in can. 1075, nn. 2, 3 », ubi de
jucidio. — *Cod., c .1053.* — *Cf. n. 1029.*

d) Dispensatio a *minore impedimento* concessa,
ullo sive *obreptionis* sive *subreptionis* vitio irritatur
unica causa finalis in precibus exposita falsa fuerit ».
Cod., can. 1054.

1013. **VII.** « **Dispensationes super publicis impedi-**
ientis, Ordinario oratorum commissas, exsequatur
linarius qui litteras testimoniales dedit vel *preces trans-*
sit ad Sedem Apostolicam, etiamsi sponsi, quo tem-
e exsecutioni danda est dispensatio, relicto illius
ecesis domicilio aut quasi-domicilio, in *aliam diœce-*
discesserint non amplius reversuri, *monito* tamen
linario loci in quo matrimonium contrahere cupiunt. »
Cod., c. 1055.

Excepta modica aliqua præstatione ex titulo *expensarum can-*
ariæ in dispensationibus pro non pauperibus, locorum Ordinarii

eorumve officiales, reprobata quavis contraria consuetudine, queunt, occasione concessæ dispensationis, *emolumentum ull* exigere, nisi hæc facultas a Sancta Sede expresse eis data fuer et, si exegerint, tenentur ad restitutionem. — *Cod., c. 1056.*

1014. **VIII.** « **Urgente mortis periculo :**

a) » Locorum Ordinarii, ad consulendum *conscienti* et, si casus ferat, *legitimationi prolis*, possunt, tum su *forma* in matrimonii celebratione servanda, tum su omnibus et singulis *impedimentis juris ecclesiastici*, si publicis sive occultis, etiam multiplicibus, *exceptis* im dimentis provenientibus ex sacro presbyteratus ordi et ex affinitate in linea recta, consummato matrimon *dispensare* proprios subditos ubique commorantes, omnes in proprio territorio actu degentes, remoto sca dalo, et, si dispensatio concedatur super cultus dispa tate aut mixta religione, præstitis consuetis cautionibus — *Cod., c. 1043.*

b) « In eisdem rerum adjunctis, et solum pro casib in quibus ne loci quidem Ordinarius adiri possit, eade dispensandi facultate pollet tum *parochus*, tum *sacerd* qui matrimonio ad normam can. 1098, n. 2 *(cf. n. 1044,* assistit, tum *confessarius*, sed hic pro foro interno in ac sacramentalis confessionis tantum. » — *Cod., c. 104*

1015. **IX. Quoties impedimentum detegatur cu jam omnia sunt parata ad nuptias,** nec matrimonium si probabili *gravis mali periculo* differri possit usque dum Sancta Sede dispensatio obtineatur :

a) Possunt Ordinarii locorum dispensationem co cedere super omnibus impedimentis de quibus in ci can. 1043, sub clausulis ibidem statutis. — *Cod., c. 104* *§ 1.*

Hæc facultas « valeat quoque pro *convalidatione* matr monii jam contracti, si idem periculum sit in mora, ne tempus suppetat recurrendi ad Sanctam Sedem ». — *Ibid., § 2.*

b) « In iisdem rerum adjunctis, eadem facultate gau

ant omnes de quibus in can. 1044 (scilicet, parochus, nfessarius et sacerdos qui matrimonio assistit cum parochus sine gravi incommodo haberi nequeat), sed solum casibus *occultis* in quibus ne loci quidem *Ordinarius* ri possit, vel nonnisi cum *periculo violationis secreti.* » *Ibid.*, § *3.*

c) Parochus, aut sacerdos de quo supra, « de concessa pensatione pro *foro externo* Ordinarium loci statim *cer-rem* faciat ; eaque adnotetur in libro matrimoniorum ». *d.*, *c. 1046.*

1016. **X. In libro, diligenter asservando in secreto riæ archivo,** adnotetur « dispensatio in *foro interno sacramentali* concessa super impedimento *occulto* », i aliud ferat S. Pœnitentiæ rescriptum. — *Cod.*, *. 1047.* — *Cf. n. 848.*

Nec alia dispensatio pro foro externo est necessaria i postea occultum impedimentum *publicum* evaserit ; Sed est necessaria si dispensatio concessa fuerat tum in foro interno *sacramentali.* » — *Ibid.*

1016 *bis.* **XI. Speciales facultates, pro tempore,** totius is catholici Ordinariis Sedes Apostolica concesserat, rum nonnullæ perseverare non debebant nisi ad sex nses post signatam inter nationes, quæ bello contenunt, pacem.

a) Quamvis enim « vi canonum 1043-1045 *(cf. n. 1014, sq.)* inarii opportunas dispensationes largiri queant « *urgente mortis culo* » et « *quoties impedimentum detegatur cum jam omnia sint ta ad nuptias, nec matrimonium sine probabili gravis mali culo differri possit* », nihilominus Ssmus Dominus, attentis porum et locorum adjunctis, hæc *ulterius indulgenda de-it* :

« Ut locorum Ordinarii in America, in Insulis Philippinis, ndiis Orientalibus, in Africa extra Mediterranei maris oras, n Russia, per *quinquennium* a die 18 maii hujus anni, *dispen-* valeant ab impedimentis *minoris gradus* quæ recensentur an. 1042 *(cf. n. 1007, d)*, servatis regulis in eo Codicis capite utis :

Itemque ut matrimonia *nulliter* contracta, ob aliquod ejus-

dem minoris gradus impedimentum, *in radice* sanare quear juxta regulas Codicis de convalidatione matrimonii *(cf. n. 1060* monita parte impedimenti conscia de sanationis effectu ;

2° » Ut iidem locorum Ordinarii dispensare pariter per *qui quennium* valeant ab impedimentis *majoris gradus*, sive public sive occultis, etiam multiplicibus, juris tamen ecclesiastici (e ceptis impedimentis provenientibus ex sacro presbyteratus ordi et ex affinitate in linea recta consummato matrimonio), n non ab impedimento impediente *mixtæ religionis*, si petitio di pensationis ad S. Sedem *missa* sit, et urgens *necessitas* dispensan supervenerit, pendente recursu.

» Concedendo tamen hisce in casibus dispensationes, Orc narius *præ oculis* semper habeat regulas statutas in Codice, lib. II tit. VII, cap. 2, 3 et 4, circa impedimenta in genere et in spec *(cf. n. 1007, sq.)*, itemque clausulas apponi solitas in matrimon cum hebræis et mahumetanis ; nec dispensationem concedat n caverit de plena earum omnium observantia juxta sacrorum can num præscriptiones, et juribus S. Congregationis de discipli Sacramentorum circa *taxarum* solutionem consulat ;

3° » Ut Ordinarii *Galliæ*, trium regnorum Magnæ Britanni Germaniæ, Austriæ et Poloniæ, *durante bello*, quoties adit ad S. Sedem difficilis aut impossibilis saltem per mensem præv deatur, *iisdem facultatibus* uti possint quæ sup a sub num. 1° et recensentur. » — *S. C. Consist., 25 apr. 1918 (Acta, X, 190).*

b) Ex decreto ejusdem S. Congregationis, 2 aug. 1918, Orc narii locorum remotiorum de quibus supra *(sub num. 1°)* pa indulto ac Ordinarii Europæ muniti erant, ita ut possent, p tempore belli, dispensare ab impedimentis majoribus et ab imp dimento impediente mixtæ religionis, et sanare in radice matrim nia nulliter contracta ob dirimens impedimentum, quin obliga essent conditionem illam et restrictionem (supra sub n° 2 appos tam) servare, hoc est « *si petitio dispensationis ad S. Sedem mis sit, et urgens necessitas dispensandi supervenerit, pendente recursu* — *Acta, X, 363.*

c) Tandem, quamvis Dei miserentis gratia, conflictatio sublata, pax proxima videretur, quum tamen « causæ ob qu indulta de dispensandis impedimentis et sanandis matrimoni Ordinariis locorum concessa, adhuc saltem ex parte perseveraren SSmus. D. N. Benedictus PP. XV, ad praecavenda dubia et to lendas in re tanti momenti anxietates, statuendum et declarandu jussit : facultates Ordinariis concessas decretis ejusdem S. Congr

onis, die 25 aprilis et 2 augusti 1918, adhuc *in suo robore* perse-
re, eisque Ordinarios uti posse usque ad *sex menses* integros
signatam inter nationes, quæ bello contenderunt, pacem ».
. C. Consist., 4 mart. 1919 (Acta, XI, 120).

§ IV. De impedimentis mere prohibentibus

1017. **I.** « **Votum simplex** virginitatis, castitatis per-
æ, non nubendi, suscipiendi ordines sacros, et amplec-
di statum religiosum », matrimonium impedit. — *Cod.,*
1058, § 1.

a) « Nullum votum simplex *irritat* matrimonium,
irritatio speciali Sedis Apostolicæ præscripto pro
uibus statuta fuerit. » — *Ibid., § 2.*

b) Sed, si professi votorum simplicium *perpetuorum*,
in *Ordinibus* quam in *Congregationibus religiosis*,
rimonium, etiam *civiliter* tantum, contrahere præ-
pserint, ipsos et personas cum ipsis contrahere præ-
entes « *excommunicatio* tenet latæ sententæ, Ordi-
io reservata ». — *Cod., c. 2388, § 2.*

1018. **II. Impedimentum mixtæ religionis** habetur
r duas personas *baptizatas* quarum altera sit *catholica*,
ra vero sectæ *hæreticæ* seu *schismaticæ* adscripta.
Severissime *Ecclesia* ubique prohibet » ne matrimo-
m inter dictas personas ineatur.
Quod si adsit perversionis periculum conjugis catho-
et prolis, conjugium ipsa etiam *lege divina* vetatur. »
Cod., c. 1060.

a) « Ecclesia super impedimento mixtæ religionis
dispensat nisi : 1° urgeant *justæ* ac *graves* causæ ;
autionem præstiterit conjux acatholicus de amovendo
onjuge catholico perversionis periculo, et uterque
jux de universa prole catholice tantum baptizanda et
canda ; 3° *moralis* habeatur *certitudo* de cautionum
lemento. » — *Cod., c. 1061, § 1.*

Cautiones regulariter *in scriptis* exigantur. » —
d., § 2.

b) Qui autem matrimonio uniuntur cum *pa*
explicito vel implicito, ut omnis vel aliqua proles e
cetur extra catholicam ecclesiam, « subsunt *excommu*
cationi latæ sententiæ, Ordinario reservatæ », et s
præterea suspecti de hæresi. — *Cod., can. 2319, § 1, n.*
et § 2.

c) « Conjux catholicus obligatione tenetur *convers*
nem conjugis acatholici prudenter curandi. » — *C*
can. 1062.

d) Etsi ab Ecclesia obtenta sit dispensatio su
impedimento mixtæ religionis, « conjuges nequeunt,
ante vel post matrimonium coram Ecclesia initum, ad
quoque, sive per se sive per procuratorem, *ministr*
acatholicum uti *sacris* addictum, ad matrimonial
consensum præstandum vel renovandum ». — *C*
can. 1063, § 1.

Secus *excommunicationi* latæ sententiæ subsunt, Or
nario reservatæ. — *Cod., c. 2319, § 1, n. 1.*

1° « Si parochus certe noverit sponsos hanc legem *vio*
turos esse, vel *jam violasse*, eorum matrimonio ne assis
nisi ex gravissimis causis, remoto scandalo, et consu
prius Ordinario. » — *Cod., c. 1063, § 2.*

2° « Non improbatur tamen quod, lege civili juben
conjuges se sistant etiam coram ministro acatholico, *o*
cialis civilis tantum munere fungente, idque ad act
civilem dumtaxat explendum, *effectuum civilium* gratia
— *Ibid., § 3.*

e) « Ordinarii aliique animarum pastores :

» 1° Fideles a mixtis nuptiis, quantum possunt, *abst*
reant ;

» 2° Si eas impedire non valeant, omni studio curent
contra *Dei* et *Ecclesiæ* leges contrahantur ;

» 3° Mixtis nuptiis celebratis, sive in proprio sive
alieno territorio, sedulo invigilent ut conjuges *promiss*
nes factas fideliter impleant ;

» 4° Assistentes matrimonio servent præscriptum c
1102 » *(cf. n. 1047)*. — *Cod., c. 1064.*

f) « Catholici qui matrimonium mixtum, etsi vali-
, *sine Ecclesiæ dispensatione* inire ausi fuerint, ipso
ab actibus legitimis ecclesiasticis et Sacramentalibus
ısi manent, donec ab Ordinario dispensationem
ıuerint. » — *Cod., c. 2375.*

1019. **III. « Absterreantur quoque fideles a matri-
io contrahendo cum iis qui notorie catholicam fidem
erunt,** etsi ad sectam acatholicam non transierint,
societatibus ab Ecclesia *damnatis* adscripti sunt. »
od., c. 1065, § 1.

Parochus prædictis nuptiis ne assistat nisi *consulto
nario*, qui, inspectis omnibus rei adjunctis, ei permit-
poterit ut matrimonio intersit, dummodo urgeat
is causa, et, pro suo prudenti arbitrio, Ordinarius
et *satis cautum esse* catholicæ educationi universæ
s et remotioni periculi perversionis alterius conjugis. »
bid., § 2.

1020. **IV. Publicus peccator, aut censura notorie
latus,** si prius ad sacramentalem confessionem acce-
aut cum Ecclesia reconciliari recusaverit, « parochus
matrimonio ne assistat nisi *gravis urgeat causa*, de
si fieri possit, consulat Ordinarium ». — *Cod., c. 1066.*

1021. **V. Legalis cognatio ex adoptione orta** in iis
ım regionibus matrimonium jure quoque canonico
t illicitum ubi *lege civili* nuptiæ ob prædictam adop-
m illicitæ sunt. — *Cod., c. 1059.*

)22. **VI. Ex decreto potestatis civilis in Gallia :**

out ministre d'un culte qui procédera aux cérémonies reli-
s d'un mariage, sans qu'il lui ait été justifié d'un acte de
ge préalablement reçu par les officiers de l'état civil, sera,
a première fois, puni d'une amende de 16 fr. » — *Code pénal,
99.*

ı cas de nouvelles contraventions...., le ministre du culte qui
ra commises sera puni, savoir : pour la première récidive,
mprisonnement de deux à cinq ans ; et, pour la seconde, de
ention. » — *Ibid., art. 200.*

: statuta non sunt quidem expresse abrogata per legem diei

9 dec. 1905. Sed controvertitur utrum, *facta Separatione*, possi applicari, deficientibus subditis. — *Cf. Revue d'organisation et défense religieuse, tom. 1, pag. 129.*

§ V. De impedimentis dirimentibus.

1023. **I.** « **Vir ante decimum sextum ætatis annu completum, mulier ante decimum quartum item co pletum,** matrimonium *validum* inire non possunt. » *Cod., c. 1067, § 1.*

« Licet matrimonium post prædictam ætatem contra tum validum sit, curent tamen animarum pastores ab avertere juvenes ante ætatem qua, secundum regio *receptos mores*, matrimonium iniri solet. » — *Ibid.*, §

In *Gallia* : « L'homme avant dix-huit ans révolus, la fem avant quinze ans révolus, ne peuvent contracter mariage. » *Code civil, art. 144.*

1024. **II.** « **Impotentia antecedens et perpetua,** si ex parte viri sive ex parte mulieris, sive alteri cognita si non, sive absoluta sive relativa, matrimonium *i naturæ jure* dirimit. » — *Cod., c. 1068, § 1.*

a) « Si impedimentum impotentiæ *dubium* sit, si dubio juris sive dubio facti, matrimonium non est im diendum. » — *Ibid.*, § *2.*

b) « *Sterilitas* matrimonium nec dirimit nec impedi *Ibid.*, § *3.*

1025. **III.** « **Qui vinculo tenetur prioris matrimo** quanquam *non consummati* », invalide matrimoni attentat, « salvo privilegio fidei ». — *Cod., c. 1069, § 1. Cf. n. 1054.*

a) « Quamvis prius matrimonium sit irritum, solutum qualibet ex causa, non ideo licet *aliud contrah* antequam de prioris nullitate aut solutione *legitime certo* constiterit. » — *Ibid.*, § *2.*

b) « *Bigami*, idest qui, obstante conjugali vinc aliud matrimonium, etsi tantum civile, ut aiunt, atten verint, sunt *ipso facto* infames ;

» Et si, spreta Ordinarii monitione, in illicito contu-
rnio *persistant*, pro diversa reatus gravitate excommu-
centur, vel personali interdicto plectantur. » — *Cod.*,
n. 2356.

1026. **IV. Ob impedimentum disparitatis cultus** « nul-
m est matrimonium contractum a persona *non bapti-
ta* cum persona *baptizata* in Ecclesia catholica, vel ad
ndem ex hæresi aut schismate conversa ». — *Cod.*,
n. 1070, § 1.

a) « Si pars tempore contracti matrimonii tanquam
ptizata communiter habebatur, aut ejus baptismus
at *dubius*, standum est, ad normam can. 1014, pro
lore matrimonii, donec certo probetur alteram partem
ptizatam esse, alteram vero non baptizatam. » —
id., § *2.*

b) « Quæ de *mixtis nuptiis* in canonibus 1060-1064
æscripta sunt, applicari quoque debent matrimoniis
ibus obstat impedimentum disparitatis cultus. » —
d., c. 1071. — Cf. n. 1018.

1027. **V. Clerici in sacris ordinibus constituti, item
eligiosi qui vota sollemnia professi sint,** aut vota *sim-
icia* quibus ex speciali Sedis Apostolicæ præscripto vis
dita sit nuptias irritandi, « invalide matrimonium
tentant ». — *Cod., c. 1072 et 1073.*

a) « Clerici in sacris constituti, vel regulares aut mo-
ales post votum sollemne castitatis, itemque omnes
m aliqua ex prædictis personis matrimonium etiam
iliter tantum contrahere præsumentes, incurrunt in
communicationem latæ sententiæ, *Sedi Apostolicæ*
npliciter reservatam ;

b) » Clerici præterea, si moniti, tempore ab Ordinario
o adjunctorum diversitate præfinito, non resipuerint,
gradentur, firmo præscripto can. 188, n. 5 », ad cujus
rmam quodlibet officium ipso facto vacat quod ipsi
tinerent. — *Cod., c. 2388, § 1.*

1028. **VI. « Inter virum raptorem et mulierem, intuitu matrimonii raptam,** quandiu ipsa *in potestate raptoris* manserit, nullum potest consistere matrimonium. — *Cod., c. 1074, § 1.*

a) « Quod si rapta, a raptore *separata* et in loco tuto ac libero constituta, illum in virum habere consenserit, impedimentum cessat. » — *Ibid., 2.*

b) Quod ad matrimonii nullitatem attinet, « raptui par habetur *violenta retentio mulieris,* cum nempe vir mulierem in loco ubi ea commoratur vel ad quem libere accessit, violenter intuitu matrimonii detinet ». — *Ibid.,* § *3.*

c) « Qui, intuitu matrimonii, vel explendæ libidinis causa, rapuerit mulierem nolentem vi aut dolo, vel mulierem minoris ætatis consentientem quidem, sed insciis vel contradicentibus parentibus aut tutoribus, *ipso jure* exclusus habeatur ab actibus legitimis ecclesiasticis, et insuper *aliis pœnis* pro gravitate culpæ plectatur. » — *Cod., c. 2353.*

1029. **VII. Ob crimen patratum,** valide matrimonium contrahere nequeunt :

a) « Qui, perdurante eodem legitimo matrimonio, *adulterium* inter se consummarunt et *fidem* sibi mutuo dederunt de matrimonio ineundo, vel ipsum matrimonium, etiam per civilem tantum actum, attentarunt ;

b) » Qui, perdurante pariter eodem legitimo matrimonio, *adulterium* inter se consummarunt, eorumque alter *conjugicidium* patravit ;

c) » Qui *mutua opera,* physica vel morali, etiam sine adulterio, *mortem conjugi* intulerunt ». — *Cod., c. 1075.*

1030. **VIII. Consanguinitas :**

a) Computatur per lineas et gradus.

In *linea recta* « tot sunt gradus quot generationes, seu quot personæ, stipite dempto ». — *Cod., c. 96,* § *2.*

In *linea obliqua,* « si tractus uterque sit *æqualis,* tot

nt gradus quot generationes in uno tractu lineæ : si duo actus sint *inæquales,* tot gradus quot generationes in actu longiore ». — *Cod., c. 96.* — Porro :

b) In linea *recta* consanguinitatis « matrimonium itum est inter omnes ascendentes et descendentes, m legitimos tum naturales ». — *Cod., c. 1076,* § *1.*

c) In linea *collaterali,* « irritum est usque ad tertium adum inclusive, ita tamen ut matrimonii impedimen- m *toties* tantum multiplicetur quoties communis stipes ultiplicatur ». — *Ibid.,* § *2.*

d) « Nunquam matrimonium permittatur si quod bsit *dubium* num partes sint consanguineæ in aliquo adu lineæ *rectæ,* aut in primo gradu lineæ *collateralis.* » - *Ibid.,* § *3.*

1031. **IX. Affinitas** « oritur ex *matrimonio valido,* ve rato tantum, sive rato et consummato ».

a) Viget « inter virum dumtaxat et *consanguineos ulieris,* itemque mulierem inter et *viri consanguineos* ». - *Cod., can. 97,* § *1 et 2.*

Ita computatur « ut qui sunt *consanguinei* viri, iidem eadem linea et gradu sint *affines* mulieris, et vice rsa ». — *Ibid.,* § *3.*

b) Affinitas in linea *recta* « dirimit matrimonium in iolibet gradu ; in linea *collaterali,* usque ad secundum adum inclusive ». — *Cod., c. 1077,* § *1.*

c) « Affinitas impedimentum *multiplicatur :* 1° quo- es multiplicatur impedimentum *consanguinitatis* a quo ocedit ; 2° *iterato* successive matrimonio cum consan- iineo conjugis defuncti. » — *Ibid., 2.*

d) Ex dictis patet affinitatem ad irritandum matri- onium jure novo ex *copula illicita* non oriri.

1032. **X. Impedimentum publicæ honestatis** « oritur matrimonio *invalido,* sive consummato sive non, et ex iblico vel notorio *concubinatu ;*

» Et nuptias dirimit in primo et secundo gradu *lineæ*

rectæ inter virum et consanguineas mulieris, ac vice versa ». — *Cod., c. 1078.*

1033. **XI. Ea tantum spiritualis cognatio** matrimonium irritat quam ex *baptismo* contrahunt « cum baptizato baptizans et patrinus ». — *Cod., c. 1079 et 768.*

1034. **XII. Ob cognationem legalem ex adoptione ortam,** nequeunt, vi juris canonici, matrimonium inter se valide contrahere qui « *lege civili* inhabiles ad nuptias inter se ineundas habentur ». — *Cod., c. 1080.*

§ VI. De consensu matrimoniali

1035. **I.** « **Matrimonium facit partium consensus** inter personas jure habiles *legitime manifestatus ;* qui nulla humana potestate suppleri valet. » — *Cod., c. 1081,* § *1.*

a) Consensus matrimonialis est « actus voluntatis quo utraque pars *tradit* et *acceptat* jus in corpus, perpetuum et exclusivum, in ordine ad actus per se aptos ad prolis generationem ». — *Ibid.,* § *2.*

b) Ut matrimonialis consensus haberi possit, « necesse est ut contrahentes saltem non ignorent matrimonium esse societatem *permanentem* inter virum et mulierem *ad filios procreandos* ». — *Cod., c. 1082,* § *1.*

« Hæc ignorantia post pubertatem non præsumitur. » — *Ibid.,* § *2.*

c) *Internus* animi consensus « semper *præsumitur* conformis verbis vel signis in celebrando matrimonio adhibitis ». — *Cod., c. 1086,* § *1.*

« At, si alterutra vel utraque pars positivo voluntatis actu *excludat* matrimonium ipsum, aut omne jus ad conjugalem actum, vel essentialem aliquam matrimonii proprietatem, *invalide* contrahit. » — *Ibid.,* § *2.*

d) « Etsi matrimonium invalide ratione impedimenti initum fuerit, consensus præstitus *præsumitur perseverare,* donec de ejus revocatione constiterit. » — *Cod., can. 1093.*

« Scientia aut opinio *nullitatis* matrimonii, consensum matrimonialem necessario non excludit. » — *Cod., c. 1085.*

1036. **II. Ad matrimonium valide contrahendum « necesse est ut contrahentes sint præsentes,** sive per se ipsi, sive per procuratorem ». — *Cod., c. 1088, § 1.*

a) « Sponsi matrimonialem consensum exprimant *verbis ;* nec æquipollentia signa adhibere ipsis licet, si loqui possint. » — *Ibid., § 2.*

b) Firmis diœcesanis statutis desuper additis, ut matrimonium per *procuratorem* valide ineatur :

1° « Requiritur mandatum speciale ad contrahendum cum *certa persona*, subscriptum a *mandante* et, vel a *parocho* aut Ordinario loci in quo mandatum fit, vel a sacerdote ab alterutro delegato, vel a duobus saltem testibus.

2° » Si mandans *scribere nesciat*, id in ipso mandato adnotetur, et *alius testis* addatur qui scripturam ipse quoque subsignet ; secus mandatum irritum est.

3° » Si, antequam procurator nomine mandantis contraxerit, hic mandatum *revocaverit*, aut in amentiam inciderit, *invalidum* est matrimonium, licet sive procurator sive alia pars contrahens hæc ignoraverint.

4° » Ut matrimonium validum sit, procurator debet munere suo *per se* ipse fungi. » — *Cod., c. 1089.*

c) « Matrimonium per *interpretem* quoque contrahi potest. » — *Cod., c. 1090.*

Sed « matrimonio per procuratorem vel per interpretem contrahendo *parochus* ne assistat nisi adsit justa causa, et de authenticitate mandati vel de interpretis fide dubitari nullo modo liceat, habita, si tempus suppetat, *Ordinarii* licentia ». — *Cod., c. 1091.*

1037. **III.** « **Error circa personam invalidum reddit matrimonium.** » — *Cod., can. 1083, § 1.*

a) Error circa *qualitatem* personæ, etsi det causam contractui, « matrimonium irritat tantum : 1° si error qualitatis *redundet* in errorem personæ ; 2° si persona libera matrimonium contrahat cum persona quam liberam putat, cum contra sit *serva*, servitute proprie dicta ». — *Ibid., § 2.*

b) « Simplex error circa matrimonii *unitatem* vel

indissolubilitatem aut *sacramentalem* dignitatem, etsi de causam contractui, non vitiat consensum matrimonialem. » — *Cod., c. 1084.*

1038. **IV.** « **Invalidum quoque est matrimonium initum ob vim vel metum gravem** ab extrinseco et injuste incussum, a quo, ut quis se liberet, eligere cogatur matrimonium. » — *Cod., c. 1087,* § *1.*

« Nullus alius metus, etiamsi det causam contractui matrimonii nullitatem secumfert. » — *Ibid.,* § *2.*

1039. **V.** « **Conditio semel apposita et non revocata**

» 1° Si sit de futuro *necessaria,* vel *impossibilis,* ve *turpis,* sed non contra matrimonii substantiam, pro no adjecta habeatur ;

» 2° Si de futuro *contra matrimonii substantiam,* illu reddit invalidum ;

» 3° Si de futuro *licita,* valorem matrimonii suspendit

» 4° Si de *præterito* vel de *præsenti,* matrimonium eri validum vel non, prout id quod conditioni subest, exsisti vel non. » — *Cod., c. 1092.*

§ VII. De forma celebrationis matrimonii

1040. **I. Ea tantum matrimonia valida sunt** « **qu contrahuntur coram parocho, vel loci Ordinario, v sacerdote ab alterutro delegato et duobus saltem tes tibus** », secundum tamen sequentes regulas, et salv exceptionibus quæ infra ponuntur. — *Cod., c. 1094.*

Idque provide cautum est « ne temere inirentur clan destina conjugia, quæ Dei Ecclesia, justissimis de causi semper detestata est atque prohibuit ». — *S. C. C. decre Ne temere, 2 aug. 1907.* — *Cf. Trid.,* XXIV, *cap. 1,* d *ref. matrim.*

1041. **II. Parochus et loci Ordinarius** « **valide matr monio assistunt :**

a) » A die tantummodo adeptæ *canonicæ possession* beneficii, vel initi officii, nisi per sententiam fueri

communicati, vel *interdicti*, vel *suspensi ab officio*, aut es declarati ;

b) » Intra fines dumtaxat *sui territorii ;* in quo trimoniis, nedum suorum subditorum, sed etiam *non bditorum* valide assistunt ;

c) » Dummodo, neque *vi* neque *metu gravi* constricti, quirant excipiantque contrahentium consensum ». — *d., c. 1095, § 1.*

1042. **III.** « **Possunt quoque alii sacerdoti licentiam re** ut, intra fines sui territorii, matrimonio *valide* assis- . » — *Cod., c. 1095, § 2.*

a) Licentia assistendi matrimonio « dari expresse bet *sacerdoti determinato*, ad matrimonium *determina- n*, exclusis quibuslibet delegationibus *generalibus*, nisi atur de vicariis cooperatoribus pro parœcia cui addicti nt ; secus irrita est ». — *Cod., c. 1096, § 1.*

b) Parochus vel loci Ordinarius licentiam ne concedat nisi *expletis omnibus* quæ jus constituit pro libertate tus comprobanda ». — *Ibid., § 2.*

1043. **IV. Parochus autem vel loci Ordinarius** « **ma- nonio licite assistunt :**

1° Constito sibi legitime de *libero statu* contrahentium normam juris ;

2° Constito insuper de *domicilio* vel *quasi-domicilio menstrua commoratione*, aut, si de *vago* agatur, ac- li commoratione alterutrius contrahentis in loco matri- nii ;

3° Habita, si prædictæ conditiones deficiant, *licentia* ochi vel Ordinarii domicilii vel quasi-domicilii aut nstruæ commorationis alterutrius contrahentis, nisi, de *vagis* actu itinerantibus res sit qui nullibi commora- nis sedem habent, vel *gravis necessitas* intercedat quæ a ntia petenda excuset ». — *Cod., c. 1097, § 1.*

a) « In quolibet casu, pro regula habeatur ut matri- nium coram *sponsæ* parocho celebretur, nisi justa sa excuset ;

» Matrimonia autem catholicorum *mixti ritus*, nisi aliud particulari jure cautum sit, in ritu viri, et coram ejusdem parocho, sunt celebranda. » — *Ibid.*, § 2.

b) Parochus qui sine licentia jure requisita matrimonio assistit, « *emolumenta stolæ* non facit sua, eaque proprio contrahentium parocho remittat ». — *Ibid.*, § 3

c) Equidem, etiam *invitis parentibus*, matrimonium *valide* celebratur (*cf. Trid., XXIV, 1, de ref. matr.*). Sed « parochus graviter filiosfamilias *minores* hortetur ne nuptias ineant, insciis aut rationabiliter invitis parentibus ; quod si abnuerint, eorum matrimonio ne assistat nisi consulto prius loci Ordinario ». — *Cod., c. 1034*

In *Gallia :* « Le fils et la fille qui n'ont pas atteint l'âge de 21 ans accomplis ne peuvent contracter mariage sans le consentement de leurs père et mère ; en cas de dissentiment, le consentement du père suffit ». — *Code civil, art. 148, modifié par la loi du 21 juin 190*

1044. **V.** « **Si haberi vel adiri nequeat sine gravi incommodo parochus, vel Ordinarius, vel sacerdos delegatus qui matrimonio assistant :**

a) » In *mortis periculo*, validum et licitum est matrimonium contractum coram solis testibus ; et etiam *extra mortis periculum*, dummodo prudenter prævideatur eam rerum conditionem esse per mensem duraturam ;

b) » In utroque casu, si præsto sit *alius sacerdos* qui adesse possit, vocari et, una cum testibus, matrimonio assistere debet, salva conjugii validitate coram solis testibus. » — *Cod., c. 1098.*

1045. **VI.** « **Ad statutam superius formam servandam tenentur :**

a) » Omnes in catholica Ecclesia *baptizati*, et ad eam ex hæresi aut schismate *conversi*, licet sive hi sive illi ab eadem postea defecerint, quoties inter se matrimonium ineunt ;

b) » Iidem, de quibus supra, si cum *acatholicis*, sive baptizatis sive non baptizatis, etiam post obtentam di

ensationem ab impedimento mixtæ religionis vel dispatatis cultus, matrimonium contrahant ;

c) » *Orientales*, si cum latinis contrahant hac forma lstrictis. » — *Cod., c. 1099, § 1.*

« *Acatholici*, sive baptizati sive non baptizati, si inter se contrant, nullibi tenentur ad catholicam matrimonii formam servanm ;

» Item ab acatholicis nati, *etsi in Ecclesia catholica baptizati*, i ab infantili ætate in hæresi, vel schismate, aut infidelitate, vel e ulla religione adoleverunt, quoties cum parte *acatholica* conxerint. » — *Cod., c. 1099, § 2.*

1046. **VII. In matrimonii celebratione** serventur, tra casum necessitatis, « ritus in libris ritualibus ab cclesia probatis præscripti, aut laudabilibus consuetunibus recepti ». — *Cod., c. 1100.*

a) « Parochus curet ut sponsi *benedictionem sollemm* accipiant, quæ dari eis potet etiam postquam *diu xerint* in matrimonio, sed solum in Missa, servata eciali rubrica, et excepto tempore feriato. » — *Cod., n. 1101, § 1. — Cf. num. 1051.*

b) Sollemnem benedictionem « *ille tantum sacerdos*, r se ipse vel per alium, dare potest, qui valide et licite trimonio potest assistere ». — *Ibid., § 2.*

1047. **VIII. In matrimoniis inter partem catholicam partem acatholicam :**

a) Interrogationes *de consensu* fieri debent secundum erius præscripta *(cf. n. 1041, c)*. — *Cod., c. 1102, § 1.*

b) « Sed omnes *sacri ritus* prohibentur ; quod si ex prohibitione *graviora mala* prævideantur, Ordinarius est aliquam ex consuetis ecclesiasticis cæremoniis, lusa semper Missæ celebratione, permittere. » — *d., c. 1102, § 2.*

1048. **IX. Celebrato matrimonio :**

a) « Parochus, vel qui ejus vices gerit, quamprim describat in *libro matrimoniorum* nomina conjugum testium, locum et diem celebrati matrimonii, atque

alia secundum modum in libris ritualibus et a proprio Ordinario præscriptum ; idque, licet alius sacerdos, vel a se vel ab Ordinario delegatus, matrimonio adstiterit. » — *Cod., c. 1103, § 1.*

b) Præterea, ad normam can. 470, § 2, « parochus in *libro* quoque *baptizatorum* adnotet conjugem tali die in sua parœcia matrimonium contraxisse.

» Quod si conjux *alibi* baptizatus fuerit, matrimonii parochus notitiam initi contractus ad parochum baptismi, sive per se sive per Curiam episcopalem, transmittat, ut matrimonium in baptizatorum librum referatur. » — *Ibid., § 2.*

c) « Quoties matrimonium ad normam can. 1098 *(cf. num. 1044)* contrahitur, sacerdos, si eidem adstiterit, secus testes, tenentur, in solidum cum contrahentibus, curare ut initum conjugium in *præscriptis libris* quamprimum adnotetur. » — *Ibid., § 3.*

§ VIII. De matrimonio conscientiæ

1049. I. « **Nonnisi ex gravissima et urgentissima causa,** et ab ipso loci Ordinario, excluso Vicario Generali sine speciali mandato, permitti potest ut *matrimonium conscientiæ* ineatur, idest matrimonium celebretur omissis denuntiationibus et *secreto*, ad normam canonum qui sequuntur. » — *Cod., c. 1104.*

« Matrimonium conscientiæ non est adnotandum in consueto matrimoniorum ac baptizatorum libro, sed in *peculiari libro* servando in secreto Curiæ archivo. » — *Cod., c. 1107.* — *Cf, n. 848.*

1050. **II. Permissio celebrationis matrimonii conscientiæ** « **secumfert promissionem et gravem obligationem secreti servandi** ex parte sacerdotis assistentis testium, Ordinarii ejusque successorum, et etiam alterius conjugis, altero non consentiente divulgationi ». — *Cod. can. 1105.*

« Hujus promissionis obligatio, ex parte Ordinarii, non extenditur ad casum quo, vel aliquod *scandalum* aut gravis erga matrimo

sanctitatem *injuria* ex secreti observantia immineat, vel parentes
n curent filios ex tali matrimonio susceptos *baptizari*, aut eos
ptizandos curent falsis expressis nominibus, quin interim Ordi-
rio intra triginta dies *notitiam* prolis susceptæ et baptizatæ cum
cera indicatione parentum præbeant, vel *christianam* filiorum
ıcationem negligant. » — *Cod., c. 1106.*

IX. De tempore et loco celebrationis matrimonii

1051. **I.** « **Matrimonium quolibet anni tempore con-
ıhi potest.** » — *Cod., c. 1108, § 1.*

a) *Sollemnis* tantum nuptiarum benedictio « *vetatur* :
prima dominica Adventus usque ad diem Nativitatis
mini inclusive, et a feria IV Cinerum usque ad domi-
cam Paschatis inclusive ». — *Ibid., § 2.*

b) « Ordinarii tamen locorum possunt, salvis legibus
urgicis, etiam prædictis temporibus eam *permittere* ex
sta causa, monitis sponsis ut a *nimia pompa* absti-
ant. » — *Ibid., § 3.*

1052. **II. Matrimonium inter catholicos** « **celebretur
ecclesia parœciali ;** in alia autem ecclesia, vel oratorio
re publico sive semi-publico, nonnisi de *licentia* Ordi-
rii loci vel parochi celebrari poterit ». — *Cod., can.
09, § 1.*

a) Matrimonium in *ædibus privatis* celebrari « Ordi-
rii locorum in extrordinario tantum aliquo casu, et
cedente semper justa ac rationabili causa, permittere
ssunt ;

» Sed in ecclesiis vel oratoriis sive *Seminarii* sive *reli-
osarum*, Ordinarii id ne permittant nisi urgente ne-
ssitate, ac opportunis adhibitis cautelis ». — *Ibid., § 2.*

b) Matrimonia vero inter partem catholicam et par-
m acatholicam « *extra ecclesiam* celebrentur ;

» Quod si Ordinarius prudenter judicet id servari non
sse quin graviora oriantur mala, prudenti ejus arbi-
o committitur hac super re *dispensare*, firmo tamen
æscripto can. 1102, § 2 » de prohibitis sacris ritibus. —
id., § 3. — *Cf. n. 1047, b.*

§ X. De separatione conjugum

1053. **I. Inter baptizatos :**

a) « Matrimonium validum ratum et *consummatum* nulla humana potestate nullaque causa, præterquam *morte*, dissolvi potest. » — *Cod., c. 1118.*

b) « Matrimonium *non consummatum* inter baptizatos, vel inter partem baptizatam et partem non baptizatam, dissolvitur tum *ipso jure* per sollemnem professionem religiosam, tum per *dispensationem* a Sede Apostolica ex juxta causa concessam, utraque parte rogante vel alterutra, etsi altera sit invita. » — *Cod., c. 1119.*

1054. **II. Legitimum matrimonium inter non baptizatos**, licet *consummatum*, « solvitur in favorem fidei ex *privilegio Paulino* », nempe si, uno ad fidem converso, alter nolit cohabitare pacifice, vel non cohabitet sine contumelia Creatoris aut periculo perversionis in parte fideli. — *Cod., c. 1120, § 1.* — *Cf. I Cor.*, VII, *12-15.*

a) « Hoc privilegium non obtinet in matrimonio inter partem *baptizatam* et partem non baptizatam inito cum dispensatione ab impedimento disparitatis cultus. » — *Cod., c. 1120, § 2.*

b) « Antequam conjux conversus et baptizatus novum matrimonium valide contrahat, debet partem non baptizatam *interpellare* : 1° an velit et ipsa *converti* ac baptismum suscipere ; 2° an saltem velit secum cohabitare *pacifice* sine *contumelia Creatoris.*

» Hæ interpellationes fieri semper debent, nisi Sedes Apostolica aliud declaraverit. » — *Cod., c. 1121.*

c) « Interpellationes fiant regulariter, forma saltem *summaria* et extrajudiciali, *de auctoritate Ordinarii conjugis conversi*, a quo Ordinario concedendæ sunt quoque conjugi infideli, si quidem eas petierit, induciæ ad deliberandum, eo tamen monito fore ut, induciis inutiliter præterlapsis, responsio præsumatur negativa. » — *Cod., c. 1122, § 1.*

d) « Interpellationes etiam privatim factæ *ab ipsa parte conversa* valent, imo sunt etiam *licitæ* si forma superius præscripta servari nequeat ; hoc tamen in casu, de ipsis, pro *foro externo* constare debet duobus saltem testibus, vel alio legitimo probationis modo. » — *Ibid., § 2.*

e) « Si interpellationes ex declaratione Sedis Apostolicæ omissæ erint, aut si infidelis eisdem *negative* responderit expresse vel cite, pars baptizata jus habet *novas nuptias* cum persona catholica ntrahendi, nisi ipsa post baptismum dederit parti non baptizatæ stam discedendi causam. » — *Cod., c. 1123.*

f) « Conjux fidelis, licet post susceptum baptismum denuo *ma-imonialiter* cum parte infideli vixerit, jus tamen novas cele-andi nuptias cum persona catholica *non amittit*, ideoque potest c jure uti si conjux infidelis, mutata voluntate, postea discedat e justa causa, vel jam non cohabitet pacifice sine contemelia eatoris. » — *Cod., c. 1124.*

g) « Ea quæ matrimonium respiciunt in constitutionibus uli III *Altitudo*, 1 jun. 1537 ; S. Pii V *Romani Pontificis*, 2 aug. 71 ; Gregorii XIII *Populis*, 25 jan. 1585, quæque pro peculiaribus cis scripta sunt, ad alias quoque regiones in eisdem adjunctis ex-nduntur. » — *Cod., c. 1125.*

Prædictæ constitutiones eos respiciunt qui plures uxores in infide-ate habuerunt. — *Cf. Cod., Docum.* VI, VII, VIII.

h) « Vinculum prioris conjugii, in infidelitate contracti, tunc ntum *solvitur* cum pars fidelis reapse novas nuptias valide inive-t. » — *Cod., c. 1126.*

i) « In re *dubia*, privilegium fidei gaudet favore juris. » — *Cod., n. 1127.*

1055. **III. Vitæ conjugalis communionem** conjuges rvare debent « nisi justa causa eos excuset ». — *Cod., n. 1128.*

Verumtamen, *manente vinculo conjugali*, separatio njugum fieri potest quoad *thorum*, *mensam* et *habita-nem*. — Nempe :

a) « Propter conjugis *adulterium*, alter conjux, ma-nte vinculo, jus habet solvendi, etiam in perpetuum, tæ communionem, nisi in crimen consenserit, aut eidem usam dederit, vel illud expresse aut tacite condonave-, vel ipse quoque idem crimen commiserit. » — *Cod., n. 1129, § 1.*

1° « *Tacita condonatio* habetur, si conjux innocens, postquam de mine adulterii certior factus est, cum altero conjuge *sponte* ma-ali affectu conversatus fuerit ;

» *Præsumitur* vero, nisi sex intra menses conjugem adulterum expulerit vel dereliquerit, aut legitimam accusationem fecerit. » — *Ibid.*, § 2.

2° « Conjux innocens, sive judicis sententia sive propria auctoritate legitime discesserit, nulla unquam obligatione *tenetur* conjugem adulterum *rursus admittendi* ad vitæ consortium ;

» *Potest* autem eundem admittere aut revocare, nisi ex ipsius consensu ille statum matrimonio contrarium susceperit. » — *Cod.*, *can. 1130.*

b) « Si alter conjux *sectæ acatholicæ* nomen dederit ; si prolem *acatholice* educaverit ; si vitam *criminosam* et ignominiosam ducat ; si grave seu animæ seu corporis *periculum* alteri facessat ; si *sævitiis* vitam communem nimis difficilem reddat : hæc aliaque id genus, sunt pro altero conjuge totidem legitimæ causæ discedendi, auctoritate Ordinarii loci, et etiam propria auctoritate si de eis certo constet et periculum sit in mora. » — *Cod., c. 1131, § 1.*

« In omnibus his casibus, causa separationis *cessante*, vitæ consuetudo restauranda est ;

» Sed, si separatio ab Ordinario pronuntiata fuerit ad certum incertumve *tempus*, conjux innocens ad id non obligatur nisi ex decreto Ordinarii vel exacto tempore. » — *Ibid.*, § 2.

1056. **IV. Instituta separatione**, « *filii* educandi sunt penes conjugem innocentem ; et, si alter conjugum sit acatholicus, penes conjugem *catholicum*, nisi in utroque casu Ordinarius, pro ipsorum filiorum bono, salva semper eorundem catholica educatione, aliud decreverit ». — *Cod., c. 1132.*

§ XI. De matrimonii convalidatione

1057. **I. Ad convalidandum matrimonium irritum ob impedimentum dirimens,** « requiritur ut *cesset* vel *dispensetur* impedimentum, et *consensum* renovet saltem pars impedimenti conscia ». — *Cod., c. 1133, § 1.*

a) Hæc renovatio « *jure ecclesiastico* requiritur ad validitatem, etiamsi initio utraque pars consensum præstiterit nec postea revocaverit ». — *Ibid.*, § 2.

b) Renovatio consensus debet esse « *novus voluntatis*
: in matrimonium quod constet ab initio nullum
e ». — *Cod., c. 1134.*

c) « Si impedimentum sit *publicum*, consensus ab
que parte renovandus est forma jure præscripta.
Si sit *occultum* et *utrique parti* notum, satis est ut
ensus ab utraque parte renovetur privatim et secreto.
i sit *occultum* et *uni parti* ignotum, satis est ut sola
impedimenti conscia consensum privatim et secreto
vet, dummodo altera in consensu præstito perse-
:. » — *Cod., c. 1135.*

1058. **II. Matrimonium irritum ob defectum consen-**
convalidatur si pars, quæ non consenserat, jam *con-*
at, dummodo consensus ab altera parte præstitus
everet ». — *Cod., c. 1136,* § *1.*

a) Si defectus consensus fuerit mere internus, « satis
t pars, quæ non consenserat, interius consentiat ». —
, § *2.*

b) Si fuerit etiam *externus*, « necesse est consensum
n exterius manifestare, vel forma jure præscripta, si
ctus fuerit publicus, vel alio modo privato et secreto,
erit occultus ». — *Ibid.*, § *3.*

1059. **III. Matrimonium nullum ob defectum formæ,**
validum fiat, contrahi denuo debet *legitima* forma ».
od., c. 1137.

1060. **IV. Sanatio matrimonii in radice** est « ejusdem
alidatio, secumferens, præter dispensationem vel
tionem *impedimenti*, dispensationem a lege de
ando consensu, et *retrotractionem*, per fictionem juris,
effectus canonicos, ad præteritum ». — *Cod., c. 1138,*

a) « *Convalidatio* fit a momento concessionis gratiæ ;
ractio vero intelligitur facta ad matrimonii initium,
aliud expresse caveatur. » — *Ibid.*, § *2.*
spensatio a lege de renovando consensu « concedi

etiam potest, vel una tantum, vel utraque parte *insci*
— *Ibid.*, § *3.*

b) Potest in radice sanari, dummodo consensus p
severet, « quodlibet matrimonium initum cum utrius
partis *consensu* naturaliter sufficiente, sed juridice *ine*
caci ob dirimens impedimentum *juris ecclesiastici*, vel
defectum legitimæ formæ ». — *Cod.*, *c. 1139*, § *1.*

Matrimonium vero contractum cum impedimento *ju*
naturalis vel *divini*, etiamsi postea impedimentum ces
verit, « Ecclesia non sanat *in radice*, ne a mome
quidem cessationis impedimenti ». — *Ibid.*, § *2.*

c) Si in utraque, vel alterutra parte, *deficiat cons*
sus, « matrimonium nequit sanari in radice, sive cons
sus ab initio defuerit, sive, ab initio præstitus, pos
fuerit revocatus ». — *Cod.*, *c. 1140*, § *1.*

« Quod si consensus ab initio quidem defuerit,
postea præstitus fuerit, sanatio concedi potest a mome
præstiti consensus. » — *Ibid.*, § *2.*

d) Sanatio in radice concedi « unice potest ab *Apo*
lica Sede ». — *Cod.*, *c. 1141.*

CAPUT V

DE JURE PAROCHI QUOAD FUNERALIA

usta funebria persolvere » est functio parocho reservata. — *od., c. 462, n. 5.*
iidem omni ex parte convenit fideles ab eo tumulari et ultimum *vale* recipere qui eos, dum vivebant, ceu *pater* in Christo enuit et aluit, et ceu *pastor* divinis imbuit cœlestique pabulo efecit. — *Cf. cap. Ex parte, 5, De sepulturis ; et cap. Is qui, 3, eod. t., in 6°.*
ro, sepultura ecclesiastica consistit « in cadaveris *translatione* d ecclesiam, *exsequiis* super illud in eadem celebratis, illius *epositione* in loco legitime deputato fidelibus defunctis condenis ». — *Cod., c. 1204.*

ARTICULUS I

DE FUNERIS ECCLESIA

Nisi gravis causa obstet, cadavera fidelium, antequam iulentur, transferenda sunt e loco in quo reperiuntur, *cclesiam*, ubi funus, idest totus ordo exsequiarum quæ robatis liturgicis libris describuntur, persolvatur. » — *l., c. 1215.* — Et contraria consuetudo reprobanda — *Commiss. Pontif., 16 oct. 1919 (Acta, XI, 479).*

1061. **I. Ecclesia in quam cadaver pro funere transi debet,** « ex jure ordinario, est ecclesia *propriæ decti parœciæ*, nisi defunctus aliam funeris ecclesiam time elegerit ». — *Cod., c. 1216, § 1.*
i defunctus *plures* habuerit parœcias proprias, « ecclefuneris est ecclesia parœciæ in cujus territorio deces». — *Ibid., § 2.*
n *dubio* de jure alius ecclesiæ, « jus propriæ ecclesiæ ecialis semper prævalere debet ». — *Cod., c. 1217.*

a) « Licet mors acciderit *extra propriam parœciam*, aver tamen in ecclesiam parœciæ propriæ quæ vicinior ob funus transferendum est, si ad eam commode

pedestri itinere asportari possit ; secus, in ecclesiam par
ciæ in qua mors accidit. » — *Cod., c. 1218,* § *1.*

b) « Ordinarii est pro suo territorio, inspectis pecul
ribus circumstantiis, distantiam aliaque adjuncta *de*
gnare quæ translationem cadaveris ad ecclesiam fune
aut locum sepulturæ *incommodam* reddant ; et, si par
ciæ ad diversas diœceses pertineant, designatio attendi
Ordinarii diœcesis in qua defunctus supremum di
obiit. » — *Ibid.,* § *2.*

c) « Licet translatio ad ecclesiam funeris aut
locum sepulturæ *incommoda* sit, semper tamen *integr*
est familiæ, heredibus, aliisve quorum interest, cada
illuc deferre, susceptis translationis expensis. » — *Ibid.,*

d) « Quod attinet ad defunctos qui in domo eti
regulari vel *collegio* degebant ratione hospitii, educat
nis vel infirmitatis, et ad defunctos in hospitali, st
dum est præfatis canonibus, nisi constet de jure parti
lari aut privilegio. » — *Cod., c. 1222.*

e) Hæc regula generalis de jure parochiali in quib
dam tamen fallit. — Nam :

1062. **II. Professi religiosi ac novitii,** defuncti c
sint, « transferendi sunt, funeris causa, ad ecclesiam
oratorium suæ *domus,* vel saltem suæ *religionis,* nisi
vitii aliam ecclesiam ad suum funus elegerint ;
» Jus autem levandi cadaver, et illud deducendi
ecclesiam funerantem, pertinet semper ad *Superior*
religiosum ». — *Cod., c. 1221,* § *1.*

a) « Si *longe* moriantur a domo, ita ut in ecclesi
suæ domus vel saltem suæ religionis nequeant comm
asportari, funerandi sunt in ecclesia *parœciæ* ubi de
dunt, nisi novitius aliam ecclesiam ad funus elegerit,
salvo Superioribus jure de quo in can. 1218, § 3 », id
nisi ii quorum interest velint translationis impen
suscipere. — *Ibid.,* § *2.*

b) Quæ de novitiis dicta sunt, « valent quoque

ılis actu servientibus et intra domus septa stabiliter morantibus », nisi extra religiosam domum decesse- — *Ibid.*, § *3.*

1063. **III.** « **Omnibus licet, nisi expresse jure prohi-tur, eligere ecclesiam sui funeris aut cœmeterium lturæ.** » — *Cod.*, *c. 1223*, § *1.*

Uxor et filii puberes, in hac electione, prorsus immu-sunt a maritali vel patria potestate. » — *Ibid.*, § *2.*

a) Ecclesiam funeris, aut cœmeterium sepulturæ, eligere potest « *per se* vel *per alium* cui legitimum datum dederit ; factamque electionem, aut mandati essionem, quolibet legitimo modo probare licet ». — , *c. 1226*, § *1.*

electio fiat *per alium*, « hic suum mandatum explere st etiam post mortem mandantis ». — *Ibid.*, § *2.*

b) Ecclesiam funeris, aut sepulturæ cœmeterium, eli-*prohibentur* :

1° *Impuberes* ; verum, pro filio aut filia impubere, n post eorum mortem, hanc electionem facere pos-parentes vel tutor ;

2° *Religiosi professi* cujuslibet gradus aut dignitatis, tamen si sint Episcopi ». — *Cod.*, *c. 1224.*

c) Ut electio ecclesiæ funeris valeat, « cadat necesse vel in ecclesiam *parœcialem*, vel in ecclesiam *regula-ı*, non tamen monialium (nisi agatur de mulieribus famulatus, educationis, infirmitatis aut hospitii ıa intra clausuram ejusdem monasterii non precario morabantur), vel in ecclesiam *juris patronatus*, si ur de patrono, vel in aliam ecclesiam funerandi jure ditam ». — *Cod.*, *c. 1225.*

d) Religiosi et clerici sæculares « districte vetantur quos ad vovendum, jurandum, vel fide interposita aliter promittendum *inducant* ut apud ipsorum eccle-funus, aut apud ipsorum cœmeterium sepulturam ınt, vel factam electionem non immutent ; quod si ra factum fuerit, electio sit nulla ». — *Cod.*, *c. 1227.*

1064. **IV. Sunt qui, ratione dignitatis, in deter nata ecclesia funus habere debent.**

a) Si S. R. E. Cardinalis *in Urbe* decesserit, « cor transferendum est, funeris causa, in ecclesiam quam manus Pontifex designaverit ; si *extra Urbem*, in ec siam insigniorem civitatis seu loci ubi mors accidit, Cardinalis aliam elegerit ». — *Cod., c. 1219, § 1.*

b) Defuncto Episcopo residentiali, etiam cardinal dignitate aucto, aut Abbate vel Prælato *nullius*, « corp funeris causa, transferri debet in ecclesiam *cathedral abbatialem* vel *prælatitiam*, si id commode fieri poss secus, in ecclesiam insigniorem civitatis seu loci, nisi utroque casu defunctus aliam ecclesiam elegerit ». *Ibid., § 2.*

c) Beneficiarii residentiales « ad ecclesiam *sui be ficii* transferendi sunt, nisi aliam sibi elegerint ecclesi funeris ». — *Cod., c. 1220.*

1065. **V. In Communitatibus exemptis a jure pa chiali,** Rector, pro concessis facultatibus, parochi mu obibit. — *Cf. n. 890.*

ARTICULUS II

DE IPSO FUNERE SEU EXSEQUIIS

1066. **I. Proprius defuncti parochus :**

a) « Non solum *jus*, sed etiam *officium* habet, exce gravi necessitatis casu, levandi, per se vel per aliu cadaver, illud comitandi ad suam ecclesiam parœciale ibique exsequias persolvendi, firmo præscripto can. 12 § 2 » *(cf. n. 1061)*. — *Cod., c. 1230, § 1.*

b) « Quod si mors acciderit in loco *alienæ parœc* et cadaver ad ecclesiam propriæ parœciæ *commode* asp tari possit, parochi proprii est, præmonito parocho lo illud levare, comitari ad suam ecclesiam, ibique ex quias peragere. » — *Ibid., § 2.*

daver *absens* ob civile vetitum vel morbum contagiosum, non n *insepultum*, sed et *humatum*, dummodo non ultra biduum bitu, censeri potest ac si foret physice præsens, ita ut *Missa uialis* in casu cantari licite valeat quoties præsente cadavere iittitur. — *Sac. Cong. Rit., 13 feb. 1892.*

1067. **II. Si ecclesia funeris fuerit electa,**

a) Et sit ecclesia *regularis*, aliave *exempta* a jurisione parochi, « parochus, sub cruce ecclesiæ funeis, cadaver levat ac deducit ad ecclesiam ; sed exseis rector ecclesiæ celebrat ». — *Cod., c. 1230,* § *3.*

b) Si vero ecclesia funeris *non sit exempta* a jurisdice parochi, « celebratio exsequiarum, salvo peculiari ilegio, pertinet, non ad rectorem ecclesiæ funerantis, ad parochum in cujus territorio ecclesia sita est, imodo defunctus parocho subjectus fuerit ». — *Ibid.,*

1068. **III. Si cadaver mittatur ad locum ubi nec detus propriam parœciam habebat, nec ecclesia funeegitime fuerat electa :**

a) « Jus levandi cadaver, peragendi exsequias, si gendæ sint, et cadaver ad sepulturam deducendi, inet ad ecclesiam *cathedralem* ejusdem loci ;

b) » Quæ si desit, ad ecclesiam parœciæ in qua *cœmeum* situm est, nisi aliud ferant loci consuetudo aut cesana statuta ». — *Cod., c. 1230,* § *7.*

1069. **IV. Religiosas et novitias, in religiosa domo nctas,** « ad *clausuræ limen* deferant aliæ religiosæ ; que, si de religiosis agatur jurisdictioni parochi *non oxiis,* ad propriam religiosæ domus ecclesiam vel orium deducit et exsequias peragit *cappellanus ;* si de *religiosis,* valet præscriptum § 1 (de jure parochi) ; Quod vero ad religiosas attinet *extra domum* defunctas, entur generalia canonum præscripta ». — *Cod., can. 0,* § *5.*

1070. **V. Ipsius parochi funera** quandoque jure partiri reservantur *Vicariis foraneis ;* sicut, vicissim,

exsequiæ Vicarii foranei committuntur Vicario gener
Episcopi.

ARTICULUS III

DE CADAVERIS TUMULATIONE SEU DEPOSITIONE

1071. **I. Expletis in ecclesia exsequiis, cadaver tumulandum est in cœmeterio ecclesiæ funeris,** ad n mam librorum liturgicorum, et salvis præscriptis q sequuntur. — *Cod., c. 1231, § 1.*

a) Qui exsequias in ecclesia peregit, « non solum *j* sed etiam *officium* habet, excepto gravi necessitatis ca *comitandi,* per se vel per alium sacerdotem, cadaver locum sepulturæ ». — *Ibid., § 2.*

b) « Nequit parochus, sine justa et gravi causa Ordinario probata, *excludere* clericos sæculares, religios ac pia sodalitia quæ familia vel heredes advocare veli ad deducendum cadaver ad ecclesiam funeris et ad sep turam, et assistendum funeri ;

» Clerici tamen *ipsi ecclesiæ addicti,* a familia vel here bus, præ aliis omnibus invitari debent. » — *Cod., c. 12 § 1.*

c) « Nunquam admittantur societates vel insig religioni catholicæ manifeste hostilia. » — *Ibid., § 2. Cf. n. 1420, d.*

d) Associantes cadaver « tenentur *morem gerere pa cho* circa ductum funeris, salvis uniuscujusque præcede tiæ juribus ». — *Ibid., § 3.*

e) « Laici cadaver, generis aut dignitatis cujusvis i fuerit, *clerici* ne deferant. » — *Ibid., § 4.* — *Cf. Rit. Ror De exsequiis, n. 16.*

1072. **II. Si electa fuerit sepultura in cœmete diverso a cœmeterio propriæ defuncti parœciæ,**

a) « Cadaver in illo sepeliatur, dummodo nihil *obs* ex parte eorum a quibus cœmeterium pendet ». — *Co can. 1228, § 1.*

b) Electa sepultura in cœmeterio *religiosorum*, « ut
aver inibi sepeliri queat, requiritur et sufficit consen-
Superioris religiosi, ad normam constitutionum
isque religionis ». — *Ibid.*, § *2.*

1073. **III. Si quis, sepulcrum majorum in aliquo
neterio possidens, non electa alibi sepultura, deces-
;,** « in eodem sepeliendus est, si illuc *commode* aspor-
possit ». — *Cod., c. 1229*, § *1.*

t, licet incommoda sit translatio « *pedestri itinere* »,
per tamen integrum est iis quorum interest cadaver
rre, susceptis translationis impensis. — *Ibid.*

a) Pro *uxore* « attenditur sepulcrum viri, et, si plures
uerit, sepulcrum ultimi ». — *Ibid.*, § *2.*

b) *Plura* si sint majorum aut viri sepulcra, « defuncti
ilia aut heredes locum sepulturæ deligant ». — *Ib.*, § *3.*

1074. **IV. Per territorium alterius parœciæ vel diœ-
s :**

a) *Libere* transire poterit, cum stola quoque et cruce
ata, et « sine parochi vel Ordinarii licentia », sacerdos
cadaver comitetur ad ecclesiam funeris vel ad locum
ilturæ. — *Cod., c. 1232*, § *1.*

b) Sed, si cadaver tumulandum sit in cœmeterio ad
d *commode asportari nequeat*, « parochus vel rector
esiæ funeris nequit sibi vindicare jus illud comitandi
a fines civitatis vel loci ». — *Ibid.*, § *2.*

1075. **V. Expleta tumulatione,** « minister in *libro de-
torum* describat nomen et ætatem defuncti, nomen
ntum vel conjugis, tempus mortis, quis et quæ Sacra-
ta ministraverit, locum et tempus tumulationis ». —
, c. 1238.

1076. **VI. Hodie, lege civili,** in multis nationibus,
ulationes in ecclesiis et in ipsa civitate prohibentur ;
suppressis cœmeteriis particularibus, erecta sunt
ica seu *communia cœmeteria*, in quibus omnes ejus-
urbis cives sepeliri debent, etiam si ad diversas
ecias pertineant. — *Cf. n. 1469, sq.*

a) Verum, per legem qua præcipitur ut, publicæ in
lumitatis causa, cadavera fidelium ad *publica* cœmete
deferantur, nihil sublatum est de jure quo ecclesiæ potiu
tur, tum *funeris peragendi*, tum *percipiendi emolument*
locus enim sepulturæ *materialiter* tantum immutatur,
cœmeteria *publica* locum tenent cœmeteriorum *paroch*
lium.

Quamobrem parochi possunt illuc deferre cadav
suorum parochianorum, ibique sui officii et jurisdictio
actus exercere, tanquam in loco propriæ jurisdictionis.
Quod pluries declaravit S. Cong. Concilii, ex. gr. 16 s
1871, 23 jan. 1886. — Et Regulares eodem jure potiunt
— *Cf. S. C. Ep. et Reg., 5 maii 1905.*

b) Itemque, si fideles *ecclesiam funerum eleger*
ad hujus ecclesiæ rectorem pertinet defunctum ad loc
sepulturæ comitari, ad normam can. 1231, § 2, sa
portione parœciali parocho debita. — *Cf. n. 1084.*

1077. **VII. De cœmeteriis,** et de *juribus Eccle*
quoad sepulturas, *cf. n. 1454, sq.*

ARTICULUS IV

DE IIS QUIBUS DENEGANDA EST SEPULTURA ECCLESIAST

« Omnes baptizati sepultura ecclesiastica donandi su
nisi eadem a jure expresse priventur. » — *Cod., c. 1239,*
— Porro :

1078. **I. Qui sine baptismo decesserint** « ad sepu
ram ecclesiasticam non sunt admittendi ». — *Ibid.,*

Si autem in defunctæ matris utero proles obierit, neque ab u
fuerit extracta, *cum matre*, cujus pars esse censetur, in loco s
sepelienda est.

« *Catechumeni*, qui nulla sua culpa sine baptismo
riantur, baptizatis accensendi sunt. » — *Ibid.*, § 2.

1079. **II. Utpote indigni, ecclesiastica sepultura**
vantur, nisi ante mortem dederint pœnitentiæ sign

a) « Notorii *apostatæ* a christiana fide, aut sectæ *h*

vel *schismaticæ* aut sectæ *massonicæ* aliisve ejusdem is societatibus notorie addicti. » — *Cod., c. 1240, n. 1.*

) « *Excommunicationi* vel *interdicti,* post senten- condemnatoriam vel declaratoriam. » — *Ibid.,* § *2.*

fieri sine gravi incommodo queat, cadaver excommunicati qui, contra canonum statuta, sepulturam in loco sacro it, *exhumandum est*, et in loco profano reponendum. » — *. 1242. — Cf. n. 1462, b.*

) « Qui *se ipsi occiderint* deliberato consilio. » — *Cod., 1240,* § *1, n. 3.*

ui in seipsos manus intulerint, si quidem *mors secuta non* rceantur ab actibus legitimis ecclesiasticis, et, si sint clerici, dantur ad tempus ab Ordinario definiendum, et a beneficiis ficiis curam animarum interni vel externi fori adnexam ibus removeantur. » — *Cod., c. 2350,* § *2.*

) « Mortui in *duello*, aut ex vulnere inde relato. » — *c. 1240,* § *1, n. 4.*

uellum perpetrantes, aut simpliciter ad illud provocantes, vel acceptantes, vel quamlibet operam aut favorem præbentes, n de industria spectantes, illudque permittentes, vel quantum s est non prohibentes, cujuscunque dignitatis sint, subsunt cto *excommunicationi* Sedi Apostolicæ simpliciter reservatæ. si vero duellantes, et qui eorum patrini vocantur, sunt præ- *pso facto* infames. » — *Cod., c. 2351. — Cf. Trid.,* xxv, *19, ; — Ben. XIV const. Detestabilem, 10 nov. 1752 ; — et Leo- II const. Pastoralis officii, 22 sept. 1891.*

e, excommunicationem incurrunt : tum *medicus* qui, rogatus lantibus, duello adsistit cum intentione *citius finem pugnæ ndi*, vel simpliciter *vulnera ligandi et curandi :* tum *medi- confessarius* qui, *ex condicto*, duello sunt præsentes in domo vel in loco propinquo sistunt, parati ad præbendum suum rium duellantibus, si opus fuerit. — *S. Offic., 28 maii 1884.*

) « Qui mandaverint suum corpus *cremationi* tradi. » *d., ibid., n. 5. — S. Off., 15 dec. 1886.*

oties autem agitur de iis quorum corpora, non propria ipso- ed *aliena voluntate* cremationi subjiciantur, *Ecclesiæ ritus agia* adhiberi possunt, tum domi, tum in ecclesia, non autem ad cremationis locum, *remoto scandalo.* Scandalum vero

removeri etiam poterit, si notum fiat cremationem non pro
defuncti voluntate electam fuisse. » — *S. Off.*, *ibid.* — *Cf. n. 1*

f) « Alii *peccatores publici* et manifesti. » — *Cod. cit.*, *num. 6.*

Unde, arcendi sunt, non solum ii qui in *habitu* publice noto
minis, sed et omnes qui in *notorio* ac *certo peccato mortali* ab
pœnitentia decedunt, ut qui in actuali furto aut rapina, fornicati
adulterio, occiduntur.

Item, illi quos palam et notorie constat omnem respuere rel
nis actum, ex impietate et contemptu, prout si palam et co
testibus *respuant sacramenta in ultimo morbo*, et in peccato i
rati moriantur.

1080. **III. Occurrente prædictis in casibus ali dubio,** « consulatur, si tempus sinat, Ordinarius ;

» Permanente dubio, cadaver sepulturæ ecclesias
tradatur, ita tamen ut removeatur scandalum ». — *C
can. 1240*, *§ 2.*

Etenim, cum in pœnis *mitior interpretatio sit* tenenda, in d
sive *juris*, ubi de ipsa legis existentia et comprehensione quæ
sive *facti*, num scilicet in legis adjunctis factum prodierit, e
genda est pars quæ, salvis rectis de legis odiosæ interpreta
regulis, personis magis faveat.

1081. **IV. Excommunicationem latæ sententiæ** ne
reservatam contrahunt « qui ausi fuerint *mandare* se
gere tradi ecclesiasticæ sepulturæ infideles, apostat
fide, vel hæreticos, schismaticos, aliosve sive excomm
catos sive interdictos » de quibus supra. — *Cod.*, *c. 2*

« *Sponte* vero sepulturam eisdem donantes, interdic
ab ingressu ecclesiæ, Ordinario reservatum », contrah
— *Ibid.*

1082. **V.** « **Excluso ab ecclesiastica sepultura** *ganda quoque sunt* tum quælibet Missa exsequialis, e
anniversaria, tum alia publica officia funebria. » — *
can. 1241.*

ARTICULUS V

DE INDICE FUNERALIUM TAXARUM

Jus parochi ad hæc emolumenta duplex distinguitur : licet jus ad *certam aliquam oblationem* dum ipsius pa- :hianus in parochia sepelitur, et jus ad *portionem parœ- ılem* dum ejus parochianus alibi sepultura donatur.

1083. **I. Indicem funeralium taxarum** seu eleemosy- rum, si non exsistat, *locorum Ordinarii*, « pro suo ter- orio, *de consilio* Capituli cathedralis, ac, si opportu- m duxerint, vicariorum foraneorum diœcesis et parocho- m civitatis episcopalis, conficiant, attentis legitimis nsuetudinibus particularibus et omnibus personarum et :orum circumstantiis ; in eoque, pro diversis casibus, *'a singulorum* moderate determinent, ita ut quælibet ntentionum et scandali removeatur occasio ». — *d., c. 1234, § 1.*

a) « Si in indice plures classes enumerentur, liberum iis quorum interest classem eligere. » — *Ibid., § 2.*

b) « Districte prohibetur ne quis, sepulturæ vel exse- iarum seu anniversarii mortuorum causa, quidquam igat *ultra* id quod in diœcesano taxarum indice sta- tur. » — *Cod., c. 1235, § 1.*

c) « *Pauperes* gratis omnino ac decenter funerentur et peliantur, cum exsequiis, secundum liturgicas leges et œcesana statuta, præscriptis. » — *Ibid., § 2.*

1084. **II. Quoties fidelis non funeratur in ecclesia rœciali propria,** proprio defuncti parocho, salvo jure rticulari, « debetur *portio parœcialis,* excepto casu quo daver in ecclesiam propriæ parœciæ commode asportari queat ». — *Cod., c. 1236, § 1.*

a) « Si quis habeat *plures parœcias* proprias ad quas daver commode deferri posset, et alibi funeretur, rtio parœcialis dividenda est inter omnes parochos prios. » — *Ibid., § 2.*

b) « Detrahi debet portio parœcialis ex omnibus et solis emolumentis quæ statuta sunt *pro funere* et *tumulatione* in taxa diœcesana. » — *Cod., c. 1237*, § *1.*

c) « Si quacunque de causa primum sollemne officium funebre, non statim, sed *intra mensem completum* a die tumulationis fiat, licet hoc die non defuerint minora publica officia, portio tamen parœcialis ex hujus etiam funeris emolumentis debetur. » — *Ibid.*, § *2.*

d) *Quantitas* portionis parœcialis « determinetur in taxa diœcesana ;

» Et, si ecclesia parœcialis et ecclesia funerans ad *diversas* diœceses pertineant, quantitas portionis parœcialis attenditur secundum taxam ecclesiæ funerantis ». — *Ibid.*, § *3.*

CAPUT VI

DE ALIIS JURIBUS ET OFFICIIS PAROCHORUM

: de residentia ; — de obligatione quoad Missæ sacrificium ; — sacra prædicatione ; — de catechetica institutione ; — de agnosndis et tuendis ovibus ; — de cura et visitatione infirmorum. bligationibus autem parochorum quas communes habent cum nnibus *clericis*, *cf. n. 413, sq.*

ARTICULUS I

DE RESIDENTIA PAROCHORUM

oi : de obligatione residendi ; — et de modo procedendi contra clericos non residentes.

§ I. De obligatione residendi in parœcia

1085. **I. Hanc supponit cura animarum actualis,** « cum cepto divino mandatum sit omnibus quibus *cura aniım commissa est :* oves suas agnoscere, pro his sacrim offerre, verbique divini prædicatione, sacramento- administratione, ac bonorum omnium operum exem- pascere, pauperum aliarumque miserabilium persoım curam paternam gerere, et in cetera munia pastoı incumbere ; *quæ omnia nequaquam ab iis præstari mpleri possunt* qui gregi suo non invigilant neque stunt, sed mercenariorum more deserunt ». — *Trid., 23, cap. 1, De ref.*

a) Unde, postquam statuerit Episcopos obligari ad onalem in sua diœcesi residentiam, eadem omnino, de *tis inferioribus* et aliis quibuscumque qui beneficium uod ecclesiasticum *curam animarum habens* obtinent, osancta synodus declaravit et decrevit. — *Ibid.*

b) Igitur, hac lege residentiæ, et quidem sub gravi, ringuntur parochi qui beneficium parochiale obtinent

cum actualis curæ onere, nec non et *vicarii curati*, ta temporales quam perpetui.

c) « Parochus obligatione tenetur residendi in *dom paræciali*, prope suam ecclesiam ;

» Loci tamen Ordinarius potest, justa de causa, *perm tere* ut alibi commoretur, dummodo domus ab ecclesia p rœciali non ita distet ut parœcialium perfunctio muneru aliquid inde detrimenti capiat. » — *Cod., c. 465, § 1.*

1086. **II. Parochi residentia, non tantummodo mat rialis, sed et formalis esse debet, seu laboriosa.**

a) « Ut quis enim residentiæ legem impleat, qua Tridentinum concilium ac SS. Pontifices tantopere co mendant atque præcipiunt, *ait Benedictus XIV*, haudqu quam satis est si *corpore solum* intersit, in desidia tam versetur, vel tantum *leviora munera* sibi decernat, reliq vero ministris committat ; residentiam quippe, non cu inertia, sed *cum laboribus conjungendam esse* Tridenti synodus jubet ; atque certum est parochos lethali crimi obnoxios esse qui præsentia solum assident, nullaq causa impediti, otio marcescunt. » — *Instit. 17, n. 6.*

b) Potest tamen parochus, pro meliori cura animaru atque officiorum parochialium exsecutione, et aliquali s quiete, unum seu plures *cooperatores* habere, et his vic riis *relinquere munera magis ardua*, ut ire de nocte infirmos, peragere divina officia in ecclesiis filialibus d tantibus, confessiones multas audire, et alia hujusmod dummodo simul ipse, cessante justo impedimento, mun pastoralia, præsertim principaliora, *personaliter præst non intermittat*, et, quando nominatim vocatur a paroch nis, ad ipsos, præsertim infirmos, ire non recuset. — *communiter*, docetque hoc recepta *consuetudo*, « opti legum interpres ». — *Ferraris, v. Parochus, art. 2, n.*

1087. **III. Parocho permittitur abesse « per duos summum intra annum menses, sive continuos sive termissos,** nisi gravis causa, judicio ipsius Ordinarii,

urniorem absentiam requirat, vel *breviorem* tantum
nittat ». — *Cod., c. 465, § 2.*

a) « Dies quibus parochus *piis exercitiis* vacat ad nor-
n can. 126 *(cf. n. 414, b)*, non computantur, semel in
o, in duobus vacationum mensibus. » — *Ibid., § 3.*

b) « Sive continuum sive intermissum sit vacationum
pus, cum absentia ultra hebdomadam est duratura, pa-
ius, præter legitimam causam, habere debet Ordinarii
ptam licentiam, et *vicarium substitutum* sui loco relin-
re, ab eodem Ordinario probandum ;

Quod si parochus sit *religiosus*, indiget præterea con-
su Superioris, et substitutus tum ab Ordinario tum a
eriore probari debet. » — *Ibid., § 4.*

c) « Si parochus *repentina* et gravi de causa discedere
ue ultra hebdomadam cogatur abesse, quamprimum
litteras *Ordinarium commonefaciat*, ei indicans cau-
discessus et sacerdotem supplentem, ejusque stet
ıdatis. » — *Ibid., § 5.*

d) « Etiam pro tempore brevioris absentiæ parochus
et *fidelium necessitatibus* providere, maxime si id
ıliaria rerum adjuncta postulent. » — *Ibid., § 6.*

e) « Vicarius substitutus *locum parochi tenet* in omni-
quæ ad curam animarum spectant, nisi Ordinarius
vel parochus aliquid exceperint. » — *Cod., c. 474.*

1088. **IV. Si parochus illegitime absit :**

a) « Eo ipso privatur *omnibus fructibus sui officii* pro
illegitimæ absentiæ, eosque tradere debet Ordinario,
ecclesiæ vel alicui loco pio vel pauperibus distribuat ;

b) » *Officio privetur* ad normam sequentium cano-
ı ». — *Cod., c. 2381.*

§ II. De modo procedendi contra clericos non residentes

1089. **I.** « **Ordinarius moneat** » eum qui residentiæ le-
qua tenetur negligat ; « et interim, si agatur de paro-

cho, ejusdem impensis provideat ne salus animaru[m] detrimentum patiatur ». — *Cod., c. 2168,* § *1.*

« In monitione Ordinarius recolat *pœnas* quas incurru[nt] clerici non residentes, et clerico *significet* ut intra co[n]gruum tempus, ab eodem Ordinario definiendum, res[i]dentiam instauret. » — *Ibid.,* § *2.* — *Cf. n. 317, b, n.*

1090. **II. Si clericus residentiam instauret,** « Ordin[a]rius non modo debet, si absentia illegitima fuerit, ei infl[i]gere privationem fructuum pro tempore absentiæ *(cf.* [n.] *1088),* sed potest etiam, si casus ferat, pro gravita[te] culpæ eum congrue punire ». — *Cod., c. 2170.*

1091. **III. Si intra præstitutum terminum clericus n[on] residentiam instauret nec absentiæ causas afferat,** Ord[i]narius, postquam constiterit monitionem rite facta[m] clerico innotuisse, et ipsum quominus responderet leg[i]time impeditum non fuisse, « *declaret* parœciam aliud[ve] beneficium vacare ». — *Cod., c. 2169.*

1092. **IV. Si clericus residentiam non instauret, s[ed] absentiæ causas afferat,**

a) « Ordinarius, accitis duobus examinatoribus, institutis, si opus fuerit, opportunis investigationibu[s] *videre debet* num causæ sint legitimæ ». — *Cod., c. 217*

b) Si, auditis examinatoribus, Ordinarius cense[t] adductas causas *non esse legitimas,* « rursus clerico pr[æ]figat terminum intra quem redire debet, salva semper pr[i]vatione fructuum pro tempore absentiæ ». — *Cod., c. 217*

1093. **V. Si parochus amovibilis intra præscriptu[m] tempus non redierit,** « Ordinarius *statim* procedere pote[st] ad parœciæ privationem ;

» Si *redierit,* Ordinarius det ei præceptum ne rursus di[s]cedat sine scripta sua licentia, sub pœna privation[is] parœciæ ipso facto incurrenda ». — *Cod., c. 2173.*

1094. **VI. Si clericus, qui beneficium inamovibile o[b]tinet, residentiam non instauret,** sed *novas alleget dedu*

nes, « Ordinarius eas cum eisdem examinatoribus ad men revocet, ad normam can. 2171 » *(cf. n. 1092)*.

a) « Si *nec ipsæ legitimæ habitæ fuerint*, posthabitis busvis aliis deductionibus, Ordinarius clerico præcit ut, intra tempus præscriptum, vel iterum præscridum, redeat, sub pœna privationis beneficii ipso facto urrenda.

b) » Si *non redeat*, Ordinarius eum beneficio privatum laret ; si *redeat*, Ordinarius idem det præceptum de quo can. 2173 » *(cf. n. 1093)*. — *Cod., c. 2174.*

Neutro in casu, Ordinarius beneficium vacare declaret i postquam, perpensis, una cum examinatoribus, dissus rationibus quas clericus forte allegaverit, ejusdem dinarii licentiam in scriptis ab eodem clerico *peti posse* constiterit. » — *Cod., c. 2175.*

ARTICULUS II

DE OBLIGATIONE PAROCHI QUOAD SACRUM MISSÆ SACRIFICIUM

ndum est de obligationibus parochorum ratione sui sacerdotii iique officii, nempe : de obligatione Missam celebrandi ; — de lissæ ritibus et cæremoniis ; — de obligatione Missam offerendi ro populo ; — et de Missarum eleemosynis.

§ I. De obligatione Missam celebrandi

1095. **I.** « **Sacerdotes omnes** obligatione tenentur rum litandi *pluries per annum ;*

Curet autem Episcopus, vel Superior religiosus, ut m, saltem *singulis diebus dominicis* aliisque diebus is de præcepto, divinis operentur. » — *Cod., c. 805.* — *Ben. XIV constit. Declarasti, 16 mart. 1746 ; — Luc.,* ı, *19 ; Heb.,* v, *1.*

Potestatem offerendi Missæ sacrificium habent *soli* sacerdotes. » *Cod., c. 802.*

eo, « ad ordinem sacerdotalem *non promotus :*

1° Si Missæ celebrationem simulaverit, aut sacramentalem cononem exceperit, *excommunicationem* ipso facto contrahit, *spe-*

ciali modo Sedi Apostolicæ reservatam ; et insuper : *laicus* quider privetur pensione aut munere, si quod habeat in Ecclesia, aliisqu pœnis pro gravitate culpæ puniatur; *clericus* vero deponatur;

» 2° Si alia munia sacerdotalia usurpaverit, ab Ordinario pr gravitate culpæ puniatur. » — *Cod.*, *c. 2322.*

1096. **II. Curam animarum habentes** « *tam frequente ut suo muneri satisfaciant* » Missas celebrare debent. — *Trid.*, XXIII, *14, de ref.*

Quod enim pristina consuetudine observabatur ut populus fideli statutis diebus, adunaretur *cum Episcopo* in sacris celebrand mysteriis, deinde, facta divisione parœciarum, inductum est ut o servaretur in diebus festis *cum sacerdote proprio*, nempe *paroch* — Scilicet inductum est ut, diebus festis, populus parochialem e clesiam adiret, sacrificio per parochum celebrato adsisteret, pr dicationem verbi Dei audiret, cognosceret jejunia servanda, denuntiationes exciperet festorum, nec non Episcopi mandata. *Santi, De parochiis, n. 14.*

1097. **III. Plures in die celebrare Missas,** « except die *Navitatis Domini* et die *Commemorationis omniu fidelium defunctorum*, quibus facultas est ter offeren Eucharisticum sacrificium », sacerdoti non licet « nisi e apostolico indulto aut potestate facta a loci Ordinario — *Cod., c. 806, § 1.* — *Cf. Ben. XV const. Incruentu altaris, 10 aug. 1915.*

a) « Hanc tamen facultatem impertiri nequit Ordin rius, nisi cum, prudenti ipsius judicio, *propter penuria sacerdotum*, die festo de præcepto notabilis fidelium pa Missæ adstare non possit. » — *Ibid.*, *§ 2.* — Videlicet

1° Quando quis *duas parochias* obtinet, vel duos popul adeo sejunctos ut alter ipsorum parocho celebranti p dies festos adesse non possit, ob locorum distantiam

2° Vel quando una tantum sit ecclesia in qua Missa c lebratur, et ad quam *insimul* universus populus conveni non potest. — *Cf. Bened. XIV constit. Declarasti Nob 16 mart. 1746 ;* — *et instr. S. C. de Propag., 24 maii 187*

Ideo non suffragatur simplex *utilitas :* ex. gr., ut major facilit detur fidelibus, sive sacro adsistendi, sive sacram communionem m jore cum devotione accipiendi *(S. C. C., in Nivern., 24 mart. 188*

vel ut fideles possint Missam audire diebus festis olim de præ-
to celebratis, nunc autem suppressis *(S. C. C., 19 jan. 1889)*; —
ut parochus indulgeat votis alicujus magnatis qui habet orato-
n privatum, in quo cum sua familia consuevit sacrum audire;
vel ut sodales alicujus piæ confraternitatis indulgentiam plena-
n lucrari valeant *(cf. resp. ejusdem Congr., 22 apr. 1882)*. —
bus in casibus *indultum a Sede Apostolica* obtinendum est.
piscopi autem cavere debent ab anxietate nimia in dijudicando,
frustra concessa, aut pene in nullo casu ad actum reducenda,
iltas prædicta videatur. — *Cf. cit. instr. S. C. de Prop., 24 maii
0.*

b) Iteratio Missæ quæ eodem die permittitur, intelli-
ida est de venia celebrandi *duas Missas tantum*, quam-
graves concurrant causæ quæ majorem numerum cele-
re suadeant. — *Cod., c. 806, § 2.*

c) Sacerdotes qui *præsumpserint* Missam eodem die
are absque debita licentia, vel eam celebrare non
ıni, « *suspendantur* a Missæ celebratione, ad tempus ab
linario secundum diversa rerum adjuncta præfinien-
n ». — *Cod., c. 2321.*

d) Tres Missæ, quo die agitur sollemnis Commemoratio omnium
lium defunctorum, legi debent prout Benedictus XIV præscrip-
oro regnis Hispaniæ et Lusitaniæ : prima quæ est in *Commemo-
one omnium fidelium defunctorum*; altera quæ in *Anniversa-
defunctorum* cum sequentia et orationibus propriis ; tertia quæ
ur in *Missis quotidianis*, item cum sequentia et orationibus
riis.

Qui unam tantummodo Missam celebrare velit, eam legat quæ
Iissali inscribitur legenda in *Commemoratione omnium defunc-
m*. Eandem adhibeat qui Missam cum cantu celebraturus sit,
a ei potestate anticipandæ alterius et tertiæ. » — *Ben. XV, const.
uentum altaris.*

1098. **IV. De sacerdotibus peregrinis** ad Missam cele-
ndam admittendis, *cf. n. 681.*

§ II. De Missæ ritibus et cæremoniis

1099. **I.** « **Sacrosanctum Missæ sacrificium offerri
et ex pane et vino,** cui modicissima aqua miscenda
» — *Cod., c. 814.*

a) « Panis debet esse mere *triticeus,* et *recenter* con fectus ita ut nullum sit periculum corruptionis.

» Vinum debet esse *naturale,* de genimine vitis, et no corruptum. » — *Cod., c. 815.*

b) In Missæ celebratione sacerdos, « secundum *pro prium ritum,* debet panem azymum vel fermentatur adhibere ubicumque sacrum litet ». — *Cod., c. 816.*

c) « Nefas est, urgente etiam extrema necessitat alteram materiam *sine altera,* aut etiam utramque *extr Missæ celebrationem,* consecrare. » — *Cod., c. 817.*

1100. **II. Sacerdos celebrans accurate ac devote ser vet rubricas suorum ritualium librorum,** caveatque n alias cæremonias aut preces proprio arbitrio adjungat, « re probata quavis contraria consuetudine ». — *Cod., c. 81*

Missæ sacrificium celebrandum est « lingua liturgica su cujusque ritus ab Ecclesia probati ». — *Cod., c. 819.*

1101. **III. Missæ celebrandæ initium** « ne fiat *citiu* quam una hora ante auroram, vel *serius* quam una hor post meridiem ». — *Cod., c. 821,* § *1.*

a) In nocte Nativitatis Domini « inchoari media noct potest *sola Missa conventualis vel parœcialis,* non autem alia sine apostolico indulto ». — *Ibid.,* § *2.*

b) « In omnibus tamen *religiosis seu piis domibus* ora torium habentibus cum facultate sanctissimam Euchari tiam habitualiter asservandi, nocte Nativitatis Domin unus sacerdos *tres rituales Missas,* vel, servatis servandi unam tantum quæ adstantibus omnibus ad præcepti qu que satisfactionem valeat, celebrare potest, et sacra communionem petentibus ministrare. » — *Ibid.,* §

1102. **IV.** « **Missa celebranda est super altare con secratum, et in ecclesia vel oratorio consecrato aut bene dicto ad normam juris,** salvo præscripto can. 1196 » d oratoriis domesticis. — *Cod., c. 822,* § *1.* — *Cf. n. 141*

a) Privilegium ubique celebrandi, honesto tamen a decenti loco et super petram sacram, id est privilegiu

aris portatilis, « vel jure vel indulto Sedis tantum Apos-icæ conceditur ». — *Cod., c. 822, § 2.*
Hoc privilegium non secumfert facultatem celebrandi mari. — *Ibid., § 3.* — *Cf. n. 1196.*

b) « Loci Ordinarius aut, si agatur de domo religionis emptæ, Superior major, licentiam celebrandi *extra eccle-m et oratorium*, super petram sacram et decenti loco, nquam autem in cubiculo, concedere potest justa tan-n ac rationabili de causa, in aliquo extraordinario su et per modum actus. » — *Ibid., § 4.*

c) « Deficiente altari proprii ritus, sacerdoti fas est u proprio celebrare in altari consecrato *alius ritus holici*, non autem super Græcorum *antimensiis*. » — *d., c. 823, § 2.*
« Non licet Missam celebrare in templo *hæreticorum* vel *ismaticorum*, etsi olim rite consecrato aut benedicto. » *Ibid., § 1.*

d) « In altaribus *papalibus* nemo celebret sine aposto-o indulto. » — *Ibid., § 3.*

1103. **V. Sacerdos Missam celebraturus :**

a) « Ne omittat ad Eucharistici Sacrificii oblationem e *piis precibus* disponere, eoque expleto, gratias Deo tanto beneficio agere ». — *Cod., c. 810.*

b) « Deferat *vestem* convenientem quæ ad talos per-gat, et *sacra ornamenta* a rubricis sui ritus præscripta. » *Cod., c. 811, § 1.*
« Abstineat autem a *pileolo* et *annulo*, nisi sit S. R. E. rdinalis, Episcopus vel Abbas benedictus, aut nisi apos-icum indultum eorundem usum in Missa celebranda em permittat. » — *Ibid., § 2.*

c) « Nulli sacerdoti celebranti, præter Episcopos alios-e prælatos usu pontificalium fruentes, licet, *sola honoris sollemnitatis causa*, habere presbyterum assistentem. » *Cod., c. 812.*

d) « Sacerdos sibi conscius peccati mortalis, quan-

tumvis se contritum existimet, *sine præmissa sacramentali confessione* Missam celebrare ne audeat ;

» Quod si, deficiente copia confessarii et urgente necessitate, elicito tamen perfectæ contritionis actu, celebraverit, *quamprimum* confiteatur. » — *Cod., c. 807.*

e) « Sacerdoti celebrare ne liceat nisi *jejunio natural* a media nocte servato. » — *Cod., c. 808.*

1104. **VI.** « **Sacerdos Missam ne celebret sine ministro** qui eidem inserviat et respondeat.

» Minister Missæ inserviens ne sit *mulier* nisi deficient viro, justa de causa, eaque lege ut mulier ex longinqu respondeat nec ullo pacto ad altare accedat. » — *Cod., c. 813*

§ III. De obligatione Missam offerendi pro popul

1105. **I.** « **Omnibus dominicis aliisque festis diebu de præcepto, etiam suppressis** », Missam pro populo sib commisso applicare debent parochi, post captam possessionem, « omni exiguitate redituum aut alia quavis exceptione remota ». — *Cod., c. 466, § 1, et 339, § 1.* — *Cf Ben. XIV constit. Cum semper, 14 aug. 1744.* — *Cf. n. 695*

a) Omnes enim quibus cura animarum commissa est *jure divino* tenentur pro ovibus suis sacrificium offerre. — *Trid., sess. 23, cap. 1, De ref.* — *Cf. Ep. ad Hebr.*, v, 1

Attamen, « cum parochi auctoritate ecclesiastica instituti sin eorum officium ex jure divino quod *mediatum* et *hypotheticum* vocant, proficiscitur ». — *Leonis XIII constit. In suprema, 4 i jun. 1882.*

b) Hæc obligatio omnes urget qui *actualem* curan animarum gerunt, ideoque *Vicarium* ad quem tota pertineat animarum cura in parœciis personæ morali unitis itemque Vicarium *administratorem* qui parœciam vacantem regat. — *Cf. n. 1179, sq.*

c) Non tenentur autem *Vicarii cooperatores* qui curam animarum subsidiariam tantum exercent, ne *Cappellani* Monialium, nosocomiorum, collegiorum, etc quia hujusmodi communitates, etiamsi variis privilegii

entur, sunt tamen pars parochiæ et participant fruc-
sancti sacrificii huic applicatos. — *S. C. Rit., 7 dec.*
4 ; et S. C. C., in Dublinensi, 2 jun. 1860.

d) Et parochus qui *plures* forte parœcias æque principaliter uni-
regat, aut, præter propriam parœciam, aliam vel alias in admi-
rationem habeat, « *unam* tantum debet Missam pro populis sibi
missis diebus præscriptis applicare ». — *Cod., c. 466, § 2.*

1106. **II. Præceptum illud juris divini quibus die-
urgeat, jure ecclesiastico olim ita determinatum erat**
illis omnibus dominicis et diebus festis quibus *paro-
ni* tenentur Missam *ex præcepto* audire, tenerentur et
tores animarum pro commisso sibi populo Missam
licare. — *Cf. Bened. XIV const. Cum semper, 14 aug.*
4.

a) Porro, licet jure particulari Concordatorum, aut
è universali quod a Pio X, const. « *Supremi disci-
næ* », 11 jul. 1911 et a novo Codice inductum est
n. 695), nonnulli dies de numero festivitatum præ-
to obstrictarum expunctæ sint, remansit tamen in
is suppressis prædicta obligatio parochorum, ita ut
ochi, aliique omnes animarum curam actu gerentes,
rosanctum Missæ sacrificium pro populo sibi commisso
brare et *applicare* debeant : tum omnibus diebus
ninicis, aliisque diebus qui ex præcepto adhuc servan-
tum illis etiam qui, Apostolicæ Sedis indulgentia,
dierum de præcepto festorum numero sublati ac
nslati sunt. — *Cf. Pii IX constit. Amantissimi Redemp-
s, 3 maii 1858 ; — S. C. Conc., 8 aug. 1911, ad 1
cta, III, 391) ; — Cod., c. 339, § 1. — Commiss.
ntif., 17 feb. 1918, ad 2 (Acta, X, 170).*

b) Festa de præcepto, prout in Urbani VIII constitu-
ne « *Universa per orbem* », id. sept. 1642, determinan-
præter dominicos dies, erant :
Festa Natalis Domini, Circumcisionis, Epiphaniæ,
chatis cum duabus feriis sequentibus, Ascensionis,
tecostes cum duabus pariter sequentibus feriis,
nitatis, Corporis Domini, Inventionis Sanctæ Crucis,

Purificationis, Annuntiationis, Assumptionis, Nativita Beatæ Virginis, Dedicationis Sancti Michaelis, Nativita Sancti Joannis Baptistæ, Sanctorum Petri et Pau Sancti Andreæ, Sancti Jacobi, Sancti Joannis, San Thomæ, Sanctorum Philippi et Jacobi, Sancti Barthol mæi, Sancti Matthæi, Sanctorum Simonis et Jud Sancti Mathiæ, Sancti Stephani, Sanctorum Innoce tium, Sancti Laurentii, Sancti Sylvestri, Sancti Josep Sanctæ Annæ, Omnium Sanctorum, et festum unius præcipuis Patronis in quocumque regno sive provinci et alterius pariter principalioris in quacumque civitat oppido vel pago, ubi hos Patronos haberi et vener contigerit.

His addita est a Clemente XI festivitas Conceptio Beatæ Mariæ Virginis.

c) *Quasi-parochi* obligatione tenentur ad norma can. 306, ita ut « Missæ sacrificium pro populis sibi co missis *applicare debeant* « saltem in sollemnitatib Nativitatis Domini, Epiphaniæ, Paschatis, Ascension Pentecostes, sanctissimi Corporis Christi, Immacula Conceptionis et Assumptionis Beatæ Mariæ Virgin Sancti Joseph ejus sponsi, Sanctorum Apostolorum Pe et Pauli, et Omnium Sanctorum ». — *Cod., c. 466 et 30*

d) Nonnullis Episcopis indultum est ut cum omnib suæ diœcesis parochis, super obligatione applican Missam pro populo diebus festis suppressis, *dispensa valeant*, ad effectum (accedente eorumdem parochoru consensu) deponendi et erogandi *in favorem alicujus p operis*, ex. gr. institutionis clericorum in *Seminari* eleemosynas ex enunciatis Missis obventuras.

In quibusdam Indultis cautum est ut, singulis prædict diebus, *tres Missæ*, cura ipsius Episcopi, pro *cunc populo diœcesis* applicentur.

Eleemosynæ pro Missis oblatæ, piis operibus *ex integ* applicandæ sunt ; ideoque parochi non possunt, mis stipendio a statutis diœcesanis taxato, Missarum ele mosynæ *excessum retinere*, « nisi morali certitudine const

cessum communis eleemosynæ oblatum fuisse intuitu
rsonæ, vel ob majorem laborem aut incommodum ad
æ aliunde parochus obligatus non sit ». — *S. C. Conc., Lugdunen., 31 jan. 1880 ; — in Paderbornen., 10 nov. 17, etc.*

1107. **III. In ipsis festis diebus** Missa pro populo ebranda est.

a) Sed « Ordinarius loci, justa de causa, permittere test ut parochus Missam pro populo alia die applicet ea qua jure adstringitur ». — *Cod., c. 466, § 3.*

b) « Si festum ita transferatur ut in die *ad quem* non um fiat officium cum Missa festi translati, sed serventur oque obligationes audiendi Missam et abstinendi a seribus, Missa pro populo applicanda est in die *ad quem ;* cus, in die *a quo.* » — *Cod., c. 339, § 3.*

c) Si quod festum de præcepto *in diem dominicam cidat,* « satis est ut *Missam unam* pro populo applicet » rochus, quia duplici præcepto satisfieri potest per um actum, si illo unico actu totum ponatur quod per versas leges præscribitur. — *Cod., c. 339, § 2.*

1108. **IV. Per se ipse** Missam pro populo applicare bet parochus.

« Si ab ejus celebratione legitime *impediatur,* statis dies applicet *per alium.*

» Si neque id præstare possit, *quamprimum,* vel per se se, vel per alium applicet alia die. » — *Cod., c. 466, § 1; et n. 339, § 4.*

1109. **V. In ecclesia parochiali** Missam pro populo lebret, « nisi *rerum adjuncta* Missam alibi celebrandam igant aut suadeant ». — *Cod., c. 466, § 4.*

a) *Legitime absens* parochus « potest Missam pro populo applicare, vel ipse per se in loco in quo degit, vel per cerdotem qui ejus vices gerat in parœcia ». — *Ibid., § 5.*

b) Et satisfacere potest per Missam *privatam.* — eoque parochus, pro *cantu* Missarum quas applicare pro

populo ex officio tenetur, stipendium aliquod legitim percipere valeret. — *S. C. C., in Ligonen., 26 jul. 189*

1110. **VI. Præteritas omissiones** « **supplere debet pa rochus** qui ex ignorantia, errore, negligentia, aliave id ge nus causa, omiserit applicare Missam pro populo ».

Obligatio enim simul *personalis* est et *realis*, neque it diei affixa est ut, die transacta, cesset præceptum. – *Cf. S. Cong. Conc., 14 dec. 1872.*

Ideo « *quam citius* pro populo tot applicet Missas quo omisit ». — *Cod., c. 466, § 1; et 339, § 6.*

Nec potest, ad satisfaciendum huic oneri, Missam i subsequenti festo ex *binatione* celebrandam applicare. – *S. C. Conc., in Vivarien, 5 mart. 1887.*

§ IV. De Missarum eleemosynis seu stipendiis

1111. **I.** « **Sacerdoti cuilibet Missam celebranti applicanti licet eleemosynam seu stipendium recipere** secundum « receptum et probatum Ecclesiæ morem atqu institutum ». — *Cod., c. 824, § 1.*

a) Equidem stipendium non potest esse pretium tem porale pro Missa, vel pro fructu medio sacrificii Euchari tici ; id enim esset *simoniacum*, ipsoque jure divin prohibitum ;

Verum, ex natura rei, vel jure ecclesiastico, nih obstat quominus sacerdos *in propriam sustentatione* aliquam donationem accipiat cui, ad instar *modi*, appo situm sit onus celebrandi et applicandi missam secundu intentionem et voluntatem donatoris. — *Cf. Wernz, Ju decret., tom. 3, num. 537 ; — et Pii VI constit. Auctore fidei, 28 aug. 1794, n. 54.*

b) Nunquam tamen licet :

« 1º Missam applicare ad intentionem illius qui applica tionem, oblata eleemosyna, petiturus est sed *nondu petiit*, et eleemosynam postea datam retinere pro Miss antea applicata ;

» 2º Eleemosynam recipere pro Missa quæ *alio titulo* d betur et applicatur ;

3° *Duplicem eleemosynam* pro ejusdem Missæ appli-
ione accipere ;

4° Alteram recipere eleemosynam pro sola *celebra-
ie*, alteram pro *applicatione* ejusdem Missæ, nisi certo
stet unam stipem oblatam esse pro celebratione sine
licatione ». — *Cod., c. 825.*

1112. **II. Quoties autem pluries in die celebrat,**

a) « Si unam Missam ex titulo *justitiæ* applicet,
erdos, præterquam in die Nativitatis Domini, pro alia
mosynam recipere nequit, excepta aliqua retributione
titulo extrinseco ». — *Cod., c. 824, § 2.* — *Cf. S. C. C.,
Treviren., 23 mart. 1861.*

Inde, nec licet oneribus *fundationum* cum istis Missis
sfacere. — *S. C. C., 7 sept. 1889.*

b) Sed aliis quam justitiæ obligationibus satisfacere
sunt presbyteri per applicationem alterius Missæ. Ideo
qui, ratione alicujus *piæ sodalitatis* cui adscripti sunt,
gantur pro requie cujuslibet defuncti sodalis unum sa-
m celebrare, possunt in diebus dominicis et festivis, in
bus unam Missam pro populo ex officio applicant, aut,
on sint parochi, alteri obligationi satisfaciunt, secun-
n Missam pro sodali defuncto applicare. — *S. C. C.,
ug. 1881, et 5 mart. 1887.*

c) Quo die agitur sollemnis *Commemoratio omnium
lium defunctorum*, ter sacrum facere non licet nisi ea
e ut sacerdotes, una e tribus Missis ad intentionis
tis eleemosynam celebrata, teneantur alteram Missam
suffragium omnium fidelium defunctorum, tertiam ad
ntem Summi Pontificis applicare, nulla stipe percepta.
Ben. XV constit. Incruentum altaris, 10 aug. 1915.
Mens autem *S. Pontificis* est ut omissa, varias ob cau-
, cum ingenti animarum detrimento, suffragia aliquo
to suppleantur. — *Constit. cit.*

1113. **III. Quod de jure communi illicitum est, in-
to licitum fieri potest.**

a) Sedes Apostolica nonnunquam permisit ut, stante

justa et gravi causa, presbyteri pro secunda Missa in d
celebranda eleemosynam accipere possent.

Plerumque tamen indultum non conceditur ut stipe
dium *privatæ* ipsius sacerdotis utilitati cedat, sed ut
favorem alicujus pii operis impendatur, ex. gr. ad subv
niendum necessitatibus Seminarii diœcesani, aut sac
dotum pauperum. — *Cf., ex. gr., S. C. Conc. indultum,*
Bredanen., 7 aug. 1909 (Acta, I, 767).

b) Ordinariis *Missionum* facultas tributa est indulgendi
justa et gravi causa intercedente, sacerdotes sibi subditi etiam p
secunda Missa in eadem die celebranda, stipendium percipere v
leant. — *S. Cong. de Prop. fide, 15 oct. 1863.*

1114. **IV.** « **Tot celebrandæ et applicandæ sunt Mi
sæ, quot stipendia etiam exigua data et accepta fuerint**
— *Cod., c. 828.*

a) « Licet *sine culpa* illius qui onere celebrandi grav
tur, Missarum eleemosynæ jam perceptæ *perierint,* oblig
tio non cessat. » — *Cod., c. 829.*

b) « Præsumitur oblatorem petiisse *solam Missæ a
plicationem ;* si tamen oblator expresse aliquas circu
stantias in Missæ celebratione servandas determinaver
sacerdos, eleemosynam acceptans, ejus voluntati sta
debet. » — *Cod., c. 833.*

1115. **V. Stipendia pro Missarum celebratione al
sunt ex fundationibus, alia dicuntur manualia.**

a) Stipendia Missarum *manualia* habenda sunt « qu
a fidelibus pro Missis offeruntur, sive ex propria dev
tione, veluti ad manum, sive ex obligatione etiam perp
tua a testatore propriis heredibus facta ». — *Coc
can. 826, § 1.*

b) *Ad instar manualium* « vocantur stipendia Miss
rum fundatarum quæ applicari non possunt in propr
loco, aut ab iis qui eas applicare deberent secundum tab
las fundationis, et ideo, de jure aut Sanctæ Sedis indult
aliis sacerdotibus tradendæ sunt ut iisdem satisfiat ». -
Ibid., § 2.

c) Alia stipendia quæ ex fundationum reditibus rcipiuntur, « appellantur *fundata* seu *Missæ fundatæ* ». *Ibid.*, § *3.*

1116. **VI.** « **Ordinarii loci est manualem Missarum pem in sua diœcesi definire** per decretum, quantum ri potest, in diœcesana Synodo latum ; nec sacerdoti et ea majorem exigere. » — *Cod.*, *c. 831*, § *1.*

a) « Ubi desit Ordinarii decretum, servetur consuelo diœcesis. » — *Ibid.*, § *2.* — *Cf. Trid.*, *sess.* XXII, *observ.* ; — *et Bened. XIV constit. Quod expensis*, *aug. 1748.*

b) « Etiam *religiosi*, licet exempti, circa stipem maalem stare debent decreto Ordinarii loci aut diœcesis nsuetudini. » — *Ibid.*, § *3.* — *Cf. S. C. C.*, *7 maii 1905.*

c) « Sacerdoti fas est oblatam ultro *majorem stipem* Missæ applicatione accipere ; et, nisi loci Ordinarius hibuerit, etiam *minorem.* » — *Cod.*, *c. 832.*

d) « Si quis pecuniæ summam obtulerit pro Missarum plicatione, *non indicans earundem numerum*, hic suptetur secundum eleemosynam loci in quo oblator moraur, nisi aliam fuisse ejus intentionem legitime præni debeat. » — *Cod.*, *c. 830.*

1117. **VII. Tempus ad manualium Missarum obliganes implendas,**

a) Si ab oblatore *expresse* præscriptum est, Missæ « eo nino tempore sunt celebrandæ ». — *Cod.*, *c. 834*, § *1.*

b) Si oblator *nullum tempus* pro Missarum manuan celebratione expresse præscripserit :

« 1° Missæ pro *urgenti causa* oblatæ, quamprimum tempe utili sunt celebrandæ ;

» 2° In aliis casibus, Missæ sunt celebrandæ intra modin tempus, pro *majore* vel *minore* Missarum numero ». *Ibid.*, § *2.*

c) « Quod si oblator *arbitrio sacerdotis* tempus celetionis expresse reliquerit, sacerdos poterit, tempore sibi magis placuerit, eas celebrare. » — *Ibid.*, § *3.*

Sed « nemini licet tot Missarum onera per se celebran
darum recipere quibus *intra annum* satisfacere nequeat
— *Cod., c. 835.*

d) In ecclesiis in quibus, ob fidelium peculiarem de
votionem, Missarum eleemosynæ *ita affluunt* ut omne
Missæ celebrari ibidem debito tempore nequeant, « *mo*
neantur fideles, per tabellam in loco patenti et obvio pos
tam, Missas oblatas celebratum iri vel ibidem, cum com
mode poterit, vel alibi ». — *Cod., c. 836.*

1118. **VIII. Sub exitum cujuslibet anni,** « omnes e
singuli administratores causarum piarum, aut quoqu
modo ad Missarum onera implenda obligati, sive eccle
siastici sive laici, Missarum onera *quibus nondum fuer*
satisfactum suis Ordinaris tradant, secundum modum a
his definiendum ». — *Cod., c. 841, § 1.*

Hoc autem tempus ita est accipiendum ut, « in Miss
ad intar manualium, obligatio eas deponendi decurrat
fine illius anni intra quem onera impleri debuissent

» In *manualibus* vero, post annum a die suscepti oneri
salva diversa offerentium voluntate ». — *Ibid.*, § *2.*

1119. **IX. Qui Missas per alios celebrandas habe**
« eas *quamprimum* distribuat ; sed tempus legitimum p
earundem celebratione incipit a die quo sacerdos celebra
turus *easdem receperit*, nisi aliud constet ». — *Cod., c. 83*

a) Qui habent Missarum numerum de quibus si
liceat libere disponere, « possunt eas tribuere *sacerdotibu*
sibi acceptis, dummodo probe sibi constet eos esse om
exceptione majores, vel testimonio proprii Ordinarii com
mendatos ». — *Cod., c. 838.*

b) Sed « qui Missas a fidelibus receptas aut quoqu
modo suæ fidei commissas, *aliis* celebrandas tradiderin
obligatione tenentur usque dum acceptatæ ab eisdem obl
gationis et recepti stipendii testimonium obtinuerint ». -
Cod., c. 839.

1120. **X. Qui Missarum stipes manuales ad ali**
transmittit « **debet acceptas integre transmittere,** nisi, a

lator expresse *permittat* aliquid retinere, aut certo nstet excessum supra taxam diœcesanam datum fuisse *tuitu personæ* ». — *Cod.*, *c. 840*, § *1*.

a) « In Missis *ad instar manualium*, nisi obstet mens ndatoris, legitime retinetur excessus, et satis est remite solam eleemosynam manualem diœcesis in qua Missa ebratur, si pinguis eleemosyna locum *pro parte* teneat tis beneficii aut causæ piæ. » — *Ibid.*, § *2*.

b) Item Parochi, pro *Missis nuptialibus vel exsequius*, si eas aliis celebrandas committant, ordinariam tannmodo eleemosynam tradere possunt, retento pinori stipendio quod pro iisdem Missis specialiter fixum , modo *ratione officii parochialis*, et propter officia paroali beneficio inhærentia, eleemosyna pinguior, ut *jus læ*, concedatur. — *S. C. C.*, *in Trevir.*, *11 mai 1888*.

c) Sed, procul dubio, si, in Missis casualibus vel funtis, aliquid precise tribuatur pro *extraordinario* labore *itineris* vel *cantus*, vel pro incommodo *horæ*, id *totum* sacerdoti tribuendum est qui illum laborem expensasve neris sustinet.

1121. **XI. Jus et officium advigilandi ut onera Missan adimpleantur,** « in ecclesiis *sæcularium* pertinet ad i Ordinarium ; in *religiosorum* ecclesiis, ad eorum Superes ». — *Cod.*, *c. 842*.

a) Rectores ecclesiarum aliorumque piorum locorum, e sæcularium sive religiosorum, in quibus eleemosynæ ssarum recipi solent, « *peculiarem* habeant *librum* in accurate notent Missarum receptarum numerum, intionem, eleemosynam, celebrationem ». — *Cod.*, *c. 843*, .

Ordinarii tenentur obligatione singulis saltem annis usmodi libros, sive per se ipsi sive per alios, recoscendi. » — *Ibid.*, § *2*.

b) Ordinarii quoque locorum et Superiores religiosi qui priis subditis aliisve Missas celebrandas committunt, uas acceperint Missas cum suis eleemosynis cito *in*

librum per ordinem referant, curentque pro viribus u *quamprimum* celebrentur ». — *Cod., c. 844, § 1.*

c) « Imo, *omnes sacerdotes*, sive sæculares sive reli giosi, debent accurate adnotare quas quisque Missarur intentiones receperit, quibusve satisfecerit. » — *Ibid.*, §

1122. **XII.** « **Quælibet etiam species negotiationis v mercaturæ** » a stipe Missarum omnino arceatur. — *Cod., c. 827.*

a) Ideoque vetitum est « Missarum obligationes e ipsarum eleemosynas a fidelibus vel locis piis accepta tradere *bibliopolis et mercatoribus, diariorum et ephemer dum administratoribus*, etiamsi religiosi viri sint, nec no *venditoribus sacrorum utensilium* et indumentorum quamvis pia et religiosa Instituta, et generatim quibusl bet, etiam ecclesiasticis viris, qui Missas requirant, no taxative ut eas celebrent sive per se sive per sacerdote sibi subditos, sed ob alium quemlibet, quamvis optimun finem.

» Constitit enim id effici non posse nisi aliquod *com mercii* genus cum eleemosynis Missarum agendo, au eleemosynas ipsas *imminuendo* : quod utrumque omnin præcaveri debere S. Congregatio censuit. » — *S. C. C decret. Ut debita, 11 maii 1904, art. 8.*

b) Qui contra hoc præscriptum *deliquerint*, « a Ordinario pro gravitate culpæ *puniantur*, non exclusa, res ferat, suspensione aut beneficii vel officii ecclesiasti privatione, vel, si de laicis agatur, excommunicatione — *Cod., c. 2324.*

1123. **XIII. Iisdem pœnis obnoxii sunt** qui *tot Missa* non celebraverint quot stipendia accepta, vel accepta eleemosynas ad alios *integre* non transmiserint ad nor mam can. 840, § 1. — *Ibid.*

ARTICULUS III

DE CATECHETICA INSTITUTIONE

1124. **I.** « **Proprium ac gravissimum officium,** pasto- præsertim animarum, est catecheticam populi chris- institutionem curare. » — *Cod., c. 1329.* — Debet parochus :

a) « Statis temporibus, continenti per plures dies tutione, pueros ad sacramenta *pœnitentiæ* et *confir- onis* rite suscipienda singulis annis præparare ;

b) » Peculiari omnino studio, præsertim, si nihil obsit, dragesimæ tempore, pueros sic instituere ut sancte ta *primum* de altari libent. » — *Cod., c. 1330.*

c) Præter hanc puerorum institutionem « parochus omittat pueros, qui primam communionem recenter perint, *uberius* ac *perfectius* catechismo excolere ». — , *c. 1331.*

d) « Diebus dominicis allisque festis de præcepto, ea quæ suo judicio magis apta sit ad populi frequen- , debet insuper parochus catechismum *fidelibus is,* sermone ad eorum captum accommodato, expli- » — *Cod., c. 1332.*

enim, « hac præsertim tempestate, grandior ætas, secus ac puerilis, religiosa eget institutione ». — *X enc. Acerbo nimis, 15 apr. 1905.*

cimus equidem, aiebat Pius X, ejusmodit radendæ christianæ inæ munus haud paucis invidiosum esse, quod *minoris vulgo etur,* nec forte ad popularem laudem captandam aptum. Nos hoc esse judicium eorum censemus qui levitate magis quam te ducuntur.

ratores profecto sacros, qui sincero divinæ gloriæ studio, vel andæ tuendæque fidei, vel Sanctorum laudationibus dent ope- *probandos* esse non recusamus ; verum illorum labor laborem *prævium desiderat,* scilicet catechistarum ; qui si deest, *menta desunt,* atque in vanum laborant qui ædificant do- » — *Encyc. Acerbo nimis.*

1125. **II. Aliorum opera parochus uti potest in r giosa puerorum institutione.**

a) « Imo, *si legitime sit impeditus*, debet operam ac bere *clericorum* in parœciæ territorio degentium, etiam, si necesse sit, piorum *laicorum*, potissimum i rum qui in pium sodalitium *doctrinæ christianæ*, aliu simile in parœcia erectum, adscripti sint. » — *C can. 1333*, § *1*.

b) « Presbyteri aliique clerici, nullo legitimo imp mento detenti, proprio parocho in hoc sanctissimo o *adjutores* sunto, etiam sub pœnis ab Ordinario inflig dis. » — *Ibid.*, § *2*.

c) Et « si, Ordinarii loci judicio, *religiosorum* a lium ad catecheticam populi institutionem sit nece rium, Superiores religiosi, etiam exempti, ab eo Ordinario requisiti, tenentur, per se vel per suos subd religiosos, sine tamen regularis disciplinæ detrime illam populo tradere, præsertim in propriis ecclesiis » *Cod., c. 1334.*

1126. **III. Parentes, aliique qui parentum locum nent, heri quoque ac patrini :**

a) « Obligatione adstringuntur *curandi* ut omnes subjecti vel commendati catechetica institutione erud tur ». — *Cod., c. 1335.*

b) Et « subsunt *excommunicationi latæ senten* Ordinario reservatæ, parentes, vel parentum lo tenentes, qui liberos in *religione acatholica* educandos instituendos *scienter* tradunt. » — *Cod., c. 2319*, § *1, n*

1127. **IV.** « **Non imparati catechesis præceptio habeant** » cœlestis doctrinæ præcones, sed « diligenti p adhibita præparatione ». — *Pii X encyc. Acerbo ni 15 apr. 1905.*

« Nec ex simplicitatis studio persuadeat quis sibi in hoc ge tractando nullo labore nullaque meditatione opus esse ; quin *majorem* plane quam quodvis genus aliud requirit. Facilius l

reperire oratorem qui copiose dícat ac splendide, quam catechis-
ı qui præceptionem habeat omni ex parte laudabilem....
Falluntur sane qui, plebis imperitia ac tarditate fisi, hac in re
igentius agere se posse autumant. E contrario, quo quis ru-
es nactus sit auditores, eo majore studio ac diligentia utatur
rtet, ut sublimissimas veritates, adeo a vulgari intelligentia re-
as, ad obtusiorem imperitorum aciem accommodent, quibus æque
apientibus, ad æternam beatitudinem adipiscendam sunt neces-
æ. » — *Ibid.* — *Cf. conc. provinc. Turonen., an. 1849, decret. 14 ;*
'ii X enc. Pieni l'animo, 28 jul. 1906.

ARTICULUS IV

DE SACRIS CONCIONIBUS

1128. **I. Omnes quibus cura animarum commissa** est
entur, et quidem *jure divino*, « oves suas verbi divini
edicatione pascere ». — *Trid., sess. 23, cap. 1, De ref.* —
sess. 24, cap. 4 et 7, De ref. — Ideo :

a) « Diebus dominicis, ceterisque per annum festis de
ecepto, proprium cujusque parochi officium est, *con-*
ta homilia, præsertim intra Missam in qua major soleat
e populi frequentia, verbum Dei populo nuntiare. » —
l., c. 1344, § 1. — *Cf. Pii X enc. Acerbo nimis.*

b) « Parochus huic obligationi nequit per alium *habi-*
liter satisfacere, nisi ob justam causam ab Ordinario
batam. » — *Ibid., § 2.*

c) « Potest Ordinarius permittere ut, sollemnioribus
busdam festis, aut etiam, ex justa causa, *aliquibus die-*
dominicis, concio omittatur. » — *Ibid., § 3.*

d) « Curent locorum Ordinarii ut tempore *Quadrage-*
æ, itemque, si id expedire visum fuerit, tempore
ventus, in ecclesiis cathedralibus et parœcialibus sacræ
ciones *frequentius* ad fideles habeantur. » — *Cod.,*
. 1346, § 1.

Canonici, aliique de Capitulo, huic concioni, si in propria ecclesia
inuo post chorum habeatur, interesse tenentur, nisi justo
edimento detineantur ; et illos Ordinarius, pœnis quoque
bitis, ad id adigere potest. » — *Ibid., § 2.*

e) Ad idem officium refertur *obligatio denuntiandi* dies per hebdomadam sollemnes ; vigilias ac jejunia, qua incidant ; stationes ac indulgentias quæ ecclesia loci pie adeuntibus, aliave exercitia ineunte hebdoma peragentibus, decretæ sunt ; novendiales vel tridual precationes, aliave id genus obeunda ; matrimonia parochianis contrahenda ; ordinationes clericorum qui majores Ordines promovendi sunt ; Ordinarii ma data, etc. — *Trid., sess. 25, De delectu cib., etc.* — *Con Pii V, Cum primum, 1 apr. 1566 ;* — *Sixti V, Provid 29 apr. 1589;* — *Sac. Cong. Indulg. litt., 10 apr. 1907.* *Cf. num. 621, sq.*

1129. **II. In omnibus ecclesiis vel oratoriis pub cis in quibus Missæ, fidelibus adstantibus, celebrant** « *optandum* ut brevis Evangelii aut alicujus partis d trinæ christianæ explanatio fiat ». — *Cod., c. 1345.*

« Quod si loci Ordinarius id *præceperit*, opportunis da instructionibus, hac lege tenentur non solum sacerdote clero sæculari, sed etiam *religiosi*, exempti quoque, in s ipsorum ecclesiis. » — *Ibid.*

Obligatio enim urget Episcopum edocendi plebem sibi concre tam fidei rudimenta ; plebs autem si ad ecclesias Regulari exemptas *confluat*, cum nequeat Episcopus eam cogere ut ad ecc siam parochialem accedat, superest ut ecclesia Regularium, eti exempta, Episcopali statuto se accommodet. — *Cf. Bened. X const. Etsi minime, 7 feb. 1742 ; et S. C. C., 2 mart. 1861 ; 15 1882.*

1130. **III. Sacerdotes extradiœcesani, sive sæcu res sive religiosi,** « ad concionandum ne invitentur prius *licentia* ab Ordinario loci, in quo concio habenda obtenta fuerit ;

a) » Hic autem, nisi eorum idoneitatem aliunde co pertam habeat, licentiam ne concedat nisi prius *bon testimonium* super concionatoris doctrina, pietate, m bus, a proprio ejusdem Ordinario habuerit ; qui, gravi onerata conscientia, secundum veritatem respond tenetur. » — *Cod., c. 1341, § 1.*

b) « Licentiam *tempestive* petere debet *parochus*, si ıtur de parœciali ecclesia aliave eidem subjecta ; *tor ecclesiæ*, si de ecclesia parochi auctoritati non ıoxia ; *prima Dignitas*, de Capituli consensu, si de lesia capitulari ; moderator seu *cappellanus* confraternatis, si de ecclesia ejusdem confraternitatis propria. » *Ibid.*, § *2*.

c) Si ecclesia parœcialis sit simul *capitularis* aut *conternitatis* propria, « ille licentiam petat qui sacras funcıes jure peragit ». — *Ibid.*, § *3*. — *Cf. n. 621; et S. Cong. ısist. decret., 28 jun. 1917, cap. 1.*

1131. **IV.** « **Monendi et exhortandi diligenter fideles ıt ut sacris concionibus frequenter intersint.** » — *Cod.*, *. 1348.*

a) Equidem Ordinarius non potest subditos *adigere* concionem audiendam in propria parœcia. Sublata m obligatione Missam audiendi in propria parœcia, iter sublata est obligatio auscultandi proprium paroım ad suum populum verba facientem. — *Cf. Ben. XIV, Syn., lib. 11, cap. 14.*

b) Verumtamen *monendi* sunt item fideles « ut frenter, *ubi commode fieri possit*, ad suas *parœciales lesias* accedant, ibique divinis officiis intersint, et vern Dei audiant ». — *Cod., c. 467.*

1132. **V.** « **In sacris concionibus exponenda in pri- sunt quæ fideles credere et facere ad salutem opor-** » — *Cod., c. 1347*, § *1*.

a) Nam quæ sacræ prædicationis sint propria « Chris- Dominus tunc aperuit cum ait : *Prædicate Evangen.... docentes eos servare omnia quæcumque mandavi is.* Ad quæ verba apte S. Thomas : *Prædicatores debent minare in credendis, dirigere in operandis, vitanda nifestare, et, modo comminando, modo exhortando, ıinibus prædicare....*

Ex quibus perspicuum fit : Symbolum Apostolorum, divinum alogum, Ecclesiæ præcepta, Sacramenta, virtutes ac vitia, sua

cujusque conditionis officia, novissima hominis, et cetera hujus-modi æterna vera, hæc esse propria argumenta de quibus oportea concionari. » — *S. C. Ep. et Reg. Instr. de sacra prædic., 31 jul. 1894 a Pio X commendata, constitutione « Sacrorum Antistitum », 1 sept 1910 (Acta, II, 672).*

Non autem probandi sunt « ii prædicatores qui quædam christianæ doctrinæ capita, ne fastidio sint audientibus, *non audent* attingere. Num medicus quisquam inutilia remedia dabit ægrotanti qui is ab utilibus abhorreat ? Ceterum inde probatur oratoris virtus e facultas si quæ ingrata sunt ea grata dicendo reddiderit ». — *Bened. XV enc. Humani generis, 15 jun. 1917, § Sed ut ad Paulum — Cf. S. Cong. Consist. decret., 28 jun. 1917, cap. 3.*

b) « Divini verbi præcones abstineant *profanis* au *abstrusis* argumentis communem audientium captun excedentibus ; et evangelicum ministerium, *non in persuasibilibus humanæ sapientiæ verbis*, non in profan inanis et ambitiosæ eloquentiæ apparatu et lenocinio sed in ostensione spiritus et virtutis exerceant, non semetipsos, sed Christum crucifixum prædicantes. » — *Cod. can. 1347, § 2. — Cf. Bened. XV encyc. Humani generis § Quæ autem ; et S. C. Consist. decret., 28 jun. 1917, n. 19, sq*

c) « Eloquentiæ sacræ *fons* facile princeps » est *Biblia.* « Quam obrem ii dicendi sunt præpostere improvideque facere qui ita con ciones de religione habent et præcepta divina enuntiant nihil ut fer afferant nisi humanæ scientiæ et prudentiæ verba, *suis* magis argumentis quam *divinis* innixi. Istorum scilicet orationem, quantumvi nitentem luminibus, languescere et frigere necesse est, utpote qua igne careat sermone Dei, eamdemque longe abesse ab illa qua divinus sermo pollet virtute. » — *Leonis XIII const. Sacr. Antistitum*

d) « Sermones autem, seu *conferentiæ* quæ propositam haben *religionis tuitionem* contra hostiles impugnationes, etsi quandoqu necessarii, non omnium tamen humeris apti sunt, sed validioribus Atque ipsis quidem oratoribus eximiis magna est adhibenda cautela, quod ejusmodi defensiones haberi non decet nisi ubi tempu aut locus aut audientium conditio eas *necessario* postulent, spesqu adsit non fore fructu vacuas : cujus rei judicium legitimum pene Ordinarios esse ambiget nemo. » — *Ibid.*

e) « Caveant catholici ne disputationes vel collationes, publica præsertim, *cum acatholicis* habeant, sine venia Sanctæ Sedis aut si casus urgeat, loci Ordinarii. » — *Cod., c. 1325, § 3.*

1133. **VI. Negligente parocho,** « **provida pastoralis** **iscoporum sollicitudo non desit,** ne illud impleatur : *rvuli petierunt panem, et non erat qui frangeret eis* ». *Trid., sess. 5, cap. 2, De ref.*

Ideoque, si parochus puerorum populique institutionem, icionem diebus dominicis ceterisque festis *graviter neexerit,* « ab Ordinario coerceatur ad normam can. 2182-35 ». — *Cod., c. 2382.* — *Cf. n. 1146, sq.*

ARTICULUS V

DE AGNOSCENDIS ET TUENDIS OVIBUS

1134. **I.** « **Præcepto divino mandatum est omnibus** **ibus animarum cura commissa est, oves suas agnos-** **e.** » — *Trid., sess. 23, cap. 1, De ref.* — *Cf. Cod., c. 467.*

a) « Habeat parochus *libros parœciales,* idest librum ptizatorum, confirmatorum, matrimoniorum, defunctom ; etiam librum de statu animarum accurate conficere viribus curet ;

Et omnes hos libros, secundum usum ab Ecclesia protum vel a proprio Ordinario præscriptum, conscribat *diligenter* asservet. » — *Cod., c. 470, § 1.*

b) « In libro *baptizatorum* adnotetur quoque si baptius confirmationem receperit, *matrimonium* contraxerit, sacrum *subdiaconatus* ordinem susceperit, vel *profesnem sollemnem* emiserit, eæque adnotationes in docunta accepti baptismatis semper referantur. » — *d., § 2.* — *Cf. n. 615, b ; et 1048, b.*

c) « In fine cujuslibet anni, parochus authenticum mplar librorum parœcialium *ad Curiam episcopalem* nsmittat, excepto libro de statu animarum. » — *d., § 3.*

d) « Parœciali utatur *sigillo,* habeatque tabularium, *archivum,* in quo memorati libri custodiantur una Episcoporum epistolis, aliisque documentis, necessis vel utilitatis causa servandis ;

Quæ omnia, ab Ordinario vel ejus delegato, visita-

tionis vel alio opportuno tempore inspicienda, religiose ca
veat ne ad extraneorum manus perveniant. » — *Ibid.*, § 4

e) « Parochus qui parœciales libros diligenter, ad nor
mam juris, *non conscripserit aut servaverit*, a propri
Ordinario pro gravitate culpæ puniatur. » — *Cod*
can. 2383. — Cf. n. 847, e ; et n. 850.

1135. **II.** « **Parochus diligenter advigilet** ne quid con
tra fidem ac mores in sua parœcia, præsertim in schol
publicis et privatis, tradatur, et opera caritatis, fidei a
pietatis foveat aut instituat. » — *Cod., c. 469.*

Ejus beneficia caritatis « multitudo magna *languentium, cæc
rum, claudorum, aridorum*, quam miserrima exspectat ; vel maxin
exspectant densi adolescentium greges, fallaciis undique cincti
corruptelis ». Igitur « sublevando, tutando, medendo, pacificando
hoc demum velit ac propemodum sitiat « lucrari vel obstringe
animas Christo ». — *Pii X encyc. Hærent animo, 4 aug. 1908.*

a) « Ordinarii locorum, aliique curam animarum h
bentes, opportune *moneant fideles* de periculo et damn
lectionis librorum pravorum, præsertim prohibitorum.
— *Cod., c. 1405, § 2. — Cf. n. 629, sq.*

b) Et debet parochus *inquisitiones* facere, ne plu
eum lateant, aut non tempestive ad ejus notitiam perv
niant, quæ per opportunas correctiones et *paternas* adm
nitiones e medio auferri possunt.

1136. **III. Quæcumque rei catholicæ provehend
instituta sunt, vel instituentur,** ipse adjuvare aut amp
ficare non recuset.

a) « *Tout restaurer dans le Christ* a toujours été la devise
l'Église, et c'est particulièrement la Nôtre, dans les temps pérille
que Nous traversons : restaurer toutes choses, non d'une mani
quelconque, mais dans le Christ ; *ce qui est sur la terre et ce
est dans le ciel (Éphes., I, 10)*, ajoute l'Apôtre : restaurer dans
Christ, non seulement ce qui incombe directement à l'Église
vertu de sa divine mission qui est de conduire les âmes à Di
mais encore, comme Nous l'avons expliqué, ce qui découle spon
nément de cette divine mission, la civilisation chrétienne dans l'
semble de tous et de chacun des éléments qui la constituent.

b) » Et, pour Nous arrêter à cette seule dernière partie de la
auration désirée, vous voyez bien, Vénérables Frères, quel appui
ortent à l'Église ces troupes choisies de catholiques qui se pro-
ent précisément de réunir ensemble toutes leurs forces vives :
r combattre, par tous les moyens justes et légaux, la civilisation
chrétienne ; réparer les désordres si graves qui en dérivent ;
acer Jésus-Christ dans la famille, dans l'école, dans la société ;
blir le principe de l'autorité humaine comme représentant
e de Dieu ; prendre souverainement à cœur les intérêts du peu-
et particulièrement ceux de la classe ouvrière et agricole, non
ement en inculquant au cœur de tous le principe religieux,
e source vraie de consolation dans les angoisses de la vie, mais
'efforçant de sécher leurs larmes, d'adoucir leurs peines, d'amé-
er leur condition économique par de sages mesures ; s'employer,
conséquent, à rendre les lois publiques conformes à la justice,
rriger ou supprimer celles qui ne le sont pas ; défendre enfin
outenir avec un esprit vraiment catholique les droits de Dieu en
es choses et les droits non moins sacrés de l'Église.

c) » L'*ensemble de toutes ces œuvres*, dont les principaux sou-
s et promoteurs sont des *laïques* catholiques, et dont la concep-
varie suivant les besoins propres de chaque nation et les cir-
tances particulières de chaque pays, constitue précisément ce
l'on a coutume de désigner par un terme spécial et assurément
noble : *Action catholique* ou *Action des catholiques*. Elle est
ours venue en aide à l'Église, et l'Église l'a toujours accueillie
rablement et bénie, bien qu'elle se soit diversement exercée se-
es époques. » — *Pii X enc. Il fermo proposito, 11 jun. 1905.*

1137. **IV.** « **Il importe de bien définir les œuvres pour lesquelles
forces catholiques se doivent dépenser avec toute énergie et
tance.** Ces œuvres doivent être d'une importance si évidente,
ndre de telle sorte aux besoins de la société actuelle, s'adapter
en aux intérêts moraux et matériels, surtout ceux du peuple et
classes déshéritées, que, tout en excitant la meilleure activité
les promoteurs de l'action catholique pour les résultats impor-
s et certains qu'elles font espérer d'elles-mêmes, elles soient
par tous facilement comprises et volontiers accueillies.

a) » Précisément, parce que les graves problèmes de la *vie so-*
d'aujourd'hui exigent une solution prompte et sûre, tout le
de a le plus vif intérêt à savoir et connaître les divers modes
lesquels ces solutions se présentent en pratique. Les discus-
dans un sens ou dans l'autre se multiplient de plus en plus et

se répandent facilement au moyen de la presse. Il est donc souve rainement nécessaire que l'action catholique saisisse le momen opportun, marche en avant avec courage, propose elle aussi sa so lution et la fasse valoir par une propagande ferme, active, intelli gente, disciplinée, capable de s'opposer directement à la propagand adverse.

b) » La bonté et la justice des principes chrétiens, la droit morale que professent les catholiques, leur entier désintéressemen pour ce qui leur est personnel, la franchise et la sincérité avec la quelle ils recherchent uniquement le vrai, le solide, le suprême bie d'autrui, enfin leur évidente aptitude à servir mieux encore que l autres les vrais intérêts économiques du peuple, tout cela ne peu manquer de *faire impression sur l'esprit et le cœur* de tous ceu qui les écoutent, d'en grossir les rangs de manière à faire d'eux u corps solide et compact, capable de résister vigoureusement a courant contraire et de tenir les adversaires en respect.

c) » Ce besoin suprême, Notre Prédécesseur Léon XIII, de sain mémoire, le perçut pleinement en indiquant, surtout dans la mé morable Encyclique *Rerum novarum* et dans d'autres documen postérieurs, l'objet autour duquel doit principalement se déploy l'action catholique, à savoir *la solution pratique de la questi sociale selon les principes chrétiens.*

» Et Nous-même, suivant ces règles si sages, Nous avons, da Notre *Motu proprio* du 18 décembre 1903, donné à l'action pop laire chrétienne, qui comprend en elle tout le mouvement catholiq social, une constitution fondamentale qui pût être comme la règ pratique du travail commun et le lien de la concorde et de la ch rité.

» Sur ce terrain donc, et dans ce but très saint et très nécessai doivent avant tout se grouper et s'affermir les œuvres catholiqu variées et multiples de forme, mais toutes également destinées promouvoir efficacement le même bien social. » — *Ibid.*

1138. V. « **Pour que cette action sociale se maintienne et pro père** avec la nécessaire cohésion des œuvres diverses qui la comp sent, il importe par-dessus tout que les catholiques observent en eux une *concorde exemplaire ;* et, par ailleurs, on ne l'obtiend jamais s'il n'y a en tous unité de vues. Sur une telle nécessité il peut y avoir aucune sorte de doute, tant sont clairs et évidents enseignements donnés par cette Chaire apostolique, tant est v la lumière qu'ont répandue, sur ce sujet, par leurs écrits, les p remarquables catholiques de tous les pays, tant est louable l'exe

e — plusieurs fois proposé par Nous-même — des catholiques
autres nations, qui, précisément par cette concorde et cette unité
vues, ont, en peu de temps, obtenu des fruits féconds et très
nsolants !

a) » Pour assurer ce résultat, parmi les diverses œuvres égale-
ent dignes d'éloge, on a constaté ailleurs la singulière efficacité
une institution de caractère général qui, sous le nom d'*Union po-
laire*, est destinée à réunir les catholiques de toutes les classes
ciales, mais spécialement les grandes masses du peuple, autour
un centre unique et commun de doctrine, de propagande et d'or-
nisation sociale....

b) » Ce *centre social* ainsi établi, *toutes les autres institutions*
caractère économique, destinées à résoudre pratiquement et sous
aspects variés le problème social, se trouvent comme spontané-
ent *groupées* ensemble pour le but général qui les unit ; ce qui ne
empêche pas de prendre, suivant les divers besoins auxquels
es pourvoient, des *formes diverses* et des moyens d'action diffé-
nts, comme le réclame le but particulier de chacune d'elles.... » —
i X encyc. Il fermo proposito.

1139. **VI.** « **En outre, pour que l'action catholique soit de tous
ints efficace,** il ne suffit pas qu'elle soit proportionnés aux néces-
és sociales actuelles; il convient encore qu'elle soit *mise en va-
r* par tous les moyens pratiques que lui fournissent aujourd'hui
progrès des études sociales et économiques, les expériences déjà
tes ailleurs, les conditions de la société civile, la vie publique
me des États. Autrement l'on s'expose à marcher longtemps à
ons, à la recherche de choses nouvelles et *hasardées*, alors que
n en a sous la main de bonnes et *certaines* qui ont déjà fait
ellemment leurs preuves ; ou bien l'on court encore le danger de
poser des institutions et des méthodes qui convenaient peut-être
d'autres époques, mais qui aujourd'hui ne sont pas comprises
r le peuple; on risque enfin de s'arrêter à mi-chemin parce
'on n'use pas, même dans la mesure légitime, de ces *droits de
oyen* que les constitutions civiles modernes offrent à tous, et par
nséquent même aux catholiques. » — *Pii X encyc. cit.*

1140. **VII.** « Et, pendant que Nous montrons à tous la ligne de
duite que doit suivre l'action catholique, Nous ne pouvons dis-
uler, Vénérables Frères, le **sérieux péril** auquel la condition des
nps expose aujourd'hui le clergé : c'est de donner une **excessive
portance aux intérêts matériels du peuple en négligeant les inté-
s bien plus graves de son ministère sacré.**

a) » Le prêtre, étant au-dessus des autres hommes pour rem plir la mission qu'il tient de Dieu, doit se maintenir également *au dessus de tous les intérêts humains*, de tous les conflits, de toute les classes de la société. *Son propre champ d'action est l'Église* où, ambassadeur de Dieu, il prêche la vérité et inculque, avec l respect des droits de Dieu, le respect aux droits de toutes les créa tures.

b) » En agissant ainsi il ne s'expose à aucune opposition, *i n'apparaît pas homme de parti*, soutien des uns, adversaire de autres ; et, pour éviter de heurter certaines tendances, ou, pour n pas exciter sur beaucoup de sujets les esprits aigris, il ne se me pas en péril de *dissimuler la vérité* ou de *la taire*, manquant dan l'un et l'autre cas à ses devoirs ; sans ajouter que, amené à traite bien souvent des choses matérielles, il pourrait se trouver impliqu solidairement dans des *obligations* nuisibles à sa personne et à l dignité de son ministère. » — *Ibid.*

1141. **VIII. Soumission nécessaire à l'autorité ecclésiastique**

a) « Toutes les œuvres qui viennent *directement* en aide a ministère spirituel et pastoral de l'Église, et qui, par suite, se pro posent une *fin religieuse* visant directement le bien des âmes, doi vent, dans tous leurs détails, être *subordonnées à l'autorité de l'Églis* et, partant, également à l'autorité des évêques, établis par l'Esprit Saint pour gouverner l'Église de Dieu dans les diocèses qui leur on été assignés.

» Mais, *même les autres œuvres*, qui, comme Nous l'avons dit sont principalement fondées pour restaurer et promouvoir dans l Christ la vraie civilisation chrétienne, et qui constituent, dan le sens donné plus haut, l'*action catholique*, ne peuvent nullemen se concevoir indépendantes du conseil et de la haute direction d l'autorité ecclésiastique, d'autant plus d'ailleurs qu'elles doiven toutes se conformer aux principes de la doctrine et de la moral chrétiennes, et qu'il est bien moins possible encore de les concevoi en opposition plus ou moins ouverte avec cette même autorité.

b) » Il est certain que de telles œuvres, étant donnée leur na ture, doivent se mouvoir avec la *liberté* qui leur convient raisonna blement, puisque c'est sur elles-mêmes que retombe la responsabi lité de leur action, surtout dans les affaires *temporelles* et *écono miques* ainsi que dans celles de la *vie publique*, administrative o politique, toutes choses étrangères au ministère purement spirituel Mais, puisque les catholiques portent toujours la bannière d Christ, par cela même *ils portent la bannière de l'Église ;* et il es

nc raisonnable qu'ils la reçoivent des mains de l'Église, que
glise veille à ce que l'honneur en soit toujours sans tache, et
'à l'action de cette vigilance maternelle les catholiques se sou-
ettent en fils dociles et affectueux. » — *Pii X enc. Il fermo pro-
sito, 11 jun. 1905. — Cf. Instr. card. Secret. Status, ad Episcopos
liæ, 28 jul. 1904 ; — Leonis XIII enc. Depuis le jour, ad Epis-
pos Galliæ, 8 sept. 1899 ; — et Pii X enc. Pieni l'animo, ad Epis-
pos Italiæ, 28 jul. 1906.*

c) His consonat Pii X epistola ad *Aloysium Durand*, præsidem
ionis mensarum ad ruricolarum et opificum mutuationes, 17 apr.
10 : « Vous voulez très justement que les procédés d'action sociale
aiment capables de réaliser un grand bien par le maniement des
térêts économiques et par la formation des élites, s'écartent réso-
ment du *pernicieux principe* de la *neutralité religieuse*, et revê-
it un *caractère catholique* plein de précision et de netteté, dans
e union disciplinée. » — *Acta, II, 311.*

Non aliter Leo XIII : « Catholicos homines inire cœtus ad meliora
bi paranda, aliaque similiter instituta invehere, Nos nunquam
rtati sumus quin pariter moneremus hæc *religione auspice* fierent,
que *adjutrice* et *comite.* » — *Enc. Graves de communi, 18 jan. 1901.*

1142. **IX. Christianam juventutis institutionem** ins-
ntissimo studio fovere debet parochus, puerosque
cere a contagione *scholarum* in quibus *animarum ruina*
itari non potest. — *Cf. n. 642, sq.*

Nam, « cum de fingenda probe adolescentia agitur, nulla opera
test nec labor suscipi, quin etiam sint suscipienda majora ». —
onis XIII enc. Sapientiæ christianæ.

Item debet benigno favore prosequi omnes virorum ac
ulierum *religiosas adsociationes* aut confraternitates
æ, ad integritatem doctrinæ catholicæ conservandam,
sciplinamque evangelicam moribus retinendam, valere
leantur. — *Cf. n. 1364, sq.*

ARTICULUS VI

DE CURA ET VISITATIONE INFIRMORUM

1143. **I.** « **Sedula cura et effusa caritate** debet paro-
us ægrotos in sua parœcia, maxime vero *morti proximos,*

adjuvare, eos sollicite Sacramentis reficiendo, eorumqu animas Deo commendando. » — *Cod., c. 468.*

1144. **II. Benedictionem Apostolicam cum indul gentia plenaria in articulo mortis** potest concedere pa rochus, *aliusve sacerdos* qui infirmis adsistat. « Quam be nedictionem impertiri ne omittat ». — *Cod., c. 468,* §

Hæc concedenda est « secundum formam a probati liturgicis libris traditam ». — *Ibid.* — *Cf. Rituale* *Breviarum Rom.* ; — *et Ben. XIV constit. Pia Mate* *5 apr. 1747.* — Porro :

a) *Conditiones* appositæ sunt : ut infirmus, « ve pœnitens et confessus, ac S. Communione refectus, ve quatenus id facere nequiverit, saltem contritus, nome *Jesu* ore si potuerit, sin minus corde, devote invocaveri et mortem, tanquam peccati stipendium, de man Domini patienti anima acceperit ».

b) Attamen, benedictio in articulo mortis cum indu gentia plenaria, iis etiam impertienda est qui, postqua dederint signa contritionis, *linguæ ceterorumque sensuu usu sunt destituti,* aut in delirium vel amentiam incide runt. — *Bened. XIV constit. Pia mater.*

c) Benedictio in articulo mortis dari potest etsi mo non sit adhuc *imminens,* et sufficit si infirmus in pericul mortis versetur. — *S. C. Indulg., 19 dec. 1885.*

d) *Unica* benedictio cum indulgentia plenaria mor bundis dari potest, eodem permanente mortis periculo nec obstat si, benedictione concessa, infirmitas adhu valde *perduraverit,* aut si ægrotus in *peccato mortali* illa recepisset, vel postea *relapsus* fuisset; indulgentia eni lucratur momento mortis, non autem quando benedicti datur. — *S. C. Indulg., 20 jun. 1836.*

1145. **III. Summus Pontifex Pius X benigne con cessit** ut omnes Christifideles qui, die ab eisdem eligend sacramentali confessione rite expiati, sacraque Syna refecti, cum vero charitatis in Deum affectu *sequente*

ım ediderint, plenariam indulgentiam *in ipso mortis* *culo* lucrari valeant :

Domine Deus meus, jam nunc quodcumque mortis genus prout placuerit, cum omnibus suis angoribus, pœnis ac doloribus, anu tua æquo ac libenti animo suscipio. » — S. C. Rit., 9 mart. . — Cf. S. C. S. Offic. decret., 16 nov. 1916 (Acta, IX, 228).

ARTICULUS VII

DE MODO PROCEDENDI CONTRA PAROCHUM IN ADIMPLENDIS OFFICIIS NEGLIGENTEM

Si parochus *graviter neglexerit* Sacramentorum admirationem, infirmorum assistentiam, puerorum popue institutionem, concionem diebus dominicis ceteue festis, custodiam ecclesiæ parœcialis, sanctissimæ haristiæ, sacrorum oleorum, ab Ordinario coerceatur » ıormam sequentium canonum. — *Cod., c. 2382.*

1146. **I. Episcopus moneat parochum** qui officia paialia, de quibus supra, graviter neglexerit aut violat, « in memoriam ejus revocans et *strictam obligaem* qua ejus conscientia oneratur, et *pœnas* in hæc ta jure statutas ». — *Cod., c. 2182. — Cf. n. 183.*

1147. **II.** « **Si parochus sese non emendaverit,** Episıs eum *corripiat*, et aliqua congrua *pœna* pro gravi culpæ puniat, postquam, auditis duobus examinatos, et facta parocho sese defendendi facultate, *proba- judicaverit* prædicta parœcialia officia, etiam atque n, per notabile tempus, in re gravis momenti, prææissa aut violata fuisse, et eorundem omissiones aut ıtiones nulla justa causa excusari. » — *Cod., c. 2183.*

1148. **III.** « **Si et correptio et punitio in irritum cesse-** Ordinarius, probata, ad normam can. 2183, persente ac culpabili officiorum parœcialium omissione violatione in re gravi,

a) » Parochum *amovibilem* sua parœcia statim pripotest ;

b) » Parochum vero *inamovibilem* beneficii fructib
pauperibus ab Ordinario distribuendis, pro gravit
culpæ, in totum vel ex parte privet. » — *Cod., c. 21*

1149. **IV. « Mala voluntate persistente,** ac probata
supra Ordinarius etiam parochum inamovibilem e s
parœcia removeat. » — *Cod., c. 2185.*

ARTICULUS VIII

DE ADMINISTRATIONE TEMPORALI PARŒCIARUM

1150. **I. Ad Rectorem ecclesiæ parœcialis perti**
« administratio bonorum quæ destinata sunt reparan
decorandæque *ecclesiæ*, divinoque in eadem cultui ex
cendo, nisi aliud ex speciali titulo vel legitima consue
dine constet ». — *Cod., c. 1182, § 1.*

a) « Etiam oblationes factas in commodum pa
ciæ aut missionis, aut ecclesiæ sitæ *intra parœciæ vel m
sionis fines*, administrat parochus vel missionarius,
agatur de ecclesia *propriam administrationem habe*
dictinctam ab administratione parœciæ vel missio
aut nisi aliud ferat jus peculiare aut legitima cons
tudo. » — *Ibid., § 2.*

b) « Parochus, missionarius, rector sæcularis ec
siæ, sive sæcularis is sit sive religiosus, debet hujusm
oblationes administrare ad normam sacrorum canon
deque eis *rationem loci Ordinario reddere* ad norm
can. 1525. » — *Ibid., § 3.* — *Cf. n. 1500.*

1151. **II. Auctoritati Ordinarii subordinatum** se
per remanet jus administrandi quod habet paroch
cum simul, et magis, uniuscujusque ecclesiæ bona E
copi curæ commissa sint. — *Cf. n. 1496, sq.*

Ideo liberum est Episcopo *regulas*, quas opportu
existimaverit in ejusmodi temporali administrati
exercenda, parocho præscribere, modo universali
Ecclesiæ legibus non adversentur.

1152. **III. Jurisdictioni potestatis sæcularis nulla-**
ıs subjacet administratio bonorum ecclesiasticorum,
m ecclesiæ, ecclesiasticæque personæ, ac res ipsarum, solum jure humano, quin imo et divino, a sæcularium ctionibus sint *immunes* ». — *Cap. 4 De censibus,* o.

a) Equidem, *laicis viris* committi temporalem paro- e administrationem, dummodo ab *ecclesiastica* aucto- te *deputentur,* eidemque rationem reddere debeant, ıe ab eadem revocari valeant, nequaquam sacris ca- ibus adversatur. — *Cf. Trid., sess. 22, cap. 9; et 24, cap. 3, de ref. ; — et Cod., c. 1521, § 2.*
leo *Fabricæ* institutæ sunt ad juvandum parochos dministratione temporali parœciæ, atque efficacius orum conservationi et regimini providendum.

b) Et, dicto sensu, *Matriculariorum* institutio, sicut *is canonibus consona,* ita et parochis valde *utilis* esse st, præsertim dum ad solvendum adigendi sunt debi- s. — *Bouix, De parocho, pag. 617.*

l se pourrait bien faire que les laïques eussent été admis à l'ad- stration de la fabrique, afin d'être chargés de cette exaction des rs qui leur sied mieux qu'à des ecclésiastiques. » — *Thomas- Discipline de l'Église, p. 3, ch. 36, n. 6.*

c) Verum, occasione hujus participationis in admi- ratione Fabricæ, ab Ecclesia laicis concessæ, ansam ıando arripuit civilis potestas, non jam cum Eccle- consensu, sed *motu proprio* in hoc negotium ecclesias- n se ingerendi : cujus invasionis insigne monumen- erat, in Gallia, *decretum anni 1809,* cui alia decreta sserunt, non minus jurium Ecclesiæ læsiva.
as leges Ecclesia quandoque ad majora mala vitanda *avit ;* aut interdum, in *Concordatis,* vel specialibus *ltis,* partem quamdam in administratione bonorum siasticorum Guberniis civilibus concessit.

1153. **IV. Si alii quoque, sive clerici sive laici, in**
ninistrationem bonorum alicujus ecclesiæ coopten-
« iidem omnes una cum administratore ecclesiastico,

aut ejus vicem gerente, eoque præside, constituant *Con-silium fabricæ ecclesiæ* ». — *Cod., c. 1183, § 1.*

a) « Hujus Consilii sodales, nisi aliter legitime co titutum fuerit, nominantur *ab Ordinario* ejusve deleg et ab eodem possunt ob gravem causam removeri. » *Cod., c. 1183, § 2.*

b) Consilium fabricæ « curare debet rectam bo rum ecclesiæ administrationem ; sed *nullatenus sese in rat* in ea omnia quæ ad spirituale munus pertinent, p sertim :

» 1° In exercitium *cultus* in ecclesia ;

» 2° In modum et tempus pulsandi *campanas*, e curam *tuendi ordinis* in ecclesia atque in cœmete

» 3° In definiendam rationem qua collectæ, denun tiationes, aliique actus ad *divinum cultum ornatum ecclesiæ* quoquo modo spectantes, in ecclesia fieri sint ;

4° » In *dispositionem materialem* altarium, mensæ distributione sanctissimæ Eucharistiæ, cathedræ suggestus e quo ad populum verba fiunt, organor loci cantoribus assignati, sedilium, scamnorum, cap larum oblationibus recipiendis, aliarumque rerum quæ exercitium religiosi cultus spectent ;

» 5° In admissionem vel rejectionem *sacrorum ute lium* aliorumque rerum quæ, sive ad usum, sive ad tum, sive ad ornatum in ecclesia vel sacrario destinent

» 6° In scriptionem, dispositionem, custodiam *li rum parœcialium* aliorumque documentorum quæ archivum parœciale pertineant. » — *Cod., c. 1184.*

c) « Sacrista, cantores, organorum moderator, pu chorales, campanæ pulsator, sepulcrorum fossores, cet que inservientes, *a solo ecclesiæ rectore*, salvis legiti consuetudinibus et conventionibus et Ordinarii auct tate, nominantur, pendent, dimittuntur. » — *Cod., c. 11*

1154. **V. De officiis administratorum,** *Cf., ubi administratione bonorum ecclesiasticorum, n. 1494, sq.*

CAPUT VII

DE AMISSIONE OFFICII PAROCHIALIS

sare potest munus parochiale : per renuntiationem, remotionem vel translationem. — *De renuntiatione, cf. n. 317, sq.*

ARTICULUS I

DE AMOVIBILITATE PAROCHORUM IN GENERE

1155. **I. « Qui parœciæ administrandæ præficiuntur a proprii ejusdem rectores, stabiles in ea esse debent. »** *Cod., c., 454, § 1.*

Quod præscriptum generatim fuit « ut rectores, quæ rœciæ utilia aut necessaria esse judicarent, alacriore ssent animo suscipere, soluti metu ne ab Ordinario overentur pro lubitu ». — *S. C. Consist. decret. Maxima ra, 20 aug. 1910 (Acta II, 636). — Cf. Trid.*, XXIV, *de ref.*

« Parochi autem ad religiosam familiam pertinentes, nt semper, *ratione personæ*, amovibiles *ad nutum*, tam i Ordinarii, monito Superiore, quam Superioris, moo Ordinario, æquo jure, non requisito alterius consu : nec alter alteri causam judicii sui aperire mulque minus probare tenetur, salvo *recursu* in devolutivo Apostolicam Sedem. » — *Cod., c. 454, § 5.*

1156. **II. Nihilominus sapienti consilio cautum est stabilitas hæc non sic urgeatur** ut quæ « *in salutem* lucta est fidelium, in *perniciem* potius ipsorum cedat ». Quapropter :

a) « Si quis *scelestus* creditum sibi gregem destruat gis quam ædificet, is debet, juxta antiquissimum et nstantem Ecclesiæ morem, quantum fas est, *instituto licio* de crimine, beneficio privari, hoc est a parochiali nere abduci. » — *S. C. Consist. decret. Maxima cura.*

b) « Quod si, vi canonici juris, criminali judicio ac

pœnali destitutioni non sit locus, parochus autem, ha illave de causa, *etiam culpa remota,* utile ministeriu in parœcia non gerat, vel gerere nequeat, aut forte sua ib præsentia *noxius* evadat : alia suppetunt remedia ad ani marum saluti consulendum.

» In his potissimum est parochi amotio quæ *œconomic* seu *disciplinaris* vulgo dicitur, et nullo judiciali apparatu sed administrativo modo decernitur, nec parochi pœnan propositam habet, sed *utilitatem fidelium.* Salus enin populi suprema lex est : et parochi ministerium fuit i Ecclesia institutum, non in commodum ejus cui commit titur, sed in eorum salutem pro quibus confertur. » — *Ibid*

c) Ideo *omnes* parochi a sua parœcia « removeri pos sunt ad normam juris ». — *Cod., c. 454, § 1.*

1157. **III.** « **At non omnes parochi eandem obtinen stabilitatem ;** qui *majore* gaudent, *inamovibiles ;* qu minore, *amovibiles* appellari solent. » — *Cod., c. 454, § 2*

« *Quasi-parœciæ* sunt omnes amovibiles. » — *Ibid., § 4*

a) In *Gallia* duplex parœciarum species inoleverat post Concordatum anni 1801.

Nam, præter parochos *inamovibiles*, cum *consensu Gubernii* eligendos, alii invecti fuerunt, *libere* ab Episcopo electi, et ad eorum *nutum* amovibiles.

Hæc disciplina, non vi Concordati, sed occasione legum civilium *(cf. Art. org. 60 et 31)* inducta est. Et Sancta Sedes benigne annuerat ut « in regimine ecclesiarum succursalium nulla immutatio » fieret *donec aliter a Sancta Sede statutum fuisset.*

b) Ex decreto « *Maxima cura* » quod a S. C. Consist., prodiit die 10 aug. 1910, regulæ ibidem constitutæ applicandæ adamussim erant « iis *omnibus* qui parœciam *quovis titulo,* ut proprii ejus rectores obtinerent, sive nuncuparentur Vicarii perpetui, sive *Desservants,* sive alio quolibet nomine », ita ut nullus parochus invitus amoveri posset nisi servata disciplina in eadem constitutione contenta.

Promulgato autem *novo Codice, dictinctio* iterum emergit inter parœcias quarum nonnullæ dicuntur amovi-

les, non tamen proprie *ad nutum* Episcopi, nam, in
motione parochi etiam *amovibilis*, specialis procedendi
odus servandus est ad normam sequentium canonum.

c) « Parœciæ *inamovibiles* nequeunt *amovibiles reddi*
ne beneplacito apostolico ;

» *Amovibiles* possunt ab Episcopo, non autem a Vi-
rio Capitulari, de Capituli cathedralis consilio, *ina-
ovibiles declarari* ;

» Novæ quæ erigantur, sint *inamovibiles*, nisi Episco-
us, prudenti suo arbitrio, attentis peculiaribus locorum
personarum adjunctis, audito Capitulo, amovibilitatem
agis expedire decreverit. » — *Cod., c. 454, § 3.*

ARTICULUS II

DE MODO PROCEDENDI IN REMOTIONE PAROCHORUM INAMOVIBILIUM

1158. I. « **Ob causam quæ ipsius ministerium, etiam
tra gravem suam culpam, noxium aut saltem inefficax
ddit** », parochus inamovibilis a sua parœcia amoveri
test. — *Cod., c. 2147, § 1.*

« Hæ causæ sunt præsertim quæ sequuntur :

a) » *Imperitia*, vel *permanens infirmitas* mentis aut
rporis, quæ parochum suis muneribus rite obeundis
parem reddit, si, judicio Ordinarii, per vicarium adju-
rem bono animarum provideri nequeat ad normam can.
5 *(cf. num. 1184)* ;

b) » *Odium plebis*, quamvis injustum et non univer-
le, dummodo tale sit quod utile parochi ministerium
pediat, nec brevi cessaturum prævideatur ;

c) » *Bonæ existimationis amissio* penes probos et gra-
s viros, sive hæc oriatur ex levi vivendi ratione paro-
i, sive ex antiquo ejus crimine quod, nuper detectum,
imatur jam pœna ob præscriptionem, sive ex facto
miliarium et consanguineorum quibuscum parochus
vit, nisi per eorum discessum bonæ parochi famæ sit
tis provisum ;

d) » *Probabile crimen occultum*, parocho imputatur ex quo Ordinarius prudenter prævidet magnam in post rum oriri posse fidelium offensionem;

e) » *Mala rerum temporalium administratio* cu gravi ecclesiæ aut beneficii damno, quoties huic malo r medium afferri nequeat sive auferendo administratione parocho, sive alio modo, quamvis aliunde parochus spir tuale ministerium utiliter exerceat. » — *Ibid.*, § *2.*

1159. **II.** « **Quoties, prudenti Ordinarii judicio, unam ex prædictis causis parochus incidisse videatu**

a) » Ipsemet Ordinarius, *auditis* duobus examinat ribus, et veritate gravitateque causæ cum eis discuss parochum, scripto vel oretenus, ad parœciæ renuntiati nem intra certum tempus faciendam *invitet*, nisi agatur d parocho vitio mentis laborante. » — *Cod., c. 2148,* §

b) « Invitatio, ut acta valeant, continere deb *causam* quæ Ordinarium movet et *argumenta* quibu ipsa innititur. » — *Ibid.*, § *2.*

1160. **III.** « **Si parochus parœciæ renuntiet, Ordina rius parœciam ex renuntiatione vacantem declaret.** » — *Cod., c. 2150,* § *1.*

a) « Potest vero parochus, loco causæ ab Ordinari invocatæ, *aliam* ad renuntiandum afferre sibi minus m lestam vel minus gravem, dummodo vera et honesta si ex. gr., ut obsequatur Ordinarii desideriis. » — *Ibid.*, §

b) « Renuntiatio fieri potest, non solum pure et sim pliciter, sed etiam *sub conditione*, dummodo hæc ab Ordi nario legitime acceptari possit et reapse acceptetur, e firmo præscripto can. 186 » de renuntiationis forma. — *Ibid.*, § *3.* — *Cf. n. 317.*

1161. **IV.** « **Si parochus, intra præstitutos dies, ne renuntiet nec dilationem postulet, neque causas ad amo tionem invocatas oppugnet,**

a) » Ordinarius, postquam *constiterit* et invitationen

renuntiandum, rite factam, parocho innotuisse, et
m quominus responderet legitime impeditum non
se, eum *statim* a parœcia *amoveat*, quin teneatur
scripto can. 2154 », de amoti provisione. — *Cod.*,
2149, § *1.* — *Cf. n. 1164.*

b) « Quod si *non constet* de superius indicatis duobus
ınctis, Ordinarius, opportune provideat, aut iterando
tationem ad renuntiandum, aut prorogando tempus
ad respondendum. » — *Ibid.*, § *2.*

1162. **V. Parochus, si oppugnare velit causam ad-
am in invitatione :**

a) « Potest *dilationem* ad probationes afferendas
ulare, quam Ordinarius pro suo prudenti arbitrio
edere potest, dummodo ne sit cessura in detrimen-
animarum ». — *Cod., c. 2151.*

b) « Rationes a parocho contra invitationem adduc-
Ordinarius, ut valide agat, *auditis* iisdem examinato-
s de quibus in can. 2148, § 1, *perpendat*, approbet aut
iat. » — *Cod., c. 2152*, § *1.*

c) « Decisio, sive affirmativa fuerit sive negativa,
cho significetur decreto. » — *Ibid.*, § *2.*

1163. **VI.** « **Contra decretum amotionis potest paro-
, intra decem dies, recursum interponere apud eun-
Ordinarium,**

a) » Qui, ne *invalide* agat, debet, *auditis* duobus paro-
consultoribus, novas allegationes ab eodem parocho
decem dies ab interposito recursu producendas,
l cum rationibus primo allatis, *examinare*, approbare
rejicere. » — *Cod., c. 2153*, § *1.*

b) « Parochus potest eos *testes* inducere quos prima
se inducere non potuisse probaverit. » — *Ibid.*, § *2.*

c) « Decisio *decreto* nota parocho fiat. » — *Ibid.*, § *3.*

1164. **VII. Amoto parocho,**

a) « Ordinarius, examinatoribus vel parochis con-
ribus, qui partem habuerunt in amotione decer-

nenda, *in consilium adscitis*, pro viribus *consulat*, si *translatione* ad aliam parœciam, vel assignatione ali officii aut beneficii, si ad idoneus sit, sive *pensione*, pro casus ferat et adjuncta permittant ». — *Cod., c. 2154*, §

b) « Ceteris paribus, in provisione favendum ma *renuntianti* quam amoto. » — *Ibid.*, § *2*.

c) « Negotium novæ provisionis parochi amoti pot Ordinarius, sive ipso amotionis decreto, sive post *quamprimum* tamen, expedire. » — *Cod., c. 2155.*

1165. **VIII.** « **Sacerdos a parœcia amotus debet qua primum liberam relinquere parœcialem domum,** et o *nia quæ ad parœciam pertinent* novo parocho, vel œ nomo ab Ordinario interim deputato, tradere. » — *Co can. 2156*, § *1*.

« Si autem de *infirmo* agatur qui e parœciali domo s incommodo nequit alio transferri, Ordinarius eid relinquat ejus usum etiam exclusivum, eadem necessit durante. » — *Ibid.*, § *2*.

a) « Si parochus, ad impediendum exercitium ecclesiasticæ risdictionis, ausus fuerit *turbas ciere*, publicas pro se subscrip nes promovere, populum sermonibus aut scriptis excitare, alia similia agere, pro gravitate culpæ, secundum prudens Ordin judicium, *puniatur*, non exclusa, si res ferat, suspensione. » *Cod.*, *c. 2337*, § *1*.

b) « Eodem modo puniat Ordinarius sacerdotem qui multit nem quoquo modo excitet ad *impediendum* ingressum in parœc sacerdotis legitime nominati in parochum aut œconomum. » *Ibid.*, § *2*. — *Cf. n. 329.*

ARTICULUS III

DE MODO PROCEDENDI IN REMOTIONE PAROCHORU AMOVIBILIUM

1166. **I.** « **Ex gravi et justa causa, ad normam c** 2147 » (scilicet ob easdem causas de quibus supra, ub

chis inamovibilibus, n. 1158), parochus quoque amois a sua parœcia amoveri potest. — *Cod., c. 2157, § 1.*
l parochos *religiosos* quod attinet, servetur præscrip-can. 454, § 5, de amovibilitate ad nutum. — *Ibid.,* — *Cf. num. 1155, c.*

1167. **II.** « **Si Ordinarius aliquam ex his causis adesse imaverit,**

a) « Parochum *paterne moneat* atque hortetur ut paæ *renuntiet,* causam indicans quæ parœciale ipsius sterium fidelibus noxium aut saltem inefficax reddit. » *Cod., c. 2158.*

b) Si parochus, « intra præstitutos dies, nec renuntiet dilationem postulet, neque causas ad amotionem catas oppugnet, Ordinarius, postquam *constiterit* et tationem ad renuntiandum, rite factam, parocho tuisse, et ipsum quominus responderet legitime editum non fuisse, eum *statim* a parœcia *amoveat,* teneatur præscripto can. 2154 » de nova provisione chi. — *Cod., c. 2159 et 2149.* — *Cf. n. 1164.*

1168. **III. Si parochus renuat, sed velit causas ad tionem invocatas oppugnare :**

a) « Rationes *in scriptis* reddat, quas Ordinarius, ut *le* procedat, perpendere debet una cum duobus exatoribus. » — *Cod., c. 2159.*

b) « Si, *auditis* examinatoribus, Ordinarius allatas nes legitimas non judicaverit, paternas iteret hornes ad parochum, *comminata amotione* si, intra conm definitum tempus, parœciam sponte non dimit- » — *Cod., c. 2160.*

1169. **IV.** « **Expleto præfinito tempore,** quod pro sua entia prorogare potest, Ordinarius *decretum* amotiomittat. » — *Cod., c. 2161, § 1.*
Parocho autem renuntianti aut amoto providere tur, ad normam can. 2154-2156. » — *Ibid., § 2.* — *n. 1164, sq.*

ARTICULUS IV

DE MODO PROCEDENDI IN TRANSLATIONE PAROCHORU

1170. **I.** « **Si bonum animarum postulet ut paroch a sua, quam utiliter regit, ad aliam parœciam transfer tur,** Ordinarius eidem translationem proponat, ac *suade* ut eidem, pro Dei atque animarum amore, consentiat. — *Cod., c. 2162.*

a) « Parochum *inamovibilem* Ordinarius invitu transferre nequit, nisi speciales facultates a Sede Apo tolica obtinuerit. » — *Cod., c. 2163, § 1.*

b) « Parochus vero *amovibilis,* si parœcia *ad quam* n sit ordinis nimio inferioris, etiam invitus transfe potest, servatis tamen præscriptis canonum qui sequu tur. » — *Ibid., § 2.*

1171. **II.** « **Si parochus consilio ac suasionibus Or narii non obsequatur, rationes in scriptis exponat.** » *Cod., c. 2164.*

a) « Ordinarius, si, non obstantibus allatis caus judicet a proposito non esse recedendum, debet, ut *vali* agat, super eisdem causis *audire* duos parochos consu tores, et cum eisdem perpendere adjuncta in quibus v satur tum parœcia *a qua* tum parœcia *ad quam,* et rati nes quæ translationis utilitatem aut necessitatem su dent. » — *Cod., c. 2165.*

b) « Si, auditis parochis, Ordinarius translationem *pe gendam* censeat, paternas exhortationes *iteret* ut paroch voluntati sui Superioris morem gerat. » — *Cod., c. 21*

1172. **III.** « **His peractis, si parochus adhuc renuat, Ordinarius adhuc putet translationem esse facienda**

a) » Parocho *præcipiat* ut intra certum tempus novam se conferat parœciam, eidem in scriptis significa elapso præfinito tempore, parœciam, quam in præse obtinet, ipso facto vacaturam esse. » — *Cod., can. 2167,* §

b) « Hoc tempore *inutiliter transacto,* parœciam cantem declaret. » — *Ibid., § 2.* — *Cf. n. 329.*

CAPUT VIII

DE VICARIIS PARŒCIALIBUS

i : de Vicariis cooperatoribus ; — de Vicariis curatis ; — de Vicariis administratoribus ; — et de Adjutoribus parochorum.

ARTICULUS I

DE VICARIIS COOPERATORIBUS

1173. **I. Si parochus nequeat solus convenientem cu-n gerere parœciæ** « propter populi multitudinem ısve causas », eidem detur « unus vel plures *vicarii coo-ratores,* quibus congrua remuneratio assignetur ». — *d., c. 476,* § *1.*

a) « Vicarii cooperatores constitui possunt, sive pro *iversa* parœcia, sive pro *determinata* parœciæ parte. » *Ibid.,* § *2.*

b) « Non ad parochum, sed ad loci Ordinarium, *lito parocho,* competit jus nominandi vicarios coope-ores e clero sæculari. » — *Ibid.,* § *3.*

Vicarios cooperatores *religiosos,* Superior cui id ex constitutio-ıs competit, audito parocho, præsentat Ordinario, cujus est lem approbare. » — *Ibid.,* § *4.*

1174. **II. Jura et obligationes Vicarii cooperatoris** umuntur « ex statutis diœcesanis, ex litteris Ordinarii, ex ipsius parochi commissione ». — *Cod., c. 476,* § *6.*

a) « Sed, nisi aliud expresse caveatur, ipse debet, ione officii, parochi vicem supplere, eumque adjuvare *universo parœciali ministerio,* excepta applicatione sæ pro populo. » — *Ibid.*

b) Hæc potestas, cum sit ad *universitatem negotio-n* delegata, potest in singulis casibus subdelegari. — *num. 332, b.*

Et « late interpranda est » *(cf. Cod., c. 200, § 1)*. Ideo que Vicarius, cum sit *quasi-Ordinarius*, potest subdito extra territorium parœciæ, imo extra diœcesim, absol vere. — *Cf. n. 62, b; et 60, d.*

c) « Vicarius cooperator obligatione tenetur in parœci *residendi* secundum statuta diœcesana vel laudabiles con suetudines aut Episcopi præscriptum. » — *Cod., c. 476, §*

1175. **III. Congrua ipsis assignanda** determinatur « i ea quantitate quæ *Episcopo, pro suo prudenti arbitrio* e conscientia, conveniens videbitur, ratione videlicet habit redituum et emolumentorum ecclesiæ parochialis in qu deputati fuerint, nec non inspectis conditionibus loci, nu mero animarum, qualitate laboris, et quantitate expensa rum quas commissi officii necessitas postulaverit ». — *In nocent. XIII const. Apostolici ministerii, 13 maii 172*

a) Desumitur ex *reditibus ecclesiæ parœcialis ;* vel, s reditus non sufficiant, a *parochianis* præstanda est, qu ab Episcopis compelli possunt ad ea ministranda quæ su ficiant ad vitam dictorum sacerdotum sustentandam. — *Cf. num. 1478.*

b) *Oblationes* quæ fiunt occasione alicujus functioni parochialis et administrationis sacramentorum, genera tim *ad parochum pertinent*, licet illæ functiones a vicari peragantur.

Sed, ex legitima *consuetudine*, ex *statutis* diœcesani aliqua pars harum oblationum reservari potest pro *vica riorum* sustentatione.

1176. **IV. Vicarius cooperator** « **subest parocho,** q eum paterne instruat ac dirigat in cura animarum, invigilet, et saltem quotannis ad Ordinarium de eode referat ». — *Cod., c. 476, § 7.*

a) Cum enim *in subsidium parochi* munia pastorali exerceat, non solum ab Episcopo, sed et ab ipso paroch dependet. Hæc *subordinatio,* ad unitatem regimin omnino necessaria, quandoque expressis terminis i litteris delegationis exprimitur.

carius ergo, non seorsim, et quasi proprio marte, sed ınctim cum parocho, et unitis consiliis, curam anima- exerceat, et *nihil novi* absque ejus assensu introdu- præsumat.

b) Ceterum, etsi vicario omnia generatim commissa præ oculis tamen habenda est *regula 81 juris, in 6°* : generali concessione non veniunt ea quæ quis non verisimiliter in specie concessurus » ; ac proinde, ius ad parochum deferre debet negotia quæ commu- *graviora* reputantur.

arii « *nominis sui meminerint ;* quamvis enim sint approbati issi *ab Episcopo*, atque ad solum ejus nutum revocabiles, amen *parochi* tantum, et *sub ejus directione*, sacro ministerio vire debent, nedum ipsis liceat aliquid contra ejus auctorita- ıut voluntatem attentare. Sint igitur *subjecti*, *obedientes*, *bene- i animo* ad omne opus bonum sibi injunctum *semper expe-* atque parochum senio vel infirmitatibus gravatum, quantum sis est, exonerent, et filiali obsequio consolentur ». — *Conc. nc. Turonem., an. 1849, decret. 10.*

1177. **V. Vicarius cooperator amovibilis est ad nu- Episcopi vel Vicarii Capitularis,** non autem Vicarii ralis sine mandato speciali. — *Cod., c. 477,* § *1.*

a) Si vicarius parœcialis sit *religiosus*, amoveri potest ormam can. 454, § 5. — *Ibid.* — *Cf. n. 1155, c.*

b) « Quod si vicaria sit *beneficialis*, vicarius cooperator remo- otest processu ad normam juris, non solum ob causas propter alii parochi removeri possunt, sed etiam si graviter subjectioni erit parocho debitæ in exercitio suarum functionum. » — *c. 477,* § *2.*

1178. **VI. Vitam communem** *regulariter* Clerici sæcu- ducere non tenentur.

a) Unde, secluso casu legitimæ *consuetudinis*, Episco- ıon potest *cogere* parochum ut vicarios suos recipiat in yterio et nutriat, æquo pretio soluto. — *S. C. C., in ensi, 14 aug. 1863 ; — in Montisvid., 25 han. 1895.*

b) Verum « consuetudo vitæ communis inter clericos

laudanda ac *suadenda* est, eaque, ubi viget, quantu
fieri potest, servanda. » — *Cod., c. 134.*

Ideoque, ad normam hujus canonis, « prudenter cu
Ordinarius ut Vicarius in eadem *parœciali domo* comm
retur ». — *Cod., c. 476, § 5.*

ARTICULUS II

DE VICARIIS CURATIS

1179. **I. Parœcia potest, cum indulto Apostol personæ morali pleno jure uniri,** « ita nempe ut ipsan persona moralis sit parochus ». — *Cod., c. 452, § 1.*

a) « Persona moralis cui parœcia sit pleno jure uni *habitualem* tantum curam animarum retinere potest. » *Ibid., § 2.* — Ideoque :

b) « Si parœcia pleno jure fuerit legitime un domui religiosæ, ecclesiæ capitulari, vel alii perso morali, debet constitui *Vicarius* qui *actualem cur* gerat animarum, assignata eidem congrua portio arbitrio Episcopi. » — *Cod., c. 471, § 1.*

1180. **II.** « **Vicarium præsentat** Superior religios Capitulum, aliave persona moralis », *excepto casu* « t legitimi privilegii aut consuetudinis, tum dotationis v riæ ab Episcopo factæ, reservata sibi libera nominati Vicarii ». — *Cod., c. 471, § 2.*

« Loci autem Ordinarius eundem, si *idoneum*, serv præscripto can. 459, repererit, instituat. » — *Ibid.* — *num. 908.*

a) Vicarii curati sunt perpetui ex parte *præsentant* sed, ex parte *Ordinarii*, « possunt ad instar parochor amoveri, monito eo qui præsentavit ». — *Cod., c. 471,*

b) Vicarius si sit *religiosus*, amovibilis est sicut pa chus religiosus de quo supra. — *Cod., ibid.* — *Cf. n. 115*

1181. **III.** « **Ad vicarium exclusive pertinet tota a marum cura** cum omnibus parochorum *juribus* et *obl*

ibus, ad normam juris communis et secundum pro-
ı statuta diœcesana vel laudabiles consuetudines. » —
., *c. 471, § 4.*

ARTICULUS III

DE VICARIO ŒCONOMO

1182. **I.** « **Vacante parœcia, Ordinarius loci in ea mprimum constituat idoneum vicarium œconomum** eam tempore vacationis regat, assignata eidem *parte tuum* pro congrua sustentatione. » — *Cod., c. 472, n. 1.*

a) « Ante œconomi constitutionem, parœciæ regi-, nisi aliter provisum fuerit, assumat *interim* vicarius ɔerator ;

Si *plures* vicarii sint, primus ; si omnes *æquales*, mu- antiquior ; si vicarii *desint*, parochus vicinior ; si lem agatur de parœcia *religiosis* concredita, domus erior ;

Loci autem Ordinarius, in Synodo vel extra Syno-ı, tempestive determinet quænam parœcia cuique eciæ *vicinior* habenda sit. » — *Ibid., n. 2.*

b) « Qui parœciæ regimen assumpsit, debet loci narium de parœciæ vacatione *statim* certiorem re. » — *Ibid., n. 3.*

1183. **II. Vicarius œconomus** « **iisdem juribus gaudet mque officiis adstringitur ac parochus,** in iis quæ ıarum curam spectant ;

a) » Nihil tamen ipsi agere in parœcia licet quod *udicium* afferre possit juribus parochi aut beneficii ɛcialis ». — *Cod., c. 473, § 1.*

b) « Œconomus *novo parocho* vel œconomo succes- coram vicario foraneo vel alio sacerdote ab Ordinario ɡnato, *tradat* clavem archivi et inventarium libro- ac documentorum aliarumque rerum quæ ad parœ- pertinent, et *rationem reddat* accepti et expensi ɔore administrationis. » — *Ibid., § 2.*

ARTICULUS IV

DE VICARIIS ADJUTORIBUS

1184. **I.** « **Si parochus, ob senectutem, mentis tium, imperitiam, cæcitatem aliamve permanentem ca sam, suis muniis rite obeundis impar evaserit,**

a) » Ordinarius loci det *vicarium adjutorem*, præsen tum a Superiore si de parœcia agatur religiosis concredi qui suppleat ejus vicem, assignata eidem *congrua fr tuum portione*, nisi aliter provisum sit. » — *Cod., c. 475, §*

b) « Adjutori, si *in omnibus* suppleat parochi vice jura omnia et officia competunt parochorum propria, cepta Missæ applicatione pro populo quæ parochum grav

» Si vero suppleat *ex parte* dumtaxat, ejus jura et ob gationes desumantur ex litteris deputationis. » — *Ibid., §*

c) « Si parochus sit cui compos, adjutor operam su præstare debet sub ejusdem auctoritate, secundum Or narii litteras. » — *Ibid., § 3.*

d) « Quod si per vicarium adjutorem bono animarum pr deri nequeat, locus est parochi *amotioni* ad normam can. 21 2161. » — *Ibid., § 4. — Cf. n. 1158, sq.*

1185. **II. Quod ad Vicariorum præcedentiam attine**

a) « Vicarii *substituti* et *adjutores* præcedunt, dum munere manent, vicariis cooperatoribus ; hi aliis sacer tibus ecclesiæ parœciali addictis. » — *Cod., c. 478, §*

b) « Sicut parochus ecclesiæ cathedralis, ita *vicar parœcialis Capituli cathedralis* præcedit omnibus a diœcesis parochis aut vicariis ;

c) » Œconomi vero jus præcedentiæ regitur normis can. 106 statutis. » — *Cod., c. 478. — Cf. n. 679.*

CAPUT IX

DE ECCLESIARUM RECTORIBUS ET DE CAPPELLANIS

ine *rectorum ecclesiarum* hic veniunt « sacerdotes quibus cura mandatur alicujus ecclesiæ, quæ nec parœcialis sit nec capitu-ris, nec adnexa domui communitatis religiosæ quæ in eadem icia celebret ». — *Cod., c. 479, § 1.*

cappellano religiosarum, sodalium virorum religionis laicalis, nfraternitatis vel alius legitimæ associationis, serventur parti-larium canonum præscripta. » — *Ibid.*, § *2.*

ARTICULUS I

DE ECCLESIARUM RECTORIBUS

1186. **I. Ecclesiarum rectores** « **libere nominantur ab inario loci,** salvo jure *eligendi* aut *præsentandi,* si cui ime competat ; quo in casu Ordinarii est rectorem robare ». — *Cod., c. 480,* § *1.*

a) « Licet ecclesia pertineat ad aliquam *religionem nptam,* rector tamen a Superiore nominatus debet ab *inario loci* approbari. » — *Ibid.*, § *2.*

b) « Si ecclesia conjuncta sit cum *Seminario* aliove *gio* quod a *clericis* regitur, Superior Seminarii vel gii est simul ecclesiæ rector, nisi aliter loci Ordinarius tituerit. » — *Ibid.*, § *3.*

1187. **II. Functiones parœciales** in ecclesia sibi com-a, rector peragere nequit. — *Cod., c. 481.*

a) Sed potest « *divina officia* etiam sollemnia ibidem rare, salvis legitimis fundationis legibus, et dummodo *noceant* ministerio parœciali ;

b) » In *dubio* autem utrum hujusmodi detrimentum con-t, necne, Ordinarii loci est rem dirimere et opportunas nas præscribere ad illud evitandum ». — *Cod., c. 482.*

1188. **III. Si ecclesia ita a parœciali distet** ut, Ordinarii loci judicio, parœciani « *non sine gravi incommodo* » possint parœcialem ecclesiam adire, ibique divinis officiis interesse :

a) « Loci Ordinarius, gravibus quoque statutis pœnis, potest *rectori præcipere* ut horis populo commodioribus officia celebret, fidelibus dies festos ac jejunia denuntiet, et catecheticam instructionem et Evangelii explicationem tradat ». — *Cod., c. 483, n. 1.*

b) « Parochus potest ex eadem sanctissimum Sacramentum, inibi forte asservatum, pro *infirmis* desumere. » — *Ibid., n. 2.*

1189. **IV. Rector ecclesiæ debet curare seu advigilare,** sub auctoritate Ordinarii loci, servatis legitimis statutis ac quæsitis juribus, « ut *divina officia*, ad sacrorum canonum præscripta, ordinate in ecclesia celebrentur ; *onera* fideliter adimpleantur ; *bona* rite administrentur ; *sacræ supellectilis* ac ædium sacrorum conservationi et decori prospiciatur ; et ne quidpiam fiat quod *sanctitati loci* ac reverentiæ domo Dei debitæ quoquomodo repugnet ». — *Cod., c. 485.*

1190. **V. « Sine rectoris vel alius legitimi Superioris licentia, saltem præsumpta,** *nemini licet* in ecclesia Missam celebrare, Sacramenta ministrare, aliasve functiones sacras peragere ;

» Hæc vero licentia dari vel negari debet ad normam juris. » — *Cod., c. 484, § 1.*

« Quod attinet ad *conciones* in ecclesia habendas, serventur præscripta can. 1337-1342. » — *Ibid., § 2.* — *Cf. n. 621, sq.*

1191. **VI. Ad nutum removere potest** Ordinarius loci, ex qualibet justa causa, rectorem ecclesiæ, « etsi ab aliis electum aut præsentatum ». — *Cod., c. 486.*

« Quod si rector fuerit *religiosus*, servetur circa ejus remotionem præscriptum can. 454, § 5. » — *Ibid.* — *Cf. num. 1155, c.*

ARTICULUS II

DE CAPPELLANIS MILITUM ET NAVIUM

1192. **I. De jure communi :**

a) Si milites, in castris aut papilionibus exsistentes, n habeant *cappellanum castrensem*, pro animarum cura S. Sede deputatum, vel ab Ordinario in cujus diœcesi sistunt approbatum, *vagis* adnumerantur. — Conseenter, eorum parochus erit ipse parochus loci in quo o *tempore* exsistunt. — *Cf. n. 887.*

b) *Cappellani* militum, si sint specialiter *delegati a mmo Pontifice*, aut a *Cappellano majori* quem ipse apobaverit, possunt *ubique* facultates suas exercere juxta iorem indulti, absque ulla Episcoporum approbatione.

c) Si cappellanus jurisdictionem suam *ab Episcopo* ceperit, et contigerit exercitum duci in aliam diœcen, debet recurrere ad *Ordinarium loci*, quia delegaines non extenduntur ultra territorium concedentis. Attamen, in *itinere* et in *castris*, ex tacito Episcoporum nsensu, ut fert consuetudo universalis, milites extra œcesim Episcopi approbantis absolvere potest.

1193. **II. Specialibus decretis** plerumque spirituali litum bono provisum est. Ideoque « circa militum ppellanos, sive majores sive minores, standum est culiaribus Sanctæ Sedis præscriptis ». — *Cod., c. 451, § 3.*

a) Porro, S. Pontifex Pius IX, brevi Apostolico « *Quæ holico nomine* », 6 jul. 1875, necessitatibus animarum ovidit in Gallia, hæc statuendo :

1° Quamdiu Gallorum copiæ *in stativis habeantur*, um locorum Archiepiscopis aut Episcopis cappellani litum præsidiarii in spiritualibus subjiciantur.

2° Quum eædem copiæ e stativis *eductæ fuerint (mobiées)*, singuli cappellanorum, tam *in ditione* quam *extra ionem Reipublicæ Gallorum*, omnes et singulas facules exercere libere et licite valeant quibus in diœcesi, ex

concessione proprii Archiepiscopi vel Episcopi, utebantur antequam copiæ stativa reliquissent.

b) Alias facultates Summus Pontifex adjecit quibus Cappellani possint :

1° Una etiam hora, vel ante auroram, vel post meridiem, ac, necessitate id urgente, *extra ecclesiam* et sub dio, decenti tamen in loco, super altari *portatili* lapide sacro et necessaria ad id supellectili instructo, *præsentibus quoque infidelibus*, *hæreticis* atque *excommunitatis*, dummodo aliter fieri nequeat, et absit periculum scandali et irreverentiæ, sacrum peragere, illudque, necessitate pariter urgente, servatis tamen servandis, *bis eodem die* facere ; nec non, qualibet feria secunda vel tertia non impeditis, unam Missam *pro defunctis* super eodem altari portatili celebrare.

2° Singulis Christifidelibus qui Gallorum vel in exercitu militant, vel in re præsenti quovis modo *ad exercitum pertinuerint*, Ecclesiæ *sacramenta* ministrare, eosque *absolvere* a quibusvis reatibus *reservatis* tum Sedi Apostolicæ, tum Ordinariis locorum per quæ exercitus iidem transeant, vel in quibus consistant.

3° Iisdem Christifidelibus qui, vere pœnitentes et confessi, ac sacra communione refecti, dominica Resurrectionis, et festivitatibus Nativitatis Domini, et Immaculatæ Conceptionis, et Assumptionis Beatæ Mariæ Virginis, pro christianorum Principum concordia, hæreseon exstirpatione, peccatorum conversione, ac Sanctæ Matris Ecclesiæ exaltatione, pias ad Deum preces effuderint, *plenariam omnium peccatorum suorum indulgentiam et remissionem*, etiam defunctis applicabilem, concedere.

4° Tandem, vasa, tabernacula, vestes, ornamenta, et quidquid ad cultum divinum spectet, et spirituali servitio sit necessarium, *benedicere.*

His facultatibus uti valent cappellani militum *durante tantum expeditione*, quin eas Ordinariis locorum per quæ aut exercitus transeat, aut in quibus expeditionis causa constiterit, subjicere teneantur. — *Cf. epist. card. Secret. Status ad archiep. Rhemen., 14 sept. 1913.* — *Cf. n. 972.*

c) Ut curæ et regimini spirituali sacerdotum et clericorum qui in *terrestri* Francorum exercitu aut militabant, aut cappellanorum officio fungebantur, plenius provideretur, S. P. Benedictus XV duos Episcopos *Inspectores*, durante bello, deputaverat cum potestate *ordinaria* sacerdotes omnes et seminariorum alumnos, dum in exercitu manebant, visitandi, et in iis quæ ad animarum regimen et curam pertinent dirigendi et gubernandi tanquam

prii eorum Ordinarii, ad tramitem sacrorum canonum. — *S. C. nstit., 19 nov. 1917 (Acta, IX, 566).*

temque Episcopum Forojuliensem et Tolonensem constituerat pectorem cum eadem potestate quoad clericos qui in *classi* incorum aut militabant aut Cappellanorum officio fungebantur. *S. C. Cong. Constit., 30 apr. 1918 (Acta, X, 238).*

1194. **III. Décret du 5 mai 1913 relatif aux aumôrs militaires, en France.**

Les dispositions des articles 1, 3 et 4, des alinéas 4 et 5 l'article 5 du décret du 27 avril 1881, portant règlement dministration publique pour l'exécution de la loi du juillet 1880, sont remplacées par les dispositions suintes :

ART. 1er. — Pour l'application de l'article 3 de la loi du 8 juillet 30, sont attachés aux armées de campagne : pour chaque groupe brancardiers de corps, deux ministres du culte catholique, un nistre du culte protestant, un ministre du culte israélite ; pour ique groupe divisionnaire de brancardiers, ainsi que pour cha- division de cavalerie, un ministre du culte catholique.

En cas d'expédition coloniale, le ministre de la Guerre fixe, suint la composition du corps expéditionnaire, le nombre des mitres des différents cultes qui peuvent être attachés à ce corps.

ART. 3. — Les aumôniers militaires sont nommés par le minis- de la Guerre.

ART. 4. — Les aumôniers militaires sont assimilés aux capitaines ir les prestations en deniers et en nature, les pensions et les orations. Ils ont droit aux prestations et aux pensions attribuées capitaines ayant plus de quatre ans de grade. Éventuellement, x d'entre eux qui sont montés reçoivent, en outre, l'indemnité monture. Les allocations auxquelles ils ont droit leur sont attriées du jour où ils sont mis en possession d'une commission ou re de service, jusqu'au jour inclusivement où ils reçoivent notition de leur licenciement.

ART. 5, § 4. — A cet effet, dans chaque place de guerre, le gouneur désigné dresse la liste des ministres du culte qui acceptent remplir éventuellement les fonctions d'aumôniers.

5. — Lorsqu'il y a lieu de réclamer leurs services, l'autorité itaire adresse des réquisitions aux ministres du culte inscrits cette liste.

Plusieurs évêques ont émis des réserves formelles, et

insisté sur plusieurs dispositions regrettables de ce décret par rapport aux droits de la hiérarchie ecclésiastique. Puis ils ont édicté certaines règles pour sauvegarder la nomination canonique. — *Cf. Questions actuelles, vol. 115, pag. 773, sq.*

1195. **IV. Cappellani navium, et sacerdotes omnes maritimum iter arripientes,**

a) « Dummodo, vel a *proprio Ordinario*, vel ab Ordinario portus in quo *navim conscendunt*, vel etiam ab Ordinario *cujusvis portus interjecti* per quem in itinere transeunt, facultatem rite acceperint confessiones audiendi, possunt, toto itinere, quorumlibet fidelium *secum navigantium* confessiones in navi excipere, quamvis navis in itinere transeat, vel etiam aliquandiu consistat, variis in locis diversorum Ordinariorum jurisdictioni subjectis.

b) » Quoties vero navis *in itinere consistat*, possunt confessiones excipere, tum fidelium qui quavis de causa ad navim *accedant*, tum eorum qui ipsis *ad terram* obiter appellentibus confiteri petant, eosque valide ac licite absolvere etiam a casibus Ordinario loci reservatis. » — *Cod., c. 883. — S. Offic. decret., 12 dec. 1906.*

1196. **V. Ad Missam in navi celebrandam,** non sufficit Episcopi licentia, sed indultum Apostolicum requiritur, quod a S. Congregatione de Sacramentis petendum est. — *Cf. Norm. pecul., cap. 7, art. 3 ; — et Cod., c. 822, § 3.*

a) Nec sacerdotes qui privilegio fruuntur ubique celebrandi, possunt in navi celebrare absque speciali hoc indulto. — *Cf. Bened. XIV, loc. cit. ; — et resp. S. C. Rit., 4 mart. 1901.*

b) Solent *conditiones* apponi, nempe, « dummodo locus ad hoc delectus nihil indecens aut indecorum præseferat ; mare sit adeo tranquillum ut nullum prorsus adsit periculum effusionis sacrarum specierum e calice ; et, si adsit, alter sacerdos, superpelliceo indutus, sacerdoti vel Præsuli celebranti adsistat ». — *Cf. monitum S. C. de Prop., 1 mart. 1902.*

c) *Episcopi*, sive residentiales, sive titulares, ab ac-

epta authentica notitia peractæ canonicæ provisionis, uuntur privilegio « celebrandi in mari, debitis cautelis dhibitis ». — *Cod., c. 349, § 1, n. 1.*

1197. **VI. Décret du 7 août 1914, concernant les umôniers de la marine française :**

Art. 1er. — Un service d'aumônerie fonctionne, en temps de ierre, sur ceux des bâtiments de la flotte que désigne le ministre la Marine.

Ce service est assuré par des ministres du culte agréés dans les nditions fixées par arrêté ministériel.

Art. 4. — Le service du culte à bord, les droits, devoirs et obligaons des aumôniers temporaires sont réglés d'aprés les prescripons qui se trouvaient en vigueur lors de la suppression du corps es aumôniers.

Art. 5. — Les aumôniers temporaires portent le costume du ergé séculier, et, au bras gauche, comme insigne distinctif, deux icres croisées en drap écarlate du modèle réglementaire pour les arins.

L'arrêté ministériel du 7 août 1914 portait les prescripons suivantes :

Il est embarqué un aumônier temporaire de la flotte, pour la irée de la guerre, sur chaque bâtiment hôpital et sur chaque ivire monté par un vice-amiral ou par le contre-amiral comandant la deuxième escadre légère.

Les aumôniers temporaires sont choisis par le ministre parmi les inistres du culte âgés de moins de soixante et un ans qui lui ont it parvenir une demande pour servir en cette qualité.

Cette demande, qui doit contenir l'engagement de servir à bord our toute la durée de la guerre, doit être accompagnée des pièces iivantes :

1° Un certificat de l'autorité militaire constatant que l'intéressé 'a plus aucune obligation militaire au titre du département de la ierre ;

2° Un certificat délivré par un médecin de la marine constatant ie son état de santé lui permet de supporter les fatigues de l'emarquement en guerre ;

3° Une autorisation du supérieur ecclésiastique dont il relève, testant qu'il présente toutes les conditions et qualités requises our exercer dignement les fonctions d'aumônier temporaire de la otte.

TRACTATUS VIII

DE RELIGIOSIS



Familiæ religiosæ, « ad majorem Omnipotentis Dei gloriam et salutem animarum procurandam, a sanctissimis viris, divino afflante Spiritu, institutæ..., lectissimas illas auxiliares Christi militum turmas constituunt quæ maxime, tum christianæ tum civili reipublicæ, usui, ornamento atque præsidio fuerunt ». — *Epist. encycl. Pii IX, 17 jun. 1847.*

Agendum est : de ipso statu religioso ; — de approbatione Institutorum et domorum erectione ; — de admissione in religionem ; — de obligationibus religiosorum ; — de religionum regimine ; — de privilegiis religiosorum ; — de eorum confessariis et cappellanis ; — de egressu e religione ; — de dimissione religiosorum ; — et de societatibus viventium in communi absque votis.

CAPUT I

DE IPSO STATU RELIGIOSO

Videlicet : de natura status religiosi ; — et de votorum sollemnitate.

ARTICULUS I

DE NATURA STATUS RELIGIOSI

1198. **I. Status religiosus** est « stabilis in communi vivendi modus, quo fideles, præter communia præcepta, evangelica quoque consilia, servanda per vota obedientiæ, castitatis et paupertatis, suscipiunt ». — *Cod., c. 487.*

a) « In canonibus qui sequuntur, veniunt nomine :
» 1° *Religionis*, societas, a legitima ecclesiastica aucto-

ate approbata, in qua sodales, secundum proprias sius societatis leges, vota publica, perpetua vel temporia, elapso tamen tempore renovanda, nuncupant, que ita ad evangelicam perfectionem tendunt ;

» 2° *Ordinis*, religio in qua vota sollemnia nuncupanr ; *Congregationis monasticæ*, plurium monasterium sui ris inter se conjunctio sub eodem Superiore ; *religionis emptæ*, religio, sive votorum sollemnium sive simpliım, a jurisdictione Ordinarii loci subducta ; *Congregaınis religiosæ* vel *Congregationis* simpliciter, religio in ıa vota dumtaxat simplicia, sive perpetua sive temporaı, emittuntur ;

» 3° *Religionis juris pontificii*, religio quæ, vel approbaınem, vel saltem laudis decretum ab Apostolica Sede est nsecuta ; *juris diœcesani*, religio quæ, ab Ordinariis ecta, hoc laudis decretum nondum obtinuit ;

» 4° *Religionis clericalis*, religio cujus plerique sodales cerdotio augentur ; secus est *laicalis ;*

» 5° *Domus religiosæ*, domus alicujus religionis in gere ; *domus regularis*, domus Ordinis ; *domus formatæ*, ımus religiosa in qua sex saltem religiosi professi degunt, ıorum, si agatur de religione clericali, quatuor saltem ıt sacerdotes ;

» 6° *Provinciæ*, plurium religiosarum domorum inter se njunctio sub eodem Superiore, partem ejusdem relinis constituens ;

» 7° *Religiosorum*, qui vota nuncuparunt in aliqua reione ; *religiosorum votorum simplicium*, qui in Conegatione religiosa ; *regularium*, qui in Ordine ; *sorom*, religiosæ votorum simplicium ; *monialium*, religiosæ torum sollemnium aut, nisi ex rei natura vel ex conxtu sermonis aliud constet, religiosæ quarum vota ex stituto sunt sollemnia, sed pro aliquibus locis ex Aposlicæ Sedis præscripto sunt simplicia ;

» 8° *Superiorum majorum*, Abbas Primas, Abbas Supeor Congregationis monasticæ, Abbas monasterii sui ris, licet ad monasticam Congregationem pertinentis, premus religionis Moderator, Superior provincialis,

eorundem vicarii aliique ad instar provincialium potestatem habentes. » — *Cod., c. 488.*

b) « Regulæ et particulares constitutiones singularum religionum, canonibus novi Codicis *non contrariæ*, vim suam servant ; quæ vero eisdem *opponuntur*, abrogatæ sunt. » — *Cod., c. 489.*

« Proinde earum textus *emendandus* erit. Ne autem in re tanti momenti aliquod inconveniens oriatur, Sacra Congregatio Sodalium Religiosorum negotiis præposita præscribit emendationes textus Regularum et Constitutionum *suo esse subjiciendas examini.* Hoc omnes et singulæ juris Pontificii Religiones, itemque quævis Societates sine votis publicis, sive virorum sive mulierum, in communi viventium, opportune peragent cum relationem de statu religionis ad Sanctam Sedem transmittent juxta præscriptum canonis 510. Quapropter interest ut omnes Religiones una cum prædicta relatione quædam suarum Regularum Constitutionumve exemplaria ad Hanc Sacram Congregationem mittant.

» Sacra insuper Congregatio hortatur enixeque rogat Rev. Ordinarios locorum in quibus alicujus Religionis Moderatores supremi et Congregationum mulierum supremæ Antistitæ commorantur, ut quamprimum de his omnibus illos *certiores faciant.* » — Romæ, ex Secretaria S. Congregationis, die 26 junii 1918. — *Acta, X, 290.*

c) « Quæ de religiosis statuuntur, etsi *masculino* vocabulo expressa, valent etiam pari jure de *mulieribus*, nisi ex contextu sermonis vel ex rei natura aliud constet. » — *Cod., c. 490.*

d) « Religiosi *præcedunt* laicis ; religiones clericales, laicalibus ; canonici regulares, monachis ; monachi, ceteris regularibus ; regulares, Congregationibus religiosis ; Congregationes juris pontificii, Congregationibus juris diœcesani. » — *Cod., c. 491, § 1.*

« At *clerus sæcularis* præcedit, tum laicis, tum religiosis extra eorum ecclesias, atque etiam in eorum ecclesiis si agatur de religione laicali ;

» Capitulum vero cathedrale, vel collegiale, eisdem præcedit, ubique locorum. » — *Ibid., § 2.*

1199. **II. Status religiosus, quoad substantialia, fuit immediate a Christo institutus,** ac proinde est de *jure divino,* non præcipiente, sed *consulente.*

a) Nam Christus Dominus dedit Ecclesiæ suæ *præ-epta* et *consilia.*

1° *Præcepta* sunt vere mandata, sine quorum observa-one non potest obtineri finis, seu assecutio regni cœlo-um. juxta verbum Domini apud *Matthæum*, XIX, *17* : Si vis ad vitam ingredi, serva mandata ».

2° *Consilia* autem ab ipso proposita sunt pro his qui olunt perfectionem christianæ caritatis assequi, dicente hristo Domino de *castitate* : « Sunt eunuchi qui seipsos astraverunt propter regnum cœlorum » *(Matth.*, XIX, *2)* ; et de *paupertate* : « Si vis perfectus esse, vade, vende uæ habes et da pauperibus, et habebis thesaurum in œlo, et veni, sequere me » *(Matth.*, XIX, *21)* ; et de *bedientia* : « Si quis vult venire post me, abneget semet-psum » *(Matth.*, XVI, *24)*.

Atqui, substantia status religiosi in his tribus votis con-stit ; ergo hic status ab ipso Christo traditus est. — *uarez, De Relig., tract. 7, lib. 3, cap. 2.*

b) Verum status religiosus non est institutus a Christo uoad *accidentalem* ejus determinationem ad talem regu-m vel finem particularem.

Accidentalia status religiosi, in his quæ spectant ad de-erminatum modum in eo vivendi, excogitarunt, labenti-us sæculis, viri sanctitate conspicui, et Ecclesiæ appro-ationi proposuerunt.

1200. **III. Unde, Ecclesia jus habet ea ordinandi quæ d perfectionem vitæ christianæ spectant,** ut fideles libere onsilia evangelica sequi valeant. — *Cf. Leonis XIII litt. erlectæ, 22 oct. 1880 ; et litt. Dolemus, 13 jul. 1886.*

a) Et, ex statutis principiis de relationibus inter tramque societatem *(cf. n. 19, sq.)*, sequitur : *Statum neri* ad agnoscendam personalitatem juridicam *asso-ationum* quæ sint ab Ecclesia approbatæ ; *singula* arum membra agnoscenda esse pro effectibus civilibus t ligata votis et Regula ; et proinde ipsam *Prælatorum uctoritatem* in suos subditos in foro civili esse agnoscen-am. — *Cf. Cavagnis, Institut. jur. pub., lib. 4, n. 356, sq.*

b) A fortiori, plane iniquum esset si Gubernium civile in cujus ditione Religio catholica recepta est, religioso conventus omnino *excluderet.*

Nam, si tanquam personæ juridicæ non agnoscuntur, salten debent admitti ceu *societates privatæ.* — Etenim, cum in jure Civi tatis moderno alta voce ubique promulgetur *libertas*, cum secta Massonicæ tam liberaliter *tolerentur*, quin et *promoveantur* ab ii qui præsunt, quo jure religiosis conventibus illud denegari poteri quod, tum omnibus sectis religiosis, tum societatibus ad eversionen ordinis socialis tendentibus, tam liberaliter conceditur ? — *Aichne Compend. jur. can.*, § *36.* — *Cf. Pii VI litteras Quod aliquantum 10 mart. 1791.*

1201. **IV. Sodalitatis cujuslibet religiosæ finis**

a) *Primarius* et *generalis* est sanctificatio membro rum suorum, per observantiam trium eorumdem votorun et propriarum constitutionum.

b) Finis *secundarius* et *specialis* constituitur in illi peculiaribus caritatis operibus erga Deum aut erga proxi mum, ad quæ exercenda Institutum ipsum formatum est — *Cf. epist. Leonis XIII ad Archiep. Paris., 23 dec. 1900 et ad Superiores Ordinum relig., 29 jun. 1901.*

1202. **V. Diversitas religionum** exsurgit : tum e diversitate *finis proximi*, tum ex diversitate *mediorun accidentalium* quibus religio, secundum regulas vel cons titutiones proprias, in suum finem tendit.

a) Ratione *finis proximi*, distinguuntur in tre classes, quatenus vitam *contemplativam*, vel *activam*, ve *mixtam* profitentur.

Religiones *contemplativæ* principaliter meditationi re rum cœlestium et orationi vacant.

Religiones *activæ* principaliter se exercent in operibu misericordiæ et caritatis erga proximum, sive spiritualibu sive corporalibus.

Religiones *mixtæ* utramque vitam contemplativam e activam conjungunt.

Inter Religiones, *supremum* gradum tenent *mixtæ*, quia, sicu magis est illuminare quam lucere tantum, sic magis est contem

ta aliis ex caritate tradere quam contemplari tantum. — *Cf. S. om., 2, 2., q. 188, art. 6.*

Vita autem *contemplativa* præponitur *activæ*, juxta illud Christi : Iaria optimam partem elegit ». — *Luc.*, x, *42.*

b) Ratione *mediorum*, quatuor sunt regulæ *principa-res*, nempe : regulæ S. Basilii, S. Augustini, S. Bene-cti et S. Francisci.

Uni ex his adhæserunt plerique fundatores Ordinum, jectis *peculiaribus statutis* seu *constitutionibus*, quibus am quisque familiam ad finem proprium adduceret.

ARTICULUS II

DE VOTORUM SOLLEMNITATE

1203. **I. Professio sollemnis actus votis contrarios ldit invalidos si sint irritabiles,** dum *simplex* profes-, temporaria sit vel perpetua, eosdem actus *illicitos* ldit quidem sed non invalidos. — *Cod., c. 579.* — Hinc :

a) Votum sollemne *castitatis* est perpetuum impedi-entum ut quis possit valide *matrimonium* contrahere. *Cf. n. 1027.*

b) Votum sollemne *paupertatis* importat cujusque oprietatis abdicationem, et incapacitatem ad illam nuo acquirendam. — *Cf. n. 1246.*

Equidem de essentia paupertatis evangelicæ non est ut minio rerum temporalium privet, sed tantum ut exclu-t *usum independentem* ; verum jure canonico sancitum ut sollemne votum paupertatis excludat etiam *capa-atem* dominii, ita ut vovens non possit *valide* bona tem-ralia tanquam propria possidere. — *Cf. Trid.* xxv, *Regularibus, cap. 2.* — *Cf. Suarez, De Relig., tract. 7, . 2, cap. 13, n. 9.*

c) Votum sollemne *obedientiæ* efficit ut persona vens, suam voluntatem ita abdicet in futurum, ut non ssit *valide* se obligare erga Deum vel homines, nisi ad Prælati arbitrium.

« Arbitrium (Religiosi), non ex sua, cum *velle* et *nolle* non h
beat, sed ex illius, quem vice Dei super caput suum posuit, volu
tate dependet. » — *Cap. Si Religiosus, 27, De elect., in 6°.*

1204. **II. Unde oriatur votorum sollemnitas,** non u
est sententia apud Doctores.

Communiter dicitur sollemnitatem votorum non es
ipsis *intrinsecam*, ita ut votum simplex et sollemne diff
rant *specie*, sed eam *ab Ecclesiæ dispositione* pender

Quod probatur ex. *cap. Quod votum, De voto, in 6°*,
quo Bonifacius VIII declaravit voti sollemnitatem «
sola constitutione Ecclesiæ esse inventam. » — C
Greg. XIII Const. Quanto, 1 feb. 1583.

1205. **III. Hinc, ab Ecclesia pendet id omne quo
ipsius judicio, hanc sollemnitatem constituit.**

a) Proinde, ad ipsam pertinet statuere *incapacit
tem* voventibus inhærentem quoad certos actus huju
modi votis oppositos ; et quidem, *non obstante civ
potestate* contrarium ordinante, cum Ecclesia sit indepe
dens a sæculari auctoritate quoad objecta finem spiritu
lem spectantia.

Ideo *nulli* omnino et irriti essent omnes *actus propr
tatis* a sollemniter professo peracti, quantumvis validi
jure civili alias haberentur.

b) Ex dictis intelligitur cur vota sollemnia in Ordi
ab Ecclesia ad hoc approbato sint emittenda ; imo,
domibus auctoritate Sanctæ Sedis erectis. — C
Ben. XIV, De syn., lib. 9, cap. 1.

Item apparet quomodo a S. Sede *sollemnia* reputentur vota M
nialium in Sabaudia et in diœcesi Niciensi, dum talia non hal
vota emissa in ceteris Galliæ monasteriis ad eadem Instituta per
nentibus.

1206. **IV. Ut vota Monialium sollemnia reputentu**
debent emitti in domo *clausuræ Pontificiæ* adstricta.
Cap. Periculoso, De statu Regularium, in 6°. — *Tri*
xxv, *cap. 5, De Reg.* ; — *Ben. XIV constit. Quamu
justo, 30 apr. 1749* ; — *Cod., c. 597.*

In *Gallia*, a tempore perturbationis anni 1789, Moniales nonnisi
usuræ *episcopali* subjiciuntur, nec a Sede Apostolica potesta-
n acceperunt ad sollemnem professionem admittendi. — *Cf. resp.
c. Pœnitentiariæ ad Episc. Cenomanen., 2 jan. 1836.*
Sedes enim Apostolica expedire non existimat ut vota sollemnia
niales emittant in iis regionibus in quibus, ratione circumstan-
rum et civilium legum, *clausuræ* lex, tantopere a sacris canoni-
s inculcata, tantisque pœnis sancita, vel servari non possit, vel
ile possit violari, quamvis Moniales ad eos Ordines pertineant
i a Sancta Sede approbati sint ad vota sollemnia Deo nuncu-
nda. — *S. C. Ep. et Reg., 2 sept. 1864.*
Porro, monasteria quarum vota ex Instituto sunt sollemnia, sed
S. Sedis præscripto sunt simplicia, in Gallia et Belgio ab Ordi-
riis locorum *dependent* eadem ratione ac ante Codicis promulga-
nem, cauto tamen quod nulla potestas sit Episcopis ad immutan-
s regulas antiquiorum Ordinum aut constitutiones monialium
Sancta Sede approbatas. — *S. C. de Religiosis, 22 maii 1919
cta,* XI, *240*).

CAPUT II

DE APPROBATIONE INSTITUTORUM ET DOMORUM ERECTIONE

ARTICULUS I

DE INSTITUTORUM APPROBATIONE

1207. **I. Ordinum religiosorum approbatio,** in quibus *vota sollemnia* emittuntur, *Sedi Apostolicæ* reservata est.

Revera, ex antea dictis, sollemnitas votorum « ex sola constitutione Ecclesiæ » pendet ; ergo, ad solum Supremum legislatorem pertinet inhabilitates inducere quæ, nisi ab eo ponantur, nullam vim habent. — *Cf. cap. 9, de religiosis domibus ; — cap. Religionum, cod. tit., in 6° ; extravag. unic. Joannis XXII, eod. tit.*

1208. **II. Verum Congregationes religiosæ** tentari et inchoari possunt sub auctoritate *Episcoporum.*

Imo, Sedes Apostolica non solet novam Congregationem *approbare,* nisi post satis diuturni temporis experimentum.

a) Sed, licet Episcopi (non autem Vicarius Capitularis vel Vicarius Generalis) condere possint Congregationes religiosas, eas tamen « ne condant neve condi sinant, *inconsulta* Sede Apostolica ;

» Quod si agatur de *Tertiariis* in communi viventibus, requiritur præterea ut a supremo Moderatore primi Ordinis suæ religioni aggregentur ». — *Cod., c. 492, § 1. — Pii X motu proprio Dei providentis, 15 jul. 1906.*

b) Ordinarius, hujus licentiæ impetrandæ gratia, S. C. de Religiosis adeat per *supplicem libellum* quo hæc docebit : « Quis qualisque sit novæ sodalitatis auctor, et qua is causa ad eam instituendam ducatur : quibus verbis conceptum sit sodalitatis condendæ nomen seu titulus, quæ sint forma, color, materia, partes habitus a novitiis et professis gestandi ; quot et quænam sibi opera sodalitas assumptura sit ; quibus opibus tuitio ejusdem contineatur ; an

lia in diœcesi sint instituta, et quibus illa operibus insistant ».
'ii X constit. Dei providentis.

c) « Nec *nomen* nec *habitus* religionis jam constitutæ assumi
st ab iis qui ad illam legitime non pertinent, aut a nova reli-
e. » — *Cod., c. 492, § 3.*

1209. **III. « Congregatio juris diœcesani,**

a) » Quamvis decursu temporis in plures diœceses
usa, usque tamen dum pontificiæ *approbationis* aut
lis testimonio caruerit, remanet diœcesana, *Ordina-
um jurisdictioni* ad normam juris plane subjecta. » —
., c. 492, § 2.

b) Congregatio religiosa juris diœcesani « *in alia
cesi* domos constituere non potest nisi consentiente
que Ordinario, tum loci ubi est domus princeps, tum
quo velit commigrare ;
Ordinarius autem loci unde excedit, consensum sine
vi causa ne deneget. » — *Cod., c. 495, § 1.*

c) Si ad diœceses alias eam propagari accidat, « nihil
ipsius legibus mutari liceat, nisi de consensu *singulo-
ı Ordinariorum* quorum in diœcesibus ædes habeat ».
*Ibid., § 2. — Cf. Leonis XIII const. Conditæ a Christo,
ec. 1900.*

d) « Quælibet religio, etiam juris diœcesani tantum,
el legitime condita, etiamsi unica domo constet,
primi nequit nisi a Sancta Sede, cui etiam reservatur
bonis in casu statuere, semper tamen salva offeren-
n voluntate. » — *Cod., c. 493.*

1210. **IV. Sedes Apostolica, in approbandis novis
itutis votorum simplicium,** secundum *Normas* proce-
solet quæ a *S. Cong. Episc. et Reg.* firmatæ sunt,
un. 1901.

a) Aliquando, fundatoribus novi Instituti litteræ
tur quibus eorum *intentio*, vel *finis* ipsius Instituti,
atur : nempe, si Institutum recens natum unam
taxat vel alteram domum habeat, nec aptæ adhuc
eo constitutiones concinnatæ fuerint.

Pia Institutio, quamvis hujusmodi litteris donat manet nihilominus in statu *privati* et omnino *diœcesar* sodalitii. — *Norm., num. 1.*

b) Per decretum quo *ipsum Institutum laudatu* Congregatio cessat esse simpliciter diœcesana, et *Por tificii juris* evadit.

Hoc *decretum laudis* conceditur si, post elapsum a prima fund tione congruum tempus, Institutum satis *diffusum* fuerit, et uber dederit *fructus* pietatis, regularitatis et spiritualis emolumenti. I quibus constare debet per *litteras testimoniales* Antistitis vel A tistum *Ordinariorum* in cujus vel in quorum diœcesibus seu te ritoriis Institutum habet domos vel domum. — *Norm., n. 2, sq.*

c) Decretum *approbationis Instituti* demum conced tur si, post datum decretum *laudis*, per satis diutur temporis experimentum probatur Instituti firma con pago, Constitutionum accommodatio et vigens obse vantia. — *Norm., n. 5, sq.*

d) Super *Constitutionibus*, ut plurimum, cum decre *laudis* Instituti, dantur animadversiones *in folio.*

Cum decreto *approbationis* Instituti, dantur etiam haud ra *novæ animadversiones*, ad pleniorem correctionem Constitutionu

Item, nonnunquam datur decretum quo Constitutiones eme datæ *approbantur ad experimentum*, ad tres, quinque vel septe annos.

e) Dantur denique aliquando decreta *definitiv approbationis* Instituti simul et Constitutionum. *Norm., num. 24.*

Immutandi constitutiones, utpote quæ probatæ a Se Apostolica, nemini Episcoporum jus datur. — *Le nis XIII constit. Conditæ a Christo, 8 dec. 1900, § 2, n. 2 Cod., c. 618, § 2.*

f) « Religionem *pontificii juris* in provincias divider constitutas jam provincias conjungere, vel aliter circum cribere, novas condere conditasve supprimere, monaster sui juris a monastica Congregatione separare et alii unir ad *unam* pertinet Sedem Apostolicam. » — *Cod., c. 494, §*

g) « Exstincta provincia, *de ejus bonis statuere*, salv

titiæ legibus et fundatorum voluntate, spectat, nisi
ıstitutiones aliud caveant, ad Capitulum generale, vel,
ra tempus Capituli, ad Moderatorem generalem cum
Consilio. » — *Ibid.*, § *2.*

1211. **V. Specialis Consultorum Commissio,** præside Congr. de Religiosis Præfecto, auctoritate Apostolica per constituta est, « eidemque deferuntur omnia quæ novi cujuslibet Instituti votorum simplicium, ejusmque constitutionum *examen* et *approbationem* attiıt, nisi, speciali ex causa, vel exortis inter Commissio- Consultores gravibus opinionum discrepantiis, Cardiis Præfectus opportunius judicaverit ad Emorum trum cœtum rem deferre ». — *S. C. de Religiosis ret., 24 mart. 1914 (Acta, VI, 189).* — *Cf. ibid. Normas uliares huic decreto adjectas.*

In examinandis et approbandis novis Institutis seu constituibus, Commissio *præ oculis habeat* omnia quæ statuta inveniuntur SS. Canonibus, in RR. Pontificum constitutionibus, et præsertim *Normis* S. C. Episc. et Reg., in decretis S. Cong. Religiosorum. » *Ibid.*, *n. 8.*

ARTICULUS II

DE ERECTIONE ET SUPPRESSIONE DOMORUM

1212. **I.** « **Ad erigendam domum religiosam exemp-n,** sive formatam sive non formatam, aut monastem monialium, aut in locis Sacræ Congregationi de op. Fide subjectis quamlibet religiosam domum, requiır beneplacitum *Sedis Apostolicæ* et *Ordinarii loci* ısensus in scriptis datus ;

Secus, satis est Ordinarii venia. » — *Cod., c. 497,* § *1.* *Cf. Leonis XIII const. Romanos Pontifices, 8 maii 1881.*

a) « Constituendæ novæ domus permissio facultatem umfert : pro religionibus *clericalibus*, habendi ecclesiam publicum oratorium domui adnexum, salvo præscripto . 1162, § 4 *(cf. n. 1401, c)*, et sacra ministeria peradi, servatis de jure servandis ; pro *omnibus religioni-*

bus, pia opera exercendi religionis propria, salvis con ditionibus in ipsa permissione appositis. » — *Ibid.*, § 2

b) « Nulla religiosa domus erigatur nisi judicari pru denter possit, vel ex reditibus propriis, vel ex consueti eleemosynis, vel alio modo, *congruæ sodalium habitation* et *sustentationi* provisum iri. » — *Cod., c. 496.*

1213. **II. Ut constituta domus in alios usus converta tur,** « *eædem sollemnitates* requiruntur de quibus supra nisi agatur de conversione quæ, salvis fundationis legibus ad *internum* regimen et disciplinam religiosam dumtaxa referatur ». — *Cod., c. 497*, § *4*. — *Cf. Leonis XIII consti Romanos Pontifices.*

Verum, « ut ædificentur et aperiantur schola, hospitiur vel similis rationis ædes *separata* a domo etiam exempt necessaria est, et sufficit, specialis *Ordinarii* scripta l centia ». — *Ibid.*, § *3*.

1214. **III. Supprimi nequit domus religiosa, sive for mata sive non formata :**

a) Sine beneplacito apostolico, « si ad religioner *exemptam* pertineat ». — *Cod., c. 498.*

b) « Si ad Congregationem juris pontificii *non exemp tam*, supprimi potest a supremo Moderatore, conser tiente Ordinario loci ;

c) » Si ad Congregationem *juris diœcesani*, sola Ord narii loci auctoritate, audito Congregationis Moder tore, salvo jure recursus in suspensivo ad Sedem Apost licam. » — *Ibid.*

Si tamen religio *unica domo* constet, supprimi nequit nisi Sancta Sede, ad normam can. 493. — *Cf. n. 1209, d.*

CAPUT III

DE ADMISSIONE IN RELIGIONEM

n religionem admitti potest quilibet catholicus qui nullo legitimo letineatur impedimento rectaque intentione moveatur, et ad reli- ionis onera ferenda sit idoneus. » — *Cod.*, *c. 538.*

ARTICULUS I

DE POSTULATU

1215. **I.** « **In religionibus a votis perpetuis,** *mulieres* *nes,* et, si agatur de religione virorum, *conversi,* ante- am ad novitiatum admittantur, postulatum ad *sex sal- n integros menses* peragant ;

a) » In religionibus vero a votis *temporariis,* ad neces- atem et tempus postulatus quod attinet, standum est nstitutionibus. » — *Cod., c. 539, § 1.* — *S. C. de Relig.,* *aug. 1912.*

b) « Superior major præscriptum postulatus tempus test *prorogare,* non tamen ultra aliud semestre. » — *id., § 2.*

1216. **II. Postulatus peragi debet** « **vel in domo no- iatus vel in alia religionis domo** in qua disciplina se- ndum constitutiones accurate servetur, sub speciali ra probati religiosi ». — *Cod., c. 540, § 1.*

a) « Postulantes *vestem* induant modestam, ac diver- m a veste novitiorum. » — *Ibid., § 2.*

b) « In monasteriis *monialium* adspirantes, dum pos- latum peragunt, lege clausuræ tenentur. » — *Ibid., § 3.*

1217. **III. Jus admittendi ad novitiatum et subse- entem professionem religiosam,** tam temporariam quam rpetuam, « pertinet ad *Superiores majores* cum suffragio

Consilii seu Capituli, secundum peculiares cujusque reli-gionis constitutiones ». — *Cod., c. 543.*

Postulantes, antequam novitiatum incipiant, « *exercitiis spir-tualibus* vacent per octo saltem integros dies ; et, juxta pruden confessarii judicium, præmittant generalem anteactæ vitæ confe-sionem ». — *Cod., c. 541.*

ARTICULUS II

DE REQUISITIS UT QUIS IN NOVITIATUM ADMITTATUR

1218. **I. « Invalide ad novitiatum admittuntur :**

1° » Qui sectæ *acatholicæ* adhæserunt ;

2° » Qui *ætatem* ad novitiatum requisitam non habent

3° » Qui religionem ingrediuntur *vi, metu gravi* aut *dol* inducti, vel quos Superior eodem modo inductus recipit

4° » *Conjux,* durante matrimonio ;

5° » Qui obstringuntur vel obstricti fuerunt vincul *professionis religiosæ ;*

6° » Hi quibus *imminet pœna* ob grave delictum com-missum de quo accusati sunt vel accusari possunt ;

7° » *Episcopus,* sive residentialis sive titularis, licet Romano Pontifice sit tantum designatus ;

8° » Clerici qui, ex instituto Sanctæ Sedis, *jurejurand* tenentur operam suam navare in bonum suæ diœcesis v missionum, pro eo tempore quo jurisjurandi obligati perdurat. » — *Cod., c. 542, n. 1.*

Verba « *qui sectæ acatholicæ adhæserunt* » (*sub num. 1*) non sui intelligenda de his qui, Dei gratia moti, ex hæresi vel schismate i quibus nati sunt ad Ecclesiam pervenerint, sed de iis qui a fid catholica defecerunt. — *Commiss. Pontif., 16 oct. 1919* (*Act* XI, *477*).

1219. **II. « Illicite, sed valide admittuntur :**

1° » Clerici *in sacris* constituti, *inconsulto* loci Ordina-rio, aut eodem *contradicente* ex eo quod eorum discessu in grave animarum detrimentum cedat quod aliter vita minime possit ;

2° » *Ære alieno gravati* qui solvendo pares non sint

° » Reddendæ rationi obnoxii, aut aliis *sæcularibus* *otiis* implicati ex quibus lites et molestias religio ere possit ;

° » Filii qui parentibus, idest patri vel matri, avo vel e, in gravi necessitate constitutis, *opitulari debent*, et entes quorum opera sit ad liberos alendos vel educan- necessaria ;

° » Ad sacerdotium in religione destinati, a quo tamen oveantur *irregularitate* aliove canonico impedimento ;

° » *Orientales* in latinis religionibus sine venia scripto Sacræ Congregationis pro Ecclesia Orientali. » — ., *c. 542, n. 2.*

1220. **III. Non absque prævia informatione postu- es ad novitiatum admittendi sunt.**

a) In quavis religione « omnes adspirantes, antequam ittantur, exhibere debent testimonium recepti *baptis- is* et *confirmationis* ». — *Cod., c. 544, § 1.*

b) Adspirantes *viri* « debent præterea *testimoniales* *as* exhibere Ordinarii originis ac cujusque loci in post expletum decimum quartum ætatis annum, ati sint ultra annum moraliter continuum, sublato ibet contrario privilegio ». — *Ibid., § 2.*

c) Si agatur de admittendis illis qui in *Seminario, col-* vel alius religionis *postulatu* aut *novitiatu* fuerunt, uiruntur præterea litteræ testimoniales, datæ, pro di- s casibus, a rectore Seminarii vel collegii, audito Ordi- loci, aut a majore religionis Superiore ». — *Ibid., § 3.*

d) Pro *clericis* admittendis, « præter testimonium ationis, sufficiunt litteræ testimoniales Ordinario- in quorum diœcesibus post ordinationem ultra annum liter continuum sint commorati, salvo præscripto . — *Ibid., § 4.*

e) Religioso *professo*, ad aliam religionem ex apos- indulto transeunti, « satis est testimonium Supe- majoris prioris religionis ». — *Ibid., § 5.*

f) Præter hæc testimonia, a jure requisita, « possunt

Superiores, quibus jus est adspirantes in religione cooptandi, *alia quoque exigere* quæ ipsis ad hunc fine necessaria aut opportuna videantur ». — *Ibid.*, § 6.

g) *Mulieres* denique « ne recipiantur nisi præmiss accuratis investigationibus circa earum indolem et more firmo præscripto § 3 ». — *Ibid.*, § 7.

h) « Superiores religiosi qui candidatum non idoneu aut sine requisitis litteris testimonialibus, ad novitiatu vel ad professionem admiserint, pro gravitate culpæ *p nientur*, non exclusa officii privatione. » — *Cod.*, c. 24

1221. **IV. Qui litteras testimoniales ex præscri juris dare debent :**

a) « Eas, non ipsis adspirantibus, sed *Superioribus ligiosis* dent gratuito intra trimestre spatium ab earum quisitione, sigillo clausas et, si agatur de illis qui in Sen nario, collegio vel alius religionis postulatu aut novitia fuerint, a Superiore juramento firmatas». — *Cod.*, *c. 545*, §

b) « Si, ob graves rationes, judicaverint se eis *respo dere non posse*, causas Apostolicæ Sedi intra idem temp exponant. » — *Ibid.*, § 2.

c) « Si reposuerint adspirantem satis *non esse s cognitum*, per aliam accuratam investigationem, ac fi dignam relationem, Superior religiosus suppleat ;

» Si vero *nil reposuerint*, Superior requirens de non cepta responsione Sanctam Sedem certiorem reddat. — *Ibid.*, § 3.

d) In suis litteris testimonialibus, « postquam *di gentem investigationem*, etiam per secretas notitias, ins tuerint, *referre debent*, graviter eorum conscientia oner super veritate expositorum, de adspirantis natalibus, m ribus, ingenio, vita, fama, conditione, scientia ; sitne inq situs, aliqua censura, irregularitate aut alio canonico i pedimento irretitus, num propria familia ejus auxilio digeat, et tandem, si agatur de illis qui in Seminario, c legio, aut alius religionis postulatu aut novitiatu fueri

nam de causa dimissi sint vel sponte discesserint ». *Ibid.*, § *4.*

e) « Omnes qui prædictas informationes receperint, :ta obligatione tenentur *secreti* servandi circa noti- habitas et personas quæ illas tradiderunt. » — *Cod.*, *546.*

1222. **V. In monasteriis monialium** « **postulans affe- dotem in constitutionibus statutam** aut legitima con- udine determinatam ». — *Cod., c. 547,* § *1.*

æc dos « ante susceptionem habitus *monasterio trada-* aut saltem ejus traditio tuta reddatur forma jure i valida ». — *Ibid.*, § *2.*

ı religionibus *votorum simplicium*, « quod ad religio- m dotem pertinet, standum constitutionibus ». — ., § *3.*

a) Dos præscripta « *condonari* ex toto vel ex parte ıit sine indulto Sanctæ Sedis, si agatur de religione ; pontificii ; sine venia Ordinarii loci, si de religione diœcesani ». — *Ibid.*, § *4.*

b) « Post primam religiosæ professionem, dos in , licitis ac fructiferis nominibus *collocetur* ab Antistita suo Consilio, de consensu Ordinarii loci et Superioris aris si domus ab hoc dependeat ;

)mnino autem prohibetur eam quoquo modo *ante reli- obitum* impendi, ne ad ædificandam quidem domum ıd æs alienum exstinguendum. » — *Cod., c. 549.*

:) « Dotes caute et integre *administrentur* apud mo- rium vel domum habitualis residentiæ supremæ Mo- ricis aut Antistitæ provincialis. » — *Cod., c. 550,* § *1.*

dinarii locorum « conservandis religiosarum dotibus *invigilent* ; et, præsertim in sacra visitatione, de n rationem exigant ». — *Ibid.*, § *2.*

) Et « religiosarum etiam exemptarum *Antistitæ*, ravitate culpæ, non exclusa si res ferat officii priva- ab Ordinario *puniantur*, si dotes puellarum recepta- *uoquo modo impendere* præsumpserint », salva sem-

per obligatione dotem restituendi religiosæ quavis de causa discedenti. — *Cod., c. 2412, n. 1.*

e) « Dos monasterio seu religioni *irrevocabiliter* acquiritur per *obitum* religiosæ, licet hæc nonnisi vota temporaria nuncupaverit. » — *Cod., c. 548.*

Sed « religiosæ professæ, sive votorum sollemnium sive votorum simplicium, *quavis de causa discedenti*, integra restituenda est sine fructibus jam maturis ». — *Cod., c. 551, § 1.*

Si vero religiosa professa ad aliam religionem ex apostolico indulto *transeat*, « durante *novitiatu*, fructus, salvo præscripto can. 570 ; emissa vero nova *professione*, dos ipsa huic religioni debentur ;

» Si ad aliud *ejusdem Ordinis* monasterium, huic debetur ipsa dos a die transitus ». — *Ibid., § 2.*

1223. **VI. Ut libertati professionis religiosæ consulatur :**

a) « Religiosarum etiam exemptarum Antistita debet *Ordinarium loci*, duobus saltem mensibus ante, *certiorem facere* de proxima admissione ad novitiatum et ad professionem, tum temporariam tum perpetuam, sive sollemnem sive simplicem. » — *Cod., c. 552, § 1.*

Secus, « pro gravitate culpæ, non exclusa, si res ferat, officii privatione, ab Ordinario loci puniatur ». — *Cod., c. 2412, n. 2.*

b) « Ordinarius loci vel, eo absente aut impedito, sacerdos ab eodem deputatus, *adspirantis voluntatem*, saltem triginta diebus ante novitiatum et ante professionem, ut supra, diligenter et gratuito *exploret*, non tamen clausuram ingrediens, num ea coacta seductave sit, an sciat quid agat ; et, si de pia ejus ac libera voluntate plane constiterit, tunc adspirans poterit ad novitiatum, vel novitia ad professionem admitti. » — *Cod., c. 552, § 2.*

c) *Excommunicatione*, nemini reservata, ipso facto plectuntur omnes, qualibet etiam dignitate fulgentes, qui « quoquo modo *cogant* virum aut mulierem ad religionem ingrediendam, vel ad emittendam religiosam professio-

n, tam sollemnum quam simplicem, tam perpetuam am temporariam ». — *Cod., c. 2352.*

ARTICULUS III

DE NOVITIORUM INSTITUTIONE

Exacto postulationis tempore ad normam constitutionum, si pirans in sancto proposito perseveret, « novitiatus incipit *sustione habitus* vel *alio modo* in constitutionibus præscripto ». — *l., can. 553.*

1224. I. **Novitiatus religiosus est :** *Probationis* tems, seu exercitium, ad profitendum statum religiosum aliquo particulari Ordine. — Videlicet :

a) Per hujusmodi exercitium, *ex una parte, Ordo reiosus* experitur, sive supernam novitii vocationem, quo ritu, qua mente ac voluntate ad id genus vitæ feratur, e ejusdem qualitates, mores, aptitudines ad finem proxim et modum vivendi proprium ipsi Ordini, ut exinde noscatur utrum expediat illum admittere, vel rejicere.

b) At simul, *ex alia parte, ipse novitius* experitur Reonis austeritates et statuta, suamque indolem, ut vit utrum expediat, juxta Dei consilium, statum religion, et quidem in illo Ordine, profiteri.

Necessarium est ut plena scientia et cognitione, et non temere, us religiosus suscipiatur ; et ideo oportet in particulari cone *talem statum* cum *tali persona*, consideratis ejus viribus, et s conditionibus extrincesis. Non enim quod est secundum se ius, cuilibet melius est. » — *Suarez, De religione, tract. 7, lib. 5, . 8, n. 2. — Cf. Trid., sess. 25, cap. 15, De Reg.*

c) Novitii « privilegiis omnibus ac *spiritualibus gra-* religioni concessis gaudent ; et, si morte prævenian-, ad eadem suffragia jus habent quæ pro professis præsbta sunt ». — *Cod., c. 567, § 1.*

Ioc valet etiamsi aliter ferant constitutiones antea a S. Sede robatæ. — *Commiss. Pontif., 16 oct. 1919.*

1225. II. « **Erigatur domus novitiatus ad normam stitutionum ;**

a) » Si vero agatur de religione *juris pontificii*, ad eam erigendam necessaria est licentia Sedis Apostolicæ. » — *Cod., c. 554, § 1.*

b) « *Plures* in eadem provincia novitiatus domus, si religio in provincias divisa sit, designari nequeunt, nisi gravi de causa et cum speciali apostolico indulto. » — *Ibid.*, § *2.*

c) « Novitiatus ab ea parte domus, in qua degunt professi, sit, quantum fieri potest, *segregatus* ita ut, sine speciali causa ac Superioris vel Magistri licentia, novitii nullam habeant communicationem cum professis, neque hi cum novitiis. » — *Cod., c. 564,* § *1.*

« *Conversis* autem novitiis locus separatus adsignetur. » — *Ibid.*, § *2.*

d) « Integre novitiatus peragatur in *habitu* quem constitutiones pro novitiis præscribunt, nisi speciales locorum circumstantiæ aliud exigant. » — *Cod., 557.*

1226. **III. « Novitiatus, ut valeat,**

a) » Peragi debet : 1° post completum *decimum quintum* ætatis annum ; 2° per *annum* integrum et continuum ; 3° in *domo* novitiatus. » — *Cod., c. 555,* § *1.*

b) Si *longius tempus* in constitutionibus pro novitiatu præscribatur, « illud ad *validitatem* professionis non requiritur, nisi in eisdem constitutionibus aliud expresse dicatur ». — *Ibid.*, § *2.*

c) « In religionibus in quibus *duæ* sunt sodalium classes, novitiatus pro altera classe peractus, pro altera non valet. » — *Cod., c. 558.*

1227. **IV. Novitiatus interrumpitur,** « ita ut denuo *incipiendus* ac perficiendus sit, si novitius, a Superiore dimissus, e domo exierit, aut domum sine illius licentia non reversurus deseruerit, aut extra domum, etsi reversurus, ultra triginta dies sive continuos sive non continuos permanserit quacunque ex causa, etiam de Superiorum licentia ». — *Cod., c. 556,* § *1.*

a) « Si novitius ultra quindecim, sed non ultra *triginta* es etiam non continuos, de Superiorum *licentia*, vel *vi* ictus, extra domus septa permanserit sub Superioris edientia, ad validitatem novitiatus necesse et satis est es hoc modo transactos *supplere ;*

» Si non ultra *quindecim dies*, supplementum potest a perioribus præscribi, sed non est ad validitatem neces- rium. » — *Ibid.*, § *2.*

b) Superiores *licentiam* manendi extra septa novi- tus, « nisi justa et gravi de causa, ne impertiant ». — *id.*, § *3.*

c) « Si novitius a Superioribus in aliam novitiatus do- im *ejusdem religionis* transferatur, novitiatus non inter- mpitur. » — *Ibid.*, § *4.*

1228. **V.** « **Novitiorum institutioni præficiendus est agister,** qui sit annos natus quinque saltem ac triginta, cem saltem ab annis a prima professione professus, pru- ntia, caritate, pietate, religionis observantia conspi- us, et, si de clericali religione agatur, in sacerdotio nstitutus. » — *Cod.*, *c. 559*, § *1.*

a) « Si, ob novitiorum numerum, vel aliam justam causam, edire visum fuerit, Magistro novitiorum *adjungatur socius*, *eidem* nediate subjectus in iis quæ ad novitiatus regimen spectant, os natus saltem triginta, quinque saltem ab annis a prima pro- sione professus, cum ceteris dotibus necessariis et opportunis. » *Ibid.*, § *2.*

b) « Uterque ab omnibus officiis oneribusque vacare debet quæ itiorum curam et regimen impedire valeant. » — *Ibid.*, § *3.*

c) Magister novitiorum ejusque socius « *eligantur* ad normam stitutionum ; et, si quod in his *tempus* ad durationem muneris scriptum sit, eo durante, ne removeantur sine justa gravique sa ; sed iidem *rursus eligi* possunt ». — *Cod.*, *c. 560.*

d) Superiores in novitiatus ac studiorum domo « ne collocent religiosos qui sint *ad exemplum*, regularis observantiæ studio ». *Cod.*, *c. 554*, § *3.*

1229. **VI.** « **Uni Magistro jus est officium consulendi itiorum institutioni,** ad ipsumque unum *novitiatus re-*

gimen spectat, ita ut nemini liceat hisce se, quovis colore, immiscere, exceptis Superioribus quibus id a constitutionibus permittitur ac Visitatoribus ;

» Ad disciplinam vero *universæ domus* quod attinet, Magister, perinde ac novitii, Superiori est obnoxius. » — *Cod., c. 561, § 1.*

« Novitius potestati Magistri ac Superiorum religionis subest, eisque obedire tenetur. » — *Ibid., § 2.*

a) « Gravi obligatione tenetur Magister novitiorum omnem adhibendi *diligentiam* ut sui alumni in religiosa disciplina, secundum constitutiones, sedulo exerceantur. » — *Cod., c. 562.*

b) Intra annum novitiatus « Magister, ad normam constitutionum, de agendi ratione singulorum alumnorum *relationem* Capitulo vel Superiori majori exhibeat ». — *Cod., c. 563.*

1230. **VII. Annus novitiatus debet, sub disciplina Magistri, hoc habere propositum,** « ut informetur alumni animus studio regulæ et constitutionum, piis meditationibus assiduaque prece, iis perdiscendis quæ ad vota et ad virtutes pertinent, exercitationibus opportunis ad vitiorum semina radicitus exstirpanda, ad compescendos animi motus, ad virtutes acquirendas ». — *Cod., c. 565 § 1.*

a) *Conversi* præterea « diligenter in christiana doctrina instituantur, speciali collatione ad eos habita semel saltem in hebdomada ». — *Ibid., § 2.*

b) Anno novitiatus « ne destinentur novitii concionibus habendis, aut audiendis confessionibus, aut *exterioribus* religionis muniis, neve *dedita opera* studiis vacent litterarum, scientiarum aut artium ;

» *Conversi* autem in ipsa religiosa domo eatenus tantum fungi possunt officiis fratrum conversorum (non tamen uti primarii officiales), quatenus ab exercitiis novitiatus pro ipsis constitutis non præpediantur ». — *Cod., c. 565.* — *Cf. S. Cong. de Relig. decret. 27 aug. 1910 (Acta, II, 730).*

c) Novitii « ad *Ordines*, durante novitiatu, ne promoveantur ». — *Cod., c. 567, § 2.*

1231. **VIII. Sacerdotes a confessionibus :**

a) In *mulierum* novitiatibus deputentur *novitiis* pe

nde ac religiosis ad normam can. 520-527. — *Cod., can.* *66, § 1. — Cf. n. 1325, sq.*

b) In religionibus *virorum* :

1° « Pro novitiorum numero, unus vel plures habeanır *ordinarii* confessarii ;

» Confessarii, si agatur de religione *clericali*, in ipsa notiatus domo commorentur ; si de *laicali*, saltem freıenter ad domum novitiatus accedant, novitiorum ›nfessiones audituri ;

2° » Præter confessarios ordinarios, designentur *iqui confessarii* quos novitii, in casibus particularibus, lire *libere* possint, nec Magister ægre id se ferre demonset ;

3° » Quater saltem in anno detur novitiis confessarius *ctraordinarius*, ad quem omnes accedant, saltem benectionem recepturi. » — *Cod., c. 566, § 2.*

4° Magister novitiorum ejusque socius, eorum *sacraentales confessiones* ne audiant « nisi alumni, ex gravi urgenti causa, in casibus particularibus, sponte id pent ». — *Cod., c. 891.*

5° Novitii, æque ac professi, possunt, ad suæ conscienæ quietem, confessarium adire *ab Ordinario loci approıtum*, etsi inter designatos non recensitum. — *Cod., can.* *66, § 2 et can. 519. — Cf. n. 1322, b.*

1232. **IX.** « **Novitius potest religionem libere desere,** aut a Superioribus vel a Capitulo, secundum constitiones, quavis justa de causa *dimitti*, quin Superior vel ıpitulum teneantur dimissionis causam dimisso patefare. » — *Cod., c. 571, § 1.*

Ne *libertati* religionem deserendi vel minimum impedimentum ›natur :

a) « In novitiatus decursu, si suis beneficiis vel bonis quovis ›do novitius *renuntiaverit* eademve obligaverit, renuntiatio vel ligatio, non solum *illicita*, sed ipso jure *irrita* est. » — *Cod.,* *n. 568.*

b) « Nisi pro alimentis et habitu religioso, in constitutionibus l expressa conventione, aliquid in postulatu vel novitiatu ineundo

solvendum caveatur, *nihil* pro *impensis* postulatus vel novitiatu exigi potest. » — *Cod.*, *c. 570*, § *1.*

c) « Quæ adspirans *attulerit* et usu consumpta non fuerint, si e religione, non emissa professione, egrediatur, ei restituantur. » — *Ibid.*, § *2.*

1233. **X. Ratione voti paupertatis :**

a) « Ante professionem votorum simplicium, sive temporariorum sive perpetuorum, novitius debet, ad totum tempus quo simplicibus votis adstringetur, bonorum suorum *administrationem cedere* cui malueruit, et, nisi constitutiones aliud ferant, de eorundem usu et usufructu *libere* disponere. » — *Cod.*, *c. 569*, § *1.*

Ideo constitutiones *ante novi Codicis promulgationem* approbatæ servandæ sunt, sive novitiis adimant jus disponendi de usu et usufructu suorum bonorum, sive hoc jus limitent seu præfiniant. — *Commiss. Pontif.*, *16 oct. 1919* (*Acta*, XI, *478*).

b) « Ea cessio ac dispositio, si prætermissa fuerit ob *defectum* bonorum, et hæc postea *supervenerint*, aut si facta fuerit et postea alia bona quovis titulo *obvenerint*, fiat aut iteretur secundum normas supra statutas, non obstante simplici professione emissa. » — *Ibid.*, § *2.*

c) « Novitius in Congregatione religiosa, ante professionem votorum temporariorum, *testamentum* de bonis præsentibus vel forte obventuris libere condat. » — *Ibid.*, § *3.*

1234. **XI. Exacto novitiatu :**

a) « Si judicetur *idoneus*, novitius ad professionem admittatur, secus dimittatur ;

b) » Si *dubium* supersit sitne idoneus, potest a Superioribus majoribus probationis tempus, non tamen ultra sex menses, prorogari ». — *Cod.*, *c. 571*, § *2.*

c) « Votis nuncupandis *spiritualia exercitia* novitius præmittat per octo saltem solidos dies. » — *Ibid.*, § *3.*

ARTICULUS IV

DE PROFESSIONE RELIGIOSA

1235. **I. Professio religiosa est :** Emissio votorum *bere facta*, et a Religione per Superiorem *acceptata*, vi ıjus novitius, expleta probatione, in statu religioso ad-ittitur.

a) *Duplex* distinguitur professio, si ad *conditionem torum* attendamus : alia proprie et stricte sumpta, si nittantur vota *sollemnia ;* alia late sumpta ac minus oprie, si vota sint *simplicia.*

b) Professio votorum simplicium iterum distingui-r in *perpetuam* et *temporariam*, prout vota in perpe-um aut ad tempus emittuntur.

c) « Post annum ab emissa qualibet professione reli-osa, vacant *beneficia* parœcialia ; post triennum, ce-ra. » — *Cod., c. 584.*

d) « Professus a votis *perpetuis*, sive sollemnibus re simplicibus, amittit *ipso jure* propriam quam in sæ-lo habebat diœcesim. » — *Cod., c. 585.*

1236. **II. Ad validitatem cujusvis religiosæ profes-nis requiritur ut :**

a) « Qui eam emissurus est legitimam *ætatem* ha-at ». — *Cod., c. 572, § 1, n. 1.*

Porro, « quilibet professionem religiosam emissurus ortet ut *decimum sextum* ætatis annum expleverit, si de *nporaria* professione agatur ; *vicesimum primum*, si de *rpetua*, sive sollemni sive simplici ». — *Cod., c. 573.*

b) Item requiritur ut « eum ad professionem *admit-* legitimus Superior », et professio « a legitimo Superiore undum constitutiones per se vel per alium recipiatur ». *Cod., c. 572, § 1, n. 2 et 6.*

c) Professio, absoluto *novitiatu valido* ad normam is, debet esse *expressa*, et sine vi aut metu gravi aut o emissa. — *Ibid., n. 3, 4 et 5.*

1237. **III. Ad validitatem vero professionis perpetuæ sive sollemnis sive simplicis, « requiritur insuper ut præ cesserit professio simplex temporaria ».** — *Cod., c. 572 § 2.* — Nam :

a) « In quolibet *Ordine*, tam virorum quam mulie rum, et in qualibet *Congregatione* quæ vota *perpetua* ha beat, novitius, post expletum novitiatum, in ipsa novitia tus domo debet votis perpetuis, sive sollemnibus siv simplicibus, præmittere votorum simplicium professionem ad triennium valituram, vel ad longius tempus si ætas a perpetuam professionem requisita longius distet, nis constitutiones exigant annuales professiones. » — *Cod. can. 574, § 1.*

b) « Hoc tempus legitimus Superior potest, renovat a religioso temporaria professione, *prorogare*, non tamen ultra aliud triennium. » — *Ibid., § 2.*

c) Novitii quos exemptos esse certo non constet *servitio militari activo*, scilicet ab eo servitio quod ipsi *primitus* ad militiam vocati, ad unum vel plures anno præstare debent, hæc vota temporanea emittant « vali tura usque ad servitium militare ».

1° Vota prædicta « cessant eo die quo Religiosus militia *effective* adscriptus et disciplinæ militari subjectus evadit vel inhabilis ad militiam *absolute* et in perpetuum decla ratur ». — *S. C. de Relig., 15 jul. 1919 (Acta, XI, 321)*

Ideo, si ex constitutionum præscripto post novitiatum vot *annualia* emittantur, alumni servitio militari adstricti, absolut novitiatu, admitti possunt ad professiones annuales, ita tamen u vota annualia cessent si Religiosi ad servitium militare vocentur — *S. C. de Relig., 30 nov. 1919 (Acta, XII, 73.)*

2° « Perdurante militari servitio, alumnus, quamvis voti religiosis non sit ligatus, tamen *membrum Religionis* ess perseverat, sub auctoritate suorum Superiorum, qui d eo curam habere debent forma præscripta in Decret « *Inter reliquas* », nn. 4 et 5. Attamen, ad normam can 637, alumnus potest libere religionem *deserere*, præmoniti Superioribus per declarationem in scriptis vel coram tes

ıs, quæ declaratio caute in Archivo Ordinis vel Insti- servetur ; Religio pariter potest eum, ob justas et onabiles causas, dimissum declarare. » — *S. C. de ig., 15 jul. 1919.*

o A servitio militari dimissi professionem tempora- n iterum saltem *ad annum* emittent antequam pro- ionis perpetuæ vinculo se obstringant. — *S. S. de ig., 1 jan. 1911 (Acta,* III, *37).*

o Religiosi qui, servitio militari activo subjecti, ıum tamen habent et manifestant animum *sese exteris ssionibus addicendi,* in eisque *permanendi* usque ad ıpus a lege civili statutum ad perpetuam exemptio- ı a servitio militari adipiscendam, nequeunt quidem *se* ad professionem sollemnem vel perpetuam ad- ti.

Concedit tamen Sacra Congregatio de Religiosis ut, mo studiorum curriculi anno, liceat juvenes ad sacras siones intra annum profecturos, ad solemnem, seu ɔective ad perpetuam professionem admittere et ad ros Ordines promovere, emisso prius ex parte candi- i *juramento* de servitio Missionibus præstando *usque tempus præfinitum* a lege civili ad exemptionem obti- dam, et onerata Superiorum conscientia de ejusdem cutione, — *S. C. de Relig., 1 feb. 1912, ad 6 (Acta, 246).*

1238. **IV. Professi a votis temporariis, de quibus ra :**

a) « Fruuntur iisdem indulgentiis, privilegiis et *spi- alibus gratiis* quibus gaudent professi a votis sollem- ibus aut professi a votis simplicibus perpetuis ; et, si te præveniantur, ad *eadem suffragia* jus habent ». — *., c. 578, n. 1.*

b) « Eadem obligatione tenentur observandi *regulas onstitutiones,* sed, ubi viget chori obligatio, *divini offi-* privatim recitandi lege non obstringuntur nisi sint in is constituti, aut aliud constitutiones expresse præs- ant. » — *Ibid., n. 2.*

c) « Voce *activa* et *passiva* carent, nisi aliud in constitutionibus expresse caveatur ; tempus autem præscriptum ad fruendum voce activa et passiva, silentibus constitutionibus, computetur a prima professione. » — *Ibid., n.*

1239. **V. Exacto professionis temporariæ tempore**

a) « Religiosus, vel emittat *perpetuam* professionem sollemnem vel simplicem secundum constitutiones, vel a *sæculum* redeat ;

b) » Sed etiam, durante tempore professionis temporariæ, potest, si dignus non habeatur qui vota perpetua nuncupet, *dimitti* a legitimo Superiore. » — *Cod., c. 575,* §

c) « Suffragium Consilii seu Capituli pro prima professione temporaria est *deliberativum ;* pro subsequenti professione perpetua, sollemni vel simplici, est *consultivum* tantum. » — *Ibid.,* § *2.*

1240. **VI. In emittenda professione religiosa « servetur præscriptus in constitutionibus ritus ».** — *Can. 576*

a) Sufficit et necesse est ut manifestet intentionem *religiosi profitentis* et *Superioris* acceptantis.

Ex parte profitentis, æquivalenter, vel melius explicite, continere debet saltem substantialia vota Religionis, in ordine ad determinatum Institutum.

Ex parte autem *Superioris acceptantis*, non expresse requiruntur *verba*, sed sufficit *signum* aliquod externum acceptationis.

b) « *Documentum* emissæ professionis, ab ipso professo et saltem ab eo coram quo professio emissa est *subscriptum*, servetur in tabulario religionis ;

» Et insuper, si agatur de professione *sollemni*, Superior eam excipiens debet profitentis *parochum baptismi* de eadem certiorem reddere, ad normam can. 470, § 2. » — *Cod., c. 576,* § *2.* — *Cf. n. 1134, b.*

1241. **VII. Elapso tempore ad quod vota sunt nuncupata,** « *renovationi* votorum nulla est interponenda mora ». — *Cod., c. 577,* § *1.*

a) Superioribus tamen facultas est « ex justa causa permittendi ut renovatio votorum temporariorum, per

quod tempus, non tamen ultra mensem, *anticipetur* ». *Ibid.*, § *2.*

b) Non semel a Sacra Rituum Congregatione exquisitum fuit : rum et quomodo *votorum professio*, aut eorum *sollemnis renoio*, quæ in plerisque religiosis tam virorum quam mulierum igregationibus locum habet, *intra Missam* peragi valeat.

Iæc sacra Congregatio sequentem methodum servari posse constit ; « Celebrans, sumpto SSmo Eucharistiæ Sacramento, absoluta fe sione, ac verbis quæ ante fidelium Communionem dici solent, ram Hostiam manu tenens, ad profitentes sese convertet : hi o singuli alta voce professionem suam legent, ac postquam sque legerit, statim SSmum Eucharistiæ sacramentum sumet. In *renovatione* autem votorum, Celebrans, ad altare conversus, ectet donec renovantes votorum formulam protulerint ; qui, pauci sint, omnes simul, uno præeunte, formulam renovationis tabunt, ac postea ex ordine SSmum Corpus Domini accipient. Hæc tamen methodus, cum recepta fuerit, in respectivis Congationum Constitutionibus minime apponenda est. » — *S. C. ., 14 aug. 1894.*

1242. **VIII.** « **Professio religiosa irrita**

a) » Ob impedimentum *externum* non convalescit subsequentes actus, sed opus est ut a Sede Apostolica etur, vel denuo, cognita nullitate et impedimento lato, legitime emittatur. » — *Cod., c. 586,* § *1.*

b) Si autem irrita fuerit ob consensus defectum *mere ernum,* « hoc præstito, convalescit, dummodo ex parte gionis consensus non fuerit revocatus ». — *Ibid.,* § *2.*

c) « Si contra validitatem professionis religiosæ grasint argumenta, et religiosus *renuat* ad cautelam sive fessionem renovare sive ejusdem sanationem petere, ad Sedem Apostolicam deferatur. » — *Ibid.,* § *3.*

d) « Religiosus clericus cujus professio, ob admissum ipso dolum, *nulla* fuerit declarata : si sit in *minoribus* inibus constitutus, e statu clericali abjiciatur ; si in *joribus,* ipso facto suspensus manet, donec Sedi Apostoe aliter visum fuerit. » — *Cod., c. 2387.*

uod item servandum est in societatibus clericalibus sine votis. — *miss. Pontif., 2-3 jun. 1918* (*Acta,* x, *347*).

CAPUT IV

DE OBLIGATIONIBUS RELIGIOSORUM

Hujusmodi obligationes : vel ex *ipsa professione* oriuntur ; vel e
jure canonico statui religioso adnexæ sunt.

Et « obligationibus communibus *clericorum* de quibus in can. 12
142, etiam religiosi omnes tenentur, nisi ex contextu sermoni
vel ex rei natura, aliud constet ». — *Cod., c. 592.* — *Cf. n. 413*, s

ARTICULUS I

DE OBLIGATIONIBUS EX VOTO CASTITATIS

1243. **I. Per votum castitatis** tenentur Religiosi s
abstinere ab omni actu venereo, tam *interno* quam *ex*
terno, qualiscumque ille sit.

Hanc obligationem *novam* sibi imponunt supra obli
gationem juris naturalis et divini.

Unde castitas, quæ ante votum ad solam virtutem temperanti
pertinebat, post votum emissum pertinet etiam ad *virtutem religio*
nis ; et sic, violatio castitatis in Religiosis duplicem habet malitiam
specificam, in confessione necessario declarandam : nempe mal
tiam *luxuriæ* contra castitatem, *sacrilegii* contra religionem.

1244. **II. Matrimonium a religioso celebratum**

a) Ipso jure est *invalidum* si ipse ligatus sit vot
sollemni castitatis. — *Cod., c. 1073.*

Et « regulares aut moniales, post votum sollemne casti
tatis, matrimonium etiam *civiliter* tantum contraher
attentantes, itemque omnes cum iis contrahere præsumen
tes, incurrunt in *excommunicationem* latæ sententiæ, *Sed*
Apostolicæ simpliciter reservatam ». — *Cod., c. 2388, § 1*

b) *Votum simplex* futurum matrimonium *non irritat*
nisi, *ex speciali privilegio*, ex. gr. Societati Jesu concesso
eadem vis inhabilitandi personas ad validas nuptia
etiam voto castitatis in simplici professione emisso si
propria. — *Cf. n. 1027.*

ed, si contrahentes « sint professi votorum simplicium
etuorum, tam in Ordinibus quam in Congregationibus
iosis, omnes, ut supra, *excommunicatio* tenet latæ
entiæ *Ordinario* reservata ». — *Cod., c. 2388, § 2.*

ARTICULUS II

DE OBLIGATIONIBUS EX VOTO PAUPERTATIS

1245. **I. Liberum saltem et independentem bonorum poralium usum prohibet votum paupertatis,** quale fit eligiosis juxta præsentem Ecclesiæ disciplinam. — Qui pe triplex substantiale Religionis votum emisit, cenr se obligasse *saltem* ad non disponendum de bonis poralibus *independenter* a Superiorum voluntate.

a) Unde sequitur a Religiosis violari hoc votum : ties, absque legitima Superiorum licentia, aliquid ex is bonis accipiunt retinentve aut dispensant.
uæ fundamentalis obligatio communis est Religiosis ibus, sive *sollemnia*, sive *simplicia* dumtaxat vota serint.

b) Sufficit licentia *tacita*, id est silentium Superioris scientis et prohibentis, cum facile prohibere posset.
fficit etiam licentia *præsumpta de præsenti*, quando scilicet to præsumitur Superiorem hic et nunc virtualiter saltem conre.
obabilius sufficit et licentia *præsumpta de futuro*, qua scilicet umitur Superior consensurus si rogaretur. — *Cf. S. Lig.,* *5, De statu religioso, n. 18.*

1246. **II. Ipsum bonorum temporalium dominium** acere aut retinere non potest qui *sollemnia* Religionis emisit. — Ideo :

a) Professus a votis simplicibus « antea nequit le, sed intra sexaginta dies *ante professionem sollem-* salvis peculiaribus indultis a Sancta Sede concessis, t omnibus bonis quæ actu habet, cui maluerit, sub itione secuturæ professionis, *renuntiare* ». — *Cod.,* *581, § 1.*

Et, secuta professione, « ea omnia statim fiant qu necessaria sunt ut renuntiatio etiam *jure civili* effectu consequatur ». — *Ibid.*, § *2.*

b) *Post sollemnem professionem,* « salvis pariter pec liaribus Apostolicæ Sedis indultis, omnia bona qu quovis modo obveniunt regulari :

» 1° In Ordine *capaci* possidendi, cedunt Ordini, v provinciæ vel domui, secundum constitutiones ;

» 2° In Ordine *incapaci*, acquiruntur Sanctæ Sedi proprietatem ». — *Cod., c. 582.*

1247. **III. Possunt tamen religiosi Ordines posside in communi bona temporalia** et de iis disponere, atten communi jure ; nam id, neque contrarium est status re giosi essentiæ, ned ulla universali lege prohibetur.

a) Dicimus tamen « *de jure communi* » *;* quia, ex pa ticulari jure, sunt Religiosi, ut Capuccini et Minores observantia, qui nequeunt *etiam in communi* bona temp ralia possidere, sed fortuito et emendicato pane suste tantur, ideoque dicuntur Religiosi *Mendicantes.*

b) « Non modo religio, sed etiam *provincia* et *dom* sunt capaces acquirendi et possidendi bona tempora cum reditibus stabilibus seu fundatis, nisi earum cap citas in regulis et constitutionibus excludatur aut coarc tur. » — *Cod., c. 531.*

1248. **IV.** « **Quilibet professus a votis simplicib** sive perpetuis sive temporariis, nisi aliud in constitut nibus cautum sit,

a) » Conservat *proprietatem* bonorum suorum *capacitatem* alia bona acquirendi, salvis quæ in can. 5 præscripta sunt » de cedenda bonorum suorum admin tratione. — *Cod., c. 580,* § *1.* — *Cf. n. 1233.*

b) « Quidquid autem industria sua vel intuitu re gionis acquirit, *religioni* acquirit. » — *Ibid.,* § *2.*

c) Cessionem vel dispositionem bonorum ad norma juris peractam « professus mutare potest, non quid

prio arbitrio, nisi constitutiones id sinant, sed de su-
mi Moderatoris licentia, aut, si de monialibus agatur,
licentia Ordinarii loci, et, si monasterium regularibus
oxium sit, Superioris regularis, dummodo mutatio,
em de notabili bonorum parte, non fiat in favorem
gionis ;

Per *discessum* autem a religione, ejusmodi cessio ac
ositio habere vim desinit ». — *Ibid.*, § *3.*

1249. **V. In Congregationibus religiosis :**

a) « Professis a votis simplicibus non licet per actum
r vivos dominium bonorum suorum titulo gratioso
icare » ;

b) Nec *testamentum* conditum ad normam juris
n. 1233, c), « mutare sine licentia Sanctæ Sedis, vel,
es urgeat nec tempus suppetat ad eam recurrendi,
licentia Superioris majoris, aut, si nec ille adiri
sit, localis ». — *Cod., c. 583.*

1250. **VI. Materia voti paupertatis :**

a) Non sunt honor, fama, scientia, jus eligendi, præ-
andi, conferendi beneficium religiosum. — *Cf. S. Lig.,
5, cap. 1, n. 14.*

b) Nec tali voto repugnat quod *beneficium ecclesiasti-*
Religioso conferatur, qui possit independenter a
eriore suo hoc beneficium administrare, et de ejus
tibus ad propriam sustentationem et pios usus dispo-
. Jus enim beneficium administrandi ac de ejus pro-
ibus disponendi pro necessitate et piis causis, cum sit
spirituali adnexum, non reputatur bonum temporale,
ideo voti paupertatis materia. — *Cf. S. Lig., loc. cit.,
. 16.*

c) Sed Religiosi, tum votorum sollemnium tum voto-
simplicium, qui aliquod *manuscriptum* durantibus
s exaraverunt, ejusdem dominium non habent, ideo-
« illud donare aut quocumque titulo alienare » non
nt. — *S. C. de Relig., 11 jul. 1913 (Acta, V, 366).*

d) Quoad *sacras reliquias, pias imagines,* etc., sta dum est praxi probatæ Ordinum religiosorum.

1251. **VII. Vita perfecte communis** in Instituto serv tur quando res omnes ad usum necessariæ singulis in pr pria specie ministrantur, ita ut *omnis pecuniæ usus* priv tis interdicatur.

Religiosæ *paupertatis* votum, generatim loquendo, o time concipi ac emitti regulariter potest independenter vita *perfecte* communi. Verum vitæ perfecte commun modus *excellentissimus* exsistit, et reputandus est aptis mum regularis observantiæ medium ac perfectionis in trumentum. — *Cf. de Angelis, in tit. De statu Monach rum, num. 3.* — Hinc :

a) « In *quavis religione* vita communis accurate omnibus servetur, etiam in iis quæ ad victum, ad ves tum et ad supellectilem pertinent. » — *Cod., c. 594,* §

b) Quidquid a religiosis, etiam a Superioribus, acqu ritur ex iis quæ, ad normam juris, *religioni* vel *Ordini* c dere debent, « bonis domus, provinciæ vel religionis adm ceatur, et pecunia quælibet omnesque *tituli* in *cap communi* deponantur ». — *Ibid.,* § *2.*

c) « Religiosorum *supellex* paupertati conveni quam professi sunt. » — *Ibid.,* § *3.*

d) « Religiosi legem vitæ communis constitutionib præscriptæ in re notabili violantes, graviter *moneant* et, emendatione non secuta, *puniantur* etiam privatio vocis activæ et passivæ, et, si Superiores sint, etia officii. » — *Cod., c. 2389.*

Quod in societatibus clericalibus *sine votis* servandum est, q tenus sodales vitam communem degant. — *Commiss. Pont 2-3 jun. 1918* (*Acta,* x, *347*).

1252. **VIII. Gubernia civilia, in nonnullis regionib** dum *communitatibus* Religiosorum denegant jura p prietatis et possessionis, hæc eadem jura concedunt *Re giosis personis* quas capaces proprietatis habent. — Ide

a) Ecclesia constituit ut proprietates entium mo

ium inscriberentur in publicis tabulis nomine duorum vel rium Religiosorum, qui realiter non sint nisi *fiduciarii*, uique ad invicem alios substituant, qui loco ipsorum, veniente morte, succedant in eadem inscriptione.

b) Circa alterum, debuit permittere ut Religiosi, vi oti sollemnis incapaces proprietatis, aliquos *actus* edeent coram Gubernio civili qui nonnisi a *proprietariis* edi alent, et proinde *civiliter* tanquam proprietarii appareent. — *Cf. resp. S. C. neg. extr. præp., 31 jul. 1878.*

ARTICULUS III

DE OBLIGATIONIBUS EX VOTO OBEDIENTIÆ

Triplicem religiosorum obedientiam distinguit Sanctus Thomas *(2. 2., q. 154, art. 5, ad 3) : necessariam, perfecam, indiscretam.* — Hæc tertia est quæ ad *illicita* extenitur ; perfecta, quæ ad omnia *licita*, etiamsi non cadant ub obligationem ; necessaria vero, quæ ad *votum* pertinet. — *Suarez, De Relig., tract. 7, lib. 10, cap. 8, n. 5.*

1253. **I. Ex voto obedientiæ, solum tenetur** unusquisue Religiosus obedire Prælato juxta professionem suæ egulæ, id est, *intra limites suæ regulæ* ut comprehendit mnia quæ, ad perfectam illius observantiam, vel *necessaia*, vel *convenientia* aut utilia esse possunt.

a) Nam, *ut ait D. Bernardus*, « is qui profitetur sponet quidem obedientiam, non tamen omnimodam, sed eterminatam secundam regulam » ; ideoque, cum votum on obliget nisi juxta formam et *intentionem* voventis, ateria hujus voti non amplius extenditur. — *Suarez, oc. cit.*

b) Unde, ad materiam hujus voti non pertinent ea uæ sunt *supra, contra*, vel *præter* regulam.

Nec *modus obedientiæ* cadit sub voto ; sed, ad voti npletionem, sufficit ut Religiosus rem sibi injunctam xsequatur. — *Cf. Suarez, loc. cit.*

1254. **II. Verum, ad perfectionem obedientiæ,** non sufficit quilibet exsequendi modus ; sed requiritur in exsequendo alacritas, et affectus voluntatis, tum in rem ipsam quatenus injunctam, tum in Superiorem quatenus eam præcipientem. — *Cf. Bouix, De Reg., tom. 2, p. 568.*

Ex his intelligitur quid sit *cæca obedientia* tantopere Religiosis commendata :

a) Non quidem in eo consistit ut Religiosus debeat cæca mente exsequi quidquid, vel *injuste,* Superior mandaverit. Nam fieri potest ut a Superiore injungatur res illicita ; porro, in hoc casu, proprii judicii dictamen rejicere et rem illicitam patrare, non perfectio, sed *peccatum* foret.

b) Sed ita intelligenda est ut subditus, quoties agitur de re licita, *abstineat ab inquirendis causis* et rationibus præcepti, et hoc modo tentationes non obediendi magis arceat, magisque expeditam obedientiam reddat.

1255. **III. Præceptum Superioris obligat sub gravi vel sub levi, aut sub pœna tantum.**

a) *Sub gravi* non obligat personale Superioris præceptum nisi adsit materia ex se gravis, et Superior jubeat in virtute sanctæ obedientiæ, in nomine Domini N. J.-C., vel sub pœna gravi.

b) *Sub levi* autem obligat si alia forma remissiori utatur ; imo, ex jure particulari aliquorum Ordinum requiritur ut Superior manifestam faciat voluntatem obligandi sub veniali peccato.

c) *Sub pœna subeunda* obligat, quin ulla sit obligatio conscientiæ, quando ita res communiter accipitur ex usu recepto.

ARTICULUS IV

DE OBLIGATIONE SERVANDI REGULAM

« Omnes et singuli religiosi, Superiores æque ac subditi, debent, non solum quæ nuncuparunt *vota* fideliter inte-

que servare, sed etiam secundum *regulas* et *constitu-es* propriæ religionis vitam componere, atque ita ad fectionem sui status contendere. » — *Cod., c. 593.*

1256. **I. Regulæ, si distinguantur a Constitutionibus,** t statuta generalia ab aliquo sancto Fundatore tradita, æpe pluribus Ordinibus communia, quibus aliæ præs-tiones *magis speciales* additæ sunt, ad obtinendum prium finem Instituti, sub nomine *ordinationum, stitutionum,* aliove titulo. — *Cf. n. 1202, b.*

a) In præsenti quæstione, ad hanc regularum et cons-tionum distinctionem non attenditur, sed vox *Regula* omnibus simul *regulis* et *constitutionibus* uniuscujus- Ordinis intelligitur : quia nempe quæstio an et qua-us regulæ obligent, eadem est quoad constitutiones.

b) Distinctio Regulæ et Constitutionum non admitti- in *novis Institutis votorum simplicium* ; imo, ipsa vox *gula* expungenda est, quia proprie designat Regulas mævas a S. Sede approbatas. — *Norm., n. 32.*

1257. **II. Propria obligatio regulæ, ut sic,** non ex voto dientiæ, sed *ex propria ratione legis,* et ex principiis s, est colligenda.

am votum obedientiæ, *ait Suarez,* non obligat immediate ervandam regulam, nisi regula ipsa verbis satis expressis exigat obligationem, sed ad *obediendum* secundum regulam. — *De g., tract. 8, lib. 1, cap. 2, n. 7.*

a) Quando in regula dicitur expresse eam obligare *ntum potest,* ejus violatio erit peccatum *mortale* si teria sit gravis ; *veniale,* si materia sit levis.

b) Si vero in regula declaretur eam obligare *sub levi um,* etiamsi materia sit de se gravis, venialis erit viola- quia lex non obligat ultra legislatoris voluntatem.

c) Regula *ne sub veniali quidem* obligat, si hoc in ipsa aretur ; et tamen, in casu, rationem legis retinet ali-tenus, quia potest Superior infractionem *punire,* et nctam pœnam *explere tenetur* violator, etiam in cientia.

d) Demum, si regula *sileat* circa obligationem ex ipsa exsurgentem : tum, ex communi sententia, regula non obligat *sub gravi*, etiam accedente materiæ gravitate ; et an unquam obliget *sub levi*, dignoscendum est ex circumstantiis, ex recepta præsertim apud unamquamque Religionem interpretatione. — *Cf. Suarez, loc. cit., cap. 2 et 3.*

e) In novis Institutis *votorum simplicium*, Constitutiones non obligant *per se* sub reatu culpæ ; et hoc in ipsis expresse notandum est. — *Norm., n. 320.*

1258. **III. Plerumque violatio regulæ, per accidens, seu ex adjunctis, peccaminosa est,** licet regula per se ne sub veniali quidem obliget.

Porro, *adjuncta* quæ peccaminosam reddere possunt violationem regulæ sunt sequentia, nempe : si violatio fiat ex *contemptu ;* si damnum inferat religiosæ *disciplinæ ;* si secum trahat violationem *voti* ; si Religiosum exponat *ejectioni ;* vel si secum trahat violationem præcepti tendendi ad *perfectionem.* — *Cf. Suarez, lib. cit., cap. 4.*

1259. **IV. Proprium suæ religionis habitum** religiosi omnes deferant, « tum intra tum extra domum, nisi *gravis causa* excuset, judicio Superioris majoris aut, urgente necessitate, etiam localis ». — *Cod., c. 596.*

1260. **V. Divinum officium** communiter quotidie persolvi debet, ad normam constitutionum, « in religionibus sive virorum sive mulierum, quibus est *chori obligatio,* in singulis domibus ubi quatuor saltem sint religiosi choro obligati et actu legitime non impediti, et etiam pauciores si ita ferant constitutiones ». — *Cod., c. 610,* § *1.*

a) « *Missa* quoque officio diei respondens secundum rubricas quotidie celebrari debet in religionibus virorum et etiam, quoad fieri possit, in religionibus mulierum. » — *Ibid.,* § *2.*

b) « In eisdem religionibus, sive virorum sive mulierum, sollemniter professi qui a choro abfuerunt, debent, exceptis conversis, horas canonicas *privatim* recitare. » — *Ibid.,* § *3.*

ARTICULUS V

DE OBLIGATIONE CLAUSURAM SERVANDI

x clausuræ *monialibus* propria, diversa est a lege clausuræ qua religiosi *viri* obstringuntur. — Ideo agendum est : de notione et speciebus clausuræ generatim ; — de obligatione clausuræ quoad viros ; — de eadem obligatione quoad mulieres.

§ I. De notione et speciebus clausuræ

1261. **I. Clausura religiosa est :** Interdictio *egrediendi* septis monasterii, vel intra eadem *ingrediendi*, absque gitima licentia.

Duplex clausura distinguitur : *papalis* nempe et *episcolis.*

a) Clausura *papalis* ea est quæ jure communi staitur et « in domibus *Regularium* sive virorum, sive murum, canonice institutis, etiam non formatis », servanda t. — *Cod., c. 597, § 1.*

b) *Episcopalis* clausura, non a jure communi statuir, sed ab Episcopo, pro monasteriis in quibus vota llemnia non emittuntur ; et ideo hæc in constitutionibus jusque *Congregationis* determinatur.

1262. **II. Lege clausuræ papalis** afficitur « *tota domus* am communitas regularis inhabitat, cum hortis et viririis accessui religiosorum reservatis ; *excluso*, præter blicum templum cum continente sacrario, etiam hosio pro advenis, si adsit, et collocutorio, quod, quantum ri potest, prope januam domus constitui debet ». — *d., c. 597, § 2.*

a) Partes clausuræ legi obnoxiæ « patenter indicen- ; Superioris vero majoris, vel Capituli generalis, undum constitutiones, aut, si agatur de monasterio nialium, Episcopi erit clausuræ fines accurate præscrie, aut legitimis de causis mutare ». — *Ibid., § 3.*

b) Clausura monasterii *monialium* « ita circumsepta

esse debet ut, quoad fieri potest, nullus sit in eam vel ab ea prospectus externarum personarum ». — *Cod., c. 602*

§ II. De obligatione clausuræ quoad viros

1263. **I.** « **Intra regularium virorum clausuram ne admittantur mulieres cujusvis ætatis, generis aut conditionis, sub quovis prætextu.** » — *Cod., c. 598, § 1.*

« Eximuntur ab hac lege uxores eorum qui supremum actu tenent populorum principatum, cum comitatu. » — *Ibid., § 2.*

a) Si domus regularium virorum adnexum habeat *convictum* pro alumnis internis, vel alia opera religionis propria, « *separata* saltem ædis pars, si fieri possit, religiosorum habitationi reservetur, clausuræ legi subjecta ». — *Cod., c. 599, § 1.*

b) Etiam in loca extra clausuram alumnis externis aut internis vel operibus religionis propriis reservata, « personæ *alterius sexus*, nisi æqua de causa et de Superioris licentia, ne admittantur ». — *Ibid., § 2.*

1264. **II. Excommunicatione** Sedi Apostolicæ simpliciter reservata ipso facto plectuntur « *mulieres* violantes regularium virorum clausuram, et *Superiores* aliique, quicunque ii sint, eas, cujuscunque ætatis, introducentes vel admittentes ;

» Et præterea, religiosi introducentes vel admittentes *priventur* officio, si quod habeant, et voce activa ac passiva ». — *Cod., c. 2342, n. 2.*

1265. **III. Religiosis illicitum est e suis conventibus recedere absque Prælati licentia.** — *Cf. Trid.* XXV, *de Regul., cap. 4.* — Hinc :

a) « Curent Superiores religiosi ut accurate observentur quæ, sive circa *egressum* subditorum e claustris, sive circa excipiendos vel adeundos *extraneos*, in propriis constitutionibus præscripta sunt. » — *Cod., c. 606, § 1.*

b) « Superioribus fas non est, salvis præscriptis in can. 621-624 (de quæritanda stipe), permittere ut subditi *extra domum* propriæ religionis degant, nisi gravi et justa

e causa, atque ad tempus quo fieri potest brevius, secun-
um constitutiones ;

» Pro absentia vero quæ *sex menses* excedat, nisi causa
udiorum intercedat, semper Apostolicæ Sedis venia
equiritur. » — *Ibid.*, § *2.* — *Cf. n. 1280, sq.*

§ III. De obligatione clausuræ quoad mulieres

1266. **I.** « **Intra monialium clausuram nemo, cujusvis
eneris, conditionis, sexus, ætatis, admittatur sine Sanctæ
edis licentia,**

a) » *Exceptis* personis quæ sequuntur :

» 1° Ordinario loci aut Superiori regulari, monasterium
onialium *visitantibus*, vel aliis Visitatoribus ab ipsis de-
gatis, licet clausuram ingredi dumtaxat inspectionis
usa, cautoque ut unus saltem clericus, vel religiosus vir
aturæ ætatis, eos comitetur ;

» 2° *Confessarius*, vel qui ejus vices gerit, potest, cum
ebitis cautelis, ingredi clausuram ad ministranda Sacra-
enta infirmis, aut ad assistendum morientibus ;

» 3° Possunt clausuram ingredi qui *supremum* actu te-
ent populorum principatum, eorumque uxores cum
mitatu ; itemque S. R. E. Cardinales ;

» 4° Antistitæ est, adhibitis debitis cautelis, ingressum
rmittere *medicis*, *chirurgis*, aliisque quorum opera sit
cessaria, impetrata prius saltem habituali approba-
one ab Ordinario loci ;

» Si vero necessitas *urgeat*, nec tempus suppetat appro-
tionem petendi, hæc jure præsumitur. » — *Cod.*, *c. 600.*
Cf. S. C. de Relig. decret., 1 sept. 1912 (Acta, IV, 625).

b) « Plectuntur ipso facto *excommunicatione* Sedi
postolicæ simpliciter reservata : clausuram monialium
olantes, cujuscunque generis aut conditionis vel sexus
t, in earum monasteria sine *legitima licentia* ingre-
endo, pariterque eos introducentes vel admittentes :

» Quod si *clerici* sint, præterea suspendantur per tem-
s pro gravitate culpæ ab Ordinario definiendum. » —
d., *c. 2342.*

1267. **II. E monasterio exire post professionem** nemini monialium liceat, « etiam ad breve tempus, quovis prætextu, sine *speciali Sanctæ Sedis indulto*, excepto casu *imminentis* periculi mortis vel alius gravissimi mali.

» Hoc periculum, si tempus suppetat, scripto recognoscendum est a loci Ordinario. » — *Cod., c. 601.* — *Cf. Pii V constit. Decori, 1 feb. 1570.*

a) Moniales e clausura illegitime exeuntes contra hoc præscriptum « plectuntur ipso facto *excommunicatione* Sedi Apostolicæ simpliciter reservata ». — *Cod., c. 2342, num. 3.*

b) Etiam puellæ *postulantes* e monasteriis clausuræ papali subjectis egredi non possunt, parentes vel notos invisendi gratia, aut alia de causa, absque Sedis Apostolicæ venia. — *S. C. de Religiosis, 7 nov. 1916 (Acta, VIII, 446)*

1268. **III. Clausura monialium, etsi regularibus subjectarum,** « **sub vigilantia est Ordinarii loci,** qui potest delinquentes, regularibus viris non exceptis, pœnis quoque ac censuris corrigere et coercere ». — *Cod., c. 603, § 1*

a) « Etiam *Superiori regulari* custodia clausuræ monialium sibi subjectarum commissa est, qui moniales aut alios suos subditos, si quid hac in re deliquerint, pœnis quoque punire potest. » — *Ibid., § 2.*

b) Omnes quibus est clausuræ custodia, « sedulo advigilent ne, alienis invisentibus, *inutili collocutione* disciplina perturbetur et spiritus religiosus detrimentum patiatur ». — *Cod., c. 605.*

1269. **IV.** « **In domibus etiam Congregationum religiosarum, sive pontificii sive diœcesani juris :**

a) » Clausura servetur, in quam nemo *alterius sexus* admittatur, nisi ii de quibus supra, aliique quos ex justis ac rationalibus causis Superiores admitti posse censuerint. » — *Cod., c. 604, § 1.*

b) Præscriptum can. 599 de convictu pro alumnis internis aut externis « etiam domibus *Congregationum* reli-

iosarum, sive virorum sive mulierum, applicetur ». — *bid.*, § *2*. — *Cf. num. 1263.*

c) Episcopus, « in adjunctis peculiaribus, gravibusue intercedentibus causis, potest hanc clausuram, nisi gatur de religione clericali exempta, *censuris* munire ; » Semper autem curet ut eadem rite servetur, et quiduid in eam irrepat vitii corrigatur ». — *Ibid.*, § *3.*

d) « Antistitæ et Ordinarii locorum serio advigilent e religiosæ, citra casum necessitatis, *singulæ* extra omum pergant. » — *Cod., c. 607.*

ARTICULUS VI

E RATIONE STUDIORUM IN RELIGIONIBUS CLERICALIBUS

1270. **I.** « **Quælibet clericalis religio habeat studiom sedes,** a Capitulo generali vel a Superioribus approtas. » — *Cod., c. 587,* § *1.*

In studiorum domo « vigeat *perfecta vita communis* ; secus stuntes ad ordines promoveri nequeunt ». — *Ibid.*, § *2.*

a) Si religio aut provincia studiorum domos rite insuctas habere *nequeat*, aut si quas habet adire, Superiom judicio, difficile sit, « religiosi alumni mittantur, vel recte ordinatam studiorum sedem *alius provinciæ* aut *igionis*, vel ad scholas Seminarii episcopalis, vel ad pucum catholicum athenæum ». — *Ibid.*, § *3.*

b) Religiosis, qui studiorum causa longe a propria mo mittuntur, « non licet in *privatis domibus* habitare, d opus ut in aliquam suæ religionis domum se recipiant, l, si id fieri non possit, apud religiosum aliquod institum virorum, vel Seminarium aliamve piam domum cui ri ordinis viri præsint, quæque ab *ecclesiastica auctorie* approbata sit ». — *Ibid.*, § *4.*

c) Religiosi in inferioribus disciplinis rite instructi, n *philosophiæ* studia saltem per biennium, et sacræ *ologiæ* saltem per quadriennium, doctrinæ D. Thomæ ærentes ad normam can. 1366, § 2, diligenter incum-

bant, secundum instructiones Apostolicæ Sedis ». — *Cod., c. 589, § 1.* — *Cf. n. 356, sq.*

1271. **II. Toto studiorum curriculo** « **religiosi committantur speciali curæ Præfecti seu Magistri spiritus** qui eorum animos ad vitam religiosam informet opportunis monitis, instructionibus atque exhortationibus ». — *Cod., c. 588, § 1.*

« Præfectus vel Magister spiritus iis *qualitatibus* præditus sit oportet quæ in Magistro novitiorum requiruntur ad normam can. 559, § 2, 3. » — *Ibid., § 2.* — *Cf. n. 1228.*

Superiores vero « sedulo invigilent ut ea quæ can. 595 pro omnibus religiosis præscribuntur, in studiorum domo perfectissime observentur ». — *Ibid., § 3.* — *Cf. n. 1297 et num 1298.*

1272. **III. Studiorum tempore :**

a) « Magistris et alumnis *officia* ne imponantur quæ a studio eos avocent, vel scholam quoquo modo impediant ;

b) » Supremus autem Moderator, et in casibus particularibus alii quoque Superiores, possunt pro sua prudentia eos a nonnullis communitatis actibus, etiam a choro, præsertim nocturnis horis, *eximere,* quoties id studiis excolendis necessarium videatur. » — *Cod., c. 589, § 2.*

1273. **IV. Post absolutum studiorum curriculum,** « Religiosi sacerdotes, iis tantum exceptis qui a Superioribus majoribus gravem ob causam fuerint exempti, aut qui, vel sacram theologiam, vel jus canonicum, vel philosophiam scholasticam doceant, quotannis, saltem per quinquennium, a doctis gravibusque patribus *examinentur* in variis doctrinæ sacræ disciplinis antea opportune designatis ». — *Cod., c. 590.*

1274. **V.** « **In qualibet saltem formata domo, minimum semel in mense, habeatur solutio casus moralis et liturgici,** cui, si Superior opportunum existimaverit, addi potest *sermo* de re dogmatica conjunctisve doctrinis ;

» Et omnes clerici professi qui studio sacræ theologiæ operam navant, aut illud expleverunt, et in domo degunt,

ssistere tenentur, nisi aliud in constitutionibus caveatur.» *'od., c. 591.*

ARTICULUS VII

DE RELIGIOSIS AD ECCLESIASTICAM DIGNITATEM PROMOTIS, VEL PARŒCIAM REGENTIBUS

1275. **I. Ad dignitates, officia aut beneficia quæ cum ;atu religioso componi non possint,** « religiosus nequit ne *Sedis Apostolicæ* auctoritate promoveri ». — *Cod., ın. 626, § 1.*

a) Legitime ab aliquo collegio electus « nequit ectioni *assentiri* sine licentia Superioris ». — *Ibid., § 2.*

b) Si voto teneatur non acceptandi dignitates, « spe- alis Romani Pontificis *dispensatio* est necessaria ». — *bid., § 3.*

1276. **II. Religiosus, renuntiatus Cardinalis aut Epi- ;opus, sive residentialis sive titularis,** manet religiosus, ırticeps privilegiorum suæ religionis, votis ceterisque ·ofessionis *obligationibus* adstrictus, « *exceptis* iis quas ım sua dignitate ipse prudenter judicet componi non ɔsse ». — *Cod., c. 627, § 1.*

a) « Eximitur tamen a potestate Superiorum, et, vi voti *obe- ɛntiæ,* uni Romano Pontifici manet obnoxius. » — *Ibid., § 2.*

b) « Religiosus ad dignitatem *episcopalem*, vel aliam extra ɔpriam religionem evectus :

» Si per professionem *dominium* bonorum *amiserit,* bonorum æ ipsi obveniunt habet usum, usumfructum et administratio- n ; *proprietatem* vero Episcopus residentialis, Vicarius Apostoli- ;, Præfectus Apostolicus, acquirit diœcesi, vicariatui, præfec- æ ; ceteri, Ordini vel Sanctæ Sedi, ad normam can. 582 (*cf. n. 1246, b*), salvo Cardinalium privilegio (*cf. n. 515*) ;

Si per professionem dominium bonorum *non amiserit,* bono- ı quæ habebat recuperat usum, usumfructum et administratio- n ; quæ postea ipsi obveniant, sibi plene acquirit ;

In utroque autem casu, de bonis quæ ipsi obveniunt non *in- u personæ,* debet disponere secundum offerentium voluntatem. » *l., c. 628.*

c) « Episcopi regulares jam nunc *rocheto* utantur, atque eodem prorsus modo induti incedant ac sæculares Episcopi, salvo nimirum usitato vestimentorum colore et qualitate. » — *Bened. XV, motu proprio 25 apr. 1920* (*Acta*, XII, *149*).

1277. **III. Dimisso cardinalatu vel episcopatu,** vel expleto munere extra religionem sibi a Sede Apostolica commisso, « religiosus ad religionem *redire* tenetur ». — *Cod., c. 629, § 1.*

« Potest tamen Cardinalis et Episcopus religiosus *quamlibet* suæ religionis domum eligere in qua degat ; sed caret voce activa et passiva. » — *Ibid., § 2.*

1278. **IV. Religiosus qui parœciam regit, sive titulo parochi sive titulo vicarii,** « manet adstrictus ad observationem *votorum* et *constitutionum*, quatenus hæc observatio potest cum muneris sui officiis consistere.

a) » Quare, in iis quæ ad *religiosam disciplinam* attinent, subest *Superiori*, cujus proinde est, et quidem privative respectu Ordinarii loci, in ejus agendi rationem circa hæc omnia inquirere eumque, si casus ferat, corrigere.

b) » Bona quæ ipsi obveniunt *intuitu parœciæ* cui præficitur, ipsi parœciæ acquirit; cetera acquirit ad instar aliorum religiosorum.

c) » Non obstante voto *paupertatis*, eidem licet eleemosynas in bonum parœcianorum, vel pro scholis catholicis aut locis piis parœciæ conjunctis, quovis modo oblatas *accipere* aut *colligere*, et acceptas sive collectas administrare, itemque, servata offerentium voluntate, pro prudenti suo arbitrio, *erogare*, salva semper vigilantia sui Superioris ;

» Sed eleemosynas pro ecclesia *parœciali* ædificanda, conservanda, instauranda, exornanda, accipere, apud se retinere, colligere aut administrare, pertinet ad Superiores si ecclesia sit *communitatis religiosæ ;* secus, ad loci Ordinarium. » — *Cod., c. 630.*

1279. **V. « Omnimodæ jurisdictioni, visitationi et correctioni Ordinarii loci,** non secus ac parochi sæculares, regulari observantia unica excepta », subest idem parochus vel vicarius *religiosus*, « licet ministerium exerceat in domo seu loco ubi majores Superiores religiosi ordinariam sedem habent ». — *Cod., c. 631, § 1.*

) Ordinarius loci, « ubi eum suo muneri defecisse compererit, tuna *decreta* condere, ac meritas in eum *pœnas* statuere po-

n quo nihilominus Ordinarii facultates minime privativæ sed *Superior* jus cumulativum cum ipso habet, ita tamen ut, er a Superiore, aliter ab Ordinario decerni contingat, decre- Ordinarii prævalere debeat. » — *Ibid.*, § *2.*

) Parochus religiosus *amovibilis* est ad nutum tam loci Ordi- quam Superioris. — *Cf. n. 1155, c.*

) Et, quod attinet ad bona temporalia, prævium consensum *arii loci* obtinere tenetur pro collocatione pecuniæ quæ data *rœciæ* vel *missioni :* et loci Ordinarius jus est cognoscendi ministratione fundorum vel legatorum quæ tributa sint ad Dei n beneficentiamve in parœcia impendendam. — *Cod., c. 631*, § *3.*

ARTICULUS VIII

DE RELIGIOSIS STIPEM QUÆRITANTIBUS

1280. **I. Regulares qui ex instituto mendicantes vo- ır et sunt,**

a) « Eleemosynas in diœcesi ubi eorum *religiosa us* est constituta, quærere valent de *sola* Superiorum um licentia ;

Extra diœcesim vero indigent præterea licentia to data ab *Ordinario loci* in quo eleemosynas colligere unt ». — *Cod., c. 621*, § *1.*

b) Hanc licentiam Ordinarii locorum, præcipue diœ- m finitimarum, « nisi gravibus et urgentibus de is, de *denegent* neve *revocent* si religiosa domus ex dicatione in sola diœcesi, in qua est constituta, vivere modo possit ». — *Ibid.*, § *2.*

1281. **II.** « **Alii omnes religiosi Congregationum ju- ontificii,** sine peculiari *Sanctæ Sedis* privilegio, stipem re prohibentur ;

Quibus, si hoc privilegium impetraverint, opus erit erea licentia scripto data ab *Ordinario loci*, nisi aliter so privilegio cautum fuerit. » — *Cod., c. 622*, § *1.*

1282. **III. Religiosi Congregationum juris diœc** « stipem quæritare nequaquam possunt sine lic scripto data, tum ab Ordinario loci in quo sita est *e* *domus*, tum ab Ordinario loci in quo *stipem qu* cupiunt ». — *Cod., c. 622,* § *2.*

a) Religiosis ex instituto *non mendicantibus* « Ordinarii rum licentiam quæritandæ stipis ne concedant, præsertin sunt conventus regularium nomine et re mendicantium, nis constet de vera domus vel pii operis *necessitate* cui alio modo o nequeat ;

» Quod si necessitati provideri possit stipe quærenda *int* *cum* seu districtum vel diœcesim in qua iidem commorantur *pliorem* licentiam ne largiantur ».— *Ibid.,* § *3.*

b) « Sine authentico et recenti rescripto Sacræ Congre nis pro Ecclesia Orientali, Ordinarii latini nec sinant *orien* *ullum*, cujusvis ordinis et dignitatis, in proprio territorio pecu colligere, nec suum subditum in orientales diœceses ad eu finem mittant. » — *Ibid.,* § *4.*

1283. **IV. Quod vero attinet ad modum in qu tanda stipe servandum,** et ad disciplinam a quæstu bus custodiendam, « religiosi utriusque sexus stare de *instructionibus* a Sede Apostolica hac de re datis » *Cod., c. 624.* — *Cf. S. C. Ep. et Reg. decret. Sing* *quidem, 27 mart. 1896 ;* — *et ejusd. S. C. decret. De ele* *synis colligendis, 21 nov. 1908 (Acta, I, 153).*

« Non licet Superioribus stipem colligendam committere professis *ætate animoque maturis*, maxime si de *mulieribus* ag nunquam autem iis qui in studia adhuc incumbant. » — *can. 623.*

CAPUT V

DE RELIGIONUM REGIMINE

et : de natura et objecto hujus regiminis ; — de ejusdem sub- ; — de visitatione a Prælatis facienda ; — et de bonorum inistratione.

ARTICULUS I

ATURA ET OBJECTO POTESTATIS APUD RELIGIOSOS EXISTENTIS

284. **I. Potestas dominativa et potestas jurisdictio- sedulo distinguendæ sunt.**

) *Prior* est quæ oritur ab ipsa religiosa professione, procedit ad instar illius quam habet *paterfamilias* mo sua.

) *Posterior* est participatio potestatis clavium ab ipso o Ecclesiæ collatæ, atque procedit ad instar illius habet *Episcopus* in suam diœcesim, leges ferendo, udicando, eosque per censuras aut alias pœnas coer-. — *Cf. Suarez, De Relig., tract. 7, lib. 2, cap. 18.*

285. **II. In qualibet religione :**

) Necessario adest potestas *dominativa,* utpote us necessarius voti obedientiæ et traditionis qua osus se Deo et religioni mancipat.

) Status religiosus potest esse cum sola potestate ativa *intra ipsum Institutum exsistente*, ut patet ex steriis Monialium.

iales enim non habent jurisdictionem spiritualem, cujus, ut- eminæ, de jure saltem ecclesiastico sunt *incapaces*. — *Cf.* , *loc. cit., n. 8.*

) Verum contingere nequit ut *nemo* habeat potesta-

tem *jurisdictionalem* in Religiosos. — Ideoque omı conventus alicui Ordinario subsunt.

1° In Religionibus *exemptis*, Ordinarii sunt *Prælati* qui conv tibus præsunt.

Nam, eo ipso quod Religio a jurisdictione Episcoporum eximi manet immediate subjecta solius S. Pontificis jurisdictioni. — I potest autem convenienter gubernari *immediate* per *solum* Su mum Pontificem. Ergo necessarium est ut sint Prælati proprii uni cujusque Religionis, qui jurisdictionem fori etiam *externi* habea seu potestatem quasi-episcopalem.

Et *Moniales*, si non habeant Prælatos regulares, ab ipsis Epis pis reguntur. — *Cf. n. 1318.*

2° In Congregationibus simpliciter *diœcesanis* quæ nulla exen tione gaudent, potestas jurisdictionis ab *Episcopo* exercetur ; id que, in his, Superiores non habent nisi potestatem *dominativ*

3° In Institutis votorum simplicium quæ *approbationem Se Apostolicæ* obtinuerunt, et in plures diœceses propagantur, auc ritas Episcoporum temperationem aliquam admittit, ita ut huj modi Congregationes ab Ordinariis locorum *exemptæ* sint quoad quæ totius Congregationis regimen spectant. — *Cf. n. 1319.*

1286. **III. Superiores religiosi subditis suis præcep intimare possunt** quæ eos obligent in conscientia, et q dem *sub gravi*, supposita sufficienti materia, etiamsi n habeant nisi potestatem *dominativam*.

a) Objectum enim voti obedientiæ est obedire Superiori præ pienti. Ergo, potest Superior ita præcipere ut violetur votum r obedientia præstetur ; cumque *voti alicujus violatio* sit *ex se g vis*, id est, nisi excuset materiæ parvitas, sequitur posse Religio ad exsequenda Superiorum præcepta sub gravi obligari, *suppos sufficienti materia.*

b) Nec refert quod Superior *jurisdictionem in foro exte* non habeat, sed potestatem dumtaxat *dominativam ;* nam vot obedientiæ non fit cum restrictione « dummodo Superior sit Pı latus », sed fit universaliter quoad legitimum quemlibet Superiore

1287. **IV. Etiam per statuta perpetua, quæ ratione legis habeant,** subditos suos obligare possunt Prælati q jurisdictionem habent in foro *externo*.

a) Ratio est quia, hoc ipso quoad quis secundum alicujus Or nis regulam professionem emittit, *implicite* consentit novis ordi

ibus et statutis quæ, ad firmandam ejusdem regulæ observatio-, in posterum *moraliter necessaria*, aut *valde opportuna*, supre- totius Ordinis Auctoritati videri poterunt. — *Cf. Suarez, Relig., tract. 7, lib. 10, cap. 8, n. 13.*

b) Verum hæc potestas, de jure communi, censenda est residere mmodo penes supremum totius Ordinis tribunal, id est *gene-Capitulum. — Cf. Suarez, De Relig., tr. 8, lib. 2, cap. 8, n. 4.*

c) Præterea, condi non possunt a Capitulo generali nova sta- quoad omnes Religiosos, nisi sint regulæ consona et sub ea *ctive saltem* comprehendantur.

eo, si Capitulum generale condat nova statuta quæ ita sint *a regulam* ut ne *indirecte* quidem seu *reductive* sub ea comprehen-ur, statuta hæc non obligabunt Religiosos *jam professos.*

atio est, quia nemo potest obligari ad acceptandum quod nec *te* nec *indirecte* vovit; ergo non potest per obedientiam obligari ivendum secundum illam reformationem. — *Cf. Suarez, tr. 7, cit., n. 17.*

d) Sed, si reformatio fiat *auctoritate Pontificia*, ad eam obli- possunt Religiosi *antea professi.*

enim S. Pontifex, ex suprema auctoritate qua divinitus pollet, st, imo debet statum religiosum semel libere assumptum *legibus rnare* quas exigit generale Ecclesiæ bonum et uniuscujusque nis decentia. Porro, quilibet Religiosus, professionem emit-o, tali supremæ potestati *implicite* saltem et *virtualiter* se iittit, ac proinde eodem modo acceptat quamlibet reformatio- quam in futurum opportunam aut necessariam judicaverit mus Pontifex. — *Cf. n. 1289.*

1288. **V. Superioribus religiosis competit aliqua po-as coercitiva.** Nam potestas directiva, sine aliqua coer-one, *infirma* ac fere *inutilis* est. Igitur, omnino neces-a est hæc potestas, ut ordo, pax et institutio religiosa serventur.

a) Quando Superiores potestatem dumtaxat *domi-vam* habent, non possunt coercere nisi modo *paterno*, quod potestas dominativa, in statu religioso, sit ad ar illius quam habet *paterfamilias* in domo sua.

uod si gravior punitio necessaria sit, ad Prælatum rrere oportet qui *jurisdictionali* auctoritate polleat. *Cf. Suarez, De Relig., tract. 8, lib. 2, cap. 9.*

b) Prælati qui in religione *clericali* jurisdiction habent etiam pro *foro externo*, possunt subditos suos co cere per quascumque ecclesiasticas *pœnas* quæ *perso* imponi possunt. — *Cf. Suarez, loc. cit., n. 4, sq.*

ARTICULUS II

DE SUBJECTO HUJUS POTESTATIS

1289. **I.** « **Religiosi omnes, tanquam supremo Su riori, subduntur Romano Pontifici** cui obedire tenent etiam vi voti obedientiæ. » — *Cod., c. 499, § 1.*

Cardinalis Protector cujuslibet religionis, « nisi aliud expre cautum fuerit in peculiaribus casibus, *jurisdictione* in religion aut in singulos sodales non pollet, nec potest se *interiori disci næ* et *bonorum* administrationi immiscere ; sed ejus est tantumm bonum religionis *consilio* et *patrocinio* promovere ». — *Ibid.*, §

1290. **II.** « **Subduntur quoque religiosi Ordina loci,** iis exceptis qui a Sede Apostolica *exemptionis* pri legium consecuti sunt, salva semper potestate quam j etiam in eos locorum Ordinariis concedit. » — *Cod., ca 500, § 1.*

a) *Moniales* quæ sub jurisdictione *Superiorum regularium* præscripto constitutionum sunt « Ordinario loci subduntur tant in casibus jure expressis ». — *Ibid.*, § 2.

b) « Nulla *virorum* religio, sine speciali apostolico indulto, test sibi subditas habere religiosas Congregationes *mulierum*, earum religiosarum curam et directionem retinere sibi speciali commendatam. » — *Ibid.*, § 3.

1291. **III. Superiores et Capitula,** « ad normam cons tutionum et juris communis, potestatem habent *domina vam* in subditos ;

» In religione autem clericali exempta, habent *jurisdi tionem ecclesiasticam,* tam pro foro interno, quam pro e terno ». — *Cod., c. 501, § 1.*

a) « Abbas Primas et Superior Congregationis monasticæ n habent *omnem* potestatem et jurisdictionem quam jus commune t

t *Superioribus majoribus ;* sed eorum potestas et jurisdictio de-
ıenda est ex propriis constitutionibus et ex peculiaribus Sanctæ
is decretis. » — *Ibid.*, § *3.*

t « Superioribus quibuslibet districte prohibetur quominus in
sis ad *S. Officium* spectantibus se intromittant ». *Ibid.*, § *2.*

b) » In sua quisque domo Superiores commorentur, nec ab
əm discedant, nisi ad normam constitutionum. » — *Cod.*, *c. 508.*

1292. **IV. Supremus religionis Moderator** « potesta-
ı obtinet in *omnes* privincias, domos, sodales religio-
, exercendam secundum constitutiones ;

Alii Superiores ea gaudent *intra fines* sui muneris ». —
l., c. 502.

a) « Firmis propriis cujusvis religionis constitutioni-
quæ provectiorem ætatem aliaque potiora requisita
gant, *ad munus Superioris majoris* inhabiles sunt qui
dem religionem professi non sunt a decem saltem annis
rima professione computandis, non sunt ex legitimo
trimonio nati, et annos *quadraginta* non expleverunt
gatur de supremo religionis Moderatore, aut de Antis-
in monialium monasterio ; annos *triginta*, si de aliis
erioribus majoribus. » — *Cod., c. 504.*

b) Superiores *majores* « sint *temporarii*, nisi aliter
nt constitutiones ;

Superiores autem *minores* locales ne constituantur
tempus ultra *triennium ;* quo exacto, possunt ad idem
ıus iterum assumi si constitutiones ita ferant, sed non
io immediate in *eadem* religiosa domo ». — *Cod.*,
505.

ɔc ultimum præscriptum « applicatur quoque Superioribus
Directoribus scholarum, hospitalium, aliarumque piarum
ɔrum, si Superiores isti seu Directores sint simul *Superiores*
iosorum, sub sua potestate habentes alios religiosos, etiam
d religiosam disciplinam ». — *Commiss. Pontif.*, *2-3 jun. 1918*
a, X, 344).

c) Superiores majores in religionibus clericalibus
nptis « possunt *notarios* constituere, sed tantum pro
ɔtiis ecclesiasticis suæ religionis ». — *Cod., c. 503.*

1293. **V. Antequam ad Superiorum majorum ele-tionem deveniatur :**

a) « In religionibus *virorum*, omnes et singuli e Ca-tulo *jurejurando* promittant se electuros quos secundu Deum eligendos esse existimaverint. » — *Cod., c. 506,* §

b) In monasteriis *monialium*, « comitiis eligendæ A tistitæ *præsit*, quin tamen clausuram ingrediatur, *Ordin rius loci* aut ejus delegatus cum duobus sacerdotib scrutatoribus, si moniales eidem subjectæ sint ; secu *Superior regularis* ;

» Sed, etiam hoc in casu, Ordinarius tempestive mon debet de die et hora electionis, cui potest *una cum Su riore regulari* per se ipse vel per alium assistere, et, assistat, præesse ». — *Ibid.,* § *2.*

« In *scrutatores* ne assumantur ipsarum monialium co fessarii ordinarii. » — *Ibid.,* § *3.*

c) In *mulierum Congregationibus,* « electioni Antisti generalis præsideat, per se vel per alium, *Ordinarius l* in quo electio peragitur ; cui, si agatur de Congregationib *juris diœcesani*, peractam electionem *confirmare* vel *r cindere* integrum est, pro conscientiæ officio ». — *Ibid.,* §

1294. **VI. In electionibus quæ a Capitulis fiunt** « s vetur jus commune de quo in can. 160-182, præter cuj que religionis *constitutiones* eidem non contrarias ». *Cod., c. 507,* § *1.* — *Cf. n. 283, sq.*

a) « Caveant omnes a directa vel indirecta suffragiorum pro ratione, tam pro seipsis quam pro aliis. » — *Ibid.,* § *2.*

b) *Postulatio* « admitti potest solum in casu extraordinario, dummodo in constitutionibus non prohibeatur ». — *Ibid.,* § *3.*

1295. **VII. Suos Consiliarios habeant :** « Suprem religionis aut monasticæ Congregationis Moderator, Sup rior provincialis et localis, saltem formatæ domus horumque consilium « *exquirant* ad normam constituti num et sacrorum canonum ». — *Cod., c. 516,* § *1.*

a) « Sint etiam, pro administratione bonorum temporaliu *œconomi* : *generalis* qui religionis universæ bona administret, *p*

cialis qui provinciæ; *localis* qui singularum domorum ; qui
nes officio suo fungantur sub directione Superioris. » — *Ibid.*, § *2.*

b) « Œconomi generalis et provincialis munus gerere *Superior*
e non potest ; munus vero œconomi *localis*, quamvis melius a
nere Superioris distinguatur, *componi* tamen cum eo potest, si
essitas id exigat. » — *Ibid.*, § *3.*

Si de modo œconomos *eligendi* constitutiones sileant, « a Supe-
re majore cum consensu sui Consilii eligantur ». — *Ibid.*, § *4.*

c) « Prohibentur tituli dignitatum vel officiorum *mere honori-*
; soli, si id permittant constitutiones, *tolerantur* tituli officiorum
jorum quibus religiosi in propria religione reapse functi sint. »
Cod., *c. 515.*

1296. **VIII. Quævis virorum religio juris pontificii**
procuratorem generalem habeat, qui, secundum cons-
utiones designatus, negotia propriæ religionis *apud*
nctam Sedem pertractet ». — *Cod.*, *c. 517*, § *1.*

« Antequam præscriptum in constitutionibus tempus
spiret, ne *amoveatur*, inconsulta Sede Apostolica. » —
id., § *2.*

1297. **IX. Notitiam et exsecutionem decretorum**
nctæ Sedis quæ Religiosos respiciunt, omnis Superior
ıos inter subditos promovere » debet. — *Cod.*, *c. 509*, § *1*.

Curent igitur Superiores locales :

a) » Ut saltem semel in anno, statis diebus, *publice legantur*
priæ constitutiones, itemque decreta quæ publice legenda Sancta
es præscribet. » — *Ibid.*, § *2.*

b) « Ut omnes religiosi quotannis *spiritualibus exercitiis* vacent,
ad *pœnitentiæ sacramentum* semel saltem in hebdomada acce-
t. » — *Cod.*, *c. 595*, § *1*, *n. 1 et 3.*

c) Ut « legitime non impediti quotidie *Sacro* intersint, *orationi*
tali vacent, et in *alia pietatis officia*, quæ a regulis et consti-
onibus præscripta sint, sedulo incumbant ». — *Ibid.*, *n. 2.*

d) « Ut saltem bis in mense, firmo præscripto can. 565, § 2 (de
ersis diligenter in doctrina christiana, durante novitiatu, insti-
ndis), *christianæ catechesis* habeatur instructio pro conversis et
iliaribus, audientium conditioni accommodata, et, præsertim in
gionibus laicalibus, pia ad omnes de familia exhortatio. » —
., *c. 509*, § *2*, *n. 2.*

1298. **X.** « **Superiores suos inter subditos promoveant frequentem, etiam quotidianam, sanctissimi Corporis Christi receptionem;**

» Frequens autem, imo etiam quotidianus accessus a sanctissimam Eucharistiam religiosis rite dispositis liber pateat. » — *Cod., c. 595, § 2.* — *Cf. S. C. C. decret. Sacr Tridentina Synodus, 20 dec. 1905, n. 7.*

a) Attamen « si, post ultimam sacramentalem confessionem religiosus communitati *gravi scandalo* fuerit, aut gravem et externa culpam patraverit, donec ad pœnitentiæ sacramentum denuo acce serit, Superior potest eum, ne ad sacram communionem acceda prohibere. » — *Ibid., § 3.* — *Cf. S. C. Ep. et Reg. decr. Quema modum, 17 dec. 1890, n. 5.*

b) « Si quæ sint religiones, votorum sive sollemnium sive sim plicium, quarum in regulis aut constitutionibus vel etiam calendari communiones *aliquibus diebus* affixæ aut jussæ reperiantur, h normæ vim dumtaxat *directivam* habent. » — *Ibid., § 4.* — *Cf. Cong. Conc. decret., cit., n. 8.*

1299. **XI. Relationem de statu Religionis ad Sanctam Sedem,** quinto quoque anno, vel sæpius si ita feran constitutiones, *mittere debent* Abbas Primas, Superio Congregationis monasticæ, et cujusvis religionis juri pontificii Moderator supremus, « per documentum subs gnatum a se cum suo Consilio, et, si agatur de Congrega tione mulierum, etiam ab Ordinario loci in quo suprem Antistita cum suo Consilio residet ». — *Cod., c. 510.*

Porro, S. C. Ep. et Reg. redigendum curavit *Elenchum quæsti num* quibus distincte indicantur ea omnia quæ in relatione utilite seu necessario sunt exponenda : et S. P. Pius X jussit ut, in trien nali relatione, Moderatores seu Moderatrices Institutorum vot simplicia profitentium, ad singulas quæstiones in elencho conscrip tas, fideliter respondeant. — *S. C. Ep. et Reg., 16 jul. 1906.* — *Cf. Questions actuelles, tome 88, page 262.*

1300. **XII.** « **Omnes religiosi, sive viri sive mulieres, liber possunt mittere litteras, nulli obnoxias inspectioni,** ad Sanctam Sedem ejusque in natione Legatum, ad Cardinalem Protectorem ad proprios Superiores majores, ad Superiorem domus forte absen tem, ad Ordinarium loci cui subjecti sint, et, si agatur de monialibu

regularium jurisdictione sunt, etiam ad Superiores majores
;
.b istis omnibus prædicti religiosi, viri aut mulieres, litteras
nini *inspiciendas* recipere. » — *Cod., c. 611.*

ARTICULUS III

DE VISITATIONE CANONICA

01. **I. Visitationis nomine,** ubi de Prælatis agitur, i solet *inquisitio* de subditorum vita et moribus, in nem instituta ut delinquentes coerceantur, et *op-s mediis* vitæ sanctitas pro suo cujusque statu pro-,ur.

Distingui solet in *ordinariam* et *extraordinariam*, prout temporibus, vel extra solita tempora peragitur.

Distinguitur quoque in *judicialem* et *paternam*, secundum ælatus procedit tanquam *judex*, vel ex sola potestate sua *iva.*

Denique, visitatio *generalis* est qua generaliter de omnium um statu et moribus inquiritur ; et *specialis*, quæ respicit, em vel aliquos dumtaxat subditos, aut aliquam solummodo n, ex. gr. clausuram.

02. **II.** « **Majores religionum Superiores** quos ad nus constitutiones designant, temporibus in eisdem , omnes domos sibi subjectas *visitent*, per se, vel s si fuerint legitime impediti. » — *Cod., c. 511.*

03. **III. Ordinarius loci :**

« Per se vel per alium, *quinto quoque anno* visitare

Singula *monialium* monasteria quæ *sibi* vel *Sedi icæ* immediate subjecta sunt ;

Singulas domos, sive virorum sire mulierum, ationis *juris diœcesani* ». — *Cod., c. 512, § 1.*

« Visitare quoque eodem tempore debet :

Monasteria *monialium* quæ *Regularibus* subdun-a ea quæ *clausuræ* legem spectant ; imo etiam

circa alia omnia, si Superior regularis ea a quinque
non visitaverit ;

» 2° Singulas domos Congregationis *clericalis*
pontificii, etiam *exemptæ*, in iis quæ pertinent ad
siam, sacrarium, oratorium publicum, sedem ad
mentum pœnitentiæ ;

» 3° Singulas domos Congregationis *laicalis juris*
ficii, non solum in iis de quibus in superiore numer
etiam in aliis quæ *internam disciplinam* spectant, a
mam tamen can. 618, § 2, n. 2. » — *Ibid.*, § *2.* — *Cf. n.*

1304. **IV. Visitator jus et officium habet** « *i*
gandi religiosos quos oportere judicaverit, et cogno
de iis quæ ad visitationem spectant ;

» Omnes autem religiosi obligatione tenentur *respo*
secundum veritatem, nec Superioribus fas est quoquo
eos ab hac obligatione avertere, aut visitationis sc
aliter impedire ». — *Cod., c. 513,* § *1.*

a) A decretis Visitatoris « *recursus* datur in *dev*
tantum, nisi Visitator ordine judiciario processerit
Ibid., § *2.*

b) « Antistitæ quæ, post indictam visitationem
giosas in aliam domum, Visitatore non consent
transtulerint, itemque religiosæ omnes, sive Antistit
subditæ, quæ, per se vel per alios, directe vel indirec
ligiosas induxerint ut interrogatæ a Visitatore *tacea*
veritatem quoquo modo *dissimulent*, aut non since
ponant, vel eisdem, ob responsa quæ Visitatori de
molestiam, sub quovis prætextu, attulerint, *inhabi*
officia assequenda quæ aliarum regimen secumfer
Visitatore declarentur, et Antistitæ officio, quo fung
priventur. » — *Cod., c. 2413,* § *1.*

« Quæ in superiore paragrapho præscripta sunt,
virorum religionibus applicentur. » — *Ibid.*, § *2.*

Itemque societatibus clericalibus sine votis. —
miss. Pontif., 2-3 jun. 1918 (Acta, x, *347).*

ARTICULUS IV

DE BONORUM TEMPORALIUM ADMINISTRATIONE

1305. **I. Bona, tum religionis, tum provinciæ domus-, « administrentur ad normam constitutionum ».** — *l., c. 532,* § *1.*

a) Expensas et actus juridicos ordinariæ adminis-tionis « valide, præter Superiores, faciunt, intra fines muneris, *officiales* quoque qui in constitutionibus ad designantur ». — *Ibid.*, § *2.*

b) « Pro *pecuniæ quoque collocatione* servetur præs-tum hujus canonis. » — *Cod., c. 533,* § *1.*

1306. **II. « Prævium consensum Ordinarii loci obti-e tenentur :**

1° Antistita *monialium* et religionis *juris diœcesani,* cujusvis pecuniæ collocatione; imo, si monialium mo-terium sit *Superiori regulari* subjectum, ipsius quoque sensus est necessarius ;

2° Antistita in Congregatione religiosa *juris ponti-*, si pecunia *dotem* professarum constituat, ad normam . 549 *(cf. n. 1222, b)* ;

3° Superior vel Antistita domus *Congregationis reli-æ,* si qui fundi domui tributi legative sint ad *Dei cul-* beneficentiamve *eo ipso loco* impendendam ;

4° Religiosus quilibet, etsi Ordinis regularis alum-, si pecunia data sit *parœciæ* vel *missioni*, aut religio-ntuitu parœciæ vel missionis. » — *Cod., c. 533,* § *1.*

Hæc item servanda sunt pro qualibet collocationis ,atione. » — *Ibid.*, § *2.*

1307. **III. Nisi beneplacitum Apostolicum antecesse-**contractus vi caret « si agatur de *alienandis* rebus *pre-s* aliisve bonis quorum valor superest summam *tri-a millia* francorum seu libellarum, vel de contrahendis *tis* et *obligationibus* ultra indicatam summam ». — , *c. 534,* § *1.*

a) « *Secus*, requiritur et sufficit licentia, in scrip data, *Superioris*, ad normam constitutionum, cum co sensu sui Capituli seu Consilii, per secreta suffragia mar festato ;

» Sed, si agatur de *monialibus* aut *sororibus juris di cesani*, accedat necesse est consensus, in scriptis præstitu Ordinarii loci, necnon Superioris regularis, si monialiu monasterium eidem subjectum sit. » — *Ibid.*

b) In precibus pro obtinendo consensu ad contrahen debita vel obligationes, « *exprimi* debent *alia debita* v obligationes quibus ipsa persona moralis, religio vel pr vincia vel domus, ad eum diem gravatur ; secus obten venia *invalida* est ». — *Ibid.*, § *2*. — *Cf. n. 1503.*

c) De *pœnis* quibus obnoxii sunt religiosi qui cont hæc præscripta bona alienare præsumpserint, *cf. n. 1504,*

1308. **IV. Administrationis ratio :**

a) In quolibet *monialium* monasterio, etiam exemp « reddatur *semel in anno*, aut etiam sæpius si id in co titutionibus præscribatur, ab Antistita Ordinario lo itemque Superiori regulari si monasterium sit eidem su jectum ». — *Cod., c. 535,* § *1, n. 1.*

« Si ratio administrationis Ordinario *non probetur*, ipse pot opportuna remedia adhibere, etiam removendo, si res postu œconomam aliosque administratores ;

» Quod si monasterium sit *Superiori regulari subjectum*, e Ordinarius, uti prospiciat, moneat ; quod si ille neglexerit, ipse se consulat. » — *Ibid., n. 2.*

b) In *aliis mulierum religionibus*, « ratio administ tionis bonorum quæ *dotes* constituunt, Ordinario loci re datur occasione visitationis, et etiam sæpius si Ordinar id necessarium duxerit ». — *Ibid.*, § *2*.

c) « Loci Ordinario jus insuper esto cognoscend 1° de rationibus *œconomicis* domus religiosæ *juris diœ sani* ; 2° de administratione fundorum legatorumque tributi legative sint ad *Dei cultum* beneficentiamve *ipso loco* impendendam. » — *Ibid.*, § *3*.

1309. **V. Debita contrahenda** ne permittant Superio- religiosi, « nisi certo constet ex *consuetis reditibus* posse piti fœnus solvi, et, intra tempus non nimis longum, per itimam *amortizationem* reddi summam capitalem ». — *l., c. 536, § 5.*

a) « Si *persona moralis* (sive religio, sive provincia, sive do- s) debita et obligationes contraxerit etiam cum Superiorum li- tia, ipsa *tenetur* de eisdem respondere. » — *Cod., c. 536, § 1.*

b) « Si contraxerit *regularis* cum licentia Superiorum, respon- e debet persona moralis cujus Superior licentiam dedit ; si reli- sus *votorum simplicium*, ipse respondere debet, nisi de Superioris ntia negotium religionis gesserit. » — *Ibid., § 2.*

c) « Si contraxerit religiosus *sine ulla Superiorum licentia*, emet respondere debet, non autem religio vel provincia vel do- s. » — *Ibid., § 3.*

d) « Firmum tamen semper esto : contra eum in cujus rem uid ex inito contractu versum est, semper posse actionem insti- » — *Ibid., § 4.*

1310. **VI. Largitiones** ex bonis domus, provinciæ, gionis « non permittuntur nisi ratione *eleemosynæ*, vel *a justa de causa*, de venia Superioris et ad normam stitutionum ». — *Cod., c. 537.*

CAPUT VI

DE PRIVILEGIIS RELIGIOSORUM

Ubi : de privilegiis religiosorum in genere, — et speciatim de eoru exemptione.

ARTICULUS I

DE PRIVILEGIIS RELIGIOSORUM IN GENERE

1311. **I. Olim** innumera fuerunt privilegia Regularibus p Pontificias constitutiones concessa, præsertim per constitutione Sixti IV « *Regimini universalis Ecclesiæ* » quæ « *Mare magnun* dici solebat quia ab ea innovata erant et aucta omnia antiqua Reg larium privilegia, sive directo per sive communicationem acquisi — *Cf. S. Lig. De privilegiis.*

Non pauca per Tridentinos canones et posteriores constitution abrogata sunt.

1312. **II. Hodie** « quælibet religio *iis tantum privi giis* gaudet quæ, vel in novo Codice continentur, vel a Se Apostolica directe eidem concessa fuerint, exclusa in post rum qualibet communicatione ». — *Cod., c. 613, § 1.*

a) Privilegia quibus gaudet *Ordo regularis*, « competunt qu que *monialibus* ejusdem Ordinis, quatenus eorum sint capaces ». *Ibid.*, § 2.

b) Religiosi, etiam laici ac noviiti, « fruuntur *clericorum p vilegiis* de quibus in can. 119-123 ». — *Cod., c. 614.* — *Cf. n. 440,*

c) Per indultum ab *Ordinario loci* legitime concessum, « ob gatio legis communis cessat quoque pro *religionis omnibus* in di cesi commorantibus, salvis votis et constitutionibus propriis cujus religionis ». — *Cod., c. 620.*

1313. **III. Abbates regulares de regimine,** legitime elec

a) « Debent, intra tres menses ab electione, *benedi tionem* accipere ab Episcopo diœcesis in qua monasteriu situm est ;

b) » Postquam vero benedictionem receperint, præ-
quam potestate conferendi *ordines* ad normam can. 964,
1 *(cf. n. 367)*, fruuntur *privilegiis* de quibus in can. 325
. n. 794), excepto pileolo violaceo ». — *Cod., c. 625.*

ARTICULUS II

DE EXEMPTIONE RELIGIOSORUM

i de generali exemptionis privilegio, nempe de utilitate exemptionis religiosorum; — et de subjecto hujus exemptionis.

§ I. De utilitate exemptionum

Inductæ sunt exemptiones præsertim :

1314. **I. Ne sodalitatum unitas dissolvatur.**

Hoc ipso enim quod unusquisque conventus Episcopo i subjaceret, Episcopus *verus* ipsius *Superior* foret, et idem *supremus,* utpote a quolibet alio Episcopo, et a quoet religiosæ Congregationis Superiore generali *indepenitem* in sua diœcesi jurisdictionem exercens. — Hinc, exstarent *supremi* et ab invicem *independentes* Superes quot forent Episcopi aliquem in diœcesi sua conitum habentes.

d autem, si semel induceretur, *destructionem* earum ngregationum quæ per totum mundum sub unitatis regie diffundendæ institutæ sunt, ipso facto secum trahe- — *Bouix, de jure Regularium, tom. 2, pag. 112.*

1315. **II. Ut disciplina religiosa servetur.**

d conservandam enim et promovendam in unaquaque nilia religiosa disciplinæ regularis integritatem, necesse ut ii quibus id muneris incumbit diu in ejusdem regulæ æstra *sese exercuerint.* — Ergo, ad id præstandum, apti sunt regulariter loquendo Episcopi, tum quia *regulam erti non sunt,* tum quia, pro varietate ingenii multorum liversis mundi partibus constitutorum, aut in eadem m civitate sibi succedentium Episcoporum, moraliter osssibile est eos in spirituali conventuum directione *everanter concordare.* — *Bouix, ibid.*

1316. **III. Ut gravamina quæcumque arceantur.** Equidem, attenta status Episcopalis excellentia, *ha frequens* supponi debet gravamen monasteriis a Præsu bus inferendum; verumtamen, pro humana fragilitate, quando hoc incommodum occurrere, sæculorum *experi tia* testatur : et, ad componendas lites inter Episcopos Religiosos, *specialis* etiam Cardinalium *Congregatio* Ro olim constituenda visa est.

Naturam et præfatas exemptionum causas perbelle declara *S. Pont. Leo XIII*, in constitutione « *Romanos Pontifices* », *8 i maii 1881* :

« Quamvis in ecclesiastica hierarchia, quæ est divina ordinati constituta, presbyteri et ministri sint inferiores Episcopis, horu que auctoritate regantur (*Trid.*, *sess. 23*, *De Ordine*, *can.* tamen, quo melius in religiosis Ordinibus omnia essent inte apta et connexa, ac sodales singuli pacato et æquabili vitæ cu uterentur ; denique, ut esset incremento et perfectioni *religi conversationis* consultum, haud immerito Romani Pontifices, q rum est diœceses describere ac suos cuique subditos sacra potest regendos attribuere, clerum regularem Episcoporum jurisdicti *exemptum* esse statuerunt.

» Cujus rei non ea fuit causa quod placuerit religiosas sodalita potiore conditione frui quam clerum sæcularem, sed quod ear domus habitæ fuerint, *juris fictione*, quasi territoria quædam ipsis diœcesibus *avulsa*. Ex quo factum est ut religiosæ Fam quas, jure communi, et *Episcopis* propter hieraticum principatu et *Pontifici Maximo* propter primatum Pontificium immedi subesse oporteret, in *Ejus* potestate esse perrexerint, ex *Episco rum* potestate per privilegium exierint. » — *Cf. epist. Pii IX R. D. Darboy, Archiepisc. Parisiensem, 26 oct. 1865.*

1317. **IV. Non obstante hac exemptione,**

a) « Decet ut omnes qui ejusdem sunt corporis, un etiam sint voluntatis, et, sicut *fratres*, ad invicem vinc charitatis sint adstricti ». — *Clement. unic., De excessi Prœlat.* — *Cf. Pii IX enc. Ubi primum, 16 jun. 18*

b) Aliquando, ad vitandum scandalum et fugiend difformitatem, tenentur Regulares obtemperare consti tionibus synodalibus a quibus ceteroquin, ratione s

emptionis, essent soluti. — *Cf. Ben. XIV. De syn., lib.* , *cap. 4, n. 5.*

c) Et « quum religiosæ Familiæ re ipsa intra fines œcesium vitam degant, sic hujus privilegii *temperata* vis t ut sarta tecta sit diœcesana disciplina, adeoque ut cles regularis *in multis subesse* debeat episcopali potestati, re *ordinariæ* sive *delegatæ.* » — *Leonis XIII constit. Romanos Pontifices.* — Quæ, sua loco, in harum *Prælectionum* decursu notata sunt.

§ II. De subjecto exemptionis

1318. **I. Regulares,** « novitiis non exclusis, sive viri re mulieres, cum eorum domibus et ecclesiis, exceptis iis onialibus quæ Superioribus regularibus non subsunt, ab dinarii loci juridictione *exempti* sunt, *præterquam* in sibus a jure expressis ». — *Cod., c. 615.*

« In omnibus in quibus religiosi subsunt Ordinario loci, ssunt ab eodem etiam *pœnis* coerceri. » — *Cod., c. 619.*

a) Regulares « extra domum *illegitime degentes*, etiam sub etextu accedendi ad Superiores, exemptionis privilegio non gaut ». — *Cod., c. 616, § 1*

Et « si extra domum *delictum* commiserint, nec a proprio Suiore præmonito puniantur, a loci Ordinario puniri possunt, etsi omo legitime exierint et domum reversi fuerint ». — *Ibid., § 2.*

b) « Si in regularium aliorumve religiosorum exemptorum dous eorumve ecclesiis *abusus* irrepserint, et Superior monitus spicere neglexerit, Ordinarius loci obligatione tenetur rem ad em Apostolicam statim deferendi. » — *Cod., c. 617, § 1.*

c) Domus autem *non formata* « manet sub *peculiari vigilantia inarii loci*, qui, si abusus irrepserint et fidelibus scandalo fue ipse per se potest interim providere ». — *Ibid., § 2.* — *Cf. Leo XIII const. Romanos Pontifices, 8 id. maii 1881.*

d) Si loci Ordinarius, ob causam publicam, sonitum campana preces aliquas vel sacra sollemnia indicat, « religiosi omnes, n exempti, *obedire debent*, salvis constitutionibus et privilegiis cujusque religionis ». — *Cod., c. 612.*

1319. **II. Religiones votorum simplicium** « exemptio privilegio non gaudent, nisi *specialiter* eisdem fuerit essum ». — *Cod., c. 618, § 1.*

In religionibus tamen *juris Pontificii* « Ordinario loci non licet

» 1° *Constitutiones* ullatenus immutare, aut de re *œconomica* cognoscere, salvo præscripto can. 533-535 », ubi de auctoritate Ordinarii loci quoad bonorum administrationem *(cf. n. 1306, sq.)*

» 2° Sese ingerere in regimen *internum* ac disciplinam, excepti casibus in jure expressis ;

» Nihilominus, in religionibus *laicalibus*, ipse potest ac debe inquirere num disciplina ad constitutionum normam vigeat, nur quid sana doctrina morumve probitas detrimenti ceperit, num contr clausuram peccatum sit, num Sacramenta æqua stataque frequenti suscipiantur ; et, si Superiores, de gravibus forte abusibus admonit opportune non providerint, ipse *per se* consulat ;

» Si qua tamen *majoris momenti* occurrant quæ *moram* no patiantur, decernat statim ; decretum vero ad Sanctam Sedem de ferat. » — *Cod., c. 618, § 2.* — *Leonis XIII constit. Conditæ a Christ*

1320. **III. Locorum Ordinarii ac parochi « libente utantur opera religiosorum,** præsertim in diœcesi degen tium, in *sacro ministerio* et maxime in administrando sa cramento pœnitentiæ ». — *Cod., c. 608, § 2.*

Vicissim « curent Superiores ut religiosi subditi, a se de signati, præsertim in diœcesi in qua degunt, cum a loco rum Ordinariis vel parochis eorum ministerium *requiritu* ad consulendum populi necessitati, tum intra tum extr proprias ecclesias aut oratoria publica, illud, salva rel giosa disciplina, *libenter* præstent ». — *Ibid., § 1.*

a) Si ecclesia, apud quam residet communitas religiosa, s simul *parœcialis*, « servetur, congrua congruis referendo, præ criptum can. 415 » de relationibus juridicis inter Capitulum parochum ecclesiæ cathedralis aut collegialis *(cf. n. 831).* — *Coc can. 609, § 1.*

« In ecclesia *religiosarum*, a votis sive sollemnibus sive sir plicibus, parœcia erigi nequit. » — *Ibid., § 2.*

b) « Advigilent Superiores ne divinorum officiorum in propr ecclesiis celebratio catecheticæ instructioni aut Evangelii explan tioni in ecclesia parœciali tradendæ *nocumentum* afferat.

» Judicium autem utrum nocumentum afferat necne, ad loci Or narium pertinet. » — *Ibid., § 3.*

CAPUT VII

DE CONFESSARIIS ET CAPPELLANIS

Ubi : de virorum ac mulierum domibus, distinctis articulis.

ARTICULUS I

DE RELIGIOSORUM CONFESSARIIS

1321. **I. « In singulis religionis clericalis domibus** utentur *plures*, pro sodalium numero, confessarii legi- e approbati, cum potestate, si agatur de religione *npta*, absolvendi etiam a casibus in religione reserva- » — *Cod., c. 518, § 1.*

ıperiores religiosi, potestatem audiendi confessiones habentes, ssunt, servatis de jure servandis, confessiones audire *subdito-* qui ab illis *sponte* sua ac *motu proprio* id petant, at sine gravi a id per modum *habitus* ne agant ». — *Ibid., § 2.*

« caveant Superiores ne quem subditum, aut ipsi per se aut alium, vi, metu, importunis suasionibus aliave ratione *indu-* ut peccata apud se confiteatur ». — *Ibid., § 3.*

1322. **II. In laicalibus virorum religionibus** « depu- r confessarius *ordinarius* et *extraordinarius ;*

a) » Et si religiosus aliquem *specialem* confessarium ɔstulet, illum Superior concedat, nullo modo petitionis ɔnem inquirens, neque id ægre se ferre demonstrans. » *'od., c. 528. — Cf. n. 969.*

b) Imo, « firmis constitutionibus quæ confessionem s *temporibus* præcipiunt vel suadent apud *determina-* ɔnfessarios peragendam, si religiosus, etiam exemptus, *uæ conscientiæ quietem*, confessarium adeat ab Ordi- ɔ loci approbatum, etsi inter designatos non recensi- confessio, revocato quolibet contrario privilegio, *valida cita* est ; et confessarius potest religiosum absolvere

etiam a peccatis et censuris in religione reservatis ». *Cod., c. 519 ; S. C. de Relig., 5 aug. 1913.*

Hoc decretum « comprehendit etiam confessiones quas Reli *ritus latini* faciunt apud confessarios *ritus orientalis*, et vicissin itemque « *Novitios* cujuscunque Ordinis vel Congregationis » *S. C. de Religiosis, 3 maii 1914 (Acta, VI, 232).*

1323. **III. Sacerdotem a sacris designare et a con nibus probare :**

a) Ad Ordinarium loci pertinet « si agatur de *reli nibus laicalibus non exemptis* » ;

b) « Si de *exemptis*, Superior regularis eosdem sa dotes designat, ejusque negligentiam supplet Ordi rius. » — *Cod., c. 529.*

ARTICULUS II

DE RELIGIOSARUM CONFESSARIIS

1324. **I. Ad confessiones quarumcunque religio rum ac novitiarum valide et licite recipiendas,** sacer tes, tum sæculares tum religiosi, « *peculiari jurisdicti* indigent », revocata « qualibet contraria particulari l seu privilegio ». — *Cod., c. 876, § 1.* — Attamen :

a) « Si aliqua religiosa, ad suæ conscientiæ tranqu tatem, confessarium adeat ab Ordinario loci *pro muli bus approbatum*, confessio in qualibet ecclesia vel ora rio etiam semi-publico peracta, *valida* et *licita* est, vocato quolibet contrario privilegio ;

» Neque Antistita id *prohibere* potest aut de ea re *inq rere*, ne indirecte quidem ; et religiosæ nihil Antistitæ voferre tenentur. » — *Cod., c. 522.*

b) Et « religiosæ omnes, cum *graviter ægrotant*, li mortis periculum absit, quemlibet sacerdotem ad mu rum confessiones excipiendas approbatum, *etsi non de natum religiosis*, arcessere possunt, eique, perdurante gr infirmitate, *quoties voluerint*, confiteri, nec Antistita pot eas sive directe sive indirecte prohibere ». — *Cod., c. 5*

1325. **II.** « **Singulis religiosarum domibus unus dum-**
:at detur confessarius ordinarius, qui sacramentales
ıfessiones *universæ communitatis* excipiat, nisi, propter
ıgnum ipsarum numerum, vel aliam justam causam, sit
ıs altero vel pluribus. » — *Cod., c. 520,* § *1.*

a) « Si qua religiosa, ad animi sui quietem, et ad majorem in Dei progressum, aliquem *specialem* confessarium vel modera-em spiritualem postulet, eum facile Ordinarius concedat.

Qui tamen invigilet ne ex hac concessione *abusus* irrepant ; ›d si irrepserint, eos caute et prudenter eliminet, salva conscien- libertate. » — *Ibid.* § *2. S. C. de Relig. decret. Cum de sacra-ıtalibus, 3 feb. 1913.*

b) Specialis confessarius, seu moderator spiritualis, conceden- est, non ad tempus præfixum, sed *donec perduret* justa causa essitatis vel utilitatis spiritualis religiosæ quæ postulaverit. — *C. de Religiosis, 22 apr. 1917, ad 1 (Acta, IX, 276).*

Et deputari valet in confessarium specialem, seu conscientiæ deratorem alicujus religiosæ, « qui in decurso triennio *confes-ii ordinarii* communitatis munere functus sit, nondum a ces-one prædicti officii anno completo ». — *Ibid., ad 2.*

1326. **III.** « **Unicuique religiosarum communitati de-**
confessarius extraordinarius qui, *quater* saltem in
ıo, ad domum religiosam accedat, et cui *omnes* religio-
se sistere debent, saltem benedictionem recepturæ. »
Cod., c. 521, § *1.*

ihil enim requiritur a professis et novitiis nisi ut extraordina- confessario *se sistant*, sive ad sacramentalem confessionem d ipsum si placuerit peragendam, sive ad salutaria monita, m extra sacramentalem confessionem, ab ipso accipienda.

tque ita *prudentissime* consultum est, ne, si Moniales aliquæ aordinarium confessarium adirent, aliæ autem coram ipso non parerent, suspiciones atque oblocutiones excitarentur, et illæ em censerentur necessarias habuisse causas ob quas ad extraor-rii confessarii opem confugere coactæ essent, aliæ vero ab smodi necessitatibus et causis immunes censerentur vel judi-ıtur. — *Bened. XIV const. Pastoralis curæ,* § *3.*

1327. **IV. Item, pro singulis domibus, Ordinarii loco-**
« **aliquot sacerdotes designent,** ad quos pro sacra-
to pœnitentiæ in *casibus particularibus* recurrere

eæ facile possint, quin necessarium sit ipsum Ordinari toties quoties adire ». — *Cod., c. 521, § 2.*

a) « Si qua religiosa aliquem ex iis confessariis ex tat, nulli Antistitæ liceat, nec per se nec per alios, que directe neque indirecte, *petitionis rationem* inquire petitioni verbis aut factis *refragari*, aut quavis ratio ostendere se id *ægre* ferre. » — *Ibid., § 3.*

b) Antistita quæ *contra præscriptum* in superiori canonibus, de libero accessu religiosarum ad confessari se gesserit, « a loci Ordinario *moneatur;* si iterum delique ab eodem *officii privatione* puniatur, illico tamen certi facta Sacra Congregatione de Religiosis ». — *Cod., c. 24*

c) « Confessarii autem speciales, ad monasterium seu dom religiosam vocati, « si intelligant Religiosas nulla justa causa necessitatis vel utilitatis spiritualis ad ipsos accedere, *eas prud ter dimittant.*

» Monentur præterea omnes Religiosæ, ut facultate sibi conce specialem petendi Confessarium sic utantur ut, rationibus huma sepositis, tantummodo *spirituale bonum* et majorem in religio virtutibus progressum intendant. » — *S. C. de Relig. decret. C de sacramentalibus, n. 13.*

1328. **V. Eligit sacerdotes a confessionibus, tum dinarios tum extraordinarios :**

a) Ordinarius loci, si religiosarum domus immedi *ipsi* vel *Sedi Apostolicæ* subjecta sit. — *Cod., c. 525.*

b) Si hæc Superiori regulari subjecta sit, Superior gularis « confessarios Ordinario *præsentat,* cujus est eosd pro audiendis illarum monialium confessionibus *approb* et Superioris negligentiam, si opus sit, supplere ». — *Ib*

1329. **VI. In munus confessarii religiosarum,** et *or narii* et *extraordinarii,* « deputentur sacerdotes, sive clero sæculari, sive religiosi de Superiorum licent morum integritate ac *prudentia* præstantes ;

» Sint insuper annos nati *quadraginta,* nisi justa cau judicio Ordinarii, aliud exigat, nullam potestatem in e dem religiosas in foro externo habentes ». — *Cod., c. 5 § 1.* — *Cf. Ben. XIV const. Pastoralis curæ, 5 aug. 1748*

a) Religiosarum confessarius ordinarius « suum nus ne exerceat ultra *triennium ;*

Ordinarius tamen eum ad *secundum*, imo etiam ad *ium* triennium confirmare potest, si, vel ob sacerdotum hoc officium idoneorum *penuriam* aliter providere neat, vel *major religiosarum pars*, earum quoque quæ in s negotiis jus non habent ferendi suffragium, in ejus- n confessarii confirmationem, per secreta suffragia, venerit ; dissentientibus tamen, si velint, aliter pro- endum est. » — *Cod., c. 526.*

b) « Confessarius *ordinarius* non potest renuntiari *raordinarius* nec, præter casus supra recensitos, *rursus utari* ordinarius in eadem communitate, nisi post ium ab expleto munere ; extraordinarius vero *imme- te* ut ordinarius renuntiari potest. » — *Cod., c. 524,* § *2.*

c) Confessarii religiosarum, tum ordinarii tum extra- inarii, « *interno* vel *externo* communitatis *regimini* nullo do sese immisceant ». — *Ibid.,* § *3.*

1330. **VII. Religiosarum confessarium, tam ordina- n quam extraordinarium, amovere potest loci Ordi- ius** gravem ob causam « etiamsi monasterium regulari- subdatur, et ipse sacerdos a confessionibus sit regularis;

Nec tenetur *causam amotionis* cuiquam significare, epta Apostolica Sede, si ab ea requiratur ;

De amotione autem debet Superiorem regularem *mo- *, si moniales regularibus subdantur ». — *Cod., c. 527.*

1331. **VIII. Ad conscientiæ manifestationem sibi gendam,** personas sibi subditas quoquo modo *indu-* , districte vetantur omnes religiosi Superiores. — *Cod.,* *530,* § *1.*

Non tamen prohibentur subditi quominus *libere* ac *o* aperire animum suum Superioribus valeant ; imo *edit* ut ipsi filiali cum fiducia Superiores adeant, eis, si *sacerdotes,* dubia quoque et anxietates suæ conscien- exponentes. » — *Ibid.,* § *2.*

CAPUT VIII

DE EGRESSU E RELIGIONE

Ubi : de indultis manendi extra claustra ; — de transitu ad a
religionem ; — de apostatis et fugitivis.

ARTICULUS I

DE INDULTIS MANENDI EXTRA CLAUSTRA

1332. **I. Sola Sedes Apostolica, in religionibus j Pontificii,** dare potest indultum manendi extra claus « sive *temporarium*, idest indultum *exclaustrationis*, *perpetuum*, idest indultum *sæcularizationis* » ;

« In religionibus *juris diœcesani* » id potest etiam Ordinarius. — *Cod., c. 638.*

a) « Qui e religione, expleto votorum temporarior tempore, aut obtento sæcularizationis indulto, *egrediar* vel ex eadem fuerint *dimissi*, nihil possunt *repetere* quamlibet operam religioni præstitam. » — *Cod., c. 643,*

b) « Si tamen religiosa *sine dote* recepta fuerit, ne propriis bonis sibimet providere valeat, religio *ex cari* eidem dare debet ea quæ requiruntur ut modo tuto convenienti domum redeat, ac providere ut, natu æquitate servata, per aliquod tempus, mutuo conse vel in casu dissensus ab Ordinario loci determinand honeste vivere possit. » — *Ibid.*, § 2.

1333. **II. Qui indultum exclaustrationis ab Apo lica Sede impetravit :**

a) « Votis ceterisque suæ professionis obligationil quæ cum suo statu *componi* possunt, manet obstrict exteriorem tamen debet *habitus religiosi* formam depone

b) » Perdurante tempore indulti, *caret* voce activ

siva, sed *gaudet* privilegiis mere spiritualibus suæ reli-
ıis ; et Ordinario territorii ubi commoratur, loco Supe-
um propriæ religionis, *subditur* etiam ratione voti
dientiæ ». — *Cod., c. 639.*

1334. **III. Qui, impetrato sæcularizationis indulto, gionem relinquit :**

a) « A sua religione *separatur*, habitus ejusdem exte-
em formam debet *deponere*, et in Missa et horis cano-
s, in usu et dispensatione Sacramentorum, *sæculari-*
assimilatur ;

b) » A *votis* liberatus manet, firmis oneribus *ordini*
ori adnexis si in sacris fuerit ; non tenetur obligatione
as canonicas *vi professionis* recitandi, nec aliis *regulis*
onstitutionibus adstringitur ». — *Cod., c. 640,* § *1.*

c) Si ex apostolico indulto in religionem *rursus reci-*
tur, « novitiatum ac professionem *instaurat* et locum
r professos obtinet a die novæ professionis ». — *Ibid.*, § *2.*

1335. **IV. Religiosus in sacris constitutus :**

a) Si propriam diœcesim ad normam can. 585 *non*
serit (scilicet quia nondum votis perpetuis ligatus est),
bet, non renovatis votis, vel obtendo sæcularizationis
ılto, ad propriam redire diœcesim, et a proprio Ordi-
o recipi ;

b) » *Si amiserit*, nequit extra religionem sacros ordines
cere, donec Episcopum benevolum receptorem invene-
ut Sedes Apostolica aliter providerit ». — *Cod., c. 641,* § *1.*

c) Episcopus religiosum recipere potest « sive pure
mpliciter, sive pro *experimento* ad triennium :
n priore casu, religiosus eo ipso est diœcesi *incardina-*
in altero, Episcopus potest *probationis tempus proro-*
, non ultra tamen aliud triennium ; quo etiam trans-
, religiosus, nisi antea dimissus fuerit, ipso facto
esi incardinatus manet ». — *Ibid.*, § *2.*

1336. **V. Quilibet professus, ad sæculum regressus,**
valeat sacros ordines exercere,

a) « *Prohibetur* tamen sine novo et speciali Sanc Sedis indulto :

» 1° Quolibet beneficio in *basilicis* majoribus vel mi ribus, et in ecclesiis *cathedralibus ;*

» 2° Quolibet magisterio et officio in *Seminariis* maj bus et minoribus seu collegiis in quibus clerici educant itemque in *Universitatibus* et Institutis quæ privile apostolico gaudent conferendi gradus academicos ;

» 3° Quocunque officio vel munere in *Curiis episco libus*, et in *religiosis domibus* sive vivorum sive mulieru atiamsi agatur de Congregationibus diœcesanis ». — *Co can. 642*, § *1.*

b) « Hæc valent quoque de iis qui *vota temporaria*, *juramentum perseverantiæ*, vel peculiares quasdam p missiones ad normam suarum constitutionum ediderui et ab eisdem dispensati fuerunt, si per *sex integros ann* eisdem ligati fuerint. » — *Ibid.*, § *2.*

ARTICULUS II

DE TRANSITU AD ALIAM RELIGIONEM

1337. I. **Sine auctoritate Apostolicæ Sedis** religios nequit « ad aliam religionem, etiam strictiorem, vel e m nasterio sui juris ad aliud transire ». — *Cod., c. 632.*

a) Transiens ad aliam religionem « *novitiatum* pe gere debet ; quo durante, manentibus votis, jura et ol gationes particulares, quas in religione derelicta habu *suspensa* manent, et ipse obligatione tenetur *Superiori novæ religionis* et ipsi novitiorum Magistro paren etiam ratione voti obedientiæ ». — *Cod., c. 633*, § *1.*

b) Si in religione ad quam transiit *professionem n edat*, « ad pristinam religionem redire debet, nisi inter votorum tempus exspiraverit ». — *Ibid.*, § *2.*

c) Transiens ad aliud monasterium *ejusdem Ordi* « nec novitiatum peragit, nec novam emittit profess nem ». — *Ibid.*, § *3.*

1338. **II. Sollemniter professus, aut professus a votis licibus perpetuis,** « si transierit ad aliam religionem votis *sollemnibus* vel simplicibus *perpetuis* :

a) » Post novitiatum, prætermissa professione tempo-, vel *admittatur* ad professionem sollemnem aut sim-m perpetuam, vel ad pristinam *redeat* religionem ;

b) » Jus tamen est Superiori eum *probandi diutius*, sed ultra annum ab expleto novitiatu ». — *Cod., c. 634.*

1339. **III. Transeuntes ad aliud monasterium ejusdem onis,** « **a die transitus ; ad aliam vero religionem, dita nova professione :**

a) » 1° Amittunt omnia jura et obligationes *prioris* onis vel monasterii, et *alterius* jura et officia susci- ;

b) » 2° Religio vel monasterium *a quo* bona servat ipsius *religiosi* ratione jam ei quæsita fuerunt ; Quod spectat ad *dotem* ejusve fructus, et alia bona nalia si qua habeat religiosus, servandum præscrip-can. 551, § 2 *(cf. n. 1222, d)* ; Demum nova religio jus habet pro *novitiatus* tempore istam *retributionem*, si eidem locus sit ad normam 570, § *1.* » — *Cod., c. 635. — Cf. n. 1232, b.*

c) *Sollemnitas* votorum « in eo qui legitime, secun-superiores canones, vota simplicia in Congregatione osa nuncupat, eo ipso *exstinguitur*, nisi aliud in olico indulto expresse caveatur ». — *Cod., c. 636.*

ARTICULUS III

DE APOSTATIS ET FUGITIVIS

1340. **I. Apostata a religione dicitur** « professus a vo-rpetuis, sive sollemnibus sive simplicibus, qui e domo osa *illegitime* egreditur cum animo *non redeundi*, vel etsi *legitime* egressus, *non redit* eo animo ut religiosæ entiæ sese subtrahat ». — *Cod., c. 644,* § *1.*

a) « Malitiosus animus, de quo in § 1, *jure præ*
tur si religiosus, intra mensem, nec reversus fuerit n
periori animum redeundi manifestaverit. » — *Ibid*

b) Religiosus *apostata* a religione « ipso jure incu
excommunicationem, proprio Superiori majori, vel, s
gio sit laicalis aut non exempta, Ordinario loci in quo
moratur, *reservatam*, ab actibus legitimis ecclesiastic
exclusus, privilegiis omnibus suæ religionis *privatus*

» Et, si redierit, perpetuo caret *voce activa et passi*
præterea *aliis pœnis*, pro gravitate culpæ, a Superio
puniri debet, ad normam constitutionum ». — *Cod., c.*

1341. **II. Fugitivus** est « qui, sine Superiorum l
tia, domum religiosam *deserit* cum animo ad religio
redeundi ». — *Cod., c. 644, § 3.*

a) Religiosus *fugitivus* « ipso facto incurrit in *priv*
nem officii, si quod in religione habeat, et in *suspensio*
proprio Superiori majori reservatam, si sit in sac

b) » Cum autem redierit, *puniatur* secundum co
tutiones, et, si constitutiones nihil de hoc caveant, S
rior major pro gravitate culpæ pœnas infligat ». — *C*
can. 2386.

Societatibus clericalibus *sine votis* applicatur canon 2386
tenus sodales vitam communem degant. — *Commiss. Po*
2-3 jun. 1918 (Acta, X, 347).

1342. **III. Apostata et fugitivus** « **ab obligatione**
gulæ et votorum minime solvuntur, et debent *sine m*
ad religionem redire ». — *Cod., c. 645, § 1.*

a) « Superiores debent eos sollicite *requirere*, et ip
si vera pœnitentia acti redeant, *suscipere ;*

b) » Reditum vero *monialis* apostatæ vel fugit
caute curet loci Ordinarius, et, si agatur de monast
exempto, etiam Superior regularis. » — *Ibid., § 2.*

CAPUT IX

DE DIMISSIONE RELIGIOSORUM

facto habendi sunt tanquam legitime dimissi religiosi : « 1° Pu-
ci *apostatæ* a fide catholica ; 2° Religiosus qui *fugam* arripue-
cum muliere ; aut religiosa quæ cum viro ; 3° Attentantes aut
ıtrahentes *matrimonium*, aut etiam vinculum, ut aiunt, ci-
e. » — *Cod.*, c. *646*, § *1.*

his casibus sufficit ut Superior major, cum suo Capitulo vel
nsilio, ad normam constitutionum, emittat *declarationem* facti ;
ret autem *probationes* facti collectas in domus regestis asser-
re. » — *Ibid.*, § *2.*

ARTICULUS I

DIMISSIONE RELIGIOSORUM QUI VOTA TEMPORARIA NUNCUPARUNT

1343. **I. Professum a votis temporariis :**

a) « Sive in *Ordinibus* sive in *Congregationibus juris*
ificii, dimittere potest supremus religionis Moderator
Abbas monasterii sui juris, cum consensu sui cujusque
ilii per secreta suffragia manifestato ; vel, si agatur de
ialibus, Ordinarius loci, et, si monasterium sit *regula-*
s obnoxium, Superior regularis, postquam monasterii
stita cum suo Consilio fidem de causis scripto fecerit ;

b) » In Congregationibus vero *juris diœcesani*, Ordi-
ıs loci in quo religiosa domus sita est, qui tamen jure
ie utatur, Moderatoribus insciis vel juste dissentien-
». — *Cod., c. 647*, § *1.*

1344. **II. « Ii omnes, graviter eorum onerata cons-**
ia, religiosum dimittere nequeunt nisi servatis quæ
ıntur :

a) » Causæ dimissionis debent esse *graves* ; et possunt
bere, sive ex parte *religionis*, sive ex parte *religiosi.*
Defectus spiritus religiosi qui aliis *scandalo* sit, est

sufficiens dimissionis causa si repetita monitio, una
salutari pœnitentia, incassum cesserit ; non vero *in*
valetudo, nisi certo constet eam ante professionem f
dolose reticitam aut dissimulatam ;

b) » Licet Superiori dimittenti *certo* innote
debeant, non est tamen necesse ut *formali judicio*
probentur. At religioso semper manifestari debent,
eidem plena *respondendi licentia ;* ejusque responsi
Superiori dimittenti fideliter subjiciantur ;

c) » Contra dimissionis decretum, est religioso f
tas *recurrendi* ad Sedem Apostolicam ; et, pend
recursu, dimissio nullum habet juridicum effectum

» Si de *mulieribus* agatur, servari debet præscrip
can. 643, § 2. » — *Cod., c. 647, § 2. — Cf. n. 1332, b.*

1345. **III. Religiosus dimissus** ad normam pr
canonis « *ipso facto* solvitur ab omnibus *votis* religiosis
vis oneribus ordini majori adnexis si sit *in sacris* », e
mis præscriptis can. 641, § 1 (de reditu ad propriam di
sim), et can. 642 (de officiis quibus, ad sæculum regres
prohibetur). — *Cod., c. 648. — Cf. n. 1335 et 1336.*

Clericus autem in *minoribus ordinibus* constitutus
ipso redactus est in statum laicalem ». — *Ibid.*

Vota religiosa simplicia *perpetua ex parte voventis*, emissa
promulgationem Codicis in Religionibus votorum sollemn
sive virorum sive mulierum, « moderanda sunt quoad *m*
dimissionis religiosorum, et quoad *effectus* dimissionis, a jure
quo vigente ante Codicem ». — *Commiss. Pontif., 16 oct. 1919,*
(Acta, XI, 476).

ARTICULUS II

DE DIMISSIONE RELIGIOSORUM QUI VOTA PERPE NUNCUPARUNT IN RELIGIONE CLERICALI NON EXEM VEL IN RELIGIONE LAICALI.

1346. **I. In virorum religionibus** *clericalibus*
exemptis et *laicalibus*, « ut professus a votis *perp*
dimitti possit, *præcedant* necesse est tria delicta,

ci monitione, ac defectu emendationis, ad normam
656-662 ». — *Cod., c. 649.* — *Cf. n. 1349, sq.*

a) Hæc si constiterint, « supremu religionis Modera-
um suo Consilio, perpensis omnibus facti adjunctis,
ret num locus sit dimissioni ». — *Cod., c. 650,* § *1.*

b) « Si *major suffragiorum numerus* pro dimissione
rit :

o In religione *juris diœcesani,* res tota deferatur ad
arium loci in quo religiosa professi domus sita est,
est dimissionem pro suo prudenti arbitrio decernere;
o In religione *juris pontificii,* ipse supremus religionis
rator dimissionis decretum ferat ; quod tamen, ut
sortiatur effectum, debet a Sede Apostolicà confir-
» — *Ibid.,* § *2.*

c) « Religioso jus est suas rationes *libere exponendi ;*
ue responsiones in actis fideliter referendæ sunt. » —
§ *3.*

347. **II. Etiam ad dimittendas religiosas** professas a
perpetuis, sive sollemnibus sive simplicibus, « *exi-*
r graves causæ exteriores una cum incorrigibilitate,
imento prius habito, ita ut spes resipiscentiæ eva-
, judicio Antistitæ ». — *Cod., c. 651,* § *1.*

pariter religiosæ jus est suas rationes *libere expo-*
quæ in actis fideliter referendæ sunt. — *Ibid.,* § *2.*

) Si agatur de religiosis *juris diœcesani,* « Ordinarii
n quo sita est sororis professæ domus, est causas
sionis expendere et decretum dimissionis ferre ». —
c. 652, § *1.*

) Si de *monialibus,* « Ordinarius loci omnia acta et
nenta transmittat ad Sacram Congregationem, cum
Superioris regularis voto, si monasterium regulari-
t subjectum ». — *Ibid.,* § *2.*

) Si de aliis religiosis *juris pontificii,* « suprema reli-
Moderatrix rem totam ad Sacram Congregationem
r deferat, cum omnibus actis et documentis ;
cra autem Congregatio, tum in hoc tum in præce-

denti casu, quod magis expedire censuerit decernet ». *Ibid.*, § 3.. — *Cf. n. 1222, e.*

1348. **III.** « **In casu gravis scandali exterioris,** **gravissimi nocumenti communitati imminentis,** reli sus *statim* potest a Superiore majore, cum consensu Consilii, vel etiam, si periculum sit in mora et tempus adsit adeundi Superiorem majorem, a Superiore locali c consensu sui Consilii et Ordinarii loci, *ad sæculum rem* habitu religioso illico deposito, ita tamen ut res per ips Ordinarium aut per Superiorem majorem, si adsit, San Sedis judicio sine mora subjiciatur. » — *Cod., c. 653.*

ARTICULUS III

DE PROCESSU JUDICIALI IN DIMISSIONE RELIGIOSOR QUI VOTA PERPETUA, SIVE SOLLEMNIA SIVE SIMPLIC NUNCUPARUNT IN RELIGIONE CLERICALI EXEMP

1349. **I. Nonnisi processu instituto** dimittatur « professus a votis *sollemnibus* aut a votis simplicibus *p petuis* in religione clericali exempta », modo non sit, normam can. 646, *ipso facto* legitime dimissus, « revoc quolibet contrario privilegio ». — *Cod., can. 654.*

a) Ad sententiam dimissionis ferendam « *competens* est *su mus* religionis vel monasticæ Congregationis Moderator, cum Consilio seu Capitulo, quod *quatuor* saltem religiosis constet ;

» Si qui deficiant, eorum loco totidem religiosos eligat præses consensu aliorum qui cum ipso tribunal collegiale constituant » *Cod., can. 655*, § *1.*

« Præses de aliorum consensu *promotorem justitiæ* nomin qui sit « ejusdem religionis alumnus ». — *Ibid.*, § *2 ; et c. 1589*,

b) « Ad processum instruendum deveniri nequit nisi *præce rint ;* 1° Gravia delicta externa, sive contra jus commune, sive tra speciale religiosorum jus ; 2° Monitiones ; 3° Defectus en dationis. » — *Cod., c. 656.*

1350. **II.** « **Delicta debent esse saltem tria,** ejusd speciei, vel, si diversæ, talia ut simul sumpta manifest perversam voluntatem in malo pervicacem, aut *un*

m permanens quod ex repetitis monitionibus *virtua-* triplex fiat. » — *Cod., c. 657.*

1351. **III.** « **Duæ debent esse monitiones,** scilicet sin- pro singulis duobus primis delictis ; in delictis autem *nuatis* seu permanentibus, intercedat necesse est, primam et alteram monitionem, saltem trium die- integrum spatium. » — *Cod., c. 660.*

) Ad monitionem faciendam « necesse est ut, aut delictum sit *um*, aut de eodem *constet* ex rei confessione extrajudiciali, aliis sufficientibus probationibus quas prævia inquisitio sup- averit ». — *Cod., c. 658, § 1.*

n inquisitione peragenda serventur, congrua congruis refe- , præscripta can. 1939, sq. » — *Ibid., § 2.*

) Monitio fieri debet « ab *immediato Superiore majore*, per per alium de ejus mandato ;

ed Superior mandatum ne det nisi *prævia* informatione facti ; n vero mandatum pro prima monitione valeat etiam pro al- . — *Cod., c. 659.*

1352. **IV. Monitionibus Superior « addat opportunas rtationes et correptiones,** præscriptis insuper *pœni- s* aliisque *remediis* pœnalibus quæ apta censeantur nendationem rei et scandali reparationem ». — *Cod., 661, § 1.*

Præterea « tenetur Superior reum ab occasionibus relabendi *re*, etiam per translationem, si opus fuerit, ad aliam do- ubi facilior sit vigilantia et remotior delinquendi occasio ». — § *2.*

« Singulis monitionibus adjiciatur dimissionis comminatio. » *d.*, § *3.*

353. **V. Postquam monitiones et correctiones incas- esserint,** immediatus Superior « omnia acta et docu- a diligenter *colligat,* et ad supremum Moderatorem *nittat ;* hic autem ea tradere debet *promotori justi-* ui ea examinet et suas conclusiones proponat ». — *c. 663.*

ligiosus censetur *se non emendasse* si, post secundam mon- , novum delictum commiserit, vel in eodem permanenter rit ;

» Post ultimam monitionem, *sex* saltem *dies* erit expectanc antequam ad ulteriora progressus fiat. » — *Cod.*, *c. 662.*

1354. **VI.** « **Si promotor justitiæ, cui fas est eti ulteriores inquisitiones, quas opportunas judicave peragere, accusationem proponat,** *instruatur* process servatis præscriptis canonum 1552, sq. » ubi de proce judiciali generatim, « congrua congruis referendo ». *Cod.*, *c. 664*, § *1.*

a) « Ex processu *constare debet* de delictis patratis, de missa duplici monitione, et de defectu emendationis. » — *Ibid.*,

b) Tribunal, « diligenter *perpensis* allegationibus tum pro ris justitiæ tum rei, si quidem judicaverit ea esse satis probata, *tentiam dimissionis* pronuntiet ». — *Cod.*, *c. 665.*

c) Sententia *exsecutioni* mandari nequit « nisi fuerit a S Congregatione *confirmata ;* ad quam tribunalis præses et senten et omnia acta processus quamprimum transmitterre curabit *Cod.*, *c. 666.*

d) Pro *dissitis regionibus*, « etiam in casibus ordinariis, premi Moderatores, cum consensu sui Consilii seu Capituli, pos dimittendi facultatem *demandare* probis ac prudentibus religi qui saltem *tres* esse debent, firmo præscripto can. 663-666 », ut pra. — *Cod.*, *c. 667.*

1355. **VII. In casu gravis scandali exterioris, vel g vissimi nocumenti communitati imminentis :**

a) « Religiosus *statim* potest a Superiore majore, si periculum sit in mora, et tempus non adsit recurre ad Superiorem majorem, a Superiore quoque locali, c consensu sui Consilii, *ad sæculum remitti*, habitu religi illico deposito ;

b) » Religioso autem dimisso, statim *processus* nondum fuerit institutus, instituatur ad normam ca num qui præcedunt ». — *Cod.*, *c. 668.*

ARTICULUS IV

DE RELIGIOSIS DIMISSIS QUI VOTA PERPETUA NUNCUPARUNT

1356. **I. Professus qui vota perpetua emisit :**

a) « A religione dimissus, votis religiosis *manet ads-us,* salvis constitutionibus aut Sedis Apostolicæ indul-uæ aliud ferant ». — *Cod., c. 669, § 1.*

b) Si clericus est in *minoribus ordinibus* constitutus, ipso reducitur ad statum laicalem ». — *Ibid., § 2.*

1357. **II. Clericus in sacris :**

a) « Qui aliquod delictum commisit quod *ipso facto* issionem inducit, aut dimissus est ob delictum quod communi punitur infamia juris, vel depositione vel adatione, *perpetuo* prohibetur deferre habitum eccle-icum ». — *Cod., c. 670.*

b) Si vero dimittatur ob *delicta iis minora :*

1° Ipso facto *suspensus* manet, donec a Sancta Sede lutionem obtinuerit ;

2° Sacra Congregatio, si id expedire judicaverit, di-o præcipiat ut, habitu *cleri sæcularis* indutus, com-etur in *certa diœcesi,* indicatis Ordinario causis ob dimissus fuit ;

3° Si dimissus huic præcepto *non paruerit,* religio ad tenetur, et dimissus eo ipso privatus est jure defe-i habitum ecclesiasticum ;

°Ordinarius diœcesis pro ejus commoratione designatæ, iosum in *domum pœnitentiæ* mittat, vel eum commit-uræ et *vigilantiæ* pii ac prudentis sacerdotis ; et, si iosus non paruerit, servetur præscriptum n. 3 ;

5° Religio, per manus Ordinarii loci commorationis, *ativum subsidium* dimisso suppeditet pro necessariis itæ sustentationem, nisi ipse aliunde sibimet provi-valeat ;

6° Si dimissus vitæ rationem *ecclesiastico viro dignam*

non agat, transacto anno, aut etiam prius, judicio Ordin
rii, *privetur* caritativo subsidio, *ejiciatur* e domo pœnite
tiæ, eique auferatur jus deferendi *habitum ecclesiastic*
ab ipso Ordinario, qui statim mittere curet opportun
relationem tum ad Sedem Apostolicam tum ad religione
» 7º Si vero dimissus prædicto tempore tam laudabili
se gesserit ut merito haberi possit *vere emendatus*, Ordi
rius ejus preces apud Sanctam Sedem commendabit p
absolutione a censura suspensionis, et, ea obtenta, eid
in sua diœcesi permittat, adhibitis opportunis cautelis
limitationibus, *Missæ celebrationem*, et etiam, pro s
arbitrio et prudentia, *aliud sacrum ministerium* u
honeste vivere queat ; quo in casu, religio caritativ
subsidium intermittere potest.

» Quod si agatur de *diacono* aut *subdiacono*, res
Sanctam Sedem deferatur. » — *Cod., c. 671.*

1358. **III. Dimissus, votis in religione emissis n
solutus, « tenetur ad claustra redire ;**

a) » Et, si argumenta plenæ emendationis per *tri
nium* dederit, religio *tenetur* eum recipere ;

» Quod si graves *obstent* rationes, sive ex parte relig
nis, sive ex parte religiosi, res judicio Sedis Apostoli
subjiciatur ». — *Cod., c. 672, § 1.*

b) Quoties vero vota in religione emissa *cessaveri*
« si dimissus Episcopum benevolum *receptorem* invene
sub ejus jurisdictione et speciali vigilantia maneat, s
vato præscripto can. 642 (ad cujus normam quibusd
beneficiis et officiis prohibetur) ; secus res ad Sanct
Sedem deferatur ». — *Ibid., § 2.* — *Cf. n. 1336.*

CAPUT X

DE SOCIETATIBUS VIVENTIUM IN COMMUNI ABSQUE VOTIS

1359. **I. Non est proprie religio** « societas, sive viro-
sive mulierum, in qua sodales vivendi rationem reli-
rum *imitantur,* in communi degentes *sub regimine*
riorum, secundum probatas constitutiones, sed tri-
onsuetis votis publicis *non obstringuntur* ». — *Cod.,*
673, § *1.*

Nec ejus sodales nomine *religiosorum* proprie desi-
tur. » — *Ibid.*

jusmodi societas « est *clericalis* vel *laicalis,* juris
ficii vel *diœcesani,* ad normam can. 488, nn. 3, 4 ». —
§ *2.* — *Cf. n. 1198, a.*

1360. **II. Circa erectionem et suppressionem socie-
ejusque provinciarum vel domorum,** « eadem va-
uæ de *Congregationibus religiosis* constituta sunt ».
od., c. 674.

) *Regimen* determinatur « in uniuscujusque socie-
constitutionibus ; sed in omnibus serventur, con-
congruis referendo, can. 499-530 » de religionum
ine. — *Cod., c. 675.* — *Cf. num. 1289, sq.*

) In *admittendis* candidatis « serventur constitu-
, salvo præscripto can. 542 » de iis qui *invalide* vel
ad novitiatum admittuntur. — *Cod., c. 677.* —
1218, sq.

) In iis quæ ad *studiorum rationem* et ad *suscipiendos*
s pertinent, « sodales iisdem legibus tenentur ac
res clerici, salvis peculiaribus præscriptionibus a
Sede datis ». — *Cod., c. 678.*

1361. **III. Societas ejusque provinciæ et domus « c paces sunt acquirendi et possidendi bona temporalia** — *Cod., c. 676, § 1.*

a) *Administratio* bonorum « regitur præscrip can. 532-537 ». — *Ibid., § 2.* — *Cf. n. 1305, sq.*

b) « Quidquid sodalibus obvenit *intuitu societa* eidem acquiritur ; *cetera bona* sodales secundum cons tutiones retinent, acquirunt et administrant. » — *Ibid.,*

1362. **IV. Communibus clericorum obligationi** tenentur sodales societatis, præter obligationes quibus *sodales* obnoxii sunt secundum constitutiones, « nisi natura rei vel ex sermonis contextu aliud constet ». *Cod., c. 679, § 1.*

a) « Pariterque stare debent præscriptis can. 5 612 (de *religiosorum* obligationibus), nisi constitutio aliud ferant. » — *Cod., ibid.*

Ideo « *clausuram* servent ad normam constitutionu sub Ordinarii loci vigilantia ». — *Ibid., § 2.*

b) Vicissim « iidem, etiam laici, gaudent *clericor privilegiis* de quibus in can. 119-123 *(cf. n. 440, sq.)*, ali que societati directe concessis, non autem privilegiis *r giosorum* sine speciali indulto ». — *Cod., c. 680.*

1363. **V. Circa dimissionem sodalium,** serventur, p ter proprias cujusque societatis constitutiones, « congr congruis referendo, præscripta can. 646-672 », ubi de *relig sorum* dimissione. — *Cod., c. 681.* — *Cf. n. 1343,*

Item, « circa *transitum* ad aliam societatem vel ad a quam religionem, aut circa sodalium *exitum* a societ etiam juris Pontificii », serventur eodem modo præscrip can. 632-635, 645, ubi de religiosis. — *Cod., ibid.* — *n. 1337, sq. et 1342.*



TRACTATUS IX

DE LAICIS

lericorum et laicorum distinctione diximus ubi de divina Eccle-
e constitutione. — Hic agendum est : de fidelium associationi-
s in genere ; — et de iisdem in specie.

CAPUT I

DE FIDELIUM ASSOCIATIONIBUS IN GENERE

1364. **I. Associationes distinctæ a religionibus vel
tatibus de quibus supra,** « ab Ecclesia constitui pos-
, vel ad perfectiorem vitam christianam inter socios
novendam, vel ad aliqua pietatis aut caritatis opera
cenda, vel denique ad incrementum publici cultus ».
od., c. 685.

ideles *laude digni* sunt si sua dent nomina associationibus ab
sia erectis, vel saltem commendatis. » — *Cod., c. 684.*

1365. **II.** « **Nulla in Ecclesia recognoscitur associatio
a legitima auctoritate ecclesiastica erecta vel sal-
pprobata non fuerit.** » — *Cod., c. 686, § 1.*

d normam can. 100, tunc tantum fidelium associationes *juri-*
in Ecclesia *personam* acquirunt, cum a legitimo Superiore
iastico formale obtinuerunt erectionis decretum. » — *Cod.,*
87.

a) Associationes *erigere* vel *approbare* pertinet, « præ-
omanum Pontificem, ad loci Ordinarium, exceptis
uarum instituendarum jus, apostolico ex privilegio
eservatum est ». — *Cod., c. 686, § 2.*

b) Licet privilegium concessum probetur, « semp tamen, nisi aliud in ipso privilegio cautum sit, requirit ad validitatem erectionis *consensus Ordinarii loci*, scrip datus ;

» Consensus tamen ab Ordinario præstitus pro erectio *domus religiosæ*, valet etiam pro erigenda in eadem dom vel ecclesia ei adnexa, *associatione* quæ non sit constitut ad modum organici corporis, et illius religionis sit pr pria ». — *Ibid.*, § *3.*

c) « *Vicarius Generalis* ex solo mandato generali, *Vicarius Capitularis*, nequeunt associationes erigere a consensum præbere pro earum erectione aut aggreg tione. » — *Ibid.*, § *4.*

d) *Erectionis litteræ* ab iis qui ex privilegio apostolic associationem erigunt, « *gratis* concedantur, sola except taxa pro expensis necessariis ». — *Ibid.*, § *5.*

1366. **III. Quælibet associatio « sua statuta habea** a Sede Apostolica vel ab Ordinario loci *examinata* *approbata* ». — *Cod., c. 689,* § *1.*

a) Statuta quæ non sint confirmata a Sede Apostolic « moderationi et correctioni *Ordinarii* loci semper su jecta manent ». — *Ibid.*, § *2.*

b) Associatio *titulum* seu *nomen* ne assumat « quo levitatem aut absonam novitatem sapiat, vel specie devotionis a Sede Apostolica non probatam exprimat — *Cod., c. 688.*

c) Associationes legitime erectæ « *jus habent,* ad no mam statutorum et sacrorum canonum, celebrandi com tia, edendi peculiares normas quæ ipsum sodalitium re piciant, eligendi administratores bonorum, officiales ministros, firmo præscripto can. 715 », de Ordinarii lo juribus. — *Cod., c. 697,* § *1.* — *Cf. n. 1383.*

d) In iis quæ *convocationem* ad comitia et *election* respiciunt, « serventur jus commune, quod prostat can. 161-182, et statuta juri communi non contraria ». — *Ibid.*, § *2.* — *Cf. n. 284, sq.*

1367. **IV. Jurisdictioni subsunt et vigilantiæ Ordi-rii loci** « omnes associationes, etiam ab Apostolica Sede ctæ, nisi speciale obstet privilegium ». — *Cod., c. 690, § 1.*

a) Associationes tamen quæ, vi privilegii apostolici, a *religiosis mptis* in suis ecclesiis institutæ sunt, « Ordinariis locorum fas est visitare quod attinet ad ea quæ *internam disciplinam* seu ritualem associationis directionem spectant ». — *Ibid.*, § *2.*

b) « Ob graves causas, et salvo jure recursus ad Apostolicam lem, potest loci Ordinarius *supprimere*, non solum associationem e vel a decessoribus suis erectam, sed etiam associationem ex stolico indulto a religiosis erectam de consensu Ordinarii loci. » *Cod., c. 699, § 1.*

ssociationes vero ab *ipsa Apostolica Sede* erectæ « nonnisi ab em supprimi possunt ». — *Ibid.*, § *2.*

1368. **V. Bona temporalia possidere et administrare est** associatio legitime erecta, nisi aliud expresse cau-n sit, sed « sub auctoritate *Ordinarii* loci, cui *rationem ninistrationis* saltem quotannis reddere debet, ad nor-m can. 1525, minime vero *parochi*, licet in ejus territo- erecta sit, nisi aliud Ordinarius ipse statuerit ». — *l., c. 691, § 1.*

a) Potest, ad normam statutorum, « *oblationes* recipere, et re-as erogare ad pios ipsius associationis usus, salva semper offe-ium voluntate ». — *Ibid.*, § *2.*

b) Nulli associationi *eleemosynas* colligere licet, « nisi id aut uta permittant, aut necessitas postulet, et loci Ordinarii con-us accedat, ac servetur forma ab eodem præscripta ». — *Cod., 691, § 3.*

d eleemosynas *extra territorium* colligendas, « uniuscujusque narii venia, scripto data, requiritur ». — *Ibid.*, § *4.*

c) « Oblationum quoque ac eleemosynarum fidelis erogationis nem associatio reddat Ordinario loci. » — *Ibid.*, § *5.*

1369. **VI. Ad fruendum associationis juribus, privi-s, indulgentiis, aliisque gratiis spiritualibus,** « ne-e est et sufficit ut quis in eam valide *receptus* sit se-dum propria associationis statuta, et ab ea legitime expulsus ». — *Cod., c. 692.*

a) « Acatholici et damnatæ sectæ adscripti, aut censura notori irretiti, et in genere publici peccatores, *valide* recipi nequeunt. » — *Cod., c. 693, § 1.*

b) « Eadem persona potest adscribi *pluribus* associationibu salvo præscripto can. 705 » (de Tertiariorum sodalitatibus). — *Ibid., § 2.*

c) *Absentes* « ne adscribantur associationibus ad modum orga nici corporis constitutis ; *præsentes* autem, nonnisi scientes ac vo lentes adscribi possunt ». — *Ibid., § 3.*

d) « Salvo præscripto can. 704 (de tertiis Ordinibus), *religio* possunt piis associationibus nomen dare, exceptis iis quarum lege Superiorum judicio, cum observantia regulæ et constitutionum con ciliari nequeant. » — *Ibid., § 4.* — *Cf. n. 1376.*

1370. **VII. Receptio fiat « ad normam juris ac statu torum uniuscujusque associationis ».** — *Cod., c. 694, § 1*

a) « Ut autem de receptione constet, *inscriptio* i albo associationis fieri omnino debet ; imo hæc inscriptio si associatio in personam moralem erecta fuerit, est a *validitatem* necessaria. » — *Ibid., § 2.*

Attamen, firma remanente in conscientia obligatione inscribend et transmittendi nomina, fideles, eo ipso quo a legitime deputat admittuntur, *rite adscripti* censentur, ad *effectum* tantummodo u indulgentias lucrari, aliarumque gratiarum spiritualium particip fieri valeant, etiamsi eorum nomina, quacumque ex causa, in albu Sodalitatis relata non fuerint. — *S. C. S. Offic., 23 apr. 1914 (Act VI, 307).*

b) Occasione receptionis in associationem « nihil *di recte* vel *indirecte* exigatur, præter id quod in statutis legi time approbatis designatum sit, aut ab Ordinario loci, ra tione specialium circumstantiarum, expresse permissum in associationis favorem ». — *Cod., c. 695.*

c) Ille qui habet facultatem adscribendi socios in aliquam con fraternitatem vel piam associationem, *seipsum* illi adscribere vale ita ut possit indulgentias quæ eidem adnexæ sunt lucrari, mod hæc facultas habeatur *indiscriminatim*, non vero *taxative*. — *S. C Indulg., 16 jul. 1887.* — *Cf. n. 60, d.*

Non sustinentur autem adscriptiones *defunctorum* piis Unionibu piisque Operibus. — *S. C. Indulg., 25 aug. 1897.*

1371. **VIII. Nemo legitime adscriptus, ab associatione mittatur «nisi justa de causa ad normam statutorum».** — *od., c. 696, § 1.*

Qui in casum inciderint de quo in can. 693, § 1 (scilicet amnatæ sectæ adscripti, aut censura notorie irretiti, et genere publici peccatores), «*expungantur*, præmissa motione, servatis propriis statutis, et salvo jure recursus ad rdinarium ». — *Ibid., § 2.*

« Etiamsi in statutis nihil expresse caveatur, etiam *loci Ordinaus* quod ad omnes associationes, et *Superior religiosus* quod ad sociationes ex apostolico indulto a religiosis erectas attinet, posnt socios dimittere. » — *Ibid., § 3.*

1372. **IX. Nominatio Moderatoris et Cappellani,** nisi rivilegium apostolicum aliud expresse caveat, « pertinet d *loci Ordinarium* in associationibus ab ipso vel ab Aposlica Sede erectis aut approbatis, et in associationibus a eligiosis vi apostolici privilegii erectis extra proprias ecesias ;

» In associationibus vero erectis a *religiosis* in propriis cclesiis, requiritur tantum Ordinarii loci *consensus* si a uperiore moderator et cappellanus e clero sæculari elintur ». — *Cod., c. 698, § 1.*

a) Moderator et cappellanus *possunt*, durante mure, « benedicere associationis habitum seu insignia, scalaria, etc., eaque adscribendis imponere ;

» Quod vero ad *conciones* attinet, serventur præscripta n. 1337-1342. » — *Ibid., § 2. — Cf. n. 621, sq.*

b) « Moderatorem et cappellanum *revocare* ex justa usa possunt qui illos nominaverunt, eorumque successos vel Superiores. » — *Ibid., § 3.*

c) « Idem potest esse moderator et cappellanus. » — *bid., § 4.*

1373. **X. « Omnes fideles caveant ab associationibus cretis, damnatis, seditiosis, suspectis,** aut quæ studeant se a legitima Ecclesiæ vigilantia subducere. » — *Cod., n. 684.*

a) Harum *antevertenda est contagio* rationibus omn bus, iis nominatim quas litteræ encyclicæ Leonis XI alias indicavere. — De qua re tanto major cura adhiben est quanto plus istæ numero, opibus, potestate valent ej generis societates. — *Enc. Quod multum.*

Cf. Leonis XIII enc. « *Humanum genus* », 20 apr. 1884, ubi, funestæ pestis prohibenda contagia, in *Massonicam ipsam socie tem*, in *doctrinam* ejus universam, et *consilia*, et *sentiendi consu tudinem et agendi*, perniciososque ejus *fructus* maxima acerbita permixtos, animum intendit, et Apostolica sua auctoritate, qu cumque contra Massonum sectam decreverunt Romani Pontific ejus decessores, omnia et singula rata habet et confirmat. — (*ejusd. Pontificis epistolam ad Episcopos Italiæ, 8 dec. 1892 ; et num. 1079, a.*

b) « Nomen dantes sectæ *massonicæ*, aliisve ejusde generis associationibus, quæ contra Ecclesiam vel legi mas civiles potestates machinantur, contrahunt ipso fac *excommunicationem*, Sedi Apostolicæ *simpliciter* reserv tam. » — *Cod., c. 2335.*

Porro, præfatæ excommunicationi subjacent *adscripti sectis da natis*, nempe quicumque, *scientes* et *volentes*, in eas admittunt quocumque *ritu* vel quamvis sine ritu initientur.

1° Utrum secta aliqua inter damnatas referenda sit, colligendu est : tum ex *S. Sedis Præsulumque declarationibus*, tum ex *ips rum adscriptorum* responsionibus, si his nempe exploratum sit s cietatem cui nomen dederunt aliquid contra Ecclesiam, vel civ Gubernium, machinari.

Nec refert utrum secta agat *palam* vel *clandestine*, utrumve e gat juramentum de *secreto* servando necne. — *Instructio S. Offic 10 maii 1884.*

2° Satis non est, ut declaravit Sacra Congregatio Sancti Offic 5 jul. 1837, quod sectarium emissi juramenti *pœniteat* ut pos absolvi, si externe cum iisdem sociis adhuc communicet. Debet ve sectam *abjurare*, eique valedicere, itemque libros ac signa omn *tradere*, ut ad Episcopum vel Inquisitorem transmittantur, a saltem *comburere*, si justæ gravesque causæ id postulent.

3° *Prohibetur* quoque omnis societas, nec absque gravi cul ullus ei nomen dare potest, quæ ab asseclis exigit *secretum* et *omn modum obsequium* suis ducibus ; at non eo ipso incurritur præfa *censura.* — *Cit. Instruct. S. Officii, 10 maii 1884.*

c) « Clerici et religiosi, nomen dantes sectæ massoni- aliisque similibus associationibus, *denuntiari* debent ræ Congregationi S. Officii. » — *Cod., c. 2336, § 2.*
nsuper *clerici* qui delictum hoc commiserunt, præter nas superius statutas, « pœna *suspensionis* vel *privatio-* ipsius beneficii, officii, dignitatis, pensionis aut mune- si qua forte in Ecclesia habeant ;
Religiosi autem privatione officii et vocis activæ ac sivæ aliisque pœnis ad normam constitutionum plec- tur ». — *Ibid., § 1.*

CAPUT II

DE FIDELIUM ASSOCIATIONIBUS IN SPECIE

« Triplex distinguitur in Ecclesia associationum species : *tertii O dines sæculares, confraternitates, piæ uniones.* » — *Cod., c. 70*

« Inter pias laicorum associationes, *ordo præcedentiæ* est qui s quitur, firmo præscripto can. 106, nn. 5, 6 *(cf. n. 679) :* 1° Ter Ordines ; 2° Archiconfraternitates ; 3° Confraternitates ; 4° P uniones primariæ ; 5° Aliæ piæ uniones. » — *Cod., c. 701, §*

« Confraternitas *sanctissimi Sacramenti,* si agatur de processio in qua defertur sanctissimum Sacramentum, præcedit ipsis a chiconfraternitatibus. » — *Ibid., § 2.*

« Omnes autem tunc solummodo jus præcedentiæ habent cum c *legialiter* incedunt, sub propria cruce vel vexillo, et cum habi seu insignibus associationis. » — *Ibid., § 3.*

ARTICULUS I

DE TERTIIS ORDINIBUS SÆCULARIBUS

1374. **I. Tertiarii sæculares sunt** « qui *in sæculo,* su moderatione alicujus *Ordinis,* secundum ejusdem spiritu ad christianam perfectionem contendere nituntur, mo sæculari vitæ consentaneo, secundum regulas ab Apost lica Sede pro ipsis approbatas ». — *Cod., c. 702, § 1.*

« Si tertius sæcularis Ordo in plures associationes di datur, harum quælibet legitime constituta dicitur *solid tas tertiariorum.* » — *Ibid., § 2.*

1375. **II. Nulla religio potest absque Apostolico i dulto « tertium Ordinem sibi adjungere ».** — *Cod., ca 703, § 1.*

a) « Dato etiam apostolico privilegio, Superiores re giosi possunt quidem personas *particulares* tertio Ordi adscribere, sed nequeunt *sodalitatem* tertiariorum vali erigere sine consensu Ordinarii loci. » — *Ibid., § 2.*

b) « Nec sodalitatibus a se erectis possunt concede

m particularium *vestium*, in publicis sacris functioni- deferendarum, sine speciali ejusdem Ordinarii licen- » — *Ibid.*, § *3*.

1376. **III. Qui vota nuncupavit, vel ad tempus, in ali- religione,** « nequit simul ad ullum tertium Ordinem tinere, etsi eidem antea fuerit adscriptus ». — *Cod.*, *c.* , § *1*.

i *solutus a votis* ad sæculum redierit, « antiqua adscriptio iviscit ». — *Ibid.*, § *2*.

ec ulla tertiariorum sodalitas, « sine apostolico indulto, adscri- potest sodales *alius tertii Ordinis* in eodem remanentes ;

Singulis tamen sodalibus licet justa de causa *transire*, sive ab ad alium tertium Ordinem, sive ab alia ad aliam sodalitatem dem tertii Ordinis ». — *Cod.*, *c. 705*.

1377. **IV. Publicis processionibus,** funeribus aliisque lesiasticis functionibus « tertiarii *possunt*, sed *non te- tur*, collegialiter interesse ;

At, si intersint, cum suis insignibus, sub cruce pro- , incedant necesse est ». — *Cod.*, *c. 706*.

1378. **V. Obligationes et privilegia Tertiariorum** præ- untur regulis a S. Sede approbatis, et variis decretis nmorum Pontificum.

a) *Absolutio generalis* est benedictio specialis cui S. Sedes be- ium *indulgentiæ plenariæ* conjungit.

atis diebus conceditur, *publice* quidem a Rectore Congregatio- vel confessario delegato ; *privatim* autem a *quolibet confessa-* saltem post absolutionem sacramentalem datam in ipsis festis gnatis, vel in horum pervigilio.

b) Quo *facilius* Tertiarii ex utroque sexu cujuscumque Ordi- iis non exceptis qui vitam communem agunt, diebus statutis ralem absolutionem, seu Papalem Benedictionem recipere va- t, Pius X clementer indulsit « ut quoties ad hunc finem *una l convenerint*, et Sacerdos cujus est illam impertiri, quacum- ex causa, abfuerit, eamdem Absolutionem seu Benedictionem pere possint a *quolibet sacerdote*, sive sæculari, sive regulari, ad sacramentales confessiones audiendas sit approbatus ». — *, S. Off., Decret., 15 dec, 1910 (Acta, III, 22).*

Et « Superiores Regulares possunt, ad Absolutionem general et Benedictionem papalem impertiendam Tertiariis sæcularibus *propriis* ecclesiis, delegare sacerdotes *sui Ordinis* etiam *non app batos* ad confessiones audiendas ». — *S. C. S. Off., 27 maii 1 (Acta, VI, 347).*

c) Tertiariis sæcularibus S. Francisci data est facultas be dictionis seu absolutionis recipiendæ intra *octiduum* festivitat quibus est adnexa. — *Bened. XV litt., 14 apr. 1917 (Acta, 262).*

ARTICULUS II

DE CONFRATERNITATIBUS ET PIIS UNIONIBUS

« Associationes fidelium quæ ad exercitium alicujus operis p tatis aut caritatis erectæ sunt, nomine veniunt *piarum unionu* quæ, si ad modum organici corporis sint constitutæ, *sodali* audiunt. » — *Cod., c. 707, § 1.*

« Sodalitia vero in incrementum quoque publici cultus erec speciali nomine *confraternitates* appellantur. » — *Ibid., § 2.*

1379. **I.** « **Confraternitates nonnisi per formale ere tionis decretum constitui possunt :**

» Pro piis autem *unionibus*, sufficit Ordinarii *approbat* qua obtenta, ipsæ, licet morales personæ non sint, capac tamen sunt obtinendi gratias spirituales, ac præsertim i dulgentias. » — *Cod., c. 708.*

a) Confraternitates vel piæ uniones ne erigantur « n in ecclesia aut oratorio *publico*, vel saltem semi-publico — *Cod., c. 712, § 1.*

« Nec instituantur sine Capituli consensu in ecclesia *c thedrali* aut collegiali. » — *Ibid., § 2.*

b) In ecclesiis vel oratoriis *religiosarum* « Ordinari loci permittere potest erectionem associationis mulieru tantum, aut piæ unionis quæ nonnisi precationibus incu bat et gratiarum dumtaxat spiritualium communicatio gaudeat ». — *Ibid., § 3.*

c) Imo, « mulieres confraternitatibus adscribi tantu possunt ad lucrandas indulgentias et *gratias spiritual* confratribus concessas ». — *Cod., c. 709, § 2.*

1380. **II. Titulus seu nomen confraternitatis vel piæ onis** « desumatur, vel a Dei attributis, vel a christianæ gionis mysteriis, vel a festis Domini et Beatæ Virginis riæ, vel a Sanctis, vel a pio opere ipsius sodalitii ». — *l., c. 710.*

a) *Plures* confraternitates vel piæ uniones ejusdem ıli ac instituti, « nisi id eis specialiter concessum sit jure cautum, ne erigantur neve approbentur in *eodem* ɔ ;

Si vero agatur de *magnis civitatibus*, id licet dummodo ɜr ipsas intercedat conveniens, judicio Ordinarii loci, tantia ». — *Cod., c. 711, § 1.*

b) « Curent locorum Ordinarii ut in *qualibet parœcia* tituantur confraternitates *sanctissimi Sacramenti*, ac *trinæ christianæ ;* quæ, legitime erectæ, ipso jure aggatæ sunt eisdem Archiconfraternitatibus in Urbe a rdinali Urbis Vicario erectis. » — *Ibid., § 2.*

1381. **III. Omnes et solas gratias spirituales** quæ « in ultatibus a Sede Apostolica receptis *specifice* et nomina- *communicabiles* declarentur », *Religiosi* cum confranitatibus piisve unionibus a se erectis possunt et debent nmunicare ; « eæque in actu erectionis manifestandæ t singulis ». — *Cod., c. 713, § 1. — Cf. n. 739.*

1382. **IV. Proprium habitum vel insignia** sine licentia linarii loci confraternitas « ne dimittat neve immutet ». *Cod., c. 714.*

a) Confraternitatibus, a *Religiosis* erectis, « non licet vestem ɔriam seu *insignia*, quæ in publicis processionibus aliisque is functionibus deferenda sunt, assumere sine speciali Ordinarii licentia ». — *Cod., c. 713, § 2.*

b) Confratres nequeunt *sacris functionibus* operam præstare si confraternitatis habitum seu insignia deferant ». — *Cod., 709, § 1.*

c) Confraternitates *processionibus* consuetis et aliis, quas Ordi- us loci indixerit, « tenentur *collegialiter*, cum propriis insignī- et sub proprio vexillo, interesse, nisi Ordinarius aliud præs- serit ». — *Cod., c. 718.*

1383. **V. Pertinet ad loci Ordinarium :**

a) « *Comitiis confraternitatum*, etsi in regularium e
clesiis et oratoriis celebrandis, per se vel per delegatu
præesse, sine jure tamen suffragii, dignos et idoneos *o*
ciales et *ministros* electos confirmare, indignos vel n
idoneos respuere aut removere, *statuta* aliasve normas, n
a Sede Apostolica approbatæ fuerint, corrigere et appr
bare ». — *Cod., c. 715, § 1.*

b) De comitiorum extraordinariorum celebratio
« confraternitas Ordinarium loci ejusve delegatum tempe
tive *præmoneat ;* secus, Ordinario jus est comitia imp
diendi, vel eorum decreta penitus infirmandi ». — *Ibid.*, §

1384. **VI. Si confraternitates et piæ uniones in su
ecclesiis erectæ sint :**

a) Functiones *non parœciales,* « servatis servandi
independenter a parocho exercere possunt, dummodo m
nisterio parœciali in parœciali ecclesia non noceant ». -
Cod., c. 716, § 1.

b) « Idem servetur etiam in casu quo parœcia erec
sit in ipsa confraternitatis ecclesia. » — *Ibid., § 2.*

c) In *dubio* utrum functiones confraternitatis v
piæ unionis noceant necne ministerio parœciali, « ad Ord
narium loci spectat jus decidendi, itemque statuendi pra
ticas normas servandas ». — *Ibid., § 3.*

1385. **VII. Si in ecclesiis non suis erectæ sint :**

a) « Proprias functiones ecclesiasticas in sacello ta
tum vel altari *in quo sunt erectæ* peragere possunt, ad no
mam can. 716 et pecularium statutorum ». — *Cod., ca
717, § 1.*

b) *Patrimonium* confraternitatis et piæ unionis qu
erecta sit in ecclesia non sua, aut cujus ecclesia sit sim
ecclesia parœcialis, « debet esse *separatum* a bonis fabric
vel communitatis ». — *Ibid., § 2.*

1386. **VIII. De alia ad aliam sedem transferri potest,** de Ordinarii loci licentia », confraternitas vel pia unio, nisi jure, aut statutis a Sede Apostolica probatis, translatio prohibeatur ». — *Cod., c. 719*, § *1.*

a) Quoties agatur de transferenda confraternitate vel pia unione cui *religioni* reservata, « Superioris consensus est requirendus ». *Ibid.*, § *2.*

b) *Archiconfraternitas* vel primaria unio « de alia ad aliam sedem nonnisi ab Apostolica Sede transferri potest ». — *Cod., c. 724.*

ARTICULUS III

DE ARCHICONFRATERNITATIBUS ET PRIMARIIS UNIONIBUS

« Sodalitia quæ jure pollent alias ejusdem speciei associationes sibi aggregandi, *archisodalitia*, vel *archiconfraternitates*, vel piæ uniones, congregationes, societates *primariæ* appellantur. » — *Cod., c. 720.*

« Titulus *archisodalitii* vel *archiconfraternitatis* vel *unionis primariæ*, etiam honoris tantum causa, potest associationi ab una Sede Apostolica concedi. » — *Cod., c. 725.*

1387. **I. « Nulla associatio potest sine apostolico indulto alias sibi valide aggregare. »** — *Cod., c. 721*, § *1.*

Archiconfraternitas vel primaria unio « eas tantum potest confraternitates vel pias uniones sibi aggregare quæ sint *ejusdem tituli ac finis*, nisi indultum apostolicum aliud ferat ». — *Ibid.*, § *2.*

1388. **II. Per aggregationem :**

a) « *Communicantur* omnes indulgentiæ, privilegia et aliæ gratiæ spirituales communicabiles quæ associationi aggreganti *directe* et *nominatim* a Sede Apostolica concessæ fuerint vel in posterum concedantur, nisi aliud in indulto apostolico caveatur ». — *Cod., c. 722*, § *1.*

b) Ex hac communicatione « nullum jus associatio aggregans acquirit supra aggregatam ». — *Ibid.*, § *2.*

1389. **III. Ad aggregationis validitatem « requirit ut :**

» 1° Associatio jam fuerit *canonice erecta*, nec alii arch confraternitati vel primariæ unioni aggregata ;

» 2° Fiat *de consensu Ordinarii loci*, scriptis dato, un cum ejus litteris testimonialibus ;

» 3° Indulgentiæ, privilegia et aliæ gratiæ spiritual quæ per aggregationem communicantur, *enumerentur* i elencho, ab Ordinario loci in quo archiconfraternitas sit est recognito, et societati aggregatæ tradendo ;

» 4° Aggregatio fiat *formula* in statutis præscripta, et i perpetuum ;

» 5° Litteræ aggregationis expediantur *gratis* omnino, e nulla prorsus mercede etiam sponte oblata, exceptis ne cessariis expensis ». — *Cod., c. 723.*

TRACTATUS X

DE REBUS ECCLESIASTICIS

ɔi : de rebus et locis sacris in genere ; — de ecclesiis, — altaribus, — et sacra supellectili ; — de cœmeteriis ; — de bonis Ecclesiæ temporalibus in genere ; — et de iisdem in specie.

CAPUT I

DE REBUS ET LOCIS SACRIS IN GENERE

1390. **I. Res ecclesiasticæ dicuntur** omnia quæ, præ- personas et judicia, « totidem sunt media ad Ecclesiæ em obtinendum ». — *Cod., c. 726.*

a) Duplicis generis sunt : aliæ *spirituales*, quæ nimirum *ecte* cultum Dei et sanctificationem animarum respiunt ; aliæ *temporales*, quæ immediate destinantur ad susntationem ministrorum Ecclesiæ, sublevamen pauperum comparationem eorum omnium quæ cultui inserviunt. *Res spirituales* sunt præcipue sacramenta et divini verbi ædicatio, de quibus supra, ubi de Episcoporum et paroɔrum officiis.

b) « Res sacræ ne commodentur ad usum qui earumn naturæ repugnet. » — *Cod., c. 1537.*

1391. **II. Simonia, vel juris divini est, vel juris ecsiastici.**

a) Simonia *juris divini* est « studiosa voluntas emendi vendendi, pro *pretio temporali*, rem *intrinsece spiri-*

tualem, ex. gr. Sacramenta,, ecclesiasticam jurisdictionem consecrationem, indulgentias, etc., vel rem temporalem *re spirituali adnexam* ita ut res temporalis sine spiritua nullo modo esse possit, ex. gr., beneficium ecclesiasticum etc., aut res spiritualis sit *objectum*, etsi *partiale*, contrac tus, ex. gr., consecratio in calicis consecrati venditione » — *Cod., c. 727, § 1.*

b) Simonia vero *juris ecclesiastici* est « dare res tem porales spirituali adnexas pro temporalibus spirituali ad nexis, vel res spirituales pro spiritualibus, vel etiam tem porales pro temporalibus, si id *ob periculum irreverenti* erga res spirituales ab Ecclesia prohibeatur ». — *Ibid., §*

c) Non habetur simonia « cum temporale datur, no pro re spirituali, sed ejus *occasione*, ex justo titulo a sacri canonibus vel a legitima consuetudine recognito ;

» Item cum datur res temporalis pro re temporali qua tanquam subjectum habeat adnexum aliquid spirituale, ex gr., calix consecratus, dummodo *pretium non augeatu* propter adnexam rem spiritualem ». — *Cod., c. 730.*

d) Cum de simonia agitur, emptio, venditio, permu tatio, etc., « *late accipiendæ sunt* pro qualibet conventione licet ad effectum non deducta, etiam tacita, in qua scilice animus simoniacus expresse non manifestetur, sed ex cir cumstantiis colligatur ». — *Cod., c. 728.*

e) « Contractus ipse simoniacus, et, si simonia commit tatur circa beneficia, officia, dignitates, subsequens provi sio, *omni vi caret* licet simonia a *tertia persona* commiss fuerit etiam *inscio* proviso, dummodo hoc non fiat in frau dem ejusdem provisi aut eo contradicente. Quare :

» 1° Ante quamlibet judicis sententiam, res simoniac data et accepta, si restitutionis sit capax, nec obstet reve rentia rei spirituali debita, *restitui* debet, et beneficium officium, dignitas *dimitti* ;

» 2° Simoniace provisus *non facit fructus suos* ; quod s eos bona fide perceperit, prudentiæ judicis vel Ordinari permittitur fructus perceptos ex toto vel ex parte eidem condonare ». — *Cod., c. 729.*

f) « Delictum perpetrantes simoniæ in quibuslibet iciis, beneficiis aut dignitatibus ecclesiasticis :
» 1° Incurrunt in *excommunicationem* latæ sententiæ li Apostolicæ simpliciter reservatam ;
» 2° Ipso facto *privati* in perpetuum manent jure elindi, præsentandi, nominandi, si quod habeant ;
» 3° Si *clerici* sint, præterea suspendantur. » — *Cod., ı. 2392.*

1392. **III. Loca sacra ea sunt** « quæ divino cultui fidemve sepulturæ deputantur *consecratione* vel *benedicne* quam probati liturgici libri ad hoc præscribunt ». — *d., c. 1154.*

« Loca sacra *exempta* sunt a jurisdictione auctoritatis *cis*, et in eis legitima Ecclesiæ auctoritas jurisdictionem ım libere exercet. » — *Cod., c. 1160.*

1393. **IV. Consecratio alicujus loci,** quanquam ad reares pertinentis,

a) « Spectat ad *Ordinarium territorii* in quo locus ipse eritur, dummodo Ordinarius charactere episcopali sit ignitus, non tamen ad Vicarium Generalem sine speciali ndato, firmo jure S. R. E. Cardinalium consecrandi ecsiam et altaria sui tituli ». — *Cod., c. 1155, § 1.*

b) Ordinarius territorii, licet charactere episcopali cat, « potest cuilibet ejusdem ritus Episcopo *licentiam e* consecrationes peragendi in suo territorio ». — *Ibid.*,

1394. **V. Jus benedicendi locum sacrum,** si hic pertit ad clerum *sæcularem* vel ad religionem *non exemp*-, vel ad *laicalem*, « spectat ad Ordinarium territorii in locus reperitur ; si ad religionem clericalem *exemptam*, Superiorem majorem ; uterque vero potest alium sacerem ad hoc delegare ». — *Cod.*, c. *1156.*

a) « Non obstante quolibet privilegio, nemo potest lon sacrum consecrare vel benedicere sine Ordinarii consu. » — *Cod., c. 1157.*

b) De peracta consecratione vel benedictione « red
gatur *documentum*, cujus alterum exemplar in Curi
episcopali, alterum in ecclesiæ archivo servetur ». –
Cod., can. 1158.

1395. **VI. Nec consecratio nec benedictio iterari p test « si de ea legitime constet ».** — *Cod., c. 1159,* § *2.*

a) Consecratio vel benedictio alicujus loci, « mod nemini damnum fiat, satis probatur per *unum testem* om exceptione majorem ». — *Ibid.,* § *1.*

b) Si de consecratione aut de benedictione dubitetu hæc « peragatur ad cautelam ». — *Ibid.,* § *2.*

CAPUT II

DE ECCLESIIS

ıpe : de ecclesiarum notione ; — de ædificandis et reparandis clesiis ; — de oratoriis ; — de consecratione et benedictione clesiarum ; — de earum exsecratione, violatione et reconciliaɔne ; — de ipsarum immunitate ; — et de relativo jure civili in allia.

ARTICULUS I

DE ECCLESIARUM NOTIONE

1396. **I. Vocabulum ecclesia,** Ἐκκλησια (ἐκκαλέω) :

a) Hic in sensu *metaphorico* sumitur, non pro cœtu lium congregatorum, sed pro *templo manufacto* in quo les *convocantur* ad sacrificia Deo offerenda, preces fundas et sacramenta recipienda, seu ad cultum externum m Ecclesia Christi, utpote societas visibilis, Deo exhi- tenetur. — *Cf. Wernz, Jus decret., t. 3, n. 427, sq.*

b) Ideo *ecclesiæ* nomine intelligitur « ædes sacra di- cultui dedicata eum potissimum in finem ut *omnibus istifidelibus* usui sit ad divinum cultum publice exerlum ». — *Cod., c. 1161.*

1397. **II. Basilicæ** nomen, quasi *antonomastice,* iis ecis datum est quæ per totum orbem erant *magis insi-*, vel ob antiquitatem, vel ob magnitudinem aut celebrim, quæque ideo majori veneratione dignæ habebantur.

a) Sed cum, ob aliquam peculiarem rationem, *Basilicæ* nomen mmis Pontificibus aliis etiam ecclesiis concessum fuit quæ per c antiquitatis aut celebritatis nota non gaudebant, tum, facta vetustiores et novas Basilicas distinctione, illæ *majores,* hæ *res* nuncupari cœperunt.

b) *Quatuor* tantum primariæ ecclesiæ *Romæ* Basilicæ *majores* ıtur, nempe : *Lateranensis,* in qua S. Pontifex instituitur ;

Vaticana ; Sancti Pauli in via Ostiensi ; et *Liberiana*, seu Sanc Mariæ Majoris.

c) Nulla ecclesia potest basilicæ titulo decorari « nisi ex *ap tolica concessione* aut *immemorabili* consuetudine ; cujusque v privilegia ex alterutro capite colligantur ». — *Cod.*, *c. 1180.*

1398. **III. De situ et forma ecclesiarum** nihil lege ecc siastica definitum est.

a) Sed « curent Ordinarii, audito etiam, si opus fue peritorum consilio, ut in ecclesiarum ædificatione vel ref tione serventur formæ a *traditione christiana* receptæ, *artis sacræ* leges ». — *Cod., c. 1164,* § *1.*

Plurimum juverit quod in diœcesi instituatur *concilium* viror *architectonices christianæ peritorum*, ex quorum sententia cav tur ne quid absonum, aut ædificii instaurandi generi parum c veniens, exstruatur.

b) « In ecclesia nullus aperiatur aditus vel fenestra *laicorum* domus ; locaque si adsint *subter* ecclesiæ pa mentum, aut *supra* ecclesiam, ad usum *mere profanum* adhibeantur. » — *Cod., c. 1164,* § *2.*

1399. **IV. Ingressus in ecclesiam ad sacros ritus** « **omnino gratuitus,** reprobata qualibet contraria consue dine ». — *Cod., c. 1181.*

a) « Potest magistratibus, pro eorum *dignitate* et g *du*, locus in ecclesia esse distinctus, ad normam legum turgicarum. » — *Cod., c. 1263,* § *1.*

b) « Sine expresso Ordinarii loci consensu, nemo fi lis locum habeat in ecclesia sibi suisque *reservatum ;* Or narius autem consensum ne præbeat ni ceterorum fi lium commoditati sit sufficienter consultum. » — *Ibid.*,

« Ea semper factis in concessionibus inest tacita condi ut Ordinarius possit, ex justa causa, concessionem *re care*, non obstante quolibet temporis decursu. » — *Ibid.*,

c) « Optandum ut, congruenter antiquæ discipli mulieres in ecclesia *separatæ* sint a viris. » — *Cod.*, *c 1262,* § *1.*

« Viri in ecclesia vel extra ecclesiam, dum sacris riti

istunt, *nudo capite* sint, nisi aliud ferant probati popu-
um mores aut peculiaria rerum adjuncta ;
Mulieres autem, *capite cooperto* et modeste vestitæ,
xime cum ad mensam Dominicam accedunt. » —
d., § *2.*

ARTICULUS II

DE ÆDIFICANDIS ET REPARANDIS ECCLESIIS

1400. **I. Ecclesia jus habet templa ædificandi,** ut cul-
publicus rite exerceatur.

Nam jure, et quidem *independenti*, pollet ea acquirendi
æ sibi *necessaria* sunt. — *Cf. n. 19, sq.* — Hinc potest,
sque assensu Gubernii civilis, templa erigere quæ fini
rituali directe inserviant, eisque eam formam dare
am expedire putaverit, servatis tantum *justis* ædilitatis
ibus. — *Cf. Cavagnis, Instit. jur. pub., lib. 4, n. 217, sq.*

1401. **II. « Nulla ecclesia ædificetur sine expresso Or-
arii loci consensu scriptis dato,** quem tamen Vicarius
neralis præstare nequit sine mandato speciali. » —
d., c. 1162, § *1.*

a) Ordinarius consensum ne præbeat « nisi prudenter
eviderit *necessaria non defutura* ad novæ ecclesiæ ædi-
tionem et conservationem, ad ministrorum sustenta-
nem aliasque cultus impensas ». — *Ibid.*, § *2.*

erum, pro sufficienti dotatione assecuranda, non attenditur
mmodo ad reditus *certos* quos fundator constituerit, sed ad
nosynas et *oblationes* quoque fidelium quæ *probabiliter* obve-
t occasione divinorum officiorum et administrationis sacramen-
m. — *Cf. can. 1415,* § *3.*

b) Ne nova ecclesia ceteris jam exsistentibus *detri-
ntum* afferat, majore fidelium spirituali utilitate non
npensatum, « Ordinarius antequam consensum præ-
t, *audire* debet vicinarum ecclesiarum rectores quo-
n intersit ». — *Cod., c. 1162,* § *3.*

t qui ex ædificatione gravatum se existimat, novum opus nun-
di jus habet, ad normam can. 1676. — *Cf. n. 1588.*

c) « Etiam sodales *religiosi,* licet consensum cons
tuendæ novæ domus in diœcesi vel civitate ab Ordinar
loci retulerint, antequam tamen ecclesiam vel oratoriu
publicum in certo ac *determinato loco* ædificent, Ordina
loci liventiam obtinere debent. » — *Cod., c. 1162, § 4.*

1402. **III. Ordinarii loci est benedicere et impone primarium ecclesiæ lapidem** si ecclesia sit *sæcularis* v
pertineat ad religionem *non exemptam,* vel ad *laicale*
Superioris vero majoris, si ad religionem clericale
exemptam. — « Uterque vero potest sacerdotem ad h
delegare. » — *Cod., c. 1163 et 1156.*

1403. **IV. Onus ecclesias reparandi,** « salvis peculi
ribus legitimisque consuetudinibus et conventionibus,
firma obligatione quæ ad aliquem spectet etiam ex const
tuto legis civilis » :

a) Si agatur de reficienda *ecclesia cathedrali,* « incur
bit ordine qui sequitur :

1° » Bonis *fabricæ,* salva ea parte quæ necessaria est a
cultum divinum celebrandum et ad ordinariam ecclesi
administrationem ;

2° » *Episcopo* et *Canonicis* pro rata proventuum, detra
tis necessariis ad honestam sustentationem ;

3° » *Diœcesanis,* quos tamen Ordinarius loci *suasion*
magis quam coactione inducat ad sumptus necessario
pro eorum viribus præstandos ». — *Cod., c. 1186, n.*

b) Onus reficiendi *ecclesiam parœcialem* « incumb
ordine qui sequitur :

1° » Bonis *fabricæ* ecclesiæ, ut supra ;

2° » *Patrono :*

3° » Iis qui *fructus aliquos* ex ecclesia provenientes pe
cipiunt, secundum taxam pro rata redituum ab Ordinar
statuendam ;

4° » *Parœcianis,* quos tamen Ordinarius loci, ut supr
magis hortetur quam cogat ». — *Ibid., n. 2.*

c) « Hæc cum debita proportione serventur etia
quod attinet ad alias ecclesias. » — *Ibid., n. 3.*

1404. **V. Si qua ecclesia nullo modo ad cultum divi-
n adhiberi possit,** et omnes aditus interclusi sint ad
reficiendam, « in usum *profanum*, non sordidum, ab
inario loci redigi potest, et onera cum reditibus titu-
ue parœciæ, si ecclesia sit parœcialis, in aliam eccle-
n ab eodem Ordinario transferantur ». — *Cod., c. 1187.*

ARTICULUS III

DE ORATORIIS

1405. **I. Oratorium est** « locus divino cultui destinatus,
tamen eo potissimum fine ut universo fidelium
ulo usui sit ad religionem publice colendam ». —
., *c. 1188, § 1.*

a) *Publicum* est oratorium « si præcipue erectum sit
ommodum alicujus collegii, aut etiam privatorum, ita
en ut *omnibus fidelibus,* tempore saltem divinorum
iorum, jus sit, legitime comprobatum, illud adeundi ».
Ibid., § 2, n. 1.

b) *Semi-publicum* est oratorium « si in commodum
ujus communitatis vel cœtus fidelium eo convenien-
n erectum sit, *neque liberum cuique sit* illud adire ». —
, *c. 1188, § 2, n. 2.*

eo sunt oratoria semi-publica : cappellæ *navium* si
m fixum inibi habeant ; item sacella legitime erecta
cis religiosis vel piis, aut in locis *non proprie privatis,*
ia sunt collegia aut convictus juventuti instituendæ
nata, gymnasia, lycea, arces, præsidia militum, car-
s, xenodochia, etc.

iam « oratoria *S. R. E. Cardinalium* et *Episcoporum*
residentialium sine titularium, licet privata, fruuntur
n omnibus juribus et privilegiis quibus oratoria
-publica gaudent ». — *Cod., c. 1189.*

c) *Privatum* seu *domesticum* est oratorium « si in pri-
s ædibus in commodum alicujus tantum *familiæ* vel
nnæ privatæ erectum sit ». — *Cod., c. 1188, § 2, n. 3.*
eo « ædiculæ in *cœmeterio* a familiis seu personis pri-

vatis ad suam sepulturam erectæ, sunt oratoria privat
— *Cod.*, *c. 1190.*

In dictis tamen cœmeteriorum ædiculis « Ordinarius loci per
tere *habitualiter* potest etiam plurium Missarum celebratione
— *Cod.*, *c. 1194.*

1406. **II.** « **Oratoria publica eodem jure quo eccle**
reguntur. » — *Cod.*, *c. 1191*, § *1.*

Quare in oratorio publico, dummodo auctoritate O
narii ad publicum Dei cultum perpetuo per benedictio
vel consecrationem dedicatum fuerit, « *omnes sacræ f*
tiones celebrari possunt, salvo contrario rubricarum p
cripto ». — *Ibid.*, § *2.*

1407. **III.** « **Oratoria semi-publica erigi nequeunt**
Ordinarii licentia. » — *Cod.*, *c. 1192*, § *1.*

a) Ordinarius hanc licentiam ne concedat « nisi p
per se vel per alium ecclesiasticum virum, oratorium *v*
taverit, et decenter instructum repererit ». — *Ibid.*,

Data autem licentia, « oratorium ad *usus profanos* c
verti nequit sine ejusdem Ordinarii auctoritate ». — *Ibid.*

b) In collegiis aut convictibus juventuti instituen
in gymnasiis, lyceis, arcibus, præsidiis militum, carc
bus, xenodochiis, etc., « præter oratorium principale,
minora ne erigantur nisi, Ordinarii judicio, necess
aut magna utilitas id exigat ». — *Ibid.*, § *4.*

c) In oratoriis semi-publicis legitime erectis « *om*
divina officia functionesve ecclesiasticæ celebrari poss
nisi obstent rubricæ, aut Ordinarius aliqua exceperit »
Cod., *c. 1193.*

1408. **IV. In oratoriis privatis seu domesticis :**

a) Missa *habitualiter* celebrari nequit nisi ex spe
Sanctæ Sedis concessione. Nec potest *Episcopus* M
celebrationem permittere « nisi per modum *actus*, in c
aliquo extraordinario, justa et rationabili de causa »
Cod., *can. 1194.*

b) In oratoriis domesticis ex indulto Apostolicæ Se

aliud in eodem indulto expresse caveatur, « celebrari
›st, postquam Ordinarius oratorium visitaverit et
›averit ad normam can. 1192, § 2 *(cf. n. 1407, a)*,
a Missa, eaque lecta, singulis diebus, *exceptis festis*
mnioribus ; sed aliæ functiones ecclesiasticæ ibidem
ant ». — *Cod., c. 1195, § 1.*

rdinarius vero, « dummodo justæ adsint et rationa-
› causæ, diversæ ab eis ob quas indultum concessum
etiam sollemnioribus festis permittere potest *per*
um actus Missæ celebrationem ». — *Ibid., § 2.*

llemniora festa intelliguntur ea quæ de præcepto servantur.
f. S. C. Rit., 10 apr. 1896 ; et S. C. de Sacram., 11 apr. 1913.

c) Missæ assistentes in oratoriis privatis non satisfa-
t *legi de audiendo sacro*, « nisi hoc privilegium a Sede
›tolica concessum fuerit ». — *Cod., c. 1249.* — *Cf. n. 696.*

1409. **V. Indultum oratorii privati** solet ad Episco-
mitti, ut ipse sit quidem exsecutor gratiæ, sed exse-
r *necessarius.*

eoque non potest facultatem denegare si vere sint nar-
et oratorium satisfaciat omnibus rescripti clausulis.

‹ta has clausulas, licentia « *arbitrio Episcopi duratura* » est.
r autem hic de arbitrio *justo* seu *rationabili ;* igitur, sicut ab
non potest Episcopus licentiam denegare si omnia se recte
nt, ita nec eam suspendere potest si omnia rite se habere per-
— *Many, De locis sacris, n. 86.*

ARTICULUS IV

CONSECRATIONE ET BENEDICTIONE ECCLESIARUM

1410. **I. Nova ecclesia debet « vel sollemni conse-
›ne, vel saltem benedictione », divino cultui dedi-**
ntequam divina officia in eadem celebrentur. — *Cod.,*
1165, § 1.

) Si prudenter prævideatur ecclesiam conversum iri
us profanos, « Ordinarius consensum ejus ædifica-
ne præbeat, aut saltem, si forte ædificata fuerit, eam
ısecret neve benedicat ». — *Cod., c. 1165, § 2.*

b) Ecclesia ex ligno vel ferro aliove *metallo* « bene potest, non autem consecrari ». — *Ibid.*, § *4.*

Sed ecclesia constructa ex materia quæ *cementum arma* nuncupatur, consecrari valet, dummodo duodecim crucium locu postes januæ principalis, sint ex lapide. — *S. C. Rit.*, *12 nov.* *(Acta, I, 797).*

1411. **II. Sollemni consecratione dedicentur** « ec siæ cathedrales et, quantum fieri potest, ecclesiæ co giatæ, conventuales, parœciales ». — *Cod.*, *c. 1165*,

a) Oratoria *domestica* « nec consecrari nec bene possunt more ecclesiarum ». — *Cod.*, *c. 1196*, § *1.*

b) Licet oratoria domestica et semi-publica comm locorum domorumve benedictione aut nulla benedicti donentur, « debent tamen esse *divino tantum cultui* re vata, et ab omnibus domesticis usibus libera ». — *Ibid.*,

1412. **III. Ecclesiarum consecratio** « **quolibet fieri potest;** decentius tamen diebus dominicis ali festis de præcepto peragitur ». — *Cod.*, *c. 1166*, § *1.*

a) « Episcopus consecrans, et qui petunt eccles sibi consecrari, per eum diem qui consecrationem *p cedit*, jejunent. » — *Ibid.*, § *2.*

b) *Substantialis ritus* consecrationis consistit liniendis sacro chrismate duodecim crucibus inscul vel depictis in parietibus, cum prolatione verboru « *Sanctificetur et consecretur hoc templum, in nom Patris, et Filii, et Spiritus Sancti, in honorem, etc.* »

Duodecim cruces, quæ in dedicatione ecclesiæ pinguntur vel duntur, « omnino perpetuis temporibus futuris remanere deb in testimonium consecrationis ecclesiæ. — *S. C. Rit.*, *18 feb. 1*

c) Consecrationem fieri posse a *pluribus* simul E copis, colligitur ex *cap. Cum eo, 14, De pœnit. et rem*

Non desunt exempla dedicationum in quibus duo, tres, aut res Episcopi, *partem rituum singuli expleverunt.* — Quapro nullum dubium moveri debet de valore consecrationis eccl cujus in parietibus cruces aliæ ab uno, aliæ ab altero Episc

› chrismate unctæ sunt. — *Cf. Bened. XIV constit. Peracta, ov. 1748.*

, cum pluria altaria possint intra ritus dedicationis ecclesiæ ecrari *(cf. cap. 5, De consecr. eccl.)*, eorum consecratio pluri- Episcopis aliquando demandatur.

d) Festum consecrationis ecclesiæ « quotannis celebre- ad normam legum liturgicarum ». — *Cod., c. 1167.*

1413. **IV. Unaquæque ecclesia consecrata vel bene- a « suum habeat titulum;** qui, peracta ecclesiæ dedi- one, mutari nequit ». — *Cod., c. 1168, § 1.*

Etiam festum tituli quotannis celebretur, ad normas m liturgicarum. » — *Ibid., § 2.*

a) *Titulus* est Mysterium, Sanctus, vel aliquid ad ctos pertinens, ex. gr. Conceptio Immaculata Beatæ iæ Virginis, Vincula Sancti Petri, etc., a quo *inscri- r* et appellatur ecclesia.

ligitur *in ipsa primarii lapidis benedictione,* ut constat pso Pontificali Romano.

Ecclesiæ dedicari *Beatis* nequeunt sine Sedis Aposto- indulto. » — *Cod., c. 1168, § 3.*

b) *Patronum* cum *Titulo* ecclesiarum confundi con- um est, etsi detur discrimen inter utrumque :

tronus loci dicitur ille Sanctus qui, sive perpetuo usu aditione a majoribus accepta, sive legitima facta elec- , ut peculiaris apud Deum intercessor propriusque agator ab universo illius loci clero et populo colitur. tronus loci totum afficit *territorium,* et fieri potest ut m habeat sibi dicatam ecclesiam.

od si titularis ecclesiæ sit aliquis *Sanctus,* etiam *nus* dici potest, sed bene distinguendus est a Pa- *loci,* nisi idem sit Patronus ac Titularis. — *Cf. Rit., 27 sept. 1857.*

414. **V. In sacra æde legitime dedicata « omnes ec- stici ritus perfici possunt,** salvis juribus parœciali- privilegiis et legitimis consuetudinibus.

rdinarius autem, præsertim *horas* sacrorum rituum,

potest, justa de causa, præfinire, dummodo ne agatur de ecclesia quæ ad religionem exemptam pertineat ». — *Cod., can. 1171.*

ARTICULUS V

DE ECCLESIARUM EXSECRATIONE, VIOLATIONE ET RECONCILIATIONE

Exsecratio est amissio sanctitatis quæ per consecrationem fuit data. — *Violatio* est moralis contaminatio ejusdem sanctitatis, per actus quosdam turpes aut illicitos.

1415. **I. Exsecratur ecclesia,** seu consecrationem vel benedictionem amittit, si « tota destructa fuerit, vel major pars parietum corruerit, vel in usus profanos ab Ordinario loci redacta sit ad normam can. 1187 » *(cf. num. 1404).* — *Cod., c. 1170.*

a) Non idem dicas si *tecta* solummodo et *partes ligneæ* comburantur vel alio modo concidant ; vel si ecclesia per partes renovetur, ita ut eadem semper consistat, aut saltem eadem judicio hominum reputetur. — *Cap. 6, De consecr. ecclesiæ vel altaris.*

b) Et ecclesia consecrata remanet, quamvis in ejus parietibus opus tectorium sit renovatum. — *Sac. Cong. Rit., 19 maii 1896, et 9 aug. 1897.*

Ideo ecclesia non exsecratur etsi deletæ sint *cruces* in parietibus depictæ ; sed, si tota incrustatio renovata sit, « *iterum depingantur* cruces, in testimonium peractæ consecrationis ». — *S. C. Rit., 5 maii 1882.*

1416. **II. Ecclesia violatur « infra recensitis tantum actibus » :**

a) « Delicto *homicidii* » nec non « injuriosa et gravi *sanguinis effusione* », non tamen si quis, ob justam sui defensionem, cum moderamine inculpatæ tutelæ, vim vi repellat et aggressorem etiam occidat. — *Cod., c. 1172, § 1, num. 1 et 2 ; — cap. 4, De consecr. eccl.*

b) « Impiis vel *sordidis usibus* quibus ecclesia addicta fuerit. » — *Ibid., n. 3.*

c) « Sepultura *infidelis* vel *excommunicati* post sen-
entiam declaratoriam vel condemnatoriam. » — *Ibid.*, *n. 4.*

Ecclesiæ vel cœmeterii *violatores* « interdicto ab ingressu eccle-
æ, aliisque congruis pœnis ab Ordinario, pro gravitate delicti,
uniantur ». — *Cod.*, *c. 2329.*

1417. **III. Præfatis actibus non violatur ecclesia nisi**
certi sint, *notorii*, et in *ipsa ecclesia* positi ». — *Cod.*,
an. 1172, § *1.*

a) Ideo, quia odiosa sunt restringenda, *ecclesiæ partes* quidem
ınt : omnes cappellæ interiores, chorus, locus organorum, sedes
bi confessiones fidelium audiuntur ; non vero turris, nec sacristia,
ec spatium quod habetur inter tectum inferius et tectum superius
combles), nec pars externa januarum ecclesiæ, licet ibi sit porticus
ut alia janua.

Crypta ipsa, seu cappella inferior, non censetur facere quid unum
ım ecclesia, nisi a parte interiori ecclesiæ liber ad eam pateat
ıgressus. — *Many*, *op. cit.*, *n. 38.*

b) Nec, violato cœmeterio, ecclesia, etsi contigua, violatur. —
'od., *c. 1172*, § *2.*

1418. **IV. In violata ecclesia, antequam reconcilietur,**
nefas est divina celebrare officia, Sacramenta minis-
rare, mortuos sepelire ». — *Cod.*, *c. 1173*, § *1.*

a) Si violatio accidat *tempore divinorum officiorum*, « hæc
atim cessent ; si ante Missæ canonem vel post communionem,
lissa dimittatur ; secus, sacerdos Missam prosequatur usque ad
ommunionem ». — *Ibid.*, § *2.*

b) Ecclesia violata ob sepulturam excommunicati vel infidelis
ne reconcilietur antequam cadaver exinde *removeatur*, si remotio
ne gravi incommodo fieri possit ». — *Cod.*, *c. 1175.*

1419. **V. Ecclesia violata « reconcilietur quam citis-**
ime poterit, secundum ritus in probatis liturgicis libris
escriptos ». — *Cod.*, *c. 1174*, § *1.*

Si *dubitetur* num ecclesia sit violata, « reconciliari po-
est ad cautelam ». — *Ibid.*, § *2.*

a) Ecclesiam *benedictam* « reconciliare potest rector
jusdem, vel quilibet sacerdos de consensu saltem præ-
ımpto rectoris ». — *Cod.*, *c. 1176*, § *1.*

b) Ecclesiæ *consecratæ* valida reconciliatio spectat a *Ordinarium loci* si hæc pertineat ad clerum sæcularem, v ad religionem non exemptam, vel ad laicalem ; ad *Superi rem* autem *majorem* si pertineat ad religionem clericale exemptam.

Uterque potest alium sacerdotem ad hoc delegare. *Cod., c. 1176, § 2 ; et c. 1156.*

In casu tamen gravis et urgentis *necessitatis*, si Ordin rius adiri nequeat, « rectori ecclesiæ consecratæ eande reconciliare fas est, certiore facto postea Ordinario ». *Cod., c. 1176, § 3.*

c) « Reconciliatio ecclesiæ *benedictæ* fieri potest aqu lustrali communi ; reconciliatio vero ecclesiæ *consecrat* fiat aqua ad hoc benedicta secundum leges liturgicas quam tamen, non solum Episcopi, sed etiam presbyte qui ecclesiam reconciliant, benedicere possunt . » — *Cod can. 1177.*

ARTICULUS VI

DE IMMUNITATE ECCLESIARUM

Ecclesiarum immunitas duo complectitur, nempe ju ad singularem *honorem*, et jus *asyli*.

1420. **I. Ecclesiarum immunitas importat libertate ab eo quod loci sanctitatem dedeceat.** — Ipsæ etenin sunt *ædes Deo sacræ*, et *domus orationis*, ut omnia in ei debeant ad religionem et sanctitatem conspirare. — *C Trid., sess. 22, De observ., etc.* — Unde :

a) Procul ab eis arcendi sunt quilibet actus, non mod *illiciti*, sed etiam simpliciter *profani*, quales sunt negotia tiones et nundinæ, quanquam ad finem pium habitæ, judi cia sæcularia, civiles conventus, convivia, profana collo quia, multoque magis ludi theatrales, choreæ, cantu lascivi, et demum omnia quæ, vel divinum turbent offi cium, vel oculos divinæ majestatis offendant. — *Cap. De immunit. eccles., in 6°.* — *Pii V constit. Cum primum*

apr. 1566 ; — Urbani VIII const. Cum ecclesiæ, 30 jan. 642. — Cod., c. 1178.

b) Attamen, veræ *necessitatis* causa, cum beneplacito cclesiæ, templa ad profanos usus occupari poterunt, ex-:., tempore belli, pestilentiæ, inundationis, etc. ; neces-tas enim non habet legem, et tunc, *ratione caritatis*, usus dhuc *pius* dici potest. — *Cavagnis, Institutiones juris ublici, lib. 4, n. 228.*

c) Non debent admitti in ecclesia, occasione exse-uiarum aut quorumdam festorum quibus laicæ sodalita-s intersunt, nisi *vexilla religiosa*, et pro quibus habeatur rmula benedictionis in Rituali Romano. — *S. C. R., 1 jul. 1887, et 17 jan. 1890.*

Porro, benedicenda non sunt « nisi vexilla earum societatum qua-m statuta ab auctoritate ecclesiastica *adprobata* fuerint, ab eaque iquo modo *dependeant*, et aliquod *religionis signum*, nullum item emblema reprobandum, præ se ferant ». — *S. C. S. Officii, sept. 1887.*

Verumtamen vexilla ita dicta *nationalia* admitti possunt in qui-sdam circumstantiis, « quatenus absit omnino quilibet Ecclesiæ l sacræ Liturgiæ contemptus ». — *S. Pœnit., 4 apr. 1887 ; Offic., 22 mart. 1911. — Cf. R. O. D., VIII, pag. 590.*

d) Si extollantur in pompa funebri vexilla quæ præ se runt emblemata *manifeste impia*, vel perversa, clerus de recedat.

Si in ecclesiam per *vim* inducantur, tunc : si *Missa* non-m inchoata fuerit, clerus recedat ; si inchoata sit, post m absolutam auctoritas ecclesiastica sollemnem protesta-nem emittat de violata templi et sacrarum functionum nctitate. — *S. C. S. Officii, 4 apr. 1887, et 24 nov. 1897.*

e) Deputatio unius ejusdemque ecclesiæ simul *cultui catholico acatholico Protestantium*, a mente Ecclesiæ catholicæ est alie-m ; atque non potuit, nisi ad tempus, propter tristem necessita-n, in quibusdam Germaniæ regionibus *tolerari*.

Et Pius IX, 12 mart. 1873, hanc tolerantiam non extendit ad m simultaneum ejusdem ecclesiæ per catholicos et asseclas ӕ sectæ « *Veterum catholicorum* » ; sed potius ecclesias usur-

patas ita interdicendas esse censuit ut omnis cultus catholicus iis penitus prohiberetur. — *Wernz, Jus decretalium, tom. 3, num. 4*

1421. **II.** « **Ecclesia jure asyli gaudet** ita ut rei, qui illam confugerint, inde non sint extrahendi, nisi *necessit* urgeat, sine assensu Ordinarii, vel saltem rectoris eccl siæ. » — *Cod., c. 1179.*

a) Hæc immunitas, licet rationem habeat in æquita *naturali* fundatam, ex *jure* tamen *canonico* derivatur, c dein accessit *juris civilis* confirmatio. — *Cf. Many, locis sacris, n. 47, sq. ; — et Syllab. prop. 30.*

b) Plures tamen *excepti sunt* a beneficio immunitatis, ne p vilegio malefactores abuterentur, ex. gr. homicidæ qui animo de berato occiderint, latrones publici et viarum grassatores, rei læ majestatis, falsificantes litteras Apostolicas, etc. — *Cf. Be dicti XIV constit. Ex quo divina, 8 jun. 1725.*

c) Sedes Apostolica, pro locorum et circumstanti rum adjunctis, illud jus asyli *œconomice temperavit.*

Sic, ex concessione Pii VI et Gregorii XVI, *asyli jure fueru destituta* atria, scalæ et limina ecclesiarum, ne in eis otiosi et v flagitia impune committerent.

In *Concordato Austriaco*, an. 1855, statutum est sacrorum te plorum immunitatem in tantum servandam esse « in quantum publica securitas, et ea quæ justitia exigit, fieri sinant ».

d) Imo, non desunt *regiones* in quibus lex asyli eccl siastici, secundum omnem suam rationem, a longissin tempore *in desuetudinem* abiit.

ARTICULUS VII

DE DOMINIO ET USU SACRARUM ÆDIUM, AD TRAMITE JURIS CIVILIS IN GALLIA

1422. **I. Propriété des églises.**

a) *Avant la loi du 9 décembre 1905*, les édifices cultuels po vaient, suivant leurs origines diverses, avoir des *propriétaires d tincts.* Quelques-uns étaient la propriété de particuliers ou de s ciétés. La plupart appartenaient soit aux Fabriques, soit aux co munes, soit même aux départements ou à l'État.

,e législateur de 1905-1908 n'a touché qu'à la propriété de celles dépendaient des *établissements publics* ecclésiastiques.

b) *La loi du 13 avril 1908*, modifiant par son article 1er la loi du écembre 1905, relative à l'attribution des biens ecclésiastiques, écrété que « les édifices affectés au culte lors de la promulgation la loi du 9 décembre 1905, et les meubles les garnissant, devienient la *propriété des communes* sur le territoire desquelles ils sont .és, s'ils n'étaient pas restitués ou revendiqués dans le délai ıl ».

,es communes sont donc aujourd'hui *légalement propriétaires* de ›lupart des édifices cultuels et des meubles les garnissant, sans il y ait désormais lieu de distinguer s'ils proviennent des restions faites en exécution du Concordat, ou s'ils ont été construits les établissements ecclésiastiques supprimés.

c) Mais la nouvelle législation ne concerne en aucune façon les ses appartenant à des *particuliers*, à des *sociétés* ou à des établisents d'utilité publique.

it le fait d'avoir réalisé une acquisition ou une construction lifice cultuel au moyen de *souscriptions* ne saurait, en lui-même, ir pour conséquence d'empêcher un particulier de devenir ou de er propriétaire. — *Cf. Trib. civ. de Poitiers, 5 mars 1906.* — *sat., 6 fév. 1888.*

1423. II. Maintien de l'affectation cultuelle.

'attribution des édifices cultuels à l'État, aux départements ou communes, n'a pas été tellement complète que le *droit de jouisse* n'en ait été *réservé* aux prêtres et aux fidèles.

n effet, quoique les catholiques aient refusé de constituer les *ciations cultuelles* qui auraient eu la jouissance *gratuite* des ces religieux, néanmoins la loi du 2 janvier 1907, par son arti-5, a laissé les églises, ainsi que les meubles les garnissant, *à la osition des fidèles et des ministres du culte* pour la pratique de religion. — *Cf. num. 174.*

t, si la commune peut, en sa qualité de propriétaire, effectuer s l'édifice les travaux qu'elle juge utiles, elle ne peut le faire sous la réserve expresse qu'ils n'apporteront aucune entrave à ercice du culte tel qu'il se pratiquait avant 1905. — *Cour d'ap- d'Amiens, 3 avril 1912.*

oit être rangé au nombre des édifices du culte visés par l'arti-5 de la loi du 2 janvier 1907, un local qui *de fait*, avant la loi éparation, était occupé par le clergé paroissial, par exemple me chapelle de catéchismes, alors même qu'on ne retrouverait

point la décision administrative qui a prononcé l'affectation tuelle. — *Conseil d'État, 30 janv. 1914.*

1424. **III. Réparations. — Constructions.**

a) « L'État, les départements et les communes *pourront* e ger les *dépenses nécessaires* pour l'entretien et la conservation édifices du culte dont la propriété leur est reconnue par la prés loi. » — *Loi du 13 avril 1908, art. 5, modifiant l'art. 13 de la loi 9 décembre 1905.*

b) *Avant la séparation*, étaient *obligatoires* pour les comm « les grosses réparations aux édifices communaux, sauf, lorsq sont consacrés aux cultes, l'application préalable des revenu ressources disponibles des Fabriques à ces réparations ». — *du 5 avril 1884, art. 136, § 12.*

Le gouvernement a toujours prétendu que, la loi du 9 décem 1905 ayant abrogé ce paragraphe de la loi municipale, le carac obligatoire de ces dépenses a disparu, et le conseil d'État a réc ment accueilli cette thèse. — *Cf. Arrêt du 26 mai 1911.*

On peut néanmoins faire remarquer que, si la loi de 1905 a *i gralement* abrogé l'article 136, § 12, et non pas seulement ce était *contraire à la loi nouvelle*, c'est-à-dire le concours de la brique, il faudrait en conclure que les réparations aux autres fices ne sont plus obligatoires pour les communes, qui pourrai impunément laisser tomber en ruines toutes leurs propriétés.

c) Les communes pourraient-elles prendre l'initiative d' *construction* ou *reconstruction* d'église ?

Le ministre des cultes objectait, dans l'affaire d'Ancenis, que, la loi du 13 avril 1908, article 5, dispose que les communes on *droit* de voter les fonds nécessaires à l'*entretien* et à la *répara* des églises, ce texte interdit, par voie de conséquence, toute dépe de reconstruction ». — *Cf. R. O. D., V, 653.*

Cependant, dans son arrêt du 1er juillet 1910, le Conseil d'État s'est pas prononcé sur l'illégalité de ces subventions.

1425. **IV. Mobilier cultuel.**

a) L'affectation des édifices et objets mobiliers cultuel l'usage des fidèles et des ministres du culte *(art. 5 de la loi du 2 j vier 1907)* ne saurait enlever aux communes le *droit* de pourv à raison de leur qualité de *propriétaires*, à l'*entretien* de ces bie ce droit ayant d'ailleurs été expressément consacré par l'article de la loi du 9 décembre 1905, modifié par l'article 5 de la loi 13 avril 1908.

Il suit de là que les dépenses afférentes à cet objet ne rentrent
s dans les dépenses relatives à l'*exercice des cultes*, qui, aux ter-
s de l'article 2 de la loi de 1905, sont supprimées des budgets des
nmunes. — *Conseil d'État, 10 nov. 1911.*

b) Les églises devant, jusqu'à désaffectation régulière, demeu-
consacrées à l'exercice du culte, il en résulte, pour le curé, le
it *d'assurer cet exercice*, et, dès lors, de procurer d'une manière
elconque le mobilier tendant à ce but.

Par conséquent, si l'édifice communal n'en a subi aucun dom-
ge, le *maire* n'a pas le droit de faire enlever les meubles placés
ns les églises par le curé lui-même ou de son consentement, qu'il
gisse de simples chaises, ou de tableaux, d'ornements, etc. —
vet, Propriété des églises (R. O. D., VI, 71).

c) La sauvegarde du mobilier cultuel *appartenant à des par-
uliers* pourra se faire par la comparaison avec l'inventaire offi-
fait au moment de l'application des lois de séparation, ou plus
plement par les factures et quittances concernant lesdites acqui-
ons. — *Ibid.*

d) En principe, le curé ne pourrait imposer un *prix de loca-*
pour les bancs et chaises des églises, dont il n'est ni proprié-
e ni locataire. Mais une *taxe* fondée sur les *services rendus* s'expli-
rait juridiquement. — *Cf. R. O. D., vol. VI, 542.*

l est évident que rien ne s'oppose à ce que le curé fixe une rede-
ce pour l'usage d'objets *qui n'appartiennent pas aux communes*
qu'il a placés lui-même dans l'église.

1426. **V. Assurances.** — Le curé et les particuliers peuvent
lemment assurer dans les formes *ordinaires* le mobilier de l'église
leur appartient.

a) Quant à l'assurance contre la destruction partielle ou totale
immeubles *grevés d'affectation cultuelle*, il est à craindre que
lemnité stipulée au contrat ne soit pas consacrée par la commune
restauration et surtout à la reconstruction de l'édifice.

n a donc recommandé un contrat d'assurance qui garantirait,
pas la commune contre la perte de son immeuble, mais le curé
s fidèles *contre la privation de jouissance* de l'église.

ette assurance pourrait même être prise par l'*Évêque*, traitant
me chef du diocèse, intéressé à la conservation des édifices cul-
s et à la continuation régulière de l'exercice du culte dans le
èse. — *Rivet* (*R. O. D., tom. VI, pag. 481, sq.*).

b) Les compagnies d'assurances ne se prêteraient peut-être

pas à la prévision des diverses désaffectations prévues par la l
de 1905, article 13 ; et, dans le cas de désaffectation pour cause d'u
lité publique, les communes ne seraient pas obligées de recon
truire une nouvelle église. C'est pourquoi M. Rivet propose d'éte
dre à toutes ces hypothèses la prévoyance et l'assurance par
création de *mutuelles interdiocésaines* qui seraient comme la p
mière pierre du nouvel édifice de la propriété ecclésiastique.
Cf. R. O. D., IX, pag. 129, sq.

1427. VI. **Affiches.** — La loi du 2 janvier 1907 maintient a
édifices servant à l'exercice public du culte leur *destination an
rieure.*

a) C'est pourquoi la disposition de la loi du 29 juillet 1881, a
ticle 16, interdisant de placarder les professions de foi, circulai
et affiches électorales, sur les édifices publics consacrés aux cult
n'est pas inconciliable avec la situation nouvelle résultant de
loi du 9 décembre 1905, et ne saurait, dès lors, être considér
comme abrogée. — *Cassation, 2 nov. 1911.*

b) Et il n'appartient qu'aux ministres du culte de placer d
affiches à l'*intérieur* de l'église.

Même apposées sur les murs *extérieurs*, les affiches contena
simplement l'annonce de cérémonies ou d'exercices religieux so
dispensées du timbre. — *Cf. Trib. correct. de Béziers, 10 mai 19*
(R. O. D., V, 338).

c) Les affiches établies en exécution de la loi du 3 mai 184
sur l'*expropriation* pour cause d'utilité publique, peuvent toujou
être apposées sur les murs, ou à la porte de l'église, sans qu'il s
besoin d'un arrêté pour autoriser ce placement.

Mais les affiches *administratives* ne peuvent l'être sans qu'u
arrêté municipal autorise cette apposition à défaut d'un autre e
placement convenable.— *Cf. circ. minist., juin 1883 (R. O. I
tome VI, 193).*

d) La loi du 20 avril 1910 interdit tout affichage sur les mon
ments *classés*, et autorise à l'interdire dans un périmètre à déte
miner par arrêté préfectoral.

1428. **VII. Pavoisement.** — Le droit de décorer et pavois
extérieurement l'église à certains jours, tels que celui de la fê
nationale du 14 juillet, était reconnu aux *communes* dès avant
loi de Séparation.

Aux termes de la circulaire ministérielle du 13 juillet 1882, « l
églises étant des propriétés communales dont l'intérieur seuleme

affecté à l'usage du culte, les *municipalités peuvent exiger* que
lrapeau national orne la façade pendant le jour, et que des illu-
iations y soient entretenues pendant la nuit, pourvu qu'elles
nnent *à leur charge* les dépenses qui peuvent en résulter ».

1429. **VIII. Monuments et objets classés** comme ayant un
érêt historique ou artistique.

a) Le classement *ne déroge pas* à l'affectation cultuelle des
fices et des meubles les garnissant.

b) « L'*immeuble* classé ne peut être détruit ou déplacé même en
tie, ni être l'objet d'un travail de restauration, de réparation
de modification quelconque, si le *ministre des beaux-arts* n'y a
né son *consentement.*
» Les travaux autorisés par le ministre s'exécutent sous la sur-
llance de son administration. » — *Loi du 31 déc. 1913, art. 9.*
« Aucune construction neuve ne peut être *adossée* à un immeuble
ssé, sans autorisation spéciale du ministre des beaux-arts.
» Nul ne peut acquérir de droit par *prescription* sur un immeu-
classé. » — *Ibid., art. 12.*

c) « Tous les *objets mobiliers* classés sont *imprescriptibles.*
» Les objets classés appartenant à l'*État* sont *inaliénables.*
» Les objets classés appartenant à un département, à une com-
ne, à un établissement *public*, ou d'utilité publique, ne peuvent
e aliénés qu'avec l'*autorisation* du ministre des beaux-arts. » —
id., art. 18.
« Les objets classés ne peuvent être modifiés, réparés ou *res-
rés* sans l'autorisation du ministre des beaux-arts, ni hors la *sur-
llance* de son administration. » — *Ibid., art. 22.*

d) « Les différents services de l'État, les départements, les
nmunes, les établissements publics ou d'utilité publique sont
us d'*assurer la garde et la conservation* des objets mobiliers
ssés dont ils sont propriétaires, affectataires ou dépositaires, et
prendre à cet effet les mesures nécessaires.
» Les dépenses nécessitées par ces mesures sont, à l'exception
s frais de reconstruction des locaux, *obligatoires* pour le départe-
nt ou la commune. » — *Ibid., art. 25.*
Cependant des *subventions* peuvent être accordées sur les bud-
ts publics ; et la loi du 9 décembre 1905 prévoyait, à l'article 19,
s subventions aux associations cultuelles pour réparations aux
onuments classés.

CAPUT III

DE ALTARIBUS

Agendum est : de notione altaris ; — de altarium consecratione, et execratione.

ARTICULUS I

DE NOTIONE ALTARIS

Altare (alta ara) in genere est sedes aut locus in quo *s crificium* offertur ; altare autem christianum est men super quam conficitur *Eucharistiæ sacramentum*, et *Mis sacrificium* offertur. — *Cf. Wernz, Jus decret., tom. num. 461, sq. ; Many, De locis sacris, n. 108, sq.*

1430. **I. Altaria sunt immobilia vel mobilia.**

a) Nomine altaris *immobilis* seu *fixi*, sensu liturgi intelligitur : « mensa superior una cum stipitibus per m dum unius cum eadem consecratis ». — *Cod., c. 1197,* § *num. 1.*

b) Nomine altaris *mobilis* seu *portatilis*, « petra, plurimum, parva, quæ sola consecratur, quæque dicit etiam *ara portatilis* seu *petra sacra* : vel eadem petra cu stipite qui tamen non fuit una cum eadem consecratus — *Ibid., num. 2.*

c) « In ecclesia *consecrata*, saltem unum altare, pra sertim majus, debet esse immobile ; in ecclesia autem *b nedicta*, omnia altaria possunt esse mobilia. » — *Cod can. 1197,* § *2.*

1431. **II. « Unico lapide naturali, integro et non fria bili »**, constare debent, tum mensa altaris immobilis, tu petra sacra. — *Cod., c. 1198,* § *1.*

Ideo altaria *portatilia* quæ constant ex vero lapide duro et com-
cto, etsi *non marmoreo*, ex. gr. ex schisto lapide, retineri qui-
m possunt. — *S. C. Rit., 29 apr. 1885.*

Quæ autem confecta sunt ex *lapide puniceo*, sive ex *gypso*, aut
a simili materia, illicita prorsus sunt. — *S. C. Rit., 24 nov. 1885 ;
jun. 1899.*

a) In altari immobili « *tabula* seu mensa lapidea ad in-
grum altare protendi debet, et apte cum stipite cohærere ;
» *Stipes* autem sit lapideus, vel saltem latera seu colu-
ellæ quibus mensa sustentatur sint ex lapide ». — *Cod.,
n. 1198, § 2.*

b) Petra sacra « sit tam *ampla* ut saltem hostiam et
ajorem partem calicis capiat ». — *Ibid., § 3.*

c) Tum in altari immobili tum in petra sacra « sit, ad
rmam legum liturgicarum, *sepulcrum* continens reli-
iias Sanctorum, lapide clausum ». — *Ibid., § 4.*

1432. **III. Sicut ecclesia, ita « quodlibet etiam eccle-
æ altare, saltem immobile, proprium sibi titulum ha-
at** ». — *Cod., c. 1201, § 1.*

a) Titulus primarius *altaris majoris* « idem debet esse
titulus ecclesiæ ». — *Ibid., § 2.*

b) « De Ordinarii licentia *mutari* quidem potest altaris
bilis, non autem altaris immobilis titulus. » — *Ibid., § 3.*

c) « Altaria *Beatis*, etiam in ecclesiis et oratoriis qui-
s eorum officium et Missa concessa sunt, dedicari ne-
eunt sine Sedis Apostolicæ indulto. » — *Ibid., § 4.*

1433. **IV. « Divinis tantum officiis et præsertim Missæ
ebrationi » reservatam esse debet** altare tum immo-
e tum mobile, « quolibet profano usu prorsus ex-
so ». — *Cod., c. 1202, § 1.*

« Subtus altare nullum sit reconditum *cadaver ;* cada-
ra autem quæ prope altare sepulta forte sunt, distent ab
saltem spatio unius metri ; secus Missam in altari cele-
are non licet donec cadaver removeatur. » — *Ibid., § 2.*

ARTICULUS II

DE ALTARIUM CONSECRATIONE

1434. **I. Ut Missæ sacrificium super illud celebra possit,** altare « debet esse, secundum liturgicas leges, *co secratum ;* idest, vel totum si agatur de immobili, vel a tantum portatilis, si de mobili ». — *Cod., c. 1199, § 1.*

a) « Aras *portatiles,* salvis peculiaribus privilegi omnes Episcopi consecrare possunt ;

» Quod spectat vero ad altaria *immobilia,* servetur præ criptum can. 1155 » de consecratione alicujus loci. - *Cod., c. 1199, § 2.* — *Cf. n. 1393.*

b) Solus Romanus Pontifex *simplicibus presbyteris* juris concedere potest, quia est regula generalis : benedi tiones quæ sacro chrismate perficiuntur Episcopis rese vari, salvo peculiari Cardinalium privilegio. — *Cf. n. 59*

c) *Forma* et *ritus* consecrationis, tum altaris fixi, tu altaris portatilis, in Pontificali Romano describuntu

Si *crux* in medio lapidis *absit,* ac proinde in altaris consecr tione *omittatur unctio* istius crucis, consecratio invalida non es Sed unctio in medio tabulæ nunquam omitti debet, quamvis cru ibidem sculpta non sit. — *S. C. Rit., 2 maii 1892.*

1435. **II.** « **Una simul cum ecclesia debet saltem alta majus consecrari,** aut altare secundarium si majus si jam consecratum. » — *Cod., c. 1165, § 5.*

a) Sed « altare consecrari potest etiam sine ecclesi consecratione ». — *Ibid.*

b) Consecratio altaris immobilis, quæ fit sine ecclesi dedicatione, « quamvis *omni die* fieri possit, magis tame decet ut fiat die dominico aliove festo de præcepto ». — *Cod., c. 1199, § 3.*

1436. **III. Nullum altare consecrandum est quin in cludantur sacræ reliquiæ.** — Et constans jurisprudenti S. C. Rit. est reliquias sub pœna nullitatis requiri. — *Cf. Instr. ad Episc. Rhedon., 6 oct. 1837.*

a) *Plurium* autem Sanctorum reliquiæ ponendæ nt, ut verba sacerdotis in prima altaris deosculatione rificentur : « *Quorum reliquiæ hic sunt* » ; sicuti etiam rs aliqua *corporum* reponenda est, non vestes aut idquid aliud hujusmodi.

Ad validitatem tamen consecrationis sufficeret ut in selcro includantur reliquiæ *unius* solummodo martyris. — *C. Rit., 16 feb. 1906.*

b) *Sepulcrum* seu Confessio, est loculus in quo sacræ iquiæ recluduntur.

1º In altari *fixo* sepulcrum reliquiarum esse potest : vel *medio tabulæ* altaris, a parte superiori, ut fit communi- ; vel *in stipite* seu basi, a parte anteriori aut posteri ; vel *in medio summitatis stipitis,* sub ipsa altaris ensa. — *Cf. Pontif. Rom.*

2º In altari vero *portatili,* cum ex solo lapide constet, oulcrum reliquiarum effodi debet *in media superficie periori* tabulæ ; et « altaria quorum sepulcrum, non in edio lapidis, sed in ejus fronte fuit effossum, non sunt mittenda, utpote Pontificalis Romani præscriptionibus ud conformia ». — *S. C. R., 24 nov. 1885.*

Quoad *præteritum,* eadem S. Congregatio voluit ut dicti lapides, n commode fieri possit, iterum breviori formula (*cf. n. 1437, a*) secrentur. — *S. C. Rit., 13 jun. 1899.*

1437. **IV. Reliquiæ claudendæ sunt cum parvo opero, ex lapide etiam confecto.** — *S. C. R., 31 aug. 1867, jul. 1883, et 23 jun. 1892.*

a) Imo, altaria, nisi sepulcrum fuerit coopertum ide *marmoreo,* vel saltem *duro,* nova indigent consecrane : ideoque cementum tantum adhibere non permitti- loco lapidis seu operculi pro claudendis Reliquiarum ulcris. — *S. C. R., 9 sept. 1880, et 28 jul. 1883.*

Verum S. C. Rit., attenta difficultate omnes aras haud rite conatas denuo sollemni ritu consecrandi, *petentibus Episcopis* igne *indulsit,* utendo facultatibus sibi specialiter a S. Pontifice ne XIII tributis, ut ipsi *sensim sine sensu,* et capta occasione, *per se,* vel per *simplices presbyteros,* hoc tantum in casu Apos-

tolicæ Sedis nomine delegandos, certas Sanctorum reliquias iisdem aris reponant, iis solummodo cæremoniis servatis quæ Pontificali Romano præscribuntur dum in sepulcro recondun reliquiæ et superponitur lapis, scilicet : ut signetur sacro chrism confessio, sive sepulcrum, et interim dicatur oratio : « *Consec tur et sanctificetur, etc....* » ; postea, reconditis reliquiis cum trib granis thuris, et superposito operculo ac firmato, dicatur alt oratio « *Deus, qui ex omnium cohabitatione Sanctorum....* », nihil aliud.

b) Cementum, pro firmando in altari *portatili* sep cri lapide, *benedicendum est* ritu pro altaris consecr tione præscripto.

Si agatur de *unico* altari portatili consecrando, *ipse Episcop* sepulcrum cemento linire et lapide claudere debet. — Si ve agatur de *pluribus* aris portatilibus consecrandis, satis est ut Ep copus liniat cemento labium sepulcri *unius aræ ;* et, dum ip prosequitur in sacrarum reliquiarum repositione, *adsistentes sac dotes* lituram et cujusque sepulcri clausuram peragant. — *S. C. R 10 maii 1890.*

1438. **V. Sigillo episcopali** signatur vasculum in q sacræ reliquiæ reponuntur ante consecrationem alta fixi. — *Cf. Pontif. Rom.*

In consecratione autem *altaris portatilis*, sigillum episcop apponi quidem potest super clausum sepulcrum, ut constet consecratione altaris et de reliquiarum authenticitate ; attamen *n est necessaro apponendum*, nam hoc nullo jure cavetur.

Unde, ob amissionem sigilli episcopalis altaria portatilia non su interdicenda, modo constet ea rite fuisse consecrata. — *S. C. R., Vivarien., 28 feb. 1880 ; in Bellunen., 10 maii 1890.*

ARTICULUS III

DE ALTARIUM EXSECRATIONE

1439. **I. Altare immobile** amittit consecrationem « tabula seu mensa a stipite, etiam per temporis mome tum, separetur ». — *Cod., c. 1200, § 1. — Cf. cap. De consecr. eccl. et altaris.*

Ratio est, quia altare fixum habet et essentialiter importat c

tionem cum sua inferiori structura seu basi, cui tabula proinde
ssario debet esse *unita ;* dum, e contra, altare portatile, de
ıatura, importat esse a basi sejunctum.

a) Quando altare per dictam sejunctionem exsecra-
« Ordinarius potest permittere ut *presbyter* altaris
secrationem rursus perficiat, ritu formulaque bre-
e ». — *Cod., loc. cit.* — *Cf. n. 1437, a.*

b) Sed non amittitur consecratio, si altare fixum *inte-
n,* nempe cum stipite seu columnis, absque ulla dis-
tione *transferatur* de uno loco ad alium locum, intra
dem tamen ecclesiam.

1440. **II. Tum altare immobile tum petra sacra** amit-
consecrationem :

a) « Si frangantur *enormiter*, sive ratione quantitatis
tionis, sive ratione loci unctionis ;

b) » Si amoveantur *reliquiæ*, aut frangatur vel amo-
ur *sepulcri operculum*, excepto casu quo ipse Epis-
ıs, vel ejus delegatus, operculum amoveat ad illud
andum vel reparandum vel subrogandum, aut ad
andas reliquias ». — *Cod., c. 1200, § 2.*
Levis fractio operculi non inducit exsecrationem, et
bet sacerdos potest rimulam cemento firmare. »
., *§ 3.*

1441. **III. Exsecrata ecclesia, non ideo exsecratur
e,** sive fixum sive portatile ; neque per exsecrationem
is exsecratur ecclesia. — *Cf. cap. 1, De consecr. eccles.
ltaris.* — *Cod., c. 1200, § 4.*
tio est quia utriusque consecrato fit æque princi-
er, et potest una sine altera consistere.

CAPUT IV

DE SACRA SUPELLECTILI

« Circa *materiam* et *formam* sacræ supellectilis, serventur p
scripta liturgica, ecclesiastica traditio et, meliore quo fieri po
modo, etiam artis sacræ leges. » — *Cod., c. 1296, § 3.*

ARTICULUS I

DE VASIS SACRIS ET ALIIS UTENSILIBUS

1442. **I.** « **Caute custodiatur** in ecclesiæ sacra
aliove tuto ac decenti loco, nec ad usus profanos adhib
tur » sacra supellex, « præsertim quæ ad normam leg
liturgicarum *benedicta* aut *consecrata* esse debet, quæ
publico in cultu adhibetur ». — *Cod., c. 1296, § 1.*

a) Ad normam can. 1522, universæ sacræ supel
tilis *inventarium* fiat et accurate servetur. — *Ibid., § 2*
Cf. num. 1498, b.

Episcopus ipse « obligatione tenetur inventarii sacrorum u
silium authentica forma conficiendi, in quo, pro rei veritate, qua
acquisita sint exprimat, distincteque describat si qua, non
ecclesiæ reditibus ac proventibus, sed ex *propriis bonis* vel
donatione sibi facta comparaverit ; secus, omnia reditibus eccl
comparata præsumuntur ». — *Cod., c. 1299, § 3.*

b) « Rectores ecclesiarum, aliique quibus credita
cura sacræ supellectilis, sedulo debent ejusdem *conser*
tioni et *decori* prospicere. » — *Cod., c. 1302.*

1443. **II. De sacra supellectili ad cultum necess**
providere illi debent « qui officio tenentur *reparandæ*
clesiæ ad normam can. 1186, nisi aliter sit provisum »
Cod., c. 1297. — Cf. n. 1403.

a) Ecclesia *cathedralis* « debet sacram supellectil
aliaque quæ ad Missæ sacrificium vel ad alias pontific

:tiones necessaria sint, gratis *Episcopo subministrare* m privatim celebranti, non solum in ecclesia cathe- i, sed in aliis quoque civitatis vel suburbii ecclesiis ». *'od., c. 1303, § 1.*

b) Si qua ecclesia paupertate laboret, « potest Ordina- permittere ut a sacerdotibus, qui in proprium commo- inibi celebrant, propter utensilia ceteraque ad Missæ sa- cium necessaria, *moderata stipes* exigatur ». — *Ibid.*, § *2.*

Episcopi, non autem Vicarii Capitularis aut Vicarii Generalis speciali mandato, est eandem *stipem definire*, et nemini, etiam osis etsi exemptis, licet ea majorem exigere. » — *Ibid.*, § *3.*

iscopus, pro tota diœcesi, ejusmodi stipem « in *diœcesana Sy-* si fieri possit, definiat, aut extra Synodum, audito Capitulo ». *bid.*, § *4.*

1444. **III.** « **Defuncti S. R. E. Cardinalis, qui in Urbe domi- n habebat,** quamvis Episcopus suburbicarius aut Abbas *nullius* , quælibet sacra supellex, exceptis annulis et crucibus pecto- us etiam cum sacris reliquiis, aliæque res omnes stabiliter o cultui destinatæ, nulla habita ratione qualitatis et naturæ um quibus comparatæ sint, *cedunt pontificio sacrario*, nisi Cardi- eas donaverit aut testamento reliquerit alicui ecclesiæ vel rio publico vel loco pio vel alicui personæ ecclesiasticæ seu osæ. » — *Cod.*, *c. 1298*, § *1.*

)ptandum ut Cardinalis, qui hujusmodi facultate uti velit, n ex parte præferat illas ecclesias quas in *titulum*, administra- m seu commendam, obtinuerit. » — *Ibid.*, § *2.*

445. **IV.** « **Defuncti Episcopi residentialis,** etiamsi cardi- a dignitate fulserit, sacra supellex cedit *ecclesiæ cathedrali*, tis annulis et crucibus pectoralibus etiam cum sacris reliquiis, præscripto can. 1288 (de reliquiis SS. Crucis Episcopo suc- i transmittendis), et iis omnibus utensilibus cujusvis generis egitime probetur ab Episcopo defuncto comparata fuisse bonis sam ecclesiam *non pertinentibus* neque constet in ecclesiæ ietatem transiisse. » — *Cod.*, *c. 1299*, § *1.*

) « Si quando Episcopus duas vel plures diœceses successive t, aut simul præfuerit duabus vel pluribus diœcesibus unitis perpetuam administrationem concessis, cathedralem eccle- habentibus propriam et distinctam, quæ sacra utensilia cons- reditibus *unius* tantum diœcesis fuisse comparata, ea *ejusdem rali ecclesiæ* cedunt.

b) » Secus dividi debent, *æquis partibus*, inter singulas ecc sias cathedrales, dummodo diœcesium reditus ne sint divisi, s unam episcopalem mensam perpetuo constituant.

» Si vero reditus divisi sint ac separati, divisio fiat inter singul ecclesias cathedrales pro ratione fructuum quos in *singulis* diœc sibus Episcopus perceperit, ac *temporis* quo eisdem præfuerit. — *Ibid.*, § *2.*

1446. **V. Clerico qui in aliqua ecclesia beneficiu sæculare vel religiosum obtinuerit,** ea quoque « app centur quæ in can. 1299 præscripta sunt ». — *Cod., c. 13* — *Cf. n. 1445.*

a) Quapropter, eo defuncto, ecclesiæ cedit quidqu legitime probetur fuisse comparatum bonis ad *ipsa ecclesiam* pertinentibus.

b) Et « S. R. E. Cardinalis, Episcopus residential aliique *clerici beneficiarii*, obligatione tenentur curan *testamento* vel alio instrumento, in forma *juris civilis* v lido, ut canonica præscripta, de quibus supra, debitu effectum etiam in *foro civili* sortiantur ». — *Cod., c. 13* § *1.*

c) Quamobrem « tempestive, ac forma jure civ valida, personam integræ famæ *designent* ad normam ca 380 *(cf. n. 848, d)*, quæ, adveniente ipsorum morte, n solum sacram supellectilem, sed etiam libros, documen aliaque quæ ad ecclesiam pertinent et in eorum domo r periuntur, occupet, et cui debentur remittat ». — *Ibid.*, §

1447. **VI. Benedictionem** illius sacræ supellectilis qu ad normam legum liturgicarum benedici debet, antequa ad usum sibi proprium adhibeatur, *impertire possunt* ;

« 1° S. R. E. *Cardinales* et *Episcopi* omnes ;

» 2° *Locorum Ordinarii*, charactere episcopali carent pro ecclesiis et oratoriis proprii territorii ;

» 3° *Parochus*, pro ecclesiis et oratoriis in territorio su parœciæ positis, et *rectores* ecclesiarum pro suis ecclesii

» 4° Sacerdotes a loci Ordinario *delegati*, intra fines de gationis et jurisdictionis delegantis ;

» 5° *Superiores religiosi*, et sacerdotes ejusdem religio

psis *delegati*, pro propriis ecclesiis et oratoriis, ac pro esiis monialium sibi subjectarum ». — *Cod., c. 1304.*

1448. **VII. Sacra suppellex benedicta aut consecrata, edictionem aut consecrationem amittit :**

a) « Si tales læsiones vel mutationes subierit ut *tinam amiserit formam*, et jam ad suos usus non eatur idonea ;

b) » Si ad usus *indecoros* adhibita, vel publicæ *vendi-i* exposita fuerit ». — *Cod., c. 1305, § 1.*

c) Sed « calix et patena non amittunt consecrationem consumptionem vel renovationem *auraturæ*, salva ta-, priore in casu, gravi obligatione rursum ea inau-di ». — *Ibid., § 2.*

1449. **VIII. Nonnisi a clericis, vel ab iis qui eorum odiam habent, tangantur** « calix cum patena, et, ante onem, purificatoria, pallæ ac corporalia, quæ adhibita e in sacrificio Missæ ». — *Cod., c. 1306, § 1.*

a) Purificatoria, pallæ ac corporalia in Missæ sacrificio adhi-« ne tradantur *lavanda* laicis, etiam religiosis nisi prius abluta nt a *clerico* in majoribus Ordinibus constituto ;

b) » Aqua autem *primæ lotionis* mittatur in sacrarium, vel, si desit, in ignem ». — *Ibid., § 2.*

ARTICULUS II

DE CAMPANARUM BENEDICTIONE ET USU

1450. **I. Campanas pulsandi jus habet Ecclesia :** tum fideles invitant ad ecclesiam, et, ruri præsertim, cons-unt meliorem modum *plebem congregandi ;* tum quia sonitus campanarum est actus cultus publici, et *pu-fidei manifestatio*, fidelesque excitat ad lætitiam spi-lem, vel ad dolorem aut alios pios animi sensus.

a) Ideo « cuilibet ecclesiæ campanas esse *convenit*, us fideles ad divina officio aliosque religionis actus entur ». — *Cod., c. 1169, § 1.*

Et campanarum usus « unice subest ecclesiasticæ auct ritati ». — *Ibid.*, § *3.*

b) Circa *modum* autem, curandum est ne *importu* pulsentur, sive quoad horam, sive quoad temporis produ tionem. Verum de his judicare ad Ecclesiam spectat. *Cavagnis, Instit. jur. pub. lib., 4, n. 282, sq.*

1451. « **II. Etiam ecclesiarum campanæ debent cons crari vel benedici** secundum ritus in probatis liturgic libris traditos. » — *Cod., c. 1169,* § *2.*

a) Jus impertiendæ hujus consecrationis vel benedi tionis ad eos spectat de quibus in can. 1155, 1156. — *Ibi* § *5.* — *Cf. n. 1393 et 1394.*

b) Attamen, si campana ad usum ecclesiæ *inservi non debeat,* adhiberi potest, a quolibet sacerdote, *benedici simplex,* cujus formula approbata est a Sacra Congreg tione Rituum, *4 mart. 1892.*

Hæc eadem formula potest adhiberi etiam ad campanas *in usu sacrum* benedicendas, ab Episcopo vel ab aliis facultatem haben bus, non tamen in ecclesiis consecratis. — *S. C. R. 22 jan. 1908.*

c) Campanæ *nomen* imponitur ut distinguatur a n benedictis, tutelæ Sancti commendetur, et populus qua voce alicujus Sancti ad ecclesiam vocari videatur. — *B ned. XIV, Instit. 47,* § *4.*

d) Etsi non ex præcepto, solent in ipsius benedictione assiste vir et femina, sub *patrini* et *matrinæ* denominatione.

Hanc ob causam, et etiam quia adhibetur aqua in hujusmo benedictione, vulgo ipsa *baptismus* appellatur.

1452. **III. Campana benedicta « ad usus mere prof nos adhiberi nequit** nisi ex causa *necessitatis,* aut ex *lice tia* Ordinarii, aut denique ex legitima *consuetudine* », sa vis conditionibus, « probante Ordinario, appositis ab il qui campanam ecclesiæ forte dederint ». — *Cod., c. 1169,* §

1453. **IV. Hodie, in Gallia :**

a) « Les sonneries des cloches seront réglées par *arrêté mu cipal ;* et, en cas de désaccord entre le maire et le président

ecteur de l'association cultuelle, par arrêté préfectoral. » — *Loi 9 déc. 1905, art. 27.*

Les cloches des édifices servant à l'exercice public du culte ıvent être employées aux *sonneries civiles* dans le cas de péril nmun qui exige un prompt secours.

Si elles sont placées dans un édifice appartenant à l'État, au ɔartement ou à la commune..., elles peuvent en outre être utili- s dans les circonstances où cet emploi est prescrit par les dispo- ons des lois ou règlements, ou autorisé par les usages locaux. » *Décret du 16 mars 1906, art. 51.*

Une *clé du clocher* sera déposée entre les mains du président ou directeur de l'association cultuelle, une autre entre les mains du ire, qui ne peut en faire usage que pour les sonneries civiles ntionnées à l'article précédent et l'entretien de l'horloge publique.

Si l'entrée du clocher n'est pas indépendante de celle de l'é- e, une clé de la porte de l'église est déposée entre les mains du ire. » — *Ibid., art. 52.*

b) Le maire est tenu de *concilier* l'exercice de son pouvoir avec espect de la *liberté des cultes* garantie par l'article 1er de la loi 9 décembre 1905 et par l'article 5 de la loi du 2 janvier 1907. st pourquoi la réglementation des sonneries religieuses « ne doit aboutir à leur suppression ou à leur réduction dans des condi- s telles que la pratique de la religion se trouve entravée ». — *:. minist. du 21 janvier 1907.*

e Conseil d'État a souvent annulé des arrêtés municipaux pour ès de pouvoir. — *Cf. ex. gr. séance du 3 fév. 1911.*

e *recours* au Conseil d'État, suivant l'article 24 de la loi du ıvril 1900, doit être formé, à peine de déchéance, dans les *deux* s qui suivent la publication ou la notification faite conformé- t à l'article 96 de la loi municipale du 5 avril 1884.

c) Le *ministre du culte seul* a qualité pour faire exécuter, ormément aux règles canoniques, les *sonneries religieuses ;* et i seul appartient de juger si, suivant des cas déterminés que ribunaux n'ont pas à apprécier, les sonneries doivent ou non exécutées à l'occasion d'une cérémonie qu'il vient d'accomplir.

Donc le fait par *un particulier* de sonner les cloches malgré éfense du curé constitue une atteinte au droit exclusif du stre du culte (*cf. loi du 2 janv. 1905, art. 5*) et lui cause un ıdice, sinon matériel, du moins moral, qui suffit pour mo- une demande en dommages-intérêts. — *Trib. civ. de Par- ıy, 21 juin 1910 ; de Béthune, 20 déc. 1910.*

2° Il en serait de même de l'acte par lequel un *maire* prescrir
de faire sonner les cloches, ou livrerait la clé du clocher pour
permettre la sonnerie dans une circonstance qui ne se rattache p
à l'une de celles qui sont énumérées limitativement dans l'article
du règlement du 16 mars 1906, et qui ne comprennent pas, p
exemple, les *mariages* ou *enterrements civils*. — Un tel acte con
titue un *fait personnel* dont les conséquences peuvent être appr
ciées par les tribunaux judiciaires. — *Cf. Trib. des conflits*, *22 av
et 4 juin 1910 ; Trib. civil d'Amiens*, *22 déc. 1910 ; de Laon*, *16 ja
vier 1911.*

CAPUT V

DE CŒMETERIIS

delicet : de origine cœmeteriorum ; — de jure Ecclesiæ quoad sepulturas ; — et de legislatione civili quoad cœmeteria et sepulturas, in Gallia.

ARTICULUS I

DE ORIGINE CŒMETERIORUM

1454. **I. Sepulcri religio** apud ipsas barbaras gentes ncte servata est, ita ut et *locus humationis* ipso facto *cer* et religiosus habitus sit.

a) Hunc hominum animis a natura inditum religionis pietatis sensum *Catholica Ecclesia* semper fovit et auxit. nc vetustissima illa *cœmeteria* exstiterunt, et adhuc stant, in quibus tot Christi Martyrum et fidelium exuviæ ıditæ sunt. — *Soglia, Instit. juris priv., § 126.*

ppellantur *cœmeteria* seu *dormitoria*, κοιμητήρια, quia Christiani monumentis non tam quiescere quam dormire dicuntur, usquen in *resurrectione universali* corpora evigilent, et ad feliciorem ım a prolixiore sommo suscitentur.

b) *Duplici* namque *dogmate* nituntur honores quos, e a nascentis Ecclesia sæculo, fratrum suorum cineıs impenderunt Chistifideles : futura nimirum corpo-ı *resurrectione*, et sanctorum animæ æterna in cœlis *titate*, cujus et *ipsum corpus*, post ultima tempora, parps erit.

c) « Qui cadavera vel sepulcra mortuorum ad furtum alium malum finem *violaverit*, interdicto personali pu-ur, sit ipso facto infamis, et clericus præterea depo-ır. » — *Cod., c. 2328.*

1455. **II. Tribus prioribus Ecclesiæ sæculis**, nulla, nein civitatibus, neque in templis proprie dictis, loca

sepulturæ inveniuntur, sed, vel in monumentis juxta viam publicam erectis, vel in fornicibus et catacumbis, et in campis subterraneis.

Id probatur, tum jure civili Romanorum, tum historiæ ecclesiasticæ monumentis. — *Cf. Hornstein, Les sépultures, ch. 8 et 9 ; et Wernz, Jus decret., n. 466, sq.*

1456. **III. Sæculo quarto,** postquam ad Martyrum sepulcra ecclesiæ exstructæ sunt, illorumque reliquiæ ad basilicas translatæ, sensim sine sensu, alibi citius, alibi serius, in desuetudinem abiit pristina disciplina ; et consuetudo prævaluit humandi in *oppidis* et *urbibus*, imo *in ipsis ecclesiis.*

a) Et quidem primitus, ex quodam *privilegio*, Imperatoribus, Episcopis, presbyteris, viris religiosis sacrisque virginibus, nec non aliis dignitate conspicuis ; successu autem temporis, hoc est sæculo nono, ex *benevola tolerantia*, omnibus indiscriminatim fidelibus humatio in ecclesiis permissa est.

b) Verumtamen, ex pluribus Synodorum statutis apparet Ecclesiam summopere exoptasse ut pristinus in *cœmeteriis* sepeliendi usus restitueretur.

Ideo *Rituale Romanum*, jussu Pauli V editum, sic decrevit, *tit. De exsequiis :* « Ubi viget antiqua consuetudo sepeliendi mortuos in cœmeterio, retineatur, et, ubi fieri potest, restituatur ». — *Moulart, dissert. de sepultura et cœmeteriis, Lovan., 1862 ; — Vecchiotti, Inst. can., l. 3, § 57.*

1457. **IV. Ad normam novi Codicis,** « in ecclesiis cadavera ne sepeliantur, *nisi agatur* de cadaveribus Episcoporum residentialium, Abbatum vel Prælatorum *nullius* in propria ecclesia sepeliendis, vel Romani Pontificis, regalium personarum, aut S. Romanæ Ecclesiæ Cardinalium ». — *Cod., c. 1205, § 2.*

Idem valet de ecclesia *subterranea* quæ sit vere et proprie ecclesia, divino cultui addicta. — *Commiss. Pontif. 16 oct. 1919 (Acta, XI, 478).*

Porro, cui locus ad sepeliendum dabitur in ecclesiis, *humi* tan

detur, vel in subterraneis. Solis enim SS. Pontificibus, non
)tis etiam personis Regalibus, competit prærogativa ut eorum
ra in conditoriis elevatis a terra reponantur. — *Cf. Pii V
Cum primum, 15 apr. 1566 ; — et Rit. Rom.*
n comprehenditur in præfata dispositione Pii V *monumentum*
ere vacans, etsi supra terram elevatum.

1458. **V. Nostro sæculo,** grassante atheismo sociali,
bus in regionibus *auctoritas civilis* totam hanc de se-
lturis materiam, veluti *sibi propriam,* vindivavit.

Galliam quod attinet, exstat decretum organicum diei 12 junii
(*23 prairial an XII*), vi cujus *potestas municipalis* faculta-
xclusivam habet regendi quæ spectant ad sepulturas, sive com-
s, sive privatas.
oultura distincta pro *variis cultibus* sublata est lege diei 15 nov.

nique, tum lege 5 apr. 1884 de regimine municipiorum, tum
15 nov. 1887 » *sur la liberté des funérailles* », accedente de-
27 apr. 1889 quo *modus inhumationis*, imo *cremationis*, de-
natur, cœmeterium omnino *sæcularizatum* est. — *Cf. num.
sq.*

ARTICULUS II

DE JURE ECCLESIÆ QUOAD SEPULTURAS

1459. **I. Ecclesia sibi vindicat jus constituendi, pro
ssociatione exclusive, cœmeteria** ritu sacro purgata et
ificata, id est *separata* a sepulturis tum communibus,
aliarum confessionum religiosarum. — *Cf. Cod.,
1206, § 1.*

a) Apud Christianos, ipsa cadaverum sepultura ad
um religiosum elevata est, ideoque subtracta juris-
oni civili ; nam Ecclesia, in his quæ ad finem spiritua-
ipsa judice, conducunt, ab auctoritate civili non
ndet. — *Cf. n. 19, sq.*
de, sicut habet jus pro sua communione *templa* ædifi-
quæ exclusive cultui catholico sint destinata, sic
ue jus habet designandi *cœmeteria* quæ fidelium se-
ris unice inserviant.

b) Per summam proinde injustitiam contra Catho cos, et contra omnes alias sectas religiosas quæ exigu cœmeteria confessionalia, status civiles et municipia co truunt cœmeteria sic dicta *civilia* vel *municipalia*, in quib omnium demortuorum cadavera conduntur, ad *quamcu que religionem pertinuerint* illi qui decesserunt, sive nulla professi sint religionem. — *De Angelis, in tit. De sepu*

c) Equidem civilis auctoritas, ratione finis sui pro mi, jus habet curandi ut ea serventur quæ *hygienem* et *p blicam securitatem* respiciunt, ex. gr. ne *citius sepelian* qui forsitan adhuc vivunt, vel *serius* cum corpora corru puntur, in contagiosis præsertim morbis ; item jus hab cavendi ut corpora occisorum, de quorum mortis cau suspicio exstat, *deponantur* in loco determinato, medic rum investigationibus exponenda ; tempore pestis, jube ut corpora defunctorum *recta via* ad cœmeterium de cantur, quin ad ecclesiam sint prius delata.

Verum, si ex dictis constat materiam hanc *mixtam* es quæ utriusque societatis finem respicit, *maxime* tamen, quoad substantiam, *ad Ecclesiam* pertinet. — *Cavagn Instit. jur. pub., lib. 4, n. 294.*

1460. **II. Ecclesiæ jus pariter competit admitte vel excludendi a religiosa sepultura.** — Quod *ex iisd principiis* colligitur.

Unde, injustitiæ, et non magis servatæ libertatis c scientiæ, redargui possunt illi qui cœmeteria catholica v lare præsumunt, inferentes in ea illorum cadavera qui *diversæ sint religionis*, vel ab auctoritate ecclesiast *indigni* habeantur. — *Cf. n. 1079.*

1461. **III. Sicubi jus Ecclesiæ catholicæ viole possidendi propria cœmeteria,** nec spes sit ut viola reparetur :

a) « Curent locorum Ordinarii ut cœmeteria, soc tatis civilis propria, *benedicantur* si qui in eis condi sol sint majore ex parte catholici, aut saltem ut in eis cat lici *spatium* habeant, idque benedictum, sibi reservatum — *Cod., c. 1206, § 2.*

b) « Si ne hoc quidem obtineri possit, *toties quoties* nedicantur, secundum ritus in probatis liturgicis libris ditos, singuli tumuli. » — *Ibid.*, § *3.*

1462. **IV. In cœmeterio enim quod sit benedictum,** ive *sollemni* sive *simplici* benedictione, secundum ritus probatis libris liturgicis traditos », et « undique apte *usum* et caute custodiendum », cadavera fidelium sepe-ıda sunt. — *Cod., c. 1205,* § *1; et c. 1210.*

a) Hæc benedictio ab iis danda est de quibus in ı. 1155-1156. — *Cf. n. 1393, sq.*

Et « quæ de interdicto, violatione, reconciliatione eccle-rum canones præscribunt, *etiam cœmeteriis* applicen- ». — *Cod., c. 1207.*

b) « Præter cœmeterium benedictum, *alius,* si haberi eat, sit *locus,* clausus item et custoditus, ubi ii humen- quibus sepultura ecclesia non conceditur. » — *Cod.,* . *1212.*

c) « Nullum corpus sepeliatur, præsertim si mors re-tina fuerit, nisi post congruum temporis intervallum, d satis sit ad omnem prorsus de vero obitu *dubitatio-* tollendam. » — *Cod., c. 1213.*

d) Membra *amputata* Catholicorum in loco sacro sepelienda ; et, quando in *Hospitalibus* sæpe evenit ut ægrotorum membra utentur, mens S. Officii est ut, si fieri potest, aliquod parvum spatium deputetur ad sepelienda membra catholicorum am-ta, postquam fuerit benedictum. — *S. Offic., 3 aug. 1897.*

1463. **V.** « **Parœciæ suum quæque cœmeterium ha-t,** nisi unum pluribus commune ab Ordinario loci sit ime constitutum. » — *Cod., c. 1208,* § *1.*

a) *Religiosi exempti,* « possunt habere cœmeterium rium, a communi cœmeterio distinctum ». — *Ibid.,* § *2.*

b) « Etiam *aliis personis moralibus,* vel *familiis pri-*, permitti potest ab Ordinario loci peculiare sepul-, extra commune cœmeterlum positum, et ad instar eterii benedictum. » — *Ibid.,* § *3.*

1464. **VI. Sepulcra particularia** fideles sibi suis exstruere possunt : « tum in cœmeteriis *parœcialibus*, licentia scripta Ordinarii loci ejusve delegati ; tum in cœmeterio proprio alius *personæ moralis*, ex licentia scri Superioris ».

Et « de consensu ejusdem Ordinarii aut Superior possunt quoque ea alienare. — *Cod., c. 1209*, § *1*.

1465. **VII. Sepulcra sacerdotum et clericorum,** fieri potest, « a sepulcris laicorum *separata* sint, ac dec tiore loco sita ;

» Præterea, ubi id commodum fuerit, alia pro sacerd bus, alia pro inferioris ordinis Ecclesiæ ministris, pa tur ». — *Cod., c. 1209*, § *2*.

Etiam *infantium* corpuscula, « quatenus commode potest, speciales et separatos ab aliis loculos et sepult habeant ». — *Ibid., 3*. — *Cf. Rit. Rom., tit. De exsequ*

1466. **VIII. Actio funeris, et deductio ad cœm rium, est cæremonia essentialiter ecclesiastica.**

a) Unde fiet modo omnino religioso, et juxta p cepta *Ritualis Romani*, et illis tantum adhibitis pon quæ mœstam hanc decent ecclesiasticam function

b) Non excludit quidem Ecclesia quod in fun pompa ratio habeatur *dignitatis civilis* aut *muneri* defuncto exerciti ;

Sed « caveant Ordinarii locorum, parochi ac Supe res, ad quos spectat, ne in cœmeteriis epitaphia, lau tiones funebres, ornatusque monumentorum quidq præ se ferant a *catholica religione* ac *pietate* absonum » *Cod., c. 1211*.

1467. **IX. Exhumare** non licet ullum cadaver pe tuæ sepulturæ ecclesiasticæ ubivis traditum, « nisi d centia Ordinarii ». — *Cod., c. 1214*, § *1*.

« Ordinarius licentiam nunquam concedat si cad ab aliis corporibus certo discerni nequeat. » — *Ibid.*,

1468. **X. Cremationem cadaverum** subrogare nonnulli contendunt vetustissimo modo sepeliendi defunctorum cadavera. — *Cf. decretum potestatis civilis in Gallia, 27 apr. 1889, tit. 3.*

a) Locorum autem Ordinarii « opportune *instruendos curent Christifideles* circa detestabilem abusum corpora cremandi, atque ab eo gregem sibi concreditum totis viribus deterreant ». — *Cf. S. Offic., 19 maii 1886.*

Fidelium enim defunctorum corpora « sepelienda sunt, *reprobata* eorum crematione ». — *Cod., c. 1203,* § *1.*

Et « si quis quovis modo mandaverit ut corpus suum cremetur, illicitum est hanc exsequi voluntatem ; quæ si adjecta fuerit contractui, testamento aut alii cuilibet actui, tanquam non adjecta habeatur ». — *Ibid.,* § *2.*

b) Non licet *sacramenta morientium* ministrare fidelibus qui massonicæ quidem sectæ non adhærent, nec ejus ducti principiis, sed aliis rationibus moti, corpora sua post mortem cremanda mandarunt, si,moniti, hoc mandatum retractare nolint. — *Cf. n. 1079,* e.

» Ut vero fiat aut *omittatur monitio*, serventur regulæ a probatis Auctoribus traditæ, habita præsertim ratione scandali vitandi. » — *S. Offic., 27 jul. 1892.*

c) Non licet, pro fidelibus quorum corpora non sine ipsorum culpa cremata sunt, *Missæ* sacrificium *publice* offerre. Illud tamen *privatim* applicare licebit. — *Ibid.*

d) Nec licet cremationi cadaverum « *formaliter* cooperari mandato vel consilio.

» Tolerari autem aliquando potest *materialis* cooperatio, dummodo crematio non habeatur pro signo protestativo *massonicæ sectæ ;* nec aliquid in ipsa contineatur quod per se, directe, atque unice exprimat *reprobationem catholicæ doctrinæ* et approbationem sectæ ; neque constet officiales et operarios catholicos ad opus adstringi vel vocari *in contemptum* catholicæ religionis.

» Ceterum, quamvis in hisce casibus relinquendi sint in bona fide, semper tamen *monendi sunt* ne cremationi cooperari intendant ». — *Ibid.*

ARTICULUS III

LEGISLATIO CIVILIS QUOAD CEMETERIA ET SEPULTURA

1469. **I. Des sépultures et des lieux qui leur sont consacré**

a) Aucune inhumation n'aura lieu dans les *églises*, *temple* *synagogues*, *hopitaux*, *chapelles publiques*, et généralement dan aucun des édifices clos et fermés où les citoyens se réunissent pou la célébration de leur culte, ni dans l'enceinte des villes et de bourgs. — *Décret du 12 juin 1804 (23 prairial an XII)*, *art.*

Les inhumations ne peuvent avoir lieu dans l'intérieur des hos pices, pas même pour les religieuses et les Supérieures qui le desservent. — *Décis. minist.*, *1862.*

1° L'usage s'est introduit d'inhumer les Évêques et les Arche vêques dans leurs cathédrales, et quelquefois les curés dans leur églises ; mais l'autorisation du Gouvernement est nécessaire. — *Circul. minist.*, *14 déc. 1831 ; — Conseil d'Etat*, *des 19 juillet 1872 et 8 août 1873.*

2° Lorsqu'il s'agit d'inhumations dans une chapelle qui n'a pas d'existence légale, il appartient au maire de les autoriser, en exé cution des articles 14 et 16 du décret du 23 prairial an XII. — *Décis. du 3 sept. 1868.*

b) Il y aura, *hors des villes et bourgs*, à la distance de 35 à 40 mètres au moins de leur enceinte, des terrains spécialement consacrés à l'inhumation des morts. — *Décret du 12 juin 1804 article 2.*

Un décret du 7 mars 1808 déclare que « nul ne pourra, sans auto risation, élever aucune habitation, ni creuser aucun puits, à moins de 100 mètres des nouveaux cimetières transférés hors des com munes ».

Le texte même de ce décret indique bien qu'il ne s'agit que des *nouveaux cimetières* qui seraient *transférés* hors des villes et des bourgs dans des terrains non bâtis, et que la prohibition n'est pas *absolue* puisque des autorisations peuvent être accordées. — *Cf. Circul. minist.*, *6 déc. 1843.*

1° Les terrains les plus élevés et exposés au nord seront choisis de préférence ; ils seront clos de murs, à deux mètres au moins d'élévation. On y fera des plantations, en prenant les précautions convenables pour ne point gêner la circulation de l'air. — *Décret du 12 juin 1804*, *art. 3.*

2° Pour éviter le danger qu'entraîne le renouvellement trop rap-

roché des fosses, l'ouverture des fosses pour les nouvelles sépulures n'aura lieu que de cinq années en cinq années ; en conséuence, les terrains destinés à former les lieux de sépulture seront nq fois plus étendus que l'espace nécessaire pour y déposer le ombre présumé des morts qui peuvent y être enterrés chaque nnée. — *Décrets du 12 juin 1804, art. 6, et du 29 nov. 1889, artie 14.*

c) Toute personne pourra être enterrée *sur sa propriété*, pourvu ie ladite propriété soit hors et à la distance prescrite de l'enceinte es villes et des bourgs. — *Décret du 12 juin 1804, art. 14.*

1° Le droit des particuliers d'être enterrés sur leurs propriétés est pas absolu. Il est subordonné à l'autorisation du maire, sauf cours à l'autorité supérieure en cas de refus. — *Cass., 14 avril 338, et 11 juillet 1856.*

L'autorisation devra être renouvelée pour l'inhumation d'un nouzau membre de la famille, la loi ne permettant pas la création de metières particuliers, même pour l'usage restreint d'une famille.

2° Une communauté quelconque, civile ou religieuse, ne saurait re autorisée, une fois pour toutes, à ouvrir un cimetière particuer destiné à l'inhumation de ses membres.

L'autorisation doit être spéciale, et renouvelée pour chaque pernne. — *Avis du Conseil d'Etat du 12 mai 1846 ; — et décision ministre des cultes, du 1er octobre 1851.*

1470. **II. De l'établissement, de l'entretien et de la translation s cimetières.**

a) « Sont obligatoires pour les communes.... la clôture des metières, leur *entretien* et leur *translation* dans les cas déterminés r les lois et les règlements d'administration publique. » — *Loi unic. du 5 avril 1884, art. 133.*

b) « Dans les communes *rurales*, il sera réservé, devant et auur des églises, sur le terrain des anciens cimetières qui seraient fermés ou aliénés, une place et un *chemin de ronde* de dimensions nvenables. » — *Conseil d'État, 25 janv. 1807.*

Le ministre des cultes, dans une lettre du 16 mai 1877, reconnaît e l'établissement d'un pareil chemin, quand il n'existe pas, contue un motif suffisant *d'expropriation.*

1471. **III. Des concessions de terrains dans les cimetièresr**

a) Lorsque l'étendue des lieux consacrés aux inhumations le rmettra, il pourra y être fait des *concessions de terrains* aux rsonnes qui désireront y posséder une place distincte et séparée

pour y fonder leur sépulture et celle de leurs parents ou successeurs, et y construire des caveaux, monuments ou tombeaux. — *Décret du 12 juin 1804, art. 10.*

1° Une concession perpétuelle ne confère pas un droit de propriété, mais un droit d'*usage* et de *jouissance*, avec affectation spéciale et nominative. — *Circul. du minist. de l'int., 20 juill. 1841, et 30 déc. 1843.*

2° Une concession perpétuelle ne pourrait être ni *donnée* ni *vendue*, ni faire l'objet d'aucune transaction particulière. — *Cassation, 7 avr. 1857.*

3° Les communes n'ont pas la faculté de céder ou d'affermer le droit d'accorder des concessions dans les cimetières. — *Avis du Conseil d'État, 7 sept. 1832.*

4° Les concessionnaires doivent se conformer aux *arrêtés des maires* qui les concernent, sous peine d'être traduits devant le tribunal de simple police, si, par exemple, ils mettaient une clôture en maçonnerie quand le maire n'a autorisé qu'une simple balustrade. — *Cass., 14 oct. 1843.*

b) Les concessions de terrains dans les cimetières communaux, pour fondations de sépultures privées, seront à l'avenir divisées en trois classes : concessions *perpétuelles*, concessions *trentenaires*, concessions *temporaires*.

1° Aucune concession ne peut avoir lieu qu'au moyen du *versement d'un capital*, dont deux tiers au profit de la commune, et un tiers au profit des pauvres ou des établissements de bienfaisance.

2° Les concessions trentenaires seront *renouvelables* indéfiniment à l'expiration de chaque période de 30 ans, moyennant une nouvelle redevance qui ne pourra dépasser le taux de la première.

A défaut de paiement de cette nouvelle redevance, le terrain concédé fera *retour à la commune ;* mais il ne pourra cependant être repris par elle que *deux années* révolues après l'expiration de la période pour laquelle il avait été concédé ; et, dans l'intervalle de ces deux années, les concessionnaires, ou leurs ayants cause, pourront user de leur droit de renouvellement.

3° Les concessions *temporairès* seront faites pour 15 ans au plus, et ne pourront être renouvelées. — *Ordonn. du 6 déc. 1843, art. 3.*

c) En cas de *translation d'un cimetière*, les concessionnaires ont droit d'obtenir, dans le nouveau cimetière, un *emplacement* égal en superficie au terrain qui leur avait été concédé ; et les restes qui avaient été inhumés seront transportés aux frais de la commune. — *Ibid., art. 5.*

'après la jurisprudence, la dépense qu'entraîne le *transport des* *ériaux* des tombes est également considérée comme incombant commune.

d) Les concessions, dans le cas ou il n'y a point de caveau de lle, ne peuvent recevoir *plusieurs corps*, que si *cinq années* au is séparent chaque inhumation, ou si les corps ont été placés nanière que la profondeur réglementaire soit observée dans la ière inhumation. — *Décret du 27 avril 1889, art. 14.*

e) Aux termes des articles 68, § 7, et 69 de la loi municipale avril 1884, combinés avec le décret du 25 mars 1852, les *déli-* *tions* des conseils municipaux sur le tarif des concessions dans imetières sont actuellement soumises à l'*approbation du préfet.*

1472. **IV. De la police des cimetières.**

a) *La police municipale comprend :* « Le mode de transport personnes décédées, les inhumations et exhumations, le main- du bon ordre et de la décence dans les cimetières, sans qu'il permis d'établir des distinctions ou des prescriptions particu- s à raison des croyances ou du culte du défunt, ou des circon- ces qui ont accompagné sa mort ». — *Loi municip. de 1884,* *97, § 4. — Loi du 15 nov. 1881.*

b) Aucune *inscription* ne pourra être placée sur les pierres ılaires ou monuments funèbres, sans avoir été préalablement nise à l'approbation du maire. — *Ordonn. du 6 déc. 1843.*

nom même du défunt et la date de la mort devraient être nis à l'autorité administrative. Mais en pratique cela ne se fait is. L'autorité locale pourrait faire effacer une inscription qui t jugée inconvenante.

c) Les *fossoyeurs* sont nommés et révoqués par les maires. — *minist., 12 juin 1838, 27 juill. 1870.*

sont payés par les communes. — *Avis du conseil d'État, 8 mai* *sept. 1825.*

d) Sera puni d'un emprisonnement de 3 mois à 1 an, et de ancs à 200 francs d'amende, quiconque se sera rendu coupable *olation de tombeaux ou de sépultures ;* sans préjudice des peines e les crimes ou délits qui se seraient joints à celui-ci. — *Code* *, art. 360.*

1473. **V. Des funérailles.**

a) « Toutes les dispositions légales relatives aux *honneurs* *res* seront appliquées, quel que soit le caractère des funé- s, civil ou religieux. » — *Loi du 15 nov. 1887, art. 1er.*

« Il ne pourra jamais être établi, même par voie d'arrêté, prescriptions particulières applicables aux funérailles en raison leur caractère civil ou religieux. » — *Art. 2.*

b) » Tout majeur ou mineur émancipé, en état de tester, p *régler les conditions de ses funérailles*, notamment en ce qui c cerne le caractère civil ou religieux à leur donner, et le mode sa sépulture.

» Il peut charger une ou plusieurs personnes de veiller à l'exé tion de ses dispositions.

» Sa volonté exprimée dans un testament ou dans une décla tion faite en forme testamentaire, soit par-devant notaire, soit sc signature privée, a la même force qu'une *disposition testamenta* relative aux biens ; elle est soumise aux mêmes règles quant a conditions de la révocation.

» Un règlement d'administration publique déterminera les con tions applicables aux divers modes de sépulture. » — (Ce règleme a été porté par un décret du 28 avril 1889, dont les dispositions trouvent ci-après.)

» Toute contravention aux dispositions de ce règlement sera p nie des peines édictées par l'article 5 de la présente loi. » — *Ibi article 3.*

c) « En cas de *contestation sur les conditions des funéraill* il est statué, dans le jour, sur la citation de la partie la plus di gente, par le *juge de paix* du lieu du décès, sauf appel devant *président du tribunal civil* de l'arrondissement, qui devra statu dans les 24 heures. — La décision est notifiée au *maire*, qui es chargé d'en assurer l'exécution. » — *Ibid., art. 4.*

d) « Sera punie des *peines* portées aux articles 199 et 200 d Code pénal, sauf application de l'article 463 dudit Code, toute pe sonne qui aura donné aux funérailles *un caractère contraire à volonté du défunt*, ou à la décision judiciaire, lorsque l'acte con tatant la volonté du défunt ou la décision du juge lui aura été dû ment notifié. » — *Ibid., art. 5.*

La *révocation d'un testament* peut être *tacite* lorsqu'elle résult manifestement d'un ensemble de faits précis et concordants, dé montrant que les dispositions primitives sont inconciliables avec le actes postérieurs du défunt. — *Cf., ex. gr., Trib. civ. de Nime 14 fév. 1902 (R. O. D., V, 603) ; — Cassat., 23 avril 1912 (R. O. D VII, 208).*

1474. **VI. Des pompes funèbres.**

a) « Le *service extérieur des pompes funèbres*, comprenant ex

ısivement le transport des corps, la fourniture des corbillards, rcueils, tentures extérieures des maisons mortuaires, les voitures deuil, ainsi que les fournitures et le personnel nécessaires aux ıhumations, exhumations et crémations, appartient aux *communes*, titre de *service public.* Celles-ci peuvent assurer ce service soit rectement, soit par entreprise, en se conformant aux lois et règle-ents sur les marchés de gré à gré et adjudications en matière de ıvaux publics. » — *Loi du 28 déc. 1904, art. 2.*

Le *drap mortuaire* qui recouvre le cercueil doit être considéré, algré le silence de la loi, comme faisant partie du monopole. est, en effet, un accessoire du transport qu'exige rigoureusement décence publique. — *Circ. minist., 25 fév. 1905.*

b) « Les fournitures et travaux mentionnés ci-dessus donnent u à la perception de taxes, dont les *tarifs* sont votés par les Con-ls municipaux et approuvés par le préfet, ou par décret s'il git d'une ville ayant plus de trois millions de revenus. Dans ces rifs, aucune *surtaxe* ne peut être exigée pour les présentations et ıtions à l'*église* ou au temple.

» Le service est gratuit pour les indigents.

» Tous objets non compris dans l'énumération ci-dessus sont lais-aux soins des *familles.* » — *Ibid.*

c) « Le matériel fourni par les communes devra être constitué vue aussi bien d'*obsèques religieuses* de tout culte que d'obsè-es dépourvues de tout caractère confessionnel. » — *Ibid.*

d) « Dans les localités où les familles pourvoient directement par les soins de Sociétés charitables laïques, en vertu d'*anciennes tumes*, au transport ou à l'enterrement de leurs morts, les mêmes ges pourront être *maintenus* avec l'autorisation du Conseil nicipal et sous la surveillance du maire. » — *Ibid.*

e) L'article 3 de la même loi du 28 décembre 1904 conservait Fabriques « le droit exclusif de fournir les objets destinés au vice des funérailles *dans les édifices religieux*, et à la décoration érieure et extérieure de ces édifices ».

e matériel a suivi le sort de l'édifice cultuel, et, par application 'article 1er de la loi du 13 avril 1908, il est devenu *propriété de at*, des *départements*, ou plus généralement des *communes.* s, en vertu de l'article 5 de la loi du 2 janvier 1907, les meubles ıissant les églises, comme les églises elles-mêmes, et par con-ıent le matériel des pompes funèbres destiné au service inté-r, doivent être laissés *à la disposition exclusive* des fidèles ou ministres du culte.

Le curé serait donc fondé à refuser, par exemple, la délivrance du drap mortuaire pour des obsèques purement civiles. — *Trib. de paix de Houeilles, 21 sept. 1911.*

f) Il résulte des travaux préparatoires de la loi du 9 décembre 1905, article 27, et de ceux de la loi du 28 décembre 1904, que l'intention manifeste du législateur a été, spécialement en ce qui regarde les funérailles, de respecter autant que possible les *habitudes* et les *traditions locales*, et de n'y porter atteinte que dans la mesure strictement nécessaire au maintien de l'ordre.

D'autre part, l'article 1er de la loi du 9 décembre 1905 garantit le *libre exercice des cultes*, sous les seules restrictions édictées dans l'intérêt de l'ordre public.

En conséquence, un *arrêté municipal* concernant les convois funèbres doit être *annulé* s'il résulte de l'instruction que dans la commune aucun motif tiré de la nécessité de maintenir l'ordre sur la voie publique ne pouvait être invoqué par le maire pour lui permettre de réglementer les convois funèbres dans les conditions fixées par son arrêté, et, notamment, d'interdire aux membres du clergé, revêtus de leurs habits sacerdotaux, d'accompagner ces convois conformément à la tradition locale. — *Conseil d'État, 19 février 1909 ; 4 mars 1910 ; 12 janvier 1912 (R. O. D., VII, 63).*

1475. **VII. Du transport des corps.**

a) Sauf la translation à la chambre funéraire, le déplacement d'un cadavre ne peut s'effectuer s'il n'a été autorisé par le *maire* ou par le *sous-préfet*, selon que ce déplacement a lieu dans les limites de la commune ou de l'arrondissement ; dans les autres cas, il doit être autorisé par le préfet du département où a lieu le décès. — *Décret du 27 avril 1889, art. 4.*

Il peut être établi des *chambres funéraires* destinées à recevoir avant la sépulture les corps des personnes dont le décès n'a pas été causé par une maladie contagieuse. — *Ibid., art. 5.* — *Cf. art. 6, sq.*

b) La loi municipale du 5 avril 1884, article 97, § 4, charge le *maire* de régler le mode de *transport* des corps.

L'arrêté du maire en cette matière peut être annulé ou suspendu par le préfet. — *Ibid., art. 95.*

1476. **VIII. De l'inhumation et de l'exhumation.**

a) Aucune inhumation ne sera faite sans une *autorisation*, sur papier libre et sans frais, de l'officier de l'état civil, qui ne pourra la délivrer qu'après s'être transporté auprès de la personne décédée pour s'assurer du décès, et que *vingt-quatre heures après le décès*, hors les cas prévus par les règlements de police. — *Code civil, art. 77.*

1° En cas d'*épidémie*, ou de mort causée par une maladie conta-
euse, le maire peut ordonner l'inhumation immédiate, dans l'inté-
t de la salubrité publique. — *Loi du 15 nov. 1887, art. 4.*

2° L'officier de l'état civil peut, s'il y a *urgence*, notamment en
is de décès survenu à la suite d'une maladie *contagieuse* ou *épi-
émique*, ou en cas de décomposition rapide, prescrire, sur l'avis
í médecin commis par lui, la *mise en bière immédiate* après la
nstatation officielle du décès, sans préjudice du droit d'ordonner
sépulture avant l'expiration du délai fixé par l'article 77 du Code
vil. — *Décret du 27 avril 1889, art. 1er.*

3° Si le décès paraît résulter d'une *maladie suspecte* dont la pro-
ction de la santé publique exige la vérification, le préfet peut,
r l'avis conforme, écrit et motivé, de deux docteurs en médecine,
escrire toutes les *constatations* nécessaires, et même l'autopsie.
- *Ibid., art. 2.*

b) Ceux qui, *sans l'autorisation préalable de l'officier public*,
ins le cas où elle est prescrite, auront fait inhumer un individu
écédé, seront *punis* de 6 jours à 2 mois d'emprisonnement, et
une amende de 16 francs à 50 francs, sans préjudice de la pour-
ite des crimes dont les auteurs de ce délit pourraient être préve-
is dans cette criconstance. — La même peine aura lieu contre
ux qui auront contrevenu de quelque manière que ce soit à la loi
aux règlements relatifs aux inhumations précitées. — *Code pénal,
. 358.*

c) Les cercueils doivent être déposés dans les *fosses* et *tran-
ées*, à une *profondeur* d'un mètre cinquante centimètres au moins.

1° Chaque fosse particulière doit avoir, au minimum, une *lar-
ur* de quatre-vingt centimètres, sur une *longueur* de deux mètres.
ur l'inhumation des *enfants* en bas âge, les fosses peuvent être
luites à un mètre superficiel. — *Décret du 27 avril 1889, art. 12
13.*

2° Les fosses seront *distantes* les unes des autres de trente-cinq
itimètres au moins. — *Ibid., art. 13.*

3° Dans les inhumations en tranchées, les cercueils doivent être
tants les uns des autres d'au moins vingt centimètres. — *Ibid.,
icle 15.*

d) La sépulture dans le cimetière d'une commune *est due :*
aux personnes décédées sur son territoire, quel que soit leur do-
cile ; — 2° aux personnes domiciliées sur son territoire, alors
me qu'elles seraient mortes dans une autre commune ; — 3° aux
sonnes non domiciliées dans la commune, mais y ayant droit à
sépulture de famille. — *Décret du 27 avril 1889, art. 10.*

A défaut de la *famille*, la commune est tenue de pourvoir à l sépulture des personnes *décédées sur son territoire*, sauf à réclam contre qui de droit le remboursement de la dépense. — *Ibid article 11.*

e) Les autorités locales sont spécialement chargées de maint nir l'exécution des lois et règlements qui prohibent les *exhumatio* non autorisées. — *Décret du 12 juin 1804, art. 17.*

Toute exhumation, autre que celle qui est requise par la poli judiciaire, doit être préalablement *autorisée* par le maire. — *Ci culaire minist., 10 mars 1856.*

L'exhumation qui n'a pas été préalablement autorisée constit le délit de violation de sépulture, puni par l'article 360 du Co pénal. — *Cassation, 10 avril 1845.*

Il en est de même d'une exhumation et d'une réinhumation pr tiquées contrairement aux conditions de l'autorisation. — *Cass 4 déc. 1847.*

CAPUT VI

DE BONIS ECCLESIÆ TEMPORALIBUS IN GENERE

ona temporalia, sive *corporalia*, tum immobilia tum mobilia, ve *incorporalia*, quæ, vel ad Ecclesiam universam et Apostoliım Sedem, vel ad aliam in Ecclesia personam moralem pertiəant, sunt *bona ecclesiastica*. » — *Cod.*, *c. 1497*, § *1.*
icuntur *sacra*, quæ consecratione vel benedictione ad divinum ıltum destinata sunt ; *pretiosa*, quibus notabilis valor sit, artis əl historiæ vel materiæ causa. » — *Ibid.*, § *2.*

ARTICULUS I

DE BONORUM ECCLESIASTICORUM ACQUISITIONE

1477. **I. Ecclesia catholica et Apostolica Sedes « naım jus habent** libere, et independenter a civili potesə, acquirendi, retinendi et administrandi bona tempoa, ad fines sibi proprios prosequendos ». — *Cod.*, *1495*, § *1.* — *Cf. Syll.*, *n. 26.*

a) Probatur ex ipso *jure divino.*

º Certum enim est, ex divina institutione, Ecclesiam societatem *perfectam*, a qualibet alia societate *indedentem*, omnibusque *mediis* instructam quæ necessaria ad finem suum consequendum. — *Cf. n. 19, sq.*

tqui, ad Dei cultum et salutem animarum, ædificanda *templa* et *altaria*, comparanda ornamenta et vasa a aliaque ad divinum cultum spectantia, *alendi* sunt scopi, presbyteri et ministri qui Ecclesiæ inserviant, ci in litteris et bonis moribus sunt *instituendi*, et alia ısmodi procuranda : quæ quidem omnia sine *magnis ptibus* fieri non possunt.

rgo Ecclesia, ex sua constitutione, et Divini Funda- voluntate, jus habet, *independenter a societate civili*, nias sive bona stabilia et frugifera sibi comparandi, irendi ac possidendi, ut quæ ad faciendos sumptus

necessaria sunt ea in prompta habeat. — *Soglia, Insti juris publici, p. 2, § 69.*

Ideo, quamvis Ecclesia, in acquirendis bonis temporalibus, facile quoad modos *de facto* sequatur leges in for civili vigentes, tamen stricto jure ad observandas ista leges *vi legum civilium* non obligatur.

2° Ipse *Christus*, cum hanc societatem instituit, ei communia bona esse voluit, hoc est pecuniam fidelium oblationibus collectam, habuitque *loculos* cum quibus Apostolis, discipulis, pauperibus opitularetur. — *Marc.*, vi *37 ;* — *Luc.*, ix, *13 ;* — *Joan.*, vi, *8 ;* xii, *6 ;* xiii, *29*

Christi exemplum secuti sunt Apostoli eorumque successores. — *Cf. Act.* ii, *44;* iv, *34;* v, *2;* — *I Cor.*, ix, *9-14*

b) Probatur ex *perpetua Ecclesiæ praxi.*

Hoc enim jure acquirendi et possidendi bona temporalia Ecclesia *semper usa est.* — *Cf. conc. Lugd. II an. 1274, can. 12 ;* — *et Trid., sess. 22, cap. 11, De ref*

Vel itaque dicendum est Ecclesiam in errorem injustitiæ et usurpationis lapsam fuisse, vel fatendum jus ei esse seu potestatem a Deo traditam, temporalia bona, etiam contra Principum voluntatem, acquirendi ac possidendi

Ideo Pius IX, in allocutione consistoriali *Quibus luctuosissimis 5 sept. 1851 :* » Omni studio et contentione vindicandum ac tuendum curavimus jus quo Ecclesia pollet, *acquirendi* scilicet et *possidendi* quæcumque bona stabilia et frugifera, veluti innumera prope conciliorum acta, et SS. Patrum sententiæ et exempla, e Prædecessorum Nostrorum constitutiones apertissime loquuntur sapientissime docent ac demonstrant ».

Et in *Syllabo*, præter propositionem 26 modo citatam, damnat quoque est propositio quæ legitur sub numero 27 : « Sacri Ecclesiæ ministri, Romanusque Pontifex, *ab omni rerum temporalium cur* ac dominio sunt omnino *excludendi* ». — *Cf. Wernz, Jus decret. tom. 3, n. 134, sq.*

1478. **II. Unde** « **Ecclesiæ jus quoque est, independens a civili potestate, exigendi a fidelibus** quæ ad cultum divinum, ad honestam clericorum aliorumque ministrorum sustentationem, et ad reliquos fines sibi proprios sint necessaria ». — *Cod., c. 1496.*

a) Ex dictis sequitur liberum perfectumqu ejus Eccleæ lædi, si *potestas civilis* facultatem colligendi pias fideım oblationes *suis legibus* subjiciat, aut forte *licentiam* lligendi eleemosynas vel acceptandi pia legata deneget.

En France, aucun texte de loi « n'interdit aux ministres d'un lte de réclamer et de recevoir une *rétribution* pour les frais de lte » ; l'article 31 de la loi du 9 décembre 1905 « les y autorise moins *implicitement*, en prohibant seulement d'obtenir une rébution de cette nature à l'aide de certains moyens portant atteinte a liberté des personnes sollicitées ». — *Trib. civil de Bazas, 23 nov. 09 (R. O. D., V, 116).*

b) Potest Episcopus sub gravi parochos *adigere* ad colendas, vel *per se*, vel *per alium*, fidelium oblationes, et, st monitiones, pœnis canonicis inobedientes prosequi. *C. Conc., in Carcassonen., 29 apr. 1911 (Acta, III, 277).*

« Le Saint-Père reconnaît la nécessité de cette organisation *(Der du culte)*.... Toutefois, il tient à ce que l'on procède dans une reille matière avec la plus grande délicatesse, en évitant absoluınt tout ce qui pourrait avoir même l'apparence de *vexation* ou *fiscalité.* »

Il « ne s'oppose pas à ce que, pour les cérémonies des funérailles des mariages, on réserve aux seuls paroissiens participants de uvre du Denier les *honneurs de surcroît*, c'est-à-dire la pompe i classe ces cérémonies ». — *Epist. card. Merry del Val ad Episos Galliæ, 8 oct. 1907.* — *Cf. ex. gr., Instruct. R. D. Marty, episc. ntis Albani (R. O. D., V, 156).*

c) « Vetantur *privati*, tam clerici quam laici, sine dis Apostolicæ aut proprii Ordinarii et Ordinarii loci entia, in scriptis data, *stipem cogere* pro quolibet pio aut clesiastico instituto vel fine. » — *Cod., c. 1503.*

1479. **III.** « **Etiam ecclesiis singularibus, aliisque pernis moralibus** quæ ab ecclesiastica auctoritate in *juridin personam* erectæ sint, jus est, ad normam sacrorum nonum, bona temporalia acquirendi, retinendi et admistrandi. » — *Cod., c. 1495, § 2.*

Et illud possunt « omnibus justis modis, juris sive natuis sive positivi, quibus id aliis licet ». — *Cod., c. 1499, § 1.*

Ideo in canonibus qui sequuntur, nomine *Ecclesiæ* significatur

« non solum Ecclesia universa aut Sedes Apostolica, sed etia quælibet persona moralis in Ecclesia, nisi ex contextu sermonis v ex natura rei aliud appareat ». — *Cod., c. 1498.*

1480. **IV. Præscriptionem, tanquam acquirendi et s liberandi modum,** prout est in legislatione *civili* respect væ nationis, « Ecclesia pro bonis *ecclesiasticis* recipit, salv præscripto canonum qui sequuntur ». — *Cod., c. 150*

a) « Præscriptioni *obnoxia non sunt :*

» 1° Quæ sunt *juris divini,* sive naturalis sive positivi

» 2° Quæ obtineri possunt ex *solo* privilegio apostolic

» 3° Jura *spiritualia,* quorum laici non sunt capace si agatur de præscriptione in commodum laicorum ;

» 4° *Fines certi* et indubii provinciarum ecclesiastica rum, diœcesium, parœciarum, vicariatuum apostolico rum, præfecturarum apostolicarum, abbatiarum vel præ laturarum *nullius ;*

» 5° Eleemosynæ et onera *Missarum ;*

» 6° *Beneficium* ecclesiasticum sine titulo ;

» 7° *Jus visitationis et obedientiæ,* ita ut subditi a null Prælato visitari possint et nulli Prælato jam subsint

» 8° Solutio *cathedratici.* » — *Cod., c. 1509.*

b) Res *sacræ* quæ *in dominio privatorum sunt* « præs criptione acquiri a privatis personis possunt, quæ tame eas adhibere nequeunt ad profanos usus ;

» Si vero consecrationem vel benedictionem *amiserint* libere acquiri possunt, etiam ad usus profanos, non tame sordidos ». — *Cod., c. 1510, § 1*

c) «Res sacræ, quæ in dominio privatorum *non sunt* non a persona privata, sed a persona morali ecclesiastica contra aliam personam moralem ecclesiasticam præscrib possunt. » — *Ibid., § 2.*

d) Res immobiles, mobiles pretiosæ, jura et actiones, sive personales sive reales, quæ pertinent ad Sedem Apostolicam, « spatio *centum annorum* præscribuntur ». — *Cod., c. 1511, § 1.*

Quæ ad aliam personam moralem ecclesiasticam, « spatio *triginta* annorum ». — *Ibid., § 2.*

e) Nulla valet præscriptio « nisi *bona fide* nitatur, non olum initio possessionis, sed toto possessionis tempore ad præscriptionem requisito ». — *Cod., c. 1512.*

1481. **V. Sive per actum inter vivos, sive per actum nortis causa,** bona relinquere potest ad *causas pias* qui-umque « ex jure naturæ et ecclesiastico libere valet de uis bonis statuere ». — *Cod., c. 1513, § 1.*

a) « Voluntates fidelium facultates suas in pias causas lonantium vel relinquentium, sive per actum inter vivos, ive per actum mortis causa, *diligentissime impleantur* tiam *circa modum* administrationis et erogationis bono-um, salvo præscripto can. 1515, § 3. » — *Cod., c. 1514. — Cf. n. 1482, b.*

« Qui legatum vel donationem ad causas pias, sive actu inter ivos sive testamento, etiam per fiduciam, obtinuerit et *implere egligat*, ab Ordinario, etiam per censuram, ad id cogatur. » — *Cod., c. 2348.*

b) In ultimis voluntatibus in bonum Ecclesiæ « ser-entur, si fieri possit, sollemnitates *juris civilis ;* hæ si *missæ* fuerint, heredes moneantur ut testatoris volun-atem adimpleant ». — *Cod., c. 1513, § 2.*

Nam quæ quis ad causas pias jusserit per ultimam voluntatem de ua *certo constet*, et generatim liberalitates in bonum Ecclesiæ, alent licet solemnitates juris civilis servatæ non sint.

Revera, piæ causæ ad Ecclesiam pertinent, ejusque jurisdictioni ubjacent ; porro, Ecclesia *immunis* est a potestate civili in omni-us iis quæ jurisdictioni suæ directe subsunt.

1482. **VI.** « **Ordinarii omnium piarum voluntatum am mortis causa quam inter vivos exsecutores sunt.** » — *Cod., c. 1515, § 1 ; — Trid.*, XXII, *8, de ref.*

a) Hoc ex jure « Ordinarii *vigilare* possunt, ac de-ent, etiam per *visitationem*, ut piæ voluntates impleantur ; t alii exsecutores delegati debent, perfuncti munere, lis *reddere rationem* ». — *Ibid., § 2.*

b) « Clausulæ huic Ordinariorum juri contrariæ, ltimis voluntatibus adjectæ, *tanquam non appositæ* abeantur. » — *Ibid., § 3.*

1483. **VII.** « **Clericus vel religiosus qui bona ad pias causas fiduciarie accepit,** sive per actum inter vivos, sive ex testamento :

a) » Debet de sua fiducia Ordinarium *certiorem reddere,* eique omnia istiusmodi bona, seu mobilia seu immobilia, cum oneribus adjunctis indicare ; quod si donator id expresse et omnino *prohibuerit,* fiduciam ne acceptet. » — *Cod., c. 1516, § 1.*

b) « Ordinarius debet exigere ut bona fiduciaria *in tuto* collocentur, et vigilare pro *exsecutione* piæ voluntatis ad normam can. 1515. » — *Ibid., § 2.*

c) « Bonis fiduciariis alicui religioso commissis, si quidem bona sint attributa loci seu diœcesis ecclesiis, incolis aut piis causis juvandis, Ordinarius, de quo supra, est *loci Ordinarius ;* secus, est Ordinarius ejusdem religiosi proprius. » — *Ibid., § 3.*

ARTICULUS II

DE SUBJECTO DOMINII ECCLESIASTICI

Quandiu *unum* erat bonorum ecclesiasticorum *ærarium,* eorumdem proprietas ad S. Pontificem et ad Episcopos procul dubio pertinebat. Sed cum deinceps, fide christiana latius propagata, diœceses, ecclesiæ parœciales, diversaque loca pia et religiosa exoriri cœpissent, communis bonorum massa *in partes divisa* et sua *cuique Instituto* pars attributa est. — Ideoque,

1484. **I. Penes ipsa loca pia ac religiosa,** tanquam personas juridicas, *dominium* proximum et immediatum est bonorum quæ eisdem sunt respective tradita ; et improprie dicitur illud ad solum *Romanum Pontificem* aut etiam ad solum *Deum* spectare. — *Cf. Cod., c. 1499, § 2.*

a) Nec obstat quod res a fidelibus in Dei cultum erogatæ, *res Dominicæ, Deo sacratæ, patrimonium Christi* appellentur, quia ad Dei honorem et cultum sunt omnia bona ecclesiastica, tanquam ad *finem ultimum,* referenda ; nam aliud hic quæritur, nempe quis sit earum rerum dominus.

b) *Summus* ipse *Pontifex* nonnisi *altum* quoddam *dominium*

abet in eadem bona, nempe jus supremæ dispensationis, vi cujus otest, non arbitraria quidem voluntate, sed id exigente necessitate el magna utilitate ecclesiarum, ea transferre, alienare aut etiam aicis cedere.

c) Pariter bona ecclesiastica non omnino subtrahuntur auctoriati *Episcopi* quoad suam diœcesim ; sed illius auctoritatis exerciium *non supponit proprietatem* illorum bonorum, et nihil aliud ncludit quam actum administrationis. — *De Brabandère, Juris an. Compendium, n. 877 ; Wernz, loc. cit., n. 137.*

1485. **II. Diviso territorio personæ moralis ecclesiasicæ** ita ut, vel illius pars alii personæ morali uniatur, vel listincta persona moralis pro parte dismenbrata erigatur, etiam *bona communia* quæ in commodum totius territorii rant destinata, et *æs alienum* quod pro toto territorio ontractum fuerat, ab auctoritate ecclesiastica cui divisio ompetat, cum debita proportione, ex bono et æquo *dividi lebent,* salvis piorum fundatorum seu oblatorum voluntaibus, juribus legitime quæsitis, ac legibus peculiaribus uibus persona moralis regatur ». — *Cod., c. 1500.*

1486. **III. Exstincta persona morali ecclesiastica,** ejus bona fiunt personæ moralis ecclesiasticæ *immediate uperioris,* salvis semper fundatorum seu oblatorum oluntatibus, juribus legitime quæsitis, atque legibus eculiaribus quibus exstincta persona moralis regebatur ». - *Cod., c. 1501.*

a) Quamvis enim fortasse in quodam casu *deficere* ossit *subjectum particulare* juris dominii, tamen horum onorum dominium non ad *Fiscum* transit, sed, vel ad *edem Apostolicam,* vel ad aliud subjectum *ecclesiasticum* nmediate competens, quando fundator in limine funtionis aliud quoddam subjectum expresse non substituit.

Nam *finis* bonorum alicujus Instituti ecclesiastici est *duplex :* us est *generalis,* vi cujus bona illa Ecclesiæ, vel Sedi Apostolicæ, l diœcesi, vel Ordini religioso servire debent ; alter est *specialis,* juvetur bonis temporalibus particulare illud Institutum. Jam ro, cessante fine particulari, non cessat finis generalis ; ergo bona manent Ecclesiæ adscripta, nec ulla ratione a Fisco occupari ssunt. — *Wernz, Jus decret., tom. 3, n. 144.*

b) Id potissimum valet si hujusmodi bona prove niant ex *destructione,* per ipsam potestatem civilem, *per sonæ juridicæ* cui jus proprietatis inhæserat.

Quod evenit *in Gallia* quando, iniqua vexatione, Sodales *Religio sarum Congregationum* e suis claustris ejecti sunt : et iterum quando sub prætextu Separationis, *Instituta omnia ecclesiastica* juridican bonorum suorum possessionem amiserunt.

ARTICULUS III

DE INVIOLABILITATE BONORUM ECCLESIASTICORUM

1487. **I. Invasio bonorum ecclesiasticorum sacrile gum latrocinium est.**

a) Est *latronicium ;* — nam res in dominio pleno ali cujus posita, non potest, invito domino, usurpari et deti neri sine injustitia ; et ista violatio juris alieni perdura donec res domino non restituta fuerit.

b) Et quidem *sacrilegum ;* — nam bona ecclesiastic sunt Deo dicata, in finem sacrum tradita, in ditione socie tatis spiritualis posita, et, demum, ad usus sacros appli cata. — *Cf. Pii IX alloc. consist., 5 sept. 1851.*

1488. **II. Ex benigna Ecclesiæ concessione,** bona ec clesiastica quæ a *Gubernio Gallico,* in fine sæculi XVIII usurpata ac occupata fuerant, ac postmodum, hoc est tum ante, tum post Concordatum an. 1801 *divendita sun* vel forte in posterum *divendentur, jure ac pacifice retiner possunt* ab iis omnibus qui ea sibi compararunt aut fort comparant.

a) Nam Sanctitas sua, pro pacis bono, felicique religionis res titutione, declaravit « eos qui bona Ecclesiæ alienata acquisiverun *molestiam nullam habituros,* neque a Se, neque a Romanis Ponti ficibus successoribus suis ; ac, consequenter, *proprietatem* bonorum reditus ac jura iis inhærentia, immutabilia penes ipsos fore atqu ab ipsis causam habentes ». — *Art. 13 hujus Conventionis.* — *C responsionem S. Pœnit., 20 mart. 1848.*

b) Quoad bona vero quæ *post conventionem* divendita fuerun tum Pius VII, litteris ad Episcopum Pictaviensem directis, *a*

1821, tum Gregorius XVI, litteris ad Episcopos Belgii, *16 sept. 1833* datis, satis explicite dixerunt « memoratum art. 13 *ampliari* t *extendi* ad alia quælibet ex occupatis, ut supra, bonis quæ, sive ost conventionem illam alienata a Gubernio sunt, sive adhuc apud Gubernium ipsum remanent ».

1489. **III.** « **Si quis bona ecclesiastica cujuslibet** **generis,** sive mobilia sive immobilia, sive corporalia sive ncorporalia, per se vel per alios **in proprios usus convertere et usurpare præsumpserit,** aut **impedire** ne eorundem fructus seu reditus ab iis ad quos jure pertinent percipiantur, *excommunicationi* tandiu subjaceat quandiu bona psa integre restituerit, prædictum impedimentum removerit, ac deinde a Sede Apostolica absolutionem impetraverit;

» Quod si ejusdem ecclesiæ seu bonorum patronus fuerit, etiam *jure patronatus* eo ipso privatus exsistat ;

» Clericus vero, hoc delictum committens vel in eodem onsentiens, *privetur* præterea beneficiis quibuslibet, ad lia quælibet *inhabilis* efficiatur, et a suorum ordinum xsecutione, etiam post integram satisfactionem et absoutionem, sui Ordinarii arbitrio *suspendatur*. » — *Cod., an. 2346.* — *Cf. Trid.*, XXII, *11, de ref.*

a) Verbum *usurpare* accipitur pro actione qua quis em alienam sibi adscribit tanquam *propriam*, seu tamuam sibi debitam, licet sciat ad alium eam pertinere.

Ideo *fures* surripientes res ecclesiæ, vel locorum piorum, non currunt excommunicationem ; neque qui debita non solvunt, licet ssint.

Sed « *Deputati* et *Senatores* Galliæ qui votis suis legem *Separanis* constituerunt, subjacent, ipso facto, excommunicationi latæ ntentiæ ». — *S. Pœnit., 20 maii 1908.*

b) In eamdem censuram incidunt *emptores* bonorum clesiasticorum de quibus agitur : tum quia emptores na ejusmodi *in suos usus* convertunt, sub colore conactus, cum noscant usurpatorem neque dominum eorum se, neque legitimum administratorem ; tum quia definiti juris est, ex decret. S. Officii, 8 jul. 1874. — *Cf. resp. Pœnit., 8 mart. 1906.*

Ideo, ementes bona Religiosorum a fisco vendita, incidunt in

hanc excommunicationem. — *Sacra Pœnitentiaria, 21 maii 1897.*

Idem dicendum ess de iis qui bona quæcumque ecclesiastica, a Gubernio civili post legem Separationis usurpata, *emunt* ut in *proprios usus* convertant, aut titulo *donationis* vel hæreditario jure detinent.

Attamen, cum *assensu legitimi possessoris* liceret hæc bona emere, ut iterum ab ecclesiasticis vel piis Institutis occupentur.

c) Excommunicationem non incurrunt civitatis Consiliarii, eorumque Major, qui bonum quoddam ecclesiasticum, non in proprios, sed *in communes urbis usus* acquirunt. — *S. Pœnit., ad Episc. Atrebaten., 3 jan. 1906.*

Et Sancta Sedes petentibus Episcopis *facultatem concessit* permittendi, ut sive consiliarii municipiorum, sive administratores Institutorum vel Societatum quæ pauperes aut infirmos juvant, *acceptare valeant*, aliquo etiam posito actu, bona ecclesiastica iisdem Municipiis vel Societatibus vi legum civilium devoluta, dummodo, ad removendum scandalum, sua agendi ratione sufficienter ostendant se eas leges non approbare, ac insuper caute, et in foro conscientiæ, promittant se, mutatis circumstantiis, et Episcopo reclamante, dicta bona ex æquo et bono *restituturos*, et interim curaturos ut ipsa bona *impendantur* in usum, quantum fieri poterit, eorum destinationi consentaneum. — *S. Pœnit., 23 jun. 1908.*

d) Ex decisione S. Pœnitentiariæ, qua omne dubium sublatum est, etiam *locatarii* qui, conductione inita cum administratore civili, aut cum alio illegitimo detentore, bona ecclesiastica occupant, *excommunicationem* incurrunt, et ad restitutionem, juxta normas a Theologis traditas, tenentur. — *S. Pœnit., 5 aug. 1907.*

Verumtamen locatores bonorum ecclesiasticorum a Gubernio usurpatorum præfatam censuram, jam a concilio Tridentino latam, non incurrunt « nisi damnum inde Ecclesiæ obveniens, spatio unius aut plurium annorum, juxta prudentis Confessarii judicium, *notabilem quantitatem attingat*, majorem sane quam quæ regulariter satis sit ad gravitatem injustæ damnificationis ». — *S. Pœnit., 8 feb. 1911, ad Episc. Virdunen.*

e) *Liquidatores*, quatenus nomine Gubernii bona usurpata administrant, eorumque venditionem procurant, non incurrunt censuram nisi partem bonorum immobilium sibi retineant. — *S. Pœnit., 5 aug. 1907, ad 2.*

gitur, a fortiori, hæc pœna non attingit eos qui minus principa-
r cooperantur, ex. gr. Notarios, scribas, etc. — *S. Pœnit., ad sc. Suessionen., 17 sept. 1906.*

f) An *cooperatio materialis* sit aliquando *licita*, quæs- ad disciplinam canonicam non spectat, ejusque defini- ad *Theologos* remittenda est. — *Cf. declarat. Sacræ enitentiariæ, 26 jun. 1867.*

Ex. gr., tolerari potest ut Gubernii Officiales munus *Administra-s Sequestri*, ut dicunt, acceptent, si recusare nequeant absque iculo amittendi officium, propriæ sustentationi et familiæ neces-ium, aut aliud *grave damnum* sustinendi, dummodo admiratio lium amoveatur, quod quomodo faciendum sit, Ordinarii erit nire. — *S. C. Neg. extr., an. 1906.*

1490. **IV. Attentis specialibus circumstantiis in qui-s nunc Ecclesia catholica in Gallia versatur,** fidelium rituali bono consulere cupiens, in iis quæ bonorum ec-siasticorum alienationem respiciunt, S. P. Pius X fa-tates quæ sequuntur illius nationis Ordinariis conce-e dignatus est :

A. — Facultates de bonis immobilibus

I.

1. *Admittendi* ad æquam compositionem, juxta normas quæ untur, christifideles qui bona immobilia Ecclesiæ erepta sine dem Ecclesiæ venia acquisierunt, vel acquisita alienaverunt ; et dictorum hæredes et quoscumque successores.

2. Procedat Ordinarius, in compositione facienda, de intelli-ia aliorum Ordinariorum, si quorum intersit, et de consensu m qui respectivas causas pias canonice repræsentant, aliorum-canonice interesse habentium.

3. In quantitate æquæ compositionis determinanda, conside-ur : *a)* fundorum valor realis eo tempore quo compositio ini- *b)* pretium emptionis ; *c)* præsens oratorum status ; *d)* id uo ipsi oratores cum damno Ecclesiæ ditiores facti sunt ; *e)* onera quorum, si adsint, præcipue ratio habenda est.

Quoad vero eorumdem onerum redemptionem, condonationem eductionem, quatenus opus fuerit, provisum est in sequenti n. 17

4. Benignior esse potest compositio si pretium solutum, citra am emptoris, superet præsentem valorem fundorum, et pro

hæredibus eorum qui bona ecclesiastica ut supra injuste possed-runt, sed alias causas pias fundaverunt aut juvarunt.

» 5. Ordinarius, quando agitur de fundis in quibus aliqua si- est ecclesia, vel agitur de rebus sacris mobilibus, oratores oreten- moneat de obligatione qua tenentur faciendi, sub directione Ord-narii pro tempore, quod poterunt pro sacrarum ædium et templ-rum conservatione, et res sacras nunquam in usus profanos conve-tendi seu deputandi, idque debitis modis notificandi suis hæredib- et successoribus.

» 6. Pecuniæ vero summas ex compositione acceptas, etiam tenue- ipse Ordinarius quamprimum et quam tutissime possit, favore ca-sarum piarum ad quas de jure pertinent, in titulos liberos *(valeu- au porteur)* quos viri competentes tutos agnoverint, investire et a- nutum S. Sedis conservare satagat ; neque alienet sine ejusde- venia, neque commutet nisi urgeat necessitas et tempus non su-petas recurrendi ad S. Sedem.

» Quod si supradictæ summæ pertineant ad causam piam alteri- diœcesis, transmittendæ erunt ad ejusdem Ordinarium.

» Si eædem pertineant ad Ordines vel Congregationes religiosa- requiritur, ut eis tradi possint, venia S. Sedis in singulis casibu-

» Quod si summæ spectarent ad causam piam jam exstinctan- vel ad ecclesiam in qua divina officia amplius celebrari non valean- Ordinarius ipsarum fructus impendat in bonum alterius causæ pi- præsertim ecclesiarum, presbyterorum et clericorum pauperun- prout melius in Domino judicaverit, celebratis tamen Missis, - ceteris persolutis suffragiis, si quæ præfinita fuerint.

» 7. Nullum documentum peractæ compositionis cuipiam trad-tur ; quod si illud omnino exigatur, Episcopus iis qui se composu-runt, poterit in scriptis id tantum declarare : *eos omni obligatio- conscientiæ erga Ecclesiam ratione fundorum, etc., exemptos et solut- esse.*

» 8. Ad compositionem Ordinarius admittere poterit etiam fidel- qui, juxta leges civiles, per actionem recuperationis *(action en r- prise, en revendication, en révocation ou en résolution)* in utilitate- propriam vindicarunt bona, sive immobilia sive mobilia, Ecclesi- donata pro legatis piis adimplendis, quoties vindicata bona ex int-gro Ecclesiæ restituere nequeant.

II.

» 9. *Absolvendi*, Apostolica auctoritate, sive per se sive per alia- idoneam ecclesiasticam personam, ad hoc in singulis casibus subd-legandam, oratores in præmissis culpabiles, postquam ut supra s-

nposuerint, a censuris et pœnis ecclesiasticis in quas propterea omodolibet inciderint, cum congrua pœnitentia salutari et repa-ione scandali, meliori quo fieri poterit modo, prudenti judicio solventis.

» 10. Qui ob paupertatem compositionem inire nequeunt, absolvi terunt cum obligatione ut, si ad meliorem conditionem devene-t, Ecclesiæ satisfaciant, ac interim scandalum removeant.

» Item qui statim nequeunt statutam compositionem solvere, si ligationem emittant de ea opportuno tempore solvenda ; remoto erim scandalo.

» 11. Ordinarius moneat confessarios ut, si ad pœnitentes in peri-o mortis constitutos et in præmissis culpabiles vocentur, pru-nter compositionem urgeant ; quod si hæc obtineri nequeat, vel ia tempus non suppetit, vel ob alias rationabiles causas, satis t si ægrotus eam hæredibus imponat, vel serio promittat eam turum si convaluerit, remoto scandalo.

» 12. Ordinarius confessariis sibi benevisis, tempore quadrage-næ, vel sacrarum missionum, vel urgente paschali præcepto, ultatem concedere poterit absolvendi eos qui compositionem sta-n inire nequeunt, dummodo iidem serio promittant se, intra duos nses ab accepta absolutione, recursum habituros ad Ordinarium obtinenda compositione, remoto interim scandalo.

III.

» 13. *Permittendi* christifidelibus ut bona Ecclesiæ acquirere eant, remoto scandalo, et ea conditione ut statim ad compositio-n, ut supra faciendam, deveniant.

14. Si agatur de bonis ad Ordinem vel Congregationem reli-sam pertinentibus, requiritur consensus Superiorum ejusdem ngregationis.

15. Exceptas tamen voluit Sanctitas Sua ecclesias, seminaria non domus episcopales et parochiales, pro quibus emendis ad Sedem recurrendum erit in singulis casibus.

16. Ordinarius permittere poterit (imo suadeat) ut fideles, qui ta leges civiles jus habent, actionem recuperationis *(action en re-e, en revendication, en révocation ou en résolution)* exerceant hoc ut pia onera juxta mentem fundatorum adimpleri possint. ur autem Ordinario facultas concedendi oratoribus partialem issionem bonorum recuperatorum, quoties speciales circums-tiæ in aliquo casu occurrant quæ, juxta prudens ejusdem Ordi-i judicium et conscientiam, id exigant.

IV.

» 17. *Indulgendi* iis qui super bonis quibuscumque habent in posita legata pia vel Missarum onera, ut ea redimere valeant dat summa, cujus fructus quotannis reditus sufficientes ac tutos pra beat pro integro eorumdem onerum adimplemento. Quod si aliqu condonatio, ex toto vel ex parte, si eis satisfactum non fuerit, v reductio pro futuro, sive ad tempus sive in perpetuum, concedenc videatur, id Ordinarius facere poterit, omnibus tamen circumstar tiis et causis consideratis et perpensis. »

B. — Facultates de rebus mobilibus et conductionibus

« Insuper eadem Sanctitas Sua prælaudatis Ordinariis infrascri tas concedit facultates, quibus, sive per se sive per vicarium i spiritualibus generalem, sive per alias idoneas ecclesiasticas pe sonas, ad hoc, etiam habitualiter, specialiter subdelegandas, u licite et libere valeant :

I.

» 18. *Indulgendi* christifidelibus ut res annonarias, fructus te ræ, res mobiles, vel inter mobiles adnumerandas, ad eccleaias a loca pia spectantes, et a Gubernio usurpatas, acquirere licite v leant, remoto prudenter scandalo, atque erogata aliqua eleemosyn favore præsertim ecclesiarum seu personarum ad quas res ips spectabant, ab Ordinario sive a subdelegato taxanda, quatenus em rint pretio quod judicio Ordinarii aut subdelegati fuerit min justo : ita tamen ut, si agatur de rebus quæ non sint usu consum tibiles, sive quæ servando servari possint, earum rerum elenchu Ordinario tradere emptores teneantur, et parati sint eas quand cumque ecclesiis, seu locis piis, recepto soluto pretio, restituere et curando pro viribus ut supellectiles, vasa ac utensilia sacra, i usum aliarum ecclesiarum transferantur, nec in usus profan assumantur.

II.

» 19. *Providendi*, sub iisdem conditionibus ut supra, et prævi eorum absolutione cum congrua pœnitentia salutari, iis qui easde res jam emerint.

III.

» 20. *Indulgendi* pariter christifidelibus, ut bona ecclesiastica

ıbernio occupata, vel ab iis qui a Gubernio illa acquisierunt sine entia S. Sedis, conducere, seu jam conducta retinere valeant, posita illis aliqua eleemosyna favore personarum seu ecclesiarum quas eadem bona de jure pertinent, quatenus conduxerint etio quod judicio Ordinarii seu subdelegati fuerit minus justo, et ligatione faciendi quantum poterunt, sub directione Ordinarii, conservatione præsertim sacrarum ædium ac templorum quæ dem bonis fuerint adnexa, ac prævia absolutione cum pœnitentia utari quatenus illicite conduxerint, nec non remoto ac reparato ındalo.

» 21. Quamvis autem optandum maxime sit ut hujusmodi conducnes ad breve tempus fiant, Sanctitas Sua declarat non obstare ominus, sic jubente Gubernio seu locatore, conductio fiat ultra ennium, sed tamen infra decennium.

» 22. Vult autem SSmus Pater ut locationes ecclesiarum, semiriorum, domorumque episcopalium et parochialium, permitti neeant nisi in casibus necessitatis vel evidentis Ecclesiæ utilitatis.

» Contrariis quibuscumque minime non obstantibus. » — *Ex Setaria Status, 24 sept. 1907.*

Nihil autem timendum est « ne, ex æqua compositione ustis bonorum Ecclesiæ detentoribus concessa, ipsius clesiæ jura in se pessumdentur seu minuantur.

» Primum enim, per hujusmodi compositionem nullates relevantur præcipui spoliatores seu auctores iniquarum um quarum vi bonorum Ecclesiæ direptio et alienatio nsummata fuit.

» Deinde tantum abest ut ea compositio obligationem egre restituendi pro ipsis injustis detentoribus vel diffiıtur vel solum dissimulet, ut eam potius præsupponat, que ostendat in Ecclesia jus plene vigens eam exigendi, quidem, qui per benignam compositionem alicujus rei rtem condonat, eo ipso ostendit omnimodam sibi esse ultatem de ea re libere disponendi ; qui autem compoionem petit vel solummodo acceptat, debitum suum ınifeste recognoscit et profitetur....

» Recolendum quoque est censurarum finem non esse am criminis vindictam, sed præcipue resipiscentiam dequentium. » — *S. Pœnit., 16 jan. 1909 (Acta, I, 239).*

ARTICULUS IV

DE IMMUNITATE BONORUM ECCLESIASTICORUM

1491. **I. Bona ecclesiastica regulariter sunt immuni ab oneribus civilibus,** eo quod eximantur a Status jurisdi tione ea omnia quæ *divino cultui* quomodocumque sur addicta. — *Cf. n. 19, sq.*

a) Olim hæc immunitas realis eximebat, a quacumque *ta* vel tributo, omnia bona quomodocumque ad *Ecclesiam*, imo a patrimonium *Clericorum* pertinentia.

Et hæc immunitas neque ab ipsis Clericis per spontaneam obl tionem poterat violari ; nam « iis quæ *jure publico* statuta sun non potest pactionibus *privatorum* obviari ».

b) Cavebatur autem a jure ecclesiastico quod loca pia et cl rici *succurrerent* extraordinariis Statuum necessitatibus, recept venia et probata causa ab Episcopo vel a Romano Pontifice. — *Cap. 3 et 7, De immunitate ecclesiarum. — De Angelis, in eumde titulum, num. 3.*

1492. **II. Per plura sæcula** societates christianæ legen hanc, seu privilegium, *libenter susceperunt*, quamvis no defuerint casus violationis, prout in humanis aliquand accidit.

Verum, instante spiritu rebellionis et odii contra Eccle siam, bona pertinentia ad clericos, ecclesias et loca pia *subjecta sunt iisdem fere taxis* ac gravaminibus quibu bona laicorum subdebantur. — *De Angelis, l. c., n. 4.*

1493. **III. Hodie,** pro hac servanda immunitate reali non putavit S. Sedes amplius reclamare, et *toleravit* quo ecclesiæ et clerici, relate ad bona, essent in eadem condi tione ac ceteri laici. — *De Angelis, in tit. De immunit. num. 4.*

a) Verumtamen quæstiones de immunitate reali, etsi plerumque jam potius *theoreticæ* sint quam practicæ, ideo tamen non sunt prorsus *omittendæ*. Secus enim fit ut *ge nuina principia* oblivioni dentur, atque ex praxi de facto

gente vel tolerata *falsæ conclusiones* forte deducantur, l facta historica perperam dijudicentur.

b) Hinc omnino tenendum est : leges civiles de bonis *oprie ecclesiasticis,* quæ jure divino jurisdictioni politicæ n subduntur, *vi sua* Ecclesiam non obligare, sed a viris clesiasticis servandas esse propter *concessiones* a omano Pontifice saltem tacite factas.

c) Quod si agatur de vectigalibus quæ *bonis privatis ricorum* sunt imposita, clerici nunc *directe* legibus et diciis civilibus, pro more aliorum civium, ligari possunt. Nam *ex natura rei* exemptio quoad ista bona clericis non mpetit; atque Ecclesia, de facto, exemptionem *jure canoco olim statutam* non amplius sustinere solet. — *Wernz, . cit., n. 146.*

ARTICULUS V

DE ADMINISTRATIONE BONORUM ECCLESIASTICORUM

1494. **I. Ecclesia jus nativum habet administrandi na sua,** ab omni jurisdictione civili plane *liberum* et *inpendens.*

a) Id aperte sequitur ex *perfecto Ecclesiæ dominio.* lministratio enim suapte natura consequitur dominium, ia, ut fert regula 42 juris, in 6°, « *Accessorium naturam ui congruit principalis* ».

b) Unde, *leges civiles* bonorum Ecclesiæ administranem ordinantes non evadunt legitimæ nisi *accedente apbatione Ecclesiæ.*

c) « Quod si *laicis* partes quædam in administratione norum ecclesiasticorum, vel ex legitimo fundationis seu ctionis titulo, vel ex Ordinarii loci voluntate competant, ilominus universa administratio *nomine Ecclesiæ* fiat, *salvo jure Ordinarii* visitandi, exigendi rationes, et escribendi modum administrationis. » — *Cod., c. 1521,*

1495. **II. Romanus Pontifex** « est omnium bonoru ecclesiasticorum *supremus* administrator et dispensator — *Cod., c. 1518.*

In administratione tamen *particularium Institutorum* Roma Pontifices sese immiscere non solent, sed *generalibus legibus* a ministrationem bonorum ecclesiasticorum ordinant, *constanti vig lantia* promovent, et solummodo *causas graviores* suo judicio rese vant, ex. gr. quorumdam bonorum alienationes.

1496. **III. Loci Ordinarii est :**

a) « Sedulo *advigilare* administrationi omnium bonc rum ecclesiasticorum quæ in suo territorio sint nec eju jurisdictione fuerint subducta, salvis legitimis præscrip tionibus quæ eidem potiora jura tribuant ». — *Cod., car 1519,* § *1.*

b) Ideo, « habita ratione jurium, legitimarum consue tudinum et circumstantiarum, Ordinarii, opportune editi *peculiaribus instructionibus* intra fines juris communis universum administrationis bonorum ecclesiasticorum ne gotium ordinandum curent ». — *Ibid.,* § *2.*

1497. **IV.** « **Ad hoc munus rite obeundum, quilibe Ordinarius in sua civitate episcopali Consilium instituat** quod constet præside, qui est ipsemet Ordinarius, et duo bus vel pluribus viris idoneis, juris etiam civilis, quantum fieri potest, peritis, *ab ipso Ordinario,* audito Capitulo *eligendis,* nisi jure vel consuetudine peculiari jam alic æquivalenti modo legitime fuerit provisum. » — *Cod., can 1520,* § *1.*

« Citra apostolicum indultum, ii a munere administratoris *exclu- duntur* qui cum Ordinario loci primo vel secundo consanguinitatis vel affinitatis gradu conjuncti sint. » — *Ibid.,* § *2.*

a) « Loci Ordinarius, in administrativis actibus *majo- ris momenti,* Consilium administrationis *audire* ne præter- mittat ;

» Hujus tamen sodales votum habent tantum *consulti- vum,* nisi jure communi in casibus specialiter expressis vel ex tabulis fundationis eorum consensus exigatur. » — *Cod., can. 1520,* § *3.*

b) Sodales hujus Consilii « *jusjurandum* de munere
ac fideliter adimplendo coram Ordinario emittant ».
id., § *4.*

1498. **V. Præter hoc diœcesanum Consilium adminis-
nis,**

a) « Ordinarius loci in administrationem bonorum quæ
iquam ecclesiam vel locum pium pertinent, et ex jure
abulis fundationis *suum non habent administratorem,*
nat viros providos, idoneos et boni testimonii, quibus,
o triennio, alios sufficiat, nisi locorum circumstantiæ
suadeant ». — *Cod., c. 1521, § 1.*

b) « Antequam administratores bonorum ecclesiasti-
n, de quibus in hoc canone, suum munus ineant :

° Debent se bene et fideliter administraturos, coram
nario loci vel vicario foraneo, *jurejurando* cavere ;

2° Fiat accuratum ac distinctum *inventarium,* ab om-
s subscribendum, rerum immobilium, rerum mobi-
pretiosarum aliarumve, cum descriptione atque æsti-
one earundem ; vel factum antea inventarium accep-
, adnotatis rebus quæ interim amissæ vel acquisitæ
nt ;

3° Hujus inventarii alterum exemplar conservetur in
ario administrationis, alterum in archivo Curiæ ; et
roque *quælibet immutatio* adnotetur quam patrimo-
subire contingat. » — *Cod., c. 1522.*

1499. **VI. Administratores bonorum ecclesiastico-
:**

a) « Diligentia *boni patris familias* suum munus im-
tenentur ; ac proinde debent :

° *Vigilare* ne bona ecclesiastica suæ curæ concredita
uo modo pereant aut detrimentum capiant ;

° *Præscripta servare* juris, tam canonici quam civilis,
uæ a fundatore vel donatore vel legitima auctoritate
sita sint ;

3° Reditus bonorum ac proventus accurate et justo
ore *exigere,* exactosque loco tuto *servare,* et secun-

dum fundatoris mentem aut statutas leges vel nor
impendere ;

» 4° Pecuniam ecclesiæ, quæ de expensis supersit
utiliter collocari potest, de consensu Ordinarii, in em
mentum *ipsius ecclesiæ* occupare ;

» 5° Accepti et expensi *libros* bene ordinatos habere

» 6° Documenta et instrumenta, quibus jura ecclesia
bona nituntur, rite ordinare, et in ecclesiæ *archivo* vel
mario convenienti et apto custodire ; authentica v
eorum *exemplaria*, ubi commode fieri potest, in archivo
armario Curiæ deponere ». — *Cod., c. 1523.*

b) In *operum locatione,* « omnes, et præsertim cler
religiosi ac rerum ecclesiasticarum administratores, *deb*
assignare operariis honestam justamque mercedem ;
rare ut iidem pietati, idoneo temporis spatio, vacen
nullo pacto eos abducere a domestica cura parsimoniæ
studio, neque plus eisdem imponere operis quam vi
ferre queant, neque id genus quod cum ætate sexuq
dissideat ». — *Cod., c. 1524.*

c) Administratores *litem* nomine ecclesiæ ne inchoe
vel contestentur « nisi *licentiam* obtinuerint, scripto c
tam, Ordinarii loci, aut saltem, si res urgeat, Vicarii
ranei, qui statim Ordinarium de concessa licentia cert
rem reddere debet ». — *Cod., c. 1526.*

d) « Nisi prius ab Ordinario loci facultatem impetrav
rint, scriptis dandam, administratores *invalide* actus p
nunt qui *ordinariæ administrationis* fines et modum exc
dant. » — *Cod., c. 1527, § 1.*

« Ecclesia non tenetur *respondere* de contractibus ab a
ministratioribus sine licentia competentis Superioris initi
nisi quando et quatenus in rem suam versum sit. » — *Ibic*
§ 2.

e) « Etsi ad administrationem non teneantur titulo b
neficii vel officii ecclesiastici, administratores qui munu
expresse vel tacite susceptum *arbitratu suo dimittunt* i
ut damnum exinde ecclesiæ obveniat, ad *restitutionem* t
nentur. » — *Cod., c. 1528.*

1500. **VII. Singulis annis officio reddendi rationem ad-strationis Ordinario loci,** reprobata contraria consue-ıe, tenentur « administratores tam *ecclesiastici* quam cujusvis ecclesiæ, etiam cathedralis, aut loci pii cano-erecti, aut confraternitatis ». — *Cod., c. 1525, § 1.*

ex peculiari jure, *aliis* ad id designatis ratio reddenda sit, c etiam Ordinarius loci vel ejus delegatus *cum his* admittatur, ;e ut aliter factæ liberationes ipsis administratoribus minime gentur ». — *Ibid., § 2.*

ARTICULUS VI

DE CONTRACTIBUS

1501. **I. Quæ jus civile in territorio statuit de contrac-,** tam in genere quam in specie, sive nominatis sive minatis, et de solutionibus, « eadem *jure canonico*, in ɘria ecclesiastica, *iisdem cum effectibus* serventur, nisi divino contraria sint, aut aliud jure canonico cavea-. — *Cod., c. 1529.*

1502. **II. Si actus ponantur ex vi, metu aut errore :**

a) Actus, quos persona sive physica sive moralis ponit *extrinseca,* cui resisti non possit, « pro infectis haben-. — *Cod., c. 103, § 1.*

b) Actus positi ex *metu* gravi et injuste incusso, vel ex « valent nisi aliud jure caveatur ; sed possunt, ad nor-can. 1684-1689, per judicis sententiam *rescindi,* sive etitionem partis læsæ, sive ex officio ». — *Ibid., § 2.*

c) *Error* actum *irritum* reddit, « si versetur circa id constituit *substantiam* actus, vel recidat in conditio-*sine qua non ;* secus actus valet, nisi aliud jure ca-ur.

Sed in *contractibus* error locum dare potest actioni *ssoriæ* ad normam juris ». — *Cod., c. 104.* — *Cf.* *1592.*

1503. **III. Ad alienendas res ecclesiasticas immobiles nobiles quæ servari possunt ;**

a) « Requiritur :

» 1° *Æstimatio rei,* a probis peritis scripto facta ». — « res alienari minore pretio non debet quam quod in æ matione indicatur ». — *Cod., c. 1530, § 1, n. 1; et 1531,*

« 2° *Justa causa,* idest urgens necessitas, vel evid utilitas ecclesiæ, vel pietas ;

» 3° *Licentia* legitimi Superioris, sine qua alienatio in lida est ». — *Cod., c. 1530, § 1.*

« *Aliæ* quoque *opportunæ cautelæ,* ab ipsomet Superiore pro versis adjunctis præscribendæ, ne omittantur, ut Ecclesiæ damn vitetur. » — *Ibid., § 2.*

b) Legitimus Superior, de quo supra, est « *Sedes Ap tolica,* si agatur :

» 1° De rebus *pretiosis ;*

» 2° De rebus quæ valorem excedunt *triginta milli* libellarum seu francorum ». — *Cod., c. 1532, § 1.*

c) Si vero agatur de rebus quæ valorem non excedu *mille* libellarum seu francorum, « est *loci Ordinarius,* a dito administrationis Consilio nisi res minimi momenti s et cum eorum consensu quorum interest ». — *Ibid., § 2.*

d) Si denique de rebus quarum pretium continet intra *mille* libellas et *triginta millia* libellarum seu fra corum, « est loci Ordinarius, dummodo accesserit *consens* tum Capituli cathedralis, tum Consilii administration tum eorum quorum interest ». — — *Ibid., § 3.*

e) Si agatur de alienenda re *divisibili,* « in peten licentia aut consensu pro alienatione, exprimi debent pa tes *antea* alienatæ ; secus licentia irrita est ». — *Ibid., §*

f) Alienatio fiat « per *publicam* licitationem, aut sa tem nota reddatur, nisi aliud circumstantiæ suadeant; res ei concedatur qui, omnibus perpensis, plus obtulerit — *Cod., c. 1531, § 2.*

Pecunia ex alienatione percepta « caute, tuto et util ter in commodum Ecclesiæ collocetur ». — *Ibid., § 3.*

g) Sollemnitates ad normam can. 1530-1532 requiru tur « non solum in alienatione proprie dicta, sed etiam

et contractu quo conditio Ecclesiæ pejor fieri possit ».
d., c. 1533.

) Administratores possunt *titulos ad latorem,* quos
t, « commutare in alios titulos magis aut saltem æque
ıc frugiferos, exclusa qualibet commercii vel negotia-
specie, ac de *consensu* Ordinarii, diœcesani Consilii
ıistrationis aliorumque quorum intersit ». — *Cod.,*
539, § 2.

504. **IV.** « **Ecclesiæ competit actio** *personalis* contra
qui sine debitis sollemnitatibus bona ecclesiastica
verit, et contra ejus heredes ; *realis* vero, si alienatio
fuerit, contra quemlibet possessorem, salvo jure
ɔris contra male alienantem. » — *Cod., c. 1534, § 1.*

) Contra invalidam rerum ecclesiasticarum alienatio-
agere possunt « qui rem alienavit, ejus Superior,
que successor in officio, tandem quilibet clericus illi
iæ adscriptus quæ damnum passa sit ». — *Ibid., § 2.*

) Firma *nullitate* actus et obligatione, etiam per cen-
urgenda, *restituendi* bona illegitime acquisita, ac *re-*
di damna forte illata, « qui bona ecclesiastica alienare
mpserit, aut in iis alienandis consensum præbere
præscripta can. 534, § 1 et can. 1532 (scilicet, non
ıa, quando requiritur a jure, Superioris licentia) :
Si agatur de re cujus pretium non excedit *mille*
s, congruis pœnis a legitimo Superiore ecclesiastico
ur ;
Si agatur de re cujus pretium sit *supra mille,* sed
triginta millia libellarum, privetur patronus jure
atus ; administrator, munere administratoris ; Su-
vel œconomus religiosus, proprio officio et habilitate
era officia, præter alias congruas pœnas a Superio-
nfligendas ;
dinarius vero aliique clerici, officium, beneficium,
tem, munus in Ecclesia obtinentes, *solvant duplum*
ecclesiæ vel piæ causæ læsæ ; ceteri clerici *sus-*
tur ad tempus ab Ordinario definiendum ;
Quod si *beneplacitum apostolicum,* in memoratis

canonibus præscriptum, fuerit *scienter* prætermissum, c
nes quovis modo reos sive dando sive recipiendo sive c
sensum præbendo, manet præterea *excommunicatio* l
sententiæ nemini reservata ». — *Cod., c. 2347.*

c) De insignibus reliquiis et imaginibus pretic
cf. num. 712, c.

1505. **V. Contractus locationis alicujus fundi ec siastici :**

a) Ne fiant nisi « per *publicam licitationem*, aut sal noti reddantur », nisi aliud circumstantiæ suadeant ; « e iis addantur semper *conditiones* de limitibus custodien de bona cultione, de rite solvendo canone, de opport cautela pro conditionibus implendis ». — *Cod., c. 1541, et 1531, § 2.*

b) Pro *locatione* bonorum ecclesiasticorum :

« 1° Si valor locationis excedat *triginta millia* libellar seu francorum et locatio sit *ultra novennium*, requiri beneplacitum apostolicum ;

» Si locatio sit *non sit ultra novennium*, servari de præscriptum can. 1532, § 3 (ad cujus normam loci Ordi rius licentiam dare potest, dummodo accesserit consen tum Consilii administrationis, tum eorum quorum intere

» 2° Si valor contineatur *intra mille* libellas *et trig millia* libellarum seu francorum, et locatio sit *ultra no nium*, servari debet præscriptum ejusdem can. 1532, *(cf. num. 1503, d)*.

» Si locatio *non sit ultra novennium*, præscriptum e dem can. 1532, § 2 (de obtinenda licentia Ordinarii l audito administrationis Consilio nisi sit minimi mome cum consensu eorum quorum interest) ;

» 3° Si valor non excedat *mille* libellas seu francos locatio *sit ultra novennium*, servari debet idem præsc tum can. 1532, § 2 ;

» Si locatio *non sit ultra novennium*, fieri potest a l timis administratoribus, monito Ordinario. » — *Cod., c 1541, § 2.*

c) « Bona ecclesiæ immobilia *propriis administrat*

eorumque conjunctis in primo aut secundo consangui-
tis vel affinitatis gradu, non sunt *vendenda* aut *locanda* speciali Ordinarii loci licentia. » — *Cod., c. 1540.*

1506. **VI. In emphyteusi bonorum ecclesiasticorum :**

a) « Emphyteuta nequit *canonem redimere* sine licen-
egitimi Superioris ecclesiastici de quo in can. 1532 *(cf. . 1503)* ; quod si redemerit, eam saltem pecuniæ vim
siæ dare debet quæ canoni respondeat. » — *Cod., 1542,* § *1.*

b) « Ab emphyteuta congrua exigatur *cautio* pro solu-
e canonis et conditionibus implendis ;

In ipso instrumento pacti emphyteutici *forum eccle-
icum* arbiter statuatur ad dirimendas controversias
partes forte exorituras, et expresse declaretur *melio-
nes* solo cedere. » — *Ibid.,* § *2.*

1507. **VII. In præstatione rei fungibilis** « non est per
icitum de *lucro legali* pacisci, nisi constet ipsum esse
oderatum, aut etiam de lucro majore, si justus ac pro-
onatus titulus suffragetur ». — *Cod., c. 1543.*
d « si res fungibilis ita alicui detur ut ejus fiat et pos-
tantundem *in eodem genere* restituatur, nihil lucri,
ne ipsius contractus, percipi potest ». — *Ibid.*

1508. **VIII. Donatio facta ecclesiæ,** « ab ejus rectore
uperiore *repudiari* nequit sine licentia Ordinarii ». —
c. 1536, § *2.*

a) Repudiata illegitime donatione, « ob damna quæ
obvenerint actio datur *restitutionis in integrum,* vel
nnitatis ». — *Ibid.,* § *3.*

b) « Nisi contrarium probetur, præsumendum ea quæ
ntur rectoribus ecclesiarum, etiam religiosorum, esse
iæ donata. » — *Ibid.,* § *1.*

) Donatio ecclesiæ facta, et ab eadem legitime accep-
« propter *ingratum* Prælati vel rectoris animum
ri nequit ». — *Ibid.,* § *4.*

1509. **IX. De bonis suarum ecclesiarum donationes,** præterquam parvas et modicas, secundum legitimam loci consuetudinem, « Prælati et rectores facere ne præsumant, nisi justo interveniente causa *remunerationis* aut *pietatis* aut *christianæ caritatis;* secus donatio a successoribus revocari poterit ». — *Cod., c. 1535.*

1510. **X. Si agatur de ære alieno contrahendo,** vel bona ecclesiæ, legitima interveniente causa, *oppignoranda,* vel *hypothecæ* nomine obliganda sint :

a) « Legitimus Superior, qui ad normam can. 1532, licentiam dare debet, exigat ut antea *omnes quorum interest* audiantur, et curet ut, cum primum fieri poterit, æs alienum solvatur.

b) » Hac de causa, annuæ ratæ ab eodem Ordinario præfiniantur quæ *exstinguendo debito* sint destinatæ ». — *Cod., c. 1538, § 1 et 2.*

CAPUT VII

DE REBUS ECCLESIÆ TEMPORALIBUS IN SPECIE

)e fidelium *oblationibus* et de *Missarum eleemosynis* jam diximus. — Hic agendum est de piis *fundationibus*, et de *beneficiis*, postquam aliquid prænotaverimus de *primitiis* et *decimis*, ad intelligentiam veteris disciplinæ.

ARTICULUS I

DE PRIMITIIS ET DECIMIS

1511. **I. Primitiæ sunt rerum primi fructus qui Deo offeruntur.**

a) Apud *gentes*, ait *Devoti*, vetustissimi instituti est primitias)eo offerre et consecrare. — *Hebræi* vero divina etiam lege primiias dabant. — Et antiquissima monumenta sunt unde intelligimus *'hristianos* primitias rerum suarum præstare consuevisse. — *Instit. an., lib. 2, tit. 17.*

b) Dabantur primitiæ, non tantum ad agnoscendum *Creatorem*, ed etiam ad *ministros Ecclesiæ sustentandos ;* erantque præsertim x uvis et frumentis, certaque exstabat precum formula quæ in arum *benedictione* adhibebatur.

c) Post sæculum V, vix ulla amplius mentio primitiarum ocurrit ; et nunc fere ubique *desierunt.* Ac, si qua regio est in qua x *consuetudine* adhuc tribuuntur, ex eadem noscetur quid et quanım dari debeat. — *Devoti, loc. cit.*

1512. **II. Decimæ sunt certa pars fructuum aut lucri** : *certa* ars, ait cardinalis Soglia, non *decima*, nam interdum major est, terdum minor, ob diversam locorum consuetudinem.

Dicuntur autem pars *fructuum* aut *lucri*, eo quod ex fructibus rædiorum, aut ex lucro industriæ, persolvuntur. Unde, præcipua)rum divisio est in *prædiales* et *personales.* — *Soglia, Instit. jus privati, § 74.*

a) *Prioribus Ecclesiæ sæculis*, neque Christiani decimas solveınt, neque *ulla lex* erat quæ hanc solutionem imperaret. Clerici

vivebant ex oblationibus quas fideles sua sponte in ecclesiam conferebant, adeo ut nihil opus esset decimas indicere ut ex iis clerici victum et cultum obtinerent.

Imminuta autem fidelium largitate, institutæ sunt decimæ, tum Patrum hortationibus, tum Ecclesiæ legibus quibus eos Christiani solvere jussi sunt. — *Devoti, Instit. can., lib. 2, tit. 16.* — *Cf. Wernz, Jus Decret., t. 3, n. 210, sq.*

b) Recepti populorum mores sæpe leges de solvendis decimis *abrogarunt.* Nimirum, posteaquam clericis *aliis bonis* atque reditibus parata sunt ea quæ suppeditent ad cultum et ad victum, paulatim *decrevit* solutio decimarum ; et nunc multæ etiam regiones sunt in quibus decimæ prorsus *exoleverunt.* — *Cf. Devoti, loc. cit., § 6, sq.*

c) Ideo, « ad decimarum et primitiarum solutionem quod attinet, *peculiaria statuta* ac *laudabiles consuetudines* in unaquaque regione serventur ». — *Cod., c. 1502.*

ARTICULUS II

DE PIIS FUNDATIONIBUS

Videlicet : de natura piarum fundationum ; — earumque acceptatione, — cessatione aut reductione.

§ I. De natura piarum fundationum

1513. **I. Nomine piarum fundationum** significantur « bona temporalia alicui *personæ morali* in Ecclesia quoquo modo data, cum *onere* in perpetuum vel in diuturnum tempus ex reditibus annuis aliquas Missas celebrandi, vel alias præfinitas functiones ecclesiasticas explendi, aut nonnulla pietatis et caritatis opera peragendi ». — *Cod., can. 1544, § 1.*

Fundatio legitime acceptata « naturam induit contractus synallagmatici : *do ut facias* ». — *Ibid., § 2.*

La loi du 9 décembre 1905, article 9, reconnaissait aux *associations cultuelles* le droit de recevoir des fondations. Ces associations n'ayant pas été établies, tout legs ou donation en faveur de la *paroisse* n'aurait aucune valeur aux yeux de la loi civile.

Mais le testateur, pouvant *imposer à ses héritiers* toutes les obligations non interdites par la loi, aurait le droit de les obliger à

dire à perpétuité, ou pour un temps déterminé, des messes le repos de son âme, de telle sorte qu'une somme placée, par ple, en rentes sur l'État, soit la *nue propriété* des héritiers, l'*usufruit* de ladite somme appartienne au ministre du culte ié par le testateur. — *Cour d'appel de Rennes, 18 déc. 1911*). *D., VII, 184).*

1514. **II. Quæ opera impleri debeant** definitur in *fundationis.* — Nam pii fundatores, ex jure, possunt libet sibi bene visas *conditiones* adjicere, dummodo biles et honestæ sint, neque juri divino vel naturali rsentur. — *Cf. n. 1481, sq.*

ando fundator *Missas* celebrari postulavit, nullo fine speciali to, regula generalis est, quamplurimis confirmata S. C. Conc. tionibus, eum qui beneficium fundavit Missæque celebratio- jussit, voluisse quoque eamdem *sibi applicari.* — Nam, ex *45 juris, in 6°*, « Inspicimus in obscuris quod sit verisimi- vel quod plerumque fieri consuevit ».

hæc verisimilitudo talis est ut destrui non possit nisi in con- m habeantur *gravissimæ præsumptiones*, quod scilicet fun- , præcipiendo Missarum celebrationem, liberam reliquerit ap- ionem earumdem. — *S. C. C. 22 maii 1875 ; 20 maii 1882, etc.*

§ II. De acceptatione fundationum

1515. **I. Fundationes debent acceptari ab administra- us Instituti cui res sub onere donatur.** — Nam fun- induit naturam *contractus* ; atqui, contractus *mutuo nsu* offerentis et acceptantis perficitur.

le, cum fundationes per actus inter vivos, quamdiu acceptatæ uerint, possint *revocari,* sicut aliæ quælibet donationes, et sint si donator interea obierit, necessitas urget acceptandi tiones *quamprimum* moraliter fieri potest.

a) « Loci Ordinarii est normas præscribere de *dotis titate* infra quam pia fundatio admitti nequeat, et de *fructibus rite distribuendis.* » — *Cod., c. 1545.*

b) Ut hujusmodi fundationes a persona morali *accep- possint*, « requiritur *consensus Ordinarii loci,* in scrip- ntus, qui eum ne præbeat antequam legitime compe-

rerit personam moralem, tum novo oneri suscipien
tum antiquis jam susceptis *satisfacere posse*; maxime
caveat ut reditus omnino *respondeant* oneribus adjun
secundum cujusque diœcesis morem ». — *Cod., c. 15*
§ 1. — Innoc. XII constit. Nuper, 23 dec. 1697. —
Ben. XIV, De syn. lib. XIII, cap. ult.

c) In acceptatione, constitutione et administrati
fundationis, « *patronus* ecclesiæ nullum jus habet ».
Ibid., § 2.

1516. **II. Pecunia et bona mobilia, dotationis**
mine assignata, « statim in loco tuto, ab eodem Ordina
designando, *deponantur* ad eum finem ut eadem pecu
vel bonorum mobilium pretium *custodiantur*, et quam
mum caute et utiliter, secundum prudens ejusdem Ordi
rii arbitrium, auditis et iis quorum interest et diœces
administrationis Consilio, *collocentur* in commodum ej
dem fundationis, cum expressa et individua menti
oneris ». — *Cod., c. 1547.*

1517. **III. Fundationes, etiam viva voce fac**
« **scripto consignentur** ». — *Cod., c. 1548, § 1.*

a) « Alterum tabularum exemplar in *Curiæ* archi
alterum in archivo *personæ moralis*, ad quam funda
spectat, tuto asservetur. » — *Ibid., § 2.*

b) « In qualibet ecclesia, onerum ex piis fundatio
bus incumbentium *tabella* conficiatur, quæ apud rec
rem in loco tuto conservetur. » — *Cod., c. 1549, § 1.*

c) Pariter, præter librum de quo in can. 843, § 1
n. 1121, a) « *alter liber* retineatur, et apud rectorem ser
tur, in quo singula onera perpetua et temporaria, eorum
implementum et eleemosynæ, adnotentur, ut de iis om
bus *exacta ratio* Ordinario loci reddatur ». — *Ibid.,* §

1518. **IV. Parocho competit jus, officiumque incu**
bit exonerandi fundationes quæ in *ecclesia parochi*
exsistunt.

Et talis est *præsumpta fundatorum intentio,* nisi al
sacerdos in limine fundationis designatus sit.

a) Si parochus *per seipsum* omnes fundationes exone-
nequeat, curabit ut per alios debito modo exonerentur.
uo casu, æquitas suadet ut curam illam *suis Vicariis*
nittat.

b) Si fructus fundationum ut *pars congruæ parochia-*
ibeatur, Parochi qui, ob legitimas causas, Vicariis Mis-
fundatam persolvendam committunt, non tenentur *to-*
stipendium eisdem tradere, sed possunt eam partem
ere quæ taxam diœcesanam excedit. — *Cf. n. 1120.*

1519. **V. Si agatur de piis fundationibus in ecclesiis,**
n parœcialibus, religiosorum exemptorum, « jura et
ia Ordinarii loci exclusive competunt Superiori ma-
». — *Cod., c. 1550.*

III. De cessatione et reductione fundationum

1520. **I. Onera fundationum penitus cessant** : quando
fundus, aut amittuntur reditus ad exsecutionem piio
operum destinati, *nisi ex causa culpabili* amisso-
temporalis contigerit. — *Ita omnes.*
obatur ex ipso *jure naturali*, et ex variis *SS. CC. deci-*
bus. — Ideo, item, si dos relicta sit *infructuosa,* cessat
pro toto tempore quo remanet infructuosa. — *S. C.*
., 7 jun. 1687 ; 8 aug. 1705.

a) Non vero cessant sola *præscriptione* si fundatio
sit in perpetuum, etsi per diuturnum tempus præ-
issa fuerit operis exsecutio.

at enim *naturalis æquitas* quominus præscriptio currat contra
alentem agere ; nec eidem æquitati consonum est titularem
ua suorumve prædecessorum negligentia protegi contra obli-
es fundationi adnexas, adeo ut reditibus temporalibus perfrui
mat, dum se ab oneribus immunem prætendit. — *Cf. resol.*
C., 20 dec. 1879 ; et Cod., c. 1509, n. 5.

) Si bona piis fundationibus attributa vi legis
æ *subripiantur,* onus Missarum aliarumque funda-
m *iis strictim incumbit* qui fundum eripuerunt aut
ent. — *S. C. Neg. extraord., an. 1906.*

1521. **II.** « **Ultimarum voluntatum reductio, mo tio, commutatio,** quæ fieri ex justa et necessaria c debent », ideoque « reductio onerum quæ pias *fundat* gravant », *Sedi Apostolicæ* reservantur, « nisi fun hanc potestatem etiam Ordinario loci expresse co serit ». — *Cod., c. 1517,* § *1, et 1551,* § *1.*

Equidem, præsertim quando agitur de commutatione p dicta, hæc fieri nequit nisi vi *alti dominii* bonorum om ecclesiasticorum, quo sola potestas suprema pollere dignosci

Et, cum *defunctorum voluntates sancte servandas esse* utru jus clamet, ipse Summus Pontifex non solet conditionibus i datione adjectis, utendo sua potestate suprema, contraire, nis timæ adsint ac *necessariæ causæ*, præsertim si agatur de jure

a) Si tamen exsecutio onerum impositorum, ob i nutos reditus, aliamve causam, nulla administrat culpa, *impossibilis* evaserit, « tunc Ordinarius qu auditis iis quorum interest, et servata, meliore quo potest modo, fundatoris voluntate, poterit eadem *æque imminuere,* excepta *Missarum* reductione quæ se Sedi Apostolicæ unice competit ». — *Cod., c. 1517,* §

b) Et, quia Episcopi sunt omnium piarum disp num exsecutores, possunt voluntatem testatoris *inte tari,* ita tamen ut *commutatio* proprie dicta non v cetur.

c) Imo, quando legata pia nullo modo impendi sunt ad usum a testatore intentum, *ne caduca sint,* copus, ex benigna interpretatione, potest ea in alios applicare. — *Cf. S. Lig., lib. 3, n. 931* ; — *Ephem canoniste contemp., an.* 1881, *pag. 332.*

1522. **III. Indultum reducendi Missas fundatas**

a) « Non protenditur nec ad alias Missas ex *cont* debitas, nec ad *alia onera* piæ fundationis ». — *Cod., 1551,* § *2.*

b) Indultum vero *generale* reducendi onera pi fundationum « ita intelligendum est, nisi aliud con ut indultarius potius alia onera quam Missas reduc — *Ibid.,* § *3.*

ARTICULUS III

DE BENEFICIIS

le constitutione seu erectione beneficiorum ; — de eorum col- one ; — de jure patronatus ; — de juribus et obligationibus eficiatorum ; — et de beneficiorum vacatione.

De constitutione seu erectione beneficiorum

1523. **I. Beneficium ecclesiasticum est** « ens juridicum ipetente ecclesiastica auctoritate in perpetuum consti- im seu erectum, constans *officio sacro* et jure perci- i *reditus* ex dote officio adnexos ». — *Cod., c. 1409.*

› canones de provisione et amissione *officiorum* ecclesiastico- etiam officiis beneficialibus seu beneficiis applicantur ». — *c. 1413, § 2.*

ı) « Beneficia ecclesiastica dicuntur :

° C*onsistorialia,* quæ in Consistorio conferri solent ; ı *non consistorialia* ;

° *Sæcularia* vel *religiosa,* prout ad solos clericos sæ- es vel solos clericos religiosos spectant ; omnia autem icia, erecta extra ecclesias vel domus religiosorum, in sæcularia esse præsumuntur ;

° *Duplicia* seu *residentialia,* vel *simplicia* seu *non re- ialia,* prout, præter officium beneficiale, adnexam t, vel minus, obligationem residendi ;

Manualia, temporaria seu *amovibilia,* vel *perpetua* *amovibilia,* prout conferuntur revocabiliter vel in uum ;

Curata vel *non curata,* prout curam animarum ad- ı habent vel non. » — *Cod., c. 1411.*

i aliud appareat, canones qui sequuntur, de beneficiis tantum *sistorialibus* proprie dictis intelligi debent. » — *Cod., c. 1413,*

Licet aliquam cum beneficiis similitudinem præse- « in jure tamen *beneficii* nomine *non veniunt* : Vicariæ parœciales *non in perpetuum* erectæ ;

» 2° Cappellaniæ *laicales*, quæ scilicet erectæ non sun competente auctoritate ecclesiastica ;

» 3° *Coadjutoriæ* cum vel sine futura successione ;

» 4° Pensiones *personales* ;

» 5° Commenda *temporaria*, idest concessio redituu alicujus ecclesiæ aut monasterii alicui facta ita ut, eo de ciente, reditus ipsi ad ecclesiam vel monasterium rev tantur. » — *Cod., c. 1412.*

1524. **II. Legitima Superioris ecclesiastici auctori necessaria est ad beneficii erectionem.**

a) « Beneficia *consistorialia* una Sedes Apostolica e git. » — *Cod., c. 1414,* § *1.*

b) « Præter Romanum Pontificem, *Ordinarii,* in s quisque territorio, beneficia non consistorialia erigere p sunt. » — *Ibid.,* § *2.*

Attamen *Vicarii Generales* « nequeunt beneficia erig nisi ex peculiari mandato ». — *Ibid.,* § *3.*

c) « Etiam *Cardinalis,* in proprio titulo vel diacon potest beneficia non curata erigere, nisi ecclesia sit relig nis clericalis exemptæ. » — *Ibid.,* § *4.*

1525. **III. Beneficia ne erigantur « nisi constet ea s bilem et congruam dotem habere**, ex qua *reditus* per tuo percipiantur ». — *Cod., c. 1415,* § *1.*

a) *Dotem beneficii constituunt* « sive *bona* quorum p prietas est penes ipsum ens juridicum, sive certæ et debi *præstationes* alicujus familiæ vel personæ moralis, si certæ et voluntariæ fidelium *oblationes* quæ ad benef rectorem spectent, sive *jura* ut dicitur *stolæ,* intra fines xationis diœcesanæ vel legitimæ consuetudinis, sive *c rales distributiones*, exclusa tertia earundem parte si om reditus beneficii choralibus distributionibus constent ». *Cod., c. 1410.*

b) Si dos in *numerata pecunia* constituatur, « Ordi rius, audito diœcesano administrationis Consilio, cur debet ut quamprimum *collocetur* in tutis et frugiferis f dis vel nominibus ». — *Cod., c. 1415,* § *2.*

c) « Non prohibetur tamen, ubi congrua dos *constitui queat*, parœcias aut quasi-parœcias erigere, si prudenter evideat ea quæ necessaria sunt aliunde non defutura. » *Ibid.*, § *3*.

526. **IV. Erectio beneficiorum fiat per legitimum trumentum**, « in quo definiatur *locus* ubi beneficium ctum est, et describantur *dos* benefici ac *jura* et *onera* neficiarii ». — *Cod., c. 1418*.

a) Ante erectionem beneficii « *vocentur* et *audiantur*, qui sint, ii quorum interest ». — *Cod., c. 1416*.

b) In limine fundationis « fundator potest, de consu Ordinarii, *conditiones* etiam juri communi contrarias ponere, dummodo sint honestæ et naturæ beneficii ne ugnent ». — *Cod., c. 1417*, § *1*.

c) Conditiones semel admissæ « *supprimi* aut *immu-* ab Ordinario loci valide nequeunt, nisi agatur de muionibus Ecclesiæ *favorabilibus* et accedat consensus us fundatoris, vel, si agatur de jure patronatus, pani ». — *Ibid.*, § *2*.

d) « Beneficia curata ab Ordinariis in non curata *coni* nequeunt, nec beneficia religiosa in sæcularia, nec ularia in religiosa. » — *Cod., c. 1430*, § *1*.
contrario « possunt beneficia *simplicia* ab Ordinariis rum in *curata* converti, dummodo ne obstent condies a fundatore expressæ ». — *Ibid.*, § *2*.

1527. **V. De unione, divisione et dismembratione eficiorum**, *Cf., ubi de erectione parœciarum, num. 891*,

§ II. De beneficiorum collatione

1528. **I.** « **Jus Romano Pontifici est beneficia in unia Ecclesia conferendi, eorumque collationem sibi reservandi.** » — *Cod., c. 1431*. — *Cf. Tract. de Rom. tif., ubi de Primatu*.
eneficia *Sedi Apostolicæ* reservata « ab inferioribus lide conferuntur ». — *Cod., c. 1434*.

a) Præter omnia beneficia consistorialia, et omnes dignitates ecclesiarum cathedralium et collegiatarum ad normam can. 396, § 1, « sunt *reservata Sedi Apostolicæ*, quanquam vacanti, sola beneficia quæ infra memorantur :

» 1° Omnia beneficia, etiam curata, quæ vacaverint per obitum, promotionem, renuntiationem vel translationem S. R. E. Cardinalium, Legatorum Romani Pontificis, officialium majorum Sacrarum Congregationum, Tribunalium et Officiorum *Romanæ Curiæ* et Familiarium, etiam honoris tantum, Summi Pontificis, tempore vacationis beneficii ;

» 2° Quæ, fundata extra Romanam Curiam, vacaverint per beneficiarii obitum *in ipsa Urbe ;*

» 3° Quæ invalide ob *simoniæ* vitium collata fuerint ;

» 4° Denique beneficia quibus Romanus Pontifex, per se vel per delegatum, *manus apposuit* his qui sequuntur modis : si electionem ad beneficium irritam declaraverit, vel vetuerit electores ad electionem procedere ; si renuntiationem admiserit ; si beneficiarium promoverit, transtulerit, beneficio privaverit ; si beneficium in commendam dederit. » — *Cod., c. 1435, § 1.*

b) At nunquam sunt reservata, nisi id expresse dicatur, « beneficia *manualia* aut *juris patronatus* laicalis vel mixti ». — *Ibid., § 2.*

c) Quod attinet ad collationem beneficiorum quæ *Romæ* fundata sint, « leges peculiares de eisdem vigentes serventur ». — *Ibid., § 3.*

1529. **II. Nativo jure Episcopi et alii locorum Ordinarii beneficia conferunt**, cum ad eorum collationem in proprio territorio « habeant intentionem in jure fundatam ». — *Cod., c. 1432, § 1.*

a) « Conferre beneficia nequit *Vicarius Generalis* sine speciali mandato ;

» *Vicarius* autem *Capitularis*, nec parœcias vacantes nisi ad normam can. 455 (nempe si sedes ab anno saltem vacaverit), neque alia beneficia perpetua liberæ collationis. » — *Ibid., § 2.*

b) Si Ordinarius *intra semestre* ab habita certa vacationis notitia beneficium non contulerit, « hujus collatio *devolvitur* ad Sedem Apostolicam, salvo præscripto can.

58 » (scilicet nisi peculiaria locorum ac personarum adncta collationem differendam suadeant). — *Ibid.*, § *3.*

c) Beneficium ecclesiasticum « clerico *invito*, et prosionem non expresse acceptanti, valide conferri nequit ». - *Cod.*, *c. 1436.*

d) « Nemo potest beneficium *sibi* ipse conferre. » — *od.*, *c. 1437.*

1530. **III. Plura beneficia incompatibilia** nullus clecus *acceptare* et *retinere* potest « sive in titulum sive in mmendam perpetuam ». — *Cod.*, *c. 1439*, § *1.*

a) Incompatibilia sunt « non solum duo beneficia iorum onera universa idem beneficiarius per se implere mul *nequeat*, sed etiam duo beneficia quorum alterutrum l honestam ipsius sustentationem *sufficiat* ». — *Ibid.*, *2. — Cf. n. 304.*

b) « Clericus qui, assecutus pacificam possessionem ficii vel beneficii cum priore incompatibilis, prius quoque *inere* præsumpserit, utroque *privatus* ipso jure exsist. » — *Cod.*, *c. 2396.*

1531. **IV.** « **Beneficia ecclesiastica sine deminutione nferantur.** » — *Cod.*, *c. 1440.*

a) Ideo « tanquam *simoniacæ* reprobantur deducnes ex fructibus, compensationes ac solutiones a cleo in actu provisionis faciendæ, quæ collatori, patrono isve cedant ». — *Cod.*, *c. 1441.*

b) Beneficiis quibuslibet nequeunt Ordinarii locon « *pensiones perpetuas* aut temporarias imponere quæ vitam *pensionarii* durent ; sed possunt, dum benefim conferunt, ex justa causa in ipso collationis actu primenda, eisdem imponere pensiones *temporarias* quæ ent ad vitam *beneficiarii*, salva huic congrua portione ». *Cod.*, *c. 1429*, § *1.*

c) Beneficiis autem *parœcialibus* « non possunt, i in commodum parochi vel vicarii ejusdem parœciæ nunere *abeuntis*, imponere pensiones, quæ tamen ne

excedant *tertiam partem* reditus parœciæ, quibusvis deduc tis expensis et incertis reditibus ». — *Ibid.*, § *2.*

d) Pensiones beneficiis sive a Romano Pontific sive ab aliis collatoribus impositæ « cessant *morte pen sionarii*, qui tamen nequit eas *alienare* nisi id express concessum sit ». — *Ibid.*, § *3.*

1532. **V. Omnia beneficia sæcularia « ad vitam be neficiarii conferenda sunt**, nisi aliud ferat vel lex funda tionis, vel consuetudo immemorabilis, vel peculiare indu tum ». — *Cod.*, *c. 1438.*

« Beneficia *sæcularia* nonnisi clericis e clero sæculari conferend sunt; *religiosa*, sodalibus illius religionis ad quam beneficia pert nent. » — *Cod.*, *c. 1442.*

1533. **VI. Collatio seu institutio canonica, jus tribu capiendæ possessionis beneficii** ; possessionem autem, cu *quid facti* sit, oportet de facto et corporaliter apprehend

a) Nemo possessionem beneficii sibi collati, « au *propria auctoritate* capiat, aut non emissa *fidei profe sione* si agatur de beneficiis pro quibus hæc fidei professi præscripta sit ». — *Cod.*, *c. 1443*, § *1.*

b) Si agatur de beneficiis non consistorialibu « missio in possessionem, seu institutio corporalis, *a loci Ordinarium spectat*, qui ad id alium ecclesiasticu virum *delegare* poterit ». — *Ibid.*, § *2.*

c) Missio in beneficii possessionem fiat « secundu modum *jure peculiari* præscriptum, vel *legitima consu tudine* receptum, nisi justa ex causa Ordinarius ab e modo seu ritu expresse in scriptis *dispensaverit* ; quo i casu hæc dispensatio locum tenet captæ possessionis ». — *Cod.*, *c. 1444.*

1534. **VII. Beneficium ex legitima præscriptione o tinet clericus** « si probaverit se in ejusdem beneficii po sessione pacifice per *integrum triennium* fuisse *bona fid* etsi forte cum titulo invalido, dummodo absit simonia — *Cod.*, *c. 1446.*

§ III. De jure patronatus

1535. I. **Jus patronatus est** « summa *privilegiorum*, ım quibusdam *oneribus*, quæ, ex Ecclesiæ concessione, ›mpetunt fundatoribus catholicis ecclesiæ, cappellæ aut ›neficii, vel etiam eis qui ab illis causam habent ». — *od., c. 1448.*

a) Jus patronatus est :

« 1° *Reale*, vel *personale*, prout alicui rei cohæret, vel directe ad rsonam spectat ;

» 2° *Ecclesiasticum*, *laicale*, *mixtum*, prout titulus, quo quis re patronatus potitur, est ecclesiasticus, vel laicalis, vel mixtus ;

» 3° *Hereditarium*, *familiare*, *gentilitium*, *mixtum*, prout tran- ad heredes, vel ad eos qui de familia aut gente sunt fundatoris, l ad eos qui simul sunt heredes et de familia vel gente fundato- ». — *Cod., c. 1449.*

b) « *Uxor* per seipsam jus patronatus exercet, *minores* per rentes aut per tutores ; quod si parentes vel tutores *acatholici* t, jus patronatus interim suspensum manet. » — *Cod., c. 1456.*

c) *Privilegia patronorum* sunt :

« 1° *Præsentandi* clericum ad ecclesiam vacantem vel beneficium cans ;

» 2° Salva exsecutione onerum et honesta beneficiarii sustenta- ne, *alimenta* ex æquitate obtinendi ex ecclesiæ vel beneficii redi- us, si qui supersint, quoties patronus *ad inopiam* nulla sua lpa redactus fuerit, etiamsi ipse juri patronatus renuntiaverit in mmodum Ecclesiæ, vel, pensio in limine fundationis ipsi patrono erit reservata quæ ad sublevandam ejus inopiam non sufficiat ;

» 3° Habendi, si ita ferant legitimæ locorum consuetudines, in patronatus ecclesia, *stemma* gentis vel familiæ, *præcedentiam* te ceteros laicos in processionibus vel similibus functionibus, *di- iorem sedem* in ecclesia, sed extra presbyterium et sine balda- ino ». — *Cod., c. 1455.*

1536. **II.** « **Nullum patronatus jus ullo titulo cons- ui in posterum valide potest.** » — *Cod., c. 1450, § 1.*

a) « Loci autem Ordinarius potest :

» 1° Fidelibus qui, ex toto vel ex parte, ecclesias exstru- rint, vel beneficia fundaverint, *spiritualia suffragia*,

eorum liberalitati proportionata, concedere, vel ad tem-pus, vel etiam in perpetuum ;

» 2° Fundationem beneficii admittere ea adjecta condi-tione ut beneficium *prima vice* conferatur clerico fundatori vel alii clerico a fundatore designato. » — *Cod., c. 1450, § 2*

b) Et « curent locorum Ordinarii ut patroni, *loco juris præsentandi*, spiritualia suffragia, etiam perpetua, pro se suisve acceptent ». — *Cod., c. 1451, § 1.*

c) » Si patroni id noluerint, eorum jus patronatus canonibus 1453-1470 regatur. » — *Ibid., § 2.* — *Cf. Cod. loc. cit.*

§ IV. De juribus et obligationibus beneficiariorum

1537. **I. Capta legitime beneficii possessione**, quilibet beneficiarius « omnibus *juribus* fruitur tam *temporalibus* quam *spiritualibus* quæ beneficio adnexa sint ». — *Cod., can. 1472.*

Si, ad beneficium obtinendum, susceptio alicujus *ordinis* requi-ratur, « beneficiarius talem ordinem ante beneficii collationem jam receperit oportet ». — *Cod., c. 1474.*

1538. **II. Triplici obligationum genere** tenentur qui-cumque in sacris canonibus beneficiariorum nomine ve-niunt.

Primum genus complectitur obligationes quibus tenen-tur ut *clerici* ; — secundum obligationes quæ universim e *beneficio* oriuntur ; — tertium obligationes quas adim-plere debent vi *peculiaris muneris* quod exercent.

De obligationibus quibus ut *clerici* tenentur, egimus in Tractatu *De clericis*, ubi *de vita et honestate clericorum*. — Ea quæ respi-ciunt peculiare officium *Episcopi*, *Parochi*, etc., suo loco proposita sunt. — Superest ut dicamus de alio genere obligationum quæ ge-neratim e *beneficio* oriuntur.

1539. **III. Beneficiarius « tenetur canonicas horas quotidie recitare** ». — *Cod., c. 1475, § 1.* — *Cf. Pii V const. Ex proximo, 20 sept. 1571.*

a) Si, nullo legitimo detentus impedimento, obliga-tioni recitandi horas canonicas non satisfecerit, « *fructus*

o rata omissionis *non facit suos*, eosque fabricæ ecclesiæ t Seminario diœcesano tradat, vel in pauperes eroget ». *Ibid,. § 2.*

b) Beneficiarius qui, præter onus recitandi officii, habet etiam *a sustinenda onera* beneficio adnexa, ut sunt Episcopi, paro-i, etc., si, legitime non impeditus, omittat, ex. gr. totum officium ius diei, non tenetur *omnes fructus* hujus diei restituere ; sed n partem retinere potest quæ aliis oneribus respondet. — Ita erpretantur communiter bullam Pii V. — *Cf. S. Lig., lib. 3, m. 673.*

1540. **IV. Ut beneficii curator,** beneficiarius « bona l suum beneficium pertinentia administrare debet ad rmam juris ». — *Cod., c. 1476, § 1.*

a) Si *negligens* aliove modo in culpa fuerit, « *damna sarcire* beneficio debet, atque ad ea compensanda ab Or-nario loci compellendus est ;

» Et, si sit *parochus*, a parœcia amoveri poterit ad nor-am can. 2147, sq. ». — *Ibid., § 2. — Cf. n. 1158, sq.*

b) « Sumptus ordinario modo connexi cum bono-m beneficialium *administratione* et fructuum percep-ne, a beneficiario ferendi sunt. » — *Cod., c. 1477, § 1.* *Minores reparationes* quæ ipsi incumbunt « beneficia-s quamprimum perficiat, ne majorum necessitas enas-tur ». — *Ibid., § 3.*

c) Impensæ pro *extraordinariis* domus beneficialis parationibus, « ab iis ferendæ sunt quibus *onus refi-ndi* beneficialem ecclesiam incumbit, nisi fundationis bulæ aut legitimæ conventiones et consuetudines aliud veant ». — *Ibid., § 2.*

d) In *locatione* bonorum beneficialium « *anticipatæ lutiones* ultra semestre prohibentur sine licentia Ordina-loci, qui, in casibus extraordinariis, congruis præscrip-nibus caveat ne talis locatio in damnum vergat loci aut successorum in beneficio ». — *Cod., c. 1479.*

e) Ordinarius loci « obligatione tenetur *advigilandi*, am per vicarios foraneos, ut beneficialia bona conser-ntur et rite administrentur ». — *Cod., c. 1478.*

1541. V. **Fructibus beneficialibus qui ad ejus honestam sustentationem sint necessarii,** quilibet beneficiarius « libere uti frui potest ». — *Cod., c. 1473.*

a) Nam « qui in sacrario operantur, quæ de sacrario sunt edunt ; et qui altari deserviunt, cum altari participant. Ita et Dominus ordinavit iis qui Evangelium annuntiant, de Evangelio vivere ». — *I Cor.*, IX, *13, 14.* — *Cf. Bened. XIV, De syn., lib. 8, cap. 2.*

b) Eodem *jure* fruitur beneficiarius etsi « *alia bona* non beneficialia habeat » unde sudficienter sibi providere possit ; æquum est enim ut nemo cogatur « *militare suis stipendiis* ». — *Cod., ibid.* ; — *I Cor.*, IX, *7.*

c) Quæ autem *requirantur* ad honestam clerici sustentationem, et quæ *superflua* censeantur, non potest certis regulis præfiniri. Congrua sustentatio non eadem in singulis requirit : ratio habenda est *qualitatis beneficii*, *usus regionis*, *conditionis personæ ;* alia parocho, alia Episcopo onera incumbunt.

1542. **VI. Obligatione autem tenetur « impendendi superfluos pro pauperibus aut piis causis,** salvo præscripto can. 239, § 1, n. 19 » quod Cardinales eximit ab hac obligatione. — *Cod., c. 1473.* — *Cf. Trid.*, XXV, *1, de ref.*

a) An ex stricta *justitia*, an ex lege *caritatis* et misericordiæ, an ex virtute *religionis*, an denique ex positivo tantum Ecclesiæ *præcepto* oriatur hujusmodi obligatio, disputant canonistæ. — *Cf. Ben. XIV, De syn., lib. 7, cap. 2.*

b) Si quis *parce vivendo* peculium sibi comparaverit aliquid subtrahendo ex iis quæ ex reditibus ecclesiasticis destinantur ad honestam vitæ sustentationem, poterit de iis *libere* disponere. Nam, si jure potuisset ea in proprios usus absumere, eo ipso hæc bona censentur in ejus dominium transiisse.

Caveant tamen clerici ab *avaritia.* « Avaro nihil est scelestius.... Nihil est iniquius quam amare pecuniam ; hic enim et animam suam venalem habet. » — *Eccli.*, X, *9, 10.*

§ V. De vacatione beneficiorum

1543. **I. Beneficium vacat duobus modis** : aut *volun-*
'ate propria, aut *necessitate.*

Primo modo beneficia vacant, dum libera beneficiarii
voluntate *resignantur* vel *permutantur* ; secundo modo
vacant, dum, ob *mortem*, aut in *pœnam*, invitis possesso-
ribus, amittuntur. — *Cf. n. 317, sq.*

1544. **II. Annui reditus beneficii inter successorem**
et antecessorem ejusve heredes, in casu obitus, « *pro rata*
emporis quo beneficio uterque deservierit, distribuan-
ur, omnibus proventibus et oneribus currentis anni com-
outatis, nisi *legitima consuetudo*, aut *peculiaria statuta*
ite approbata, alium justæ compositionis modum induxe-
int ». — *Cod., c. 1480.*

1545. **III. Fructus beneficii vacantis**, deductis cujus-
ibet generis expensis, et servato præscripto can. 472 de
arte Vicario œconomo assignanda, « pro altera dimidia
arte accrescunt *doti beneficii* vel massæ communi, pro
ltera cedunt *fabricæ ecclesiæ* seu sacrario, salva legitima
onsuetudine qua fructus omnes in bonum commune
ioeceseos erogentur ». — *Cod., c. 1481.*

1546. **IV. Quod ad mediam annatam, quam vocant,**
ttinet, « ea, ubi viget, retineatur, et *peculiaria statuta*
c *laudabiles consuetudines* in unaquaque regione circa
am vigentes serventur ». — *Cod., c. 1482.*



TRACTATUS XI

DE JUDICIIS



De Ecclesiæ potestate judiciaria ejusdemque objecto, et de modo procedendi in nonnullis expediendis negotiis, vel sanctionibus pœnalibus applicandis, jam suo loco diximus. — *Cf. n. 180, sq.* Superest ut ordinem in judiciis ecclesiasticis servandum, ad tramitem novi Codicis exponamus.

CAPUT I

DE TRIBUNALIUM ECCLESIASTICORUM ORDINATIONE

Ubi : de foro competenti ; — de variis tribunalium gradibus et speciebus ; — de tribunalium constitutione ; — et de disciplina in tribunalibus servanda.

ARTICULUS I

DE FORO COMPETENTI

Cum, excepto Romano Pontifice, judex ecclesiasticus potestatem non habeat *quaslibet* causas dirimendi, sed *certas* dumtaxat quæ ipsius jurisdictioni subjacent, necessarium est inquirere quod sit, pro causarum ad forum ecclesiasticum pertinentium varietate, tribunal adeundum, seu *quis judex* sit competens.

1547. **I. Ob primatum Romani Pontificis :**

a) « Integrum est cuilibet fideli, in toto orbe catholico, causam suam, sive *contentiosam* sive *criminalem*, in quovis judicii gradu, et in quovis litis statu, cognoscen-

dam ad Sanctam Sedem deferre, vel apud eandem introducere ». — *Cod., c. 1569, § 1.*

Recursus tamen ad Sedem Apostolicam interpositus « non suspendit, excluso casu *appellationis*, exercitum jurisdictionis in judice qui causam jam cognoscere cœpit ; quique idcirco poterit judicium prosequi usque ad definitivam sententiam, nisi constiterit Sedem Apostolicam causam ad se advocasse ». — *Ibid.*, § *2.*

b) « *Ipsius Romani Pontificis* dumtaxat jus est judicandi :

» 1° Eos qui *supremum* tenent populorum principatum, horumque filios ac filias, eosve quibus jus est proxime succedendi in principatum ;

» 2° Patres *Cardinales* ;

» 3° Legatos Sedis Apostolicæ, et *in criminalibus Episcopos*, etiam titulares. » — *Cod., c. 1557, § 1.*

c) « *Tribunalibus* vero Sedis Apostolicæ reservatur judicare :

» 1° Episcopos residentiales *in contentiosis*, salvo præscripto can. 1572, § *2* (*cf. n. 668, b*) ;

» 2° Diœceses aliasve personas morales ecclesiasticas quæ Superiorem *infra Romanum Pontificem* non habent, uti religiones exemptas, Congregationes monasticas, etc. » — *Ibid.*, § *2.*

d) « Alias causas quas Romanus Pontifex ad suum *advocaverit* judicium, videt judex quem ipsemet Romanus Pontifex designaverit. » — *Ibid.*, § *3.*

In causis Sedi Apostolicæ reservatis, aliorum judicum incompetentia est *absoluta.* In aliis causis incompetentia judicis cui nullus titulus suffragatur, dicitur *relativa.* — *Cod.*, *c. 1558 ; et 1559*, § *2.*

1548. **II. Ratione domicilii vel quasi-domicilii** « quilibet conveniri potest coram Ordinario loci ». — *Cod., can. 1561, § 1.*

Unde, quamvis competens etiam esse aliquoties possit judex loci in quo factus *contractus*, vel patratum *delictum* fuit, vel sita est res de qua lis movetur, hoc tamen non impedit quin *simul* et *cumulative* tunc competens sit judex *domicilii*, et coram ipso reum convenire possit actor, si malit.

Sed « ratione *præventionis*, cum duo vel plures judices æque competentes sunt, ei jus est causam cognoscendi qui prius citatione reum legitime convenit ». — *Cod., c. 1568.*

a) Ordinarius domicilii vel quasi-domicilii « jurisdictionem in subditum, quamvis *absentem*, habet ». — *Cod., can. 1561, § 2.*

Ideo, etiamsi reus in loco sui domicilii non exsistat, potest tamen citari *absens*, et, si *contumaciter* non compareat, sententia pronuntiari.

b) « *Vagus* proprium forum habet in loco ubi actu commoratur; *religiosus* in loco domus suæ. » — *Cod., can. 1563.*

1549. **III. Ratione rei sitæ** pars conveniri potest « coram *Ordinario loci* ubi res litigiosa sita est, quoties actio in *rem* directa sit ». — *Cod., c. 1564.*

Equidem, in tali loco *multo facilius* documenta necessaria et probationes haberi possunt, et facilior item est exsecutio sententiæ.

1550. **IV. Ratione contractus** pars conveniri potest « coram Ordinario loci in quo contractus *initus* est vel *adimpleri* debet ». — *Cod., c. 1565, § 1.*

a) Revera, nisi competens esset judex ordinarius loci in quo initur contractus, gravia sequerentur *incommoda*. Tunc enim creditores debitorem convenire non possent nisi coram judice illius territorii in quo is domicilium habet : quod nonnisi multis cum *difficultatibus* et *sumptibus* fieri posset, cum sæpe debitoris domicilium a contractus loco valde dissitum sit.

Præterea, in loco contractus multo facilius *constare* potest, tum de contractu ipso, tum de sollemnitatibus in eo adhibitis.

b) « In actu autem contractus permittitur contrahentibus, obligationis declarandæ, urgendæ vel implendæ gratia, *locum eligere* in quo etiam absentes citari et conveniri possint. » — *Ibid., § 2.*

1551. **V. Ratione delicti** reus « forum sortitur in loco patrati delicti ». — *Cod., c. 1566, § 1.*

« Licet post delictum reus e loco *discesserit*, judex loci jus habet illum citandi ad comparendum, et sententiam in eum ferendi. » — *Ibid., § 2.*

Hoc suadet *ratio boni publici :* tum quia in loco ipso commissi facinoris facilius haberi possunt, circa factum et ejus circumstan-

tias, *probationes* et *testimonia ;* tum quia *scandalum* compensandum est vindicta publica *in ipsa regione* ubi crimen patratum est.

1552. **VI. Ratione connexionis** seu continentiæ « ab *uno eodemque judice* cognoscendæ sunt causæ inter se connexæ, nisi legis præscriptum obstet ». — *Cod., c. 1567.*

Idque jure statutum est, tum ut parcatur *sumptibus*, tum ut evitetur inconveniens illud quod oriri posset si unus judex sic, alius aliter de personalibus actionibus *judicaret ;* tum demum, quia judex qui de una causa cognovit, jam est instructus ad *expeditiorem* alterius tractationem. — *Cf. De Angelis, in tit. De foro competenti.*

1553. **VII.** « **Forum necessarium habent** :

» 1° Actiones de *spolio*, coram Ordinario loci rei sitæ ;

» 2° Causæ respicientes *beneficium*, quamvis non residentiale, coram Ordinario loci beneficii ;

» 3° Causæ quæ versantur circa *administrationem*, coram Ordinario loci ubi administratio gesta est ;

» 4° Causæ quæ respiciunt *hereditates*, aut *legata pia*, coram Ordinario loci domicilii testatoris, nisi agatur de mera exsecutione legati, quæ videnda est secundum ordinarias competentiæ normas. » — *Cod., c. 1560.*

1554. **VIII.** « **Actor sequitur forum rei** ; quod si reus *multiplex* forum habeat, optio fori actori conceditur. » — *Cod., c. 1559, § 3.*

ARTICULUS II

DE VARIIS TRIBUNALIUM GRADIBUS ET SPECIEBUS

Exceptis causis Sedi Apostolicæ *reservatis* aut ad eandem *advocatis*, ceteræ omnes cognoscuntur a diversis tribunalibus de quibus infra.

« Quodlibet tamen tribunal, quod attinet ad partium et testium examen aut citationem, documentorum vel rei controversæ inspectionem, decretorum intimationem aliaque hujusmodi, jus habet *in auxilium vocanti* aliud tribunal, quod normas pro singulis actibus jure præscriptas servare debet. » — *Cod., c. 1570.*

1555. **I. Judex primæ instantiæ**, in unaquaque diœcesi, pro omnibus causis a jure expresse non exceptis, est *loci Ordinarius* qui judiciariam potestatem ipse *per se*, vel *per alios* exercere potest. — *Cod., c. 1572.* — *Cf. num. 669, sq. ubi de Officiali et judicibus synodalibus.*

1556. **II. « A tribunali Episcopi Suffraganei appellatur ad Metropolitam.** » — *Cod., c. 1594, § 1.*

a) A causis in *prima instantia* pertractatis coram *Metropolita*, « fit appellatio ad loci Ordinarium quem ipse Metropolita, probante Sede Apostolica, semel pro semper designaverit ». — *Ibid., § 2.*

b) Pro causis primum agitatis coram Archiepiscopo qui *caret Suffraganeis*, vel coram loci Ordinario immediate *Sedi Apostolicæ* subjecto, « fit appellatio ad Metropolitam de quo in can. 285 », scilicet qui semel pro semper, prævia Sedis Apostolicæ approbatione, electus est. — *Ibid., § 3.*

c) Tribunal appellationis « *eodem modo* quo tribunal primæ instantiæ constitui debet ; et *eædem regulæ*, accommodatæ ad rem, in causæ discussione servandæ sunt ». — *Cod., c. 1595.*

d) Si *collegialiter* causa in prima instantia cognita fuerit, « etiam in gradu appellationis collegialiter nec a minore judicum numero definiri debet ». — *Cod., c. 1596.*

e) » Qui causam vidit in *uno judicii gradu*, nequit eandem causam in alio judicare. » — *Cod., c. 1571.*

1557. **III.** « **Romanus Pontifex** pro toto orbe catholico, ad normam can. 1569, judex est supremus, qui vel ipse *per se* jus dicit, vel per *tribunalia* ab ipso constituta, vel per judices a se *delegatos*. » — *Cod., c. 1597.*

Ordinaria Sedis Apostolicæ tribunalia sunt *Sacra Romana Rota* et *Signatura Apostolica*, de quibus *cf. n. 548, sq.*

1558. **IV. Delegati judices** « servare tenentur regulas statutas in can. 199-207, 209 ». — *Cod., c. 1606.* — *Cf., ubi de Jurisd. deleg., n. 330, sq.*

a) Judex a *Sancta Sede* delegatus « uti potest minis-

s constitutis in Curia diœcesis in qua judicare debet ; l potest etiam *alios quoscunque* maluerit eligere et assuere, nisi in delegationis rescripto aliud cautum sit ». — *d., c. 1607, § 1.*

b) Judices vero ab *Ordinariis locorum* delegati « uti bent ministris Curiæ *diœcesanæ*, nisi Episcopus, in quo peculiari casu, ob gravem causam, proprios et traordinarios ministros constituendos decreverit ». — *id., § 2.*

ARTICULUS III

DE TRIBUNALIUM CONSTITUTIONE

De *Officiali* ab Episcopo eligendo, qui potestatem *ordiriam* judicandi habeat, et de *judicibus synodalibus*, cf., i de potestate Episcopi judiciaria, *n. 669, sq.*

1559. **I. Unum aut plures Auditores**, seu actorum *structores*, potest Ordinarius, « sive stabiliter, sive pro rta aliqua causa constituere ». — *Cod., c. 1580, § 1.*

a) Judex auditorem eligere potest « tantummodo pro *usa* quam cognoscit, nisi Ordinarius jam providerit ». — *id., § 2.*

b) Auditores pro tribunali *diœcesano*, « quantum ri potest, deligantur ex judicibus synodalibus ; pro trinali vero *religiosorum*, deligendi semper sunt ex alumnis sdem religionis, ad normam constitutionum ». — *Cod., n. 1581.*

c) Eorum est « testes citare et audire, aliaque acta liicialia instruere secundum *tenorem mandati*, non autem ntentiam definitivam ferre ». — *Cod., c. 1582.*

d) Auditor « in quovis litis momento ab officio *removi* potest ab eo qui eundum elegit, justa tamen de causa, citra partium præjudicium ». — *Cod., c. 1583.*

e) « Tribunalis collegialis præses debet unum de licibus collegii *ponentem* seu *relatorem* designare, qui cœtu judicum de causa referat et *sententias* in scriptis

redigat ; et ipsi idem præses potest alium ex justa cau
substituere. » — *Cod., c. 1584.*

1560. **II.** « **Cuilibet processui interesse oportet not rium**, qui *actuarii* officio fungatur ; adeo ut *nulla* habea tur acta si actuarii manu non fuerint exarata, vel salte ab eo subscripta. » — *Cod., c. 1585, § 1.*

« Quare judex, antequam causam cognoscere incipia in actuarium assumere debet unum e *notariis* legitin constitutis, nisi ipse Ordinarius aliquem pro ea cau jam designaverit. » — *Ibid., § 2.*

1561. **III.** « **Constituantur in diœcesi promotor ju titiæ et defensor vinculi** ; ille pro causis, tum *contentios* in quibus bonum publicum, Ordinarii judicio, in discrime vocari potest, tum *criminalibus* ; iste pro causis in quib agitur de vinculo sacræ *ordinationis* aut *matrimonii.* » — *Cod., c. 1586.*

a) « In causis in quibus eorum præsentia requiritu promotore justitiæ aut vinculi defensore non citato, ac *irrita* sunt, nisi ipsi, etsi non citati, revera interfuerint. — *Cod., c. 1587, § 1.*

Si legitime citati aliquibus actibus *non interfuerint*, « acta q dem valent, verum postea eorum examini subjicienda omnino su ut ea omnia, sive voce sive scriptis, possint animadvertere et p ponere quæ necessaria aut opportuna judicaverint ». — *Ibid.*, §

b) « *Eadem persona* officium promotoris justit et defensoris vinculi gerere potest, nisi multiplicitas neg tiorum et causarum id prohibeat. » — *Cod., c. 1588, §*

Promotor et defensor « constitui possunt, tum ad *universitat* causarum, tum pro *singulis* causis ». — *Ibid.*, § *2.*

c) « Ordinarii est promotorem justitiæ et vinculi d fensorem *eligere*, qui sint sacerdotes integræ famæ, jure canonico doctores vel ceteroqui periti, ac prudent et justitiæ zelo probati. » — *Cod., c. 1589, § 1.*

In tribunali *religiosorum* « promotor justitiæ sit præterea eju dem religionis alumnus ». — *Ibid.*, § *2.*

d) Promotor justitiæ et vinculi defensor electi

iversitatem causarum « a munere non cessant, *sede* iscopali *vacante*, nec a Vicario Capitulari possunt removeri ; adveniente autem novo Prælato, indigent confirmatione ». — *Cod.*, *c. 1590*, § *1.*

« Justa tamen intercedente causa, Episcopus eos *removere* potest. » — *Ibid.*, § *2.*

1562. **IV. Ad acta judicialia intimanda**, « nisi alia sit obata tribunalis consuetudo, constituantur *cursores*, re pro omnibus causis, sive pro causa peculiari ; item *paritores*, ad sententias ac decreta judicis, eo committe, exsecutioni mandanda ». — *Cod.*, *c. 1591*, § *1.*

« Acta quæ hi confecerint, *publicam fidem* faciunt. » — *d.*, *c. 1593.*

Laici ipsi sint, nisi prudentia in aliqua causa suadeat ut ecclestici ad id muneris assumantur.

» Quod vero ad eorum nominationem, suspensionem et revocation attinet, eædem serventur regulæ quæ pro *notariis* can. 373 tutæ sunt. » — *Cod.*, *c. 1592.* — *Cf. n. 845.*

Eadem persona *utroque officio* (cursoris et apparitoris) defungi test. » — *Cod.*, *c. 1591*, § *2.*

ARTICULUS IV

DE DISCIPLINA IN TRIBUNALIBUS SERVANDA

1563. **I.** « **Judex antequam aliquem ad suum trahat bunal et judicaturus sedeat, videat utrum ipse sit comtens, necne.** » — *Cod.*, *c. 1609*, § *1.*

« Eodemque modo antequam aliquem *ad agendum adttat*, cognoscere tenetur num is in judicio possit jure nsistere. » — *Ibid.*, § *2.*

« Non est tamen necesse ut de his referatur in actis. » *Ibid.*, § *3.*

a) Si *exceptio* proponatur contra judicis competenm, « hac de re *ipse judex* videre debet ». — *Cod.*, *can. 10*, § *1.*

In casu exceptionis de incompetentia *relativa*, « si dex se competentem pronuntiet, ejus decisio *non admit* appellationem ». — *Ibid.*, § *2.*

b) Quod si judex se *incompetentem* declaret, « par quæ se gravatam reputat, potest intra decem dierun spatium *appellationem* ad superius tribunal interponere » — *Ibid.*, § *3.*

c) « Judex quovis in stadio causæ se absolute incom petentem agnoscens, suam incompetentiam declarar tenetur. » — *Cod.*, *c. 1611.*

1564. **II. Judex cognoscendam ne suscipiat causar in qua aliquid ipsius intersit** « ratione *consanguinitati* vel *affinitatis* in quolibet gradu lineæ rectæ, et in prim et secundo gradu lineæ collateralis, vel ratione *tutelæ* e curatelæ, intimæ vitæ consuetudinis, magnæ *simultati* vel *lucri* faciendi aut *damni* vitandi », vel causam « i quo antea *advocatum* aut *procuratorem* egerit ». — *Cod* *can. 1613*, § *1.*

In iisdem rerum adjunctis « ab officio suo abstiner debent justitiæ promotor et defensor vinculi ». — *Ibid* § *2.*

1565. **III. Cum judex, etsi competens, a parte recu satur ut suspectus,** « hæc exceptio, si proponatur contr judicem delegatum in causa unicum, vel contra colle gium, vel majorem delegatorum judicum partem, def nienda est a *delegante* ;

» Si contra unum vel alterum ex pluribus judicibus dele gatis, etsi Collegii præsidem, a *ceteris judicibus delegati* et non suspectis ;

» Si contra Auditorem Sacræ Rotæ, a *Signatura Apos tolica* ad normam can. 1603, § 1, n. 2 ;

» Si contra Officialem, ab *Episcopo* ; si contra audito rem, *a judice principali* ». — *Cod.*, *c. 1614*, § *1.*

a) Si ipsemet *Ordinarius* sit judex, et contra ipsum excepti suspicionis opponatur, « vel abstineat a judicando, vel quæstioner suspicionis definiendam committat judici immediate superiori ». — *Ibid.*, § *2.*

b) Si exceptio suspicionis opponatur contra promotorem just tiæ, defensorem vinculi, aut alios *tribunalis administros*, « de ha

ceptione videt præses in tribunali collegiali, vel ipse judex si unis sit ». — *Ibid.*, § *3.*

c) Si judex unicus, aut aliquis vel etiam omnes judices qui trinal collegiale constituunt *suspecti* declarentur, « *personæ* mutari bent, non vero judicii gradus ». — *Cod., c. 1615*, § *1.*

« Ordinarii autem est, in locum judicum qui suspecti declarati nt, alios a suspicione immunes subrogare. » — *Ibid.*, § *2.*

d) Quod si *ipsemet Ordinarius* declaratus fuerit suspectus, dem peragat judex immediate superior ». — *Ibid.*, § *3.*

e) « Exceptio suspicionis *expeditissime* definienda est, auditis rtibus, promotore justitiæ vel vinculi defensore, si intersint, nec ipsos suspicio cadat.» — *Cod., c. 1616.*

1566. **IV. « In negotio quod privatorum solummodo terest,** judex procedere potest dumtaxat ad *instantiam* artis ; sed, in delictis, et in iis quæ publicum Ecclesiæ onum aut animarum salutem respiciunt, etiam *ex offio.* » — *Cod., c. 1618.*

a) « Si actor pro re sua *probationes*, quas afferre post, non afferat, vel reus *exceptiones* sibi competentes non pponat, judex ne suppleat. » — *Cod., c. 1619*, § *1.*

« Si vero agatur vel de *publico bono* vel de animarum lute, eas supplere potest et debet. » — *Ibid.*, § *2.*

b) « Cum judex prævidet actorem probabiliter *preturum esse* sententiam ecclesiasticam si forte hæc si sit contraria, et idcirco conventi juribus non satis nsultum iri, potest, ad ejusdem conventi instantiam, el etiam ex officio, actorem adigere ad *congruam caunem* præstandam pro ecclesiasticæ sententiæ observana. » — *Cod., c. 1626.*

1567. **V. « Judices et tribunalia curent ut quamprium, salva justitia, causæ omnes terminentur,** utque tribunali *primæ instantiæ* ultra biennium non protrantur, in tribunali vero *secundæ instantiæ* ultra annum. » - *Cod., c. 1620.*

Judices et tribunalia tenentur causas ad se delatas « *eo ordine* gnoscere quo fuerunt propositæ, nisi aliqua earum celerem præ

ceteris expeditionem *exigat*, quod quidem peculiari decreto a judice seu a tribunali statuendum est ». — *Cod.*, *c. 1627*.

1568. **VI. Jusjurandum de officio rite et fideliter implendo** « coram Ordinario, vel coram judice a quo electi sunt, vel coram viro ecclesiastico ab alterutro delegato », præstare debent, excepto Episcopo qui per se potestatem judiciariam exerceat, « omnes qui *tribunal constituunt* aut eidem *opem ferunt* » ;

« Idque ab initio suscepti officii, si sint *stabiles*, aut antequam causa agatur, si pro *peculiari* aliqua causa sint constituti. » — *Cod.*, *c. 1621*, § *1*.

a) « Etiam judex a Sede Apostolica delegatus, vel judex ordinarius in religione clericali exempta, idem jusjurandum præstare tenetur cum primum tribunal constituitur, adstante ipsius tribunalis notario, qui de præstito jurejurando actum redigat. » — *Ibid.*, § *2*.

b) Quotiescumque jusjurandum præstatur, sive a judicibus aut tribunalis administris, sive a partibus, testibus, peritis, « semper emitti debet præmissa *divini Nominis* invocatione ; et a sacerdotibus quidem *tacto pectore*, a ceteris fidelibus tacto Evangeliorum libro ». — *Cod.*, *c. 1622*, § *1*.

c) Judex partem, testem aut peritum ad jusjurandum recipiens « eum regulariter commonefaciat, tum de *sanctitate actus* et de gravissimo delicto quod admittunt jurisjurandi violatores, tum etiam de *pœnis* quibus obnoxii fiunt qui falsum in judicio jurati affirmant ». — *Ibid.*, § *2*.

d) « Jusjurandum secundum formulam a judice probatam præstari debet *coram eodem judice* aut ejus delegato, adstante utraque aut alterutra parte quæ interesse jusjurandi præstationi velit. » — *Ibid.*, § *3*.

1569. **VII. Ad secretum officii tenentur judices et tribunalis adjutores**, « in judicio *criminali* semper, in *contentioso* autem si ex revelatione alicujus actus processualis præjudicium partibus obvenire possit ». — *Cod.*, *can. 1623*, § *1*.

a) Tenentur etiam semper « ad inviolabile secretum servandum de *discussione* quæ in tribunali collegiali ante ferendam sententiam habetur, tum etiam de variis *suffragiis* et opinionibus ibidem prolatis ». — *Ibid.*, § *2*.

b) « Imo, quoties causæ vel probationum natura lis sit ut ex actorum vel probationum evulgatione iorum fama periclitetur, vel præbeatur ansa dissidiis, it scandalum aliudve id genus incommodum oriatur, dex poterit testes, peritos, partes earumque advocatos l procuratores, *jurejurando* adstringere ad secretum rvandum. » — *Ibid.*, § *3.*

1570. **VIII. Congruis pœnis puniri possunt a judice ficiales et adjutores qui officio suo defuerint.** — *Cod., n. 1625,* § *3.*

a) Ipsi judices qui, « cum certe et evidenter competentes sunt, reddere recusant, vel qui temere se competentes declarant, vel i ex culpabili negligentia aut dolo actum nullum cum aliorum trimento vel injustum ponunt, aut aliud litigantibus damnum erunt, *tenentur de damnis*, et ab Ordinario loci vel, si de Episoo agatur, a Sede Apostolica, ad instantiam partis, aut etiam ex icio, *congruis pœnis* pro gravitate culpæ puniri possunt, non clusa officii privatione ». — *Cod., c. 1625,* § *1.*

b) Judices qui « *secreti legem* violare vel acta secreta cum s quoquo modo communicare præsumpserint, *puniantur* mulcta uniaria aliisque pœnis, privatione officii non exclusa, pro diversa tus gravitate, salvis peculiaribus statutis quibus graviores pœnæ escribantur ». — *Ibid.*, § *2.*

c) Judex et omnes tribunalis administri, « occasione agendi icii, *munera* quævis acceptare prohibentur ». — *Cod., c. 1624.*

1571. **IX.** « **Fatalia legis** quæ dicuntur, idest termini rimendis juribus a *lege* constituti, prorogari non posnt. » — *Cod., c. 1634,* § *1.*

a) Termini autem judiciales et *conventionales*, « ante rum lapsum, poterunt, justa intercedente causa, a dice, auditis vel petentibus partibus, prorogari ». — *id.*, § *2.*

« Caveat tamen judex ne *nimis diuturna* lis fiat ex rogatione. » — *Ibid.*, § *3.*

b) « Si dies, pro actu judiciali indicta, sit *feriata*, nec in decreto icis dicatur expresse tribunal vacaturum nihilominus causis

cognoscendis, terminus intelligitur *prorogatus* ad primam sequentem diem non feriatam. » — *Cod., c. 1635.*

1572. X. **Episcopus « penes suam sedem aulam statuat quæ sit ordinarius judiciorum locus »**, quamvis in *quolibet* suæ diœcesis loco, qui non sit exemptus, jus habea tribunal erigendi.

« Ibique *Crucifixi imago* emineat et adsit Evangeliorum liber. » — *Cod., c. 1636.*

Judex e territorio suo vi expulsus, vel a jurisdictione ibi exercenda impeditus, « potest *extra territorium* jurisdictionem suam exercere et sententiam ferre, certiore tamen hac de re facto loc Ordinario ». — *Cod., c. 1637.*

1573. **XI. Dies et horas quibus tribunal adiri regulariter possit**, et ab eo justitiæ administratio exigi, « public decreto in unaquaque diœcesi Ordinarius definiri curet » *Cod., c. 1638, § 1.*

a) « Justa tamen de causa, et quoties periculum sit in mora fas est fidelibus *quovis tempore* judicis ministerium in sui juris ve boni publici tutelam invocare. » — *Ibid., § 2.*

b) « Dies festi *de præcepto*, et ultimi tres dies hebdomada sanctæ *feriati* habeantur ; et in iis citationes intimare, audientia habere, partes et testes excutere, probationes assumere, decreta e sententias ferre, denuntiare et exsequi, vetitum est, nisi necessitas christiana caritas, aut bonum publicum aliud postulent. » — *Cod. can. 1639, § 1.*

« Judicis autem est in *singulis casibus* statuere et denuntiare a et quæ acta supra dictis diebus expleri debeant. » — *Ibid., § 2.*

1574. **XII. « Dum causæ coram tribunali aguntur** extranei ab aula arceantur, et *ii tantummodo adsint* quo ad processum expediendum judex necessarios esse judi caverit. » — *Cod., c. 1640, § 1.*

a) « Omnes, judicio assistentes, qui *reverentiæ* et *obedienti* tribunali debitæ graviter defuerint, judex, etiam illico et inconti nenti si coram tribunali sedente in id quis peccaverit, potest censu ris quoque aliisve congruis pœnis ad officium reducere, advocato præterea et procuratores etiam jure alias causas apud tribunali ecclesiastica pertractandi privare. » — *Ibid., § 2.*

b) Si alicui actui processuali interveniat persona linguæ loci
ıara, et judices ac partes linguam hujus personæ propriam non
telligant, « *interpres* adhibeatur *juratus*, et a judice designatus,
ntra quem alterutra pars legitimam exceptionem non propo-
erit ». — *Cod.*, *c. 1641.*

1575. **XIII.** « **Acta judicialia**, tum quæ meritum quæs-
ɔnis respiciunt, seu *acta causæ*, ex. gr., sententiæ et
ıjusque generis probationes, tum quæ ad formam proce-
ɜndi pertinent, seu *acta processus*, ex. gr., citationes,
timationes, etc., *scripto* redacta esse debent. » — *Cod.*,
n. 1642, § *1.*

a) « Nisi justa causa aliud suadeat, quoad ejus fieri
›test, *lingua latina* redigantur ; sed interrogationes et
sponsiones testium, aliaque similia, lingua *vernacula*
nfici debent. » — *Ibid.*, § *2.*

b) « Singula *folia* processus numerentur ; et *actuarii*
bscriptio cum sigillo tribunalis apponatur in unoquoque
lio. » — *Cod.*, *c. 1643*, § *1.*

« Singulis actis completis, vel interruptis, seu ad aliam
ssionem remissis, *apponatur* subscriptio *actuarii* et *ju-*
cis vel tribunalis præsidis. » — *Ibid.*, § *2.*

c) Quoties in actis judicialibus partium aut testium *suscriptio*
uiritur, si pars aut testis hanc facere *nequeat* vel *nolit*, « id in
is actis adnotetur, simulque judex et actuarius fidem faciant
um ipsum de verbo ad verbum parti aut testi perlectum fuisse,
partem aut testem vel non potuisse vel noluisse subscribere ».
Ibid., § *3.*

1576. **XIV. Judicio expleto,**

a) « Documenta partibus *restitui* debent, nisi in cri-
nalibus, bono publico ita exigente, judex aliquod reti-
ıdum censuerit ». — *Cod.*, *c. 1645*, § *1.*

b) Documenta omnia, quæ apud tribunal manent,
ı *archivo Curiæ* deponantur, sive publico sive secreto,
›ut eorum natura exigit ». — *Ibid.*, § *2.*

c) Notarii, actuarii et cancellarius « sine judicis man-
ɔo tradere prohibentur *exemplar* actorum judicialium

et documentorum quæ sunt processui acquisita ». — *Ibid.*, § *3*.

d) « *Anonymæ* epistolæ quæ nihil ad causæ meritum conferunt, et etiam subscriptæ quæ sint certo *calumniosæ*, destruantur. » — *Ibid.*, § *4*.

1577. **XV. In casu appellationis :**

a) « Actorum *exemplaria*, in fasciculum religata, cum *indice* omnium actorum et documentorum, et cum *testificatione* actuarii seu cancellarii de eorum fideli transcriptione et integritate, *mittantur* ad superius tribunal ;

» Si exemplaria sine gravi incommodo exscribi nequeant, mittantur cum opportunis cautelis acta ipsa originalia ». — *Cod., c. 1644*, § *1*.

b) Si eo mittenda sint ubi vernacula lingua *non sit cognita*, « acta ipsa in linguam latinam vertantur, adhibitis cautelis ut de fideli translatione constet ». — *Ibid.*, § *2*.

c) Si acta debita forma et charactere confecta non fuerint, « a judice superiore *repelli possunt :* quo in casu, illi quibus culpa imputanda est acta suis impensis denuo conficere et mittere tenentur ». — *Ibid.*, § *3*.

CAPUT II

DE PARTIBUS IN CAUSA

uilibet potest in judicio *agere*, nisi a sacris canonibus prohibeatur. Reus autem legitime conventus *respondere* debet ; sed potest, imo quandoque debet, *procuratoris* aut *advocati* officio juvari.

ARTICULUS I

DE ACTORE ET DE REO CONVENTO

« Licet actor, vel reus conventus, procuratorem vel lvocatum constituerit, semper tamen tenetur in judicio, *semet* adesse ad *præscriptum* juris vel judicis. » — *Cod., n. 1647.*

1578. **I. Pro minoribus** et iis qui rationis usu destiti sunt, « agere et respondere tenentur eorum *parentes,* t *tutores* vel *curatores* ». — *Cod., c. 1648,* § *1.*

a) « Si judex existimet ipsorum jura esse in *conflictu* cum juris parentum vel tutorum vel curatorum, aut ipsos tam longe *tare* a parentibus aut tutoribus vel curatoribus ut hisce uti aut nime aut difficulter liceat, tunc stent in judicio per curatorem *udice datum.* » — *Ibid.,* § *2.*

b) Sed, in causis *spiritualibus* et cum spiritualibus connexis, minores *usum rationis* assecuti sint, « agere et respondere queunt e patris vel tutoris consensu ; et quidem, si ætatem *quatuordecim norum* expleverint, etiam per seipsos ; *secus*, per tutorem ab dinario datum, vel etiam per procuratorem a se, Ordinarii auctote, constitutum ». — *Ibid.,* § *3.*

1579. **II. Personæ morales** minoribus æquiparantur . *c. 100,* § *3*). « Eorum nomine stat in judicio *rector* vel *ministrator* ; in conflictu vero eorum jurium cum juris rectoris vel administratoris, procurator ab Ordinario signatus. » — *Cod., c. 1649.*

a) Ordinarii locorum « possunt nomine *ecclesiæ cathedrali* aut *mensæ episcopalis* stare in judicio ; sed, ut licite agant, deben audire Capitulum cathedrale, vel Consilium administrationis, eo rumve *consensum* vel *consilium* habere, quando periculo vertitu pecuniæ summa pro qua alienanda ad normam can. 1532 *(cf num. 1503)* eorundem consensus vel consilium requiritur ». — *Cod., can. 1653, § 1.*

b) Beneficiarii omnes « nomine *beneficii* possunt in judici agere aut respondere ; quod tamen ut licite faciant, servare deben præscriptum can. 1526 » (de obtinenda Ordinarii licentia). — *Ibid.* § *2. — Cf. n. 1449, c.*

c) Prælati ac Superiores Capitulorum, sodalitatum et quorum libet collegiorum « stare in judicio nequeunt, nomine suæ cujusqu *communitatis*, sine ejusdem consensu ad normam statutorum ». — *Ibid.*, § *3.*

d) Adversus eos qui sine præscripto *consensu* aut *consilio* in judicio egerint, « piæ causæ aut communitati jus est ad refectio nem damnorum ». — *Ibid.*, § *4.*

e) In casu vero defectus vel negligentiæ illius qui *administra toris* munere fungitur, « potest ipse *loci Ordinarius*, per se ve per alium, stare in judicio nomine personarum moralium quæ sub ejus jurisdictione sunt ». — *Ibid.*, § *5.*

f) Superiores *religiosi* « nequeunt nomine suæ communitatis stare in judicio, nisi ad normam constitutionum ». — *Ibid.*, § *6*

1580. **III. Bonis interdicti,** et ii qui minus firmæ mentis sunt, « stare in judicio per se ipsi possunt tantummodo ut de *propriis delictis* respondeant, aut ad *præscriptum* judicis : in ceteris, agere et respondere debent per suos curatores ». — *Cod., c. 1650.*

a) Ut curator ab *auctoritate civili* alicui datus a judice ecclesiastico admittatur, « debet accedere consensus Ordinarii proprii illius cui datus est ». — *Cod., c. 1651, § 1.*

b) « Ordinarius potest quoque alium curatorem constituere pro *foro ecclesiastico*, si, omnibus mature perpensis, id statuendum esse prudenter censuerit. » — *Ibid.*, § *2.*

1581. **IV. Religiosi** « sine Superiorum *consensu* non habent personam standi in judicio, nisi in casibus qui sequuntur ;

» 1º Si de vindicandis *adversus religionem* juribus sibi professione quæsitis agatur ;

» 2º Si ipsi *extra claustra* legitime morentur, et jurium orum tuitio urgeat ;

» 3º Si contra *ipsum Superiorem* denuntiationem instiere velint ». — *Cod., c. 1652.*

1582. **V. Excommunicatis** vitandis aut toleratis *post ntentiam* declaratoriam vel condemnatoriam « permittir ut *per se ipsi* agant tantummodo ad impugnandam jusiam aut legitimitatem ipsius excommunicationis ; per *ocuratorem,* ad aliud quodvis animæ suæ præjudicium ertendum ; in reliquis ab agendo repelluntur ». — *Cod., n. 1654,* § *1.*

« Alii excommunicati generatim stare in judicio ieunt. » — *Ibid.,* § *2.*

ARTICULUS II

DE PROCURATORIBUS AD LITES ET ADVOCATIS

1583. **I.** « **Pars libere potest advocatum et procuraem constituere** ; sed potest quoque in judicio *per se sa* agere et respondere, nisi judex procuratoris vel adcati ministerium *necessarium* existimaverit. » — *Cod., n. 1655,* § *3.*

a) Imo, « in judicio *criminali* reus, aut a se *electum,* t a judice *datum,* semper habere *debet* advocatum ». — *d., c. 1655,* § *1.*

b) « Etiam in judicio *contentioso,* si agatur de *minous* aut de judicio in quo *bonum publicum* vertitur, judex rti carenti defensorem *ex officio* attribuat, aut, si casus at, parti etiam habenti alium adjungat. » — *Ibid.,* § *2.*

c) Et *Episcopus,* si quando in causa est, « aliquem nstituat qui ejus personam, *procuratorio* nomine, gerat ». *Ibid.,* § *4.*

1584. **II. Procurator et advocatus** « **esse debent calici, ætate majores, bonæ famæ** ; *acatholicus* non ad-

mittitur nisi per exceptionem et ex necessitate ». — *Cod. can. 1657*, § *1*.

Advocatus « debet præterea esse *doctor*, vel alioqu vere peritus, saltem in jure canonico ». — *Ibid.*, § *2*.

Religiosus « admitti potest, nisi aliud in constitutionibu caveatur, in causis tantum in quibus vertitur utilitas sua religionis, de licentia tamen Superioris ». — *Ibid.*, § *3*.

a) « *Quilibet* pro lubitu a parte potest eligi et deputar *procurator*, dummodo secundum præcedentem canonen idoneus sit, quin opus sit ut Ordinarii approbatio antecesserit. » — *Cod.*, *c. 1658*, § *1*.

Advocatus autem, ut ad patrocinium admittatur, « indiget approbatione Ordinarii, quæ, aut *generalis* sit ad omnes causas, aut *specialis* pro certa causa ». — *Ibid.*, § 2

b) « *Unicum* quisque potest eligere *procuratorem* qui nequit alium sibimet substituere nisi expressa facultas eidem facta fuerit. » — *Cod.*, *c. 1656*, § *1*.

Quod si, justa causa suadente, *plures* ab eodem deputentur, « hi ita constituantur ut detur inter ipsos locus præventioni ». — *Ibid.*, § *2*.

Advocati autem « *plures* simul constitui queunt ». — *Ibid.*, § *3*.

c) Utrumque munus, procuratoris et advocati « etiam in eadem causa et pro eodem cliente, *eadem person* exercere potest ». — *Ibid.*, § *4*.

1585. **III. Ad explendas sui officii partes :**

a) *Procurator* « ne prius a judice *admittatur* quan speciale mandatum ad lites scriptum, etiam in calce ipsius citationis, mandantis subscriptione munitum, e locum, diem, mensem et annum referens, apud tribuna deposuerit ». — *Cod.*, *c. 1659*, § *1*.

Quod si mandans scribere nesciat, « hoc ipsum ex scriptura constet necesse est, et parochus vel notarius Curiæ vel duo testes, loco mandantis, mandatum subsignent ». — *Ibid.*, § *2*.

« Mandatum procurationis asservari debet in actis causæ. » — *Cod.*, *c. 1660*.

b) *Advocatus,* ut causæ patrocinium suscipiat, « ha-
at necesse est, a parte vel a judice, *commissionem* ad
star mandati procuratorii, de qua in actis constare
bet ». — *Cod., c. 1661.*

c) « Nisi *speciale mandatum* habuerit, procurator
n potest *renuntiare* actioni, instantiæ vel actis judicia-
us, nec transigere, pacisci, compromittere in arbitros,
ferre aut referre jusjurandum, et generatim ea agere
o quibus jus requirit mandatum speciale ». — *Cod., can.
62.*

d) « Tum procurator tum advocatus possunt a judice,
to decreto, *repelli,* sive ex officio, sive ad instantiam
rtis, justa tamen de causa. » — *Cod., c. 1663.*

e) « Advocati et procuratores possunt ab eo a quo
nstituti sunt *removeri,* salva obligatione solvendi hono-
ria ipsis debita ; verum, ut remotio effectum sortiatur,
cesse est ut ipsis *intimetur,* et, si lis jam contestata
erit, judex et adversa pars certiores facti sint de remo-
ne. » — *Cod., can, 1664,* § *1.*

f) « Lata definitiva sententia, jus et officium *appel-
ndi,* si mandans non renuat, *procuratori* manet. » —
id., § *2.*

CAPUT III

DE ACTIONIBUS ET EXCEPTIONIBUS

Quodlibet jus « non solum *actione* munitur, nisi aliud expres cautum sit, sed etiam *exceptione*, quæ semper competit, et e suapte natura perpetua ». — *Cod., c. 1667.*

Qui ad rem sibi vindicandam, seu ad jus suum in judicio pers quendum « titulo agit juris auctoritate subnixo, actione dimica quæ *petitoria* dicitur ».

Si vero rei possessionem vel juris quasi-possessionem postula « ejus actio *possessoria* vocatur ». — *Cod., c. 1668.*

Exceptio est actionis exclusio qua reus actionem contra se inst tutam vel retardat vel penitus elidit. Ideo exceptio dividitur i *dilatoriam* et *peremptoriam*. — *Cf. Cod., c. 1669, sq.*

ARTICULUS I

DE REI SEQUESTRATIONE, ET INHIBITIONE EXERCITII JURIS

1586. I. **Qui ostenderit super aliqua re ab alio de tenta jus se habere sibique damnum imminere nisi res ips custodienda tradatur,** « jus habet obtinendi a judice ejus dem rei sequestrationem ». — *Cod., c. 1672, § 1.*

« In similibus rerum adjunctis, obtinere potest u *juris exercitium* alicui inhibeatur. » — *Ibid., § 2.*

a) Sequestratio rei et inhibitio exercitii juris « a judice decern potest *ex officio*, instante præsertim promotore justitiæ aut defensor vinculi, quoties *bonum publicum* id postulare videatur ». — *Ibid.*, *§ 3.*

b) « Ad *crediti quoque securitatem* sequestratio rei admittitur dummodo de creditoris jure liquido constet. » — *Cod., c. 1673, § 1*

Sequestratio extenditur etiam « ad res debitoris quæ deposit causa aut quolibet alio titulo apud *alias personas* reperiantur ». — *Ibid., § 2.*

c) Sequestratio rei et suspensio exercitii juris « decerni nulla tenus possunt si damnum quod timetur possit *aliter reparari*, e *idonea cautio* de eo reparando offeratur ». — *Cod., c. 1674.*

1587. **II. Ad custodiam rei sequestrationi subjectæ** idonea persona, proponentibus partibus, a judice desietur, quæ *sequester* dicitur ; si partes inter se dissentiant, dex ex officio sequestrem deligat ». — *Cod., c. 1675, § 1.*

a) Sequester, in re custodienda, curanda et servanda, non minorem *diligentiam* adhibere debet quam suis hibet rebus, eamque postea, cui judex decreverit, ldere tenetur cum omni causa ». — *Ibid., § 2.*

b) « Judex congruam decernat *mercedem* sequestri, eam petat. » — *Ibid., § 3.*

ARTICULUS II

DE ACTIONIBUS EX NOVI OPERIS NUNTIATIONE ET DAMNO INFECTO

1588. **I. Qui ex aliquo novo opere damnum timet æ rei obventurum,** « potest illud judici *nuntiare,* ut us interrumpatur donec utriusque partis jura, judicis tentia, definiantur ». — *Cod., c. 1676, § 1.*

a) Is cui intimata fuerit prohibitio, « continuo ab opere *cessare* et ; sed, dummodo idonee *caveat* se in pristinum omnia restitum si absoluto judicio victus discesserit, poterit a judice *contitionem* ejusdem impetrare ». — *Ibid., § 2.*

b) Nuntianti novum opus « ad jus suum demonstrandum *duo ses* præfiniuntur ; qui, ex justa et necessaria causa, a judice, ita altera parte, prorogari vel reduci poterunt ». — *Ibid., § 3.*

c) Si *vetus opus* magna ex parte immutetur, « idem jus esto d de novo opere can. 1676 constitutum est ». — *Cod., c. 1677.*

1589. **II. Ad obtinendam periculi remotionem,** aut tionem de damno vel avertendo vel compensando, si te evenerit, actionem *de damno infecto* habet « qui ve damnum rei suæ imminere pertimescit ex alieno ificio quod ruinam minatur, ex arbore aut ex alia re acumque ». — *Cod., c. 1678.*

ARTICULUS III

DE ACTIONIBUS OB NULLITATEM ACTORUM

1590. **I. Si actus aut contractus sit ipso jure nullus** « datur ei cujus interest actio ad obtinendam a judice *de*-*clarationem* nullitatis ». — *Cod., c. 1679.*

a) Nullitas actus « tunc tantum habetur cum in e[o] deficiunt quæ actum ipsum *essentialiter* constituunt, au[t] sollemnia seu conditiones desiderantur a sacris canonibu[s] *requisitæ* sub pœna nullitatis ». — *Cod., c. 1680, § 1.*

b) Nullitas alicujus actus « non importat nullitate[m] actorum qui *præcedunt* aut *subsequuntur* et ab actu no[n] dependent ». — *Ibid., § 2.*

1591. **II. Qui actum posuit nullitatis vitio infectum « tenetur de damnis et expensis erga partem læsam ».** — *Cod., c. 1681.*

a) Nullitas actus « a judice declarari non potest *ex officio* nisi aut publice id intersit, aut agatur de pauperibus vel de minoribu[s] aliisve qui minorum jure censentur ». — *Cod., c. 1682.*

b) « Judex inferior, de confirmatione a *Romano Pontifice* actu[i] vel instrumento adjecta, videre non potest nisi Apostolicæ Sedi[s] præcesserit mandatum. » — *Cod., c. 1683.*

ARTICULUS IV

DE ACTIONIBUS RESCISSORIIS ET DE RESTITUTIONE IN INTEGRUM

1592. **I. Actione rescissoria** poterit actus vel contrac-tus rescissionem obtinere qui « motus *metu* gravi *injust*[e] incusso, vel *dolo* circumventus, actum posuerit vel con-tractum inierit qui *ipso jure* non sit nullus ». — *Cod., can. 1684, § 1.*

a) « Eadem actione intra biennium uti potest qui gravem ex contractu læsionem ultra dimidium ex *errore* passus est. » — *Ibid., § 2.*

b) Institui hæc actio potest :

1° Contra eum qui *metum intulit* aut *dolum patravit*, quam-ipse, non in suum, sed in alterius commodum talia peregerit ;

2° Contra quemlibet malæ fidei et etiam bonæ fidei possessorem res metu vel dolo extortas *possidet*, salvo *jure regressus* contra mlibet, usque ad ipsum metus vel doli auctorem ». — *Cod.*, . *1685.*

c) Si is qui metum intulit, aut dolum patravit, *urgeat* actus contractus exsecutionem, « parti læsæ seu deceptæ competit *ex-io* metus vel doli ». — *Cod., c. 1686.*

1593. **II. Remedium extraordinarium restitutionis in egrum** suppetit « *minoribus* vel *minorum jure fruenti-*: graviter læsis, eorumque heredibus et successoribus, læsionem reparandam ex negotio seu actu valido res-dibili ». — *Cod., c. 1687,* § *1.*

Ioc beneficium « *majoribus* quoque conceditur quos icit rescissoria actio aut aliud ordinarium remedium, nmodo justam subesse causam et læsionem sibi impu-ıdam non esse probaverint ». — *Ibid.,* § *2.*

a) Restitutio in integrum « peti debet ab ordinario judice qui ıpetens est respectu illius contra quem petitur, intra *quadrien-m* ab adepta majoritate computandum si agatur de *minoribus*, e læsionis factæ et cessati impedimenti si de *majoribus* aut per-s moralibus ». — *Cod., c. 1688,* § *1.*

b) Minoribus vel minorum jure fruentibus « restitutio concedi est a judice etiam *ex officio*, audito vel instante promotore justi- ». — *Ibid.,* § *2.*

c) Restitutio in integrum id efficit « ut omnia *revocentur in tinum*, idest restituantur in statum quo erant ante læsionem, is juribus quæ alii, bona fine, ante petitam restitutionem quæ-rint ». — *Cod., c. 1689.*

ARTICULUS V

DE MUTUIS PETITIONIBUS, SEU DE ACTIONIBUS RECONVENTIONALIBUS

1594. **I. Dicitur reconventio** « actio quam reus coram lem judice *in eodem judicio* instituit contra actorem,

ad submovendam vel minuendam ejus petitionem ». — *Cod., can. 1690, § 1.*

« Reconventio reconventionis non admittitur. » — *Ibid., § 2.*

1595. **II. Actio reconventionalis locum habere potes**[t] « in omnibus causis contentiosis, exceptis causis spolii; in *criminalibus* vero non admittitur nisi ad normam can. 2218, § 3 » (nempe si mutua injuria compensetur). — *Cod., can. 1691.*

« Proponenda est judici coram quo *actio principalis* instituta est, licet ad unam causam dumtaxat delegato vel alioquin incompetenti, nisi sit absolute incompetens. » — *Cod., c. 1692.*

ARTICULUS VI

DE ACTIONIBUS SEU REMEDIIS POSSESSORIIS

1596. **I. Ut in rei possessionem vel juris exercitium immittatur, petere potest** « qui, ad possessionem alicujus rei adipiscendam, vel ad alicujus juris exercitium obtinendum, munitur titulo legitimo ». — *Cod., c. 1693.*

« Non solum possessio, sed etiam simplex *detentio* præstat, ad normam canonum qui sequuntur, actionem vel exceptionem possessoriam. » — *Cod., c. 1694.*

1597. **II. Qui annum integrum in possessione rei vel in quasi-possessione juris manserit,** « si molestiam patiatur quominus suam possessionem vel quasi-possessionem retineat, habet actionem *retinendæ possessionis* ». — *Cod., can. 1695, § 1.*

Hæc actio non admittitur « nisi *intra annum* ab illata molestia adversus molestiæ auctorem ut a molestiis desistat ». — *Ibid., § 2.*

1598. **III. Si inter duos controversia oriatur uter eorum possideat,** « ille in possessione præferendus est qui intra annum *frequentiores* et potiores possessionis actus exercuit ». — *Cod., c. 1697, § 1.*

a) « In *dubio*, judex possessionem pro indiviso utrique parti attribuat. » — *Ibid., § 2.*

b) Si rei vel juris indoles, aut contentionum et rixarum periculum, non patiantur ut litigantibus pro indiviso possessio interim tribuatur, « judex rem apud *sequestrem* deponi, aut juris quasi-possessionem *suspendi* jubeat, usque ad judicii petitorii exitum ». *Ibid.*, § *3.*

1599. **IV. Qui vi aut clam quoquo modo a possessione i vel quasi-possessione juris dejectus est,** « adversus iemlibet spolii auctorem vel rei detentorem habet actionem *recuperandæ possessionis*, vel de spolio, et spolii exptionem ». — *Cod., c. 1698,* § *1.*

« Hæc *actio* non admittitur præterlapso anno postquam spolium ssus rei notitiam habuit ; *exceptio*, contra, perpetua est. » — *id.*, § *2.* — *Cf. can. 1699, sq.*

ARTICULUS VII

DE ORDINE COGNITIONUM

1600. **I. Exceptiones dilatoriæ,** eæ præsertim quæ resciunt personas et modum judicii, « proponendæ et coioscendæ sunt *ante contestationem litis*, nisi contestata m lite primum emerserint, aut pars jurejurando affirmet s tunc tantum sibi innotuisse ». — *Cod., c. 1628,* § *1.*

a) Exceptio tamen de *incompetentia* judicis *absoluta* « a partis opponi potest in quovis statu et gradu causæ ». — *Ibid.*, § *2.*

b) Pariter exceptio *excommunicationis* « opponi potest in quoet judicii statu et gradu, dummodo ante sententiam definitivam ; o, si agatur de excommunicatis vitandis, aut toleratis contra os sententia condemnatoria vel declaratoria lata fuerit, ii *ex icio semper* excludi debent ». — *Ibid.*, § *3.*

1601. **II. Exceptiones peremptoriæ,** quæ dicuntur *is finitæ*, veluti exceptio rei judicatæ, transactionis, :., « proponi et cognosci debent *ante* contestationem litis ; » Qui serius eas opposuerit, non est rejiciendus, sed ndemnetur in *expensis*, nisi probet se oppositionem alitiose non distulisse ». — *Cod., c. 1629,* § *1.*

Aliæ exceptiones peremptoriæ « proponi debent *post* contestan litem, et *suo tempore* tractandæ sunt secundum regulas circa æstiones incidentes ». — *Ibid.*, § *2.*

1602. **III. Actiones reconventionales** « satius statim post litis contestationem, utiliter quovis judicii momento *ante sententiam* tamen, proponi possunt ». — *Cod., can. 1630, § 1.*

« Cognoscantur autem *simul* cum conventionali actione, hoc est pari gradu cum ea, nisi eas separatim cognoscere necessarium sit aut judex opportunius existimaverit. » — *Ibid., § 2.*

1603. **IV. Quoties, proposita principali controversia, quæstio præjudicialis suboriatur,** id est ejusmodi ex cujus solutione pendeat solutio quæstionis principalis, « illa *ante omnia* a judice cognoscenda est ». — *Cod., c. 1632.*

ARTICULUS VIII

DE EXSTINCTIONE ACTIONUM

1604. **I.** « **In contentiosis,** actiones tum *reales,* tum *personales,* exstinguuntur præscriptione ad normam can. 1508-1512 (*cf. n. 1480*) ; actiones autem de *statu personarum* nunquam exstinguuntur. » — *Cod., c. 1701.*

« Præscriptio in contentiosis currit ex quo actio primum potuit jure proponi. » — *Cod., c. 1705, § 1.*

1605. **II. « Omnis criminalis actio** perimitur *morte* rei, *condonatione* legitimæ potestatis, et *lapsu temporis* utilis ad actionem criminalem proponendam. » — *Cod., c. 1702.*

a) Tempus *utile* ad actionem criminalem proponendam « est *triennium,* nisi agatur : 1° de actione injuriarum, quæ *uno anno* perimitur ; 2° de actione ob delicta qualificata contra sextum et nonum divinum præceptum, quæ *quinquennio* perimitur ; 3° de actionibus ob simoniam vel homicidium, contra quæ actio criminalis *decennio* perdurat ». — *Cod., c. 1703.*

b) Sublata per præscriptionem actione *criminali* : « 1° non est hoc ipso sublata actio *contentiosa,* forte ex delicto orta, ad damna sarcienda ; 2° Ordinarius remediis can. 2222, § 2 statutis (*cf. n. 212, b.*) uti adhuc potest ». — *Cod., c. 1704.*

c) Præscriptio *currit*, in criminalibus, « a die *patrati* icti ». — *Cod., c. 1705*, § *1*.

Si delictum habeat *tractum*, ut vocant, *successivum*, on currit præscriptio nisi a die qua delicti tractus cessa-rit ». — *Ibid.*, § *2*.

In delicto *habituali* vel *continuato*, « præscriptio non de-rrit nisi post ultimum actum ; et conventus ob aliquem minosum actum non præscriptum, tenetur de antiquiori-us qui cum eodem actu *connectuntur*, etiamsi singula- sumpti ob præscriptionem excluderentur ». — *Ibid.*,
.

CAPUT IV

DE CAUSÆ INTRODUCTIONE

Qui aliquem convenire vult, « debet *libellum* competenti judici exh-bere, in quo controversiæ *objectum* proponatur, et ministeriu-judicis ad deducta jura persequenda expostuletur ». — *Coc-can. 1706.*

Et, libello vel orali petitione admissa, « locus est vocationi in ju-seu *citationi* alterius partis ». — *Cod., c. 1711, § 1.*

ARTICULUS I

DE LIBELLO LITIS INTRODUCTORIO

1606. **I. Libellus quo lis introducitur debet :**

« 1° Exprimere coram *quo judice* causa introducatu-*quid* petatur, et *a quo* petatur ;

» 2° Indicare, generatim saltem, *quo jure* innitatu-actor ad comprobanda ea quæ allegantur et asseruntur

» 3° *Subscribi* ab actore vel ejus procuratore, apposit-die, mense et anno, nec non *loco* in quo actor vel ejus pro-curator habitant, aut residere se dixerint actorum rec-piendorum gratia ». — *Cod., c. 1708.*

a) Qui scribere nescit, aut legitime impeditur quominus libe-lum exhibeat, « *oretenus* petitionem suam coram tribunali propone-potest ». — *Cod., c. 1707, § 1.*

b) Item « in causis facilioris investigationis et *minoris* m-*menti*, ac propterea cito expediendis, judicis arbitrio relinquit-petitionis admissio oretenus sibi facta ». — *Ibid., § 2.*

c) « In utroque tamen casu judex notarium jubeat *scriptis* a-tum redigere, qui actori legendus est et ab eo probandus. » -*Ibid., § 3.*

1607. **II. Judex vel tribunal, « debet quantocius l-bellum aut admittere aut rejicere,** adjectis in hoc alte-casu rejectionis causis ». — *Cod., c. 1709, § 1.*

a) Si judicis decreto libellus rejectus fuerit ob vitia quæ eme-dari possunt, « actor *novum libellum* rite confectum potest eide

lici denuo exhibere ; quod si judex emendatum libellum rejecerit, væ rejectionis rationes exponere debet ». — *Ibid.*, § *2.*

b) Adversus *libelli rejectionem* « integrum semper est parti, ra tempus utile decem dierum, *recursum* interponere ad superius bunal : a quo, audita parte, et promotore justitiæ aut vinculi ensore, quæstio rejectionis expeditissime definienda est ». — *d.*, § *3.*

c) Si judex, continuo *mense* ab exhibito libello, decretum non derit quo libellum admittit vel rejicit, « pars cujus interest *tare* potest ut judex suo munere fungatur.

» Quod si nihilominus judex sileat, lapsis *quinque diebus* a facta tantia, poterit *recursum* ad Ordinarium loci, si ipse judex non vel ad superius tribunal interponere, ut, vel judex ad definienm causam adigatur, vel alius in ejus locum subrogetur ». — *l.*, *c. 1710.*

ARTICULUS II

CITATIONE ET DENUNTIATIONE ACTORUM JUDICIALIUM

Si partes litigantes *sponte* coram judice se sistant ad caun agendam, « opus non est citatione, sed actuarius siificet in actis partes sponte sua judicio adfuisse ». — *d.*, *c. 1711*, § *2.*

1608. **I.** « **Citatio fit a judice**, et libello litis introductorio cribitur aut adjungitur. » — *Cod.*, *c. 1712*, § *1.*

a) « Denuntiatur autem *reo*, et, si sint plures, sinis. Debet insuper *actori* nota fieri, ut statuta die et a ipse quoque coram judice se sistat. » — *Ibid.*, § *2 et 3.*

b) Si lis moveatur ei qui non habet *liberam administionem* rerum de quibus disceptatur, « citatio denunnda est ei qui ipsius nomine judicium suscipere tene». — *Cod.*, *c. 1713.* — *Cf. n. 1578, sq.*

c) « Quælibet citatio est *peremptoria* ; nec iteretur nese est nisi in casu de quo in can. 1845, § 2 » (nempe in nminatione pœnarum ad frangendam contumaciam). *Cod.*, *c. 1714.*

1609. **II.** « **Citatio denuntietur per schedam**, quæ *ceptum judicis* parti conventæ factum ad comparen-

dum exprimat, idest a quo judice, ob quam causam sa tem verbis generalibus indicatam, quo actore, reus, nom ne et cognomine rite designatus, conveniatur ; nec no locum et tempus, idest annum, mensem, diem et hora ad comparendum præfixam perspicue indicet. » — *Cod can. 1715*, § *1*.

a) « Citatio, sigillo tribunalis minuta, *subscribenda* e a judice, vel ab ejus auditore, et a notario. » — *Ibid.*, §

Citatio *duplici scheda* conficiatur, quarum altera remittatur r convento, altera asservetur in actis ». — *Cod.*, *c. 1716*.

b) Citationis scheda, « si fieri poterit, per Curiæ curs rem tradenda est ipsi convento *ubicunque* is invenitur — *Cod.*, *c. 1717*, § *1*.

« Ad hoc cursor etiam *fines alterius diœcesis* ingredi potest, judex id expedire censuerit et eidem cursori mandaverit. » *Ibid.*, § *2*.

Si cursor personam conventam non invenerit in loco ubi co moratur, « relinquere poterit citatoriam schedam alicui de ej *familia* aut *famulatu*, si hic eam recipere paratus sit ac sponde se reo convento quamprimum schedam acceptam traditurum ; minus, eam *ad judicem referat* », ut transmittatur ad norma sequentium canonum. — *Ibid.*, § *3*.

c) Si, ob distantiam vel aliam causam, *difficulter* p cursorem tradi possit reo convento scheda citatoria, « p terit jussu judicis transmitti per *tabellarios public* dummodo commendata et cum syngrapha reception vel alio modo qui secundum locorum leges et condition tutissimus sit ». — *Cod.*, *c. 1719*.

d) Quoties, diligenti inquisitione peracta, adhuc ign ratur ubi commoretur reus, « locus est citationi per *ed tum* ». — *Cod.*, *c. 1720*, § *1*.

Hoc autem fit « *affigendo* per cursorem, ad fores Curiæ, sched citationis ad modum edicti, per tempus prudenti judicis arbit determinandum, et in aliqua *publica ephemeride* eam inserendo vero utrumque fieri nequeat, alterutrum sufficiet ». — *Ibid.*, §

1610. **III. Cursor**, cum in manu rei conventi ci tionis schedam relinquit, « debet eam *subsignare*, adno tis die et hora qua reo tradita est ». — *Cod.*, *c. 1721*, §

« Idem peragat si eam relinquat in manibus alicujus de *familia* ut *famulatu* rei conventi, addito insuper nomine personæ cui hedam tradidit. » — *Ibid.*, § *2.*

Si citatio fiat per *edictum*, « cursor in edicti calce signet qua die hora edictum affixum ad fores Curiæ fuerit, et quandiu affixum anserit ». — *Ibid.*, § *3.*

a) Si reus receptionem schedæ *recuset*, « cursor schedam ipsam subsignatam, addita die et hora recusationis, idici remittat ». — *Ibid.*, § *4.*

b) « Cursor quæ peregit ad judicem referat *in scriptis*, anu propria subsignatis, quæ in actis serventur. » — *'od., c. 1722, § 1.*

« Si per *tabellariorum* officium citatio transmittatur, sservetur in actis *fides* ejusdem officii. » — *Ibid.*, § *2.*

c) « Si scheda citatoria non referat quæ in can. 1715 ræscribuntur, aut non fuerit legitime intimata, *nullius iomenti* sunt tum citatio tum acta processus. » — *Cod., in. 1723.*

Sed reus qui citatoriam schedam recipere recuset, *legitime citatus* habeatur ». — *Cod., c. 1718.*

d) Regulæ superius statutæ pro rei citatione, « *ceteris* uoque *judicii actibus*, pro diversa tamen eorum natura ccommodandæ et applicandæ sunt, ut decretorum vel ntentiarum denuntiationi, aliisque hujusmodi ». — *Cod. in. 1724.*

1611. **IV.** « **Cum citatio legitime peracta fuerit, aut rtes sponte in judicium venerint :**

» 1° Res desinit esse *integra* ;

» 2° Causa fit *propria* illius judicis aut tribunalis com quo actio instituta est ;

» 3° In judice *delegato* firma redditur jurisdictio, ita non exspiret resoluto jure delegantis ;

» 4° Interrumpitur *præscriptio*, nisi aliud cautum sit, l normam can. 1508 (*cf. n. 1480*).

» 5° Lis *pendere* incipit ; et ideo statim locum habet prinoium : *Lite pendente, nihil innovetur.* » — *Cod., c. 1725.*

CAPUT V

DE LITIS INSTANTIA

« Instantiæ *initium* fit litis contestatione ; *finis* autem omnibus modis quibus judicium terminatur, sed et *antea*, non solum interrumpi, verum etiam finiri potest sive *peremptione* sive *renuntiatione.* » — *Cod., c. 1732.*

ARTICULUS I

DE LITIS CONTESTATIONE

Objectum seu *materia judicii* « constituitur ipsa *litis contestatione,* seu formali conventi contradictione petitioni actoris, facta animo litigandi coram judice ». — *Cod., can. 1726.*

1612. I. **Ad litis contestationem** « nulla necessaria est sollemnitas, sed sufficit ut, partibus coram judice vel ejus delegato comparentibus, in actis inseratur *petitio actoris* et *contradictio conventi,* unde constet qua de re agatur seu quinam sint controversiæ termini ». — *Cod., c. 1727.*

a) « In causis tamen *implicatioribus*, in quibus petitio actoris nec perspicua sit nec simplex, vel contradictio conventi difficultatibus scateat, judex, ex officio, aut ad instantiam actoris vel conventi partes citet ad rite definiendos controversiæ articulos, idest ad causæ *dubia*, ut dicitur, *concordanda.* » — *Cod., c. 1728.*

b) Si, die dubiis concordandis præstituta, pars in jus vocata *non compareat* nec justam absentiæ excusationem alleget, « *contumax* declaretur, et dubiorum formula statuatur *ex officio*, parte quæ præsens fuerit, id postulante.

» Parti autem contumaci *statim id notum fiat* ex officio, ut quando velit exceptiones contra dubiorum seu articulorum formulam possit proponere, et a contumacia se purgare, intra tempus quod judici congruum videatur ». — *Cod., c. 1729, § 1.*

c) « Partibus præsentibus et in formula dubiorum seu articulo

concordibus, si judex, quod ad se attinet, nihil excipiendum averit, ejus rei fiat mentio in decreto quo formula firmatur. » *Ibid.*, § *2*.

i vero partes *dissentiant*, aut earum conclusiones judici non bentur, « judex ipse controversiam dirimat decreto ». — *Ibid.*,

d) Dubiorum seu articulorum formula semel statuta « *mutari* potest nisi *novo decreto*, ex gravi causa, ad instantiam partis, promotoris justitiæ, vel defensoris vinculi, audita utraque vel ra parte, ejusque rationibus perpensis ». — *Ibid.*, § *4*.

e) « Antequam litis contestatio *locum habuerit*, judex ad *testium* rumve *probationum* receptionem ne procedat nisi in casu conaciæ, aut nisi testium depositionem recipere oporteat ne ipsa, probabilem testis mortem, ob discessum ejusdem, vel ob aliam tam causam, recipi postea nequeat, aut difficulter possit. » — *l.*, *c. 1730*.

1613. **II. Lite contestata :**

a) « Haud licet actori *libellum mutare* nisi, reo contiente, judex, justis de causis, censeat mutationem e admittendam, salva semper reo compensatione mnorum et expensarum, si quæ debeatur.

» Libellus *non censetur mutatus* : si coarctetur aut muur probationis modus ; si minuantur aut petitio aut acsoria petitionis ; si facti adjuncta in libello pridem posiita illustrentur, compleantur aut emendentur, ut conversiæ objectum idem remaneat ; si in locum rei peta pretium, fœnus aut aliquid æquivalens ;

b) » Judex *congruum tempus* partibus præstituat protionibus proponendis et explendis ; quod quidem pote, instantibus partibus, arbitrio suo *prorogare*, dummodo lis, ultra quam æquum sit, protrahatur ;

c) » Possessor rei alienæ desinit esse *bonæ fidei* ; quapter damnatus rem restituere, non solum rem ipsam, l et *rei fructus* a litis contestatæ tempore restituere tetur, et damna præterea sarcire, si qua secuta fuerint ». *Cod., c. 1731*.

ARTICULUS II

DE INTERRUPTIONE AUT EXSTINCTIONE ACTIONIS

1614. **I. Instantia interrumpitur :**

a) Causa nondum conclusa, « si pars litigans *mori- tur*, aut *statum* mutet, aut cesset ab *officio* cujus ration agit », donec heres defuncti aut successor litem instaure — *Cod., can. 1733, n. 1. — Cf. can. 1734.*

Causa conclusa, instantia in iisdem adjunctis « non interrumpitu sed judex procedere debet *ad ulteriora*, citato procuratore, si adsi secus defuncti herede vel successore ». — *Ibid., n. 2.*

b) *Procuratore* aut curatore a munere cessante, « ta diu *interrupta* manet instantia quandiu pars, aut ii a quos pertinet, novum procuratorem vel curatorem nomina verint, aut per se ipsi in posterum agere se velle profes fuerint ». — *Cod., c. 1735.*

1615. **II. Instantia perimitur** « si nullus actus proces sualis, quin aliquod obstet impedimentum, ponatur in tr bunali *primæ instantiæ* per *biennium*, aut in gradu *appe lationis* per *annum*.

» Et in altero casu sententia per appellationem oppu gnata transit in *rem judicatam* ». — *Cod., c. 1736.*

a) Peremptio « obtinet *ipso jure*, et adversus *omnes*, minor quoque aliosve minoribus æquiparatos ; eaque *ex officio* etia excipi debet, salvo *jure regressus* ad indemnitatem adversus tut res, administratores, procuratores qui culpa se caruisse non prob verint ». — *Cod., c. 1737.*

b) Peremptio « exstinguit acta *processus*, non vero acta *causæ* imo hæc *vim* habere possunt etiam in alia instantia, dummodo e inter *easdem personas* et super *eadem re* intercedat ; sed, ad extra neos quod attinet, non aliam vim obtinet nisi documentorum ». — *Cod., c. 1738.*

c) In casu peremptionis, « quas quisque ex litigatoribus fece rit, has ipse ferat *expensas* perempti judicii ». — *Cod., c. 1739*

1616. **III. Instantiæ renuntiare** potest actor « in quoli bet statu et gradu judicii » ; item, « tum actor, tum reus

sunt processus actis renuntiare, sive omnibus sive non-lis tantum ». — *Cod., c. 1740, § 1.*

a) Renuntiatio ut valeat, « peragenda est *in scriptis*, et a parte, ab ejus procuratore speciali tamen mandato munito, debet scribi, alteri parti *communicari*, ab eaque *acceptari* vel saltem impugnari, et a *judice* admitti ». — *Ibid.*, § 2.

b) Admissa, pro *actis* quibus renuntiatum est, « eosdem parit ctus ac peremptio instantiæ: et obligat renuntiantem ad solven- expensas actorum quibus renuntiatum fuit ». — *Cod., c. 1741.*

CAPUT VI

DE PROBATIONIBUS

« Non indigent probatione : 1° facta *notoria*, ad normam can. 21 *(cf. n. 191)* ; 2° quæ ab *ipsa lege* præsumuntur ; 3° facta ab u ex contendentibus asserta et ab altero *admissa*, nisi a jure vel judice probatio nihilominus exigatur. » — *Cod., c. 1747.*

« Onus probandi incumbit ei qui *asserit.* — Actore non proban reus absolvitur. » — *Cod., c. 1748.*

« Probationes quæ ad moras judicio nectendas postulari videnti ceu examen testis longe dissiti, aut cujus domicilium nescitur, cognitio documenti quod cito haberi non potest, judex *ne adm tat* nisi hæ probationes *necessariæ videantur* quia ceteræ de ciant aut satis non sint. » — *Cod., c. 1749.*

ARTICULUS I

DE CONFESSIONE PARTIUM ET DE INTERROGATIONIBU IPSIS IN JUDICIO FACIENDIS

1617. I. **Ad eruendam veritatem facti quod publi interest ut extra dubium ponatur**, judex « *debet* part interrogare ». — *Cod., c. 1742, § 1.*

a) « In aliis casibus *potest* unum ex contendentib interrogare, non solum *ad instantiam* alterius partis, s etiam *ex officio*, quoties agitur de illustranda probatio adducta. » — *Ibid., § 2.*

b) « Interrogatio partium fieri a judice potest *quovis stadio judicii*, ante conclusionem in causa. » *Ibid., § 3.*

c) « Tum actor tum reus invicem, tum etiam prom tor justitiæ et defensor vinculi, possunt judici exhibe articulos, seu quæsita, super quibus pars interroget quæque vulgo *positiones* dicuntur. » — *Cod., c. 1745, §*

In positionibus exarandis, admittendis et parti prop nendis, « *regulæ* cum proportione serventur quæ in ca 1773-1781 statutæ sunt » de examine testium. — *Ibi § 2. — Cf. num. 1629 et 1630.*

1618. **II. Judici legitime interroganti « partes respon-e tenentur** et fateri veritatem, nisi agatur de delicto *ipsis* commisso ». — *Cod., c. 1743, § 1.*

a) Si pars legitime interrogata respondere *recuset*, uanti facienda sit hæc recusatio, utrum justa sit, an ıfessioni æquiparanda, necne, judicis est æstimare ». — *d., § 2.*

b) Pars, quæ respondere debet, si illegitime respon-re *recusaverit*, aut si, postquam responderit, *mendax* erta fuerit, « puniatur, ad tempus a judice pro rerum junctis definiendum, remotione ab actibus legitimis lesiasticis ;

» Et si, ante responsionem, *jusjurandum* de veritate di-ıda præstiterit, laicus interdicto personali, clericus sus-ısione plectatur ». — *Ibid., § 3.*

1619. **III. Jusjurandum de veritate dicenda** « in causis *minalibus* nequit judex accusato deferre ; in *contentio-* quoties bonum publicum in causa est, debet illud a tibus exigere ; in *aliis*, potest pro sua prudentia ». — *d., c. 1744.*

Ad jusjurandum præstandum, vel interrogationibus res-ıdendum, « partes *personaliter* coram judice se sistere ent », exceptis iis qui legitime excipiuntur. — *Cod., . 1746.* — *Cf. n. 1627.*

1620. **IV. Confessio judicialis** dicitur « assertio de ali- facto, in scriptis aut oretenus ab una parte *contra se pro adversario* coram judice interrogante peracta ». — *., c. 1750.*

a) Si agatur de negotio aliquo *privato*, et in causa non bonum publicum, « confessio judicialis unius partis, ımodo libere et considerate facta, relevat alteram ab re probandi ». — *Cod., c. 1751.*

b) Pars, aliquid confessa in judicio, « non potest *ra confessionem suam* venire nisi, aut in continenti faciat, aut probet confessionem ipsam vel carere ditionibus in can. 1750 expressis, vel errori facti adscribendam ». — *Cod., c. 1752.*

c) Confessio sive scriptis, sive oretenus, ipsimet a versario aut aliis extra judicium facta, « dicitur *extraju dicialis* : eaque in judicium deducta, judicis est, perpens omnibus rerum adjunctis, æstimare quanti facienda sit — *Cod., can. 1753.*

ARTICULUS II

DE TESTIBUS ET ATTESTATIONIBUS

Probatio per *testes* « in quibuslibet causis admittitu sub judicis tamen moderatione, secundum modum præ nitum in canonibus qui sequuntur ». — *Cod., c. 1754.*

1621. **I.** « **Testes judici legitime interroganti re pondere et veritatem fateri debent.** » — *Cod., c. 1755,* §

a) « Ab hac obligatione *eximuntur* :

» 1° Parochi aliique sacerdotes, quod attinet ad quæ ipsis manifestata sunt ratione *sacri ministerii* extr sacramentalem confessionem ; civitatum magistratu medici, obstetrices, advocati, notarii aliique qui ad *secr tum officii,* etiam ratione præstiti consilii, tenentur, quo attinet ad negotia huic secreto obnoxia ;

» 2° Qui ex testificatione sua *sibi* vel *consanguineis* v *affinibus* in quolibet gradu lineæ rectæ et in primo grad lineæ collateralis, infamiam, periculosas vexationes, alia *mala valde gravia* obventura timent. » — *Ibid.,* § *2.*

b) « Testes judici legitime interroganti scient *falsum* affirmantes, aut *verum* occultantes, puniantur a normam can. 1743, § 3 (*cf. n. 1618, b*) ;

» Eademque pœna mulctentur omnes qui testem v peritum donis, pollicitationibus, aut alio quovis mod *inducere* præsumpserint ad *falsum* testimonium dicendun aut ad *veritatem* occultandam. » — *Ibid.,* § *3.*

1622. **II.** « **Omnes possunt esse textes, nisi expres a jure repellantur, vel in totum vel ex parte.** » — *Cod., ca 1756.*

a) « Ut *non idonei* : repelluntur a testimonio ferend impuberes et mente debiles. » — *Cod., c. 1757,* § *1.*

b) « Ut *suspecti* : 1° excommunicati, perjurii, infames, post *sententiam* declaratoriam vel condemnatoriam ; 2° qui ita *abjectis* sunt *moribus* ut fide digni non habeantur; 3° publici gravesque partis *inimici*. » — *Ibid.*, § *2.*

c) « Ut *incapaces* :

» 1° Qui *partes* sunt in causa, aut *partium vice funguntur*, veluti tutor in causa pupilli, Superior aut administrator in causa suæ communitatis aut piæ cause cujus nomine in judicio consistit ; judex ejusve assistentes, advocatus aliique qui partibus in eodem causa *assistunt* vel astiterunt ;

» 2° Sacerdotes, quod attinet ad ea omnia quæ ipsis ex *confessione sacramentali* innotuerunt, etsi a vinculo sigilli soluti sint ; imo, audita a quovis et quoquo modo *occasione confessionis*, ne ut indicium quidem veritatis recipi possunt ;

» 3° *Conjux* in causa sui conjugis, *consanguineus* et *affinis* in causa consanguinei vel affinis, in quolibet gradu lineæ rectæ et in primo gradu collateralis, nisi agatur de causis quæ ad statum civilem aut religiosum personæ spectant cujus notitia aliunde haberi nequeat, et *bonum publicum* exigat ut habeatur. » — *Ibid.*, § *3.*

d) Non idonei et suspecti « audiri *poterunt* ex decreto judicis quo id expedire declaretur ; sed eorum testimonium valebit tantummodo ut *indicium* et probationis adminiculum, et generatim injurati audiantur ». — *Cod.*, *can. 1758.*

1623. **III. Inducuntur testes :**

a) Ab ipsis *partibus* quæ « debent sibi invicem *notafacere* testium nomina antequam eorum examen inchoetur, aut, si id, prudenti judicis existimatione, fieri sine gravi difficultate nequeat, saltem ante testificationum publicationem ». — *Cod., c. 1759,* § *1; et c. 1763.*

Pars, quæ testem induxit, potest ejus examini *renuntiare ;* sed adversarius postulare potest ut, hac non obstante renuntiatione, testis examini subjiciatur. » — *Cod.*, *c. 1759*, § *4.*

b) Possunt quoque testes « induci a *promotore justitiæ* et *defensore vinculi,* si id ad causam intersit ». — *Cod., can. 1759,* § *2.*

Sed « ipse *judex,* quoties agatur de minoribus aliisve qui minoribus æquiparantur, et generatim quoties publicum bonum id exigat, potest testes *ex officio* inducere ». — *Ibid.,* § *3.*

c) Si quis *sponte* compareat testimonii reddendi gratia, « judex poterit ejus testimonium *admittere* vel *repellere,* prout expedire censuerit ». — *Cod., c. 1760,* § *1.*

« *Debet* autem testem, qui se sponte obtulerit, repellere cum comparere sibi videatur moras judicio nectendi causa, vel justitiæ et veritati quoquo modo officiendi. » — *Ibid.,* § *2.*

d) « Judici jus et obligatio est *nimiam multitudinem* testium refrenandi. » — *Cod., c. 1762.*

1624. **IV. Cum probatio per testes postulatur,** « eorum nomina et domicilium tribunali indicentur ; præterea exhibeantur *positiones* seu articuli argumentorum super quibus testes sint interrogandi ». — *Cod., c. 1761,* § *1.*

« Si ne intra diem quidem peremptorium, a judice præstitutum, obtemperatum fuerit, postulatio *deserta* censetur. » — *Ibid.,* § *2.*

a) « Testes debent *ex officio excludi* si judici liquido constet eos a testimonio ferendo prohiberi, salvo præscripto can. 1758 (*cf. n. 1622, d*) ;

» Ast etiam, *postulante adversario,* testes excludendi sunt si justa exclusionis causa demonstretur, quæ exclusio dicitur *reprobatio personæ testis.* » — *Cod., c. 1764,* § *1 et 2.*

b) « Pars nequit reprobare personam testis quem *ipsa induxit,* nisi nova reprobationis causa supervenerit, quamvis possit ejus dicta reprobare. » — *Ibid.,* § *3.*

c) « Reprobatio testis fieri debet intra *triduum* postquam testium nomina cum parte communicata fuerunt, nec postea facta admittatur, nisi a parte demonstretur, vel saltem juramento affirmetur, defectum testis antea sibi notum non fuisse. » — *Ibid.,* § *4.*

« Judex autem reprobationis discussionem *in finem litis* reservet,

si contra testem stet præsumptio juris, aut defectus sit notorius, el statim ac facile probari possit, vel postea probari nequeat. » — *bid.*, § *5*.

1625. V. « **Citatio testium fit ministerio judicis**, de-reto interveniente, et *intimanda est* testibus ad normam an. 1715-1723. » — *Cod., c. 1765.* — *Cf. n. 1609.*

a) Testis rite citatus « *parere debet,* aut causam suæ bsentiæ judici notam facere ». — *Cod., c. 1766,* § *1.*

b) « Testis *inobediens,* qui nempe sine legitima causa on comparuit, aut, etsi comparuit, renuit respondere, el jusjurandum præstare, vel attestationi subscribere, a idice potest *congruis pœnis* coerceri, et insuper *mulctari* ro rata damni quod ex ejus inobedientia partibus ob-eniat. » — *Ibid.,* § *2.*

1626. **VI. Testis, antequam testimonium edat, « jus-irandum præstare debet de tota ac sola veritate dicenda ».** - *Cod., c. 1767,* § *1.*

« Partes, earumve procuratores, præstationi jurisjurandi testium *sistere* possunt. » — *Ibid.*, § *2*.

a) « Testibus, si de jure partium mere *privato* agatur, oterit jusjurandum, utraque parte consentiente, remitti. » - *Ibid., 3.*

« Sed, etiam cum jusjurandum a teste non exigitur, judex testem mmonefaciat *gravis obligationis*, qua semper tenetur, veritatem cendi. » — *Ibid.*, § *4*.

b) Testes, tametsi jusjurandum præstiterint de ritate dicenda, « poterunt nihilominus, pro prudenti dicis arbitrio, *absoluto examine,* adigi ad jusjurandum *veritate dictorum,* sive circa omnes positionum articulos, ve circa aliquos tantum, quoties gravitas negotii et itæ testificationis adjuncta id postulare videantur ». — *od., c. 1768.*

c) Testes adigi etiam jurejurando possunt « ad *secre-m servandum* circa propositas interrogationes dataque terrogationibus responsa, usque dum acta et allegata blici juris fiant : imo etiam *perpetuo,* ad normam can. 23, § 3 ». — *Cod., c. 1769.* — *Cf. n. 1569, b.*

1627. VII. « Testes sunt examini subjiciendi in ipsa tribunalis sede. » — *Cod., c. 1770, § 1.*

« Ab hac generali regula *excipiuntur :*

» 1° S. R. E. Cardinales, Episcopi et personæ illustres quæ suæ civitatis jure eximuntur ab obligatione comparendi coram judice testificandi causa : ii omnes *eligere* ipsi possunt *locum* ubi testificentur, de quo judicem certiorem facere debent ;

» 2° Qui morbo, aliove corporis vel animi impedimento, aut conditione vitæ, uti moniales, tribunalis sédem adire nequeunt ; ii *dom* audiendi sunt ;

» 3° Qui *extra diœcesim* degentes, in diœcesim reverti et ad tribunalis sedem accedere sine gravi incommodo nequeunt ; ii audiendi sunt a tribunali loci in quo commorantur, secundum interrogationes et instructiones a causæ judice transmissas ;

» 4° Qui in diœcesi quidem commorantur, sed in *locis* ita *dissitis* a tribunalis sede ut sine gravibus impensis neque ipsi judicem adire, neque a judice adiri possint.

» Hoc in casu judex debet propiorem aliquem sacerdotem dignum et idoneum *deputare*, ut, cum assistentia alicujus qui actuari munere fungatur, examen horum testium perficiat, *transmissis* pariter eidem interrogationibus faciendis, datisque opportunis instructionibus. » — *Ibid., § 2.*

1628. VIII. « Testes seorsim singuli examinand sunt. » — *Cod., c. 1772, § 1.*

« Prudenti tamen judicis arbitrio relinquitur, post edita testimonia, testes inter se aut cum parte conferre, seu vulgo, *confrontare.* » — *Ibid., § 2.*

a) Id autem fieri poterit « si hæc omnia simul concurrant, scilicet :

» 1° Si testes inter se, aut cum parte, in re gravi et causæ substantiam attingente, *dissentiant ;*

» 2° Si nulla alia *facilior* ad veritatem detegendam suppetat via

» 3° Si *scandali* vel dissidiorum periculum non sit ex collatione pertimescendum ». — *Ibid., § 3.*

b) « Examini testium *partes* assistere nequeunt, nisi judex ea admittendas censuerit. » — *Cod., c. 1771.*

1629. IX. « Examen fit a judice, vel ab ejus delegato aut auditore, cui assistat oportet notarius. » — *Cod. can. 1773, § 1.*

a) In examine « interrogationes non ab alio quam a *lice,* vel ab eo qui judicis locum tenet, testibus defe-ıdæ sunt.

» Quapropter, si partes, vel promotor justitiæ, vel fensor vinculi, examini intersint et novas interroga-ınes testi faciendas habeant, has *non testi,* sed *judici* l ejus locum tenenti proponere debent, ut eas ipse ferat ». — *Ibid.,* § *2.*

b) « Testis primo interrogari debet, non modo de *ıeralibus personæ adjunctis,* hoc est, de nomine, cogno-ne, origine, ætate, religione, conditione, domicilio, l etiam quæ ipsi cum *partibus* in causa sit necessitudo ;

« Deinde deferendæ sunt interrogationes quæ *causam sam* respiciunt, et sciscitandum *unde* et *quomodo* ea æ asserit habeat cognita. » — *Cod., c. 1774.*

c) « Interrogationes *breves* sunto, non plura simul mplectentes, non captiosæ, non subdolæ, *non suggeren-responsionem,* remotæ a cujusvis offensione, et perti-ntes ad causam quæ agitur. » — *Cod., c. 1775.*

d) « Interrogationes non sunt cum testibus *antea* mmunicandæ. » — *Cod., c. 1776,* § *1.*

« Attamen, si ea quæ testificanda sunt ita a memoria ıt remota ut, nisi prius recolantur, certo affirmari queant, poterit judex *nonnula testem præmonere,* si sine periculo fieri posse censeat. » — *Ibid.,* § *2.*

e) « Testes *oretenus* testimonium dicant, et scriptum legant nisi de calculo et rationibus agatur ; tunc enim *ıotationes,* quas secum attulerunt, poterunt consulere. » *Cod., c. 1777.*

1630. **X.** « **Responsio ex continenti redigenda est ·ipto ab actuario,** non solum quod attinet ad *substan-ım,* sed etiam ad ipsa editi testimonii *verba,* nisi judex, ıenta causæ exiguitate, satis habeat unam depositionis bstantiam referri. » — *Cod., c. 1778.*

Actuarius in actis *mentionem faciat :* de præstito, remisso aut usato jurejurando, de partium aliorumque præsentia, de inter-ationibus ex officio additis, et generatim de omnibus memoria

dignis quæ forte acciderint cum testes excutiebantur. » — *Cod. can. 1779.*

a) « Testi, antequam ab auditorio discedat, debe*legi* quæ actuarius, de iis quæ ipse viva voce testatus es scripto redegit, *data eidem testi facultate* addendi, suppr mendi, corrigendi, variandi. » — *Cod., c. 1780,* § *1.*

« Denique actui *subscribere* debent testis, judex et nota rius. » — *Ibid.,* § *2.*

b) Testes, quamvis jam excussi, « poterunt, par postulante, aut ex officio, antequam acta seu testif cationes publici juris fiant, *denuo ad examen vocari,* judex id necessarium vel utile ducat, dummodo tame omnis collusionis vel corruptelæ absit periculum ». – *Cod., c. 1781.*

1631. **XI. Post absolutum omnium testium exame** « testimonia statim poterunt decreto judicis *evulgari* cum partes aut earum procuratores examini non inte fuerunt. — *Cod., c. 1782,* § *1.*

« Sed poterit judex *differre* testimoniorum evulga tionem in tempus quo cetera probationum capitul fuerint absoluta, si id e re existimet. » — *Ibid.,* § *2.*

a) Post testificationum evulgationem, « jus est *reprobandi teste* sive quod attinet ad modum examinis, cum scilicet objiciunt regulæ juris in examine peragendo neglectæ, sive quod attinet a testificationes ipsas, cum nempe testimonia impugnantur de fals aut de variatione, contradictione, obscuritate, defectu scientiæ similibus ». — *Cod., c. 1783.*

b) Reprobationem « judex decreto suo *rejiciat* si eam futi inniti fundamento, aut ad retardandum judicium factam animad vertat ». — *Cod., c. 1784.*

Si judicium reprobationis *admittatur,* « judex brevem terminu parti postulanti præstituat ad probandam reprobationem, et deind procedat uti in aliis incidentibus causis ». — *Cod., c. 1785.*

c) Post evulgatas testificationes, « testes jam auditi denuo su per iisdem articulis *ne interrogentur,* neque *novi testes* admittan tur nisi caute, et ex gravi ratione, in causis quæ nunquam tran seunt in rem judicatam ; ex gravissima ratione in ceteris ; et, i quolibet casu, omni *fraudis* et *subornationis* periculo remoto, alter

te audita, et requisito voto promotoris justitiæ vel defensoris culi, si hi judicio intersint ; quæ omnia judex decreto suo defi- ; ». — *Cod., c. 1786.*

1632. **XII. Testis jus habet « ad petendam compen- ionem impensarum** quas sustinuerit ratione itineris et nmorationis in loco judicii, et ad congruam *indemnita-* pro interruptione sui negotii vel operis ». — *Cod., ı. 1787, § 1.*

a) « Judicis est, auditis parte ac teste, et, si opus sit, etiam peri- *taxare* indemnitatem et impensas testi solvendas. » — *Ibid., § 2.*

b) « Si intra peremptorium terminum, a judice præstitutum, grua pecuniæ quantitas, de qua in can. 1909, § 2, ab eo qui testes ucere vult deposita non sit, is testium examini *renuntiasse* cen- tur. » — *Cod., c. 1788.* — *Cf. n. 1678, b.*

1633. **XIII. In æstimandis testimoniis « judex præ ılis habeat** : 1° quæ *conditio* sit personæ, quæve hones- , et an aliqua *dignitate* testis præfulgeat ; — 2° utrum *scientia propria,* præsertim de visu et auditu proprio tificetur, an de *credulitate,* de *fama,* aut de *auditu* ab s ; — 3° utrum testis constans sit et firmiter *sibi cohæ- t* ; an varius, incertus, vel vacillans ; — 4° denique um testimonii *contestes* habeat, an sit singularis ». — *d., c. 1789.*

a) Si testes inter se *discrepent,* « judex perpendat um edita ab eis testimonia sibi invicem *adversentur,* sint dumtaxat *diversa* vel *adminiculativa* ». — *Cod., ı. 1790.*

'estimonia *diversa* sunt quæ referuntur ad diversa facta quæ r se non colligantur ; *adminiculativa* autem quando distinctas sdem facti circumstantias referunt quæ possunt simul componi et ri, vel diversa facta quæ simul conjungi possunt ita ut unum alterius vel causa vel sequela.

b) *Unius testis* depositio « plenam fidem non facit, i sit testis *qualificatus* qui deponat de rebus ex officio tis ». — *Cod., c. 1791, § 1.*

c) « Si sub *juramenti* fide *duæ* vel *tres* personæ, *omni eptione majores,* sibi firmiter *cohærentes,* de aliqua re

vel facto in judicio testificentur de *scientia propria*, sufciens probatio habetur, nisi in aliqua causa judex, ob mximam negotii gravitatem, vel ob indicia quæ aliquod dbium de veritate rei assertæ ingerunt, necessariam cense *pleniorem* probationem. » — *Ibid.*, § *2.*

ARTICULUS III

DE PERITIS

Peritorum opera utendum est « quoties, ex juris vel judicis præscripto, eorum examen et votum requiritur a *factum* aliquod comprobandum, vel ad veram alicujus r *naturam* dignoscendam ». — *Cod.*, *c. 1792.* — *Cf. c. 179*

1634. I. « **Judicis est peritos eligere vel designare.** — *Cod.*, *c. 1793*, § *1.*

a) Hanc designationem « in causis *mere privati* judex facere potest rogatu utriusque partis vel etia alterutrius, altera tamen consentiente ; in causis ver *bonum publicum* respicientibus, audito promotore justitiæ aut vinculi defensore ». — *Ibid.*, § *2.*

b) « Prudenti judicis arbitrio relinquitur *unum pluresve* peritos eligere, pro causæ natura et rei difficultat nisi lex ipsa numerum peritorum præfiniat. » — *Ibid.*, §

c) « Judex, attentis iis quæ a litigantibus forte deducantur, omnia et singula capita *decreto suo definiat* circ quæ periti opera versari debeat. » — *Cod.*, *c. 1799*, § *1.*

d) « *Tempus* intra quod examen perficiendum est e votum proferendum, si necessarium vel opportunum judici videatur, potest ab ipso judice *præfiniri* et etiam auditis partibus, prorogari. » — *Ibid.*, § *2.* — *Cf. can 1800, sq.*

1635. **II. Ad periti munus**, « ceteris paribus, deligantu qui competentis magistratus auctoritate *idonei* fuerin comprobati ». — *Cod.*, *c. 1795*, § *1.*

a) Qui a *testimonio ferendo* excluduntur ad normam can. 1757 « ne ad peritorum quidem officium assumi possunt ». — *Ibid.*, § 2

b) « Easdem ob causas quibus testes, possunt et periti *recu-ari.* » — *Cod., c. 1796, § 1.*

« Judex suo decreto edicat utrum sit *admittenda* recusatio, necne, t, recusatione admissa, in locum periti recusati alium sufficiat. » - *Ibid., § 2.*

c) Periti demandatum munus suscipere censentur « præsta-one *jurisjurandi* de munere fideliter implendo ». — *Cod., in. 1797, § 1.*

« *Partes*, non solum interesse possunt jurisjurandi præstationi, ed etiam *exsecutioni muneris* perito demandati, nisi aliud rei na-ıra vel honestas exigat aut lex vel judex statuat. » — *Ibid., § 2.*

d) « Post jusjurandum præstitum, si periti intra præfinitum empus mandato *non paruerint*, aut sine justa causa exsecutionem efugiant, tenentur damnorum. » — *Cod., c. 1798.*

ARTICULUS IV

DE ACCESSU ET RECOGNITIONE JUDICIALI

Si ad controversiæ locum judex accedere atque ipsam em controversam *inspicere* necessarium existimet, « de-reto id præstituat, quo ea quæ in accessu præstanda sint, uditis partibus, summatim describat ». — *Cod., c. 1806.*

1636. **I. « Judex recognitionem peragere potest, vel se per se, vel per auditorem aut judicem delegatum.** » - *Cod., c. 1807.*

a) Judex, rem vel locum recognoscens, « *peritos* adhibere otest, si ipsorum opera necessaria vel utilis videatur ». — *Cod., n. 1808, § 1. — Cf. n. 1634, sq.*

b) « Si jurgii vel *perturbationis periculum* pertimescendum ju-ci videatur, poterit ipse prohibere ne partes vel earum advocati diciali recognitioni intersint. » — *Cod., c. 1809.*

c) « Judex *testes*, vel ex officio accitos vel a partibus ante reco-itionem rite productos, potest *in ipso judiciali accessu* examini bjicere, si id expedire videatur ad pleniorem probationem, aut ad movenda dubia ob quæ recognitio decerni debuit. » — *Cod., n. 1810.*

1637. **II. « Notarius diligenter curet** ut constet ex actis ua die et hora recognitio facta sit, quæ personæ interfue-

rint, quæ, recognitione durante, aut dicta, aut peracta, aut a judice decreta sint. » — *Cod., c. 1811, § 1.*

« Peractæ recognitionis *instrumenta* tum judex tum notarius subscribant. » — *Ibid., § 2.*

ARTICULUS V

DE PROBATIONE PER INSTRUMENTA

1638. **I. « In quolibet judicii genere admittitur probatio per documenta, tum publica tum privata.** » — *Cod., can. 1812.*

a) « Præcipua documenta publica *ecclesiastica* hæc sunt :

» 1° Acta *Summi Pontificis* et *Curiæ Romanæ* et *Ordinariorum* in exercitio suorum munerum authentica forma exarata, itemque attestationes authenticæ de iisdem actibus datæ ab illis vel eorum notariis ;

» 2° Instrumenta a *notariis ecclesiasticis* confecta ;

» 3° Acta *judicialia* ecclesiastica ;

» 4° Inscriptiones baptismi, confirmationis, ordinationis, professionis religiosæ, matrimonii, mortis, quæ habentur in *regestis Curiæ vel parœciæ, vel religionis,* et attestationes scriptæ ex iisdem *desumptæ* et a parochis, vel Ordinariis, vel notariis ecclesiasticis confectæ, aut earum exemplaria authentica. » — *Cod., c. 1813, § 1.*

b) Documenta publica *civilia* « ea sunt quæ secundum uniuscujusque loci leges talia jure censentur ». — *Ibid., § 2.*

« Litteræ, contractus, testamenta et scripta quælibet a privatis confecta, *privatorum* documentorum numero habentur. » — *Ibid., § 3.*

c) Documenta publica, sive ecclesiastica sive civilia, « *genuina* præsumuntur, donec contrarium evidentibus argumentis evincatur ». — *Cod., c. 1814. — Cf. can. 1815.*

Et « *fidem faciunt* de iis quæ directe et principaliter in eisdem affirmantur ». — *Cod., c. 1816.*

d) Documentum *privatum*, sive agnitum a parte, sive

ecognitum a judice, « probat adversus *auctorem* vel *subscriptorem* et causam ab eis habentes, perinde ac confessio xtra judicium facta ; sed per se non habet vim probandi dversus extraneos ». — *Cod., c. 1817.* — *Cf. c. 1818.*

1639. **II. Documenta vim probandi in judicio non abent « nisi originalia sint, aut in exemplari authentico xhibita,** et penes tribunalis cancellariam deposita, excepis documentis quæ *publici juris* sunt, ceu leges rite pronulgatæ ». — *Cod., c. 1819.*

a) « Documenta *in forma authentica* sunt exhibenda et in juicio deponenda, ut a judice et ab adversario examinari possint. » - *Cod., c. 1820.*

b) Si *dubium* excitetur utrum fideliter exscriptum sit exemplar, n non, « judex, ad instantiam partis, vel etiam ex officio, decerere potest ut *ipsum documentum* exhibeatur unde exemplar est esumptum ». — *Cod., c. 1821, § 1.*

c) Si id fieri aut minime aut valde difficulter possit, « judex otest auditorem delegare, aut loci Ordinarium rogare, pro *examine* *collatione* documenti, præscribens quibus de articulis et quemadodum fieri debeat collatio ; collationi vero utraque pars assistere otest ». — *Ibid., § 2.* — *Cf. can. 1822.*

1640. **III. Si pars exhibere recuset documentum de ure producendum, quod ipsa fertur possidere,** « judex, ltera parte postulante, auditoque, si opus sit, promotore 1stitiæ vel vinculi defensore, interlocutoria sententia *staat* an et quomodo ejusdem documenti exhibitio facienda t ». — *Cod., c. 1824, § 1.*

a) Parte parere *recusante*, « judicis est æstimare quanti hæc cusatio facienda sit ». — *Ibid., § 2.*

Quod si pars documentum apud se esse *neget*, « judex poterit m examini subjicere et ad jusjurandum de ea re præstandum igere ». — *Ibid., § 3.*

b) « Nemo tamen exhibere tenetur documenta, etsi communia, 1æ communicari nequeunt sine periculo *gravis damni*, aut sine riculo *violationis secreti* servandi. » — *Cod., c. 1823, § 1 ; et 1775, § 2 f. n. 1621, a).*

« Attamen si qua saltem documenti *particula*, quam produci inrsit, describi possit, et in exemplari exhiberi sine memoratis

incommodis, judex decernere potest ut eadem exhibeatur. » — *Cod.*, *c. 1823*, *§ 2.*

ARTICULUS VI

DE PRÆSUMPTIONIBUS

1641. I. **Præsumptio est** « rei incertæ probabilis conjectura ; eaque, alia est *juris*, quæ ab ipsa lege statuitur ; alia *hominis*, quæ a judice conjicitur ». — *Cod.*, *c. 1825*, *§ 1.*

a) Præsumptio juris « alia est *juris* simpliciter, alia *juris et de jure* ». — *Ibid.*, *§ 2.*

b) « Contra præsumptionem *juris simpliciter* admittitur probatio tum directa tum indirecta ; contra præsumptionem *juris et de jure*, tantum indirecta, hoc est contra factum quod est præsumptionis fundamentum. » — *Cod.*, *can. 1826.*

1642. II. **Qui habet pro se juris præsumptionem,** « liberatur *ab onere probandi*, quod recidit in partem adversam ; qua non probante, sententia ferri debet in favorem partis pro qua stat præsumptio ». — *Cod.*, *c. 1827.*

« Præsumptiones, quæ non statuuntur a jure, judex ne conjiciat nisi ex facto *certo* et *determinato* quod cum eo, de quo controversia est, directe cohæreat. » — *Cod.*, *c. 1828.*

ARTICULUS VII

DE JUREJURANDO PARTIUM

1643. I. « **Si habeatur semiplena tantum probatio, nec alia probationis adjumenta jam supersnt**, et judex aut *jubeat* aut *admittat* jusjurandum ad probationes supplendas, hoc jusjurandum dicitur *suppletorium*. » — *Cod.*, *can. 1829.*

a) Huic jurijurando vel maxime locus est « cum adjuncta, quæ civilem vel religiosum *personæ statum* respiciunt, aliter comperiri nequeunt ». — *Cod.*, *c. 1830*, *§ 1.*

Sed eodem *abstineat judex* « tum in causis criminalibus, tum in contentiosis si de jure vel re magni pretii agatur, aut de facto

mii momenti, aut si jus, res, factum non sit proprium personæ i jusjurandum esset deferendum ». — *Ibid.*, § *2.*

b) Deferri autem hoc jusjurandum potest « sive *ex ficio*, sive *ad instantiam* alterius partis, vel promotoris stitiæ, vel defensoris vinculi, si judicio intersint ». — *id.*, § *3.*

c) « Regulariter deferatur ei qui *pleniores* habet protiones. — Judicis tamen est decreto definire *an* et *ando* adjuncta concurrant cur jusjurandum suppletoım deferri debeat. » — *Ibid.*, § *4 et 5.*

d) « Pars cui jusjurandum suppletorium defertur rebus quæ ad ejus statum civilem vel religiosum non rtinent, potest, ex justa causa, illud *recusare*, vel *in versarium* referre. » — *Cod., c. 1831*, § *1.*

« Quanti autem hæc recusatio facienda sit, utrum *justa* sit, an tius *confessioni æquiparanda*, judicis est æstimare. » — *Ibid.*, § *2.*
« Jusjurandum suppletorium, ab una parte præstitum, potest ab era impugnari. » — *Ibid.*, § *3.*

1644. **II. Si de jure ad damni reparationem constet, l quantitas damni æstimari certe non possit**, « judex test parti quæ damnum passa est jusjurandum deferre, od *æstimatorium* dicitur ». — *Cod., c. 1832.*

n deferendo jurejurando æstimatorio :

1° Judex a parte, quæ damnum passa est, petat ut, sub jurisandi sanctitate, designet *res* sibi ablatas vel dolo perditas, eanque *pretium* et *valorem*, secundum probabilem suam æstimaiem exprimat ;

2° Si taxatio judici *nimia* videatur, eam ad æquitatem reducat, oculis habens omnia indicia et argumenta usu comprobata, ibitis etiam, si opus sit, peritis, quo magis veritati et justitiæ sulatur. » — *Cod., c. 1833.*

1645. **III. Jusjurandum decisorium dicitur** quod ala pars, judice probante, alteri defert « ea conditione ut æstio, sive principalis, sive incidens, secundum jusandum *decisa* habeatur ». — *Cod., c. 1834.*

a) Decisorium jusjurandum deferri nequit, nisi :

1° De re in qua *cessio* et *transactio* admittitur, et

quæ pro litigantium personis non sit nimii momenti seu pretii ;

» 2° Ab eo qui *cedere* aut *transigere* potest ;

» 3° Ei qui cedere vel transigere *valet*, quique pariter pro se non habeat plenam probationem ;

» 4° De mera notitia facti aut de facto quod *proprium* sit illius cui jusjurandum defertur ». — *Cod., c. 1835.*

b) « Hoc jusjurandum potest a parte, a qua delatum est, *revocari* quousque præstitum non fuerit, et ab altera parte *acceptari* et præstari, vel minus, aut *referri* in adversarium. » — *Cod., c. 1836*, § *1.*

Si in adversarium *referatur*, « hic debet illud præstare, secus causa cadit ». — *Ibid.*, § *4.*

c) Ut jusjurandum in adversarium *referri possit*, « eædem illæ *concurrant conditiones* necesse est quæ ad illud deferendum requiruntur, atque idem intercedat judicis ministerium ». — *Ibid.*, § *5.*

d) Præstito jurejurando, « quæstio secundum juratam formulam *finita est*, perinde ac si cessio aut transactio judicialis intercessisset ». — *Ibid.*, § *2.*

e) Si jusjurandum *recusetur*, nec referatur in adversarium, « judicis est æstimare quanti facienda sit recusatio, utrum justis innitatur causis, an potius *confessioni* sit æquiparanda ». — *Ibid.*, § *3.*

CAPUT VII

DE CAUSIS INCIDENTIBUS

sa *incidens* habetur, « quoties, incepto saltem per citationem dicio, ab una ex partibus, aut a promotore justitiæ vel vinculi fensore si judicio intersint, quæstio proponitur quæ, tametsi)ello quo lis insroducitur *non contineatur expresse*, nihilomius ita *ad causam pertinet* ut resolvi plerumque debeat ante ıæstionem principalem ». — *Cod., c. 1837.* — *Cf. c. 1838, sq.* rum incidens quæ excitetur quæstio definienda sit *judicii* rma servata, an mero *decreto*, judex, attenta rei qualitate et avitate, æstimet. » — *Cod., c. 1840, § 1.* — *Cf. ibid., § 2 et 3.* x principali controversia quæstiones incidentes nascantur, « coıoscantur prius eæ quarum solutio *viam sternat* ad aliarum lutionem ». — *Cod., c. 1633, § 1.* — *Cf., ibid., § 2 et 3.*

ARTICULUS I

DE CONTUMACIA

1646. I. « **Reus citatus qui, sine justa causa, nec ipse se nec per procuratorem comparet, contumax declapotest.** » — *Cod., c. 1842.*

a) « Non potest tamen judex reum contumacem deare *nisi prius constiterit* :

1º Citationem, legitime factam, tempore utili ad ıotitiam *pervenisse*, aut saltem pervenire debuisse ;

2º Reum absentiæ excusationem afferre *neglexisse*, non justam attulisse. » — *Cod., c. 1843, § 1.*

Hæc comprobari possunt, sive per *novam citationem* reo fac ut contumaciam suam si possit excuset, sive *alio modo.* » — , § *2.*

b) « Ad instantiam partis, vel promotoris justitiæ, vel uli defensoris, si judicio intersint, *judex* rei contumaı *declarare potest*, eaque declarata, procedere, servatis andis, usque ad *sententiam* definitivam ejusque exseonem. » — *Cod., c. 1844, § 1.*

« Si procedatur ad sententiam definitivam, lite non contestat sententia respicere tantum debet *petita in libello* ; si lite contestat ipsum *contestationis* objectum. » — *Ibid.*, § *2.*

1647. **II.** « **Potest quoque judex, ad frangendam r contumaciam, comminari ecclesiasticas pœnas.** » — *Coc can. 1845,* § *1.*

Quod si facere velit, « *iteranda est* rei citatio, cum *comminatio* pœnarum ; nec jam tunc licet, aut contumaciam declarare, aut, declarata, pœnas irrogare, nisi probetur hanc quoque secunda citationem suo effectu caruisse ». — *Ibid.*, § *2.*

1648. **III. Rei a contumacia recedentis**, seque in jud cio sistentis *ante causæ definitionem*, « conclusiones pr bationesque, si quas afferat, admittantur; caveat auter judex ne mala fide in longiores et non necessarias mora judicium protrahatur ». — *Cod., c. 1846.*

Post latam vero sententiam, « contumax beneficium restitution in integrum, ad appellandum ab ipso judice qui eam tulit, pete potest, non ultra tamen trimestre ab ipsius sententiæ intimation nisi agatur de causis quæ non transeunt in rem judicatam ». *Cod.*, *c. 1847.* — *Cf. can. 1848-1851.*

ARTICULUS II

DE INTERVENTU TERTII IN CAUSA

1649. **I.** « **Is cujus interest**, admitti potest ad interv niendum in causa, in qualibet litis instantia. » — *Coc can. 1852*, § *1.*

a) Sed, *ut admittatur*, « debet ante conclusionem causa libellum judici exhibere, in quo breviter de ju interveniendi ipsum edoceat ». — *Ibid.*, § *2.*

b) Qui intervenit in causa « admittendus est *in statu in quo causa reperitur*, assignato eidem brevi peremptorio termino ad probationes suas exhibendas, causa ad periodum probatoriam pervenerit». — *Ibid.*, §

1650. **II. Si tertii interventus appareat necessariu** « judex, ad instantiam partis, vel etiam *ex officio*, deb interventum in causa jubere ». — *Cod., c. 1853.*

ARTICULUS III

DE ATTENTATIS LITE PENDENTE

1651. I. **Attentatum est** « quidquid, lite pendente, aut era pars adversus alteram, aut ipse judex adversus alutram vel utramque partem *innovat*, parte dissentiente, in ejus *præjudicium* ; sive innovatio respiciat *litis ma-iam*, sive respiciat *terminos* partibus a jure vel a judice ignatos ad ponendos certos actus judiciales ». — *Cod., ι. 1854.*

1652. II. « **Attentata sunt ipso jure nulla**. Idcirco rti ex attentato læsæ competit *actio* ad obtinendam :larationem nullitatis. » — *Cod., c. 1855*, § *1 et 2.*

a) « Actio hæc instituenda est coram ipso judice *causæ princi-is ;* quod si ob attentatum pars læsa judicem *suspectum* habeat, eptionem suspicionis potest opponere. » — *Ibid.*, § *3.*

b) Pendente quæstione de attentato, « cursus causæ principalis ılariter *suspenditur ;* sed, si judici opportunius videatur, quæs-de attentato potest una cum causa principali pertractari et ılvi ». — *Cod., c. 1856*, § *1.*

c) Quæstiones de attentatis « *expeditissime* sunt pertractandæ, *lecreto* judicis definiendæ, auditis partibus et promotore justitiæ defensore vinculi, si hi judicio intersint ». — *Ibid.*, § *2.*

1653. III. **Demonstrato attento**, « judex decernere ıet ejus revocationem seu purgationem ». — *Cod., ι. 1857*, § *1.*

Quod si attentatum *vi* vel *dolo* patratum sit, « qui illud nmisit tenetur etiam de damnis erga partem læsam ». *Ibid.*, § *2.*

CAPUT VIII

DE CAUSÆ DISCUSSIONE ET SENTENTIA PROFERENDA

« Ante causæ discussionem et sententiam, omnes *probationes* qu sunt in actis, et quæ adhuc secretæ permanserunt, sunt *publi candæ.* » — *Cod., c. 1858.*

Et « expletis omnibus quæ ad probationes producendas pertinen *ad conclusionem in causa* deveniendum est ». — *Cod., can 1860, § 1.*

ARTICULUS I

DE PROCESSUS PUBLICATIONE, DE CONCLUSIONE IN CAUS ET DE CAUSÆ DISCUSSIONE

1654. **I. Publicatio processus** intelligitur facta quand concessa est partibus earumque advocatis facultas « act processualia *inspiciendi,* petendique eorum exemplar » — *Cod., c. 1859.*

1655. **II. Conclusio in causa** habetur « quoties, au partes a judice interrogatæ declarent se *nihil aliud* dedu cendum habere, aut utile proponendis probationibus *tem pus* a judice præstitutum elapsum sit, aut judex declare se *satis instructam* causam habere ». — *Cod., c. 1860, § 2*

« De peracta conclusione in causa, quocunque modo ea acciderit judex *decretum* ferat. » — *Ibid., § 3.*

a) Post conclusionem in causa « *novæ probationes* inhi bentur, nisi agatur de causis quæ nunquam transeunt i rem judicatam, aut de documentis nunc primum repertis aut de testibus qui antea ob legitimum impedimentu tempore utili induci non potuerunt ». — *Cod., c. 1861, § 1*

Si novas probationes *admittendas* censeat, « id decernat judex audita altera parte, cui congruum tempus concedat ut novas pro

ationes cognoscere et se defendere possit ; aliter judicium nullius st momenti ». — *Ibid.*, § *2.*

b) Facta conclusione in causa, « judex, pro suo pruenti arbitrio, partibus *congruum temporis spatium* præstuat ad defensiones suas seu allegationes, sive *per se,* ve *per advocatum* exhibendas ». — *Cod., c. 1862,* § *1.*

« Hic terminus *prorogari* a judice potest instante una arte, audita altera ; vel etiam *coarctari,* utraque consenente. » — *Ibid.,* § *2.*

1656. **III.** « **Defensio in scriptis est conficienda,** et egulariter *tot exemplaribus* conscribenda quot sunt judies, ut singula singulis judicibus possint exemplaria istribui. » — *Cod., c. 1863,* § *1.*

« Sed etiam *promotori justitiæ* et *defensori vinculi,* si idicio intersint, debet exemplar tradi ; præterea *partes* iter se exemplaria commutare debent. » — *Ibid.,* § *2.*

a) « Tribunalis præses, quoties pro suo prudenti arbitrio neessarium censeat, et sine nimio partium gravamine fieri animadertat, mandare potest ut defensio *typis imprimatur* una cum doimentis principalibus in fasciculo conjungendis qui actorum et ocumentorum summarium continet. » — *Ibid.*, § *3.*

« Quo in casu jubeat ne quidquam imprimatur nisi prius *exhito manuscripto* et venia illud publicandi obtenta ; præterea sedulo iveat de *secreto*, si quod sit in causa servandum. » — *Ibid.*, § *4.*

b) « Judicis, et in tribunali collegiali præsidis, est moderari, ro sua prudentia, *nimiam defensionum extensionem*, nisi de hoc peculiari tribunalis lege sit cautum. » — *Cod.*, *c. 1864.*

1657. **IV.** « **Utrique parti responsiones exhibere liceat,** itra breve tempus a judice præstitutum. » — *Cod., in. 1865,* § *1.*

a) « Hoc jus partibus *semel* tantum esto, nisi judici ravi ex causa iterum videatur concedendum ; tunc utem concessio, uni parti facta, alteri quoque data cenatur. » — *Ibid.,* § *2.*

b) In causis *contentiosis,* « si partes parare sibi tempore utili defensionem *negligant,* aut *se remittant* judicis ientiæ et conscientiæ, judex, si ex actis et probatis rem

habeat plane perspectam, poterit *statim* sententiam pronuntiare ». — *Cod., can. 1867.*

1658. V. « **Informationes, uti vocant, orales**, quibus videlicet advocati judicem de adjunctis juris et facti causam respicientibus instruere satagunt, prohibentur. » — *Cod., c. 1866, § 1.*

a) « Admittitur tamen *moderata disputatio* coram judice pro tribunali sedente, ad aliquid illustrandum, si, alterutra vel utraque parte postulante, judex eam utilem censeat atque admittat. » — *Ibid., § 2.*

b) Ad disputationem obtinendam « partes exhibere debent in scriptis *quæstionum capita* cum altera parte discutienda, paucis verbis expressa ; judicis autem est ea cum partibus hinc inde communicare, ac diem et horam disputationi assignare, et disputationem ipsam moderari ». — *Ibid., § 3.*

c) « Disputationi assistat unus ex *notariis* tribunalis, ad hoc ut, si judex præcipiat, aut pars postulet et judex consentiat, possit de disceptatis, confessis aut conclusis, *scripto* ad tramitem juris ex continenti referre. » — *Ibid., § 4.*

ARTICULUS II

DE SENTENTIA ET RE JUDICATA

1659. I. **Sentential est** « legitima pronuntiatio qua judex causam a litigantibus propositam, et judiciali modo pertractatam, definit ;

a) » Eaque *interlocutoria* dicitur si dirimat incidentem causam ; *definitiva*, si principalem ». — *Cod., c. 1868, § 1.*

« Ceteræ judicis pronuntiationes *decreta* vocantur. » — *Ibid., § 2.*

b) « Sententia ferri a judice debet, *expleta* causæ disceptatione ; et, si causa sit *implicatior* et contentionum vel documentorum mole difficilior, interponi potest congruum temporis intervallum. » — *Cod., c. 1870.*

c) « Si *unicus* sit judex, ipsius tantum est senten-
am exarare ; in tribunali vero *collegiali*, servetur præs-
iptum can. 1584. » (*Cf. n. 1559, e.*) — *Cod., c. 1872.*

d) Ad pronuntiationem cujuslibet sententiæ « requi-
tur in judicis animo *moralis certitudo* circa rem sententia
finiendam ». — *Cod., c. 1869,* § *1.*

« Hanc certitudinem judex haurire debet ex *actis* et
obatis. » — *Ibid.,* § *2.*

« Probationes autem æstimare judex debet *ex sua con-
ientia,* nisi lex aliquid expresse statuat de efficacia
icujus probationis. » — *Ibid.,* § *3.*

e) Judex qui eam certitudinem efformare sibi non
tuit, « pronuntiet *non constare* de jure actoris, et reum
mittat, nisi agatur de *causa favorabili,* quo in casu pro
sa pronuntiandum est ». — *Ibid.,* § *4.*

1660. **II. In tribunali collegiali :**

a) « Qua *die* et *hora* judices ad deliberandum conve-
nt, collegii præses constituat ; et, nisi peculiaris causa
ud suadeat, in ipsa tribunalis *sede* conventus habeatur ».
Cod., c. 1871, § *1.*

b) « Assignata conventui die, singuli judices *scriptas*
erent *conclusiones suas* in merito causæ, et rationes,
n in facto quam in jure, quibus ad conclusionem suam
nerint : quæ conclusiones actis causæ adjungantur, se-
to servandæ. » — *Ibid.,* § *2.*

c) « Prolatis ex ordine, secundum præcedentiam, ita
nen ut semper a causæ *ponente* seu *relatore* initium fiat,
gulorum conclusionibus, habeatur *moderata discussio*
tribunalis præsidis ductu, præsertim ut constabiliatur
id statuendum sit in parte dispositiva sententiæ. » —
d., § *3.*

n discussione autem « fas unicuique est a pristina sua
clusione recedere ». — *Ibid.,* § *4.*

d) Quod si judices in prima discussione ad hanc sen-
tiam devenire aut nolint aut nequeant, « *differri* pote-

rit decisio ad novum conventum ; qui tamen ultra hebdomadam comperendinari non debet ». — *Ibid.*, § *5.*

1661. **III. Sententia sequenti modo ferri debet :**

a) « *Divino Nomine* ab initio semper invocato, dein exprimat oportet ex ordine : qui sit judex aut tribunal ; qui sit actor, reus, procurator, nominibus et domicilio rite designatis, promotor justitiæ, defensor vinculi, si partem in judicio habuerint.

» Referre postea debet breviter *facti speciem* cum partium conclusionibus ». — *Cod., c. 1874,* § *1, 2 et 3.*

b) « Hisce subsequatur *pars dispositiva sententiæ*, præmissis rationibus quibus innititur. » — *Ibid.*, § *4.*

In tribunali collegiali « *motiva* ab extensore *desumantur* ex iis quæ singuli judices in discussione attulerunt, nisi ab ipsa judicum majore parte præfinitum fuerit quænam sint motiva proferenda ». — *Cod., c. 1873,* § *2.*

c) Sententia debet :

« 1° *Definire* controversiam coram tribunali agitatam hoc est reum *absolvere* vel *condemnare*, quod attinet ad petitiones vel accusationes adversus eum prolatas, data *singulis dubiis*, seu controversiæ articulis, congrua responsione ;

» 2° Determinare (saltem quatenus fas sit et materia patiatur) quid pars damnata dare, facere, præstare aut pati *debeat*, aut a quo abstinere ; itemque quo *modo, loco vel tempore* obligatio implenda sit ;

» 3° Continere rationes, seu *motiva* quæ dicuntur, tam in facto quam in jure, quibus dispositiva sententiæ pars innititur ;

» 4° Statuere de litis *expensis* ». — *Cod., c. 1873,* § *1*

d) « Claudatur cum indicatione *diei* et *loci* in quibus exarata est, et cum *subscriptione* judicis, vel omnium judicum si plures fuerint, et notarii. » — *Ibid.*, § *2.*

e) Regulæ superius positæ « locum habent potissimum in proferenda sententia *definitiva* ; sed applicantur etiam, quantum diversa res patitur, in proferenda *interlocutoria* ». — *Cod., c. 1875.*

1662. **IV. « Sententia, hac ratione redacta, quampri-
um publicetur.** » — *Cod., c. 1876.*

Publicatio sententiæ « fieri potest tribus modis :

1º » Vel citando partes ad audiendam sententiæ *lec-
onem* sollemniter factam a judice pro tribunali sedente ;

2º » Vel partibus denuntiando sententiam esse *penes
ncellariam* tribunalis, unaque facultatem ipsis fieri
ndem legendi et ejusdem exemplar petendi ;

3º » Vel tandem, ubi usus viget, sententiæ exemplar
ansmittendo ad partes per *publicos tabellarios*, ad nor-
am can. 1719 ». — *Cod., c. 1877.*

1663. **V. « Res judicata habetur** : 1º *duplici* sententia
nformi ; 2º sententia intra utile tempus *non appellata* ;
t quæ, licet appellata coram judice *a quo*, deserta fuit
ram judice *ad quem* ; 3º sententia definitiva unica, a
a *non datur appellatio* ad normam can. 1880. » — *Cod.,
n. 1902.*

a) « Nunquam transeunt in rem judicatam causæ
statu personarum ; sed, ex duplici sententia conformi
his causis, consequitur ut ulterior propositio non debeat
mitti nisi *novis* prolatis iisdemque *gravibus* argumentis
l documentis. » — *Cod., c. 1903.*

b) Res judicata « præsumptione *juris et de jure* habe-
r vera et justa, nec impugnari directe potest ». — *Cod.,
n. 1904, § 1.*

« Facit *jus* inter partes, et dat exceptionem ad *impe-
ndam* novam ejusdem causæ introductionem. » — *Ibid.,
.*

CAPUT IX

DE JURIS REMEDIIS CONTRA SENTENTIAM

Hæc remedia sunt : appellatio ; — querela nullitatis ; — oppositio tertii ; — et restitutio in integrum.

ARTICULUS I

DE APPELLATIONE

1664. **I. Jus habent a sententia appellandi**, idest provocandi, ab inferiore judice qui sententiam tulit, ad superiorem : « *pars* quæ aliqua sententia se *gravatam* putat, itemque *promotor justitiæ* et *defensor vinculi* in causis in quibus interfuerunt ». — *Cod., c. 1879.*

a) « Non est locus appellationi :

» 1° A sententia ipsius *Summi Pontificis* vel Signaturæ Apostolicæ ;

» 2° A sententia judicis qui a Sancta Sede delegatus est ad videndam causam cum clausula : *appellatione remota* ;

» 3° A sententia vitio *nullitatis* infecta ;

» 4° A sententia quæ in *rem judicatam* transiit ;

» 5° A definitiva quæ *jurejurando* litis *decisorio* innixa est ;

» 6° A judicis decreto vel a sententia interlocutoria quæ non habeat vim definitivæ, nisi *cumuletur* cum appellatione a sententia definitiva ;

» 7° A sententia in causa pro qua jus cavet *expeditissime* rem esse definiendam ;

» 8° A sententia contra *contumacem* qui a contumacia se non purgaverit ;

» 9° A sententia lata contra eum qui in scriptis *express*[e] professus est se appellationi renuntiare. » — *Cod., c. 188*[0]

b) « Appellatio interponi debet, coram judice *a qu*[o] sententia prolata est, intra *decem dies* a notitia publicationis sententiæ. » — *Cod., c. 1881.*

c) Appellatio fieri potest « *oretenus* coram judice pro
ribunali sedente si publice sententia legatur, statimque
b actuario scriptis redigenda est ». — *Cod., c. 1882, § 1.*
« Aliter facienda est *in scriptis,* salvo casu de quo in
an. 1707 », nempe si appellans scribere nesciat. — *Ibid.,*
2.

1665. **II. Appellatio prosequenda est « coram judice
d quem dirigitur, intra mensem ab ejus interpositione,**
isi judex *a quo* longius tempus ad eam prosequendam
arti præstituerit ». — *Cod., c. 1883. — Cf. num. 1556, sq.*

a) Ad prosequendam appellationem « requiritur et
ifficit ut pars *ministerium invocet judicis superioris* ad
npugnatæ sententiæ emendationem, *adjuncto* exemplari
ujus sententiæ et libelli appellatorii quem judici inferiori
khibuerat ». — *Cod., c. 1884, § 1.*

b) Quod si pars exemplar impugnatæ sententiæ intra
tile tempus a tribunali *a quo* obtinere nequeat, « interim
rmini non decurrunt, et impedimentum significandum
t judici appellationis, qui judicem *a quo* præcepto obstrin-
at officio suo quamprimum satisfaciendi ». — *Ibid., § 2.*

c) « Inutiliter elapsis fatalibus appellatoriis sive
oram judice *a quo,* sive coram judice *ad quem,* deserta
nsetur appellatio. » — *Cod., c. 1886. — Cf. can. 1887, sq.*

1666. **III. Interposita appellatione,** « tribunal *a quo*
ebet ad judicem *ad quem* actorum causæ authenticum
kemplar vel ipsamet originalia acta causæ *transmittere,*
l normam can. 1644 ». — *Cod., c. 1890. — Cf. n. 1577.*

a) In gradu appellationis « non potest admitti nova
tendi causa, ne per modum quidem utilis *cumulationis* ;
eoque litis contestatio in eo tantum versari potest ut
rior sententia, vel *confirmetur,* vel *reformetur* sive ex
to sive ex parte ». — *Cod., c 1891, § 1.*

b) « Sed, novis exhibitis *documentis* et novis *proba-*
onibus, poterit causa instrui, servatis regulis traditis
can. 1786, 1861. » — *Ibid., § 2. — Cf. n. 1631, c ; et*
555, a.

1667. **IV. Appellatio in suspensivo** « exsecutionem appellatæ sententiæ *suspendit*, ac propterea in suo robore permanet principium : *Lite pendente nihil innovetur* ;

» Appellatio autem *in devolutivo* tantum, *non suspendit* exsecutionem sententiæ, licet lis adhuc pendeat circa meritum causæ ». — *Cod., c. 1889*, § *1.*

« Omnis appellatio est *in suspensivo*, nisi aliud in jure expresse caveatur. » — *Ibid.*, § *2.* — *Cf. n. 1675, a.*

ARTICULUS II

DE QUERELA NULLITATIS CONTRA SENTENTIAM

1668. **I.** « **Sententia vitio insanabilis nullitatis laborat**, quando :

» 1° Lata est a judice *absolute incompetente*, vel, in tribunali collegiali, a *non legitimo judicum numero* ;

» 2° Lata est inter partes quarum altera saltem non habet *personam* standi in judicio ;

» 3° Quis nomine alterius egit *sine legitimo mandato.* » — *Cod., c. 1892.*

Nullitas proponi potest « per modum *exceptionis*, in perpetuum ; per modum vero *actionis*, coram judice qui sententiam tulit, intra triginta annos a die publicationis sententiæ ». — *Cod., c. 1893.*

1669. **II.** « **Sententia vitio sanabilis nullitatis laborat**, quando : 1° legitima *defuit* citatio ; 2° motivis seu *rationibus* decidendi est destituta, salvo præscripto can. 1605 ; 3° *subscriptionibus* caret jure præscriptis ; 4° non refert *indicationem* anni, mensis, diei et loci quo prolata fuit. » — *Cod., c. 1894.*

Querela nullitatis, in his casibus, proponi potest « vel una cum *appellatione* intra decendium ; vel *seorsim*, et unice qua querela, intra tres menses a die publicationis sententiæ, coram judice qui sententiam tulit ». — *Cod., c. 1895.*

1670. **III. Querelam nullitatis interponere possunt** « nedum *partes*, quæ se gravatas putant, sed etiam *promotor justitiæ* aut *defensor vinculi*, quoties judicio interfuerunt ». — *Cod., c. 1897*, § *1.*

« Imo, ipse *judex* potest ex officio sententiam nullam se latam retractare et emendare, intra terminos ad gendum supra statutos. » — *Ibid.*, § *2*.

« Si pars vereatur ne judex, qui sententiam, querela nullitatis npugnatam, tulit, præoccupatum animum habeat, et proinde eum *ıspectum* merito existimet, exigere potest ut *alius judex*, sed in ıdem judicii sede, in ejus locum subrogetur. » — *Cod.*, *c. 1896*. — *f. n. 1565, c.*

ARTICULUS III

DE OPPOSITIONE TERTII

1671. **I. Si sententiæ definitivæ præscriptum jura liorum offendat,** « hi habent remedium extraordinarium uod *oppositio tertii* dicitur, vi cujus qui ex sententia uorum jurium læsionem verentur, possunt sententiam ɔsam *ante ejus exsecutionem* impugnare, eique se oppoere ». — *Cod., c. 1898.*

a) Oppositio fieri potest, ad recurrentis arbitrium, « sive posılando revisionem sententiæ *ab ipso judice* qui eam tulit, sive *appelndo* ad judicem superiorem ». — *Cod.*, *c. 1899*, § *1*.

b) « In utroque casu oppositor probare debet jus suum revera se *læsum*, aut probabiliter *lædendum.* » — *Ibid.*, § *2*.

c) Læsio autem oriri debet ex ipsa sententia, quatenus, aut ipsa t *causa læsionis*, aut, « si exsecutioni mandetur, oppositorem *gravi ræjudicio* sit affectura ». — *Ibid.*, § *3*.

d) Si neutrum probetur, « judex, *non obstante* tertii oppositione, ntentiæ exsecutionem decernat ». — *Ibis.*, § *4*.

1672. **II. Admissa instantia,** « si oppositor agere velit ı gradu *appellationis,* tenetur legibus pro appellatione ɪatutis ;

» Si coram *ipso judice* qui sententiam tulit, regulæ serandæ sunt pro causis *incidentibus* datæ ». — *Cod., can. 900.*

Causa ab oppositore victa, « sententia antea lata *mutanda est* a ıdice secundum oppositoris instantiam ». — *Cod.*, *c. 1901.*

ARTICULUS IV

DE RESTITUTIONE IN INTEGRUM

1673. **I. Adversus sententiam contra quam non sup petat ordinarium remedium appellationis aut querela nullitatis,** « datur remedium extraordinarium *restitutioni in integrum,* intra fines can. 1687, 1688 (*cf. n. 1593*) dummodo de *evidenti* injustitia rei judicatæ manifest constet ». — *Cod., c. 1905,* § *1.*

a) « De injustitia autem manifesto constare non cen setur, nisi : 1° sententia documentis innitatur quæ pos tea fuerint *falsa* deprehensa ; 2° postea detecta fuerin documenta quæ facta nova et *contrariam decisionem exigentia* peremptorie probent ; 3° sententia ex *dol* partis prolata fuerit in damnum alterius ; 4° legis præscrip tum evidenter *neglectum* fuerit. » — *Ibid.,* § *2.*

b) Ad restitutionem in integrum concedendam « *competens* est judex qui sententiam tulit, nisi ea petatur ex neglecto a judice præscripto legis ; quo in casu eam concedit tribunal appellationis ». — *Cod., c. 1906.*

1674. **II. Petitio restitutionis in integrum** « **sententiæ exsecutionem nondum inceptam suspendit** ». — *Cod., can. 1907,* § *1.*

Si tamen suspicio sit ex probabilibus indiciis petitio nem factam esse ad *moras* exsecutioni nectendas, « judex decernere potest ut sententia *exsecutioni* demandetur, assignata tamen restitutionem petenti *idonea cautione* ut, si restituatur in integrum, indemnis fiat ». — *Ibid.,* § *2.*

CAPUT X

DE EXSECUTIONE SENTENTIÆ ET EXPENSIS JUDICIALIBUS

ARTICULUS I

DE EXSECUTIONE SENTENTIÆ

1675. **I. Sententia quæ transiit in rem judicatam, exsecutioni mandari potest** ». — *Cod., c. 1917, § 1.*

a) « Judex tamen potest sententiæ, quæ nondum ransiit in rem judicatam, *provisoriam* exsecutionem ju- ere :

» 1° Si agatur de provisionibus seu præstationibus ad *ecessariam sustentationem* ordinatis ;

» 2° Si alia *gravis* urgeat *necessitas*, ita tamen ut, con- essa provisoria exsecutione, per *cautiones*, fideijussiones ut pignora, satis consultum sit indemnitati alterius artis, casu quo exsecutio revocanda sit. » — *Ibid., § 2.*

b) « Non antea exsecutioni locus esse poterit quam exsecuto- um judicis *decretum* habeatur, quo scilicet edicatur sententiam sam exsecutioni *mandari debere ;* quod decretum, pro diversa cau- rum natura, vel ipso sententiæ tenore includatur, vel separatim latur. » — *Cod., c. 1918.*

c) Si sententiæ exsecutio præviam *rationum redditionem* exi- at, « causa *incidens* habetur, ab illo ipso judice, servatis de jure rvandis, decidenda, qui tulit sententiam exsecutioni mandandam ». - *Cod., c. 1919.*

1676. **II. « Sententiam exsecutioni mandare debet,** er se vel per alium, Ordinarius loci in quo sententia *rimi gradus* lata est. » — *Cod., c. 1920, § 1.*

Quod si hic *renuat* vel *negligat*, « parte cujus interest istante, vel etiam ex officio, exsecutio spectat ad judi- em appellationis ». — *Ibid., § 2.*

a) Exsecutor, nisi quid ejus arbitrio in ipso sententiæ tenore fuerit permissum, « debet sententiam ipsam, *secundum obvium verborum sensum*, exsecutioni mandare ». — *Cod., c. 1921, § 1.*

« Licet ei videre de exceptionibus circa *modum* et *vim exsecutionis*, non autem de merito causæ ; quod si habeat aliunde compertum sententiam esse *manifeste injustam*, abstineat ab exsecutione, et partem ad eum qui exsecutionem commisit, remittat. » — *Ibid., § 2.*

b) Quod attinet ad *reales* actiones, « adjudicata actori re aliqua, hæc actori tradenda est *statim* ac res judicata habetur ». — *Cod., c. 1922, § 1.*

Quod vero attinet ad actiones *personales*, « cum reus damnatus est ad rem mobilem præstandam, vel ad solvendam pecuniam, vel ad aliud dandum aut faciendum, *quadrimestre* conceditur pro implenda obligatione ». — *Ibid., § 2.*

« Judex potest terminum præscriptum vel *reducere* vel *protrahere*, ita tamen ut neque infra bimestre coarctetur, neque semestre excedat. » — *Ibid., § 3.*

1677. **III. In exsecutione peragenda** « exsecutor caveat ut *quam minimum damnato noceatur*, eaque de causa incipiat exsecutionem a distrahendis rebus quæ minus ei necessariæ sunt, salvis semper quæ ejus victui vel industriæ deserviunt ; et, si agatur de clerico, salva honesta ejusdem sustentatione ad normam can. 122 ». — *Cod., can. 1923, § 1.*

a) Ad exsecutionem *privationis beneficii* « judex ne procedat contra clericum qui Sanctam Sedem adierit ; sed, si agatur de beneficio cui adnexa sit animarum cura, Ordinarius provideat per designationem vicarii substituti ». — *Ibid., § 2.*

b) « Exsecutor utatur prius *monitis* et *præceptis* erga reluctantem ; ad pœnas autem spirituales et ad censuras ne deveniat nisi ex necessitate et gradatim. » — *Cod., c. 1924.*

ARTICULUS II

DE EXPENSIS JUDICIALIS ET GRATUITO PATROCINIO

1678. **I. In causis contentiosis « possunt partes adigi ad aliquid solvendum titulo expensarum judicialium ».** — *Cod., c. 1908.*

a) « Concilii provincialis, vel conventus Episcoporum est *taxa-um notulam* ac *regulam statuere* in qua præfiniatur : quid partes ebeant pro expensis judicialibus ; quæ sit retributio pro advocato-um et procuratorum opera a partibus solvenda ; quæ mercedis ensura pro versionibus et transcriptionibus ; pro his examinandis t fide facienda de earum fidelitate ; itemque pro exscribendis ex rchivo documentis. » — *Cod., c. 1909*, § *1.*

b) » Potest autem judex, pro suo prudenti arbitrio, exigere ut *ecunia* pro judicialibus expensis, pro indemnitate testium, pro ho-orariis peritorum debita, a parte quæ petit, vel si judex ex offi-o agat, ab actore, *antea deponatur* penes tribunalis cancellariam, ut saltem *congrua cautio* præstetur pecuniam deinde solutum i. » — *Ibid.*, § *2.*

1679. **II.** « **Victus victori judiciales expensas regula-iter reficere tenetur**, tum in causa *principali* tum in *in-identi.* » — *Cod., c. 1910*, § *1.*

« Si actor vel reus *temere* litigaverit, etiam ad damno-um refectionem damnari debet. » — *Ibid.*, § *2.*

a) « Si actor vel reus *partialiter* tantum succubuerit, aut lis gitata fuerit inter *consanguineos* vel *affines*, aut de quæstione *valde rdua* actum fuerit, aut quacunque alia justa et gravi de causa, oterit judex, pro suo prudenti arbitrio, ex toto vel ex parte, *inter tigantes* expensas *compensare ;* idque debet exprimere in ipso ntentiæ tenore. » — *Cod., c. 1911.*

b) Si *plures* sint in causa qui condemnationem ad expensas ereantur, « judex eos damnet *in solidum*, si agatur de obliga-one solidali ; aliter *pro rata* ». — *Cod., c. 1912.*

1680. **III.** « **A pronuntiatione circa expensas non da-ur distincta appellatio** : sed pars quæ se gravatam putat, *ppositionem* intra decem dies facere potest coram *eodem idice* : qui de hac re cognoscere denuo poterit, et taxa-ionem emendare ac moderari. » — *Cod., c. 1913*, § *1.*

Appellatio a sententia circa causam principalem « *secumfert* ap-ellationem a pronuntiatione circa expensas ». — *Ibid.*, § *2.*

1681. **IV. Pauperes**, « **si in totum impares sint ex-ensis judicialibus sustinendis, jus habent ad gratuitum atrocinium** ; si *ex parte* tantum, ad expensarum deminu-ionem ». — *Cod., c. 1914.*

a) Qui exemptionem ab expensis vel earum deminutionem asse qui vult, « eam a judice *postulare* debet, dato supplici libello, *alla tisque documentis* quibus quæ conditio sit postulantis quæve eju rei familiaris copia demonstret ;

» Præterea probare debet se *non futilem* neque temerariam cau sam agere ». — *Cod.*, *c. 1915*, § *1.*

b) Judex postulationem nec admittat nec rejiciat « nisi *requi sitis*, si opus sit, notitiis etiam secretis quibus statum rei familiari ipsius postulantis compertum habere possit, auditoque promotor justitiæ ;

» Imo, concessam potest etiam *revocare* si in decursu processu assertam paupertatem non adesse compertum habuerit ». — *Ibid.* § *2.*

c) Ad gratuitum pauperum patrocinium « judex in singuli causis *eligat* aliquem ex *advocatis* in suo foro approbatum, qui a hoc munere explendo, nisi ex causa judici probata, *sese subducer nequit ;* secus a judice congrua pœna, etiam suspensionis ab officio plecti potest ». — *Cod.*, *c. 1916*, § *1.*

d) Deficientibus advocatis, « judex Ordinarium loci roget u *aliam* idoneam personam, si opus sit, designet ad pauperis patro-cinium suscipiendum ». — *Ibid.*, § *2.*

e) Quæstiones de cautione pro expensis judicialibus præstanda, aut de concessione gratuiti patrocinii, quod statim ab initio postu-latum fuerit, et aliæ hujusmodi, « *videndæ* regulariter sunt *ante* litis contestationem ». — *Cod.*, *c. 1631.*

CAPUT XI

DE PECULIARIBUS NORMIS IN CERTIS QUIBUSDAM JUDICIIS SERVANDIS

ARTICULUS I

DE JUDICIO CRIMINALI

Delicta quæ cadunt sub *criminali* judicio sunt delicta *publica.* » — *Cod., c. 1933, § 1.*

Excipiuntur delicta plectenda *sanctionibus pœnalibus* » de quibus in decursu harum Prælectionum. — *Ibid., § 2.*

ı delictis *mixti fori* Ordinarii « regulariter ne procedant cum reus *laicus* est et civilis magistratus, in reum animadvertens, publico bono satis consulit ». — *Ibid., § 3.*

Pœnitentia, remedium pœnale, excommunicatio, suspensio, interdictum, dummodo delictum *certum* sit, infligi possunt etiam per modum *præcepti* extra judicium. » — *Ibid., § 4.*

§ I. De accusatione et denuntiatione

1682. **I. Actio seu accusatio criminalis « uni promo-ɔri justitiæ, ceteris omnibus exclusis, reservatur ».** — *'od., c. 1934.*

a) « *Quilibet tamen fidelium* semper potest delictum lterius denuntiare, ad satisfactionem petendam, vel damum sibi resarciendum, vel etiam studio justitiæ ad alicuıs scandali vel mali reparationem. » — *Cod., c. 1935, 1.*

Imo « obligatio denuntiationis *urget* quotiescumque ad l quis adigitur, sive *lege* vel *peculiari legitimo præcepto,* ive ex ipsa *naturali lege* ob fidei vel religionis periculum el aliud imminens publicum malum ». — *Ibid., § 2.*

« Quædam peccata occulta sunt, ait *S. Thomas*, quæ sunt in noımentum *proximorum*, vel corporale vel spirituale... Et quia qui c occulte peccat, non solum *in se* peccat, sed etiam *in alios*, oporɜt statim procedere ad denuntiationem, ut hujusmodi nocumentum npediatur. » — *S. Th., 2, 2., quæst. 33, art. 7.*

b) « Denuntiatio *scriptis* a denuntiante subsignati vel *oretenus* fieri debet loci Ordinario, vel cancellari Curiæ, vel vicariis foraneis, vel parochis, a quibus tamen si viva voce facta fuerit, scriptis est consignanda et statim ad Ordinarium deferenda. » — *Cod., c. 1936.*

c) Qui delictum denuntiat « debet promotori justitiæ *adjumenta suppeditare* ad ejusdem delicti probationem ». — *Cod., c. 1937.*

1683. **II. In causa injuriarum aut diffamationis,** « u actio criminalis instituatur, requiritur *prævia denuntiatio* aut *querela* partis læsæ ». — *Cod., c. 1938, § 1.*

« Sed si agatur de injuria aut diffamatione *gravi*, clerico vel religioso, præsertim in dignitate constituto, illata, aut quam clericus vel religiosus alii intulerit, actio criminalis institui potest etiam *ex officio.* » — *Ibid., § 2.*

§ II. De inquisitione

1684. **I. Antequam quis citetur ad respondendum de delicto,** inquisitio *specialis* est præmittenda, « si delictum nec *notorium* sit nec *omnino certum*, sed innotuerit, sive ex rumore et publica fama, sive ex denuntiatione, sive ex querela damni, sive ex inquisitione generali ab Ordinario facta, sive alia quavis ratione », ut constet an et quo fundamento innitatur imputatio. — *Cod., c. 1939, § 1.*

a) Huic regulæ locus est « sive agatur de irroganda pœna *vindicativa* vel *censura*, sive de ferenda sententia *declaratoria* pœnæ vel censuræ in quam quis inciderit ». — *Ibid., § 2.*

b) « Prudenti Ordinarii judicio committitur statuere quandonam ea, quæ præsto sunt argumenta, *sufficiant* ad inquisitionem instituendam. » — *Cod., c. 1942, § 1.*

« Nihili faciendæ sunt denuntiationes quæ ab *inimico manifesto*, aut ab homine *vili et indigno* proveniunt, vel *anonymæ* iis adjunctis iisque aliis elementis carentes quæ accusationem forte probabilem reddant. » — *Ibid., § 2.*

c) Hæc inquisitio, « quamvis ab ipso loci Ordinario

ragi possit, ex generali tamen regula committenda est
icui ex *judicibus synodalibus*, nisi eidem Ordinario, ex
eculiari ratione, alii committenda videatur ». — *Cod.,
n. 1940.*

1685. **II. Inquisitor delegetur « non ad universitatem
usarum, sed toties quoties, et ad unam causam** ». —
od., c. 1941, § 1.

a) « Inquisitor tenetur *iisdem obligationibus* quibus
dices ordinarii, ac præsertim præstare debet *jusjuran-
um* de secreto servando deque officio fideliter implendo,
abstinere ab accipiendis muneribus ad normam can.
621-1624. » — *Ibid., § 2.*

« Nequit in eadem causa *judicem* agere. » — *Ibid., § 3.*

b) « Inquisitio *secreta* semper esse debet, et *cautissime*
ucenda, ne rumor delicti diffundatur, neve bonum cujus-
uam nomen in discrimen vocetur. » — *Cod., c. 1943.*

c) Ad finem suum assequendum « potest inquisitor
liquos, quos de re edoctos censeat, ad se *accire*, et *inter-
ogare* sub jurejurando veritatis dicendæ et secreti ser-
andi ». — *Cod., c. 1944, § 1.*

In eorum *examine* « servet inquisitor, quantum fieri potest et
atura inquisitionis patitur, regulas statutas in can. 1770-1781 ». —
bid., § 2. — Cf. n. 1627, sq.

d) « Inquisitor, antequam inquisitionem claudat,
otest, *promotoris justitiæ* consilium exquirere quoties
aliquam difficultatem inciderit, et cum eo acta com-
unicare. » — *Cod., c. 1945.*

1686. **III. Expleta inquisitione**, « inquisitor, addito
uffragio suo, omnia *referat* ad Ordinarium ». — *Cod.,
an. 1946, § 1.*

« Ordinarius, vel de ejus speciali mandato Officialis,
uo decreto jubeat ut :

a) » Si appareat denuntiationem *solido fundamento*
sse destitutam, id declaretur in actis, et acta ipsa in
ecreto Curiæ archivo reponantur ;

b) » Si *indicia criminis* habeantur, sed nondum sufficientia ad accusatoriam actionem instituendam, acta in eodem archivo serventur, et *invigiletur* interim moribus imputati, qui, pro prudenti Ordinarii judicio, erit opportune super re audiendus, et, si casus ferat, *monendus* ad normam can. 2307 ;

c) » Si denique *certa* vel saltem probabilia et *sufficientia* ad accusationem instituendam argumenta præsto sint, *citetur* reus ad comparendum, et procedatur ad ulteriora ad normam canonum qui sequuntur. » — *Cod., can. 1946*, § *2*.

§ III. De correptione delinquentis

1687. **I. Si reus interrogatus delictum confiteatur,** « Ordinarius, *loco criminalis judicii*, utatur *correptione judiciali* si eidem locus sit ». — *Cod., c. 1947*.

a) « Correptio judicialis *locum habere nequit* :

» 1° In delictis quæ pœnam secum ferunt excommunicationis *specialissimo* vel *speciali modo* Sedi Apostolicæ reservatæ, aut privationis beneficii, infamiæ, depositionis aut degradationis ;

» 2° Quando agitur de ferenda *sententia declaratoria* pœnæ vindicativæ vel censuræ in quam quis inciderit ;

» 3° Quando Ordinarius existimet eam *non sufficere* reparationi scandali et restitutioni justitiæ. » — *Cod., can. 1948*.

b) « Correptioni locus esse potest *semel* et *iterum*, non autem tertio contra eundem reum.

» Quare, si post alteram correptionem reus idem delictum commiserit, criminale judicium *instrui* aut inceptum *continuari* debet. » — *Cod., c. 1949*. — *Cf. can. 1950, 1951*.

1688. **II. Correptio judicialis,** « **præter monita salutaria, debet plerumque conjuncta habere quædam opportuna remedia,** aut pœnitentiarum vel piorum operum præscriptionem, quæ valeant ad *publicam reparationem* læsæ justitiæ aut scandali ». — *Cod., c. 1952, § 1*.

a) Salutaria remedia, pœnitentiæ, pia opera præscribenda, iitiora et leviora esse debent iis quæ in criminali judicio per tentiam condemnatoriam ipsi infligi possent et deberent ». — l., § 2.

b) « Correptio censetur *inutiliter* adhibita si reus remedia, pœnitias et pia opera sibi præscripta non acceptat, aut acceptata non equatur. » — *Cod., c. 1953.*

§ IV. De instructione processus criminalis et de rei constitutione

1689. **I.** « **Si correptio judicialis, vel insufficiens vel adhiberi nequeat, vel inutiliter adhibita fuerit,** iscopus, aut Officialis de ejus speciali mandato, præiat ut acta inquisitionis *tradantur* promotori justitiæ. » *Cod., c. 1954.*

a) Promotor « statim conficiat accusationis *libellum,* nque exhibeat judici, secundum normas superius sta- as ». — *Cod., c. 1955.*

b) Item, in reliquis serventur regulæ in præcedenti- s canonibus traditæ ; — et, in inflictione *pœnarum,* ictiones in jure statutæ. — *Cod., c. 1959.*

1690. **II. In delictis gravioribus,** « si Ordinarius cent *cum fidelium offensione* imputatum ministrare sacris, officio aliquo spirituali ecclesiastico vel pio fungi, ad sacram Synaxim publice accedere, potest, audito motore justitiæ, eum a sacro ministerio, ab illorum iciorum exercitio, vel etiam a publica sacræ Synaxis ticipatione *prohibere* ad normam can. 2222, § 2 ». — *l., c. 1956. — Cf. n. 212, § 2.*

a) Pariter, si judex censeat accusatum posse tesus timorem incutere aut eos subornare, aut alio modo *titiæ cursum impedire,* « potest, audito promotore jusæ, decreto suo mandare ut ille ad tempus *deserat* opum vel parœciam quandam, vel etiam ut *secedat* in efinitum locum, ibique sub peculiari vigilantia maneat ». *Cod., can. 1957.*

b) Hæc decreta « ferri nequeunt nisi reo *citato* et

comparente vel *contumace*, sive post primam ejus auditionem seu constitutum, sive postea in decursu processus et contra eadem non datur juris remedium ». — *Cod., can. 1958.*

ARTICULUS II

DE CAUSIS MATRIMONIALIBUS

1691. **I. Causæ matrimoniales, « inter baptizatos jure proprio et exclusivo ad judicem ecclesiasticum spectant** ». — *Cod., c. 1960.*

a) Causæ de effectibus matrimonii mere *civilibus* « si *principaliter* agantur, pertinent ad civilem magistratum ad normam can. 1016 ; sed, si *incidenter* et accessorie possunt etiam a judice ecclesiastico ex propria potestate cognosci ac definiri ». — *Cod., c. 1961.*

b) Causas dispensationis super matrimonio *rato* et *non consummato*, « exclusive cognoscet Sacra Congragatio de disciplina Sacramentorum ; causas vero quæ referuntur ad *privilegium Paulinum*, Sacra Congregatio S. Officii ». — *Cod., c. 1962.*

« Quare nullus judex inferior potest processum in causis dispensationis super rato instruere, nisi Sedes Apostolica facultatem eidem fecerit. » — *Cod., c. 1963,* § *1.* — *Cf., ibid.,* § *2.*

c) In aliis causis matrimonialibus « judex competens est judex loci in quo matrimonium *celebratum* est aut in quo *pars conventa*, vel, si una sit acatholica, pars catholica domicilium vel quasi-domicilium habet ». — *Cod., can. 1964.*

1692. **II. « Habiles ad accusandum matrimonium sunt** : 1° *conjuges*, in omnibas causis separationis et nullitatis, nisi ipsi fuerint impedimenti causa ; 2° *promotor justitiæ* in impedimentis natura sua publicis. » — *Cod., can. 1971,* § *1.*

a) « *Reliqui omnes*, etsi consanguinei, non habent jus matrimonia accusandi, sed tantummodo nullitatem matri-

ıonii Ordinario vel promotori justitiæ denuntiandi. » — bid., § 2. — *Cf. can. 1972.*

b) « Soli conjuges jus habent petendi dispensationem ıper matrimonio *rato* et non consummato. » — *Cod., ın. 1973.*

c) Si matrimonium accusatur ex defectu *consensus,* curet ante omnia judex ut, monitionibus opportunis, par-ɜm cujus consensus deesse affirmatur, ad consensum *reno-ındum* inducat ;

» Si ex defectu *formæ substantialis,* vel ex *impedimento irimenti* quod dispensari potést et solet, partes inducere ˌudeat ad consensum in forma legitima renovandum vel d dispensationem petendam ». — *Cod., c. 1965.*

1693. **III. Defensor vinculi matrimonialis citari sem-ɜr debet,** « sive agatur de nullitate matrimonii, sive de robandis inconsummatione et causis ad dispensandum ıper *rato* ». — *Cod., c. 1967.*

Tribunali collegiali *trium judicum* reservantur causæ contentiosæ vinculo matrimonii ; sed *unicus* est *judex instructor* in inquisi-ɔne pro dispensatione super matrimonio *rato* et non consummato. *Cod., c. 1576, § 1 ; et c. 1966.*

a) « Defensoris vinculi est :

» 1° *Examini* partium, testium et peritorum adesse ; ɛhibere judici *interrogatoria* clausa et obsignata, in ɩtu examinis a judice aperienda, et partibus aut testi-ıs proponenda ; *novas interrogationes,* ab examine emer-ɜntes, judici suggerere ;

» 2° Articulos a partibus propositos *perpendere,* eisque, ıatenus opus sit, contradicere ; documenta a partibus ɛhibita recognoscere ;

» 3° *Animadversiones* contra matrimonii nullitatem, ac obationes pro validitate aut pro consummatione matri-onii, scribere et allegare, eaque omnia deducere quæ *l matrimonium tuendum* utilia censuerit. » — *Cod., can. 968.*

b) « Defensori vinculi *jus* esto :

» 1° Semper et quolibet causæ mo mento acta processus,

etsi nondum publicati, *invisere* ; novos *terminos* ad scripta perficienda flagitare, prudenti judicis arbitrio prorogandos ;

» 2° De omnibus probationibus vel allegationibus ita *certiorem fieri* ut contradicendi facultate uti possit ;

» 3° Petere ut *alii testes* inducantur, vel iidem *iterum* examini subjiciantur, processu etiam absoluto vel publicato, novasque animadversiones edere ;

» 4° Exigere ut *alia acta*, quæ ipse suggesserit, conficiantur, nisi tribunal unanimi suffragio dissentiat. » — *Cod., can. 1969.*

1694. **IV. In causis impotentiæ aut inconsummationis** « requiritur *inspectio corporis* utriusque vel alterutrius conjugis, per peritos facienda, nisi ex adjunctis inutilis evidenter appareat ». — *Cod., c. 1976.*

Ad periti munus « ne admittantur qui conjuges *privatim* inspexerint circa factum cui innititur petitio declarationis nullitatis vel inconsummationis ; licet tamen hos tanquam testes inducere ». — *Cod., c. 1978.*

a) Ad inspiciendum *virum*, « duo periti medici ex officio deputari debent ». — *Cod., c. 1979, § 1.*

Ad *mulierem* vero inspiciendam, « duæ obstetrices, quæ legitimum peritiæ testimonium habeant, ex officio designentur ; nisi maluerit mulier a duobus medicis, ex officio pariter designandis, inspici, vel id Ordinarius necessarium habuerit ». — *Ibid., § 2.*

« Corporalis mulieris inspectio fieri debet servatis plene christianæ modestiæ regulis, et adstante semper *honesta matrona*, ex officio designanda. » — *Ibid., § 3.*

b) Mulieris inspectionem « obstetrices vel periti, *seorsum singuli*, exsequi debent ». — *Cod., c. 1980, § 1.*

« Singuli medici vel obstetrices *singulas relationes* conficiant, intra terminum a judice præfinitum tradendas. » — *Ibid., § 2.*

« Potest judex relationes ab obstetricibus confectas examini alicujus periti medici subjicere, si id opportunum existimaverit. » — *Ibid., § 3.*

c) Peracta relatione, « periti, obstetrices ac matrona,

seorsum singuli a judice *interrogentur*, secundum articulos a vinculi defensore antea concinnatos, quibus ipsi, *præstito juramento*, respondeant ». — *Cod., c. 1981.*

d) « Etiam in causis defectus consensus ob *amentiam*, requiratur suffragium *peritorum*, qui infirmum, si casus ferat, ejusve acta quæ amentiæ suspicionem ingerunt, examinent secundum artis præcepta ; insuper uti *testes* audiri debent periti qui infirmum antea visitaverint. » — *Cod., can. 1982.*

e) In causis *impotentiæ* vel *inconsummationis*, « nisi de impotentia vel inconsummatione alinde certo constet, debet uterque conjux testes, qui *septimæ manus* audiunt, inducere, sanguine aut affinitate sibi conjunctos, sin minus vicinos bonæ famæ, aut alioquin de re edoctos, qui jurare possint de ipsorum conjugum probitate, et præsertim de veracitate circa rem in controversiam deductam ; quibus judex, ad normam can. 1759, § 3, alios testes potest ex officio adjungere ». — *Cod., c. 1975, § 1.*

Testimonium septimæ manus « est argumentum *credibilitatis* quod robur addit depositionibus conjugum ; sed vim *plenæ probationis* non obtinet nisi aliis adminiculis aut argumentis fulciatur ». — *Ibid., § 2.*

1695. **V. Ad definitivam sententiam** tribunal ne deveniat « nisi prius *vinculi defensor* interrogatus declaraverit sibi *nihil* deducendum vel inquirendum superesse ». — *Cod., c. 1984, § 2. — Cf. can. 1983.*

In causis quæ spectant ad dispensationem matrimonii *rati et non consummati*, « judex instructor, neque ad publicationem processus, neque ad sententiam super ipsa inconsummatione et causis ad dispensandum deveniat, sed *omnia acta* una cum voto scripto Episcopi et defensoris vinculi *transmittat* ad Sedem Apostolicam ». — *Cod., c. 1985.*

1696. **VI. A prima sententia, quæ matrimonii nullitatem declaraverit,** « vinculi defensor, intra legitimum tempus, ad *superius tribunal* provocare *debet* ; et, si negligat officium suum implere, compellatur auctoritate judicis ». — *Cod., c. 1986. — Cf. n. 1663, a.*

a) Post *secundam sententiam* quæ matrimonii nulli-

tatem confirmaverit, « si defensor vinculi in gradu appellationis, pro sua conscienta, non crediderit esse appellandum, jus conjugibus est, *decem diebus* a sententiæ denuntiatione elapsis, *novas nuptias* contrahendi ». — *Cod., can. 1987.*

b) Decreta matrimonii nullitate, « Ordinarius loci curare debet ut de ea mentio fiat in *baptismorum* et *matrimoniorum regestis*, ubi matrimonii celebratio consignata invenitur ». — *Cod., c. 1988.*

1697. **VII. Sententiæ in causis matrimonialibus « nunquam transeunt in rem judicatam** ». — *Cod., c. 1989.*

Nam cum matrimonium sit *juris divini*, sententia judicis non potest illud validum reddere si nullum sit, nec illud irritare si fuerit valide contractum.

Ideo, licet exsecutioni mandata sit, tamen *iterum* causa discuti potest si novæ emergant validæ probationes, et ipsa sententia poterit semper retractari.

1698. **VIII. Prætermissis sollemnitatibus hucusque recensitis**, poterit Ordinarius, citatis partibus, matrimonii nullitatem declarare, cum interventu tamen defensoris vinculi, « cum ex *certo* et *authentico documento*, quod nulli contradictioni vel exceptioni obnoxium sit, constiterit de exsistentia *impedimenti* disparitatis cultus, ordinis, voti sollemnis castitatis, ligaminis, consanguinitatis, affinitatis aut cognationis spiritualis, simulque pari certitudine apparuerit *dispensationem* super his impedimentis *datam non esse* hisce in casibus ». — *Cod., c. 1990.*

a) Adversus hanc declarationem, defensor vinculi, si prudenter existimaverit impedimenta de quibus in can. 1990 non esse *certa*, aut dispensationem super eisdem *probabiliter* intercessisse, « *provocare* tenetur ad judicem secundæ instantiæ, ad quem acta sunt transmittenda, quique scripto monendus est agi de casu excepto ». — *Cod., c. 1991.*

b) Judex alterius instantiæ, « cum solo interventu defensoris vinculi, decernet, eodem modo de quo in can. 1990, utrum sententia sit *confirmanda*, an potius *procedendum* in causa sit ad ordinarium tramitem juris ; quo in casu, eam remittit ad tribunal primæ instantiæ ». — *Cod. c. 1992.*

ARTICULUS III

DE CAUSIS CONTRA SACRAM ORDINATIONEM

1699. **I. In causis quibus impugnantur obligationes ex sacra ordinatione contractæ, vel ipsa sacræ ordinatio- nis validitas,** « libellus mitti debet ad Sacram Congrega- ionem *de disciplina Sacramentorum,* vel, si ordinatio mpugnetur ob defectum substantialem sacri ritus, ad Sacram Congregationem *S. Officii* ; et Sacra Congrega- io definit utrum causa *judiciario ordine* an *disciplinæ ramite* sit pertractanda ». — *Cod., c. 1993,* § *1.*

a) Si *primum,* « Sacra Congregatio causam remittit ad tribu- al diœcesis quæ clerico propria fuit tempore sacræ ordinationis, el, si sacra ordinatio impugnetur ob defectum substantialem sacri itus, ad tribunal diœcesis in qua ordinatio peracta fuit ». — *Ibid.,* *2.*

b) Si *alterum,* « ipsamet Sacra Congregatio quæstionem diri- it, prævio processu informativo peracto a tribunali Curiæ compe- entis ». — *Ibid.,* § *3.*

c) Validitatem sacræ ordinationis accusare valet « *clericus* eræque ac *Ordinarius* cui clericus subsit vel in cujus diœcesi rdinatus sit ». — *Cod., c. 1994,* § 1.

d) « Solus clericus, qui existimet se ex sacra ordinatione bligationes ordini adnexas non contraxisse, potest declarationem *ullitatis onerum* petere. » — *Ibid.,* § *2*

1700. **II. In causis contra sacram Ordinationem, ea mnia servari debent,** congrua congruis referendo, quæ, um de *ordinario* procedendi modo, tum de processu in ausis *matrimonialibus* sunt dicta. — *Cod., c. 1995.*

a) *Defensor vinculi sacræ ordinationis* « iisdem gaudet juribus sdemque tenetur officiis quibus defensor vinculi matrimonialis ». - *Cod., c. 1996.*

b) « Quamvis actio insituta fuerit, non super ipsamet sacræ dinationis nullitate, sed super *obligationibus* tantum ex ipsa sacra dinatione exsurgentibus, nihilominus clericus est ad cautelam ab ercitio ordinum prohibendus. » — *Cod., c. 1997.*

c) « Ut clericus liber sit ab obligationibus quæ a vinculo ordinationis manant, requiruntur *duæ sententiæ* conformes. » — *Cod., can. 1998*, § *1.*

d) « Quod ad *appellationem* attinet, in his causis serventur præscripta can. 1986-1989 de causis matrimonialibus. » — *Ibid.*, § *2.* — *Cf. n. 1696, sq.*

FINIS TOMI SECUNDI

INDEX ANALYTICO-ALPHABETICUS

In quo numeris marginalibus respondent

A

B

C

D

E

H

I

J

L

M

N

O

P

Q

R

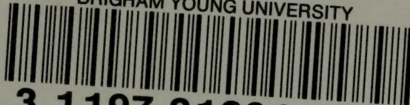
S

T

U

V




BRIGHAM YOUNG UNIVERSITY
3 1197 21061 2997